ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 2
MARDI
2 MARS
1999

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.586 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 74e ANNEE — N° 19.586

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 26 / Մարտ 1)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 26-ի յայտարարութեամբ մը Հայաստանի Արտաքին Գործերու Նախարարութիւնը պատասխանած է Ազրպէյճանի կողմէ վերջերս կատարուած մեղադրանքներուն՝ որոնք կը վերաբերին հայեւռուսական զինուորական գործակցութեան, շրջանը ապակայունացնելու մեղադրանք ուղղելով Երեւանի: Նախարարութիւնը կ'ընդգծէ որ խնդրոյ առարկայ գործակցութիւնը յարիր է իրաւական չափանիշներու եւ թէ գերիշխան ամէն երկրի իր ապահովութիւնը տնօրինելու իրաւունք վերապահուած է ՄԱԿ-ի կանոնադրութեամբ եւ Օ.Խ.Ս.Ե.Ը.-ի հիմնարար սկզբունքներով: Կը կրկնուի թէ վիճայարոյց գործակցութիւնը որեւէ երրորդ երկրի ուղղուած չէ եւ Հայաստանի ռուսական ռազմակայանը եւս համաձայն է միջազգային պայմանագրութիւններու:

Շեշտելէ ետք թէ Հայաստան նոյն գործակցութեամբ երբեք չէ գերազանցած զէնքի տեսակներու թոյլատրուած քանակը, յայտարարութիւնը կ'ամբաստանէ Ազրպէյճանը որ ինք թէ՛ կը գերազանցէ այդ սահմանը եւ թէ իր տարածքին վրայ յարձակողական զէնքերու միասնական արտադրութեան նպատակով բանակցութիւն կը վարէ: Ան նաեւ նենգափոխելով հայեւռուսական գործակցութեան բնոյթը, ամէն ջանք կը կատարէ հակամարտութեան մէջ քաշելու Թուրքիան, ձգտելով շրջանին մէջ նոր բեւեռացումներու:

Նախարարութիւնը կոչ կ'ուղղէ Ազրպէյճանի իշխանութիւններուն որ ետ կենան նման քայլերէ որոնք կը խոչընդոտեն Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման ընթացքը եւ կը վտանգեն շրջանին մէջ կայուն, երկարատեւ խաղաղութիւնը:

***

ՏԻԳՐԱՆ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՕՓԵՐԱՅԻ ՏՆՕՐԷՆ ՉԷ ԱՅԼԵՒՍ

Մշակոյթի, երիտասարդութեան նախարարութեան հերթական նիստին, Փետր. 26-ին, քննարկուած են թատերական օճախներու հետ կապուած հարցեր:

Առանց կարգին անդրադարձ եղած է օփերայի պետական ակադեմիական թատրոնին հրդեհին: Նշուած է որ թատրոնի տնօրէնութեան կողմէ անտեսուած են հրդեհային հսկողութեան հարկ եղած պահանջները, եւ որոնց հետեւանքով զոհ գացած է թատրոնի աշխատակիցը եւ թատրոնն ալ զգալի վնաս կրած է: Միւս կողմէ, Տիգրան Լեւոնեանի ինքնագլուխ գործունէութեան պատճառով, ամերիկեան հիւրախաղերը պատշաճօրէն չեն պատրաստուած եւ թատրոնի խումբը ծանր վիճակի մէջ գտնուած է, լուրջ վնաս հասցնելով Հայաստանի մշակութային վարկին եւ արժանապատուութեան:

Նկատի առնելով այս բոլորը, Տիգրան Լեւոնեան պաշտօնազրկուած է թատրոնի տնօրէնի պաշտօնէն, բայց կը մնայ գեղարուեստական ղեկավար:

Երիտասարդական թատրոնի գեղարուեստական ղեկավարի իր պաշտօնէն ալ հեռացուած է Սամսոն Ստեփանեան, որ 1998 Նոյեմբերին հեռացուած էր արդէն տնօրէնի պաշտօնէն եւ կը մնար գեղարուեստական ղեկավար: Բայց, նախարարի հրամանը կատարած չըլլալով, կնիք ու փաստաթուղթ յանձնած չըլլալով, նախատեսուած գումարներն ալ նպատակին չօգտագործելու եւ ղեկավարի ոչ վայել վարկածի պատճառաւ կորսնցուցած է նաեւ այդ պաշտօնը:

***

ԱԺՄ-Ի ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔԸ

Փետրուար 26-ին, Ազատութեան հրապարակը հանրահաւաք մը կազմակերպած էր ԱԺՄ-ն եւ հոն Վազգէն Մանուկեան խօսքն ուղղած է իշխանութիւններուն՝ «իշխանութիւնը ձեր ձեռքում է, միշտ իշխանութիւնն է կեղծել, այնպէս արէք որ չկեղծի»:

Երկիրը ծանր կացութենէն դուրս հանելու համար, կարեւոր կը նկատէ ժողովուրդի համախմբումը եւ կ'ուզէ համախմբողի այդ դերը ստանձնել: ԱԺՄ-ն, ընդհանրապէս եւ Երեւափոխանական ընտրութիւններու առթիւ ի մասնաւորի, չի վստահիր իշխանութիւններուն որ անոնք կանոնաւոր ըլլան:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ԵՐԿՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ

Սահմանադրական փոփոխութիւններ նախապատրաստող յանձնախումբի Փետր. 26-ի նիստին, զոր վարած է Ռ. Քոչարեան, օրակարգի նիւթ էր նաեւ երկքաղաքացիութեան հարցը: Այս առթիւ նախագահ Քոչարեան յայտնած է կրկին թէ ճիշդ կ'ըլլար Սահմանադրութենէն վերցնել երկքաղաքացիութիւնը արգիլող յօդուածը եւ փորձել հարցը կարգաւորել օրէնքի դրութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՕՃԱԼԱՆԻ ԴԱՏԸ՝ ՄԱՐՏ 24-ԻՆ

ՌՕՎ ՍՊԱՆՆԵՑ ՇՈՒԷՏԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Էօճալանի դատավարութեան թուականն նշանակուած է Մարտ 24, բայց, փաստաբանները առկախած են իրենց պաշտպանութիւնը «ապահովութեան պատճառներով», կ'ըսէ, անոնցմէ մէկը՝ Ա. Զէքի Օքչուօղլու: Կը պահանջէ Միացեալ-Նահանգներէն որ երաշխաւորեն զատին «ապահովութիւնը», որովհետեւ, կ'ըսէ, «կրնայ ըլլալ որ սպաննուիմ: Ընտանիքիս անդամները արդէն սպառնալիքներ ստացած են»: Իր պաշտօնակիցին՝ Հաթիճէ Քորքութի հետ հազիւ 20 վայրկեան կրցած են տեսնուիլ Էօճալանի հետ, ատենակալի մը եւ երկու ծպտուած զինուորներու ներկայութեան: Անոնք մերժած են հեռանալ, առարկելով որ միայն Սպայակոյտէն հրահանգ կը ստանան: Նոտարի բացակայութեան պատճառաւ, Էօճալան չէր կրցած իրենց լիազօրութիւն տալ զինք պաշտպանելու ինչպէս օրէնքը կը պարտադրէ: Միւս կողմէ Էօճալանի գերմանուհի փաստաբանը՝ Պէօհլէր կ'ամբաստանէ Անգարայի իշխանութիւնները որ ձերբակալած են իր երկու Թուրք պաշտօնակիցները՝ Քորքութ եւ Պայրէմիր:

***

Էօճալան յայտնած կ'ըլլայ որ Շուէտի վարչապետ՝ Օլաֆ Փալմէի սպանութիւնը (1986) իր նախկին կնոջ հրահանգով եղած է: Կինը համամիտ չըլլալով ՓՔՔ-ի գործելակերպին, քանի մը զինուորեալներու հետ Շուէտ ապաստանած էր 1985-ին:

***

Փարիզի մէջ, ցոյց մը եւս տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Փետրուար 27-ին Պաստիյլէն Նասիոն, որու համար կոչ ըւած էր նաեւ Քիւրտերէ զատ այլ բազմաթիւ կազմակերպութիւններէ (ներառեալ՝ Հ.Յ.Դ.): Էօզկիւր փոլիթիքա կը գրէ թէ 30 հազար հոգի մասնակցած են եւ 2000 ալ Մարսէյլ:

***

Քիւրտերու դէմ նոր գործողութիւն մը ծայր տուած էր Փետրուար 27-ին, Թուրքիոյ արեւելեան շրջանը: 17 Քիւրտեր բռնուած են Տիյարպէքիրի մօտ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ Հեզպոլլահ նոր յարձակում մը գործած է որու հետեւանքով սպաննուած են իսրայէլցի զօրավար մը, երկու սպաներ եւ լրագրող մը: Զօր. Էրէզ Կէրշթայն իսրայէլեան գրաւման բանակին «թիւ մէկ»ն էր Հարաւային Լիբանան: Առաջին անգամն է որ բարձրաստիճան զինուորական մը կը սպաննուի այդ գրաւեալ շրջանը 1982-էն ի վեր: Նեթանիահու սպառնաց Ամմանէն ուր կը գտնուէր փոխ վրէժի ձեռնարկել, շեշտելով թէ Իսրայէլ անպատիժ պիտի չթողու նման արարքներ եւ արդէն՝ իսկ հակայարձակման անցաւ: Ուաշինկթըն կը ջանայ հանդարտեցնել Նեթանիահուն, մինչ Լիբանանի վարչապետը՝ Սելիմ Հոս դիմած է Ֆրանսայի եւ Միացեալ-Նահանգներուն որպէսզի միջամտեն եւ վերջ տրուի այդ յարձակումներուն:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ 24 ժամուան երթուդարձ մը կատարեց Մակեդոնիա, Փետր. 28-ին, ուր այցելեց նաեւ ֆրանսական ուժերուն, որոնք մաս կը կազմեն ՕԹԱՆ-ի: Շիրաք ազդարարութիւն մը ըրաւ երկու կողմերուն (սերպ եւ քոսովցի) որոնք անպայման պէտք է ընտրեն խաղաղութեան ճամբան: Շիրաք չկրցաւ այցելել երկու մեծ գերեզմանատուներ ուր կը հանգչին 20 հազար Ֆրանսացի զինուորներ, զոհ Ա. Աշխարհամարտի:

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԵԱՆ դատավարութիւնը վերջ գտաւ Փետր. 26-ին եւ վճիռը պիտի արձակուի Մարտ 9-ին: Ֆապիուսի փաստաբանները պահանջեցին ոչ միայն անոր անպարտ արձակումը, այլեւ պատուի վերահաստատումը: Վերջաւորութեան նախագահը տարօրինակ ազդարարութիւն մը կ'ընէ՝ «Կ'ուզեմ յիշեցնել որ այն 15 դատաւորները որոնք հարցը պիտի քննեն պարտին բացարձակապէս դատոնապահ ըլլալ: Կոչ կ'ընեմ մամուլի ներկայացուցիչներուն որ որեւէ ձեւով փորձութեան չենթարկեն զանոնք: Եւ նոյնիսկ, կոչ կ'ընեմ որ յօդուածներով կամ հարցախոյզերով դատաւորները խնդրոյ առարկայ չըլլան, ոչ ալ ճնշումի ենթարկուին»:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ բախումները կը շարունակուին եւ բնակիչները խոյս կուտան. ոմանք համախմբուած են գիւղերու մէջ, ջանալով հեռու մնալ կռիւներէն:

ԵԼՑԻՆ կրկին հիւանդանոց մտաւ: Ստամոքսի կեղը (իւլսէռ) կրկին բորբոքած ըլլալով: Բժիշկները կ'ըսեն որ կեանքը վտանգուած չէ:

ՎԱՆՈՒԱՁԻ (Ալպեաններ) մէջ փրկուած երեք լեռնագնացներու շուրջ բաւական լուրջ բանավէճեր ծագած են Փետրուար 25-էն ի վեր, երբ փրկարարներ յաջողեցան իրենց հետքը գտնել եւ բերել այդ երեք լեռնագնացները որոնք շաբաթ մըն է ապաստանած էին իրենց շինած իկլուին մէջ: Նախ, փրկութիւնը արժած է 600 հազարէն մէկ միլիոն Ֆր. զոր կը վճարէ հաւաքականութիւնը, մինչ կը պարզուի որ իրենց ըսուած էր լեռ չբարձրանալ ձիւնահիւսի վտանգին պատճառաւ ու չեն լսած: Անախորժ հարցումներէ խուսափելու համար, երեքն ալ ձգած գացած են մամուլի ասուլիսը զոր կու տային Փետր. 26-ին: Դեռ երեւան ելաւ նաեւ որ 600 հազար Ֆրանքի Մաչի ծախսած են տասնօրեայ իրենց կեանքին պատմութիւնը: Շատ են անոնք որ անընդունելի կը գտնեն որ անխոհեմ եւ անփորձ արկածախնդիրներու համար հաւաքականութիւնը մօտ մէկ միլիոն Ֆր. ծախսէ, 100 փրկարարներ ալ իրենց կեանքը վտանգեն:

ԹՈՒՐՔԻԱ մինչ մէկ կողմէն կը պատրաստուի պետական բարձրագոյն մակարդակով նշել Օսմանեան կայսրութեան 700-ամեակը, «Հիւրրիյէթ»ի Փետրուար 28-ի թիւը կը տեղեկացնէ թէ Պոլսոյ մէջ պետական արխիւներու կեդրոնի մը չինուելուն յատկացուած հողամասը Փութպոլի դաշտի կը վերածուի: Լուրը տալով ու 700-ամեակի նշումներուն հետ կատարուածին հակասութիւնը շեշտելով Մ. Պարլասքըր պատասխանատուներուն կ'առաջարկէ աշխարհի ամէնէն հին այդ դիւանին փրկութեան համար զայն ծախու հանել ու տալ ամէնէն բարձր գինը վճարողին:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ զօրավար Ի. Թուլունի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը Պաքու գացած է հոն թրքական զինուորական խարիսխի մը հիմնումին մասին շփումներ կատարելու: Ազրպէյճանի իշխանութիւնները յայտնած են թէ նման խարիսխ մը Կովկասի մէջ ռազմավարական կարեւոր դեր կատարելու կոչուած է: Իսկ Պաշտպանութեան նախարարութենէն պաշտօնատար մը կրկնած է թէ Ազրպէյճան մօտ ատենէն վճռական քայլեր պիտի առնէ հակակշռելու համար «Ռու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ «ԱԿՕՍ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԸ ԴԱՏԱՐԱՆ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

Պոլսոյ Ապահովութեան 6-րդ Ատեանին առջեւ Փետրուար 26-ին տեղի ունեցած է առաջին նիստը «Ակօս» շաբաթաթերթին տնօրէնին եւ մէկ յօդուածագրին դէմ բացուած դատին: Տիրան Պաքար եւ Երուանդ Խօզուգունի ամբաստանութիւնը հիմ ունի Ունեւորութեան տուրքին մասին այս վերջինին մէկ գրութիւնը որ լոյս տեսած է թերթին Նոյեմբեր 13-ի թիւին մէջ: Դատախազութիւնը յայտարարած է թէ գրութիւնը ունի վրէժի եւ ցեղային թշնամութեան շեշտեր: Նման յանցանք մը կ'ենթադրէ 1 — 3 տարի բանտարկութեան պատիժ: Նոյն նիստին ընթացքին պատասխանատու տնօրէն Տ. Պաքար եւ յօդուածագիրը Ե. Խօզուգուն մերժած են կատարուած ամբաստանութիւնները: Վճիռը կը տրուի ամիս մը ետք:

ՄԱՄՈՒԼ

«ՖԻԿԱՌՕ»-Ի ՆԱՄԱԿԱՆԻՆ

Մարտ 1-ի թիւին իր նամականիի բաժնին մէջ, Ֆիկառօ լոյս ընծայած է Ապրիլ 24-ի Կոմիտէի նախագահին՝ Ալեքսի Կէօվճեանի նամակը, ուր ան կ'անդրադառնայ քանի մը օր առաջ լոյս տեսած Պերթրան Շնէտէրի յօդուածին (տե՛ս. «Յառաջ», Փետր. 26): Ա. Կէօվճեան կը շեշտէ որ մի անգամ ընդ միշտ պէտք է վերջ տալ «Թուրքի մը պէս զօրաւոր»ի մախին, նախընտրելի է որ Թուրք Պետութիւնը խորհրդածէ «Գերմանի մը պէս մեծ»ին վրայ, ան ճանչնալով իր անցեալը եւ ներողութիւն խնդրելով հրեայ ժողովուրդէն, ա՛լ աւելի մեծցաւ:

ՎԱՀԷ-ՎԱՀԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յուզումով, սիրով եւ յարգանքով կ'ոգեկոչեմ անմոռանալ յիշատակը մեր ազգին տաղանդաւոր նուիրեալներէն Վահէ - Վահեանին՝ իր անցումին առիթով:

Այս պահուն, կը վերյիշեմ մեր առաջին հանդիպումը 1946-ին, Երուսաղէմ, երբ յաջորդական երկու օրերու ընթացքին նախ ծանօթացայ իր գործին եւ ապա իր անձին: Գեղարուեստասիրաց Միութեան կողմէ հրաւիրուած էր տալու իր հայրենական տպաւորութիւնները՝ Երեւանի մէջ կայացած Սովետահայ Գրողներու երրորդ համագումարէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ: Ինծի վիճակուեցաւ մեր ատենապետին խօսելիք բացման խօսքին պատրաստութիւնը եւ տրուեցաւ Վահէ - Վահեանի անդրանիկ տաղարանին՝ Արեւ - Անձրեւ-ին մէկ օրինակը: Այն օրերուն երիտասարդական խանդէ տարուած՝ չէինք գիտեր «չեմ կրնար» ըսել: Գիրքը տարի տուն եւ մէկ շունչով կարդացի: Հոն տրուածը իմ հոգիին շատ մօտիկ, հարազատ աշխարհ մըն էր, որ գիս տարօրէն յուզեց եւ համակեց: Հոն գտայ գերզգայուն հոգի մը, որ սրտին երգին հետ կ'երգէր նաեւ իմ եւ իմ սերունդիս տղոց ապրումները՝ քաղցրաթախիծ եւ քնքուշ քնարականութեամբ, ինքնատիպ գեղեցիկ պատկերներով եւ խնամքով յղկուած լեզուով մը: Ընթերցումէս կրած խանդավառ տպաւորութեան տակ գրեցի խօսք մը՝ որ հիացական թոթովանքն էր անակնկալ գեղեցկութենէ մը շլացած երիտասարդի մը: Յաջորդ օրը, հաւաքոյթին սկիզբը, Վահէ - Վահեան համբերութեամբ ունկնդրեց բացման խօսքը եւ իր նիւթին անցնելէ առաջ յայտնեց թէ իր բարեկամները իրենց սիրալիր արտայայտութիւններով միշտ այսպէս զինք կը դնէին բարոյական քաղցր այլ սակայն ծանր պարտաւորութիւններու տակ: Այդ պահէն սկսաւ հոգիէ հոգի եւ միտքէ միտք մեր բարեկամութիւնը եւ անցեալ յիսուն տարիներու ընթացքին Վահէ - Վահեանին մէջ ես տեսայ խոնարհամիտ եւ պարկեշտ, բարի, տաք սիրտ, անկեղծ եւ ազնուական հոգիով հայ մարդը եւ մտաւորականը: Մօտէն հետեւած եմ իր ստեղծագործական ձիրերուն եւ բեղուն վաստակին, կրթական երախտաշատ գործունէութեան, հրապարակագրութեան եւ հրապարակախօսութեան, եւ տարիներու հետ չաղցած է հիացումս եւ համակրանքս իր հոյակապ նուիրումին հանդէպ:

Մեր հասարակական եւ մշակութային կեանքին մէջ կը հանդիպինք զօրաւոր խառնուածքով եւ տաղանդով օժտուածներու, որոնց կեանքը, սակայն, յաճախ ժխտումն է իրենց ստեղծագործութիւններուն մէջ արտայայտուած գեղեցկութիւններուն եւ վսեմ գաղափարներուն, զգացումներուն եւ խոյանքներուն: Իրենց գործին հանդէպ մեր զգացած սքանչացումը կը չքանայ մեր կրած հիասթափութեան մէջ: Կան նաեւ համակրելի, խանդավառ հոգիներ, որոնք ոգի ի բռին կը ճգնին, բայց որովհետեւ իրենց ստեղծելու կարողութիւնը չէ պաշտպանուած վաւերական տաղանդով՝ չեն յաջողիր երկնել գործ մը, որ դիմանայ ժամանակին հարուածներուն: Հազուագիւտ են անոնք, որոնց անձնաւորութիւնը եւ տաղանդը, կեանքն ու գործը իրարմով ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կը կազմեն: Վահէ - Վահեան այդպիսի հազուադէպ երեւոյթ մըն էր մեր հայ իրականութեան մէջ: Ճշմարիտ արուեստագէտի իր խառնուածքին եւ տաղանդին կը միանային իր կոչումին բարձրագոյն գիտակցութիւնը, իր ամբողջ կուռ հաւատքը հայ ժողովուրդի հոգեկան ուժին եւ մշակութային առաքելութեան հանդէպ, գիտնականի յստակատեսութիւնը, ուժեղ կամքը եւ կեդրոնացումն ու եռանդը: Կրթական մշակի, բանաստեղծի, խմբագիրի, քննադատի, հրապարակախօսի աւելի քան վաթսուն տարիներու վրայ տարածուած իր նուիրումն ու վաստակը խորունկ պատկառանք կ'ազդեն: Սովորական մարդու համար այդ ասպարէզներէն որեւէ մէկն առանձին՝ ամբողջ կեանք մը կրնար լեցնել. բայց ողբացեալ բարեկամս սովորական մարդ չէր եւ այս գործունէութիւնները ասպարէզներ չէին իրեն համար այլ կոչում եւ հոգիի նուիրական պարտք: Ներքին շատ զօրաւոր ազդումներէ թելադրուած՝ ան դիմաւորեց իր պարտականութիւնները անշեղ վճռականութեամբ եւ հայ մշակոյթի պահպանումին եւ պաշտպանումին պայքարին մէջ ան միշտ կեցաւ առաջին գիծին վրայ:

Պարտականութիւններու այս շարքին մէջ իր սիրտին ամենամօտիկը ուսուցչութիւնն էր ապահովաբար: Օտար վարժարանի մը մէջ ուսողութեան եւ բնագիտութեան դասատուի կարճատեւ փորձառութենէ ետք, ան ամբողջովին նուիրուեցաւ հայերէն լեզուի եւ հայ գրականութեան ուսուցումին եւ որպէս խղճամիտ, ծանրաշուք, ներշնչող ուսուցիչ՝ յաջողեցաւ հայ գրականութիւնը սիրող եւ պաշտող ուսանողներու սերունդներ հասցնել Անթիլիասի դպրեվանքին, Կիպրոսի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան, Պէյրութի Դարուհի Յակոբեան, Յովակիմեան Մանուկեան վարժարաններուն եւ Երուանդ Հիւսիսեան Հայագիտական Հիմնարկին մէջ: Իր բարերար ազդեցութիւնը անցաւ դպրոցական սահմաններէն անդին եւ թափանցեց Պէյրութի գրական շրջանակներէն ներս, ուր երիտասարդ գրողներ վայելեցին բարիքները իր լայն հմտութեան, գրական գեղագիտական ճաշակին եւ մեծ գրչեղբօր մը հոգածութեան:

Ուսուցչական այս աշխատանքին արդիւնք եւ իրը բնական զարգացումը տառ՝ Վահէ - Վահեան, վաթսուն տարի ամբողջ, որպէս լրջախոհ եւ ներշնչող հրապարակախօս տիրական ազդեցութիւն մը ունեցաւ մեր ազգային հանրային կեանքին մէջ: Գնաց հոն, ուր որ կանչուեցաւ եւ խօսեցաւ ի շահ հայութեան բարիքին, մեր մայր հայրենիքին եւ ի պաշտպանութիւն մեր մշակութային արժէքներուն: Կարելի չէր չտպաւորուիլ իր հաւատաւոր եւ ուղղամիտ հայու տաք եւ անկեղծ շեշտէն, գաղափարներու առողջութենէն, որքան եւ իր խօսքին անթերի կառուցուածքէն եւ բանաստեղծական գրաւչութենէն:

Իմ մտքիս մէջ թարմ է տակաւին վերյուշը՝ յիսուն տարի առաջ Երուսաղէմի մէջ տուած իր հայրենական տպաւորութիւններուն: Շլացուցիչ բառերով ան գովքը չհիւսեց հայրենական սխրանքներուն. ո՛չ ալ վարդագոյն խոշորացոյցի տակ դրաւ մեր հայրենաբնակ ժողովուրդին կեանքը: Մեղմ խօսեցաւ մեր հարազատներուն մասին, որոնք աշխարհաւեր պատերազմի օրերուն միշտ վառ պահեր էին հայրենական թոնիրները եւ անպարտելի կամքով ու յոգնիլ չգիտցող բազուկներով լծուեր էին հայրենիքի վերաշինութեան սրբազան գործին: Այն օրերուն, երբ սփիւռքահայու մը համար փոանդաւոր էր յայտարարել իր հայրենասիրութիւնը, Վահէ - Վահեանի հաւատաւոր, կուռ խօսքը մեզի հայրենասիրական խանդ ներշնչեց եւ մտածել տուաւ մեր հայրենիքին ծառայելու եւ գործնապէս օգտակար ըլլալու պարտականութեան մասին: Սփիւռքահայութեան մէջ մաքուր, գիտակից, զգաստ հայրենասիրութեան զգացումին մշակումին եւ ոգեկան ուժի վերաճումին մէջ մեծ եղաւ նպաստը Վահէ - Վահեանի կենդանի խօսքին եւ գրիչին:

ԿԱՐՊԻՍ ԵՍԱՅԵԱՆ

«Նոր Օր»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ»)

Ուրիշ առիթով անդրադարձած էինք, որ վերջին քանի մը տարիներուն իտալական զանազան հրատարակչական տուներ կը ձեռնարկէին Հայերու, հայկական պատմութեան եւ կամ գրականութեան վերաբերեալ գիրքերու հրատարակութեան: Ուրեմն, հաւանաբար, ընթերցող հասարակութեան մէջ այդ ուղղութեամբ հետաքրքրութիւն մը գոյութիւն ունի, այլապէս, սկզբնական փորձէ մը վերջ, եթէ անյաջողութեան նշաններ ստանային, ուրիշ հրատարակութիւններու եւ նոյնիսկ վերահրատարակութիւններու ձեռնարկներ տեղի ունեցած պիտի չըլլային: Բնականաբար այս իրողութիւնը, մեզի՝ Հայերուս, մանաւանդ իտալաբնակ Հայերուս հաճոյք կը պատճառէ:

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին հրապարակ ելան նոր գիրքեր: Մին՝ իտալացի երկու լրագրողներու կողմէ, եւ երկու գիրքեր Հայերու կողմէ գրուած:

«I Baroni di Aleppo» - «Հալէպի Պարոնները»- Flavia Amabile եւ Marco Tosatti. - «Հայկական ցեղասպանութենէն մինչեւ Ասադի Սուրիան, մէկ դարու պատմութիւն՝ դիտուած Միջին - Արեւելքի ամէնէն ծանօթ պանդոկի պատուհանէն»:

Այս գիրքը, որ քիչ ժամանակի մէջ երկրորդ վերահրատարակութիւն մը ունեցաւ, եւ որուն մասին իտալական մամուլը անդրադարձաւ, հանրութեան ներկայացուեցաւ նախապէս Փատովա քաղաքին մէջ: Իսկ անցեալ Նոյեմբերին՝ Միլանոյի Հայ Տան մէջ, Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ կազմակերպուած երեկոյթի մը առթիւ, երկու լրագրողներու ներկայութեան, որոնք բացատրեցին թէ ի՛նչ առիթով գրած էին գիրքը:

Այս երկու լրագրողները, գործի բերմամբ, յաճախ ճամբորդած են դէպի Միջին - Արեւելք, ծանօթ են հայկական հարցին: Մարքօ Թոզաթթի յաճախ կը մասնակցի իտալական ռատիոկայանէն սփռուած, մարդկային իրաւանց նիւթով կազմակերպուած կլոր սեղաններու խօսակցութիւններուն եւ ծանօթ է իր հայկական միջամտութիւններուն համար: Երկուքն ալ Թուրինօ քաղաքի «Սթամփա» օրաթերթին լրագրողներ են:

Միջին - Արեւելքի մասին հատորի մը պատրաստութեան համար ուսումնասիրութիւններ կատարելու նպատակով կը մեկնին Հալէպ: Իբրեւ անցորդի հիւրեր, առանց մասնաւոր ծրագրի, կը մտնեն Պարոն պանդոկը կարճ ժամանակով հոն մնալու համար: Իրենց հետաքրքրութիւնը քաշող առաջին ազդակը կ'ըլլայ պանդոկին ներքին կահաւորումը: Ապա, լրագրողի հետաքրքրութիւնը, պանդոկին համբաւը, Մազլումեան ընտանիքին ջերմ հիւրասիրութիւնը, անոնց պատմելու հաճելի ոճը, ձիրքը եւ դիւրութիւնը, որոնց համար արդէն հարուստ նիւթ կայ, այնքան կը հմայեն իտալացի այս զոյգը, որ կը մտադրեն ներկայացնել իրենց կեցութեան ժամանակը եւ գրի առնել այս եզակի պանդոկին պատմութիւնը, փրկելու համար մոռացութենէն եւ հրամցնելու զայն իտալացի հասարակութեան: Այսպէսով կը ծնի այս գիրքը ուր՝ բացի հայկական եւ յատուկ ընտանիքի մը պատմութենէն, այդ պանդոկին կենսագրութեան մէջ պարփակուած է Օսմանեան եւ ժամանակուան եւրոպական աշխարհի ականաւոր անձերու հետաքրքրական պատմութիւնը:

Ամբողջացնելու համար աւելի ճշգրիտ լուրերով Պարոն պանդոկին, Մազլումեան ընտանիքին եւ, այդ ժամանակաշրջանի հայկական գաղութին եւ տեղացիներու պատմութիւնը, լրագրողները դիմած են Հալէպի պատմութեան մասնագէտ՝ Մահմուտ Հրէյթանիի, Հալէպի հայկական գաղութի պատմութեան ծանօթ՝ Թորոս Թորամանեանի, Հալէպի Միսաքեան վարժարանի այն ատենուան արնօրէն՝ Հ. Յարութիւն Գրիգորեանի, Փարիզի Հայկական Սփիւռքի ուսումնասիրութեան Կեդրոնին, ինչպէս նաեւ ուրիշ անձերու եւ հաստատութիւններու աջակցութեան:

Որով՝ «Հալէպի Պարոնները» ոչ միայն հաճելի գիրք մըն է կարդալու համար, այլ կարեւոր՝ մեր անցեալի ոչ հեռու շրջանի մը պատմութեան: Լեզուն դիւրահաղորդ է եւ մատչելի: Կը կարծեմ որ նոյնիսկ իտալերէն լեզուն կատարեալ չգիտցող մը, եթէ մանաւանդ ֆրանսերէն գիտէ, կարողութիւնը կ'ունենայ հասկնալու:

«Ի Տիփերսի» - «Ցրուածները» - Փիէթրօ Քիւչիկեան «Այցելութիւն Սփիւռքի հայկական գաղութներուն», Իսրայէլ, Յորդանան, Յունաստան, Հայաստան, Կիպրոս, Հարաւային Ափրիկէ, Աւստրալիա, ԱՄՆ, Քիւչիկեան կը սիրէ ճամբորդել, բայց իր ճամբորդութեան նպատակը՝ գրօսանք, զուարթ, գեղեցիկ վայրեր, պատմական կոթողներ, արուեստի կամ գիտութեան թանգարաններ այցելել չէ, կամ միայն այդ նպատակները չեն որ կը հետաքրքրեն զինքը: Իր ճամբորդութեան մեծագոյն նպատակը, տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, հայկական հետք մը, հայ անձ մը, հայ հաւաքականութիւն մը փնտռել, գտնել եւ անոնց պատմութեան տեղեկանալ եւ գրի առնել է:

Իր պատանեկութենէն, երիտասարդութենէն վերջ, տասնեակ տարիներ, ան չէ զբաղած հայութեամբ եւ հայկական կեանքով: Իր հօրը մահը, Հայաստանի երկրաշարժը, Հայկական պետութեան մը ստեղծումը, իր մէջ յաջորդաբար եւ աւելի ուժգին կերպով արթնցուցած են հետաքրքրութիւնը ամէն բանի հանդէպ որ հայկական է: Ինչ որ երկար տարիներու ընթացքին չէ ըրած, չէ փափաքած ընել, այժմ իր ամբողջ ճիգը, գործը, խելացութիւնը եւ միջոցները կեդրոնացուցած է արագօրէն, կարծես վերաշահելու համար կորսնցուցած ժամանակը, լաւագոյնս եւ արդիւնաւոր կերպով հայկական որեւէ գործ մը ընելու համար: Իր հետաքրքրութիւնները կը ծաւալին ամէն ճիւղի մէջ, մարդասիրութիւն, պատմութիւն, գիտութիւն, քաղաքականութիւն:

Կարելի է նկատել, որ իր այս վերջին գիրքին յառաջաբանը գրած է, Քիւչիկեանը կը նմանցնէ Հայֆայի նաւահանգիստի փարոսի պահակին, որ յամառօրէն կը մնայ իր գիրքին վրայ երբ նոյնիսկ նաւահանգիստը չի գործեր այլեւս, փարոսը չի լուսաւորեր, եւ իր պաշտօնը շատոնց վերջ պիտի գտնէ: Բայց կ'ուզէ մնալ հոն, յիշեցնելու համար թէ հոն փարոս մը կար: Այնպէս ալ Քիւչիկեան անցեալը պահպանող, անոր վրայ գուրգուրացող եւ անոր յիշողութիւնը ապագային փոխանցել ուզող գինուորեալ մըն է, կ'ըսէ, եւ կ'աւելցնէ, որ ան կ'ուզէ վառ պահել հայկական յիշողութեան փարոսին լոյսը, վստահ՝ որ անոր ճառագայթները կրկին պիտի լուսաւորեն ծովու ճամբան եւ հայեցակէտ մը պիտի ըլլան ամբողջ աշխարհի հայութեան համար: Ուրեմն, նկարագրելէ վերջ այցելած ամէն մէկ երկրի հայկական գաղութներուն կամ որոշ անձերու այսօրուան վիճակը, անոնց պատմութիւնը, այսինքն կապելով այսօրը անցեալին հետ, Քիւչիկեան կը վերջացնէ գիրքը «Մոռացութեան եւ յիշողութեան միջեւ» վերտառութիւնը կրող գլուխով մը: Կը սկսի Արմին Վեկներէն, կը շարունակէ հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ այսօրուան թեր ու դէմ գիրքեր յայտնող եւ հայկական ու հրէական ցեղասպանութիւնները բաղդատող արտայայտութիւններու գոյութեամբ: Բոլորը՝ մեկնակէտ ունենալով աւելի օտար քան հայ ընթերցողը:

Քիւչիկեանի գիրքին ներկայացումը հասարակութեան ըրաւ Կարելի է նկատել, անցեալ Յունուարին 22-էն մինչեւ 24 տեւող հայկական մշակոյթին յատկացուած օրեր օրերուն ընթացքին: Այս հայկական օրերուն ձեռնարկուած էին Միլանօ քաղաքի գրավաճառի մը կողմէ, որ իբրեւ քարոզչական միջոց կը գործածէ զանազան փոք-

բաժանումներուն մշակոյթի օրեր կազմակերպելը, իր մօտ կրբեւ ակումբի անդամ արձանագրուած հասարակութեան համար։ Որով, պարզապէս չահեկան էր այն իմաստով ալ, որ ապահովուած էր հետաքրքիր օտար ունկնդիրներու որոշ թիւ մը։ Եւ իսկապէս, գրեթէ միշտ ներկայ էին, փոխն ի փոխ, յիսունէ աւելի անձեր։ Այդ երկու օրերու ընթացքին յաջորդաբար խօսեցաւ Քիւչիկեան, սահիկներու միջոցաւ Հայաստանը ներկայացուց։ Զբօսաշրջութիւն կազմակերպող ապասարկութիւն մը Հայաստանի ճամբորդական յայտագիր մը բաժնեց։ Կապրիէլա Ուլուհոճեան՝ խօսեցաւ հայ մշակոյթի, հայ դարերու եւ հայ գիրքերու մասին։ Իտալացի մը ներկայացուց հայկական երաժշտութեան ինքնայատկութիւնը եւ Անի Մարտիրոսեան դաշնակի վրայ նուագեց հայկական երաժշտութենէն օրինակներ։ Գայանէ Գալնաթի ցոյց տուաւ հայկական ճարտարապետութիւնը, Վերժինէ Գալնաթի՝ հայկական խոհանոցը։ Ալտօ Ֆէռարի պատմեց հայ հերոսներու, Դաւիթ Պէկի առասպելները եւ Վարդանանց պատմութիւնը։ Հ. Լեւոն Զէքիեան ներկայացուց Հայաստան՝ երէկ, պատմութիւն եւ կրօնք, որ հետաքրքրական մտածարանութիւններ եւ յուսարանութիւններու պահանջ յառաջացուց ներկայ Իտալացիներու կողմէ։ Անթոնիա Արսլան գովաբանեց հայկական գրականութիւնը եւ կարդաց Վարուժանի բանաստեղծութիւններէն իտալերէն թարգմանութիւններ։ Ըստ գրավաճառին գատողութեան, ցարդ եղած ներկայացումներէն յաջողագոյնը եղած է այս։

«Հայաստան», ճամբորդութեան մը օրագրութիւնը Ալիս Թաշճեան Փոլկրոսի։ Ինչպէս վերնագիրը ցոյց կուտայ, ճամբորդութեան մը օրագրութիւնն է, բայց ունի նաեւ պատմական եւ այսօրուան կացութեան վրայ տեղեկութիւններ։ Ունի 330 էջ եւ բազմաթիւ գունաւոր նկարներ։

Փետրուարի սկիզբը, Հայ Տան մէջ, գիրքը ներկայացուց Անթոնիա Արսլան որ գրած է նաեւ յառաջաբանը։ Ներկայ էր հայ եւ իտալացի հոծ բազմութիւն մը։ Տիկին Արսլան, բացի գրականութեան հմուտ անձ մը ըլլալէ, (Փատովայի համալսարանի արդի գրականութեան դասախօս է), ունի նաեւ ներկայացնելու, հետաքրքրելու հաճելի ոճ մը, որ կը կեդրոնացնէ ունկնդիրներուն ուշադրութիւնը։ Ան ըսաւ որ, հակառակ այս վերջին շրջանին հրատարակուած հայկական նիւթով բազմաթիւ գիրքերուն, այսպիսի գիրքի մը պակասը զգալի էր իր պարունակութեան համար։ Այսօր, «Հայաստան»ը կը լրացնէ այդ բացը։ Հոն արձանագրուած են տեղացի, պարզ ժողովուրդին սրտաբաց խօսակցութիւնը արտասահմանէն եկած ուրիշ հայ կնոջ մը հետ որ առաջին անգամ կ'այցելէ իր հայրենիքը։ Անմիջական կապի մէջ կը մտնէ ան այն ժողովուրդին հետ որուն զաւակներէն քանի մը հատը երկար ժամանակ Իտալիա հիւրասիրած է իր եւ բարեկամներու բնակարաններուն մէջ։ Լսած է անոնց դժուարութիւններուն մասին եւ ամէն ջանք թափած է անոնց օգնութեան հասնելու համար։ Այս գիրքին մէջ չկան մայրաքաղաքին մէջ ապրող մտաւորականի մը կամ մասնագէտի մը բանիրուն խօսակցութիւնները։ Հոս, գրողին նիւթը գաւառական ժողովուրդին, պարզ մարդկանց առօրեային եւ կենցաղին պատկանող խօսակցութիւն է կնոջ մը հետ որ իրենց պէս ընտանիք ունի եւ ամենապարզ կարիքին բացակայութեան դժուարութիւնը կը հասկնայ։ Բայց, այս կինը, պարզ ժողովուրդին մէջ գտած է այնպիսի արժէքներ որ այլեւս կորսուած են իր ապրած եւրոպական երկրին մէջ։ Օրինակ՝ տարեցներուն հանդէպ խոր յարգանքը եւ սէրը զորս կը նկատէ անոնց երկարակեցութեան իբրեւ կարեւոր ազդակ։ Իրօք՝ Հայաստանի երեք միլիոնէ քիչ աւելի ժողովուրդին մէջ կը հաշուուին իրենց հարիւրամեակը բոլորած աւելի քան 900 անձեր։ Դիւրընթեռնլի եւ հաճելի գիրք մը, մանաւանդ Իտալացիներուն՝ որոնց համար գրուած է։

Վ. Բ.

ԳՈՂԳՈԹԷ ԳՈՂԳՈԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յովհաննէս Պօղոսեան թատերասրահին մէջ, Փետրուար 10-ին տեղի ունեցած է Վարդանանց հերոսամարտի ոգեկոչման հանդիսութիւնը կազմակերպութեամբ Ս. Փրկիչ Եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան միութիւններուն եւ նախագահութեամբ Յովհաննէս – Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս – Պատրիարքին։ Շահէ Զաքմաքեանի բացման խօսքէն ետք, գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Օրուան բանախօսն էր կրթական եւ գրական մշակ՝ Ժիրայր Դանիէլեան, որ բացատրած է Վարդանանց խորհուրդը։ Հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանած է Յովհաննէս – Պետրոս ԺԸ.։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» թատերասրահին մէջ, Փետրուար 11-ին տեղի ունեցած է Վարդանանց ոգեկոչումը, նախագահութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ՝ Գեղամ Ծ. Վարդապետի եւ մասնակցութեամբ ազգային վարժարաններու աշակերտութեանց։ Պատմական հակիրճ անդրադարձ ունեցած է Մարալ Անթոյեան, գեղարուեստական բաժնէն ետք, հանդէս եկած է օրուան բանախօս՝ Հրաչ Վարժապետեան։ Հանդիսութիւնը փակած է Գեղամ Ծ. Վարդապետ։

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Վառ – Մաթէն» (Փետրուար 23) կ'արձագանգէ Հոմ Արմէնիէնի (Սէն - Ռաֆայէլ) Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ Փետր. 21-ին կատարուած հոգեհանգստեան պաշտօնին ի յիշատակ Յակոբ Արք. Վարդանեանի։

Պատարագը մատուցանած է, հայերէն, Աբբայ Ռէմոն Պուայէ, ի ներկայութեան տեղւոյն պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ ողբացեալին յիշատակը յարգողներու։ Հոմին տնօրէնուհին, Տիկին Վիթօ շեշտած է թէ Յակոբ Արք. բոլորին համար յարգանքի արժանի անձնաւորութիւն մը եղած էր։

Յաւարտ արարողութեան, ներկաները հաւաքուած են բաժակի մը շուրջ եւ հիւրասիրուած հրուշակով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՍՓԻՒՌՔ
ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով ստեղծուած Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովի յանձնախումբը երկրորդ նիստը գումարած է, օրակարգի վրայ ունենալով կազմակերպչական հարցեր։ Որոշուած է յառաջիկայ ամիսներուն լայն քննարկումներ, խորհրդակցութիւններ կազմակերպել, թէ՛ նախապատրաստութեան եւ թէ նպատակներու, հարցերու վերաբերեալ։ Յանձնախումբը կ'ակնկալէ որ աշխոյժ քննարկումներ ըլլան նաեւ Սփիւռքի հանրային, քաղաքական, համայնքային, կրօնական կազմակերպութիւններու, գիտական, մտաւորական շրջանակներու կողմէ։ Խորհրդաժողովին առնչուած բոլոր առաջարկներուն, խորհրդակցութիւններու, երկխօսութեան համար կապի հասցէ տրուած է.

E-mail : diasporaconf@mfa.gov.am

Հեռապատճէն : / 3742 / 15 10 42

Հասցէ. – Երեւան 375010
Հանրապետութեան հրապարակ
Կառավարութեան 2 շէնք,
Արտաքին Գործերու նախարարութիւն

ՉԷ՞Ք ՈՒԶԵՐ ԿՐԿՆԵԼ ՅԻՍՈՒՍԻ ՀՐԱՇՔԸ 15 ՖՐԱՆՔՈՎ

Քրիստոնէութեան 2000-ամեակի նշումը հազար հնարք մտածել կու տայ նախապատրաստողներուն։ Ճիշդ է որ կարելի չէ շահու մտահոգութենէն ուրիշ բան նշմարել հոն, բայց զուարճալի է տեղեկանալ մարդոց երեւակայութեան սահմաններուն։ Նախապատրաստութեան երուսաղէմեան նորութիւններուն մաս կը կազմէ Յիսուսի հրաշքներուն ընդօրինակութիւնը։

Այսպէս, աշունէն սկսեալ, զբօսաշրջիկներ պիտի կրնան հետեւիլ Յիսուսի ջրային ոտնահետքերուն։ Այսինքն՝ մինչեւ 300 հոգինոց խումբերով կարելի պիտի ըլլայ Կափառնաումի մօտ, Տիբերական լիճին ջուրերուն վրայէն քալել. ճիշդ հոն ուր երկու հազար տարի առաջ ըրած էր Քրիստոս։ 70 մեթր երկարութեամբ թափանցիկ սալերէ երիզ մը պիտի զետեղուի ջուրի մակերեսէն հինգ սմ. վար։ Ազատարար բաճկոնակներ ալ պատրաստ պիտի պահուին անոնց համար որոնք հրաշքը մինչեւ ծայրը տանելու պիտի վախնան։ Ծրագիրը իսրայէլեան իշխանութիւններուն հաւանութեան արժանացած է։ Շատ բնական կը նկատուի այս պարագան երբ նկատի առնուի որ 4 միլիոն այցելուի եւ ուխտաւորի կը սպասուի 2000 թուականին։

Երեւակայութեան տէրը իսրայէլցի իրաւագէտ մըն է։ Գաղափարը յղացած է ինքնաշարժ վարած միջոցին. երկար ատեն չէ համարձակած մէկուն յայտնել։ Կ'աւելցնէ թէ նպատակը պատասխանել է ուխտաւորներու ակնկալութիւններուն, քան թէ դրամ շահիլ...։ Կը կարծէ որ ուխտաւորները այդ հրաշքը կրկնելով պիտի գտան ինչ որ Քրիստոս գտած էր։ Կը շեշտէ նաեւ թէ իրենց ըռելիքը կապ չունի հրաշքը վերստին կատարելու հետ, ատիկա կը յարգեն իրենք։ Տիզնէյեան զուարճալիք ալ չէ։ Արդէն պահանջուելիք գումարը որ 10 շէքէլ է (15 ֆր.), պիտի յատկացուի թափանցիկ կամուրջին խնամքին։

Այս կարծիքները չէ բաժնած Նոր Կտակարանի իսրայէլցի ժամանակակից մեծագոյն մասնագէտը որ դոմինիկեան վանական Ժերոմ Մըրֆի Օ'Գոնորն է։ Ան ամբողջ ծրագիրը ծիծաղելի կը նկատէ եւ արժանի՝ զբօսապարտէզի մը։ Կ'ըսէ թէ կ'երեւակայէ որ յիմարներ պիտի ուզեն լուսանկարուիլ ջուրին վրայ քալելու պահուն։ Բայց ոչ մէկ ուխտաւոր նման խայտառակութեան մասնակցիլ կ'ուզէ։

Այսուհանդերձ, վստահ չէ որ կրօնաւորներէ իսկ փորձութեան ենթարկուողներ պիտի չըլլան։ Իր երիտասարդութեան ինք ալ ունեցած է այդ փորձութիւնը, բայց զոհացած Տիբերականի վրայ չմշկելով։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

Եւ այլեւս չի պատասխանի այնպէս, ինչպէս այն օրը, երբ միասին նստել էինք իրենց բարձր կտուրին, եւ լեռան միամիտ աղջիկը պատասխանում էր իմ հարցերին.

– Ազնօ, կինո տեսե՞լ ես։

– Հարսօրի Հէմ տեսէ. շուր մի պարկեր է պատ, կը ցուցէ ձի, աղջիկ, օխորդ, կարտոֆէլ։

– Կարմիր բանակ լսե՞լ ես։

– Կարմիր բանակ շուր է, քցեր են դրօշակի վրայ։

– Ազնօ, Աստուած կա՞յ։

– Հարս։ Աստուած կանաչ ճնճղուկ է։

– Հապա երկի՞նքը։

– Երկինքը գինջիլով կապուկ է եղան կոտոշին։

– Ազնօ, ու մեծանաս ի՞նչ ես դառնալու։

– Կ'եղնիմ օխորդ։

Ազնօ, Ազնի...

Բոց էր բարձրանում խոր թոնրից, գվվում էր օդը անդուլի խողովակների մէջ եւ թւում էր, թէ գվվում էր գետինը բոցերի ուժից, մխի սեւ քուլաներից, որ հրեղէն սինի հետ գալարուելով՝ ձգւում էր մինչեւ լեռնային երկնքի սառն աստղերը։

Իմ վաղեմի ծանօթը կրակի մօտ պատմում էր ջրի եւ ջրաժանութեան, քարոտ հողերի եւ հանդերի մասին։

– Ինչ եղել է չեղել է, գացեր է։ Եզանք գործու կոտոշ, կթանք գիրար։ Սեւ թօն եկաւ, արուն առու ելաւ։ Մըր փողպատ պատինք Յստկանայ երկրէն, մըր Տալւորիկի հուղերէն։ Ախ ու փախ, գիշեր - ցերեկ չըփլախ, սոված, ռութ։ Լենինի լոյս մեղ ազատութիւն տուեց։ Մենակ մըր սահման նեղ է, չնորհիւ սահմանի նեղութեան, ժողովուրդ կը նեղուի։ Մըր հողերի սահման վըռ քար է։ Ժողովուրդի նեղութիւն քարից է։ Մըր հոգին չէ կառավարութեան, մըր ջան չէ...

Նա յոյս ունէր, որ Զեանկերդի քար ու քարափ կանաչով կը պատեն, լերան դաշտին, սառոյցների տակ կը կառուցեն ջրամբարներ եւ լեռնային լճակներ, եւ այլեւս գիշերները ձորերով անպտուղ չեն հոսի սառոյցների ջրերը։

Նա պատմում էր, որ գիւղի երկու թայֆաները «բարակ» եւ «հաստ» թայֆան հետզհետէ հաշտւում են, առաջանում է նոր սերունդ, որն իրեն չի համարում ո՛չ Մոտկանայ երկրից եւ ո՛չ Տալւորիկից, այլ Զեանկերդից։ Եւ որ ինքը եւ իրեն հասակակից մարդիկ դեռ յիշում են իրենց ձորերը եւ զուրանը, որտեղ խոտը բարձրանում էր մինչեւ կովի կուրծքը, այնպէս, որ կովերը հորթ էին բերում խոտերի միջին, եւ կովի հետքով գտնում էին հորթին խոտերի մէջ նստած։

– Եղէկ ամպ էր, էսօր պարզ արեւ...

Իմ ծանօթը պատմեց այնպիսի բաներ լեռների մարդկանց մասին, որ այժմ էլ, երբ թերթում եմ իմ տետրը, սիրտս լցւում է կսկիծով եւ դառնութեամբ։ Նրա սերունդը տեսել է ե՛ւ հուր, ե՛ւ պատերազմ, ե՛ւ ջարդ, ե՛ւ գաղթ։ Երբ նրանց քշում էին հարաւ, խփում էին ե՛ւ հարաւի ե՛ւ հիւսիսից։ Հրդեհւում էր մի անտառ, եւ նրանք եղնիկների խմբերի նման, այրուող ծառերի միջից, եղջիւրներով բացում էին իրենց ճանապարհը։ Նրանց քշել են արեւմուտք, ապա ձիերի գլուխը դարձրել են հիւսիս եւ բնակութիւն հաստատել այս բարձր լեռան վրայ։

Իմ ծանօթը պատմում էր, որ Զեանկերդում ես կը տեսնեմ շատ խաչեր՝ դրան ճակատին, եզների եղջիւրից կախ, կաւէ կարասների վրայ, թոնրի շրթունքներին, նոյնիսկ այն խրտուիլակների կրծքին, որոնց ցցում են արտերում՝ ճնճղուկների դէմ։ Որ Զեանկերդում ապրում է մունջ Սեւդօն, որը հանգում է մազեղէն կօշիկ՝ «խարուկ», ինչպէս Մոտկանայ երկրում, որն «իր բերնին նալ է զարկել» եւ չի խօսում նրանց հետ, որոնք Մոտկանից չեն։

Զեանկերդում միայն մի մարդ կայ, որի առաջ խոնարհւում է յամառ Սեւդօն։ Այդ մարդը Հազրօն է, ինչպէս անուանեց իմ ծանօթը՝ լերան գիւղերի ամենալաւ մարդը։

Բայց մեր զրոյցը խանգարուեց, որովհետեւ լսուեց ոչխարների մայինի աղմուկը։ Ազնօն տեղից թռաւ, դուրս եկան եւ միւսները, նրանց հետ՝ ես։

Լեռներից գիւղի վրայ իջնում էին այծերի եւ ոչխարների հօտերը։ Ի՜նչ աչխոյժ աղմուկ էր, ինչպիսի՜ զուարթութիւն, կանչեր, շան կաղկանձ, պղնձէ կովկիթների զրնգոց, բառաչ, մայիւն եւ հովիւների սուլոցներ։ Կարծես աւար էին բերում գիւղ, եւ կին, աղջիկ, երեխայ ու ալամարդ փողոցներից դէպի բակերն էին քշում այծ, ոչխար, հորթ։

Իմ ծանօթի բարձր կտուրից ես նայում էի Զեանկերդին, Արարատեան դաշտին, որտեղ կանաչներով շրջապատուած գիւղերը հետզհետէ սուզւում էին երեկոյեան մութի մէջ, եւ աւելի պայծառանում էին քաղաքների կրակները։

Երբ յիշում եմ այդ երեկոն, քաղաքների կրակները եւ դաշտի վրայ իջնող գիշերը, Զեանկերդի ներքեւի կտուրի վրայ տեսնում եմ մի մարդու, թիկունքը դէպի ինձ, դէպի լերան գագաթը, երեսը դաշտի կողմը, եւ լսում եմ լերան գիւղերի ամենալաւ մարդու նուագը։

(Շար. 2)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ֆլորին եւ Ժագ Տէյիրմէնճեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին ի յիշատակ Եղիշէ եւ Զարուհի - Էլիզ Այվազեանի:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Ս. Տէր - Դաւթեան մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պր. Սարգիս Սէխեանի, Տէր եւ Տիկին Տրէնքոյի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Գրեթթէի եւ զաւակներուն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝ Յօժէնի Սէխեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 250 Ֆր. Տիկին Շ. Փափազեանէ:

Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ Տիկին Հէլէն Մերճանեանի եւ ընտանիքին իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝ Յակոբ Սապունճեանի մահուան առթիւ:

CONFERENCE

le Dimanche 7 Mars à 16 heures

HOMMAGE à VARTAN GOMIGIAN
(1915 - 1998)
enseignant et écrivain

L'arménien occidental
et la communauté européenne
par
ANAHIT DONABEDIAN
Maître de Conférences à l'INALCO
Docteur en sciences du langage

L'arménien au baccalauréat
par
MELINE KELEDJIAN
Enseignante à l'INALCO

Centre Culturel «Alex Manoogian» de l'UGAB
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(M° Courcelles)
Tél. : 01 42 27 12 26

— Entrée Libre —

(Շար. Ա. էջէն)

սաստանէն Հայաստանի տրուած զինամթերքը»: աւելցուցած է թէ իրենց նպատակն է Ղարաբաղը ազատագրել, երկրին հողային ամբողջականութիւնը պահպանել: Ու այդ ուղղութեամբ պատրաստ են ՕԹԱՆ-ի հետ գործակցելու:

ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ կը սպառնայ ընդդիմանալ Սոսիէթէ Ժեներալ եւ Փարիպա դրամատուներու ձուլման, որովհետեւ անոնք հարկ եղածին չափ յառաջդիմութիւն չեն արձանագրած Ողջակիզման բողոքներու կարգադրութեան: Սկզբունքով ձուլումին առաջքն առնել դիւրին չէ, բայց Հրէական Համագումարին կարծիքը մեծ կարեւորութիւն ունի ամերիկացի քաղաքական պատասխանատուներուն համար, երկու դրամատուներն ալ կարեւոր գործունէութիւն ունին Նիւ-Եորք: Այս ուղղութեամբ արդէն, Համագումարը յայտարարած է թէ պատժական միջոցներ կը նախատեսէ ֆրանսական դրամատուներու դէմ, առոնցմէ շատեր արդէն իսկ արեւելեան Նիւ-Եորքի դատարանին առջեւ քաշուած են (Սոսիէթէ Ժեներալ, Փարիպա, Գրետի Լիոնէ, Գրետի Ակրիգոլ, Էնտոսուէզ, Պէ-Էն-Փէ, Նաթեքսիս եւ Ջէզ Մանհաթանի եւ Մորկանի ֆրանսական մասնաճիւղերը):

ՖՈՒԹՊՈԼ
Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Բ. Դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանս իր դաշտին վրայ 0 - 1 պարտուեցաւ Լը Մանէն եւ այժմ 17-րդ տեղը կը գրաւէ 28 կէտով: Գլուխն է Սէնթ Էթիէն 55 կէտով, վերջին տեղը կը պատկանի Պօվէի 24 կէտով:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանիէօ - Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 7, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Ապա ժամը 13-էն սկսեալ հոգեճաշ կը տրուի, մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հեռախօսել հետեւեալ թիւին.—
01 - 46 - 64 - 22 - 24

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաղ Ֆէվրիէի, Յօժէնի Սէխեանի եւ Ճեֆրի Կիւրինեանի (Ամերիկա) մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Վիգէն Դարբինեան 200-ական Ֆր. կը նուիրեն «Կամք»ին, ԱՅԲ - ԷՖ - ԷՄ-ին, Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանի երկօրեայ դասընթացքներուն եւ «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Անիէռ - Պուա - Գոլոմպ Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, Հինգշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20·30-ին
Centre Administratif d'Asnières:

SAMEDI 13 MARS
ENTREE LIBRE à 21h ENTREE LIBRE

La Section des Jeunes de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
organise
UNE SOIREE
consacrée au grand poète arménien
Hovhannès TOUMANIAN

Au programme:
Poèmes, Chants, Mise en scène de la légende "Akhtamar" et sa parodie

A la salle
« A. Tcherpachian »
339, ave du Prado — Marseille 8e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խղագինի հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Գէորգ Մօրուքեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էտկար Շահվէկիլեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրէ Սահաթճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Թոսուն 300 Ֆր., Օր. Մոնիք Միքայէլեան 100 Ֆր., Պ. Կարապետ Տէմիրճեան 100 Ֆր., Տիկին Նելլի Միսիրեան 600 Ֆր., Պ. Մինաս Գըմգըմեան 50 Ֆր., Տիկին Գլէր Խաչիկեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարթէն Օֆլազ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պուրժէ 200 Ֆր., Պ. Կարապետ Գօրգիկեան 300 Ֆր., Տիկին Մարի-Լուիզ Արեւեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գոչեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէչիշեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ասլանեան 150 Ֆր., Տիկին Լիսի Շերոյեան 300 Ֆր., Օր. Գոհարիկ Գէորգեան 200 Ֆր., Տիկին Ազաւնի Ծօրթուլեան 100 Ֆր., Պ. Վահէ Զիլինկիրեան 1·500 Ֆր., Տիկին Սոնիա-Ռիթա Գույումճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տագէսեան 500 Ֆր., Պ. Ֆիլիփ Սէմէրճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փօլ Գամիտեան 500 Ֆր., Տիկին Ժանն-Մարի Երեմեան 200 Ֆր., Պ. Օհաննէս Օհաննէսեան 200 Ֆր., Տիկին Վիրժինի Ադամեան 150 Ֆր., Տիկին Եղիսաբէթ Ալէքսեան 200 Ֆր., Տիկին Սիլվի Եալնըզեան 400 Ֆր., Պ. Տիգրան Ջրբաշեան 1·000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Լիւսէթ Մինասեան 3·000 Ֆր., Պ. Պերճ Յովնանեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարանի 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վ. Մազմանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռեմոն Ճէլալեան 200 Ֆր., Տիկին Ժորժէթ Նազգաշեան 100 Ֆր.:

(Շար.)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ-ի «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 3
Ժէ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵ-րուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼ-ի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 7
Տնտեսի Կիրակիին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 14
Դատաւորի Կիրակիին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 21
Գալստեան Կիրակիին

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներուն մէջ մասնակցութեամբ բոլոր եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Հսկումը պիտի կատարուի յաջորդաբար.

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 5
Ժթ. օր Մեծի Պահոց
Իսի - լէ - Մուլինոյի
Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 3-ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10-ին, Միջինք առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն:
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17-ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24-ին,

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին,
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

***

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 3, ժամը 17-ին
Սրբոց Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ
ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 5, ժամը 17-ին
Սրբոց Թադէոս - Բարթողիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10, ժամը 17-ին
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE
ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ
կը ներկայացնէ
ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ
Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30
SALLE DU C.R.D.A.
9, rue Cadet — 75009 PARIS

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
(Երեւանցի)

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20·30
Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville
Billets en vente :
M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES MARSEILLE

SOIREE EXCEPTIONNELLE
le SAMEDI
13 MARS à partir de 22 heures
P.A.F. : 50 F. + kir royal
Membres : gratuit

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
327, boulevard Michelet —
13009 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 22. 10. 45

UGAB — UGAB — UGAB —

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

A l'occasion de la parution de son compact-disc
RECITAL
DE
PUZANT FINDIKIAN
à la guitare

Soirée consacré à LA CHANSON POPULAIRE ARMENIENNE
le Vendredi 5 MARS à 20 h 45
Textes de Chiraz, Issahakian, Zarifian, Sevag . . .
Dédicaces du CD

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 3
MERCREDI
3 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (սովորական առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.587 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.587

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԸ ՏԱՊԱԼԵԼՈՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկայի դիւանագէտ Ֆ. Ռիքարտոնէ որ չորս տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէր ԱՄՆ-ու Անգարայի դեսպանատան մէջ որպէս կցորդ, պատասխանատուութիւն ունէր Իրաքի ղեկավար Ս. Հիւսէյնի անկումը ապահովելու: Ան իր երկիրը վերադառնալէ առաջ պատասխանած է «Միլլիյէթ»ի հարցումներուն ու լուսաբանած այդ անկումին համար մշակուած ծրագիրը: Այդ նպատակը կը ներկայացուի որպէս իր դրացիներուն հետ հաշտութեան պայմաններով ապրող Իրաք մը տեսնելու փափաք. այսուհանդերձ, ամերիկացի դիւանագէտը կ'ըսէ թէ ատիկա պիտի իրականացնէ Իրաքի ժողովուրդը. իրենք միայն կ'ուզեն օգնական ըլլալ իրաքեան վարչակարգին փոփոխութեան:

«Ատիկա միջամտութիւն չէ՞ այլ երկրի մը ներքին գործերուն» հարցումին ան կը պատասխանէ. «Ո՛չ, պիտի փակենք երկրի մը ուր ոճիրներ կը գործուին եւ որուն ժողովուրդը ցաւերու մէջ է: Պիտի ըսենք թէ չե՞նք կրնար միջամտել»:

Գոնկրէսը 97 միլիոն տոլար յատկացուցած է այդ նպատակին. գումարը ԱՄՆ-ու նախագահին յարմար դատած պահուն պիտի գործածուի իրաքեան ընդդիմութեան զինուորական միջոցներ տրամադրելու: Սակայն, անջատողական ձըգտումներու տէր խումբ մը պիտի չքաջալերուի:

Ռիքարտոնէ չի ծածկեր որ իր պաշտօնը Իրաքի մէջ ապստամբութիւն հրահրելու եւ այդ նպատակով մինչեւ իսկ ընդդիմութիւնը զինելու յարմար միջավայր ստեղծելու մէջ կը կայանայ: Կ'աւելցնէ թէ կարեւոր է իրենց համար խրախուսել Իրաքցիները որպէսզի հաւատան իրենց կարողութեան. մանաւանդ հրաժարին մտածելէ թէ Սատտամ Հիւսէյնի մեկնումով երկիրը բաժան - բաժան պիտի ըլլայ: Իրենց համար կարեւոր է երկրին ամբողջականութիւնը ու կ'ըսէ թէ չեն ուզեր դրդել ապստամբութիւն մը որ պիտի չյանգի վարչակարգի փոփոխութեան: Ինչ կը վերաբերի ծրագրին գործադրութեան ժամանակին, ամերիկացի դիւանագէտը կ'ըսէ թէ կարելի ամենակարճ ատենին ու շատ յանկարծակի կերպով պիտի ըլլայ:

Կ'ընդունի թէ երկրին մասնատման ու քաղաքացիական պատերազմի որոշ վտանգ մը կը ներկայացնեն այս բոլորը, սակայն այսօր ալ երբ Իրաքի հարաւը կ'ռմբակոծուի, իսկ հիւսիսային մասը շրջափակման ենթակայ է, դժուար է երկրին ամբողջականութեան մասին խօսիլ: Բնական կը նկատէ որ իշխանութեան պայքարի բեմ մը բացուի, սակայն կը հաւատայ որ ոչինչ ընելուն, ձեռնածալ մնալուն վտանգը աւելի մեծ է:

ԱՄՆ-ը Ս. Հիւսէյնի յաջորդութեան թեկնածու չունին, բայց ատոր հաշիւն ալ եղած է. դիւանագէտը կ'ըսէ որ մեծ է հաւանականութիւնը զինուորական հարուածի մը որուն ժամանակի մը համար կը յաջորդէ զինուորական վարչակարգ մը: Յետ հիւսէյնեան այլ նախապատրաստութիւններ ալ տեսնուած են. ութ միլիոն տոլարի այլ գումար մըն ալ մէկդի դըրուած է, մարդկութեան դէմ յանցանք գործած որոշ թիւով Իրաքցիներու դատաբան հանուելուն համար: Որոշուած է մընացեալը ներումի արժանացնել: Այս կարգադրութիւնը վարչակարգի տապալումէն ետք վրէժի զգացումով հաւանական արիւնահեղութեան մը արգելք ըլլալու նըպատակը ունի: Ծրագիր կայ նաեւ նոր Սահմանադրութիւն մը պատրաստելու:

ԲԱՔՈՒԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Ասկերանի շըրջանին մէջ Խոջալուի (Ստեփանակերտի հիւսիսակողմը) հայկական ուժերու կողմէ ետ առնուիլը (1992 Փետր. 26) Բաքու կը ներկայացնէ որպէս աննախադէպ կոտորածի, վայրագութեան պարագայ մը: Անցեալ Փետրուար 25-ին ալ, նշելով այդ թուականին եօթնամեակը, Ազրբէջանի նախագահ Հ. Ալիեւ ճառ մը խօսած է հանրահաւաքի մը ուր ըսած է ի միջի այլոց. «Գրաւեալ հողերը ուշ կամ կանուխ պիտի ազատագրուին: Կը ջանանք ատիկա խաղաղ ճամբով ընել, սակայն եթէ մեր ջանքերը արդիւնք չտան, այլ մեթոտներու պիտի դիմենք, նոյնիսկ մեծ թիւով զոհ տալու գնով»: Ան Ի. դարու ամէնէն սարսափելի ողբերգութիւններէն մէկը նկատած է Խոջալուի պատահարները, չմոռնալով նշելու թէ հայկական ուժերուն կ'օժանդակէին ռուսական զօրաբաժիններ: Ան պատահածին մէջ յանցանքի բաժին մը վերագրած է նաեւ իր երկրին այդ օրերու ղեկավարութեան, ըսելով որ օր մը անպայման ատոր հաշիւը պիտի տան:

Այդ մթնոլորտին շատ յարիր է Ռոյթըրի (Մարտ 1) այն լուրն ալ թէ Փետր. 25-ին Բաքու խստիւ հակազդած է Մոսկուայի, ըսելով որ ռուսական ՄԻԿ-29 օդանաւ մը բռնաբարած է իր օդային տարածքը, ահազանգ հնչեցնելով ազրբէջանական օդային պաշտպանութեան համակարգին: ՄԻԿ-29-ը, ըստ Բաքուի լուրին, մեկնած է Հայաստանէն, Քելբաջարի շըրջանէն մինչեւ 15 քմ. մտած ազրբէջանական տարածքը ուր թռիչք կատարած է երկու վայրկեան: Պաշտպանութեան նախարարութեան բարձրաստիճան ազրբէջանցի պաշտօնատար մը ըսած է թէ իրենց ուժերը բոլոր պատճառները ունէին օդանաւը վար առնելու եւ կրնային ընել ատիկա, բայց նախընտրած են չընել:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 1/2)

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փետրուար 27-ին տեղի ունեցած է ժողովրդական կուսակցութեան համագումարը որուն ընթացքին նախագահ Կ. Դեմիրճեան ելոյթ ունեցած է: Ան ըսած է թէ իրենք հետամուտ կ'ըլլան որ ընտրութեան խարդախութիւն չըլլայ, ընողներն ալ պատժուին: Ան երկար խօսած է արդիւնաբերութիւնը վերակենդանացնելու իրենց ծրագիրներուն մասին: Մերժած է ներկայացնել վերջին շրջանի պատահարներու, սպանութիւններու մասին իր տեսակէտը: Կուսակցութիւնը շուրջ 25 հազար անդամ ունի:

*
**

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՍԳԻՐՔԸ

Փետրուար 28-ին գործողութեան մըտած է ընտրական օրէնսգիրքը. նոյն օրը Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը հաստատած է 75 ընտրատարածքները. անոնց ամէն մէկը շուրջ 20 հազար 700 ընտրող կ'ունենայ: Երկիրը ունի երկու միլիոն 220 հազար ընտրող: ԱԺՄ-էն Ֆ. Բերիկեանի համաձայն այդ թիւը չափազանցըւած է եւ կրնայ ապօրինութեան պատճառ ըլլալ: Ընտրական ցուցակները պէտք է հրապարակուին ընտրութենէն 45 օր առաջ, որպէսզի ամէն քաղաքացի կարենայ նշել տեսած վրիպակները:

*
**

ԱՄՆ-ՈՒ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 1-ին ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանէն ստացած է Արտաքին գործերու նախարար Մ. Օլպրայթի ուղերձը: Դեսպան Մ. Լեմըն

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ, ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

(Դ.)

«Ինչ որ կը տեսնեմ աշխատանքիս մէջ, այն թեթեւութիւնը որով մարդիկ կը խաղան ուրիշներու ճակատագրին հետ՝ կը գայրացնեն զիս, կը գայթակղեցնեն, հարց կուտամ բոլոր դատաւորներուն՝ «Դուք ի՞նչ իրաւունք ունիք դատելու մարդիկը»: Սխալներ, անհամար սխալներ: Ի՞նչ իրաւունք ունի անհատ մը դատելու ուրիշ անհատ մը: Չկայ աշխարհի վրայ մէկը որ արժանի ըլլայ դատաւոր ըլլալու: Չկա՛յ: Վերը՝ Աստուած, վարը՝ դատաւորը: Ի՞նչ անկում: Երկուքին միջեւ տիեզերքի ամէնէն խորունկ խորխորատը: Կա՛ն օրէնքներ, մարդոց կողմէ պատրաստուած սակայն, բոլո՛րն ալ պակասաւոր, բոլո՛րն ալ անկատար: Օր մը պիտի պոռամ բոլոր գաղտնիքներս, պիտի ֆօղազերծեմ տունը, թեմադրութիւնները, ցոյց պիտի տամ որ արդարութիւնը կանգ առած է Պալատի դարպասին մօտ: Ներս մտած չէ բնաւ: «Արդարութեան Պալա՛տ...»՝ կը գայրանար Մակալին, հերոսուհին «Օտարական»ին, պաշտօնեան Արդարութեան Պալատին, զայրոյթն անոր շատ աւելի մեծ էր քան բաներու տարողութիւնը, քանի մը տարի է, ամէն անգամ որ դէմ յանդիման կը գըտնուիմ անարդար կեցուածքներու, կը յիշեմ այդ պոռթկումը, այդ կինը կը դարձնեմ խօսնակ:

«Ամէն անգամ որ դէմ յանդիման կը գտնուիմ...»

Իսկ կ'անցնի՞ օր ու դէմ յանդիման չգտնուիմ անարդար կեցուածքներու, կեցուածքներ՝ առօրեային մէջ, կեցուածքներ՝ իշխանութեան մակարդակով, կեցուածքներ՝ քաղաքականութեան մէջ, կեցուածքներ՝ յատկապէս ժողովուրդներու իրաւունքներու ոտնահարման տեսակէտով:

Արդէն Փետրուար 24 է, սակայն թերթիս Փետրուարի 12-ի համարը կը յամառի մնալ սեղանիս վրայ, կը շարունակէ բռնագրաւուած պահել ուշադրութիւնս: Այդտեղ, առաջին էջին վրայ, որպէս գլխաւոր խորագիր կը տրուի Ամերիկայի Նախագահին Մոնիքայի խնդիրին մէջ անպարտ արձակումը, le président acquitté, ապա ճիշդ կողքին, ձախին, կայ վարակուած արիւնի հարցին մէջ մեղադրուած Ֆրանսայի նախկին նախարարի մը դժանկարը, որուն տակ կ'ըսուի, թէ ան կատարած է հինգ ժամ տեւող ինքնապաշտպանութիւն մը:

Ինքնապաշտպանութիւն՝ կարելի եւ անկարելի:

Ու մտածումս կ'ըլլայ ա՛յն, որ երկրորդ հարցը հաւանաբար ունենայ առաջին հարցին եզրակացութիւնը՝ ազատ արձակում, ապա կը հարցադրեմ, թէ ինչո՞ւ տարիներով հետաքննութիւն կատարել եւ մսխել դրամ՝ միշտ ալ հասնելու համար ո՛չ թէ արդար վճիռի մը, այլ լուծումի մը, որ կը յարմարի որոշ անհատներու, որոնք, ի՛նչ զուգադիպութիւն, կ'ըլլան կեդրոն տնտեսական իշխանութեան:

Տնտեսական շահ եւ առաջնութիւն, անհատներու կեանքին անտեսում, հիւանդանոցներու մէջ վարակուած արեան գործածութիւնը կը նկատուի ոճիր, աննախընթաց Հիպոկրատէն ի վեր: Արդէն մահացած են չորս հազար քաղաքացիներ եւ տակաւին պիտի մահանան հազարաւորներ, բայց կարելի չեղաւ գտնել մեղաւորներ, որովհետեւ պաշտպանեալներն ու փաստաբանները բերին այնպիսի փաստարկութիւններ, ստեղծեցին մշուշային այնպիսի վիճակներ որ վերջապէս դատավարութիւնը վերջ գտաւ անորոշութեան մէջ:

Երբ խիտ մշուշ կայ քաղաքին վրայ, պատուհանիս առջեւ կեցած՝ ես ի՞նչպէս փաստեմ այցելուիս, թէ Փարիզ ունի աշտարակ մը:

Այսպէս, որպէս պաշտպանութիւն իրեն դէմ կատարուած մեղադրանքին, ուրիշ նախարարուհի մը հրաշալիօրէն չտարագե՞ց ընոյթը հարցին՝ ինքզինք պատասխանատու, բայց ոչ մեղաւոր՝ յայտարարելով:

Մեղադրուած նախկին վարչապետին եւ նախկին երկու նախարարներու դատավարութիւնը շարունակուեցաւ այս ամիս, կազմուած Հանրապետութեան արդարութեան դատարանին մէջ, շարունակուեցան հարցաքննութիւնները, շարունակուեցան ունկնդրութիւնները, երբ մեղադրեալներ կը յայտնէին թէ որոշ բաներէ անտեղեակ էին, դատախազ մը գայրացկոտ կը յարէր՝ «...Ֆրանսացի քաղաքացիները կ'ընտրեն Հանրապետութեան նախագահ մը: Նախագահը կը նըշանակէ նախարարապետ մը, որ կազմէ կառավարութիւն մը: Քաղաքացիները կը կարծեն որ կը կառավարուին իշխանութեան կոչուած անհատներու կողմէ: Մինչդեռ, երեւան կուգայ որ, իրականութեան մէջ, կը կառավարուին անպատասխանատու անձերու կողմէ (նախարարական գրասենեակներու պաշտօնեաներ), որոնք կ'ընեն բաներ զորս նախարարները կ'անգիտանան»:

Ահաւասիկ վիճակը: Եւ ահաւասիկ աշխարհի մակարդակով քիւրտ ղեկավարի մը՝ Ապտուլլահ Էօճալանի ձերբակալումով արժէքաւորուած հարց մը, որ կը պահանջէ լուծում, կը պահանջէ արդարութիւն, սակայն կը հանդիպի մամուլի համակրանքին եւ իշխանութիւններու արհամարհանութեան, մամուլը, սիրտ իշխանութիւնը՝ գլուխ, այս երկուքը ընդհանրապէս մէջ՝ միշտ իշխանութիւնն է որ կուգայ դուրս յաղթական:

Վերջերս, ամէն անգամ որ մտքիս եւ սրտիս կը ներկայանան լուծումի սպասող դատեր, ես աւելի լաւ կ'ըմբռնեմ իրաւաբան Սարգիս Պալեանին դատարաններու մէջ կիրարկուող իր արհեստէն հրաժարելով, - «Դուք ի՞նչ իրաւունք ունիք դատելու մարդիկը»-, արուեստի ոլորտներ անցնելու մտադրութիւնը: Ու ո՛չ միայն մտադրութիւնը: Անցնելով գործնականի՝ ան արդէն ստեղծած է «Մէտիան» անուանուած իր ցուցադրասրահը, սկսած աշխատանքի: Կ'աշխատի ան ու իր հետ ինծի կը բերէ երկու բանաստեղծներ, մէկը՝ Հայ, միւսը՝ Անգլիացի, մէկը՝ Սիամանթօն, միւսը՝ Քիփլինկը, առաջինը՝ արդարութեան ճակտին արձակած Թուքով, երկրորդը՝ ամբողջ ունեցածը կրկին բախտի սեղանին յանձնող անհատին հանդէպ հիացմունքով:

Մէկ կողմէն՝ Թուք, միւս կողմէն՝ հիացմունք, երբ յանկարծ՝

— Ամէն բան պաշտպան փաստաբանէն կախեալ է, - կը յարէ բանիմաց մը, ես կը տխրիմ, որովհետեւ «Օտարական»ին համար «ամէն ինչ գրողէն կախեալ է», իսկ նման փաստաբան վարձել տնտեսական ամեհի կարողութիւն կ'ենթադրէ, մինչդեռ արդար դատ մը պէտք ունի ո՛չ մէկ փաստաբանի:

*
**

Պահ մը վերադառնալով «Անուն մը, անուններ»ուն, կը նկատեմ որ Ապտալլահ մը Ամմանի մէջ գա՛հ կը բարձրանայ, Ապտուլլահ մը Թուրքիոյ մէջ բա՛նտ կը մտնէ, հիմա կը յիշեմ, թէ ինչպէս Մատրիտը կատղեցնելու գնով՝ Պիլպաոյէն Պասքերը պատրաստականութիւն յայտնեցին ապաստան տալու քիւրտ մարտիկին եւ թէ ինչպէս փոքրիկ լուրի մը մէջ բռունցա՝ թէ Պապը Փինոշէին վերաբերեալ նամակ մը յղած է անգլիական իշխանութիւններուն:

Կը ճանչնաք Պապը, կը յիշէ՞ք Փինոշէն, անոր դատավարութիւնը:

Բովանդակութի՞ւնը նամակին: Միջամտութի՞ւն: Այդ մասին՝ լռութիւն:

ՄՈՎՍԷՍ ՊՁԱՔՃԵԱՆ

ՎԱՀԷ-ՎԱՀԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Վահէ – Վահեանի իսկական կոչումը, սակայն, բանաստեղծութիւնն էր: Վահէ-Վահեան, Անդրանիկ Ծառուկեան, Մուշեղ Իշխան, Եղիվարդ սփիւռքահայ հայադրոշմ բանաստեղծութեան առաջին սերունդը կազմեցին: Վահեանի Արեւ – Անձրեւ-ը, 1933-ին լոյս տեսած Պէյրութի մէջ, առաջին գեղարուեստական հրատարակութիւնն է, զոր կարելի է համարել շարունակութիւնը Ապրիլեան Սերունդի գրականութեան եւ սկիզբը՝ Սփիւռքահայ Քերթողութեան: Դժուարահաճ եւ դժուարածին այս քերթողը այնուհետեւ մեր գրականութեան գանձարանին նուիրեց չորս տաղարաններ եւս - Ոսկի Կամուրջ, 1946-ին, որ նոյն անունով լոյս տեսաւ 1958-ին Երեւան, որ հաւաքածոյ մըն է քերթուածներու, յուշերու եւ գրադատական էջերու. Մատեան Սիրոյ Եւ Մորմոքի, 1968-ին Պէյրութ եւ 1971-ին Երեւան. իր զաւկին նուիրուած Յուշարձան Վաղամեռիկ եղերերգութիւնը 1977-ին. վերոյիշեալ տաղարաններէն կազմուած գեղատիպ Հատընտիր-ը (1986) եւ իր կարապի երգը՝ Ղօղանջ Եւ Մրմունջ Վերջալուսային-ը 1990-ին: Ասոնք վկայութիւնն են կանխահաս մահէ հրաշքով ճողոպրած, աքսորի մը տառապանք տեսած, Թուրքին սարսափը ապրած ճենճերուն հոգիի մը եւ իր պատկանած դժբախտ սերունդին եւ յաջորդներուն ապրումներուն եւ ներաշխարհին: Մարդկային անձնական հոգեվիճակներէն եւ հիմնական զգացումներէն մեկնելով - սէր, անյուսութիւն, թշուառութիւն, մենութիւն, սիրելիի մը կորուստին կսկծանքը, հայրական վիշտ, որբութիւն, մարդուն չարիքը մարդուն դէմ - ան կը ձգտի համամարդկայինին: Ան կ'ըսէ ինք իր մասին. «Կը սիրէ կեանքը կատաղօրէն, բայց նաեւ գուրգուրանքով, որովհետեւ կը հաւատայ մարդուն մեծութեան, դաւանած ըլլալով այդ մեծութիւնը իր իսկ ազգին հոգիին մէջ մանաւանդ: Անգուսպ այդ սէրը իր մէջ յարատեւ տառապանք մըն է նոյն ատեն, ու տառապանք՝ հանդէպ բոլոր այն փոքրութիւններուն, որ կը պղտորեն պայծառութիւնը մարդկային հոգիին, կ'այլանդակեն անոր իսկութիւնը եւ կը սեղմեն սահմանները անոր հիւլէական անհունութեան»:

Սրտաբուխ այս խոստովանանքը հարազատօրէն կ'արտայայտէ այս ներհուն, խորհրդածող բանաստեղծին կեանքի հանդէպ կեցուածքը եւ հոգեյատակը, որուն մէջ իր բաբախուն հայրենասիրութիւնը տիրական ներկայութիւն մըն է եւ ներշնչումի անսպառ աղբիւր:

Քերթողական արուեստի կապակցութեամբ Վահէ - Վահեանի թարգմանչական վաստակը իր բարձր որակով բացառիկ արժէք մը ունի: Ան մեծ ձեռնհասութեամբ և կարելի հարազատութեամբ անգլերէն բնագիրէ 1984-ին թարգմանեց լիբանանցի բանաստեղծ եւ փիլիսոփայ Ճպրան Խալիլ Ճպրանի Մարգարէն եւ 1988-ին Ռաբինտրանաթ Թակորի Պարտիզպանը, Կիթանճալի (Զոհերգ) եւ Մրգահաւաք քերթուածները: Իւրաքանչիւր գիրքին համար գրուած հմտալից ներածականները կը ճոխացնեն թարգմանութիւններուն առթելիք իմացական վայելքը: Շահուած արդիւնքը գեղեցիկ փաստն է թարգմանիչին բացառիկ տաղանդին, որքան եւ մեր Մեծասքանչին ճկունութեան եւ գաշնութեան: Նոյնքա՛ն ուշագրաւ իրագործում մըն է Օսքըր Ուայլտի Տորիըն Կրէյի Պատկերը արձակ գործին թարգմանութիւնը 1992-ին:

Վահէ - Վահեանի միակ գեղարուեստական արձակը՝ Յարալէզներու Հաշտութիւն-ն է, տպուած 1953-ին: Հայրենական տպաւորութիւններ, նկարագրութիւններ, տիպարներ, խոստկցութիւններ, խորհրդածութիւններ, ներշնչումներ՝ իրարու վայելչօրէն ընդելուզուած՝ կ'աւետեն մեր մայր հայրենիքի հրաշալի վերածնունդը նոր եւ այլեւս մեզի հետ հաշտուած յարալէզներու միջոցով:

Գրական իր գործունէութեան մարզին մէջ «Անի» ամսագրին եւ հրատարակչականին երեւումը 1945-ին՝ Պէյրութի հայ գրական կեանքի համար նախախնամական կարգադրութիւն մը եղաւ: Վահէ - Վահեանի խմբագրութեամբ «Անի»ն շուտով դարձաւ զօրաւոր ազդակ մը եւ մնաց գլխաւորութեան ձայնը լիբանանահայ կեանքին մէջ մինչեւ 1955: Այդ շրջանին, խոստմնալից ուժեր «Անի»ի շուրջ համախմբուեցան եւ լուրջ քայլեր առնուեցան՝ մշակելու գրականութիւն մը, որ սփիւռքահայ կեանքը առնէր իրմէ ներս եւ քաջալերելու նորերու ջանքերը: «Անի»-ն սովորական ձեւով ամսագիր մը չէր: Ան պատուհան մը բացաւ մեզի դրացի արաբ ժողովուրդին գրականութեան վրայ եւ իր ակնարկը նետեց աւելի անդին՝ միջազգային գրականութեան վրայ, եւ օրակարգի նիւթ ըրաւ գրական այժմէական կարեւոր հարցեր: Գրական - գեղարուեստական նիւթերու մասին իր գրիչէն ելած խորագիտ ուսումնասիրութիւնները չորս տասնեակ տարիներ ետք ալ կը պահեն իրենց շահեկանութիւնը:

«Անի»ին մէջ էր որ Վահէ - Վահեան կատարեց շատ շնորհակալ աշխատանք մը եւս: Ան մեզի բերաւ թարմ շունչը եւ գեղեցկութիւնները մեր հայրենի նորաստեղծ գրականութեան ու մեզի ծանօթացուց Յովհաննէս Շիրազի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Պարոյր Սեւակի, Վահագն Դաւթեանի, Մարօ Մարգարեանի, Համօ Սահեանի, Գէորգ Էմինի, Հրաչեայ Յովհաննիսեանի եւ ընկերներուն առաջին սրտաուչ բղխումներուն: Իրաւ գրադատի իր կոչումին խորապէս գիտակից՝ Վահէ - Վահեան համակրանքով, գուրգուրանքով մօտեցաւ անոնց գործերուն եւ մեր առջեւ բացաւ անոնց պարզուն գեղեցկութիւնները ու երեւան հանեց անոնց բերրի տաղանդները: Ժամանակը ցոյց տուաւ որ ան չէր սխալած իր գնահատումին մէջ:

Կ'արժէ քիչ մըն ալ ծանրանալ Վահէ - Վահեան գրաքննադատին բացառիկ արժանիքներուն վրայ: 1948-ին մեր քննադատութեան տիտանին՝ Յակոբ Օշականին անցումովը մեծ պարապ մը գոյացաւ մեր գրականութեան մէջ: Սփիւռքի տարածքին երեւցան գրողներ եւ խմբագիրներ, որոնք փորձեցին այդ պարապը լեցնել: Ոմանց ուժերը անբաւարար եկան. ուրիշներուն պակսեցաւ լուրջ եւ զգաստ մօտեցումը. ուրիշներ նորերու ճիգերը դիմաւորեցին հեգնանքով: Եղան նաեւ անոնք, որոնք կիրքով, կուսակցական շիլ հաշիւներով եւ քինախնդրութեամբ իջան հրապարակ: Վերջին քառասնամեակին, մեր քննադատներու խումբէն կը զատուի Վահէ – Վահեան իր մտաւորական հաւասարակշռութեամբ եւ ազնուախոհութեամբ, հմտութեամբ եւ անաչառութեամբ: «Անի» ամսագրին մէջ երեւցած եւ ապա Բերքահաւաք-ի (Ա. (1978), Բ. (1987) եւ Գ. (1993) հատորներուն մէջ հաւաքուած գրադատականները եւ իր կազմած գիրքերուն ներածականները յստակ փաստերն են այդ յատկութիւններուն:

Վահէ - Վահեանի մեղուաջան աշխատանքին արգասիքն են նաեւ երկու բացառիկ արժէք ներկայացնող գիրքեր: Առաջինը Վահան Թէքէեանի Հատընտիր-ն է, Թէքէեան Մշակութային Միութեան կողմէ հրատարակուած, գեղեցիկ հատոր մը, Վահէ – Վահեանի խորիմաստ ներածականով, քերթուածներու ընտրութեամբ եւ գեղարուեստական նուրբ ձեւաւորումով: Երկրորդը Հայ Գրականութեան Հաւաքածոյ-ի Ա. հատորը, Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի կողմէ հրատարակուած, ուր մէկտեղուած են մեր գոյգ գրականութիւններուն յաջողագոյն պատմուածքները, իր խստապահանջ ընտրութեամբ, ներածականով, հեղինակներու կենսագրականով եւ բառարանով: Միջազգային չափանիշով բարձրորակ գործ մը՝ կեդրոնական Լոնտոնի համալսարանի լեզուներու կաճառին մասնագէտ պաշտօնակիցներուս հիացական հաստատումով: Հայ ժողովուրդի գրականութեան ծանօթացման եւ ուսումնասիրութեան համար աւելի քան անհրաժեշտ այս կոթողական գործին երկրորդ հատորը եւ անոնց զուգահեռ Հայ Բանաստեղծութեան երկու հատորները Վահէ - Վահեան պատրաստ էր ի կատար ածելու՝ եթէ նիւթական միջոցները տրամադրուէին: Դժբախտաբար որոշումը ուշացաւ գալու:

Խորապէս կը հաւատամ որ ալեզարդ նուիրեալը երբ հրաժեշտ տուաւ այս կեանքին եւ խաղաղութեամբ փակեց իր աչքերը, իր հոգիին մէջ զգաց անապական այն գոհունակութիւնը, որ մենաշնորհն է անոնց միայն, որոնք իրենց կեանքին իմաստը եւ արժէքը կը գտնեն իրենց ժողովուրդին եւ մարդկութեան ծառայութեան մէջ ու իրենց կարողութիւնները եւ տաղանդը անսակարկօրէն կը բաշխեն իրենց նմաններուն, եւ անոնց կեանքը բարիքով, լոյսով, գեղեցկութիւնով կը ճոխացնեն:

Վարձքը կատա՛ր Մեսրոպ Մաշտոցի արժանաւոր աշակերտ եւ Հայ Մշակոյթի անխոնջ առաքեալ Վահէ - Վահեանին:

Սէր եւ համբոյր իր հոգիին, յարգանք իր նուիրումին եւ փառք իր վաստակին:

ԿԱՐՊԻՍ ՆՍԱՅԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ԽՈՐ ԱԿՆԱԾԱՆՔՈՎ

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳ ՄԻՇՏ ՊԱՇՏԱԾ Է ԻՐ ՄԵԾԱՆՈՒՆ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

ՊՈՒՇԿԻՆԻ ԵՒ ՆԱԲՈԿՈՎԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻՆ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ

Ռուսական Թանգարանին դիմաց, փոքր պուրակի մը մէջ, Ալեքսանդր Պուշկինի արձանին տակ նորօրեայ վիպերգակ մը երկար ցողուններով երեք կարմիր վարդեր զետեղած է բանաստեղծին ոտքերուն քով: Ս. Պետերբուրգի ջրանցքներով եզերուած փողոցներէն քալողը կը զգայ, թէ Ռուսիոյ երբեմնի մայրաքաղաքը, համայնավարական շրջանի Լենինգրադէն աւելի, կը վերիշխէ իր ցարական աւանդով: Իսկ օտար այցելուի մը զարմանալի կրնայ թուիլ գրական մեծերու մատուցուած յարգանքը նման տագնապահար քաղաքի մը մէջ:

Գրագէտներ եւ նոյնիսկ անոնց երեւակայական տիպարները պաշտամունքի առարկայ են Ս. Պետերբուրգի տարածքին, թէեւ քաղաքացիներուն մտքին մէջ ամէնէն աւելի թարմ են հայրենական մեծ պատերազմին, այսինքն՝ Բ. աշխարհամարտին յիշողութիւնները: Բանաստեղծներու հանդէպ խոր ակնածանքի այս երեւոյթը կ'ապացուցէ գրականութեան սէր մը, որ չէ խամրած նոյնիսկ ստալինեան ժամանակաշրջանի հալածանքի եւ գրաքննութեան օրերուն. ի վերջոյ բանաստեղծները շատ աւելի երկար կը գոյատեւեն, քան՝ բռնատէրերը:

ԳՐԱԿԱՆ ԿՈԹՈՂՆԵՐ

Ս. Պետերբուրգի աւելի անձնական թանկագրաններէն է 11 սենեակներէ բաղկացած Պուշկին Թանգարանը, որ կը պարփակէ բանաստեղծին արխիւները, գրասեղանը, գաւազաններն ու այն վերարկուն, որ հագած էր իր կեանքին վերջ դրած մահացու մենամարտին ընթացքին: Դոստոյեւսկիի յիշատակի թանգարանը կը պարունակէ ձեռագիրներ եւ լուսանկարներ, ինչպէս նաեւ՝ քարտէսներ, որոնք կ'ուրուագծեն անոր կեանքին եւ տիպարներուն առնչուող վայրերը: Քալելով շրջապտոյտ մը կրնայ ընդգրկել «Ոճիր եւ պատիժ» վէպին մէջ յիշատակուած վայրեր, ներառեալ՝ Ռասկոլնիկովի ապրած բնակարաններն ու վէպին մէջ նկարագրուած ոճիրի ուղին:

Ամէնէն զուարճալի բացօթեայ կոթողը կրանիթէ քանդակուած քիթ մըն է, առանց դիմագիծի: Անիկա զետեղուած է Վոզնեսենսկի Պրոսպէկտի վրայ, ուր Գոգոլի դասական «Քիթը» պատմուածքին գլխաւոր տիպարը՝ Մէյճըր Քովալեւ՝ պաշտօնական հարկեր ճշդող մը եւ ժամանակաւոր արուեստագէտ մը կորսնցուցած է իր քիթը, որ յետագային ապրած է իր ուրոյն կեանքը: Գոգոլ ընթերցողին «աչք քթթելով» իր պատմուածքը կ'աւարտէ ըսելով՝ «Ըսէք, ինչ որ կ'ուզէք, սակայն նման դէպքեր կը պատահին աշխարհի մէջ: Թէեւ հազուադէպօրէն, բայց կը պատահին»:

Գրական նորագոյն թանգարանը կը պատուէ Վլատիմիր Վլատիմիրովիչ Նաբոկով անունով «ազգայնացուած» ամերիկացի մը: Թանգարանը կը գտնուի նորաձեւութեան կեդրոն՝ Ատմիրալտայսկայա թաղամասին մէջ, ուր Նաբոկով ծնած է 100 տարի առաջ: Շէնքը վերապրած է Բ. աշխարհամարտին Լենինգրադի պաշարումէն՝ գերմանական ներխուժումի ընթացքին: Նաբոկով «Խօսէ՛ յիշողութիւն» վերնագիրով իր յուշագրութեան մէջ կը նկարագրէ շէնքը: Ան կը գրէ. «Այժմ փոխադրուած [illegible] մեր քաղաքի բնակարանը՝ իտալական ձեւով ոճաւորուած կառոյց մը՝ ֆինլանտական վարդագոյն կրանիթէ, շինուած՝ մեծ հօրս կողմէ, 1885-ի շուրջ: Ծաղկաւոր որմնանկարներով երրորդ (վերի) յարկ մը եւ երկրորդ յարկի պատշգամ մը դարձած է մեր բնակավայրերը Ս. Պետերսբուրգի մէջ (այժմու Լենինգրադ)»:

Ալեքսանդր Պուշկին ծնած է 200 տարի առաջ, եւ երկու գրագէտներուն ծննդեան տարեդարձները պիտի հաւաքուին Պուշկին աւելի ընդարձակ թանգարանին մէջ, եւ այցելուներ առիթ պիտի ունենան տեսնելու Նաբոկովի վերանորոգուած ծննդավայրը եւ անոր ընտանեկան նախկին կալուածները՝ Ս. Պետերսբուրգի մօտակայ շրջանի մը մէջ:

Գրական տեսակէտէն տրամաբանական կը թուի երկու գրագէտներուն յոբելեաններուն միատեղ ոգեկոչումը: Նաբոկով թարգմանած է Պուշկինի գլուխ գործոցը՝ «Եւգենի Օնեկին» բանաստեղծական վէպը: Պուշկին հարաւային Ռուսիա աքսորուած է «Զօն ազատութեան» քերթուածը եւ ցարական իշխանութիւնը ծաղրող բանաստեղծութիւններ գրած ըլլալուն համար: Նաբոկով ինքզինք աքսորած է եւ ի վերջոյ Միացեալ - Նահանգներ ապաստանած է, ուր ռուսերէն եւ անգլերէն գրականութիւն դասաւանդած է: «Իմ ընտրած ճանապարհս տեսակ մը գաղտնի հետազօտութիւն է գրական կառոյցներու խորախորհուրդ ոլորտներուն մէջ», գրած է ան: Հարվըրտի համալսարանին մէջ Նաբոկով կը նկատուէր ուսումնասիրող գիտնական մը:

«Լոլիթա», «Փնին» եւ այլ երկերու յաջողութենէն ետք Նաբոկով իր կնոջ հետ փոխադրուած է Զուիցերիոյ Մոնրօ շրջանը, ուր ստացած է «Մոնրայի դեւ կաբայր» փաղաքշական անունը: Հոն ապրած է 18 տարի, մինչեւ իր մահը 1977-ին, 78 տարեկանին:

Այդ ժամանակ Նաբոկովի գրականութիւնը արգիլուած էր Խորհրդային Միութեան մէջ: Սակայն անոր գիրքերը ապօրինի ձեւերով երկիր կը թափանցէին: Այժմ անոնք կը հրատարակուին Ս. Պետերսբուրգի եւ Մոսկուայի մէջ:

ՆԱԲՈԿՈՎ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Նաբոկով Թանգարանը հիմնուեցաւ անցեալ գարնան, իբրեւ անհատական նախաձեռնութիւն, անոր համակիրներէն բաղկացած փոքր խումբի մը կողմէ: Անիկա կը պարփակէ Նաբոկով ընտանիքին գրօսասրահը, գրադարանը, ճաշասրահն ու հանդիպումներու յատուկ հսկայ սրահը միայն: Վերի երկու յարկերը կը պատկանին մշակութային եւ դաստիարակչական «Նեւսքի Թայմզ» օրաթերթին:

Թանգարանը հիմնուած է շնորհիւ ռուս եւ օտար բարերարներու օժանդակութեան: Այժմ անոր պատասխանատուները կը ծրագրեն յառաջիկայ Ապրիլին կայացնել միջազգային համագումար մը, դաստիարակչական յայտագիր մը պատրաստել աշակերտներու եւ այցելուներու համար, ինչպէս նաեւ՝ ժապաւէնով մը ներկայացնել Թանգարանը:

Շռայլ ճոխութիւն մը ակներեւ է թանգարանին վերադարձուած փայտէ ձեղուններուն, կրակարաններուն, դաշնակին եւ դարաշրջանի կահոյքին մէջ: Ամէնէն հսկայ սենեակին մէջ զետեղուած է երկար սեղան մը, որուն շուրջ բարձր յենակով աթոռներ շարուած են: Ժամանակին Նաբոկովի հայրը ժողովներ կը կատարէր հոն: Ան Ա. աշխարհամարտէն առաջ Ռուսիոյ Սահմանադրական Ժողովրդավարական կուսակցութեան ղեկավարն էր: Նաբոկով նոյն սենեակին մէջ կոփամարտի եւ սուսերամարտի դասեր կը ստանար:

Մնայուն ցուցահանդէս մը կը պատկերէ Նաբոկովի կեանքը՝ Ռուսիոյ, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Միացեալ – Նահանգներու եւ Զուիցերիոյ մէջ: Ա.

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ ԾԱՒ ԳԵՏԻ ԱՓԻՆ

Քրիստոնէութեան Հայաստանի Պետական կրօն հռչակման 1700-ամեակի տօնակատարութիւններու շրջագծէն ներս գեղեցիկ եւ խորհրդաւոր արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 3-ին, Աւագ Շաբաթուան առաւօտեան, պատմական Կովսականի (այժմ Զանգելան) Ծաւ գետի եզերքին, վերականգնուող Դից Մայրի գիւղին մօտիկ (նախկին Զէյնալլ):

Զանգելանը ազատագրուած էր 1994 թ., եւ, շնորհիւ խումբ մը գաղափարական անձերու, այսօր այդ շրջանը կը վերականգնուի, կը վերաբնակեցուի: Արդէն իսկ 75 ընտանիքներ Հայաստանի տարբեր կողմերէն այնտեղ բնակութիւն հաստատած են: Դպրոցն ունի 40 աշակերտ: Դից Մայրին մէջ տարբեր տեղերէն՝ Լիբանանէն, Աւստրալիայէն խումբ մը մարդիկ եկած են, այր եւ կին, եւ սկսած են նոր կեանք տալ գիւղին, հայահաւաքել անմանել, ագարակ դարձնել եւ ի մի բան, Արաքսի այդ մօտիկ շրջանին հայութեան նոր կեանք եւ տեսիլ տալ:

Այդ տեսիլքի տէր մարդիկն ալ մօտեցան 1700-ամեակի գրասենեակին, որու հետեւանքով Գրասենեակի Վարիչ Քարտուղար՝ Մեսրոպ Արք. Աշճեանը կապի մէջ մտաւ Արցախի Թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեանի եւ Սիւնիքի Թեմի առաջնորդ Աբրահամ Եպիսկոպոս Մկրտչեանի հետ, եւ վերջինիս հետ ալ այցելեց Զանգելանի շրջանը՝ Փետրուար 9-ին եւ 10-ին, ծանօթացաւ շրջանին, տարուող աշխատանքներուն, եւ յատկապէս յանձն առաւ հովանաւորել շրջանի աւելի քան 600 երախաներու մկրտութիւնը:

Մկրտութեան համար արդէն իսկ ցանկագրուած են Քաշաթաղի շրջանի Քարաչէն, Փակահան, Վարդաքար, Երիցվանք, Կումայրի, Ամիրեան, Կերին, Միջնավան, Վան, Կովսական եւ Զանգելան գիւղերու մանուկները՝ 2 ամսականէն մինչեւ 13 տարեկան: Անոնց պիտի միանան որոշ թիւով չափահասներ:

Որոշուեցաւ մկրտութեան խորհուրդը կատարել քրիստոնէական հնաւանդ սովորութեան համաձայն, Աւագ Շաբաթի օրը, Կովսականի Ծաւ գետի ափին: Արարողութեան պիտի մասնակցին 12 հոգեւորականներ, որտեղ կարգաւ պիտի մկրտեն, դրոշմեն եւ ապա Ս. Հաղորդութիւն տան թեկնածուներուն: Պատրաստուած է գրքոյկ մը՝ ուր կը բացատրուի մկրտութեան խորհուրդը, թեկնածուներուն մասնակցութեան եղանակը, մասնակցութեան աղօթքները, կնքահօր (քաւորին) ուղղուելիք հարցումները եւ անոր պատասխանը: Պատրաստութեան մէջ են յիշատակի յատուկ չապիկներ, մկրտութենէն յետոյ ալ տեղի պիտի ունենայ նախաճաշ եւ աւանդական ուրախութիւն:

Ըստ Հայ Եկեղեցւոյ օրէնքներու, ամէն մէկ երախայ պէտք է ունենայ իր կնքահայրը, որ պէտք է ըլլայ Հայ Եկեղեցւոյ զաւակ, եւ յանձն առնէ իր երախան կրթել քրիստոնէութեան հաւատքի մէջ: Հայ ժողովուրդին համար կնքահայրը ընտանիքի յարգարժան անդամն է, ազգական կը համարուի, եւ յատուկ վերաբերումի կ'արժանանայ:

Վստահ ենք, որ շատեր պիտի փափաքին մասնակցիլ Ծաւ գետի եզերքին կատարուելիք այս հաւաքական մկրտութեան՝ որ ձեզի կը բերէ յիշատակը այն հաւաքական մկրտութեան որ տեղի ունեցաւ 301 թ., Հայոց Մեծ Դարձի օրերուն, Բագրեւանդի մէջ, Արածանի գետի եզերքին: Հիմա՝ 1700-ամեակի օրերուն, ահա կը կրկնուի պատմութիւնը՝ եւ հայ ժողովրդի զաւակները դեռ կը մնեն ազատագրուած հայրենիքի հողերուն վրայ, եւ դուրս կ'ելլեն մկրտուած, հայացած:

Յաջողութիւն ուրեմն, բոլոր մանուկներուն, եւ թող Աստծոյ օրհնութիւնը իջնէ բոլոր անոնց վրայ, որոնք իբրեւ գործիքները Սուրբ Հոգիին, Անոր շնորհները կը տարածեն Հայոց որդիներուն վրայ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել՝
1700-ամեակի Գրասենեակ
Հեռ. 28.74.83 (8.259) 4-77.00, եւ կամ
Լաչինի, Սիսիանի, Գորիսի, Ղափանի
հովիւներուն,
Երեւանի մէջ ալ՝ հեռաձայնել՝ 26-70.00:

ռատաղէն կախուած է Նապոլով գերդաստանին զինանշանը ներկայացնող նախնական գեղանկար մը, որուն մէջ կ'երեւին կատաղի երկու առիւծներ եւ բարձրացող ձեռք մը, որ սուր մը կը ճօճէ: Այլ գեղանկար մը ցոյց կուտայ մենաւոր, սակայն ճշգրիտ մանրամասնութիւններով թիթեռնիկ մը, իրագործուած՝ նոյնինքն Նապոկովի վրձինով: Լուսանկարներ կը պատկերեն Նապոկով ընտանիքին նախկին երեք գիւղական տուները: Անոնք թանգարանին նուիրուած են Նապոկովի զաւակներուն կողմէ:

Նապոկովի զաւակը՝ Դմիտրի, որ կը գլխաւորէ իր հիմնած Նապոկովի գրական հիմնարկը, ծրագրած է իր հօր յիշատակը պանծացնող ձեռնարկներ կազմակերպել Ռուսիոյ, Եւրոպայի եւ Միացեալ Նահանգներու տարածքին: Անոր ծրագիրները կ'ընդգրկեն «ճամբորդող» ցուցահանդէս մը Եւրոպայի մէջ, գրականագէտներու համագումար մը՝ Ս. Պետերսբուրգի մէջ, ինչպէս նաեւ, քննարկումներ եւ ցուցահանդէս մը՝ Նիւ-Եորքի մէջ: Իսկ Մոնրոյի քաղաքացիները ծրագրած են յատուկ ձեռնարկով մը յարգել Նապոկովի յիշատակը: Յայտնապէս, Ապրիլի ամբողջ տեւողութեան Տմիտրի երկրէ երկիր պիտի շրջի ոգեկոչելով իր հօր ծննդեան 100-ամեակը:

«Ազդակ»

ԴՈՂՁՈՒԹԻ ԴՈՂՁՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Կոմիտաս» սրահին մէջ, Յունուար 21-ին - 22-ին, երկու երեկոյթներ տեղի ունեցած են Հ. Մ. Արարատ կազմակերպութեան Սասունիկ երգչախումբին 15-ամեակին առթիւ: Կազմութեան օրէն խումբը ղեկավարած է Արփինէ Յարութիւնեան: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Ռուբինա Աղաջանեան, շեշտը դնելով հայ մշակոյթի երկու կարեւոր տարրերուն վրայ՝ երգ եւ երաժշտութիւն: Այս առթիւ, շնորհաւորական ուղերձ մը ղրկած էր, Հայաստանէն, երաժշտագէտ եւ մանկական երգերու ստեղծագործ Արեգ Լուսինեան:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Սասուն քաղաքամասի «Նայիրի» սրահին մէջ, Յունուար 28-ին գեղարուեստական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Երեւանի «Կարին» համոյթի Պարսկաստան ժամանման առթիւ, հայ մշակութային «Սիփան» Միութեան հրաւէրով: Խումբը ներկայացուցած է 17 երգեր: Երեկոյթները կրկնուած են նաեւ այլ վայրեր:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ «Վահդաթ» դահլիճին մէջ Փետրուար 12-ին, մեծարուած են վերջին քսան տարիներու լաւագոյն երաժշտագէտները տարբեր ասպարէզներու մէջ, ներկայութեամբ Իրանի Մշակոյթի Նախարարին, որու ձեռամբ պարգեւատրուած է իրանահայ ծանօթ խմբավար՝ Գուրգէն Մովսիսեան, որպէս լաւագոյնը այդ շրջանին:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Ֆաջր Թատրոնի միջազգային 17-րդ փառատօնին Հայաստանէն մասնակցած է Փոս Թատրոնը եւ ներկայացուցած Յովհաննէս Թումանեանի «Կիկոսի մահը»: Փոս Թատրոնը հիմնուած է մօտ քսան տարի առաջ եւ այդ անունով մկրտուած որովհետեւ սրահը նկուղը կը գտնուէր: Հինգ տարի առաջ, անոր գլխաւոր բեմադիրը եղած է Սամսոն Ստեփանեան:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակոյթի Արարատ կազմակերպութեան Կոմիտաս սրահին մէջ, Փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է Արարատ երգչախումբի անդրանիկ համերգը, ղեկավարութեամբ Հ.Մ.Ա.Կ.-ի կողմէ Հայաստանէն հրաւիրուած Ժիրայր Ալթունեանի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՉԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ 1998-Ի ՀԱՇՈՒԵՓԱԿԸ

Ներքին Գործերու եւ Ազգային Ապահովութեան նախարարութեան տուեալներով 1998 չարագործութեան 10.761 դէպք արձանագրուած է. անոնց 65.6 տոկոսը քրէական յանցանքներ են, 5.2-ը՝ տնտեսական, մնացածն ալ զանազան բնոյթի: Արձանագրուած են թմրեցուցիչներու կապուած 641 դէպքեր, թմրամոլութեան, թմրեցուցիչի ապօրինի շրջանառութեան՝ 711: Պակսած են դիտաւորեալ սպանութեան, հանրապատկան գոյքի յափշտակութեան, բռնաբարութեան դէպքերը. աւելցած է մարմնական ծանր վնաս պատճառող արարքները:

***

115 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅՈՒՀԻՆ

Վարսենիկ Գարոյեան. այս անունը կրնայ մրցիլ աշխարհի ամէնէն երկարակեացներուն հետ: Հայաստանի մամուլին տեղեկատուութիւնը կ'ըսէ թէ ան 115 տարեկան է, կ'ապրի Թումանեանի ծննդավայր Լոռիի Դսեղ գիւղը: Անձնագիր չունի. ծննդեան թուականը արձանագրուած է գիւղին ծխամատեանին մէջ: 13 երախայ մեծցուցած է: Գրեթէ ամբողջութեամբ կորսնցուցած է լսողութիւնը, բայց բանականութիւնը տեղն է: «Առանց ակնոցի գուլպայ է գործում»: Ամուսինը մահացած է 1948-ին:

***

ՎԱՆ – ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ

«Հայ ժողովրդական հէքեաթներ» մատենաշարով լոյս տեսած են 1915 – 1916-ին ծանօթ բանահաւաք Երուանդ Լալայեանի եւ իր խումբին կողմէ վանեցի գաղթականներէն գրի առնուած աւելի քան 150 հէքեաթներ, երկու հատորով: Մեծ մասով անտիպ այդ հէքեաթները ծանօթագրած, հրատարակութեան պատրաստած են Վերժինէ Սվազլեան եւ Ալվարդ Ղազիեան: Հատորներուն հրատարակութիւնը կարելի եղած է Սփիւռքէն քանի մը դրամէրներու նուիրատուութեամբ:

***

ԱՐԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒՆԵՐ

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի հրամանագրով հայրենիքի պաշտպանութեան գործին մէջ բացառիկ արիութեան համար Վահէ Սարգսեան եւ Ռաֆիկ Բաբայեան յետ մահու պարգեւատրուած են «Մարտական խաչ» շքանշանով: Իսկ «Արիութեան» համար մետալ տրուած է Մարտիկ Փարսադանեանի (յետ մահու), Միշիկ Շահնազարեանի եւ Նիքոլա Ավակիմեանի:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

Նրա հայրենիքը եղել է քարոտ Սասունը, այդ խուլ երկրի ամենախուլ անկիւնը, որտեղ ձորերը դառնում են կիրճեր եւ լեռների գագաթները՝ ապառաժներ: Տաք կիրճերում, լեռնային վտակների ափերին, կանաչում էր վայրի խաղողը, եւ նրա որթը մագլցում էր պղնձագոյն ժայռերի վրայ: Աճում էր եւ վայրի հոնը, երբեմն թուզը: Իսկ բարձրերում, որտեղ քարափների վրայ ցրուած էին նրանց աղքատ հիւղակները, ցանում էին կորեկ եւ վաղահաս ցորեն: Երբ հասնում էր կորեկը, ձորերից բարձրանում էին գազանները: Մարդիկ արտերի եզրին խարոյկ էին վառում, որպէսզի արջերը չարորեն կորեկը:

Նրա մանկութիւնը խաղացել է այդ քարափների վրայ: Ինչպէս Ֆաւն, այդ պատանին փող է նուագել քարանձաւների առուերում, եւ նրա պարզ երգերին արձագանգել են ձորերը: Երբեմն կարկուտն է ջարդել նրան, երբեմն քարերն են քերծել դէմքը, ցուրտը եւ արեւը խանձել են նրա կուրծքը, ինչպէս լերան լանջը: Նա կռուել է գազանների հետ եւ նրանց հետ, որոնք հրացանների կրակոցների աղմուկով քշում էին նախիրը, ոչխարը, առեւանգում կին ու երեխայ:

Թւում էր, թէ մինչեւ մահ կ'ապրի այդ ժայռերի վրայ, ինչպէս իր պապերը, կը ցանի կորեկ, աշնանը կ'իջնի ձորերը, կը հաւաքի միրգ եւ ցախ, ձմեռը կը լսի հին զրոյցներ՝ Ձէնով Օհանի, Մսրամելիքի եւ Թլոր մանուկի մասին:

Բայց պայթեց պատերազմը, եղաւ զօրաժողով, բռնութիւններ, հրդեհեցին դաշտի գիւղերը, հրդեհաձիգները ձորերով բարձրացան մինչեւ լեռների գագաթները, մինչեւ նրանց խեղճ խրճիթները, հրացաններ որոտացին, եւ շողացին սրեր, ամպերի փոխարէն քարափների վրայ նստեց այրուող գիւղերի մուխը: Բոցը հասաւ դեղնած արտերին, կրակը լափեց ե՛ւ սերմ, ե՛ւ սերմնացան:

Հազրօն առաւ իր կնոջն ու աղջկան եւ ծերպերով, քարայծի արահետներով անցաւ լեռից լեռ, քարանձաւից քարանձաւ, կերաւ ընդեղէն, ե՛ւ ալուճ, ե՛ւ մասուր, -ապա յոգնած, ահը աչքերի մէջ, գնաց հարաւի կողմը, գնաց մերթ իբրեւ քուրդ հովիւ, մերթ իբրեւ քաղցած գայլ եւ հասաւ անծանօթ մի աշխարհ, որտեղ ոչ լեռներ կային, ոչ լեռնային լոյս աղբիւրներ: Շոգ հարթավայր էր, պղտոր, դեղին գետերով, որոնց ջրերի մէջ չէին երեւում այն կապոյտ առուակները, որ իջնում էին իրենց լեռների սառոյցներից:

Նա հանեց ծիրանի փողը, այն կարմրաւուն սրինգը, որի վրայ նուագել էր կապոյտ լեռների երգերը, եւ նրա մատները խաղացին ծիրանի փողի վրայ: Հազրօն շողից խանձուած շրթունքներով գրկեց փողի բերանը, ինչպէս լեռնային գիւղերում ջուր են խմում կաւէ դորակներից: Ջրի նման գլգլում էր նրա նուագը, լեռների երգը՝ շոգ հարթավայրում:

Լաց լացեց կինը, փոքր աղջիկը քնեց մօր ծնկների վրայ, լացեց եւ Հազրօն, յետոյ թեթեւութիւն իջաւ սրտի վրայ, ինչպէս կապոյտ ամպը նստում էր Մարութայ բարձր սարին: Ապա սրբեց արցունքը, ուսն առաւ աղջկան, առաջ՝ կնոջը եւ ետ նայեց: Փոշի էր նստել հեռուի լեռների վրայ եւ չէին երեւում իրենց բարձր լեռները:

Հազրօն ասաւ կնոջը.

– Խօր դուման է մեր լերան վրայ, վաղը նորից արեւ կը ծագի:

Բռնեցին մի ճանապարհ, մոլորուեցին հազար ճանապարհներում, յետոյ, երբ արդէն սպիտակ մազեր կային նրա գլխին, Հազրօյի քոչը եկաւ այս բարձր լեռը:

***

Հանդարտում էր գիւղի երեկոյեան աղմուկը:

Լերան սպիտակ սառոյցները լոյս էին տալիս: Մարգագետինները ծխում էին դաղձի բոյրը: Բարակ լուսինը դողդողում էր, եւ նրա լոյսի տակ եղների չողերը օրօրւում էր արծաթեայ օղակների նման: Դալրած եղները ննջում էին եւ լուսնի տակ նրանք նման էին մարմարէ արձանների:

Ներքեւի կտուրի վրայ հաւաքուել են գիւղի յոգնած մշակները: Երեկոյեան մութի մէջ նրանք աւելի յաղթամարմին են, ինչպէս դէր եզները:

Ես բարձրանում եմ կտուրը:

Այստեղ չորս փոքրիկ աղջիկներ կան եւ մի տղայ: Մի բարձրահասակ մարդ ըղբաղւում է նրանց հետ: Աղջիկները յարձակւում են փոքրիկ տղայի վրայ, իսկ տղան հրում է նրանց, ապա իրար են խառնւում ու գլորւում կտուրի վրայ: Բարձրահասակ մարդը քրքջում է, միւսների խօսակցութիւնը դադարում է, եւ լեռնցու բոց աչքերով նրանք նայում են երեխաների կռուին: Ցաւից ճչում է մի աղջիկ եւ վազում կտուրի վրայ նստածներից մէկի, ըստ երեւոյթին հօր գիրկը: Հայրը ծիծաղում է.

– Հարա աղջիկ, հուխ տփօնք է:

Բարձրահասակ մարդը բաժանում է միւսներին, գրկում է տղային, որ կորիւնի նման կռւում է հաւասակից երեք աղջիկների հետ:

– Բարէն զուրբան, հէրիք, - ասում է մարդը: Իսկ տղան նրա գրկի մէջ թպրտում է, կարծես հիմա պիտի թռնի չէւար աղջիկների վրայ: Մէկը աղջիկներին պատուիրում է տուն գնալ, եւ նրանք փայլէ սանդուխքով իջնում են ցած:

(Շար. 3)

(Շար. Ա. էջէն)

յայտնած է թէ իր երկիրը շահագրգռուած է Կովկասի մէջ խաղաղութեան եւ կայունութեան հաստատումով ու պատրաստակամութիւն յայտնած է օժանդակելու Հայաստանի մէջ ազատ շուկայական յարաբերութիւններու եւ ժողովրդավարութեան զարգացման։

***

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ 11-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑ

Փետրուար 28-ին Ստեփանակերտի մէջ սգահանդէսով մը նշուած է Սումգայիթի ոճիրներուն 11-րդ տարելիցը։ Զոհերու յուշարձանին ծաղկեպսակ զետեղած են ԼՂՀ Ազգ. Ժողովի Նախագահ Օ. Եսայեան, վարչապետ Ժ. Պօղոսեան, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Բաբայեան, երեսփոխաններ, սպաներ, պաշտօնատարներ։ Սումգայիթի դէպքերը դատապարտող հաւաքոյթներ տեղի ունեցած են շրջաններու, ուսումնական հաստատութիւններու մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ Էսէնլէր թաղամասին մէջ, ռմբափորձ մը գործուած է Կիրակի, Փետր. 28-ին, արձարանի մը վրայ նետուած ձեռնառումբով մը։ 17 հոգի վիրաւորուած է որոնց երկուքը ծանրօրէն։ Արարքը կը վերագրուի ՓՔՔ-ի։

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանը Մարտ 1-ին կը քննէր 12 բողոքներ զորս ներկայացուցած են Քիւրտերը եւ որոնք կը վերաբերին մարդկային տարրական իրաւունքներու բռնաբարման Թուրքիոյ մէջ։ Անոնց կարգին պոլսեցի փաստաբան՝ Քամիլ Թէքին Սիւրէքի բողոքը։ Ան սեփականատէրն է «Հալքըրտէ, Եօրումտա Կէրչէք» շաբաթաթերթին եւ քանիցս դատապարտուած էր տուգանքներու՝ «անջատողական քարոզչութեան համար»։ 1992-ին եւ 1993-ին լոյս տեսած յօդուածները կը վերաբերէին ՓՔՔ-ին կամ քիւրտ նախկին երեսփոխաններ՝ Լէյլա Զանայի եւ Օրհան Տողանի։ Այլ բողոքներ ներկայացուցած են լրագրող եւ գրագէտ՝ Իսմիթ Էրտողտու, Կիւնայ Ասլան, Միւնիր Ճէյլան, քիւրտ բանաստեղծ՝ Հիւսէյին Քարաթաշ։ Բողոքողները մերժեն Թուրքիոյ Պետութեան ապահովութեան առեանին «անկախ եւ անկողմնակալ» նկարագիրը, զինուորական դատաւորի մը ներկայութեան պատճառաւ։

ՉԷՉԷՆԻՈՅ Ուժանիւթի նախարար՝ Ա. Աբդուլկերիմով յայտարարած է Իթար-Թաս գործակալութեան որ Չէչէնիոյ 1998-ի քարիւղի արտադրութեան կէսէն աւելին գողցուած է զինեալ հրոսակախումբերու կողմէ։ Չէչէնիա 843 հազար թոն քարիւղ արտադրած էր, բայց աւելի քան 400 հազար թոն գողցուած է։

ՍՆԴԻԿՈՎ ջերմաչափերու ժամանակաշրջանը վերջ գտած է այլեւս եւ վաճառքն ալ արգիլուած։ Յայտնուած է որ վտանգաւոր են, մանաւանդ երբ կոտրին եւ սնդիկը թափի։ Զանազան նոր ջերմաչափեր հրապարակ ելած են՝ ելեկտրոնիկ (թուղթով) եւ այլ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզի Շրջան

Ֆրանսայի Բաժակ

էՖ. Սէ. Փլէսի Պուշար - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս	1 - 1
(Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս պարտուած է փէնալթիներով՝ 11 - 10)	

Լիոնի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Տէսին - Ռոան	2 - 0

Իզէրի Շրջան

Իրիճերի - Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէն	4 - 2

Տրոմ-Արտէշի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Վալանս - Աուսք	2 - 1

Պուշ-տիւ-Ռոնի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ - Ժինեաք	0 - 0

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CONFERENCE

le Dimanche 7 Mars à 16 heures

HOMMAGE à VARTAN GOMIGIAN
(1915 - 1998)
enseignant et écrivain

L'arménien occidental
et la communauté européenne
par
ANAHIT DONABEDIAN
Maître de Conférences à l'INALCO
Docteur en sciences du langage

L'arménien au baccalauréat
par
MELINE KELEDJIAN
Enseignante à l'INALCO

Centre Culturel «Alex Manoogian»
de l'UGAB
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(M° Courcelles)

Tél. : 01 42 27 12 26

— Entrée Libre —

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

A l'occasion de la parution
de son compact-disc
RECITAL
DE
PUZANT FINDIKIAN
à la guitare

Soirée consacré à
LA CHANSON POPULAIRE
ARMENIENNE

le Vendredi 5 MARS à 20 h 45

Textes de Chiraz, Issahakian,
Zarifian, Sevag . . .

Dédicaces du CD

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél. :01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

l'Ecole *«KHATCHADOUR ABOVIAN»*
de la Cathédrale Arménienne
Apostolique
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 14 Mars à 15 heures

au Centre Culturel «SAHAK-MESROP»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT — Une agréable surprise
et d'autres lots de valeur

La galette de Roi sera offerte
aux participants par l'Ecole Abovian

VENEZ NOMBREUX !
Encouragez le développement culturel
de nos élèves

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Ծննդեան խնդագին. – Պր. Նազգաշեան 300 Ֆր., Տիկին Ալիս Գարայեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շահին Կոստանեան, Օր. Զարուհի Արկոն 100-ական Ֆր.։

Եկեղեցւոյ պայծառութեան. – Պր. Աւետիս Պարթայեան 500 Ֆր.։

Ի յիշատակ Կարպիս Կարապետեանի մահուան քառասունքին առիթով. – Տէր եւ Տիկին Եղիա Կարապետեան, Տիկին Սաթենիկ Կարապետեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մօրիս Շտոյեան, Տիկին Զապէլ Րաբբէնօ 300-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պետեան 100 Ֆր.։

Ալիս Պետեանի մահուան քառասունքին առիթով Պետեան ընտանիք 1000 Ֆր.։

Փոխան ծաղկեպսակի. – Խօժէնի Սէխսեանի մահուան առիթով. – Պապէրեան – Մարթինօ ընտանիք 300 Ֆր., Տիկին Արմենուհի Սարկիսզէլեան 200 Ֆր., Տիկին Լիլիան Պուզէ 250-ական Ֆր. Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

1700-ամեակի շրջանէն ներս՝ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման ի Հայաստան, ուխտագնացութիւն մը կը կազմակերպուի դէպի «Սպէյի տիւ Թորոնէ» վանքը (Վառ նահանգ), Հինգշաբթի Մայիս 13, Համբարձման տօնին առթիւ։

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Կը մատուցանէ պատարագ, ժամը 12-ին, երգեցողութեամբ՝

Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարութեամբ՝
խմբավար – երաժշտապետ
Խաչիկ Երզնկեանի

Օթօքարներ կը նախատեսուին ժողովրդային այս ուխտագնացութեան։

Պատարագի աւարտին, մօտակայ վանքապատկան դաշտի մը մէջ «փիք - նիք» կը նախատեսուի. ամէն ընտանիք իր հետը կը բերէ իր ուտելիքը։

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ Մայր Եկեղեցի (Փրատօ)։

Հեռաձայն. – 04 91 77 84 70
Ֆաքս. – 04 91 77 89 28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Անիէռ - Պուա - Գոլոմպ Արժանթէօյի Ակնունի մասնաճիւղի ընդհանդամական ժողովը, Հինգշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20.30-ին

Centre Administratif d'Asnières:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խնդագինի հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Սերժ Փոսթոյեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուլիամ Էօզքէչիչ, Տէր եւ Տիկին Պ. Սայրիմ 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խըռլապեան, Պր. Փիէռ Գոնտագեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Թովմաս 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տինօ Զանտոմէնիօ 300 Ֆր., Տիկին Հերմին Քէրկոյեան 200 Ֆր., Օր. Միշէլ Պալճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Յովնանեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Վասիլեան 100 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տիւյմէճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Էմիլիօ Փանայօթօ 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Գինոսեան 250 Ֆր., Պր. Ժերար Զագկարեան 300 Ֆր., Պր. Կ. Պէրկոյեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թուղլուեան 200 Ֆր., Օր. Էլիզապէթ Մուսայեան, Տիկին Անիկ Թէհլիրեան 100-ական Ֆր., Տիկին Արաքսի Թէրճանեան 300 Ֆր., Պր. Հանրի Քիպարեան 1000 Ֆր., Տիկին Մարկրիթ Ալթունեան, Օր. Ժանն Նիկողոսեան, Օր. Սիւզան Անդրէասեան 100-ական Տիկին Կարինէ Մարտիրոսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սէրէնկիւլեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան 150, Պր. Ահարոն Պօյաճեան 200 Ֆր., Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Ենովք Հագվերդեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հաճեան 100-ական Ֆր.։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արուսեակ Թորիկեանէ 200 Ֆր. Ծովինար Գեւոնեանի պատմութեան տուքթորայի յաջողութեան ուրախ առիթով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 7, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

Ապա ժամը 13-էն սկսեալ հոգեճաշ կը տրուի, մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Հեռախօսել հետեւեալ թիւին. –
01 - 46 - 64 - 22 - 24

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ
Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20.30

SALLE DU C.R.D.A.
9, rue Cadet — 75009 PARIS

PAROISSE ARMENIENNE
CATHOLIQUE DE PARIS
13, rue du Perche

JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ

— SAMEDI 13 MARS 14h - 19h
— DIMANCHE 14 MARS 12h30 - 17h
— DIMANCHE 21 MARS 12h30 - 17h

Aidez-nous dès Maintenant à faire le succès de ces journées dont le bénéfice servira à financer notre *Ecole du Samedi* :

- offrez-nous *des lots* pour garnir nos comptoirs;
- offrez-nous des *plats cuisinés* (orientaux ou occidentaux, salés ou sucrés) que nous vendrons à notre rayon "traiteur";
- venez *visiter nos stands* et y faire des achats;
- venez *déjeuner sur place* les dimanches (nourriture libanaise chaude);
- amenez *vos parents et amis.*

Téléphonez au Père Joseph pour vous inscrire dans une équipe de travailleurs de votre choix :

Tél. de la paroisse: 01 44 59 23 50

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion du 70ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France

GRAND CONCERT

le SAMEDI 13 MARS à 20 heures 30
Salle Gaveau — 45, rue La Boëtie — Paris 8e

ENSEMBLE INSTRUMENTAL DE L'ACADEMIE DE L'ILE ST-LOUIS
Sous la direction
d'Alexandre SIRANOSSIAN

Soliste :	Anna MAILIAN
Violon :	Chouchane SIRANOSSIAN

Vente des billets : Sections Croix Bleue — Conseil d'Administration

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 4
JEUDI
4 MARS
1999

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.588
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
74e ANNEE — N° 19.588

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԿԵՌԻԼԼԱՆ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐ ԿԸ ԽՈՍՏԱՆԱՅ

Ա. Օճալանի եղբայրը Օսման Օճալան որ ՓՔՔ.ի հաւանական երկու նոր ղեկավարներէն մէկն է, հեռաձայնով մասնակցած է քրտական հեռատեսիլի կայանին մէկ հաղորդումին ու խօսք ուղղած քիւրտ ժողովուրդին: Ան Թուրք իշխանութեան իրենց ուղղուած պշչումի, ներումի կոչերը անարգանք համարած է Քիւրտերուն, աւելցնելով. «ատոր արժանի պատասխանը մօտ ատենէն պիտի տրուի: Կեռիլլան անձնասպանական արարքներով պիտի սարսէ ամբողջ Թուրքիան»: Ան կոչ ուղղած է չորս երկրի ու արտասահմանի մէջ ապրող Քիւրտերուն որ պայքարը, դիմադրականութիւնը շարունակեն:

Քրտական օրաթերթը (Մարտ 3) տեղ տուած է Ֆրանսացի բժիշկներու պատուիրակութեան մը մամուլի ասուլիսին որ տեղի ունեցած է Մարսէյլի մէջ: Այդ պատուիրակութիւնը քիւրտ ղեկավարին առողջական վիճակը տեսնելու նպատակով գացած է Թուրքիա, բայց ձեռնունայն վերադարձած է, քանի որ արտօնութիւն չէ տրուած Օճալանի հետ տեսակցութեան: Պատուիրակութեան անդամներէն Համայնավար կուսակցութենէն Ժ. Տիւթօ հրաւիրած է անտարբեր չըլլալու քրտական հարցին, ըսելով. «Մենք՝ Ֆրանսացիներս, յանցաւոր եղանք այս դարու սկիզբի Հայերու ցեղասպանութեան դէմ խուլ ու կոյր ձեւանալով: Դարավերջին քիւրտ ժողովուրդն է որ նոյն կացութեան մէջ կը գտնուի: Պէտք չէ լուռ մնանք այս ամօթին առջեւ»:

***

Անգարա, ի վերջոյ, ընդունած է օտար դէտերու ներկայութիւնը եւ երեք հոգի, անդամ չարչարանքի դէմ Կոմիտէի պատուիրակութեան մը (Եւրոպայի Խորհուրդ) Մարտ 2-ին պէտք է գացած ըլլային Իմրալը կղզին եւ Օճալանը տեսած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ Մարտ 2-ին պատգամ մը ուղղեց Խորհրդարանին զոր կարդացին երկու Ժողովներու նախագահները եւ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: (Սահմանադրութեամբ Նախագահը չի կրնար Ազգային Ժողով ներկայանալ): Շիրաք Եւրոպայի դատը կը պաշտպանէ, շեշտելով թէ ան չի հակասեր ազգի ըմբռնումին, ընդհակառակն Եւրոպա քաղաքական եւ ոգեկան այն վայրն է ուր այդ գաղափարը կրնայ շնչել եւ հաստատել աւելի ուժգին կերպով: Աւելի լաւ ծառայելու համար Ֆրանսացիներուն, կ'ուզեմ մարդկային եւ զօրաւոր Եւրոպա մը կառուցանել, կ'ըսէ Շիրաք:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ Միլանօ հաւաքուած էին իրենց չորրորդ համագումարին համար եւ Մարտ 1-ին մանիֆեստ մը քուէարկեցին որ որպէս հասարակաց ծրագիր պիտի ծառայէ եւրոպական ընտրութիւններուն համար: Ժոսփէն պաշտպանեց «տնտեսական կառավարութեան մը» գաղափարը եւ առաջարկեց «տնտեսական եւ ընկերային տարեկան ժողով մը»: Երկրորդ եւ վերջին օրը ցոյց տուաւ, մանաւանդ, այն խոր տարակարծութիւնները որ կան իրենց միջեւ, այն աստիճանի որ Տըլոր ցաւով կը հաստատէր՝ «մեր տարբերութիւններուն ցուցադրութիւնը, չեմ համարձակիր աւելին ըսել»:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ, ութ զբօսաշրջիկներ (4 Անգլիացի, 2 Ամերիկացի եւ 2 Նոր-Զելանտացի) սպաննուած են չատ վայրագ պայմաններու մէջ: Ուրիշ 6 զբօսաշրջիկներու հետ առեւանգուած էին Մարտ 1-ին ռուանտացի հութու ապստամբներու կողմէ եւ ասոնք ազատած են բանակին միջամտութեան շնորհիւ: Ասոնցմէ մէկը կը պատմէ որ ութն ալ տապարով մորթուած են, իրենց գլխուն ալ հարուածներ ստանալով:

Ս. ՊԵՏԵՐՍԲՈՒՐԳԻ օրէնսդրական ժողովի երեսփոխան՝ Եուրի Շուտով մեղադրուած է եօթը անձնաւորութիւններու սպանութեամբ, որոնց կարգին ծանօթ գործարար՝ (քարիւղի ճարտարարուեստ) Դիմիտրի Ֆիլիպով, փաստաբան Դուբովիկ եւ Ներքին Նախարար՝ Սոեպաշին կապ մը կը տեսնէ նաեւ Շուտովի եւ Գալինա Ստարովոյտովայի սպանութեան միջեւ: Արդարադատութիւնը կ'ըսէ թէ 12 արհեստաւոր մարդասպաններու կանկ մը կազմակերպած էր, կը հետապնդուի նաեւ երեսփոխան Շեւչէնկոյի դէմ մահափորձի մը պատճառաւ: Շուտովի ձերբակալութիւնը Փետրուար 16-ին եւ յաջորդող ամբաստանութիւնը ռումբի ազդեցութիւն գործած է Ռուսաստանի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՓԱՐԻԶ գիծը ապահովող Ա. 320 էռ. Պիւս մը որ, Մարտ 2-ին ժամը 16-ին Օրլի էջք պէտք է կատարէր, առեւանգուեցաւ Ռուսաի ուղղուիլ, մտային խանգարումէ տառապող ճամբորդի մը պատճառաւ որ ճամբան չեղել տուաւ: Ենթական Սաւորանի անունով Իտալացի մըն էր որ կ'ըսէր թէ «Վիթալունիսմօ» կրօնական նոր շարժում մը կը ներկայացնէ որու նպատակն է Եւրոպան միացնել քաղաքական գետնի վրայ: Ի վերջոյ, կը յանձնուէր ոստիկանութեան, նախապէս ալ ճամբորդները ազատ արձակուած էին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ որոշած է շուրջ 250 միլիոն եւրոյի օժանդակութիւն կատարել Թուրքիոյ: Գումարին մէկ մասը որ արդէն փոխանցուած է Թրքական ճարտարարուեստի դրամատան, պիտի գործածուի Տիյարպէքիրի ըմպելի ջուրի հարցերուն. շուրջ 200 միլիոն եւրօ ալ պիտի յատկացուի «Սոկրատէս» երիտասարդական ծրագրին որուն նպատակն է 2000-2004 թուականներուն Թուրք երիտասարդներուն առիթներ ընծայել, որպէսզի կապեր, շփումներ հաստատեն եւրոպացի իրենց տարեկիցներուն հետ, Եւրոպայի մէջ վարժընթացներու հետեւելն, եւայլն:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 2/3)

ԲԵՐԵԶՈՎՍԿԻԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 2-ին աշխատանքի այցով Երեւան ժամանած է ԱՊՀ-ի գործադիր քարտուղար Բորիս Բերեզովսկի: Նոյն օրը ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ, որուն ներկայացուցած է ԱՊՀ-ի բարեփոխումներու ընթացքը, ազատ առեւտուրի գօտիի ստեղծման գործընթացը եւ առընչակից հարցեր: Հանդիպումին նիւթ եղած է նաեւ ԱՊՀ-ի ապահովութեան միացեալ պայմանագիրը: Բերեզովսկի, ապա տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ա. Դարբինեանի հետ: Արծարծուած են նոյն նիւթերը:

***

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐՑԱԽՈՅԶՆԵՐ

Հարվըրտի համալսարանին մէկ կեդրոնին կողմէ առաջին հարցախոյզ մը կատարուած է խորհրդարանական յառաջիկայ ընտրութեան մասին: 2300 պատասխանէ առնուած տուեալը այն է որ աւելի քան 70 կուսակցութենէ միայն եօթը կայացած կրնան նկատուիլ. Համայնավար, Ժողովրդական, Հանրապետական կուսակցութիւնները, ԱԺՄ-ը, ՀՀՇ-ն, ԻՄ-ը եւ ՀՅԴ-ն: Սակայն անոնցմէ ՀՀՇ-ն եւ Հանրապետականը կը կարծուի որ չեն յաջողիր 5%-ի պատնէշը յաղթահարել: Կարեւոր կը նկատուի կուսակցութեան քուէներու եւ անոր ղեկավարին վարկանիշի յարաբերութիւնը: Այսպէս, ՀՅԴ-ն քանի մը անգամ աւելի քուէ կը ստանայ, քան՝ անոր ղեկավարը. հակառակն է Կ. Դեմիրճեանի պարագան որ 40% աւելի բարձր վարկանիշ կ'ունենայ քան իր գլխաւորած կուսակցութիւնը: Իրենց ղեկավարէն աւելի քուէ կը ստանան ԱԺՄ-ն, ԻՄ-ը, Համայնավար Կուսակցութիւնը:

***

ՆԱԽԿԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՎԱՐՉԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

ԱԺՄ երեսփոխանական խումբէն Արշակ Սադոյեան որոշած է քաղաքացիական դիմում ներկայացնել Հայաստանի նախկին եւ ներկայ նախագահներուն ու վարչապետներուն դէմ, պահանջելով հատուցել «Թալանի հետեւանքով» զոհէ իրեն հասցուած վնասը:

***

ԱԶԳ. ՕՓԵՐԱՅԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ՝ ԿԱՄՕ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ՀՀ Մշակոյթի, Երիտասարդութեան հարցերու եւ Մարզանքի նախարարին հրամանով Ալ. Սպենդիարեան օփերայի եւ պալէտի ակադեմական թատրոնի տնօրէն նշանակուած է Կամօ Յովհաննիսեան: Ծնած է 1945-ին Երեւան: Աւարտած է «Ալ. Սպենդիարեան» երաժշտական դըպրոցի ջութակի դասարանը: 1982-էն ի վեր «Աւետ Գաբրիէլեան» երաժշտական դըպրոցի տնօրէնն էր:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

«ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՄ ՔԻՒՐՏ ԶՈՀԵՐԸ»

ՏԱՆԻԷԼ ՄԻԹԵՐԱՆ

ԽՄԲ. - Ֆրանսուա Միթերանի այրին՝ Տանիէլ Միթերան որ հիմնադիրն ու նախագահուհին է Ֆրանս - Լիպերթէ հիմնարկին «Լը Մոնտ»ի Փետր. 27-ի թիւին վիճարկումներու նուիրուած էջին մէջ հետեւեալ տողերը ստորագրած է:

***

Ամբողջ գոյութեանս ընթացքին ջանացի հետեւիլ կեանքի ամենապարզ կանոնի մը. գտնուիլ միշտ զոհերու կողքին, հակադրուիլ անոնց դահիճներուն: Բարոյագիտական այս սկզբունքը հիմնաքարը կը կազմէ ընկերավարականի իմ յանձնառութեանս զոր ունիմ վտարեալներու եւ փախստականներու նկատմամբ. Քիւրտերէն մինչեւ կարմրամորթ Շիափասները, անցնելով՝ Թիմորցիներէն, Թիպէթցիներէն, կանոնաւոր թուղթէ զրկուածներէն, անօթեւաններէն որոնք ափսո՜ս, բանակ կը կազմեն ներկայ մեր աշխարհին մէջ:

Ո՛չ միամիտ եմ, ոչ ալ պարզամիտ. զոհերը միշտ հրեշտակներ չեն, ոչ աւելի՝ որքան մենք չենք:

Ես առաջին շփում մը ունեցայ քրտական կեռիլլայի պետ Ա. Օճալանի հետ, խաղաղութեան կոչերուն անոր առաջին պատասխանէն անմիջապէս ետք եւ ջանացի որ ապաստան գտնէ եւրոպական երկրի մը մէջ: Եւրոպան յաճախ ապաստանի հող ըլլալու յատկութիւն կ'արտայայտէ: Ընդունած է «ժողովրդավար» մեծութիւններ, ինչպէս՝ Խոմէյնին, Տիւվալիէն, Պոքասան ... ու գիտէ հիւրամեծար ըլլալ երրորդ աշխարհի էմիր-ներուն եւ կաշառակեր տիրակալներուն նկատմամբ: Սակայն, իր դռները կը փակէ մահուան սպառնալիքի ենթակայ քիւրտ ղեկավարին առջեւ, զինքը իր դահիճներուն յանձնելով:

Մինչդեռ, Օճալանի Եւրոպա ներկայութիւնը կրնար առիթ ըլլալ իր շարժումը աւելի քաղաքական ու խաղաղական լուծումներու վրայ հիմնելու եւ դարկ տալու Թուրք եւ քիւրտ ճգնող հակադրութեան խաղաղ լուծումի մը որոնումին:

Այս հակադրութիւնը զանազան ձեւերով կը տեւէ աւելի քան եօթը տասնամեակէ ի վեր: Զայն սնուցանողը օտար այս կամ այն մեքենայութիւնները չեն, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել Թուրք ղեկավարներ, այլ Թրքական վարչակարգին այն վճռակամութիւնը որուն նպատակն է Քիւրտերը որպէս ուրոյն լեզուի, մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան տէր անջատ ժողովուրդ, անյայտացնել երկրագունտին երեսէն:

Թուրքերը որոնք անպատիժ մնացած հեղինակներն են այս դարուն առաջին ցեղասպանութեան (որ եղաւ 1915-ին Հայերուն) եւ ցեղային առաջին մաքրագործումին (Անատոլուէն 1 միլիոն 200 հազար Յոյներու արտաքսումով), կը ջանան բռնի ձուլումէն մինչեւ բնակչութեան տարագրութիւն եւ քիւրտ ընտանիքին կոտորակումը երկարող միջոցներու ապաւորիչ զինանոցով մը քարտէսէն ջնջել երկրին բնիկ վերջին այս ժողովուրդը:

Քիւրտերը, որոնց կը հանդիպիմ շուրջ տասնամեակէ մը ի վեր, խիզախ ու իրենց ինքնութեամբ հպարտ մարդիկ են: Չեն ուզեր անյայտանալ: Կը դիմադրեն: Ատիկա ոմանք կ'ընեն խաղաղ ճամբով, ուրիշներ՝ զէնք վերցնելով դէմ դնելու համար Թրքական սարսափելի ճնշումին որ զիրենք կը տրորէ առանց խտրութեան: Այդ ճնշումը սարսափելի է ու բարբարոս: Ի՞նչպէս կարելի է Ի. դարու վերջին այս օրերուն միլիոնաւորներու արգիլել որ ազատօրէն իրենց լեզուն խօսին, անով դասաւանդեն, զայն գործածեն իրենց լրատուիլուներուն մէջ, երաժշտութեան խումբեր կամ բանաստեղծութեան ակումբներ ունենան, ազատօրէն մեծարեն իրենց նախնիքը, յաւերժացնեն իրենց հաւաքական յիշողութիւնը: Անոնց մերժուած են ուրոյն մշակոյթի մը վերաբերող բոլոր իրաւունքները. մերժուած՝ վարչակարգի մը կողմէ որ միեւնոյն իրաւունքները կը պահանջէ Կիպրոսցի քանի մը տասնեակ հազար Թուրքերու համար որոնք քառորդ դարէ ի վեր անպատիժ կերպով գրաւած են Կիպրոսի հիւսիսակողմը: Վերջին քանի մը տարուան ընթացքին Թրքական բանակը պարպեց ու քանդեց քրտական չորս հազար գիւղ, տեղահանեց երեք միլիոն հոգի, փճացուց ու հրկիզեց անտառներ: Իմ հիմնարկիս մէջ ես ստացայ քիւրտ ընտանիքներէ վկայութիւններ որոնց մէկ անդամը չարչարանքի տակ սպաննուած, առեւանգուած, անյայտացած, զինուորական ուղղաթիռներէ վար նետուած, հրդեհուած իրենց տան մէջ ողջակիզուած էր:

Եթէ ճնշումին դիմադրել ոճիր է, ուրեմն դատախազութեան անհարեկչութեան դէմ մեր մշտարթուն բաժնին պարտականութիւն տանք արգիլելու Մարսէյյէզ-ը որպէս քրտութեան դրդիչ:

«Սակայն ՓՔՔ-ն ահաբեկչական կազմակերպութիւն մըն է որ քաղաքացիներու սպանութիւն գործած է» կ'ըսեն: Թող այդպէս ըլլայ: Մաքուր կեռիլլա գոյութիւն չունի. ոչ աւելի՝ քան որեւէ պատերազմ երբեք եղած է: Մարդիկը ըլլալով ինչ որ են, բոլոր պատերազմները, ի միջի այլոց այնքան յաճախ փառաբանուած դիմադրական մեր շարժումը, խոշտանգումներ, հաշուեյարդարներ ունեցած են: Ալժերական ԷՖ-ԷԼ-ԷՆ-ին կամ ՊԱԿ-ին կողմէ պարզ քաղաքացիներու սպանութիւնները տակաւին մեր յիշողութեան մէջ են ու այսօր մեր գործընկերները դարձած են անոնց ղեկավարները որոնք երէկ «ահաբեկիչ» որակուած էին: Եթէ ՓՔՔ-ի որոշ անդամներ մեղաւոր են այլ Քիւրտերու դէմ հաշուեյարդարի դիմելով, կամ բռնի դրամահաւաքով, հաշիւ պէտք է տան օրէնքի առջեւ: Սակայն, ինչո՞ւ Թուրքերու թէզը կրկնել, ստատնայական եւ ոճրային նկարագիրով բնութագրելու համար ամբողջ դիմադրութիւն մը որ կը ներկայացնէ քիւրտ բնակչութեան կարեւոր մէկ հատուածը: Ինչո՞ւ մեր հողին վրայ «ահաբեկչութեան» վե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄՕԹԸ Ի՞ՆՉ ԳՈՅՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Հայաստանի օփերայի եւ պալէի պետական թատրոնի խումբին Լոս-Անճըլըսի արկածախնդրութիւնը աւարտած կը թուի: Տեղական մամուլը կը հաղորդէ որ Փետրուարի կիսուն վերջապէս Երեւան վերադարձած են խումբին վերջին արուեստագէտներն ու տնօրէնը, վերադարձն ալ Տիգրան Լեւոնեանի (*): Սակայն, արկածախնդրութեան տարբերակներն ու պատասխանատուները կը մնան քննարկումի նիւթ: Հետաքրքրութեան առարկան է ինչպէս ազգային մշակութային հաստատութիւն մը, որ «ազգային» պիտակը կը վայելէ. յետոյ, փոքր թիւ մը չէ արուեստագէտներուն որ անյայտացած կացութիւններու մէջ պատած է ինքզինք: Եւ վերջապէս, ինչ որ ամէնէն ծանրակշիռն է հաւանօրէն, այս առիթով չառնուած կատարեալ հաստատումն է թէ նման կարգադրութիւններու անհրաժեշտ լրջութեամբ չի ձեռնարկուիր պատասխանատու անձերու, կամ կարգերու կողմէ: Ու ատիկա՝ հակառակ ոչ շատ հեռաւոր նախընթացներու:

Իբրեւ թէ «Անոյշ»ի բեմադրութեան հրաւիրուած ու երեսի վրայ ձգուած խումբին պատահածը գլխաւորաբար երկու որակումով ներկայացուած է հայաստանեան մամուլին մէջ. խայտառակութիւն եւ մուրացկանութիւն: «Հայոց աշխարհ»ը օրինակ՝ (Փետրուար 16) կը խորագրէ. «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ, մէկ խայտառակութիւն», իսկ «Առաւօտ»ը (Փետրուար 16 – 22) «"Մեծն" մեծապատիւ մուրացկանը»: Առաջինը յաւելեալ նորութիւններ կը հաղորդէ «խայտառակութեան» մարզէն, իսկ երկրորդը Տ. Լեւոնեանի երկարատեւ պաշտօնավարութենէն կը բանայ տհաճ փակագիծեր: Իսկ այս վերջինը «Հայաստանի Հանրապետութեան» (Փետր. 18) տուած հարցազրոյցին մէջ երրորդ որակում մը կու տայ պատահածին, զայն կոչելով «դժբախտութիւն»:

Ազգային մշակոյթի, արժէքներու նախանձախնդիր շրջանակի մը համար ամէնէն ճիշդը պիտի ըլլար սպասել պատկան իշխանութիւններու քննարկումին ու վճիռին, տեսնելու համար թէ ո՛ր պիտակը ամէնէն յարմարն է. սակայն, հայաստանեան իրականութիւնը, ինչպէս ցոյց տուած են նման նախադէպեր, կը նախընտրէ լռութեան, մոռացումի տարբերակը: Թէ մարդու սիրտ չի կոտրիր եւ թէ աւելորդ հակառակութիւններ կը խնայուին: Ի վերջոյ, ժողովրդական իմաստութիւնը բան մը գիտէ որ ստեղծած է «անցուկը՝ մոռցուկ» տարազը:

Այս պայմաններուն մէջ կը մնայ կարդալ թերթն ու դէմը, յանգելու համար եզրակացութեան: Այդ եզրակացութիւնը ո՛չ Մշակոյթի նախարարութեան ձեւակերպածը կ'ըլլայ, ոչ ալ անշուշտ պաշտօնական այլ գիրքերու. սակայն, գոնէ կ'ըլլայ անկեղծ:

Աննա Խաչատրեան («Հայոց Աշխարհ») տեղեկացած է որ օփերայի խումբը միակը չէ, Լոս-Անճըլըսի մէջ նոյն նուաստացուցիչ վիճակին մատնուած են երկու այլ խումբեր ալ. մէկը մանկական «Տօ – րէ – մի»ն է, միւսը՝ Գիւմրիի «Բամբիռ»ը: Այդ համոյթներն ալ, հաւաստ լուրերու համաձայն Երեւան դարձի միջոցներ ճարելու հետամուտ են, մինչեւ իսկ ճաշարաններու մէջ ելոյթ ունենալով:

Լրագրողուհին յարմար խօսակից մը գտած է, այս մարզի աւելի քան արդար մտահոգութիւններու նիւթ ըլլալու համար: Ան Մշակոյթի նախարարի օգնական Վ. Սահակեանն է. նոր վերադարձած է ԱՄՆ-էն: Տեղւոյն օրէ օր ստուարացող գաղութին Հայաստանի հետ տեւական կապի մէջ ըլլալու պահանջով կը բացատրէ մշակութային խումբերու հոն յաճախակի ներկայութիւնը: Կ'ըսէ նաեւ թէ «շատ յաճախ հայրենիքի անուան տակ զաղթօճախ են մեկնում խմբեր որոնք իրականում մշակոյթի հետ կապ չունեն»:

Ա. Խաչատրեան կը քննադատէ «Պետութեան, ազգի անունից ոչ միայն ԱՄՆ–ում, այլ ամբողջ աշխարհում մշակոյթ ներկայացնող» խումբերու վերաբերեալ գործընթացը կարգաւորելու լծակներու բացակայութիւնը: Կացութեան պատճառ կը նկատէ ազատ շուկայի յարաբերութիւններու ամենազօր արդարացումը որուն արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ «մեկենաս հրաւիրում է եւ վճարում, կամ ... խայտառակում»: Այսուհանդերձ էջը կ'աւարտի մեղմ շեշտով մը, «անթոյլատրելի» համարելով «նման բարձիթողի վիճակ»:

Քննադատութիւններու Բ. էջը անհամեմատօրէն աւելի խիստ ոճ մը ունի. այդ կը մատնէ խորագիրն ալ: Նախաբանի տողերէն իսկ յայտնի է թէ գլխաւոր թիրախն է տնօրէն Տ. Լեւոնեանի անձը: Հետաքրքրական է միջանկեալ ըսուածն ալ որ խումբը «մուրացկանութեամբ» վերադարձի ճարը գտած է «ի հարկէ, ոչ նրբանք, ովքեր օփերայի արտիստի անուան տակ մեկնել են ԱՄՆ, այլեւս չվերադառնալու համար»:

Ինչ կը վերաբերի Տ. Լեւոնեանի մասին գրուածներու, անոր այլամերժ կեցուածքին ու մրցակցութենէ, աշխատողէ խուսափումին վրայ ծանրացող տողեր են. նաեւ քմահաճ կեցուածքներու որոնց մէջ բաժին ունեցած է կին՝ ծանօթ երգչուհի Գ. Գասպարեան ալ: Այդ կը տեղեկացնէ տակաւին թէ վերջերս «Օփերայի շէնքում բռնկուած հրդեհը բացատրութիւններ է ենթադրում ... մանաւանդ պէս գլխաւոր "մուրացկան"ից»:

Հայաստանի դատախազութեան մարմիններուն ձգելով այս վերջին ենթադրութեան ստուգումը եւ վերադառնալով լոսանճըլըսեան արկածախնդրութեան, կարգը կը հասնի տօնը գլխաւոր պատասխանատու Տ. Լեւոնեանի բացատրութիւններ կարդալուն: Փետրուար 18-ի մամուլի թիւերէն «Հայաստան հանրապետութեան» եւ «Ազգ»ի մէջ կան առաջին անդրադարձներ. առաջինը տեղ տուած է հարցազրոյցի մը, երկրորդը՝ ճեպազրոյցի մը ուր կայ նոյն պատասխանատուին խօստումը, թերթին «բացառիկ» հարցազրոյց մը տալու:

Որպէս «ողջ ճշմարտութիւն» Տ. Լեւոնեան երկարօրէն կը բացատրէ խումբին մեկնումի պարագաները. ուղղուած հրաւէրը շահագրգռական գտած են քանի որ եկած է Հայերէ. «Ազգային մշակոյթի եւ մարմնամարզի հիմնադրամ»էն: Ատոր գործավարն է Գրիգոր Պետրոսեան երբ իրենց հետ շփման կը մտնէ. յետոյ կ'ընտրուի նախագահ: Տնօրէնը, ինչպէս ինք կը ներկայացնէ ինքզինք՝ «որպէս փորձ ունեցող անձնաւորութիւն» պայմանագիր կնքած, բոլոր երաշխիքները պահանջած եւ ունեցած է: Այս մասին մամուլի հարցականները կը նկատէ «սենսացիա»յի միտում: Մանրամասնելով, կ'ըսէ թէ խնդրոյ առարկայ Գ. Պետրոսեանը դրամատուն դրած է 30 հազար տոլար, իրենց մնալիք պանդոկին փոխանցելու համար: Ինք ստացած է ատոր ընկալագիրը: Յետոյ, պարզուած է երբ ԱՄՆ հասած են, թէ ընկալագիրը դրկելէ ետք Գ. Պետրոսեան դրամատունէն ետ առած է նոյն գումարը. այսինքն՝ պանդոկէն խումբին վտարումը ատոր հետեւանք է: Լրագրողը, զարմանալի կերպով չէ ուզած գիտնալ թէ այդ ի՞նչ տեսակ կարգադրութիւն է որ պանդոկի սենեակ վարձող մը փոխանակ պանդոկին տնօրէնութեան ըլլալու վճարումը, այդ գործը դրամատան կը յանձնէ...: Նոյնն է պարագան վերադարձի տոմսերուն: Անոնք պատուիրուած են, ատոր փաստաթուղթն ալ իրեն ղրկուած է, բայց «վերջին պահին Գ. Պետրոսեանը փոխում է նաեւ չուերթը»...: Ու «փորձ ունեցող» տնօրէնը փոխանակ երթուդարձի տոմսերը լման պահանջելու, գոհացած է անոնց պատուիրուած ըլլալուն փաստաթուղթով երբ աշխարհի ամէն անկիւնին մէջ այդ կարգադրութիւնը կ'ըլլայ որպէս երկրէ մը մուտքի արտօնագիր ստանալու ձեւակերպութիւն ու տոմս պատուիրել ոչինչով կ'երաշխաւորէ այդ ստոմով ճամբորդութիւն մը: Երբ այսքան խախուտ են 170 հոգիով ճամբայ ելլելու տուեալները, կրնա՞ն ուրեմն մէկուն համար համոզիչ տարր ներկայանալ Տ. Լեւոնեանի հաւաստումները թէ ինք վճարումներուն ընկալագիրը պահանջած ու ստացած է ամերիկեան նոտարութեան կնիքներով, եւայլն:

Ամէն մեղք ու քննադատութիւն թօթափելու յայտնի ձգտումով եղած հաւաստումներ կան նաեւ այցին բուն նպատակին մասին: Տեղւոյն վրայ «Անոյշ»ի ներկայացումին հետեւած թղթակիցներ գրեցին թէ ծրագրուած երեք ելոյթներէն միայն առաջինը տեղի ունեցած էր վեցհազար հոգինոց դահլիճին մէջ շուրջ հազար պարապ աթոռներով ու միւսները ջնջուած էին: Իսկ այդ մխակին դրական արժեւորումն ալ բաւական խնդրական էր, քանի որ հրաւիրող Գ. Պետրոսեան պայման դրած էր որ եղբօրը տրուի գըլխաւոր դերերէն մէկը եւ յայտնապէս այդ եղբայրը իր կեանքին առաջին ու վերջին հանդիպումը ունեցած էր օփերայի բեմի մը հետ...: Սակայն, տնօրէնը այլ պատկեր գծել կը ճգնի. նախ կ'ըսէ թէ լեփ – լեցուն էր 6300 հոգինոց դահլիճը. յետոյ կ'աւելցնէ որ այդ դահլիճը Օսքարներու յանձնումի արարողութեան յատկացուածն էր: Եթէ կան մարդիկ որոնց համար լեփ - լեցուն սրահ մը որ հանրայայտ համբաւ ունի, չափանիշ է հոն տրըւած ներկայացումի մը բացառիկ յաջողութեան, կրնան հետեւիլ Տ. Լեւոնեանի տրամաբանութեան: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ամերիկացի նոտարներու կնիքներով երաշխաւորագիրներու պարագան:

Կայ տակաւին հերքումը՝ խումբին անօթեւան ու անօթի մնացած ըլլալու լուրերուն: Ատիկա ճիշդ չէ. իրենք ոչ փողոցը մնացած են, ոչ ալ անօթի: Այո՛, խարեբայի մը զոհը եղած են, բայց ունեցած են Մ. եւ Ռ. Կարապետեան անուն երկու էմփրեսարիօ որոնք ամէն օր կիրենք ապահոված են նախաճաշով. եւ ոչ միայն այդքան, յաւելեալ՝ «Ամէն Աստուծոյ օրը ողջ խումբը ճաշի է նստել լաւագոյն ռեստորաններում»: Թէ այդքան փայլուն էր վիճակը, ինչո՞ւ, արար - աշխարհը կարդաց ու խօսեցաւ սրահին մէջ, կամ հայկական հեռատեսիլէն մինչեւ իսկ Գ. Գասպարեանի մասնակցութեամբ եղած հանգանակութեան կոչերու մասին, անհասկնալի կը մնայ: Ի վերջոյ կարելի էր խայտառակութիւնը մինչեւ հոն չհասցնել ու փոխանակ «լաւագոյն ռեստորաններում ճաշի նստել»ու նուազագոյնով մը գոհանալ, մնացածը յատկացնելով վերադարձի տոմսերուն:

Ինքնարդարացումի այս բաւական մանկունակ արտայայտութիւններէն ետք, անոնց փափաքելի տպաւորութեան վըստահութիւնը ունենալով, Օփերայի տնօրէնը սիրալիր ոճով բացայայտ յանդիմանութիւն կ'ուղղէ պատահարը «մուրացկանութիւն» որակողներուն: Իրեն համար նոյնն է պարագան այն մարաթոններուն որոնք կը կատարուին հեռատեսիլով, Հայաստանի օգնութիւն ստանալու: Նոր ճիգ մը պէտք է հոդ, կարենալ հետեւելու համար տրամաբանութեան ղառիվերին, երբ հարցը կ'ուտայ. «եթէ մի ուրիշ կազմակերպութիւն է գումար հաւաքում, դա հայրենասիրական քայլ է, իսկ եթէ դա անում է Ազգային օփերան, ուրեմն՝ մուրացկանութի՞ւն»: Ու վերջին մեղադրանքով մը կը փակուի էջը. «Ես պարզապէս չեմ հասկանում այն մարդկանց, ովքեր դժբախտութիւնը որպէս մեղք են ներկայացնում»: «Ազգ»ի ճեպազրոյցին ալ կրկնըւած է նոյն միտքը, պատահարին տրուած արձագանգները «ոգեւորութիւն» նկատելու հասնող հանդգնութեամբ. «ինձ զարմացնում է, կ'ըսէ Տ. Լեւոնեան, այն հրապարակային ոգեւորութիւնը որ ցուցաբերւում է այս ցաւալի ու տխուր փաստը միայն սեւ գոյներով ներկայացնելու առումով»:

Ան կը մոռնայ որ ընդվզումի, վարկաբեկումի զօրծումը «Ոգեւորութիւն» թարգմանող տրամաբանութիւնը փոխանցիկ պէտք է ըլլար, որպէսզի ամօթի նըման էջ մը կարելի ըլլար վարդագոյն ու կապոյտով ընկալել ու ներկայացնել...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Փետր. 26-ին Լեւոնեան պաշտօնանկ եղաւ որպէս տնօրէն (տես՝ «Յառաջ» Մարտ 2):

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄՍԻ

ՊԱՐԿԷ՛ՆՑ ԱԼԻ ՊԱՊԱ...

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ֆրանսական շարժանկարը ունէր տաղանդաւոր կատակերգակ մը՝ Ֆերնանտէլ, հանրածանօթ իր ժողովրդական կատակերգութիւններով: Անոնց յաջողութիւնը պայմանաւորուած էր իր աչքառու ներկայութեամբ, որուն ամէնէն յատկանշական մասն էր՝ խաղարկութեան կողքին՝ իր դունչը...: Կը բաւէր որ ժպտէր՝ մեր առջեւ պատկերելու համար խնդացող ձի մը՝ իր երկար ատամներով:

Ֆերնանտէլ հերոսն էր նաեւ «Ալի Պապա եւ Քառասուն Գողերը» շարժանկարին: Սիրելի աւազակապետ մը, այնքա՜ն մարդկային գիծերով օժտուած համակրելի օրինախախտ մը: Շարժանկարին մէջ տեսարան մը կար, որ պատանեկութենէս ի վեր անջինջ մնացած է յիշողութեանս մէջ, հաւանաբար իր եզակիութեան պատճառով:

Երբ Ֆերնանտէլ - Ալի Պապան եւ իր հրոսախումբը կը մտնեն համբաւաւոր քարայրը, պահ մը կը մնան շլացած՝ յայտնաբերուած թանկագին քարերով եւ ոսկիներով յորդուն արկղին առջեւ: Պահ մը. ապա՝ տենդոտ ձեռքերը կ'երկարեն բուռբուռ պարպելու համար սնտուկին բովանդակութիւնը: Առաքելութիւնը յաջողած է: Դուրս ելլելու պահուն սակայն, Ալի Պապան յանկարծ կ'ունենայ վարանում մը: Տեսանելի է մտմտուք մը: Կը սկսի հաշուել իր գողօնը: Կ'երկմտի: Եւ շա՛տ կը գտնէ վերցուցած գանձը: Ինք այդքանի պէտք չունի: Ու յետոյ հաւանաբար պէտք է մտածել նաեւ անոր տիրոջը մասին, որ նուազագոյնի պէտքը կրնայ ունենալ: Ու կը սկսի իր տոպրակէն մաս մը ետ պարպել սնտուկին մէջ, կը վերստուգէ քանակը, հատ մը ոսկի դրամ ետ կ'առնէ, եւ ինքնագոհ կը հեռանայ...:

Վերջերս անդադար կը վերյիշեմ այս տեսարանը, երբ ամէն անգամ լսեմ Հայաստանի այս կամ այն քաղաքական եւ վարչական դէմքին կողմէ իւրացուած հանրային գումարներուն, կամ անոնց կառուցած մեծածախ առանձնատուներուն մասին: Հայաստանի մեր օրերու Ալի Պապաները անյաղուրդ ախորժակը ունին իրենց հակակշիռին ներքեւ գտնուող գանձային արկղին մինչեւ վերջին ոսկին եւ արծաթը սեփականացընելու, իրենք առանձին՝ կամ իրենց հրոսախումբով: Այս երեւոյթը սկսաւ առաջին օրէն, երբ Հայաստանի անկախութեան առաջին շրջանին նախարար մը ազգային նուիրահաւաքի մէկ միլիոն տոլարով անհրեւութացաւ Լոնտոնի մշուշին մէջ, առանց մանաւորաբար անհանգստանալու Երեւանի պաշտպան մարմիններուն կողմէ: Յետոյ շարքը երկարեցաւ. Զինուորականի տուած հինգ միլիոնէն չորսը փորձուեցաւ կուլ տալ, Ազգային Պաշտպանութեան մէկ միլիոնը չքացաւ, եւ այլն, եւայլն: Հարիւր հազարաւոր տոլարներ դուրս հանուեցան Հայաստանէն: Բարձր պաշտօնատարներու ընտանիքներ կրցան արտասահման բարեկեցիկ կեանք ապրիլ, իրենց զաւակները տեղաւորելով տեղական դպրոցներու մէջ: Այս բոլորը Հայաստանի մէջ իրենց ստացած 70 - 100 տոլար ամսաթոշակով...: Հանրապետութեան մէջ բազմացաւ թիւը ապարանքներու, որոնց բոլորը «մաֆիա»յին չեն պատկանիր: Ու գիտենք թէ Հայաստանի անտեսական պայմաններով երկիր մը մէջ միլիոնատէր ըլլալը համազօր է 15 – 20 միլիոն տոլարի տէր ըլլալու Ամերիկայի մէջ:

Ի՞նչ ցուցանէ առակս: Պարզ դաս մը: Հայաստանի մեր աւազաններին համար մանաւոր յայտագրով մը ցուցադրել Ֆերնանտէլ – Ալի Պապան եւ Քառասուն Գողերը շարժանկարը, անոր թելադրելով իբր բարոյականի օրինակ առնել աւազակապետը: Եթէ մերօրեայ ղեկավարներուն մեծամասնութեան եւ անոնց դպիրներուն համար անկարելի կը նկատուի հանրային գանձը յափշտակելու ձգողականութեան դէմ դիմադրական կամքը, գոնէ չափաւորութիւն դրսեւ «սեփականաշնորհումի» իրենց ախորժակին մէջ: Թող ունենան Ալի Պապային խիղճը եւ տրամաբանութիւնը՝ կրկին հաշուելու համար իրենց գողօնը, անկէ պահելով միայն տասը տարուան համար հանգիստ կեանք մը վարելու գումար մը, որպէսզի աւանդականին աւազակապետը չկարմրէր իր ամօթէն ի տես Հայաստանի իր պաշտօնակիցներուն:

Պոսթըն

1700-ԱՄԵԱԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Քրիստոնէութիւնը Հայաստանում պետական կրօն հռչակման 1700-ամեակի տօնակատարութիւնների կենտրոնական մարմնի նախաձեռնութեամբ Փետրուարի 5-7 Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում հրաւիրուեց միջթեմական համաժողով՝ նախագահութեամբ գործադիր մարմնի վարիչ-քարտուղար՝ Գերաշնորհ Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեանի եւ Գանատայի թեմի առաջնորդի, 1700-ամեակի ուխտագնացութիւնների կենտրոնական մարմնի ատենապետ Գերաշնորհ Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեանի, որն էլ վարում էր համաժողովի նիստերը:

Համաժողովին մասնակցում էին Հայ Առաքելական Ս. Եկեղեցու Հայաստանի եւ Սփիւռքի թեմերի (Երուսաղէմ, ԱՄՆ, Գանատա, Գերմանիա, Արժանթին, Պըրազիլ, Ուրուկուէյ, Ֆրանսա, Իրան Սուրիա, Իտալիա, Վենեցուէլա, Քուէյթ) առաջնորդներ, հոգեւոր եւ աշխարհական ներկայացուցիչներ, Հայ Եկեղեցու երիտասարդաց եւ ուսանողական միութիւնների անդամներ:

Անդրանիկ նիստն սկսուեց աղօթքով, որից յետոյ յանուն Վեհափառ Հայրապետի եւ Կաթողիկոսական Ընդհանուր փոխանորդի բացման խօսքով հանդէս եկաւ Մայր Աթոռի դիւանապետ Գերաշնորհ Տ. Ներսէս Արք. Պօղապալեանը: Մինչ անդրանիկ նիստի աշխատանքները սկսելը ժողովականները ողջոյնի նամակ կազմեցին ուղղուած արտասահմանում ապաքինուող Ամենայն Հայոց Գարեգին Առաջին Կաթողիկոսին: Համաժողովի մասնակիցներին ողջոյնի խօսքով դիմեց Մեսրոպ Արք. Աշճեան: Սրբազան Հայրը հակիրճ ներկայացրեց 1700-ամեակի ծրագրով նախատեսուած միջոցառումների նախապատրաստութեան ընթացքը: Դրանց մէջ նա առանձնապէս կարեւորեց ուխտագնացութեան դերը, որպէս մեր հաւատի ակունքներին վերադառնալու իրողութիւն, ուխտը համարելով մեր սրբազան դաշինքը Աստծու հետ:

1700-ամեակը, ըստ Վեհափառ Հայրապետի նոր Հոգեգալուստ է: «Այդ խոհերով էլ ես արժեւորում եմ Ձեր առաքելութիւնը», - իր խօսքն աւարտեց Սրբազանը:

Համաժողովի ընթացքում քննարկուեցին 1700-ամեակի տօնակատարութիւնների ծրագրի եւ ուխտագնացութիւնների կազմակերպման հետ կապուած մի շարք կարեւոր հարցեր: Այնուհետեւ ՀՀ յուշարձանների պահպանութեան վարչութեան կողմից Յակոբ Սիմոնեանը ներկայացրեց 2001 թուականին Հայաստանում եւ Արցախում չորս երթուղիներով կազմակերպուելիք ուխտագնացութիւնները ընդգրկող բնակավայրերը տանող ճանապարհների յարթահարման հետ կապուած մի շարք խնդիրներ ու դժուարութիւններ: Որոշուեց դրանց անդրադառնալ ուխտագնացութեան կենտրոնական մարմնի յատուկ նիստերում:

Առանձնապէս բուռն քննարկում ծաւալուեց Յովնան Արք. Տէրտէրեանի ներկայացրած 2001 թուականի Երիտասարդական Ուխտագնացութեան նախագիծը: Ամենայն մանրամասնութեամբ քննարկուեցին այդ միջոցառումների հետ կապուած բոլոր խնդիրները: Եղան մի շարք հետաքրքիր առաջարկութիւններ, կատարուեցին լրացումներ, որոնք արձանագրուեցին՝ յետագայում վերանայելու մտադրութեամբ:

Կարեւորուեց մի շարք հրատարակութիւնների դերը, որոնք պէտք է ոչ միայն ուղեցոյց հանդիսանան ուխտաւորների համար, այլ նաեւ օժանդակեն նրանց ուխտագնացութեան ընթացքում քարոզչական գործունէութիւն ծաւալելուն: Եղան նաեւ քարոզչական գրականութեան հրատարակութեան հետ կապուած այլ առաջարկութիւններ:

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան ներկայացուցիչը՝ Հոգեշնորհ Բագրատ Արեգեան հանդէս եկաւ յատուկ յայտարարութեամբ, ներկայացնելով Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքի՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեանի պատրաստակամութիւնը՝ հոգալու 1999 թուականի Ապրիլի 7 - 14 դէպի Երուսաղէմ կատարուելիք ուխտագնացութեան Հայաստանցի մասնակիցների կեցութեան ու սննդի կապուած բոլոր ծախսերը: Հայր Բագրատ անդրադարձաւ նաեւ 2000 թուականի ծննդեան տօներին դէպի Երուսաղէմ կատարուելիք ուխտագնացութեանը:

Համաժողովում 1700-ամեակի տօնակատարութիւններին հայ երիտասարդութեան ծրագրին ներկաների ուշադրութիւնը հրաւիրեց հայ եկեղեցու ուսանողական միութեան ներկայացուցիչ Արեգ Թադեւոսեան: Նա անդրադառնալով իրենց կազմակերպութեան դերին ու աշխատանքներին, նշեց որ 1700-ամեակի մի հրաշալի առիթ է իրենց գործունէութիւնն առաւել նպատակասլաց ծաւալելու համար, որի նպատակը հայ երիտասարդին դէպի եկեղեցի առաջնորդելը պիտի լինի:

Այնուհետեւ զբօսաշրջիկութեան հայկական ընկերակցութեան ներկայացուցիչ Արթուր Ոսկանեան հանդէս եկաւ մի ծրագրով, որով առաջարկուեց հովանաւորների նիւթական աջակցութեամբ կազմել երիտասարդական կամաւորների խմբեր՝ բարեկարգելու եւ մաքրելու համար պատմական յուշարձանների յարակից շրջակայքը, որպէսզի 1700-ամեակի առիթով Հայաստան ժամանած բազմաթիւ հիւրերին կարողանանք դրանք պատշաճօրէն ներկայացնել: Այս հարցի առթիւ եւս եղան առաջարկութիւններ:

Ժողովի եզրափակիչ նիստից առաջ Մեսրոպ Արք. Աշճեան համաժողովի քննարկմանը ներկայացրեց երկու ծրագրեր: Դրանցից առաջինը վերաբերում էր «Մշոյ Սուրբ Կարապետ» ընկերակցութեան ստեղծմանը, որի նպատակն է լինելու 1700-ամեակի առթիւ ուխտագնացութեան ոգին վերակենդանացնել մեր ժողովրդի կեանքում: Երկրորդը վերաբերում էր 1700-ամեակի առընչուող մի այլ կարեւոր եւ նպատակային միջոցառման՝ Խոր Վիրապի շրջակայքում ծառատունկին եւ Տրդատ Թագաւորի անունով անտառի՝ ստեղծմանը:

Ներկայացուեց նաեւ ուխտաւորի անձնագրի նմոյշը, որի շուրջ եղան առաջարկութիւններ:

Հայ Եկեղեցու Ուսանողական եւ Երիտասարդաց Միութիւնների միացեալ յայտարարութիւնից եւ Գեղարքունեաց թեմի առաջնորդ Անանիա Արք. Արաբաջեանի կողմից 1999 թուականի Սեպտեմբերին թեմի եկեղեցիներ եւ ուխտավայրեր կատարուելիք ուխտագնացութեան ծրագիրը ներկայացնելուց յետոյ աւարտուեցին համաժողովի նիստերը:

Կիրակի, Փետրուար 7-ին համաժողովի մասնակիցները ներկայ էին Մայր Տաճարում մատուցուած պատարագին: Պատարագիչն էր Գերաշնորհ Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեան: Նա իր քարոզում նոյնպէս անդրադարձաւ ուխտագնացութիւնների սրբազան աւանդոյթի վերականգնման անհրաժեշտութեանը՝ որպէս հայ երիտասարդութեան հայեցի եւ հոգեւոր դաստիարակութեան լաւագոյն միջոց:

Համաժողովի եզրափակիչ հանդիպումը Խոր Վիրապն էր, ուր սրբազան պատարագից յետոյ ուխտի մեկնեցին մասնակիցները:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
1700-ԱՄԵԱԿԻ

Փետրուար 2, 1999 թ.

ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ԵՒ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՔՈՅՐ ԹԵՄԵՐԸ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է որ տարբեր երկիրներու մայրաքաղաքները եւ կամ պատմական հարուստ աւանդոյթ ունեցող քաղաքներ յատուկ տնօրինութեամբ կը դառնան «քոյր-քաղաքներ», եւ այս համագամանքը առիթ կու տայ որ այդ քաղաքները իրարու հետ ունենան մշակութային, տնտեսական, դպրոցական եւ այլ կարգի յարաբերութիւններ, ձեռնարկներ, այցելութիւններ: Այս նախընակէն մեկնելով եւ Հայաստանի, Արցախի եւ ՀԱՊ-ի մեր հայկական թեմերը սփիւռքեան թեմերու հետ աւելի սերտ կապակցութեան եւ կրօնական, մշակութային աւելի ուղիղ եւ արդիւնաւէտ յարաբերութեանց մէջ դնելու փափաքով, նախաձեռնուեցաւ 1700-ամեակի շրջագիծին մէջ հաստատել Հայց. Եկեղեցւոյ «քոյր թեմեր»ու ծրագիրը: Առաջինը սփիւռքեան թեմերէն հանդիսացաւ Արժանթինի թեմը, որ իր թեմակալ առաջնորդին՝ Գիսակ Արք.ի միջոցաւ կապուեցաւ Հայաստանի Գեղարքունիքի թեմի առաջնորդութեան՝ յանձին՝ Անանիա Արք.ի:

Երկու թեմերու առաջնորդները համապատասխան համաձայնագիրը ստորագրեցին Ուրբաթ, Փետր. 5-ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ, ի ներկայութեան 1700-ամեակի վարիչ-քարտուղար Մեսրոպ Արք.ի:

«Քոյր թեմեր» ծրագրի իրագործման եւ 1700-ամեակի առթիւ Գեղարքունեաց թեմին հետ աւելի մօտէն ծանօթանալու համար Մեսրոպ Արք., ընկերակցութեամբ 1700-ամեակի գրասենեակի վարիչ Աշոտ Արեգայի, Ուրբաթ, Փետր. 12-ին այցելեց Գեղարքունեաց թեմ, եւ շրջեցաւ թեմի տարածքով, առաջնորդութեամբ առաջնորդ Անանիա Արք.ի:

Գեղարքունեաց թեմը կազմուած է 1996 Յունիս ամսուն, Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի սրբատառ կոնդակով: Թեմի առաջնորդն է Անանիա Արք.: Թեմի մէջ կը ծառայեն չորս քահանայ հայրեր՝ Գաւառի, Մարտունիի, Վանեվանի եւ Վարդենիսի եկեղեցիներուն վրայ: Թեմի մէջ կ'ապրին աւելի քան 280.000 Հայեր, կան երկու քրիստոնէական քարոզչական կեդրոններ, երկու կիրակնօրեայ դպրոցներ ալ բացուելու վրայ են: Թեմը տակաւին առաջնորդարան չունի, եւ Անանիա Արք. ալ շատ դժուարութիւն ունի իր գործերը առաջ տանելու համար: Կը յուսանք որ քաղաքային իշխանութիւնները շուտով կը նպաստեն այս հարցի բարւօք լուծման, մանաւանդ որ Մեսրոպ Արք. Գաւառի մէջ այցելեց «Քրիստոնէական մշակութային միջազգային ծառայութիւններ» անունով կեդրոն մը, որ կը պատկանի Վեր. Լեւոն Պարտաքչեանին, եւ չենք գիտեր թէ ինչ պայմանով այդ հսկայ շէնքը գնած եւ կամ վարձած է Գաւառի համապատասխան իշխանութիւններէն, եւ հարիւրաւոր մանուկներու կը ջամբէ լեզու, արուեստներ, եւ, ինչպէս պատահաբար հանդիպած փոքրիկ աղջնակ մը ըսաւ՝ «աստուածարանութիւն»: Թէ ի՛նչ է այդ «աստուածարանութիւնը», ոչ ոք հասկցաւ:

Երկու Արք.երը հերթով այցելեցին, աղօթեցին, քննեցին Դդմաշէնի Ս. Թադէոս, Հայրաւանքի Ս. Աստուածածին եւ Ս. Գրիգոր, Նորատուսի Ս. Գրիգոր, Ձորագիւղի Ս. Կարապետ, Գաւառի Ս. Խաչ եկեղեցիները: Եղան Վանեվանք վանքը, եւ ծանօթացան այն փոքր մատուռներուն, որոնք, վերջին տարիներուն, եւ յատկապէս տեղացի բարերարներու շնորհիւ, կառուցուած են Մուխանի մէջ (Կարմիր Աւետարան մատուռ), Նորաշէնի Ս. Նարեկը, Վարդաձորի Ս. Նարեկը, Գեղհովիտի Թուխ Մանուկը: Շնորհաւորելի են մեր երիտասարդ հայորդիները՝ որոնք իրենց հաւատքին, հոգին սիրոյն լուռ-մնջիկ կը կառուցեն եկեղեցի եւ մատուռ՝ կենդանութիւն ու շունչ բերելով իրենց շրջապատին:

Անանիա Արք., ողի ի բոին կ'աշխատի իր թեմը կազմակերպելու համար, եւ, վստահ ենք, որ Արժանթինի հետ իր թեմին կապը նոր աշխուժութիւն պիտի բերէ շրջանին:

Աւելցնենք, նաեւ, որ 1700-ամեակի ուխտագնացութեանց շրջանակի մէջ, 1999 Սեպտեմբերին յատուկ ուխտագնացութիւն պիտի կազմակերպուի Գեղարքունեաց թեմէն ներս, եւ աշխարհի բոլոր կողմերէն ուխտաւորներ պիտի այցելեն Գեղարքունեաց թեմ՝ աղօթքի, պատարագի, ուխտի համար: Նաեւ՝ պիտի ծանօթանան թեմի ժողովուրդին, եւ տեղական աւանդութեանց, առիթ տալով որ աւելի եւս զօրանան Հայաստան-Սփիւռք կապերը:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
1700-ԱՄԵԱԿԻ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

Տիրում է լռութիւն: Միայն բարձրահասակ մարդը զուարթ քրքիջով հանգստացնում է տղային.

- Բարեն ղուրբան, չէ՞ աղջիկ լէ մեղք է...

- Մինչեւ էնի չպարկէր, էս լէ չպարկի, - բողոքում է տղան:

- Հազրօ, - կանչում է նստած ստուերներից մէկը, - չալե՞ս:

Ուրեմն այս բարձրահասակ մարդն է Հազրօն, որի մասին պատմել էր ինձ իմ վաղեմի ծանօթը:

- Խնամին, խնամին...

- Եար խուշտա:

Տղան արագ իջնում է նրա գրկից եւ վազում ներքեւ: Հազրօն մօտենում է ինձ եւ մեկնում ձեռքը:

- Բարի տեսանք:

Նա ունի լայն ճակատ, որ լուսնի տակ պղնձագոյն է երեւում, ճերմակ մազեր եւ կեռ արծուաքիթ: Նրա աչքերը փայլում են երիտասարդական աւիւնով:

- Կը խաղա՞ք, - նայում է միւսներին:

Ես երբեք, երբեք չեմ մոռանայ այդ լուսնեակ գիշերը բարձր լերան մի գիւղում, Հազրոյի տան կտուրը, նրա նուագը եւ հսկաների հին պարը:

Տղան տնից բերեց սրինգը, այն ծիրանի փողը, որ քիչ աւելի երկար էր մեր հովիւների սովորական սրինգից: Նա կանգնեց կտուրի ծայրին, փողի բերանը դարձրեց դէպի գիւղի կողմը, եւ հեռու-հեռէ ինչպէս լուսաբացը լեռներում, զարթնեց «Եար խուշտան»: Նա սկսեց դանդաղ եւ մեղմ, յետոյ ձայները զօրացան, արագացաւ չափը: Յետոյ վայրենի կանչով վեր թռաւ Ջրբաժանը, կանգնեց կտուրի մէջտեղ, նրան հետեւից երկրորդը, երրորդը եւ շուտով նրանց երկու շարքը, ինչպէս երկու վիթխարի պատուաժ, զարնուեցին իրար՝ ձեռքերով, ծնկներով եւ կրծքով: Նուագն աւելի թնդեց. դողում էին կտուրի գերանները, կարծես իրար վրայ արշաւում էին բանակներ: Նրանց ձեռքերի հարուածը պողպատի ձայն էր հանում, եւ կայծեր էին թռչում նրանց բորբոքուած աչքերից:

Հարեւան կտուրների վրայից, տների բակերից, կանայք եւ աղջիկները դիտում էին լեռնականների պարը: Երբ մի շարքը միւսին ետ էր մղում ձեռքերի հարուածով, կարծր կրծքերի զարկով, նահանջողները արշաւում էին նոր թափով, որպէսզի վրէժառու լինեն ամօթի եւ պարտութեան համար:

Հազրօն նուագում էր իր ծիրանի փողը, նուագում էր նոր զուարթութեամբ այն երգը, որ երբեւէ երիտասարդ փաշն նուագել էր իր հայրենի քարանձաւներում, այնտեղ, ուր ամպերը հիւղակներից ցածր են լողում եւ երբ զարկում է կայծակի լախտը, մի վայրկեան բռնկւում են ձորերը:

***

Նրանք գնացին:

Կտուրի վրայ մնացինք Հազրօն եւ ես: Տուն գնաց եւ այն փոքրիկ տղան, նրա թոռը: Լուսնի տակ ես դիտում էի նրա կարմրաւուն փողը: Նա ծանր էր եւ կարծես ձուլուած էր ծանր մետաղից: Ես բռնում էի այդ փողը գիշերային զովի դիմաց, եւ փողը մեղմ քամուց մետաղի ձայն էր հանում:

Իսկ Հազրօն պատմում էր, որ իր կեանքում ամենածանր հարուածը եղել է կնոջ մահը: Աղջիկն ամուսնացել է դաշտի գիւղում: Պապի մօտ յաճախ է լինում այն փոքրիկ տղան, նրա առաջին թոռը:

Աստղերի եւ լուսնի տակ փռուել էր Արարատեան դաշտը: Մասիսների ձիւնոտ գագաթների սպիտակ ցոլքը լոյս էր գցում մինչեւ երկնքի խորքը: Հեռւում, ուղտերի քարաւանի նման ձգուել էին Հայկական պարի լեռները:

- Կը տեսնե՞ս էն գիւղ, կրակների ձախ կողմ:

Հովուական կրակների ձախ կողմը, դաշտի վրայ, երեւում էր մի սեւ կէտ:

- Հոնի զիմ նշանածն ա թաղուկ:

(Շար. 4)

(Շար. Ա. էջէն)

րագրումով չարչրկել քիւրտ դժբախտ ապաստանեալներ որոնց յանցանքը ՓՔՔ-ի քանի մը հրատարակութիւն ունենալն է, կամ բարեկամութիւն ընել հայրենակիցներու հետ որոնց մասին կասկած կայ թէ նոյն շարժումին կը պատկանին։

Ոչ կառավարական ամերիկեան կազմակերպութիւն մը որ ծանօթ է Արտաքին գործերու նախարարութեան մօտիկութեամբ, ՓՔՔ-ին կը վերագրէ 14 տարուան պատերազմի ընթացքին 700 քաղաքացիներու սպանութիւնը։ Չեմ գիտեր թէ այդ ոճիրներէն քանի՛ն իսկապէս ՓՔՔ-ի մարդոց եւ քանին՝ զինուորականին զուգահեռ թրքական ուժերու գործն են։ Միայն անկախ հետաքննութիւն մը կրնայ ճշմարտութիւնը երեւան բերել։ Եւ ի՜նչ զուգադիպութիւն որ Թուրք իշխանութիւնները ոչ կառավարական օտար կամ թրքական կազմակերպութիւններու հետաքննութիւն կատարելու բոլոր փորձերուն կ'ընդդիմանան։

Խաղաղասէր Շանար Եուրտաթափան որ Թուրք յայտնի զօրավարի մը զաւակն է եւ որուն հանդիպեցայ Փարիզ, քաջութիւնը ունեցաւ հետաքննելու Կիւչիւքքոնաք գիւղին մօտ հանրակառքի մը 10 – 12 քիւրտ ճամբորդներուն ջարդը որ ՓՔՔ-ի վերագրուած էր։ Հաստատած ըլլալուն համար թէ այդ ջարդը իրականութեան մէջ զինուորականի զուգահեռ թրքական ուժերու գործն է, Պր. Եուրտաթափան պատերազմական ատեան հանուած է, բանակը անարգած ըլլալու ամբաստանութեամբ...։ Ուշադրութի՛ւն թրքական թունաւորումին ու ապատեղեկատուութեան։ Կը դիմեմ մեր լրասփիւռներուն եւ կառավարութիւններուն. որպէս միակ իրողութիւն մի՛ ընկալէք թրքական քարոզչութիւնը։ Եթէ Թուրքիա իսկապէս վստահ է իր արդարացիութեան եւ քիւրտ բնակչութեան իր քաղաքականութեան տուած նեցուկին, ինչո՞ւ թոյլ չի տար որ լրասփիւռներն ու ու ոչ կառավարական կազմակերպութիւնները ազատօրէն տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարեն։ Եթէ Անգարա անոնց առջեւ կը փակէ Քիւրտիստանի մուտքը, ատոր պատճառը այն է որ կը վախնայ իրականութեան հանրայայտ դառնալէն։

Մեր կառավարութիւնները ռէալփոլիթիքի ու առեւտուրի պատճառներէն մեկնելով, ընտրած են դահիճներու ճակատը։ Մրցակցութեան մէջ են թրքական բանակին ծախելու համար հրասայլեր, ուղղաթիռներ եւ ռմբակոծիչներ որոնք կը գործածուին քրտական երկրին քանդումին։ Ֆրանսա ամիսներէ ի վեր կը բանակցի թրքական բանակին 10 միլիառ տոլարի հրասայլեր եւ ուղղաթիռներ ծախելու մասին։ Քիւրտերը, այդպէսով, մխիթարութիւնը պիտի ունենան տեսնելու որ իրենց երկիրը քանդուած է «մարդկային իրաւանց հայրենիք»ին զէնքերով։ Անոնք վստահաբար նուազ չարիք պիտի գործեն, քան՝ ամերիկեան աշխարհակալութեան մահասփիւռ գործիքները։

Կ'ափսոսամ որ երկիրս յանուն առեւտրական շահերու կը կորսնցնէ իր ոգին ու արժանաւորութիւնը։ Կ'ափսոսամ որ Եւրոպան որ կրնար եւ պարտ էր ըլլալ ժողովրդավարութեան, մարդկային իրաւունքներու եւ խաղաղութեան համաշխարհային պատգամաբերը, վերածուած է ուրոյն դրամանիշով ազատ փոխանակման գօտիի մը։

Ան պէտք է միակ ձայնով մը խօսէր ու գործէր, տրամաբանական ըլլալու մղելու համար Թուրքիան ու զայն պարտաւորելու որ հաշտութիւն կնքէ իր 15 միլիոն Քիւրտերուն հետ, ճանչնալով վերջապէս անոնց ինքնութիւնը, արժանաւորութիւնը։ Զրկուած՝ ոգիէն ու քաջութենէն, ենթակայ՝ ամերիկեան ճնշումին ու թրքական սպառնալիքներուն, ան ընտրած է լռել, դահիճներուն եւ անոնց հզօր հովանաւորներուն կողքին կանգնիլ։

Ես՝ պարզ քաղաքացիս, ընտրած եմ ճակատս. անգամ մը եւս ան զոհերու թեւն է։ Պիտի շարունակեմ մինչեւ վերջ։ Իսկ դուք որ կը կարդաք տողերս, դո՛ւք ինչ կ'ընէք։ Ըսէ՛ք մեզի։

Coordination pour la Reconnaissance du Génocide Arménien de 1915

Communiqué de Presse

Une délégation conduite par M. Alexis Govciyan, Président du Comité du 24 Avril, et M. Ara Krikorian, Président du Comité de Défense de la Cause Arménienne, accompagnés de MM. Jules Mardirossian et Michel Gueviguian, représentant les coordinations des organisations arméniennes des régions Rhône-Alpes et Provence—Alpes—Côte d'Azur, a eu un entretien avec M. Alain Méar, Directeur de Cabinet de M. Christian Poncelet, Président du Sénat, et M. Nicolas de la Granville, Conseiller diplomatique au Cabinet du Président, le 1er mars 1999, à 12 heures. En préambule, la délégation a remis une première série de 20.000 pétitions demandant l'adoption par le Sénat de la proposition de loi reconnaissant le génocide arménien, votée à l'unanimité par l'Assemblée Nationale le 29 mai 1998. L'entretien s'est déroulé dans un climat de grande cordialité et de compréhension mutuelle. La délégation a tenu à exprimer la profonde inquiétude de l'ensemble des citoyens français d'origine arménienne, et aussi son étonnement que la dite proposition de loi n'ait pas encore été inscrite à l'ordre du jour des travaux de la Haute Assemblée. Après avoir exposé les difficultés que soulève cette proposition de loi, M. Méar a indiqué que M. le Président du Sénat allait évoquer, une nouvelle fois, la question de son inscription lors de la Conférence des Présidents du 9 mars prochain. Compte tenu d'une part des assurances données par le gouvernement français de conduire la procédure législative jusqu'à son terme, et d'autre part des intentions du Président Poncelet, la communauté arménienne ne comprendrait pas que des considérations extérieures au contenu de la loi fassent obstacle à son adoption. Elle attend par conséquent avec confiance l'inscription de la proposition de loi portant sur la reconnaissance du génocide arménien de 1915, proposition qu'une majorité de sénateurs s'est déclarée disposée à voter.

Paris, le 1er mars

***

Փետր. 11-ին ալ փարիզեան արուարձաններէն՝ Սարսէլի թաղապետական խորհուրդը «փափաք» յայտնած է որ Ծերակոյտն ալ իր կարգին ճանչնայ Հայոց ցեղասպանութիւնը։

***

Ծերակոյտի օրակարգին վրայ արձանագրութեան համար, դիմում մըն ալ ըրած է Պուշ-տիւ-Ռոնի երեսփոխան եւ Մարսէյլի 15-րդ եւ 16-րդ թաղամասերու քաղաքապետ Կի Հերմիէ (համայնավար)։ Նամակով մը Ծերակոյտի նախագահին կ'ուզէ որ ան նախաձեռնարկ ըլլայ որպէսզի օրէնքի այդ առաջարկը վիճարկումի դրուի Ծերակոյտի ամսական նիստին որ վերապահուած է խորհրդարանական առաջարկներուն։ Նամակ մը ղրկած է Խորհրդարանի հետ յարաբերութեանց նախարար՝ Տանիէլ Վայանի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 7, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։

Ապա ժամը 13-էն սկսեալ հոգեճաշ կը տրուի, մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Հեռախօսել հետեւեալ թիւին. – 01 - 46 - 64 - 22 - 24

L'ASSOCIATION DES ANCIENS ELEVES DE L'ECOLE ESSAYAN

et

L'UGAB - PARIS

organisent une

CONFERENCE

le Dimanche 7 Mars à 16 heures

HOMMAGE à VARTAN GOMIGIAN (1915 - 1998)

enseignant et écrivain

L'arménien occidental et la communauté européenne

par

ANAHIT DONABEDIAN

Maître de Conférences à l'INALCO

Docteur en sciences du langage

L'arménien au baccalauréat

par

MELINE KELEDJIAN

Enseignante à l'INALCO

Centre Culturel «Alex Manoogian» de l'UGAB

118, rue de Courcelles — 75017 Paris (M° Courcelles) Tél. : 01 42 27 12 26

— *Entrée Libre* —

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՈՄՆ 1000 Ֆր. առ ի գնահատութիւն «Սփիւռքի դժուար պայմաններու մէջ միայն հայերէնով թերթ հրատարակելու քաջութեան համար»։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի

Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30

SALLE DU C.R.D.A.

9, rue Cadet — 75009 PARIS

PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE DE PARIS

13, rue du Perche

JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ

— SAMEDI 13 MARS 14h - 19h

— DIMANCHE 14 MARS 12h30 - 17h

— DIMANCHE 21 MARS 12h30 - 17h

Aidez-nous dès Maintenant à faire le succès de ces journées dont le bénéfice servira à financer notre *Ecole du Samedi* :

- offrez-nous *des lots* pour garnir nos comptoirs;
- offrez-nous des *plats cuisinés* (orientaux ou occidentaux, salés ou sucrés) que nous vendrons à notre rayon "traiteur";
- venez *visiter nos stands* et y faire des achats;
- venez *déjeuner sur place* les *dimanches* (nourriture libanaise chaude);
- amenez vos *parents* et *amis*.

Téléphonez au Père Joseph pour vous inscrire dans une équipe de travailleurs de votre choix :

Tél. de la paroisse: 01 44 59 23 50

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

SIRET : 571 027 317 000 15

Commission Paritaire : N° 55935

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵ-րուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 7
Տնտեսի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 14
Դատաւորի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 21
Գալստեան Կիրակին

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներուն մէջ մասնակցութեամբ բոլոր եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Հսկում պիտի կատարուի յաջորդաբար.

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 5
ԺԹ. օր Մեծի Պահոց
Իսի – լէ - Մուլինոյի
Սուրբ Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10-ին, Միջինք առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17-ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24-ին,

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին։
Արեւագալ ժամը 9·45-ին,
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

***

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՍԷՆ ԹՐՈՓԷ... ՍԷՆ ԹԱՆԹՈՒԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 5, ժամը 17-ին
Սրբոց Թադէոս – Բարթողիմէոս Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10, ժամը 17-ին
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

SAMEDI 27 MARS

à partir de 21 heures

le Comité d'Organisation du 20ème Anniversaire de la Chorale SAHAK-MESROP et la Section des Jeunes de la Cathédrale Arménienne

organisent une

SOIREE DANSANTE

au « FLORIDA PALACE »

162-164, Bd Mireille Lauze — 13010 MARSEILLE

Pour la première fois à Marseille le Grand Orchestre arméniens de variétés "GAIDZAG'S"

Réservations : 04 91 34 77 44 • 04 91 94 12 09 • 04 91 77 84 70

P. A. F. : 100 F.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 5
VENDREDI
5 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.589 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.589

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՕՃԱԼԱՆԻ փաստաբանները միշտ ե-րաշխիքներ կը պահանջեն իրենց ապա-հովութեան համար եւ որովհետեւ չեն ստացած, ստկախած են իրենց պաշտպա-նութիւնը։ Եճէվիթ հերքած է որ փաս-տաբանները վտանգուած ըլլան եւ ամ-բաստանած է գանոնք որ կ'ուզեն մրոտել Թուրք դատական դրութիւնը։ Անգարա սակայն կը մերժէ օտար դէտերու ներկա-յութիւնը Օճալանի դատավարութեան, հակառակ նախապէս բռուածին։ Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահը՝ Ուլուչ Կիւր-քան կը մեղադրէ կարգ մը եւրոպական երկիրներ որ դատավարութիւնը կ'ուզեն կրկէսի վերածել, բայց արդէն չի տես-ներ որ օտար անձնաւորութիւններ ներ-կայ ըլլան, քանի որ դատարանը բաց է ժողովուրդին։ Անցեալ շաբթու, Անգա-րա մերժած էր նաեւ Եւրոպայի Խորհուր-դի Խորհրդարանական Ժողովի նախա-գահին՝ Լորտ Ռըսէլի այցելութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ, սպառնալիքներ կան միշտ փաստաբաններուն համար եւ Պոլ-սոյի կուսակալն իսկ յարմար դատած է պզլարարել փաստաբաններուն որ «իրենց դերէն դուրս չելլեն»։ Տեղւոյն վրայ ալ միջադէպերը չեն պակսիր։ Հեռատեսիլի Թուրք նկարահան մը եւ իր մէկ ընկերը խոշտանգուած են ոստիկաններուն կող-մէ, երբ կը ջանային նկարել ապահովու-թեան ուժերու եւ վաճառորդներու բա-խումները Տիյարպէքիր։ Կ'ըսուի որ շուրջ 3000 հոգի ձերբակալուած են ՀԱՏԵՓ-ի շրջաններուն մէջ։

ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎՈՒՆ ազրպէյճանեան հատ-ուածին մէջ կատարուած հետազօտու-թիւնը այն եզրակացութեան յանգած է որ այդ շրջանի քարիւղի պաշարները առեւ-տրականացումի համար անհրաժեշտ քանակութիւնը չունին։ Այդ հետազօտու-թիւնը կատարուած էր քարիւղի միջազ-գային ընկերութիւններու միացումով կազմուած Քոնսորսիոմի մը կողմէ որուն դրամագլուխը մէկ միլիառ տոլար է։ Այլ շրջաններու մէջ նախապէս կատարուած երկու հետազօտութիւն ալ նոյն արդիւնքը տուած էին։ Ազրպէյճանական տնտեսու-թիւնը ծաղկումի շրջանէ մը ետք վերջին ամիսներուն յանկարծական անկումի մատ-նուած է. վիճակը նաեւ կապ ունի Ռու-սաստանի տագնապին, քարիւղի գինե-րուն անկումին եւ Կասպից ծովու քարիւ-ղի պաշարներուն իրական քանակութեան անստուգութեան հետ։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ նա-խագահը՝ Ժագ Սանթէր այլեւս չուզեր պաշտպանել երկու պատասխանատունե-րը՝ Էտիթ Գրէսոն եւ Մանուէլ Մարին ո-րոնք ամիսներէ ի վեր կը մեղադրուին գեղծարարութիւններու եւ բարեկամական կարգադրութիւններու համար (պաշտօն-ներ հայթայթել մերձաւորներու)։ Առանց անուն տալու, յայտնեց թէ անձեր երբ խնդրոյ առարկայ են, պէտք է քաղաքա-կան անձերու պէս գործեն եւ հետեւանք-ները քաղեն, բայց, Էտիթ Գրէսոն կը բա-ցառէ որեւէ հրաժարում։

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱՅԻ նախկին հոմանու-հին՝ Քրիսթին Տըվիէ-Ժոնքուր իր դի-մումին վրայ ընդունուեցաւ Էլֆ հարցին դատաւորներուն կողմէ եւ յայտնեց որ 1990-ին 300 հազար ֆրանքի յունական արձանիկներ նուիրած է անոր, գնուած Տրուոյի աճուրդէ մը։ Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահը չուրանար, բայց իր փաստաբանը կը ճշդէ որ Արտաքին նախկին նախարարը չէր գիտեր թէ նուէ-րին դրամը ո՞ւրկէ է, մինչ տիկին Տը-վիէ-Ժոնքուր կ'ըսէ թէ Էլֆի դրամն էր։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ ա-պահովագրութեան դրութիւն մը պիտի սաեղծուի Ֆրանսայի մէջ, եթէ Խորհրդա-րանն ալ վաւերացնէ կառավարութեան ներկայացուցած օրինագիծը Մարտ 3-ին։ Ազգ. Ժողովը պիտի քննէ հարցը Ապ-րիլ 27-ին։ Օրինագիծը, որ վաւերացուե-լու պարագային, պիտի կիրարկուի 2000 Յունուար 1-էն սկսեալ, կը նախատեսէ որ ոեւէ մէկը որ կանոնաւոր կերպով Ֆրանսա կը բնակի եւ ամսական եկամու-տը չի գերազանցեր 3500 ֆրանքը, 16 տա-րեկանէն պիտի կապուի ընկերային ա-պահովագրութեան։ Այս պարագան կը վերաբերի վեց միլիոն անձերու, պիտի արժէ 9 միլիառ Ֆր.։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, 1993-էն ի վեր աւելի քան 3000 հոգի անհետացած են, ձերբա-կալուելէ ետք ապահովութեան ուժերու կողմէ։

ՄՈՆԻՔԱ ԼԵՎԻՆՍՔԻ միջազգային ըն-թացուութեան առաջին տեղը կը գրաւէ Մարտ 3-էն ի վեր, նախ իր կենսագրա-կան հատորին («Մոնիքայի պատմութիւ-նը»), ապա նաեւ յաջորդական հարցազը-րոյցներուն պատճառաւ հեռատեսիլէն։ Առաջին հարցազրոյցը տուաւ ամերիկեան ԷՅ-ՊԻ-ՍԻ կայանին, որ այդ առթիւ 25-էն 30% յաւելում կատարած է ծանուցում-ներու իր սակին վրայ, Մարտ 3-ին, յա-ջորդ օրն ալ, Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանը կը փոխէր իր յայտագիրը, սփռելու համար հարցազրոյցը։ Մոնիքա Լեվինսքի 640 հազար տոլար գանձած է այդ հարցազրոյցին համար, 600 հազար տոլար ալ կանխավճար ստացած է գիր-քին համար (յաւելեալ՝ 10% ծախուած ա-մէն մէկ հատորի վրայ)։ Միացեալ-Նա-հանգներու մէջ, առաջին տպաքանակն էր 425 հազար հատոր։ Ֆրանսերէն թարգ-մանութիւնն ալ լոյս կը տեսնէ Մարտ 6-ին, 70 հազար տպաքանակով։ Մոնիքա ներողութիւն կը խնդրէ Հիլարիէն եւ Չել-սիէն, սեռային կապը կը վերածէ սիրա-յին կապի ու այլեւայլ մանրամասնու-թիւններ կու տայ նախագահին հետ իր յարաբերութեան մասին։ Գլինթընը կ'ո-րակէ «սեռային խելալ մեղսակիցը»։ Այս դէպքերու տեղեկութիւնները կը գրա-ւեն նոյնիսկ շատ լուրջ թերթերու էջե-րը (Ֆիկարօ, Լը Մոնտ), ոչ ոք կ'ուզէ «ետ մնալ», միայն Նիւ-Եորք Թայմզնէ որ կը համարձակի «գերագոյն լկտիութիւնը տարուան մը զայթակղութիւնները պատ-կող» որակել կատարուածը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՍՓՌՈՒՄՆԵՐԸ EUTELSAT-ՈՎ

Ինչպէս արդէն յայտարարուած էր, որոշ ժամանակէ ի վեր կարելի է դիտել Հայաստանի ազգային հեռատեսիլը ՀԱՊ-ի որոշ երկիրներու, Եւրոպայի եւ Մերձա-ւոր Արեւելքի մէջ։

Այդ սփռումները կը կատարուին ԷՕԹԷԼ-ՍԱԹ համակարգով, HOTBIRD.3 13 աս-տիճանի անքէնով, 12111 մեկապայթ յա-ճախականութեամբ, MTEG - 2 սքան-տարտով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 3 / 4)

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԴԷՄ ԽՄԲԱԳՐԻՆ ԴԱՏԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրա-թերթին գլխաւոր խմբագիր Լիգա Ծա-ղարեանի կողմէ Ազգային Ժողովի նախա-գահ Խ. Յարութիւնեանի դէմ բացուած դատը չուրանալուած է Մարտ 2-ին։ Դա-տին նիւթն էր խմբագրին անարդար ու անակնկալ պաշտօնազրկումը։ Լ. Ծաղար-եանի, անոր ներկայացուցիչին ու փաս-տաբանին, ապա Խ. Յարութիւնեանի ներ-կայացուցիչին թեր ու դէմ կարծիքները լսելէ ետք դատարանը որոշած է մերժել պաշտօնազրկուած խմբագրուհիին դիմու-մը։ Անոր փաստաբանը ըսած է թէ կը դիմեն քաղաքացիական գործեր քննող ատեանին։

***

ՄԱՀ ՆԿԱՐԻՉ Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

Մարտ 1-ին 71 տարեկանին Երեւանի մէջ մահացած է նկարիչ, քանդակագործ Արա Յարութիւնեան։ Ծնած էր Երեւան, աւարտած՝ գեղարուեստա – թատերական հիմնարկը։ Իր գործերէն են Յաղթանակի հանրապետէզին Մայր Հայաստան քան-դակը, հայ մեծերու քանդակներ. նաեւ հեղինակներէն է Սարդարապատի յուշա-համալիրին։ Կազմուած թաղման յանձ-նաժողովին նախագահած է Մշակոյթի նախարար Ռ. Շառոյեան։

ԵՐԲ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ

Ռոնի երեսփոխան եւ Վիլըօրպանի փոխ-քաղաքապետ՝ Ժան-Փոլ Պրէթ, որ այնքան ջերմեռանդութեամբ տէր կանգ-նեցաւ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչ-ման հարցին Ազգ. Ժողովին կողմէ (1998, Մայիս 29), կը շարունակէ հայանպաստ իր գործունէութիւնը, այս անգամ ալ՝ ի պաշտպանութիւն արեւմտահայերէնի։ Ան, գրաւոր հարցումով մը դիմած է (Փետր. 8) նախարարապետին, որպէսզի միջամտէ եւ արեւմտահայերէնը արձանագրուի շըր-ջանային եւ փոքրամասնութեանց լեզու-ներու եւրոպական ուխտին մէջ։

Ան կը շեշտէ ի մէջ այլոց.-

Cette charte permet de reconnaître des langues sans territoire ou de diaspora. Telle est la situation de l'arménien occidental, langue parlée autrefois par les Arméniens de l'Empire ottoman. Après le génocide de 1915, elle a été utilisée dans la diaspora et tout particulièrement aujourd'hui, dans les familles françaises d'origine arménienne. Cette langue présente des différences sensibles avec l'arménien oriental de la République d'Arménie ce qui justifie son inscription dans la charte européenne au titre de langue sans territoire. Dans le cadre du Conseil national des langues et cultures régoinales créé auprès du premier ministre en 1985, la France avait déjà inclus le romani, le yiddish et l'arménien.

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ժ.-Փ. ՊՐԷԹ, Հ. ՎԵՏՐԻՆ, Ժ. ԼԱՆԿ

Մարտ 2-ին, Ժ. Փ. Պրէթ, Ռոնի երես-փոխան, խօսք առած է Ազգային Ժողովի նիստին եւ այժմէական հարցերու շրջա-գօտիին մէջ, հարցապնդած է Արտաքին նախարարը, Ֆրանսայի եւ եւրոպայի իր ընկերակիցներուն վարած գործունէու-թեան մասին Թուրքիոյ նկատմամբ, յար-գել տալու համար մարդկային իրաւունք-ները եւ եւրոպական պայմանագրութիւն-ները եւ հիմնական ազատութիւնները։ Անդրադառնալով Օճալանի ձերբակալու-թեան, Ժ. Փ. Պրէթ յիշած է Քիւրտերու կրած հալածանքները Թուրքիոյ մէջ, քա-րուքանդ եղած 4000 գիւղերը, սպան-նուած 4500 մտաւորականներն ու գիւղա-պետները, տեղահանուած 3 միլիոն բնա-կիչները ու աւելցուցած. «Տիյարպէքիր, Կարս, Էրզրում, մեծամասնութեամբ քիւրտ բնակչութեամբ, բանակին լուծին տակ կ'ապրին։ Անոնց համար որոնք լսած են հայկական ցեղասպանութեան վկայու-թիւնները, այս քաղաքներուն անունը կ'ո-գեկոչէ տխուր անցեալ մը։ Հոնկէ է որ 1915-ին մեկնած են տեղահանութեան կա-րաւանները։ 84 տարի առաջ էր։ Կը թուի թէ ոչինչ փոխուած է Թուրք իշխանու-թեանց վարուելակերպին մէջ հանդէպ ինչ որ իրենց փոքրամասնութիւնները կը նկատեն»։

Հ. Վետրինի պատասխանը շատ «դի-ւանագիտական» է։ Ան կը շեշտէ որ պէտք չէ շփոթել Օճալանի պարագան, ՓՔՔ-ի հարցը եւ ընդհանրապէս քրտական հարցը եւ աւելի ծաւալուն՝ մարդկային իրաւանց եւ ժողովրդավարութեան հարցը Թուր-քիոյ մէջ։ Փետրուար 22-ին, եւրոպայի միւս նախարարներուն հետ զեկոյց մը հրապարակած են, նկատի առնելով Թուրք կառավարութեան տուած ապահովու-թիւնը, ինչ կը վերաբերի դատին, Ուշա-դիր պիտի ըլլան։ Դէմ են մահապատիժի։ Յիշեցուցած են որ Եւրոպական Միու-թիւնը միշտ դատապարտած է ահաբեկ-չութեան այն ձեւերը զոր ՓՔՔ-ն կիրար-կած է, որպէսզի պատրուշուի այդ դատը եւ Քիւրտերու իրաւունքները, ընդհան-րապէս։

***

«Շատ բարեացակամ ենք Թուրքիոյ նկատմամբ»

Կ'ԸՍԷ Ժ. ԼԱՆԿ

Մարիան շաբաթաթերթին մէջ է (Մարտ 1 – 7) որ Ժէք Լանկ (ի դէպ, նախագահ Ազգային Ժողովի արտաքին հարցերու յանձնախումբին) կ'անդրադառնայ Ֆրան-սայի արտաքին քաղաքականութեան, բաժ-նի մը մէջ որ իբր խորագիր կը կրէ. – «Ֆրանսան դեռ արտաքին քաղաքականու-թիւն ունի՞»։ Այլ կէտերու կարգին ան կ'ըսէ. – «Պէտք փափաքէի որ աւելի հա-մարձակ, աւելի յարձակողական ըլլանք մարդկային իրաւունքներու համար։ Ա-ռէ՛ք Թուրքիան։ Երկիր մըն է որ իրական ժողովրդավարութիւն մը չէ, որ կամա-յականօրէն կը ձերբակալէ, կը չարչարէ, քրտական գիւղեր կը բնաջնջէ, մինչ Եւ-րոպայի դուռը կը բախէ։ Չեմ հասկնար Ֆրանսայի եւ եւրոպական երկիրներու բարեացակամութիւնը Թուրք իշխանու-թեանց նկատմամբ։ Մեր պարտականու-թիւնն է աւելի կարեւոր դեր մը խաղալ քիւրտ ժողովուրդին մշակոյթին ճանաչ-ման համար։ Երբ Օճալան դեռ Իտալիա էր, կըր սեղանի մը կազմակերպութիւնը առաջարկած էի Թուրք պաշտօնական անձ-նաւորութեանց եւ քրտական շարժումնե-րու ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Երկ-խօսութեան մը սկիզբին առիթն էր, որ, ի վերջոյ կրնար համաձայնութեան մը յանգիլ. – Քիւրտերը կը հրաժարէին բիրտ ուժէն եւ փոխարէն Թուրքերը կը ճանչ-նան քիւրտ մշակութային ինքնավարու-թիւնը։ Դժբախտաբար, լուռ չեղաւ»։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՅԵՐԸ ՉԵՆ ԲԱԶՄԱՑԱԾ...(*)

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Նոյն տարին գահընկէց եղած Մուրատ Ե.-ին յաջորդած էր Ապտիւլ Համիտ արիւնարբու սուլթանը եւ Պոլսոյ պատրիարքական Աթոռին կը բարձրանար Ներսէս Վարժապետեան, յաջորդելով Խրիմեան Հայրիկին որ ստիպուեցաւ հրաժարիլ։

Թիւ 16-էն մինչեւ 36 հարստահարութեանց տեղեկագիրը ստորագրած են Ներսէս Արք. Պատրիարք Կ. Պոլսոյ, Ազգային Վարչութեան Կրօնական Ժողովը եւ Ազգային Վարչութեան Քաղաքական Ժողով, հուսկ 37 եւ 38 թիւերը կը կրեն 7 ստորագրութիւններ, երեք եկեղեցական (Մատթէոս Եպիսկոպոս Իզմիրլեան, Կարապետ Եպիսկոպոս Սերոբեան, Յովհաննէս Քահանայ Մկրեան) եւ չորս աշխարհական (Մէրեէմ Գուլի, Տ. Փէշտիմալճեան, Ե. Իւթիւճեան եւ Ս. Փափազեանց)։

Գաւառական հարստահարութեանց մասին միակ ամբողջական տեղեկագիրը որ ինծի յայտնի է, այս մէկն է որ լոյս տեսած է Պոլիս, Արամեան տպարանէն, 1876-ին, եւ կը կրէ պաշտօնական հրատարակութիւն ազգային պատրիարքարանի տիտղոսը։ Այնուհետեւ եղած են բազմաթիւ տեղեկագիրներ, համարատուութեան ձեւով, դպրոցներու, վանքերու, եկեղեցիներու վերաբերեալ, որոնք նոյնպէս անգնահատելի հարուստ տեղեկութիւններ կը պարունակեն, որոնց մասին կ'արժէ անտարակոյս օր մը մանրամասնօրէն անդրադառնալ, բայց առ այժմ իմ ծրագիրէս դուրս կը մնան։

Անցնիմ ուրեմն հարստահարութեանց բաժինի 16-րդ թիւին։

16) _ Վանայ Հոգւոց վանուց կողոպտուելուն վրայ Թագրիր մատուցեալ է եւ անպատասխան մնացած։

17) _ Սեբաստիոյ մէջ Պապիկ անուն Հայ մը մահմետական կրօնքը կ'ընդունի եւ իր աղջիկը հետը կը տանի որ իր կարգին կը փախչի եւ Հայոց Վանքը կ'ապաստանի. Իսլամք վանքը կը կոխեն եւ աղջիկը բռնի կը յափշտակեն։

18) _ Մշոյ Մոտկան աւանի գիւղօրէից հայ բնակչաց Քրտերէն կրած հարստահարութեանց մասին Թագրիր գրուած է ի միասին մատուցանելով Քրտոց մէկ տարուան մէջ Հայերէն ըրած յափշտակութեանց ցուցակը։ Արձանագրութիւնք որեւէ արդիւնք ցոյց չեն տար--։

Վերոյիշեալ ցուցակը որպէս ծանօթութիւն տեղ գրաւած է տեղեկագրին մէջ եւ յստակօրէն ցոյց կուտայ թէ ինչպիսի կազմակերպուած ապաւակներու թիրախ դարձած էին խեղճ Հայ գիւղերը։ Ծանօթութեան մէջ 17 գիւղի անուն միայն տրուած է. զանց կ'ընեմ անունները եւ կուտամ միայն գողօններու համագումարը։

Գողցուած ոչխար (մէկ տարուան մէջ) 799 հատ. կարմիր կտաւ թօփ 261. դրամ 53.850, հագուստ 121 կտոր, արմտիք եւ ուտեստ 1972 պաթման...։

19) _ Պիթլիսի Քէսան - Տէրէի Մէհմէտ Պէյ իր 12 զաւակներով եւ ազգականներով նոյն տեղերու 32 գիւղօրէից վրայ ամէն տեսակ հարստահարութիւն կը գործէ։ Ժողովրդեան բողոքը տեղական կառավարութեան անլսելի մնացած է։

20) _ Տիգրանակերտի Սպահերտ աւանի գիւղերն հարստահարող Քրտաց գլխաւորներով Ասլտի Պէյը Միւտիրութեան պաշտօն վարելով, իր արդանեակ եւ ազգականներէն Մահմուտի, Շէրիֆի, Խուրշիտի եւ այլոց միջոցաւ ժողովուրդը կը կեղեքէ.արտ, հող, անասուն կը յափշտակէ։ Ասոնցմէ զատ Հուպ գիւղի գերեզմանատան մէջ գտնուող Հայոց Եկեղեցին կը գրաւէ, կը քանդէ եւ իրեն բնակութեան տուն շինել կուտայ։ Հարստահարեալք աղքատ եւ անպաշտպան ըլլալով տեղական կառավարութեան դիմելու... չեն համարձակիր...։

21) _ Մշոյ Աղբիւրին վանքէն կէս ժամ հեռի Մահպուպանկ գիւղը բնակող Սասունցի Քրտերն, յիշեալ վանքը կ'երթան, կ'ուտեն, կը խմեն եւ ամէն տարի իբր տուրք վանքէն 400 ղուրուշ, 4 կով, 20 ոչխար, 4 պաթման ծխախոտ, 4 պաթման իւղ եւ 5 գըլխ. ցորեան կ'առնուն բռնի։ Եթէ վանքը զանոնք չհատուցանէ, Միաբանութիւնն ու Հայերը մեծ վտանգի կ'ենթարկուին։ Թագրիր գրուած է 1874 Ապրիլ 25-ին։

22) _ Վանայ Շատախ գաւառի գիւղօրէից արտերուն նկատմամբ, Աղթամարայ կաթողիկոսական տեղապահ Յակոբ Արքեպիսկոպոսի եւ Վանայ Պատրիարքական փոխանորդ՝ Ազուանեան Գրիգորիս Վարդապետ գրութիւնք, կը յայտնեն թէ... Քուրտ Պէյերը Թանզիմաթի հաստատութենէն առաջ իրենց վարած բռնական իշխանութիւնը վերստին ձեռք առած են, չարչարելով հարստահարելով գՀայերն որ լոտ առաջնոյն տուրք վճարեն իրենց։ Եկեղեցիներ քանդած են, պղծութիւններ ըրած են, արմտեաց դէզեր այրած են։ Շատախու բնակիչներէն Մ. Մանուկ եւ Սարգիս եւ Ազիզ եւ Գուլի եւ Մուսկովայ գիւղացի Կարապետ եւ Ճիճանցի Աբրահամ եւ Ազրուզ գիւղացի Մուրատ անուն Հայերն եւ զուրիչներ սպաննած են։ Շատախու գիւղերէն Խալիֆօ, Շեղճանց, Մարցեղ, Փանկոն, Պալոդոնտ եւ Ճիճան անուն վեց գիւղօրէից բնակիչները վանելով նոյն տեղուանքն ամբողջովին իւրացուցած են. ինչպէս եւ միւս երկոտասան գիւղօրէից արտերն իրենց վերագրելով՝ Հայոց սեփականութեան իրաւունքը կը ժխտեն։ ... Թագրիր գրուած է 1974 Օգոստոս 9-ին։ Անպատասխանի մնացած է։

1874 Դեկտեմբեր 23 թուականաւ Վանայ Առաջնորդական Փոխանորդ՝ Թադէոս Վարդապետէն եկած գրութիւնն ալ կը յայտնէ թէ ... Քուրտ Պէյերը կատղեր զայրացեր են եւ Հայերը սեփականութեան իրաւունքէ ձեռնթափ ընելու նպատակաւ ասոնց գիւղերու վրայ յարձակեր են, տասնի չափ գիւղերու ոչխարաց գոմեր, խոտի դէզերն այրեր եւ այլ բազում վնաս տուեր եւ սպառնալիք ըրեր են...

Յիշեալ Առաջնորդական Փոխանորդը, 1875 Փետրուար 26 թուականաւ, կը գրէ թէ Վանայ Վսեմափայլ Կառավարիչը շատ հոգ եւ խնամք կը տանի Հայոց իրաւանց պաշտպանութեան, բայց Քրտերն նենգութիւն խորհելէ եւ Հայերը սեփականութեան իրաւունքէ զրկելու համար միջոցներ մտածելէ ետ չեն կեցած։

23) _ Հայ հողագործաց Հայաստանի մէջ հողատէր ըլլալու խնդրոյն վրայ հետեւեալ Թագրիրը մատուցուած է։

Թերեւս Պոլսոյ Պատրիարքը ամենայն միամտութեամբ տուած է իր դիմումնագրին տիտղոսը, որ ինքնիր մէջ, ամբողջ ողբերգութիւն մը կը պարունակէ։ Կրնա՞ք երեւակայել վայրկեան մը որ Իտալացի հողագործաց Իտալիոյ մէջ հողատէր ըլլալու համար, Պապը դիմում կատարէ Փորթուկալի կառավարութեա՞ն ... Տեսնենք թէ ի՞նչ կ'ըսէ այս դիմումնագիրը։

_ «Օսմանեան Մեծապօր Տէրութեան հովանւոյն ներքեւ գտնուող Հայ ազգին մեծագոյն մասն Ասիական Թուրքիստանի մէջ կը բնակի եւ մեծաւ մասամբ հողագործութեամբ կը զբաղի։ Սակայն ասոնց բազում աշխատութեամբ եւ նեղութեամբ մշակած եւ քեղնաւորած արտերը ՔՈՒՐՏ Պէյերը եւ Իսլամ Աղաներ իրենց ՕՃԱՂԼԸՂ ըրած եւ իւրացուցած են, որք կը ջանան զրկել մեր ազգայիններն իրենց բացարձակ իրաւունքէն. գիւղացի ժողովրդեան քրտամբ արտադրեալ բերքն, որ հազիւ ասոնց ընտանեաց ապրուստին կը բաւէ, կը կիսեն եւ բռնի կը յափշտակեն։ Հողագործը չկրնալով տալ ասոնց ուզածն, ամէն հարստահարութիւն կը կրէ, անտանելի թշուառութեան կ'ենթարկուի եւ անկարող կը դառնայ իւր օրապահիկը ճարելու եւ արքունի տուրքը վճարելու, հուսկ ուրեմն կը ստիպուի ընտանիքը թողուլ, արտը ձգել եւ Պոլիս կամ ուրիշ տեղեր տարիներով դեգերիլ եւ այնու ներկայն եւ ապագայն բոլորովին վտանգել...

Այսպէս կը յիշեցնէ թէ ԹԱՆԶԻՄԱԹէն առաջ, Քուրտ պէյերն ու աղաները, գերի դարձուցած էին Հայ գիւղացին, բայց Թանզիմաթէն վերջ, կացութիւնը բոլորովին չէ փոխուած եւ նոյն Քուրտ պէյերն ու աղաները, յաճախ տեղական կառավարութեան մեղսակցութեամբ, կրկին կը կեղեքեն, կը յափշտակեն եւ իր ունեցածներէն կը մերկացնեն Հայ գիւղացին, եւ թէ Պատրիարքարանիս եւ գաւառի Առաջնորդներու բոլոր դիմումներն ու բողոքները, կը մնան ապարդիւն...։

_ «Եւ որովհետեւ Տէրութեան փառքը կը պահանջէ որ այս պեղծումը ջնջուի... եթէ Բ. Դուռն խառն մասնաժողով մը կազմէ եւ ... Ասիա ղրկելու շնորհ ընէ, անուրանալի է որ աղքատ ժողովուրդը Պէյերու եւ Աղաներու գերութեան կապէն կ'ազատի, անդորր ու խաղաղ կեանք կը վարէ եւ հողագործութիւնը բազմացեալ ատիճանին հասնելով, արքունի գանձուն եւ ժողովրդեան, մեծապէս օգտակար կը դառնայ։ 1874 Օգոստոս 24։

Ազգային Վարչութեան
Քաղաքական Ժողով
(Կնիք)

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ. ՊՈԼՍՈՅ
(Կնիք)

Հրաշքի պէս բան մը պատահած պէտք է ըլլայ, քանի որ 1874 Հոկտեմբեր 9 թըւակիր՝ պատասխան մը կը ստանայ Պատրիարքարանը, ստորագրուած ոմն ՍԱՐԻՖԻ՝ արտաքին գործոց պաշտօնեայէ մը, ուր կ'ըսուի թէ «անձերն ու տեղերը ցոյց չտրուած, ընդհանուր առմամբ տեղի գտած, գանգատանաց մասին քննութիւն ընելու եւ միջոց խորհելու համար, յատուկ մասնաժողով կազմելն անպատշաճ կը դատէ» ... ուստի կը թելադրուի որ Պատրիարքարանը, ճշդէ տեղերն ու անձերը եւ կատարէ պարտուպատշաճը...։

Ներսէս Պատրիարքին պատասխանը, կը կրէ 1875 Յունուար 3 թուականը, ուր յետ սահմռկեցուցիչ ճշգրտութեամբ, մանրամասն անուններով եւ տեղանուններով տալու, գիւղերուն եւ անոնց կեղեքիչներու ցանկը, կը թափանցէ եւ «կ'աղաչեմք որ սոյն խնդրոյն համար, խառն մասնաժողով մը կազմուի եւ Ասիա ղրկուի»։

Ի սէր Հայ պատմական գիւղերու անուններուն, հոս կ'ուզեմ յիշել այդ ցանկին մէջ բերուած գիւղերուն անունները միայն, զանց ընելով բռնագրաւող քիւրտ պէյերու, աղաներու եւ անոնց արբանեակներուն, որոնք մանրամասնօրէն յիշատակուած են, բայց ոչինչ կ'աւելցնեն մեր պարզային։

ԿԱՐՆՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Վան գաւառի գիւղեր որոնց հողերը քիւրտ պէյերն ու աղաները իւրացուցած են. Աստուածածին, Ճանիկ, Տէրէպէկ, Գալաճօխ, Կէպէկլիկ, Լիմ, Հաշպիշատ, Քարդալան, Ալուր, Այանս, Կտուց Անապատ, Զօզան Օղլու, Ֆարուզ, Անգղ, Արտամէտ, Պըլթենց, Հարճ, Կիմ, Հարէմէր, Հանգշտանց, Աստուածաշէն, Գուրուպաշ, Ս. Խաչ Վանք, Նորշէն, Սուսեբաթ, Աթգուշալ, Պաշ - Գալէ, Հէրէսան, Պազ, Հասպուստան։

Վանայ խօշապ աւանի գիւղերը

Միրափօ, Զէնիս, Խաչ, Գաս, Կեանկվար։

Վանայ Նորտուզ աւան

Բիրպէտէ լաթ, Գօզմէսի, Էքպի, Շամօնիս, Ալղան, Ազսին, Արազ։

Վանայ Պէրկէր աւան

Ատղավ, Պէրկէր, Ս. Թադէոս։

Վանայ Էրտիշ աւան

Սօսկան, Մանավանք, Պայի, Մաճառ, Հայոտէրան, Ալի, Ազրան, Փիր - Խօմէր, Գրազոմ, Գըզըլ - Քիլիսէ, Քիւշիւք, Պարկիր, Խան Վարդան, Զրագըլ, Հայոտարան։

Վանայ Գոտօլ աւան

Գօտօլ, Կիրլէվօկ, Ախոռիկ, Շէրէնճան, Ճըլճըլիկ, Շէրախ։

Վանայ Շատախ աւան

Խարանապադան, Խօմար, Կաճիթ, Կիրվան, Հինանս, Ճիթուկ, Տիջապար, Սօզանց Պօլօս, Հաղկանս, Զիլանս, Սէվրէք, Պաղկ, Էիվրէշ, Պապօնց Մէզրուս, Էրիքոմ, Շահրուր, Քէֆարիշ, Հարհարիշ, Վերին Տարօնց, Վարի Տարօնց, Դարա Տէրէ, Գօր, Շիրազ, Վախրօֆ, Հագրօզ, Հարէմշատ, Ծաղկեայ Վանք, Զախ, Մուսկեավէն, Հոգիս, Լօրանտաշտ, Մարսէխ, Շէյտան։

Վանայ Մոկս աւան

Սօրս, Գոմէր, Կիտրիզ, Միր, Սիպ, Սաքսի, Պէրտէնուտ, Նազլեվան, Արվանս, Միրականց, Սիպկանս, Հաղին, Հիւսիսաբըլուր, Փէտատեղ, Ասխէնչա, Լիւլէնս, Ղայթանս, Հարբիզ, Ամենափրկիչ, Ատիճանս, Նորատանս, Մոկս, Լիճան, Փշավանք, Սիկլանց, Գինեկանց, Բաթ, Պուլենց, Վանկիկ, Սէպքան, Ս. Կարապետ, Գօճօզի, Կիճա, Ս. Մանուկ Վանք, Տինիս, Հաթանս, Աղրակ, Տրամաղ, Հոզմաղաց, Մազնի, Կօմանս, Քարքճանս, Քըրտօս, Լօրանդ, Կեավէ, Նանինս Վանք, Միրան (սոյն աւանի քուրտ պէյեր գիւղացի Հայերն իրենց մէջ իբրեւ գերի կը վաճառեն)։

Վանայ Կարկառ աւան

Կիճ, Միճկանս, Մելիք, Խիրօրանս, Տափ, Զախօխ։

Վանայ Կավաշ աւան

Տէվէ - Պօյնու, Ս. Յարութիւն Վանք, Ս. Թոմաս Վանք, Ինպակ, Շատվան, Հադօն Պետականց, Վերին Սարա Տուտէր։

Վանայ Ոստան աւան

Աղ - Մանաստր, Ս. Նշան Վանք, Հայոց Վանք, Պէլէնս, Հարիրէն, Զարիգանձ, Պօղանիս։

Մշոյ գաւառ

Գարսօ, Ս. Յովհաննէս Վանք, Մօրնիկ։

Երզնկա գաւառի Քղի աւան

Այթուն Հիւսէյին, Շէն, Գօզատ, Պրատիկ, Յաղթօղ, Թէքիյէ, Կեալպիրիկ, Էպրէկ։

Մշոյ Պիթլիս աւան

Պօր, Կամախ, Քէմանճար, Կեավակ, Հօր, Նեստօս, Ղարզ, Սէմպուլկ, Սուրբ Վանք։

(Շար. 6)

(*) Այս յօդուածաշարքին առաջին մասը լոյս տեսած է Փետրուար 13/14, 16, 18, 19 եւ 23 թիւերուն մէջ։

Փ. ԲԻՒԶԱՆԴԻ «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»Ը ԵՒ ՅԱՐԱԿԻՑ ՀԱՐՑԵՐ

Երբեմն բարեդէպ առիթներ կը ստեղծուին խօսելու նիւթի կամ նիւթերու մասին, թէկուզ հապճեպ, հարեւանցի։ Առիթը Փաւստոս Բիւզանդի «Հայոց պատմութիւն»ն է, որուն վերստին հրատարակութեան առիթով, Երեւան, անցեալ տարի, Ժիրայր Քէշիշեան բանիմաց բովանդակութեամբ գրութիւն մը հրապարակեց «Յառաջ»ի մէջ, վերջերս։ Եւ, Նիսէն ճարտարապետ Տիգրան Հաճեան, հմտալից յօդուածով մը մէկ քանի հաստատումներ կատարեց։

Փաւստոս Բիւզանդի երկը առատ է արտասովոր եւ անհեթեթ պատմութիւններով, ու կ'արժէ իբր վէպ կարդալ։ Բայց ... ո՞վ էր Փաւստոս Բիւզանդ։ Պարզ ու մեկին հաստատում եւ, միաժամանակ, տեղին հարցադրում։ Համաձայն Մանուկ Աբեղեանի «այժմ հաւաստի կարելի է ասել, որ Փաւստոսի Հայոց Պատմութիւնը գրուած է Ե. դարի երկրորդ կէսին եւ հայերէն լեզուով ... նրա լեզուն հարազատ, մաքուր հայերէն է, առանց խորթ ոտարաբանութիւնների, մեծ մասամբ բնիկ ժողովրդական ձեւով, նոյնիսկ ռամկական դարձուածքներով եւ յատկութիւններով այն աստիճանի, որ բնաւ կարելի չէ թարգմանութիւն համարել այդ երկը»։ («Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն», 1942, Երեւան)։ Այս տեսակէտը կը բաժնեն Հ. Ղուկաս Ինճիճեան, Ստեփան Մալխասեանց եւ ուրիշ բանասէրներ։

Տարբեր է կարծիքը Եղիշէ Արք. Դուրեանի։ Գիտակ եւ խորագէտ՝ անոր համար Փ. Բ. ծագումով Յոյն է, որ, սակայն, կանուխէն ապրելով Հայոց մէջ, հայացած է գրեթէ։ Ներսէս Հայրապետի կաթողիկոսարանին մէջ եղած է թեմակալ, այսինքն՝ գործակալ, տեսուչ։ Բանասէրին ըսելով, Փաւստոս իր երկը գրած է

յումարքն, որ յետոյ հայերէնի թարգմանուած է Ոսկեդարու թարգմանիչներէն մէկուն ձեռքով։ Ինչ կը վերաբերի անունին, ո՛չ հայաշունչ, Եղիշէ Արք.ի մատնանշումով «ոմանք կը կարծեն թէ անոր Բիւզանդացի կոչումը Բիւզանդա (Կիլիկիա) ծընած ըլլալուն պէտք է վերագրել» («Պատմութիւն հայ մատենագրութեան» Ա. հատ. Երուսաղէմ, 1933)։

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ անոր անունին եւ գործին կապուած կէտեր կան դեռ լուծելի։

Փաւստոս Բիւզանդի երկը, իրաւամբ, կարելի է առասպելապատում որակել։ Արդարեւ, անհաւատալի առասպելներ իբրեւ «պատմութիւն» կը տողանցեն հոն։ Օրինակ մը, այլոց կարգին։ Խօսելով Դ. դարու հայ-պարսկական իրերայաջորդ պատերազմներու մասին, երախայամիտ միամտութեամբ սեւով ճերմակի վրայ կը գրէ, թէ Պարսիկները Հայաստանի վրայ կը յարձակին այլ եւ այլ առիթներով, մինչեւ նոյնիսկ 400 - 500 բիւր զօրքով (իմա՝ մէկ բիւրը տասը հազար է) եւ, անշուշտ, ջարդ պարտուելով անխընայ կը ջարդուին մինչեւ վերջին շունչ։ Միայն մեծազօր Արքայից արքան է, որ չունչը բռնած, լեղապատառ խոյս կուտայ երկրէն, կուլի վայրէն։ Այս հաշուով, ինչպէս դիտել կուտայ մեզի առիթով մը մեր դասախօսներէն մին՝ Պարսկաստանի ամբողջ բնակչութիւնը քանի մը անգամ «սուրէ անցած» կ՚ըլլայ...։

Ճիշդ է, թէ Փաւստոս չունի Խորենացիի մը առողջ ու քննական ոգին, ճշգըրտութիւն, ժամանակագրութիւն յարգելու բծախնդրութիւնը, այնքան անհրաժեշտ գիտական ըմբռնումով պատմագրութեան համար։ Բայց ան ունի դրական նկատելու արժանիքը։ Որովհետեւ գիտէ պատմել՝ երեւակայութիւն, եռանդ, նախանձ, դաւ եւ կիրք, նաեւ այլ մարդկային բընազդներ լուսարձակի տակ առնելով, յաճախ չափազանցուած, անհաւատալի, անսովոր դառնալու աստիճան։ Անոր մօտ ննջութիւններու, մոլութիւններու, սէրերու եւ ատելութիւններու տողանցքը կը մնայ նկատելի։ Ջախանիչ կը հաստատէ աստղանիի՝ աշխարհական թէ հոգեւորական նիստ ու կացի, առտնին անցուդարձերու, բարքերու եւ վարքերու պատկերացման մէջ։ Դէպքերու նկարագրութեան մէջ հայրենասէր է, հարկաւ՝ կրօնասէր (Յիշենք Շապուհի եւ Արշակի սրտաշարժ հանդիպումը, Անյուշ բերդի ողբերգական խնջոյքը, դե՛ռ Ներսէս, Գնէլ, Տիրիթ, Փառանձեմ... առոնք եւ միւսները վիպական շղարշով պարուրուած)։

Եզրափակենք Մ. Աբեղեանի վկայութեամբ, թէ Բիւզանդի երկասիրութիւնը առաջին փորձն է գրելու ամբողջական Հայոց Պատմութիւնը, այն որ իր մէջ պարունակէր անպայման հինը։ «Այսպիսի մի երկ անհրաժեշտ է եղել Ե. դարում, երբ պէտք էր ո՛չ միայն եկեղեցին ուժեղացընել, այլե՛ւ ազգային աշխարհիկ քաղաքական ինքնագիտակցութիւնը զարգացընել»։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ա Կ Ն Ա Ր Կ Ն Ե Ր

ԱՌՋԵՒՆ ՀԵՌԱԽՕՍ

Տիկին Արաքսիին անցեալ օր առձեռն հեռախօս մը առին։

Քանի մը օր յետոյ Տիկին Արաքսի իր ամէնէն փոքր աղջկան հետ, Շիշլիի «Միկրոս»ը գնաց գնում ընելու. Երբ կը շրջէր պատի դարակներուն միջեւ, հեռախօսը ձայն տուաւ.

Մեծ աղջիկը Տիկին Արաքսին փնտռեց։ Խօսեցան։ Հեռախօսը փակեցին ու դայն դրին պայուսակին մէջ։ Քիչ յետոյ, հեռախօսը դարձեալ ձայն տուաւ։ Այս անգամ ալ փոքր աղջիկն էր, որ մայրը կը փնտռէր։ Անոր հետ ալ խօսեցան։ Եւ հեռախօսը փակեցին դարձեալ։

Տիկին Արաքսի, որ կեանքին մէջ առաջին անգամ դուրսը կը խօսէր առձեռն հեռախօսով, մտածում մը ունեցաւ։ Ան թէեւ տարօրինակութիւն մը կը տեսնէր այս կացութեան մէջ, բայց եւ այնպէս գործին մէջէն չէր կրնար ելլել։ Ի վերջոյ ծայր աստիճան մտածկոտ ձեւով մը հարց տուաւ իր աղջկան.

– Աղջիկս, շատ լաւ, բայց անոնք ո՞ւրկէ գիտեն, որ մենք «Միկրոս» կը գտնըւինք...։

⁂

Գիւղական եկեղեցիի մը լուսարարը կը հարցնէ ժամկոչին, որ իրմէ երկու մեթր առաջ կը գտնուի.

– Դո՞ւն ես, որ գաղտնօրէն կը ճնկես օրհնեալ գինիները...

Ժամկոչէն ո՛չ մէկ ձայն կ՚ելլէ։ Խո՜ր անձայնութիւն մը կը տիրէ յանկարծ...։ Լուսարարը, կատղելով ու փրփրելով, կը շարունակէ իր խօսքը.

– Քե՛զի կը հարցնեմ, մարդ Աստուծոյ, չե՞ս իմանար։

– Ո՛չ, սիրելիս, ասկէ ոչի՛նչ կ՚իմացուի...։

– Կարելի չէ ... երկու քայլ հեռաւորութենէն գիս չե՞ս իմանար...։

Ժամկոչը քիթին տակէն կը սկսի խնդալ.

– Եթէ կ՚ուզես, փոխենք մեր տեղերը։

Անոնք կը փոխեն իրենց տեղերը։

Այս անգամ ժամկոչը կը խօսի.

– Եկեղեցիին համար հաւաքուած նուիրատուութիւնները ո՞վ կը վերցնէ.

Լուսարարը ինքնիրեն կը փսփսայ.

– Ճի՛շդ է, ասկէ ո՛չ մէկ բան կ՚իմացուի արդարեւ...։

⁂

Հայրը ցասումով պոռաց զաւկին երեսին ի վեր.

– Դո՛ւն քուռակ մըն ես, գիտե՛ս։ Գիտես թէ ի՛նչ կը նշանակէ քուռակ, չէ՞...։

– Այո՛, հայրիկ, իշուն ձագը։

⁂

– Հայրի՛կ այս իրիկուն նշանածիս հետ կառքդ կրնա՞նք առնել։

– Կրնաք անշուշտ, բայց մէջը բնաւ պէնզին չկայ։

– Թող ըլլայ։ Մենք արդէն կարաժէն բնաւ պէտք չունինք։

Կ. Ե. Մ.

«Մարմարա»

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԹԵՄԵՐՈՒ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կրանիթ Սիթիի (Իլինոյ) Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 8 – 10, տեղի ունեցած է Միացեալ - Նահանգներու Արեւելեան եւ Արեւմտեան Թեմերու (Կիլիկեան Աթոռի) հոգեւորականներու համագումարը, մասնակցութեամբ 32 եկեղեցականներու եւ երկու Առաջնորդներուն։ Առաջին օրուան նիստին դասախօսած է Կարօ Մոմճեան՝ «Եկեղեցին եւ Նոր սերունդը» նիւթին շուրջ, հայ եկեղեցւոյ բարեկարգութեան եւ հայ եկեղեցականին ծառայական կեանքին համար առաջադրանքներ կատարելով։ Երկրորդ օրուան բանախօսը՝ Անտիոքեան Ուղղափառ Եկեղեցիէն Տիմոթէոս Քահանայ, ներկայացուցած է «Համայնքի կազմաւորումը» նիւթը, բարոյական հասարակաց մտահոգութիւններ բաժնելով ներկայ հոգեւոր հայրերուն հետ։ Նոյն օրը Թեմերու Առաջնորդները զեկուցած են կրօնական դաստիարակութեան վերաբերեալ աշխատանքներու մասին։ Զոյգ Թեմերուն կողմէ ներկայացուած են զեկուցումներ կիրակնօրեայ վարժարաններու, կրօնքի դասագիրքերու, դպրաց դասերու, քահանաներու, հոգաբարձուներու պատրաստութեան, ծէս - արարողութեանց միաձեւ կատարման առնչուած աշխատանքներուն մասին։ Շեշտուած է Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին զոյգ Թեմերուն բերելիք մասնակցութիւնը։ Երեկոյեան պատարագ մատուցուած է, որուն աւարտին Հայ Կեդրոնին մէջ տրուած է ճաշ մը։ Խօսք առած են Թեմակալ առաջնորդները՝ Օշական Արք. Չոլոյեան եւ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, Արեւելեան Թեմի Ազգային Վարչութեան ատենապետ՝ Ճէք Մարտոյեան եւ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Վարդան Քահանայ Գասապեան։

Վերջին օրուան նիւթը ծանրացած է դպրաց դասերու առաւել կազմակերպման եւ իրարու հետ գործակցութեան զարգացումին վրայ։ Համագումարի եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Օշական Արք., իսկ շնորհակալութեան խօսքով հանդէս եկած է Մուշեղ Եպիսկոպոս։ Կէսօրին, հոգեւորական դասը, Առաջնորդներուն գլխաւորութեամբ, պաշտօնական այցելութիւններ տուած է Սէնթ Լուիզ քաղաքի կաթողիկէ եկեղեցւոյ Արքեպիսկոպոսարանը եւ Մարոնի համայնքի եկեղեցին։

ԼՐԱՏՈՒ

ՑՈՂՈՒԹԻՒՆ ՑՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Սահակեան Սանուց Միութեան Հրաչեայ Աճառեան սրահին մէջ, Փետր. 18-ին, հրապարակային ասուլիս մը տըրուած են Երեւանի պետական համալսարանի վերատեսուչ, Ազգային Ակադեմիայի անդամ Ռադիկ Մարտիրոսեան, «Միջազգային յարաբերութիւններ»ու ֆաքիւլթէի տեսուչ՝ փրոֆէսօր Եդիկ Ջօհրապեան եւ «Արեւելեան լեզուներ»ու թըրքագիտութեան բաժնի վարիչ՝ Ալեքսանդր Սաֆարեան։ Բացման խօսքը արտասանած է հայ – Թուրք առեւտուրի զարգացման Կոմիտէի պատասխանատուներէն՝ Սանուց Միութեան ատենապետ՝ Տիգրան Ալթուն, որ ծանօթացուցած է հիւրերը։ Ապա, խօսք առած է Ռադիկ Մարտիրոսեան եւ տեղեկութիւններ տուած համալսարանի գործունէութեան մասին, նշած թէ ան հիմնուած է 1919 Մայիսին եւ թէ աշնան պիտի տօնուի 80-ամեակը։ Այսօր, համալսարանն ունի 20 ֆաքիւլթէ, 105 ճիւղ եւ 9 հազար ուսանող։ Այնուհետեւ, հիւրերը պատասխանած են ներկաներու հարցումներուն։

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան մէջ, Փետրուար 20-ին, գեղարուեստական ունկնդրութիւն մը տեղի ունեցած է Սայաթ Նովա երգչախումբին հիմնադրութեան 10-ամեակին առթիւ։ Ունկնդրութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է։ Ցայտագրին ստեղծագործութիւնները մեկնաբանած են 11 խմբամնալից պատանիներ։ Երգչախումբի անդամուհի՝ Նայեատ Էրքըլ բացած է համերգը, ապա գործադրուած է յայտագիրը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ն Շ Ա Ն Ա Կ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

ՓՈԽԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՏԵՂԱԿԱԼ

Վարչապետ Ա. Դարբինեանի որոշումով Աշոտ Գրիգորեան նշանակուած է Փոխադրութեան նախարարի տեղակալ։

⁂

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ

Ռ. Քոչարեանի Մարտ 1-ի հրամանագրով Հայաստանի Պուլկարիոյ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան նշանակուած է Սեւադա Սեւան։ Ան ծնած է 1949-ին Պուլկարիա, աւարտած է Սոֆիայի համալսարանին բանասիրական ճիւղը։ Գրող է։ 1997-ին ունեցած է Հայաստանի քաղաքացիութիւն։ Երկար տարիներ վարած է Սոֆիայի Հայաստանի պատուակալ հիւպատոսութիւնը։

⁂

ԲԵԼԱՌՈՒՍԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ

Ռ. Քոչարեանի նոյն օրուան մէկ այլ հրամանագրով ՀԱՊ-ի համագործակցութեան մարմիններուն Հայաստանի մըշտական լիազօր ներկայացուցիչ եւ Բելառուսիոյ դեսպան նշանակուած է Ս. Յարութիւնեան. իրեն տրուած է արտակարգ եւ լիազօր դեսպանի դիւանագիտական աստիճան։

Ս. Յարութիւնեան ծնած է 1939-ին Թիֆլիս։ 1961-ին աւարտած է Երեւանի անասնաբուժական հիմնարկը։ 1962-էն դանազան պաշտօններ ստանձնած է Համայնավար կուսակցութեան մէջ։ 1986-1988 եղած է Հայաստանի վարչապետի առաջին տեղակալ, 1988-90 Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար։ 1990-էն հիւպատոս նշանակուած է Մարոքի եւ Ռուսաստանի. 1993-էն ի վեր Ռուսաստանի Արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական էր։

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

ԾԻՐԱՆԻ ՓՈՂԸ

Երբեմն նա իջնում է լերան գիւղից, վերցնում է չոր ցախ եւ կնոջ գերեզմանի գլխավերեւը կրակ վառում։ ան նստում է այնքան, մինչեւ հանգչում է կրակը, յետոյ տխուր, տխուր նուագում է ծիրանի փողը եւ այն երգերը, որ նուագում էր իրենց հեռու երկրում, որտեղ ինքը հովիւ էր, կինը՝ գիւղական աղջիկ։ Յետոյ թեթեւ հովով գնում է աղջկայ տունը, լըսում է նրա տան աղմուկը, խաղում է թոռների հետ եւ մենակ ճանապարհ ընկնում դէպի լեռը, դէպի լերան գիւղի իր պարզ խրճիթը։

- Հապօ, դու լա՞ւ էիր ապրում քո գիւղում։

- Մեր քարափների վրա՞յ, - Եւ լռում է։

- Հէյ վա՛խ ջահէլութիւն, թառր...

Եւ նորից վերցնում է փողը։

Նուագում է, այս անգամ ոչ թէ լեռնականների կորովի երգը, որից բորբոքւում է արիւնը, այլ հովուական պարզ մի երգ։ Կայ ե՛ւ թախիծ այդ երգի մէջ, կարծես մէկը մոլորուել է խոր ձորերում, ե՛ւ տխուր հեկեկում է, կայ ե՛ւ ջինջ ուրախութիւն, երբ լեռների վրայ ծագում է արեւը, ելնում է ծուխը, մշակը գնում է աշխատանքի, վերջապէս կան եւ կարօտի հնչիւններ՝ վերադարձի եւ վերջին յոյսի։

Հազ մ՚երթամ տեսութեան մըր քարերին, մըր Մարութայ բարձր սարին։ Առնիմ զիմ ծիրանի փող, ժողվիմ մարդերու, նստիմ անոյշ խոտերու վրէն, հանց դառներ մարդիկ նստեն զիմ չորս բոլոր, երգեմ էնոնց խաղաղութեան զիմ երգեր, մարդիկ հալալ-զուլալ ախպրտոց պէս դրկեն զիրար, չեղնի ոչ տէր, ոչ մշակ, ոչ թուր, ոչ բռնութիւն։ Փչեմ զիմ ծիրանի փող, էլման ծուխ բարձրանայ երդիքներէն, խմեմ մըր լուս աղբըրներէն, զիմ քրտինք կաթայ մըր քարերու վրէն, մըր Մարութայ բարձր սարի ամպ թող լիզայ զիմ սիվտակ ոսկորներ։

- Հապօ, իսկ ո՞ւմ կը տաս քո ծիրանի փողը։

- Զիմ փող կիտամ իմ քաջարծիւ թոռնիկին։

⁂

Փողոցում խաղաղութիւն է։

Քնել են յոգնած մարդիկ, եւ փողոցի լապտերների լոյսի տակ օրօրւում են քաղաքի տները, նրանց սեւ պատուհանները։ Լեռներից զով է իջնում քաղաքի վրայ, եւ գիշերային զովը բերում է սուսամբարի բոյրը, լեռների յստակ օդը եւ մաքուր ջրերի ձայնը։

Ես զոցում եմ ուղեւորութեան իմ տետրը, նրա մէջ սուսամբարի երկու տերեւ՝ դոլչ ու չոր, ինչպէս հանգած մոխիր։ Լեռների վրայ վրնջում է իմ ձին՝ ինչպէս սանձարձակ ուրախութիւնը, ինչպէս սպիտակ ջրվէժը, որ իջնում է բարձրերից, թափով կտրում դաշտը, խառնւում մի պղտոր գետի եւ ուրիշ ջրերի հետ գընում դէպի անեզր ծովը։

Զեանբերդ... Զեանբերդ...

Դու դառնում ես անպարտելի ամրոց, քո բարձր լեռները պարթնել են, եւ քո լանջերին հնչում են յաղթութեան երգերը։

Մի վիթխարի ծիրանի փող, առանց հին աշխ և նոր խնդութեամբ հնչեցնում է մեր արդար երգերը։

(Շար. 5 եւ վերջ)

Լիլիան Տարօնեան,

Տէր եւ Տիկին Վահէ եւ Նաթալի Խօզթէյին եւ զաւակները՝ Թամար եւ Արեգ,

Տիկին Ժինեւ Խօզթէյին,

Տարօնեան, Էքսէեան, Գարսալեան (Արժանթին) ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՏԱՐՕՆԵԱՆ-Ի

(ծնած Ալեքսանդրուպոլիս)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 3-ին, 92 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մարտ 9, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէն-Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ո՛չ ծաղիկ, ո՛չ ծաղկեպսակ:
Փոխան ծաղիկի նուէրները հայկական հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Լիլիան Տարօնեանի, Տէր եւ Տիկին Խօզթէյինի եւ Տարօնեան ընտանիքներուն:

SAMEDI 13 MARS
ENTREE LIBRE à 21h ENTREE LIBRE

La Section des Jeunes de la Cathédrale Apostolique Arménienne
Serpotz Tarkmantchatz

organise

UNE SOIREE

consacrée au grand poète arménien

Hovhannès TOUMANIAN

Au programme:
Poèmes, Chants, Mise en scène de la légende "Akhtamar" et sa parodie

A la salle
« A. Tcherpachian »
339, ave du Prado — Marseille 8e

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ
ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պաննէօ — Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իրմէ յաւէտ բաժնուած ընկերուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 7, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Ապա ժամը 13-էն սկսեալ հոգեճաշ կը տրուի, մահացած ընկերուհիներու յիշատակին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e

Հեռախօսել հետեւեալ թիւին. —
01 - 46 - 64 - 22 - 24

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES MARSEILLE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le SAMEDI
13 MARS à partir de 22 heures

P.A.F. : 50 F. + kir royal
Membres : gratuit

UNION GENERALE
ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

327, boulevard Michelet —
13009 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 22. 10. 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆ — Ժերմէի Ջաւօ Շանթ մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 15-ին Թաղիս C.A.Q. սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

1700-ամեակի շրջանէն ներս՝ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման ի Հայաստան, ուխտագնացութիւն մը կը կազմակերպուի դէպի «Այծէի տէւ Թորոնէ» վանքը (Վառ նահանգ), Հինգշաբթի Մայիս 13, Համբարձման տօնին առթիւ:

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Կը մատուցանէ պատարագ, ժամը 12-ին, երգեցողութեամբ՝

Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարութեամբ՝
խմբավար — երաժշտապետ
Խաչիկ Երմազեանի

Օթօքարներ կը նախատեսուին ժողովըրդային այս ուխտագնացութեան:

Պատարագի աւարտին, մօտակայ վանքապատկան դաշտի մը մէջ «փիք - նիք» կը նախատեսուի. ամէն ընտանիք իր հետը կը բերէ իր ուտելիքը:

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ Մայր Եկեղեցի (Փրատօ):
Հեռաձայն. — 04 91 77 84 70
Ֆաքս. — 04 91 77 89 28

L'ASSOCIATION
DES ANCIENS ELEVES
DE L'ECOLE ESSAYAN
et
L'UGAB - PARIS
organisent une

CONFERENCE

le Dimanche 7 Mars à 16 heures

HOMMAGE à VARTAN GOMIGIAN
(1915 - 1998)
enseignant et écrivain

L'arménien occidental
et la communauté européenne
par
ANAHIT DONABEDIAN
Maître de Conférences à l'INALCO
Docteur en sciences du langage

L'arménien au baccalauréat
par
MELINE KELEDJIAN
Enseignante à l'INALCO

Centre Culturel «Alex Manoogian»
de l'UGAB
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
(M° Courcelles) Tél. : 01 42 27 12 26

— Entrée Libre —

7e CYCLE DE LECTURES PUBLIQUES D'OEUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS
Direction Arby Ovanessian

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 7ՐԴ ՇԱՐՔ

Կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ. Ծրագիր

Ռուպէր Հատտէճեան
ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ԿԵՂԵՒԸ

Գոհար Մարկոսեան
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Կիրակի, Մարտ 14, ժամը 16-ին

Ալեք Մանուկեան
Մշակութային Կեդրոն

118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro Courcelles

Մուտքը՝ 30 Փրանք:

DATE A RETENIR

DINER DANSANT
de l'Ecole « *Siamanto* »
de Bagneux-Cachan
le 10 Avril de 20 heures à l'aube.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Մեծ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ-ի՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱԻԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

---

l'Ecole «*KHATCHADOUR ABOVIAN*»
de la Cathédrale Arménienne
Apostolique
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 14 Mars à 15 heures

au Centre Culturel «SAHAK-MESROP»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT — Une agréable surprise et d'autres lots de valeur

La galette de Roi sera offerte aux participants par l'Ecole Abovian

VENEZ NOMBREUX !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
présente

CONCERT "DES JEUNES TALENTS"

Sévan MANOUKIAN (soprano),
Nania BREDIK (harpe)
&
Ayumi TAGA (soprano)
Parandzème SARKISSIAN (piano)

Au programme :
Mélodies arméniennes • Massenet • Schumann • Britten

DIMANCHE 21 MARS
à 17 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26

P.A.F. : Adulte 75 F. — Enfant : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «*ARAXE*»
LYON-VILLEURBANNE

La Section «*Araxe*» Lyon-Villeurbanne
vous propose un

REPAS

pour la Mi-Carême

MITCHINK

dans la Salle de l'Espace
«Garbis Manoukian»
40, rue d'Arménie — Lyon 3e
le Mercredi 10 Mars à 12 heures
à l'issue de la messe.

PARTICIPATION : 70 F.

Réservations :
M. C. A. de Villeurbanne
au 04. 78. 26. 28. 71
les après-midi du mardi au samedi.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion du 70ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France

GRAND CONCERT

le SAMEDI 13 MARS à 20 heures 30
Salle Gaveau — 45, rue La Boétie — Paris 8e

SOLISTES : *Anna MAÏLIAN* (chant) — *Couchane SIRANOSSIAN* (violon)
Accompagnement piano: Wilfried HUMBERT

ORCHESTRE de l'ACADEMIE de ST-LOUIS-EN-L'ISLE
Sous la direction
d'Alexandre SIRANOSSIAN

AU PROGRAMME

1ère Partie

Le temple de Garni — Ouverture pour orchestre L. Sarian
Charagans (Anonyme) — *Alaghias* (Komitas) — *C'est le Printemps* (Komitas) —
Le Ciel est Nuageux (Komitas) — *Ah, Maral mon Ame* (R. Melikian) —
Ne pleure pas (R. Melikian) — *Chant de l'Automne* (R. Melikian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT

Concerto pour violon en La Majeur n° 5 (W. A. Mozart)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN

2ème Partie

Introduction et mouvement perpétuel pour violon et piano (E. Mirzoian)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN
Tu dis que... (E. Mirzoian)

Tryptique —texte E. Tcharentz— (V. Manoukian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT

Vocaliste (A. Babadjanian) — 3 *Chants* (V. Ardzrouni) — *Miniatures* (Komitas)
ORCHESTRE ET CHANTS
Direction Alexandre SIRANOSSIAN

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 6
SAMEDI
6 MARS
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.590 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.590

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՕՃԱԼԱՆ ՓՔՔ-ի ղեկավար վերընտրուած է Մարտ 4-ին տեղի ունեցած համագումարին ընթացքին: Նոյն առթիւ կոչ եղած է «սաստկացնելու պատերազմը» Անգարայի դէմ: Մասնակցողի մը համաձայն, համագումարը տեղի ունեցած է «Հիւսիսային Քիւրտիստան» (իմա՝ Թուրքիա) ՓՔՔ-ի հակակշռին տակ գտնուող հողամասի վրայ 350 պատգամաւորներու ներկայութեան:

ԲՈՐԻՍ ԲԵՐԵԶՈՎՍԿԻ, ՀԱՊ-ի գործադիր քարտուղարը պաշտօնազրկուեցաւ Մարտ 4-ին Ելցինի կողմէ: Ենթական, որ այդ պաշտօնին գլուխն էր Ապրիլէն ի վեր, հակադրած է յայտարարելով որ միայն ՀԱՊ-ի Խորհուրդը կրնայ նման որոշում տալ, «Ռուսաստանի նախագահը այդ իրաւունքը չունի»:

ՑԱՒԱԼԷՋԷԻ (Իտալական Տոլոմիթներ) մէջ, անցեալ տարի Փետրուար 3-ին, ամերիկեան զինուորական օդանաւ մը, ցած թռչելով, կտրած էր ճոպանուղիի լարերը որու հետեւանքով ջախջախուած էր խցիկը եւ 20 հոգի մեռած: Մարտ 4-ին, պատասխանատու օդաչուն անպարտ հռչակուեցաւ զինուորական ատեանին կողմէ ինչ որ վրդովում ստեղծեց Իտալիոյ մէջ եւ վարչապետն ալ, որ Ուաշինկթըն է պաշտօնական այցելութեամբ, «չըմեցուցիչ» որակած է վճիռը: Որոշած էր այդ մասին խօսիլ Գլինթընի հետ եւ բացատրութիւններ պահանջել նման վճիռի մը պատճառներուն մասին:

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ կրկնեց, հարցազրոյցով մը Ռեփիւպլիքէն Լոռէնի որ հրաժարելու բնաւ միտք չունի եւ թէ ստացած հնդյունական արձանիկներուն դրամի աղբիւրը բոլորովին կ՚անգիտանար: Քրիստին Տըվիէ — Ժոնքուռ որ սկիզբը խնայած էր նախկին Արտաքին նախարարը եւ պընդած որ ան որեւէ գումար չէ ստացած ԷԼՖէն, ռազմավարութիւնը փոխեց: Արդարեւ, Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահին նախկին հոմանուհին մանրամասնութիւններ կուտայ, կը շեշտէ որ Տիւմա շատ լաւ գիտէր թէ ի՛նչ դրամով գնուած էին այդ արձանիկները, դեռ կ՚աւելցնէ որ իր վարկաքարտով 11 հազար ֆրանք վճարած Տիւմայի կօշիկներուն դրամն ալ չէ գանձած Տիւմայէն: Տիւմա չուրանար որ իրենց յարաբերութիւններու ատեն «փոխադարձ նուէրներ» եղած են, գալով արձանիկներու, փոխադրութեան մը ատեն 5-էն 3-ը կոտրեր է...:

ԳԵՐՄԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ համոզուած չէ որ Պէրլինի Իսրայէլեան հիւպատոսարանէն բացուած կրակը — որու հետեւանքով 4 Քիւրտեր մեռան Փետր. 17-ին — օրինաւոր պաշտպանութեան պայմաններու մէջ եղած ըլլայ, ինչպէս պընդեց Իսրայէլ: Սպաննուած Քիւրտերէն մէկը կռնակէն փամփուշտ կերած է:

ԱԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ, մէկ շաբթուան ընթացքին 39 մեռեալ կայ: Ապրիլ 15-ի նախագահական ընտրութեան նախօրեակին, ապահովութեանց թափը սաստկացած է:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (246) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Յակոբ Օշական
եւ Կոստան Զարեան Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Իվոնն Պերժ եւ Շարժումի
դաստիարակչութիւնը Ժ. ՉՈԼԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Մարտ 4 / 5)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԼՂՀ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մարտ 4-ին Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան ընդունած է ԼՂՀ-ի իր պաշտօնակիցը եւ ԼՂ Հ Երեւանի ներկայացուցիչ Կ. Միրզոյեանը: Քննարկուած են Հայաստան - ԼՂՀ միջխորհրդարանական յանձնաժողովին գործունէութիւնը, Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովին վերջին նախաձեռնութիւնները: Կողմերը օգտակար համարած են նոյն վեհաժողովին շրջանակներուն մէջ տեղի ունեցող գործընթացներուն ԼՂՀ Խորհրդարանին ալ ներգրաւումը: Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին, բոլորն ալ անհրաժեշտ նկատած են Ազրպէյջան - ԼՂՀ ուղղակի շփումներով բանակցութիւններու վերսկսիլը:

***

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ

Մարտ 4-ին նոր միջադէպ մը արձանագրուած է ազրպէյջանական սահմանին հիւսիս-արեւելեան հատուածը: Կէս գիշերին, աւելի քան ժամուան մը տեւողութեան ազրպէյջանական զինեալ ստորաբաժանումները տարբեր տեսակի հրազէններով գնդակոծած են Նոյեմբերեանի Ոսկեւան գիւղի պաշտպանական դիրքերը: Պատասխան կրակոցէն ետք թշնամին դադրեցուցած է գնդակոծումը: Տուժող չէ եղած: Սահմանային միւս հատուածներուն մէջ կացութիւնը հանդարտ էր:

***

ԹԻԿՆԱՊԱՀԻՆ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐՈՒՆ ՑՈՅՑԸ

Մարտ 4-ին Ազատութեան հրապարակին վրայ բողոքի ցոյց կազմակերպած են Ներքին գործերու փոխ-նախարար Ա. Մարգարեանի սպանութեան կասկածով ձերբակալուած Արսէն Խաչատրեանի հարազատները: Անոր մայրը ըսած է թէ քանի մը օր առաջ տղուն կողմէ գացած է Ա. Մարգարեանի ընտանիքին ըսելու որ ան հոգեբանական ճնշումի եւ սպառնալիքի տակ սպանութեան հեղինակ ներկայացած է, բայց ինք չէ սպաննած փոխ-նախարարը: Ան աւելցուցած է թէ իր տղան եւ միւս թիկնապահը անհիմն մեղադրանքով արգելափակուած կը մնան, մինչ ժողովուրդն ու ղեկավարները գիտեն թէ ովքեր են մարդասպանները որոնք ազատութեան մէջ կը գտնուին:

***

ՈՒԺԱՆԻՒԹԻ ՇՓՈԹ ՀԱՇԻՒՆԵՐ

1992-95 տարիներուն ուժանիւթի աղբիւրներու ներածման քանակին մասին հակասութիւններ կան պաշտօնական փաստաթուղթերուն մէջ: Այս երկրակցութիւնը յայտնած է Մարտ 4-ին Ազգ. Ժողովի խմբակցութիւններուն հետ հերթական ըլբոյցին ընթացքին, վարկերու եւ փոխառութիւններու գործածութեան արդիւնաւէտութիւնը ուսումնասիրող յանձնաժողովին նախագահը Պ. Մակէեան: Ըստ վիճակագրութեան, պետական արձանագրութեան նախարարութեան տուեալներուն, 1993-ին 228 հազար թոն մազութ ներածուած է: Այդ թիւը Փոխադրութեան նախարարութեան համար 131.344 թոն է, իսկ Ուժանիւթի նախարարութեան համար՝ 161.835 թոն:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ ՇԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մարտ 4-ին, Պէյրութի մէջ ձերբակալուած են քարիւղի նախկին նախարար՝ Շահէ Պարսումեան եւ իր նախարարութեան պետը՝ Նիքոլա Նասր:

Անոնք կը մեղադրուին որ իրենց պաշտօնավարութեան ատեն «մսխում» եւ դրամական խըրացումներ կատարած են:

Լիբանանի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ նախարար մը դիպահ կը պահուի դրամական չեղծարարութեանց համար:

Շահէ Պարսումեան երկու անգամ նախարար եղած է Ռաֆիք Հարիրիի կառավարութիւններուն մէջ (1995 եւ 1998): Մարտ 4-ին, Պէյրութի արդարադատութեան պալատը փոխադրուած է, հարցաքննուելէ ետք Արդարադատութեան Ելմըտական ճիւղին դատախազին՝ Խալէտ Համմուտի կողմէ Նախկին նախարարը կ՚ամբաստանուի հանրային գանձին մըսխումի եւ չեղծարարութեանց համար իր պաշտօնին բերմամբ: Քննութիւն բացուած է վերջին երեք տարիներու ֆիուլի ներածումներուն շուրջ, 800 միլիոն տոլար արժէքով: Որոշ պարագաներու ֆիուլը չէր համապատասխաներ Լիբանան կիրարկըւող թեքնիք չափանիշներուն այդ տեսակ ապրանքներու համար, այլ պարագաներու որպէս մազութ ներկայացուած էր: Կասկած կայ որ Վ. Պարսումեան լիբանանեան Աէրօ — Կոլֆ ընկերութենէն Նաժի Ազարի հետ ֆիուլի գնման բազմաթիւ պայմանագրեր կնքած է Քարիւղի նախարարութեան հաշւոյն եւ դրպանած է այդ ֆիուլին կրկին վաճառման հասոյթը զայն ներկայացնելով որպէս աւելի սուղ ապրանք:

Լիբանանի նոր նախագահը՝ զօրավար Էմիլ Լահուտ Նոյեմբեր 24-ին խոստացած էր որ «պիտի կտրէ ձեռքը» ունէ գողի «ով որ ալ ըլլայ» եւ դատի քաշէ ունէ անձ որու մասին կաշառակերութեան կամ մսխումի կասկած կայ: Սալիմ Հոսի կառավարութիւնը, որ գործի անցաւ Դեկտեմբերի սկիզբը, արագօրէն կը կիրարկէ զօրավար Լահուտի «հակակաշառակերութեան» հրահանգները:

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՊՐԻՄԱԿՈՎ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ՅԱՂԹԵԼ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐՈՒՆ

Թշուառութեան ու ոճրային չափերու հասնող կաշառակերութեան, այլասերումին հետ պայքարի իր թափով միջազգային ուշադրութեան առարկայ դէմք է Ռուսաստանի վարչապետը Ե. Պրիմակով: Տարած գործունէութենէն զատ, ան գնահատական արժեւորումներ կ՚ունենայ նաեւ ղեկավար դէմքի անձնական յատկանիշներով. յաճախ կը բաղդատուի Գորբաչովի հետ որ ինքնացուցադրութեան առիթ չէր փախցներ: Մինչդեռ ներկայ վարչապետը ճիշդ հակառակն է:

Անոր գլխաւոր նպատակն է բոլոր աշխատաւորներուն պայմանագիր ապահովել, պարտադրել որ գործատէրերը ընկերային տուրքերը եւ եկամուտի հարկերը վճարեն: Բայց հասնելու համար իր նպատակին, ան անհրաժեշտաբար պէտք ունի ընկերութիւնը ոճրային տարրերէն ու յատկանիշէն մաքրելու եւ մանաւանդ նիւթական օժանդակութեան մը զոր միայն Արեւմուտքը կրնայ կատարել իրեն: Սակայն հարցին ծանրակշիռ մասը այն է որ Դրամական միջազգային հիմնարկը կը մերժէ այդ օժանդակութիւնը ու նաեւ կը կասեցնէ այն վարկերը զորս Համաշխարհային դրամատունը եւ ճափոնական կառավարութիւնը տրամադիր են տալու: Պրիմակով այդ մասին մեծ յոյսով դիմած է ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարուհիին, համոզուած՝ թէ անոր մէկ խօսքը կրնայ գործի մղել Դրամական միջազգային հիմնարկը որպէսզի յանձնէ 1998 Յուլիսին որոշուած վարկերը: Սակայն Օլպրայթ անդրդուելի մնացած է: Դժուար չէ նըշմարել որ այդ ձեւով ԱՄՆ դրամական զէնքը կը գործածէ որպէսզի Մոսկուան ետ կեցնէ Պալքանեան շրջանի, Իրանի եւ Իրաքի մէջ վարած անկախ քաղաքականութենէն: Այսուհանդերձ, ուս ծայրայեղ ազատականները որոնք 1998-ի աղէտէն որոշ վարկաբեկումով դուրս եկան, միշտ իրենց հակակշռին տակ կը պահեն լրասփիւռները եւ անվերապահօրէն կը

(Շար.ը Դ. էջ)

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ

Մարդու իրաւունքներու պաշտպանութեան ԱՄՆ-ու տարեկան տեղեկագրին մէջ Հայաստանի վերաբերող ժխտական նըշումներ են նախագահական ընտրութեան տեղական իշխանութիւններու դգալի միջամտութիւնը, արգելափակուածներու եւ հարցաքննուողներու խոշտանգումը, կրօնքի ազատութեան անբաւարար մակարդակը. նաեւ որպէս Հայաստանաբնակ Ազրպէյջանցիներուն մեկնումի պատճառ՝ ազգային խտրականութիւնը: Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբեր Ա. Պալեան այս մասին արտայայտուելով ըսած է թէ ընտրութեան նախկին օրէնքը անկատար էր, թէ ընտրութեան դէտերու հինգ խումբէն չորսը դրական արժեւորում կատարած էին: Ինչ կը վերաբերի խոշտանգումի նիւթին, բանբերը ըսած է թէ իրենք ալ մտահոգ են առով, բայց երեւոյթին վերջ տալու աշխատանք արդէն կը տարուի: Կրօնքի ազատութեան քննադատութեան Ա. Պալեան պատասխանած է թէ 44 կրօնական կազմակերպութիւն արձանագրուած է բացի «Եհովայի վկաներ»էն որոնք սակայն որեւէ հալածանքի ենթակայ չեն:

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը համաձայն չէ ազրպէյջանցի գաղթականներու մասին եղած նըշումին, քանի որ անոնք մեկնած են ոչ թէ իրենց հանդէպ գործադրուող բռնութեան, այլ ընդհանուր լարուած կացութեան պատճառով, փոխանակելէ, կամ վաճառելէ ետք իրենց բնակարանները. նաեւ 110 միլիոն տոլար հատուցում ըստացած են Հայաստանի կառավարութենէն: Մինչդեռ Սումգայիթի, Բաքուի դէպքերէն, Դաշտային Ղարաբաղի, Գետաշէնի պատերազմական գործողութիւններէն խոյս տուող Հայերը որեւէ հատուցում չեն ստացած, ոչ ալ կրցած են փոխանակել, կամ վաճառել իրենց ստացուածքը որուն ընդհանուր արժէքը երկու միլիառ տոլար է:

ԻՆՉՈ՞Ի ՀԱՅԵՐԸ ՉԵՆ ԲԱԶՄԱՑԱԾ...

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Սաթը, Սղերդ, Խիզան, Սպահերտ, Պուրուչ, Ճանօվան, Սօքար, Վերին Կոտէնս, Վարի Կոտէնս, Ներքան, Պաղունէր, Իրուն, Պաղէնս, Պաղօնս, Ս. Աստուածածին, Լխվար, Տաղ, Քեչիս, Տօսու, Թալաս, Էրքին, Տանսիս, Մատ, Մատասաչտ, Զխէն, Սօրօնս, Էրէնճիկ, Խիլէնս, Վերին Հարօն, Վարի Հարօն, Խէվէթ, Իսթապօղանս, Պատերանանս, Տաղօս, Կարավազ, Ս. Գէորգու Վանք, Գափլաս։

Տիգրանակերտի կարկառ Աղէքիս աւան

Օրիս, Խնձորոտ, Հալիս, Զիքօր, Փիրխօս, Հուրանս։

Նէմրան աւան

Գօնիս, Կեավրէնս, Շէն-Աղբիւր, Նիճա, Հավստանս, Օֆ, Գիթանս, Շէյխ, Ապարանից, Ս. Խաչ Վանք, Պարկանս, Գեարնար, Զախվաղ, Հէրամուս, Հէրատ, Տիրլէք, Տէվան։

Խիզան աւան

Խարխօս, Խազի, Մահտօնենց, Գասիր, Պէսօնց, Բեռնաչէն, Պռօչենց, Կարս, Տի, Աղօնս, Աղօր, Նամ. Վերին Պախօր, Գատինօկ, Բասէտ, Սօր, Սօրվարերդակ, Շէն, Խարիթ, Վերին Գարս, Ստորին Գարս, Պրօնս, Պապին, Լի, Հուրճուզ Կակվան, Իստին, Բէթամ, Գամլանս (Քուրտերը վերջին հինգ գիւղերը բոլորովին պարպած եւ անոնց հողերը գրաւած են)։

Հէրուն աւան

Սիղէրէկ, Զօմ, Պօմ, Հավավ, Ղանսիկ, Հաւին, Սայրօս, Հալըճա, Մէղրաս։

Խարբերդու գաւառ

Թոմա Մէզրաա։

Բալուայ գաւառ

Հապապ, Զիթազ, Թապրիչ, Գարընճա, Զայիր, Եէնի Քէօյ, Արմուճան, Գէլէչլեր, Իսապէկ, Գօմպատ, Խաճար, Ուզուն Օվա։

ԳԱՂԱՏԻՈՅ (Անգարա)
ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կեսարիոյ գաւառ, Գարաճուրան, Զօմաքըլ, Ինճէսուն։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ճանիկ գաւառի մէջ Զարշամպա։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Գանզալ աւանի Եարհիսար։

***

Ինչպէս կը տեսնուի, հայաբնակ զանազան կուսակալութիւններու, անխրաւուած հայ գիւղերուն ցանկէն, ԺԹ. դարու երկրորդ կէսին, անտանելի, անմարդկային կացութիւն մը ստեղծուած պէտք է ըլլայ Հայութեան համար, որ աւելի հետեւանք է Բ. Դուռին անկարողութեան, խլամ իր փոքրամասնութիւնները, յատկապէս եւ գլխաւորաբար Քիւրտերը, մեր պարագային, զսպելու։ Նոյն դժուարութիւնը կրեց Օսմանեան բանակը, կիսանկախ Զէյթունը ընկճելու համար, որուն համար ստիպուեցաւ բազմաթիւ ճակատամարտներ մղել։ Պարագան շատ աւելի դժուար էր, քիւրտ ցեղերու հետ, որոնք շատ աւելի հեռու էին կեդրոնէն, շատ աւելի բազմաթիւ, լաւ զինուած եւ խլամ ըլլալով բոլոր խլամ փոքրամասնութիւններու աջակցութիւնն ու համակրանքը կը վայելէին, մանաւանդ որ, կողոպտուողն ու սպաննուողը Հայն, էր, Քրիստոնեան...։

Խրիմեան Հայրիկին Պէրլին երթալը, այս տեսանկիւնէն դիտուած, ամենեւին իմաստ չունէր, ընդհակառակն, ապտակ մըն էր Սուլթանի անկարողութեան, հետեւաբար գրգռիչ, նուաստացուցիչ։ Ռուսերու եւ Արեւմուտքի պետութիւններու միջամտութիւնը, պարզապէս զայրացուց սուլթանը, որ անկախաբար անկէ, կատաղի Հայատեաց մըն էր, կրօնամոլ խլամ ըլլալով։

Միայն յետադարձ ակնարկով, կրնանք այսօր վճռել, թէ ի՞նչ կրնային ընել, Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ ապրող Հայերը։ Զինուի՞լ. ի՞նչպէս, ակռաները սեղմել, եւ սպասել կեդրոնական կառավարութեան հզօրացումի՞ն. արդեօք Հայերու հանդէպ վարմունքը պիտի փոխուէ՞ր, թէ խորքին մէջ կեդրոնական կառավարութիւնն էր, որ թոյլ կուտար, լաւ իր բարի սովորութեան, անիրաւութիւնները, զիրար տկարացնելու քաղաքականութեամբ։ Հարիւր յիսուն տարիներ վերջ, Քիւրտերու ներկայ պառակտումը, եղբայրասպան կռիւները, ցոյց կուտան թէ Հայերու պարագային, կրօնական հարցը, պատրուակ մըն էր միայն, խորքին մէջ իշխողը ցեղապաշտութեան գաղափարախօսութիւնն էր, որ արդէն սկսած էր արմատ ձգել, Պալքանեան եւ ափրիկեան հողամասերը կորսնցնելէ վերջ, եւ որուն գործադրողները պիտի չուշանային յայտնուելու Երիտասարդ Թուրք արդիական անունին տակ ծածկուած։

Չափազանց դժուար ժամանակաշրջան մըն է, որուն միակ պատասխանը եղաւ ժողովրդական շարժում մը, գիւղական խումբերէ կազմուած, ունեցաւ իր արժանի հերոսները, ֆէտայական խումբերը, ծնունդ տալով Յեղափոխական շարժումներու, որոնք շուտով իրարամերժ կուսակցութիւններ ձեւացուցին, տեսան օգտակար - վնասակար շատ գործեր, բայց երբեք չկարողացան միաձոյլ ուժ կազմել, դիմագրաւելու համար, իրենց ուժերէն շատ աւելի վեր վտանգը, հայ ժողովուրդի գլխուն կախուած։ Կար նաեւ՝ երկու հզօր կայսրութիւններու՝ (Օսմանեան եւ Ռուսական) մէջ ցրուած ժողովուրդի համլեթեան կացութիւնը, ըլլալու եւ չըլլալու, ասոր կամ անոր հետ ըլլալու, որ Սասանեան տիրապետութենէն ի վեր, ժառանգութիւն մնացած՝ երկուութիւնն է է Հայութեան, ճակատագիր մը, որ մեր պատմութեան ամբողջ ընթացքին, մեզ կը հալածէ ուրուականի մը նման (Սասանեան - Հռոմէական, Բիւզանդական - արաբական, մամլուքներու - խաչակիրներու, Պարսկական - Օսմանեան, Ռուսական - Օսմանեան, Սովետական - Արեւմտեան... Ռուսական - Ամերիկեա՞ն)։

Վերադառնանք մեր տեղեկագրի թիւ 24 հարստահարութեան։

24) - Զնքուշի վանուց արտերս իւր ՄԱՀԼԻՒԼ չծախուելու խնդրանօք Թագրիր եղած է. 1875 Մարտ 19։

25) - Տիգրանակերտի նահանգին մէջ, քանի մը բռնաւոր ՏԷՐԷՊԷՅԻներու կողմանէ տեղի կտած սոսկալի հարստահարութեանց եւ զեղծմանց մասին Թագրիր մատուցուեցաւ 1875 Մայիս 3։ Ապարդիւն։

26) - Կարնոյ մէջ Թահրիրը Էմլաք կատարուած միջոցին երբ կարգն ազգային եկեղեցւոյ եւ դպրոցաց կալուածներուն կուգայ, Էմլաքի պաշտօնեայն չուզեր զանոնք իբր ազգային կալուած արձանագրել ... իր պարտքն է եղեր մէն մի կալուածի տէրը գտնել. իսկ երբ տէր չունենայ իբր ՄԱՀԼԻՒԼ նկատել...։

27) - Մատէն քաղաքի Ջերմուկ գիւղի Հայոց Թաղին մէջ Եկեղեցւոյ շինութեան արգելք եղած են Իսլամները, պատճառելով թէ Հայոց Թաղին մօտը մզկիթ կայ։ Թագրիր եղած է 1875 Յունիս 5, կրկնուած 1876 Սեպտեմբեր 1։ Ապարդիւն։

28) - Մարաշի Միւթէսարրֆ Սայիտ Փաշային դէմ գանգատանաց Թագրիր մատուցուած էր։ Տեղական պաշտօնեայք կը ճգնին Հայերը գրպարտիչ ցոյց տալ եւ կը ստիպեն զԱռաջնորդական փոխանորդ Տէր Յովհաննէս Քահանայն որ ՄԱԶԲԱԹԱ ստորագրէ։

29) - Ագշէհիր քաղաքի կալուածոց վըրայ խիստ սուղ գիներ դրեր են որով Հայերը ծանր տրոց վճարման ենթարկուեր են։

30) - Կարսոյ հարստահարիչ Քրտաց եւ Մատէնի Էկիլ աւանի քուրտ պէյերուն առ Հայս հասուցած վնասուց համար Թագրիր գրուած է 1876 Ապրիլ 2։

31) - Տրապիզոնի Ս. Փրկիչ վանուց արտերուն մէկ մասն իւրացնել կ'ուզէ Զաբըրգճի Ալի Էֆէնտի անուն մէկը։ (1876 Ապրիլ 28)։ Ապարդիւն։

32) - Վանայ ոստիկանութեան հազարապետ եւ ազգականներէն մէկ քանի անձանց համար գանգատանաց Թագրիր եղած է. տակաւին պատասխան չէ առնուած։

33) - Միւլէզիմ Հասանն Աղթամարայ վանքը կ'երթայ եւ միաբաններէն Յակոբ Վարդապետը կը սպաննէ 7 Քրտերն ալ Մինտան գիւղի Տէր Յովհաննէս Քահանայն կը սպաննեն։ Տիարպէքիրէն Սղերդ վերադարձող անուանի բռնաւոր Ապտիւլ Ցէթթահ Պէյ Հայերը սրէ անցընելու սպառնալիք կ'ընէ։ Ղալըրանցի Հայ մ'ալ կը սպաննուի։ Բազմիցս Թագրիր գրուած եւ անպատասխանի մնացած է։

34) - Մարաշի մէջ Մէնդիրեան Յարութիւն եւ Զամչիկեան Ղազարոս տեղւոյն իսլամներէն կը սպաննուին։ Զէյթունի զայմազամ Տավուտ աղան Յարութիւն անուն Հայ ոստիկան մը կը սպաննէ։

35) - Նայիպ Էֆէնտին, դատավարութեան օրինաց հակառակ, կը մերժէ քրիստոնեայ վկաները Ուրֆայի քաղաքական ատեանին։ Թագրիր գրուած է 1876 Յուլիս 31։

36) - Զինուորական տուրքերու վրայ յանուն Ազգային Վարչութեան Խառն Ժողովոյ, Բ. Դրան մատուցուած է հետեւեալ Թագրիրը։

- «Օսմանեան Տէրութեան հաւատարիմ հպատակ Հայ ազգին անհատներուն սոյն տրոց ծանրութեան ներքեւ չճնշուելովն հանդերձ Տէրութեան հասութից չնուազելուն միջոցներ որոնել եւ ցոյց տալը մեր պարտքն է։ Զինուորական ծառայութեան մէջ գտնուող իսլամք ինչ բացառիկ շընորհներ որ կը վայելեն, Գուրայի օրինաց տրամադրութեամբ, զինուորական տուրք վճարող մեր ազգայիններն ալ պէտք է նոյն բացառութիւններէն օգտուին, հաւասարութեան արդար դրութեան համաձայն։ Այսինքն 15 տարեկանէն վար եղողներն ու 75 տարին անցնողներն ընդհանուր արու անձանց թիւէն դուրս ձգելով, մնացեալներէն իւրաքանչիւր 180 անձի վրայ մէկ զինուորի փրկագին պահանջուի ... երբ օրօրոցի մանկիկը, ծերութեան վերջին հասակին հասնողը, դըրբոցականը, կղերն եւ անկարները, որք ամէն պարագային եւ ժամանակի մէջ արքունի տուրք վճարելէ ազատ են, հաշւոյ մէջ առնելով, ընդհանուր արու անձերը զինուորական տրոց ենթարկեն, հաւաքումն անկարելի կ'ըլլայ»...։

1876 Օգոստոս 14

Պատրիարք Կ. Պոլսոյ Ներսէս Արք.

Ազգ.՝ Վարչութեան Կրօնական Ժողով

Ազգ. Վարչութեան Քաղաքական Ժողով

(Կնիք)

37) - Սեբաստիոյ կուսակալութեան Սարմուսագլը գիւղի Հայերը կը հարստահարուին իսլամներէն։ Այս վերջիններն Հայ կին մը բռնութեամբ լեռը կը տանին եւ իրենց գազանական կիրքն անոր վրայ յագեցնելէ վերջ, կը սպաննեն զայն ու դիակը գետը կը նետեն։ Թագրիր եղած է 1876 Օգոստոս 18։

38) - Մալաթիոյ միւթէսարրֆ Մուսթաֆա պէյին մոլեռանդական վարմանց դէմ եւ իսլամ սրիկաներուն շան մը վիզը խաչ կախելով շուկան եւ փողոցները պըտըտցուցած ըլլալնուն վրայ, բողոքոյ Թագրիր մատուցուեցաւ 1876 Սեպտեմբեր 1։

- «Հոս կ'աւարտի Պատրիարքարանի Թագրիրներու հաւաքածոյն ... բաւական կը կարծեմք հաստատելու թէ գաւառացի մերազնէից հարստահարեալ վիճակն ինչ որ էր յառաջ, ընդհանրապէս նոյնն է եւ այսօր, հակառակ մեր ազգովին տրտընջացն եւ գանգատանաց, որք անընդհատ մատուցուած են Կայսերական կառավարութեան թէեւ Բ. Դուռն իւր ազգու հրամանագրերովն ... Հայրախնամ ջանք ցոյց տուած է»։

Եզրակացութիւնը ազգային իշխանութիւնները կատարած են. աւելցնելիք չկայ։

Խորհրդածելիք շատ բան կայ տակաւին։ Այսօր դաշտերու մէջ Հայ կայ, անշուշտ, բայց Հայութիւն չկայ, համայնք գոյութիւն չունի. ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ կատարուեցաւ, նոյնիսկ հարստահարուող գիւղ մը ունենալու «հաճոյքէն» զըրկուած ենք, այդ «հաճոյք»ը կը վայելենք միայն Պոլսոյ մէջ, այսօր Լօզանի դաշնագիրէն վերջ, 2000-ի սեմին, երբեմն - երբեմն մամուլին մէջ կարդալով, վարժարանի մը գրաւումին, Պատրիարքի մը ընտրութեան դրուած զանազան խոչընդոտներուն, ազգապատկան կալուածի իւրացումին, առանց բացատրութեան, օրինաւոր Պետութիւն մը չճանչնալու «ակտին» մէջ, որովհետեւ խղճին վրայ 2 միլիոն զոհերու արեան աղաղակը կը ճնշէ եւ պիտի ճնշէ մինչեւ այն ատեն որ այս Պետութիւնը չհանդարտեցնէ իր ցեղապաշտական, ժամանակավրէպ կիրքերը եւ չյարգէ մարդկային տարրական իրաւունքները իր աշխարհագրական սահմաններուն մէջ, հակառակ բոլոր երեւոյթներուն, արդիականացումի պատրանքներուն, պիտի մնայ 21-րդ դարուն ալ ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴԸ։

(Շար. 7 եւ վերջ)

ԵՐԿՈՒՀԱԶԱՐԱՄԵԱԿԻ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

Քանի՛ կը մօտենայ Քրիստոսի ծննդեան երկուհազարամեակը, պատրաստութեան տենդոտ աշխատանքներու հետ կ'աւելնայ անհամաձայնութիւններու, վէճերու թիւն ալ։ Անոնց նորագոյնը կը վերաբերի Նազարէթ քաղաքին ուր արդարօրէն ուխտաւորներու ստուար խումբեր կը սպասուին նոյն առիթով։ Գալիլիոյ քրիստոնեայ ու համայնավար քաղաքապետը Իսրայէլեան պետութենէն հողամաս մը ստացած էր ուր օսմանեան զօրանոց մը կար, զոր պէտք էր դպրոցի վերածել։ Քաղաքապետական խորհուրդը 1997-ի սկիզբը որոշեց զայն քանդել, աւելի տեսանելի դարձնելու համար Աւետման տաճարը ուր Գաբրիէլ հրեշտակապետը երկու հազար տարի առաջ Մարիամին աւետած էր թէ զաւակ մը պիտի ունենայ։

Հազիւ աւարտած զօրանոցին քանդումը, մահմետականներու պատուիրակութիւն մը կը գրաւէ գետինը, պարզելով պաստառներ ուր արձանագրուած է. «Աստուած մէկ է եւ Մոհամէտ՝ անոր մարգարէն»։ Պատուիրակութեան մէջ է եօթանասուննոց մասվաճառ մը որ կը ղեկավարէ իսլամական վաքըֆները։ Անոնք կ'ըսեն որ եկած են տէր ըլլալու իրենց պատկանող հողի մը որուն վրայ քաղաքապետը կ'ուզէ եկեղեցի մը կառուցանել։ Անոնց կանգնեցուցած վրան - մզկիթին մէջ ամէն օր հարիւրաւորներ կուգան օրական հինգ անգամ աղօթելու։

Հարցը սկսած է բարդանալ, քանի որ կը վերաբերի հողային անհամաձայնութեան։ Նաեւ քաղաքական երանգներ կը ստանայ։ Նազարէթի քաղաքապետը կը մերժէ համաձայնութեան ամէն եզր, յանուն Իսրայէլեան ժողովրդավար ու իրաւական պետութեան։ Բախումը կը բարդացնեն պատմական տուեալներն ալ։ Կան քարտէսներ որոնք նոյն տարածութեան վրայ նախկին մզկիթ մը ցոյց կուտան, ուրիշներ՝ դամբարան մը։

Վէճը քաղաքականացնող գլխաւոր ազդակը այն նեցուկն է զոր մահմետականները տուած են Նեթանիահուի. ըսած են որ 50 հազար քուէ կ'ապահովեն եթէ վիճայարույց գետնին վրայ մզկիթի մը կառուցման արտօնութիւնը տայ։ Այնքան լարուած են կիրքերը որ մէկ կողմէն Պապին, Եկեղեցիին ընդմէջէն օտար ներկայութիւն կը նշմարուի, միւս կողմէ մարդոց հարց կը տրուի որ Հռոմի՞ թէ Մէքքէի կը պատկանին։ Արդէն, Թաղապետական ընտրութեան, մահմետականները միայն մզկիթ կառուցանելու խոստումով, 19 աթոռէն տասը ձեռք ձգած են։ Իսկ քաղաքապետը իր աթոռը պահելու յոյս ունենալով հանդերձ, կ'ընդունի որ մահմետական մեծամասնութեամբ մը ձեռքերը կապուած վիճակի մէջ պիտի գտնուի։ Թաղապետական Խորհուրդին միակ ժողովը որ Դեկտեմբերին տեղի ունեցած է, աւարտած է սարսափելի կռիւներով ու 15 վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուած են։ Երուսաղէմի լատին պատրիարքն ալ ծննդեան իր պատգամին մէջ նշած է թէ քաղաքական մըրցակցութիւնը թոյլատրելի սահմանը անցած է ու օտար ձեռք մը կը հրահրէ հակադրութիւնները։ Որպէս փոխադարձութիւն, մահմետականները մերժած են մասնակցիլ Ծնունդի քայլարշաւին. բան մը որ առաջին անգամ կը պատահի։

Պաղեստինեան իշխանութիւններն ալ ձեռնածալ կեցած չեն։ Արաֆաթ կը ըզգուշացնէ որ այդ վէճը կը վնասէ պաղեստինեան դատին ու Երուսաղէմի տիրութեան կապուած հեռանկարներու։ Բայց ոչ ոք կը լսէ զինք։

Մահմետականները որոնք գրաւած են գետինը, 1200 քառ. մեթրի վրայ կառուցանելիք մզկիթի մը յատակագիծը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 20-ին տեղի ունեցած է փետրուարեան ապստամբութեան 78-րդ եւ Արցախեան շարժումի 11-րդ տարեդարձներու նուիրուած տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Սողոմոն Թեհլիրեան Կոմիտէին: Օրուան հանդիսավար՝ Մկօ Պէքմէզեանի բացման խօսքէն ետք, Հ.Օ.Մ.-ի ամէնօրեայ Գուլպէնկեան վարժարանի երգչախումբը երգած է «Գետաշէն» եւ «Պատերազմի ենք գնում» երգերը, ապա խօսք առած է Գանատայի Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղի կողմէ Սեւան Տէմիրճեան: Օրուան բանախօսը եղած է Կեդր. Կոմիտէի հերթապահ՝ Յակոբ Տէր – Խաչատուրեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 21-ին ոգեկոչուած են Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախի շարժումի զոյգ տարեդարձները, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան Կոմիտէներուն: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Հուրի Թօփալեան: Սաքօ Տէր – Պետրոսեան արտայայտուած է յանուն Հ. Յ. Դ. ԳԵՄ.-ի, Մոնրէալի Լեւոն Շանթ եւ Լաւալի Բեկօր Աշոտ մասնաճիւղերուն: Օրուան բանախօսը եղած է Թորոնթոյի Գուլպէնկեան վարժարանի տնօրէն՝ Րաֆֆի Տուտագլեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 21–ին, քերմէս մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ ՀՕՄ.-ի Պապայեան մանկապարտէզի եւ Գուլպէնկեան նախակրթարանի եւ միջնակարգի ծնողական յանձնախումբին: Բացումը կատարած է վարժարանի ուսուցչուհի՝ Սիլվա Փալլեան: Գնահատելի ձեռնարկ մը որ չատ ջերմ ընդունելութիւն գտած է իր ծնող յարտագրութ:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի Սօսէ մասնաճիւղին Վարդանանցի տօնակատարութիւնը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Մայտա Գաբրիէլեան: Յայտագիրը բաղկացած էր արտասանութիւններէ եւ թատերական բաժիններէ: Վերջին բաժնին մէջ, խօսք առած է Խաժակ Եպիսկոպոս Յակոբեան ծանրանալով օրուան տօնին բնոյթին վրայ:

պատրաստած են արդէն: Հարիւր մեթր բարձրութեամբ մինարէ մըն ալ պիտի ունենայ ան: Կ'ըսեն թէ այդ աղօթատեղին պիտի խորհրդանշէ քրիստոնեաներուն հետ իրենց եղբայրութիւնը: Որպէս ապացոյց իրենց բարեկամեցողութեան, մնացեալ գետինը կ'առաջարկեն մզկիթին ու եկեղեցիին հասարակաց վայրի մը վերածել: Բարձրաստիճան քրիստոնեայ պաշտօնատար մը համաձայն է մզկիթի գաղափարին, բայց վայրը անընդունելի է իրեն համար: Կարելի՞ է մզկիթ կառուցանել այդ պատմական վայրին մէջ ուրկէ ծընունդ առած է Նոր Կտակարանը:

Վէճը անգամ մը եւս շեշտած է Յիսուսի երիտասարդութեան քաղաքին մէջ ուժեղու յարաբերութիւնները եւ ինքնութեան տագնապը: Ոչ յստակ վիճակագրութիւն կայ այն մասին թէ 60 հազար բնակիչներու ո՛րքանը քրիստոնեայ, ո՛րքանը մահմետական է: Մահմետականները միշտ կը պնդեն թէ իրենք մեծամասնութիւն են, բայց ոչինչ ունին Նազարէթի մէջ: Որոշ է որ քրիստոնեաներու մեծաթիւ մեկնումները փոխած են քաղաքին դիմագիծը: Ու համակեցութեան աւանդութիւնը անողոք մրցակցութեան ու անհանդուրժողութեան վերածուած է: Նոյնիսկ երիտասարդներու կը ներշնչուին այդ կեցուածքները:

Գերագոյն միջամտութիւնը բոլորն ալ կը սպասեն Իսրայէլեան պետութենէն: Երկու հազար թուականին 8 – 9 ամիս մնացած ըլլալով, նման վէճեր կը սպառնան անդամալուծել Նազարէթի բոլոր ծրագիրները:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՄԱՍԻԱՑԷՆ ԿԻԼԻԿԻԱ ԱՆՑՆԵԼՈՎ ԱՆԻԷՆ

Շաբաթ, Փետրուար 19-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Ս. Պալապանեան սրահը անգամ մը եւս բազմամարդ էր. այդ իրիկունը տեղւոյն մշակութային յանձնախումբը հրաւիրած էր գաղութիս ծանօթ դէմքերէն՝ Եդուարդ Թօփալեանը, որ 1998 Հոկտեմբերին, ճամբորդութիւն մը կատարած էր պատմական Հայաստանի հողերուն վրայ:

Ֆրանսական «Գլիօ» զբօսաշրջային ընկերութեան միջոցով, ան 13 Ֆրանսացիներու խումբով մը, երկու շաբթուան մէջ պիտի կտրէր շուրջ 3.000 քիլոմեթր ճամբայ մը, այցելելով արեւելեան Անատոլուի կարգ մը տեսարժան վայրեր՝ որոնցմէ շատերը հայկական: Իր քաշած 600 լուսանկարներէն, Ե. Թօփալեան այդ իրիկուն մեզի ներկայացուց 150 ընտրուած սահիկներ, որոնք լաւ գաղափար մը կըրցան տալ իր ուղեւորութենէն:

Անգարայէն մեկնելով, խումբը կ'անցնի Ամասիա (իր տեսած ամէնէն գեղեցիկ քաղաքը՝ ըստ դասախօսին), ու ապա Թոքաթ ուր «Կէօք Մետրէսէ» թանգարանին մէջ ցուցադրուած են, ո՜վ զարմանք, հայկական կրօնական զգեստներ եւ սարքեր՝ հայերէն արձանագրութիւններով... Սեւ ծովու ափը եզերելով, կարելի կ'ըլլայ այցելել Պոնտոսի տեսարժան վայրերը, որոնցմէ Տրապիզոնի Թ. դարու Հայոց Ս. Աննա Եկեղեցին ու նաեւ Սումէլա յունական արծուեբոյն վանքը: Երկար ճամբայ մը կտրելէ վերջ Տայք նահանգին մէջ, խումբը կը հասնի Կարս ուր կ'այցելէ նշանաւոր բերդը եւ Ս. Առաքելոց Եկեղեցին՝ վերջերս մզկիթի վերածուած: Անին շատ հեռու չէ. հոն արդէն կը գըտնուին երկու ուրիշ խումբեր՝ մին ճափոնական, միւսը իսրայէլեան ... Շուրջ երեք ժամ տեւող այս այցելութիւնը առիթը կ'ընծայէ հիանալու ու նաեւ տխրելու, ի տես այն կոթողներուն, որ ժամանակին հետ, օրէ օր բնութեան եւ մարդոց պատճառած աւերներով, քիչ մը աւելի կը փըճանան (Մայր Տաճարը՝ ճեղքուած յետ 1988–ի երկրաշարժին, կիսով փլած Սուրբ Փրկիչ Եկեղեցին...): Բագրատունիներու երբեմնի մայրաքաղաքը դատապարտուա՞ծ է վերջնականապէս անհետանալու, թէ հրաշք մը պիտի պատահի...

Այժմ, Արարատն է, իր զոյգ գագաթներով, ան կ'ողջունէ Ֆրանսացիներուն խումբը որ պիտի գիշերէր լերան լանջին գտնուող պանդոկը, առիթ մը, յաջորդ առաւօտ հիանալու արեւին ծագման օքսանջելի տեսարանին:

Ու պատկերները իրարու կը յաջորդեն: Ահա Մուշի վանքը՝ Ախուրեանի ափին, ապա Պայազիտը ու ոչ – հրապուրիչ Էրզրումը, հեռուէն նշմարուած Խարբերդն ու Մալաթիան, հասնելու համար Ուրֆա: Հին Եդեսիան կը պահէ այսօր հայկական քանի մը կարեւոր շինութիւններ. Սուրբ Աստուածածին Մայր Տաճարը՝ մզկիթի վերածուած 1994-ին եւ Հայոց Ազգային վարժարանը՝ այժմ Մշակութային Կեդրոն:

Ուղեւորութիւնը կը շարունակուի դէպի Կիլիկիա. անհաւասիկ Մուսա Լեռը ու Անտիոքը ուր խումբը կ'այցելէ բարեզարդ ու այժմ գործող «Կաթոլիկէ Թուրքերո՞ւ» Եկեղեցի մը:

Գոյութիւն ունեցած հայկական մօտ հարիւր բերդերէն քիչերը այսօր կանգուն են:

Խումբը կ'ուղեւորուի գեղատեսիլ Թոփրաք–քալէ, Պօտրում-քալէ ու Հայոց մայրաքաղաք Անաւարզա բերդերու կողքով: Ան կ'այցելէ եռայարկ պարիսպներով Եըլան – քալէն (Լեւոնաբերդ կամ Օձաբերդ) որ խորապէս կը տպաւորէ ամէն մէկը, իր տոկուն կառուցուածքով եւ զմայլելի դիրքով: Ճամբորդութեան վերջին հանգրուանը կը հանդիսանայ Ատանան իր 3.200.000 բնակիչներով (որոնցմէ 1.200.000՝ ապաստանեալ Քիւրտեր): Շընորհիւ տեղացի Թուրքի մը օգնութեան, Ե. Թօփալեան կը յաջողի պտըտիլ հին հայկական թաղերը եւ լուսանկարել դեռ կանգուն մնացած, բայց 1997-ի ամառուան երկրաշարժէն շատ տուժած, հին բընակարանները:

Ճամբորդութիւնը աւարտած է: Դասախօսը ձեռնհասօրէն կը պատասխանէ ներկաներուն հարցումներուն, ցոյց տալով գիտական մօտեցում մը, որ գնահատուեցաւ բոլորին կողմէ:

Ինչպէս կ'երեւի, հակառակ Թրքամէտ ուղեկցողի մը, հակառակ ոչ մէկ հայկական թեքում ունեցող այս ճամբորդութեան, Ե. Թօփալեան շնորհիւ իր Թրքախօսութեան եւ ... Հայու իր հետաքրքրութեան, կը յաջողի իր երազը իրականացնել եւ հաղորդուիլ իր նախնիներուն երկրին հետ: Երեկոյթը վերջ գտաւ, գոհունակութեան մթնոլորտի մէջ, Շաւիլի Հոգեւոր Հովիւ՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեանի սրտի խօսքով:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱԶԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

«ՏՕ, ՐԷ, ՄԻ» ԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հոլիվուտի Փէնթէյճ Թատերասրահին մէջ, Փետրուար 14-ին, տեղի ունեցած է «Տօ, Րէ, Մի» պատանիներու խումբին երեկոյթը: Հայաստանէն եկած 8 – 14 տարեկան խումբին ղեկավարն է Նազէժդա Սարգսեան, որ նախ հիմնած է «Հայեր» երաժշտական կեդրոնը Երեւանի մէջ, ապա կազմած՝ ներկայ խումբը: Յայտագիրը նման եղած է Միւզիք Հոլ Շոյի մը, որուն ընթացքին երաժիշտ – դերասան պատանիներ, մեծ մասամբ պարմանուհիներ, ցուցաբերած են սանձարձակ շարժուձեւեր, ճգտում մը՝ Մայքըլ Ճէքսըն մը կապկելու: Յայտագրի Բ. բաժնին մեկնաբանուած են հայկական ազգագրական երգեր:

***

Հ.Օ.Մ.-ի «ՄԱՅՐ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ 80–ԱՄԵԱԿԸ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Փետրուար 20-ին, նշուած է ՀՕՄ–ի «Մայր» մասնաճիւղին հիմնադրութեան 80-ամեակը: Բացումը կատարած է հանդիսավարուհին Մայտա Շահինեան: Կեդրոնական Վարչութեան խօսքը փոխանցած է Ռոզին Սաղաթճեան, արժեւորելով «Մայր» մասնաճիւղին դերը հայ համայնքի կեանքին մէջ: Շրջանային Վարչութեան ներկայացուցիչ Ալիս Ֆիլհանճեան վեր առած է մասնաճիւղի անդամուհիներուն ծառայութեան ոգին: Օրուան բանախօսը՝ «Ալեք եւ Ռոզ Փիլիպոս» Ազգային վարժարանի տնօրէն՝ Վիգէն Եագուպեան, ակնարկելով ընկերային եւ տնտեսական այն դժուարութիւններուն, որոնք ծառացած են այս կազմակերպութեան գործունէութեան ընթացքին, ըսած է թէ «Մայր» մասնաճիւղը ի վերջոյ ինքզինք հաստատած է գաղութին մէջ, իբրեւ բարեսիրական առաջին կազմակերպութիւն, դառնալով տարագրուած մեր ժողովուրդին մտերմութիւն եւ ջերմութիւն ներշնչող ուժական միաւոր: Մասնաճիւղին խօսքը փոխանցած է Մարկօ Սերոբեան: Սրտի խօսք արտասանած է Հայաստանի աւագ հիւպատոսին կինը՝ Եւգենիա Մելքոնեան, նշելով թէ «այսօր մենք երջանիկ ենք որ ունենք անկախ Հայրենիք, որ հզօր եւ կանգուն է Սփիւռքը, բայց մեր ուղին շարունակելու համար անհրաժեշտ է միասնականութիւն Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկ. Մարտիրոսեան:

***

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի «Շամլեան» ազգային վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 5-ին, տեղի ունեցած է Մխիթարեան վարժարանի աշակերտութեան կողմէ «Աւարայրի Արծիւը» թատերախաղին ներկայացումը, բեմադրութեամբ ուսուցչուհի Արսինէ Շահմելիքեանի: Ը. կարգի աշակերտները մեծ յաջողութեամբ ներկայացուցած են թատերախաղը, արժանանալով ներկայ բազմութեան ջերմ գնահատանքին: Ընդմիջումներուն հանդէս եկած է Դ. եւ Ե. կարգերու աշակերտական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ Մարիէթա Անասեանի, մեկնաբանելով Վարդանանց նուիրուած երգեր: Ներկայացման աւարտին գնահատանքի խօսք արտասանած է Մխիթարեան վարժարանի փոխ - տնօրէն՝ Հ. Ներսէս Վարդապետ Սաքայեան:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵԼՈՅԹԸ

Հոլիվուտի Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Արշակ Տիգրանեան» վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է Երեւանի օփերայի թատրոնի սենեկային նուագախումբին ելոյթը, ղեկավարութեամբ փրոֆ. Վիլէն Զարչօղլեանի: Բացումը կատարած է Վաչէ Սեմերճեան: Նուագախումբը մեկնաբանած է Մոցարթէն, Վիվալտիէն, Կոմիտասէն, Թ. Ալթունեանէն, Ա. Բաբաջանեանէն, Մոնթիէն գործեր:

***

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Օրէնճ Քաունթիի «Ղուկասեան» սրահին մէջ, Փետրուար 7-ին, տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետուհի Շուշիկ Արսլանեան, ներկայացնելով օրուան դասախօս Պետրոս Ալահայտոյեանի երգահանական աշխատանքները և անոր նուիրումը հայ երաժշտութեան: Դասախօսը ներկայացուցած է հայ գիւղացիին, հալածուածին կամ պանդուխտին փորձառութեան ներգործութիւնը անոր ստեղծած երգերուն վրայ, ձայներիզով օրինակներ ունկնդրել տալով:

***

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75–ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

Կլէնտէյլի Եունայթըտ Գոմիւնիթի Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 24-ին, նշուած է Պարոյր Սեւակի ծննդեան 75–ամեակը, կազմակերպութեամբ «Բարեւ» հեռատեսիլի կայանի վարիչներ Տէր եւ Տիկին Սողոմոն եւ Նունէ Աւետիսեանի: Ներկայ եղած են շուրջ 1000 հանդիսականներ: Յայտագիրը վարած եւ բացումը կատարած է Նունէ Աւետիսեան, արտասանելով նաեւ Պարոյր Սեւակէն քանի մը բանաստեղծութիւններ: Վլադիմիր Աբաջեան հանդէս եկած է Պ. Սեւակի ծանօթ քերթուածներու արտասանութեամբ: Բելլա Դարբինեան յուշեր պատմած է Սեւակի կեանքէն եւ երգած է երկու երգ:

***

ԴՐՕՅԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիւ Գոլեքշըն» սրահին մէջ, Փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է հանդիպում մը Դրօյի աճիւններու Հայաստան փոխադրութեան եւ հոն ղեկավարութեան հիմնարկի մը հաստատման յանձնախումբի անդամներուն հետ: Ներկայ եղած է Դրօյի որդին՝ Մարտիկ Կանայեան: Յանուն յանձնախումբին խօսք առնելով Վահիկ Գիւրջեան ըսած է թէ այս նախաձեռնութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուած է Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեանի կողմէ, կարդալով նախարարին նամակը, ուղղուած՝ Դրօյի զաւկին: Մարտիկ Կանայեան քանի մը դրուագ պատմելէ ետք իր հօր կեանքէն, նշած է թէ դրամահաւաքի համար կազմուած է կեդրոնական յանձնախումբ մը, որ ութ մասնաճիւղեր ունի Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի մէջ: Հաւաքուած գումարներով Երեւանի մէջ պիտի վերանորոգուի Ղեկավարութեան Հիմնարկի շէնքը, որ պիտի կոչուի զօրավար Դրօյի անունով եւ պիտի հիմնուի նաեւ «Դրաստամատ Կանայեան Հիմնադրամ» մը: Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յանձն առած է Դրօյի աճիւններու Հայաստան փոխադրութիւնը: Համաձայնութիւն գոյացած է այն մասին, որ հաւաքուած գումարները Հայաստան պիտի փոխանցուին «Հայաստան Հիմնադրամ»ի միջոցով եւ որուն իրաւական եւ հաշուապահական բոլոր իրաւունքները վերապահուած պիտի մնան Կեդրոնական յանձնախումբին: Դրամահաւաքի ձեռնարկը տեղի կ'ունենայ Մարտ 14-ին:

ԼՐԱՏՈՒ

(Շար. Ա. էջէն)

վաւերացնեն Դրամական միջազգային հիմնարկին ընթացքը։ Գործի աշխարհին մեծագոյն թերթը, օրինակ՝ գրած է թէ մարդ դրամ չի տար համայնավարներուն, շատ լաւ գիտնալով հանդերձ թէ Պրիմակով համայնավար չէ։ Իսկ երբ այս վերջինը փոքր պատիժներով դատապարտուած 94 հազար բանտարկեալներ ազատ արձակած է որպէսզի տեղ բանայ տնտեսական մարզի չարագործներուն, զինքը համեմատած են 1937-ի մեծ մաքրագործումի նախօրեակի Ստալինին։

Այդ լրատուութիւնները նաեւ ոճրային տարրերու դէմ պայքարին համեստ արդիւնքները երգիծանքի գոյներով կը ներկայացնեն։ Ճիշդ է որ մեծ արդիւնք տուած չէ տակաւին այդ պայքարը, բացի քանի մը տպաւորիչ ձերբակալութենէ, ինչպէս՝ Արդարութեան նախկին նախարար Կովալեւի, Շուտովի պարագաները։ Բայց ատոնց պէտք է աւելցնել բազմաթիւ շրջաններու ղեկավար զօրավարներու պաշտօնազրկումը, մաֆիային հետ կապերու ենթադրութեամբ։

Այս խրավիճակին մէջ ուշագրաւ պարագայ մըն էր Փետրուար 10-ին Սամարայի Ներքին գործերու բաժնին մէջ ծագած հրդեհը որ 57 հոգիի մահուան պատճառ եղաւ։ Ան ծագեցաւ այն յարկէն ուր քննութիւն կը կատարուէր ինքնաշարժի տեղական մաֆիային գործունէութեան մասին։ Դատախազը ոչինչ յայտնած է դեռ, բայց տեղացիները ունին արդէն իրենց մեկնաբանութիւնը. հրդեհը ազդարարութիւն մըն էր Մոսկուայի։ Քանի մը օր ետք այս վերջինը հակազդեց, հարկային զեղծումի, ապօրինի արտածումներու ամբաստանութեամբ հետապնդումի ձեռնարկելով ինքնաշարժի գործատան պատասխանատուներուն դէմ։ Մաֆիայի պատկանող բազմաթիւ պարագլուխներ ալ արգելափակուեցան։ Կ՚ըսուէր արդէն մինչեւ իսկ թէ ՀԱՊ-ի գործադիր քարտուղար Բ. Բերեզովսկի որուն ընկերութիւնը եւս բաժին ունի ինքնաշարժի նոյն շրջանակին մէջ, արդարութեան ուշադրութեան կեդրոնին մէջ կը գտնուի։ Ան առաջիններէն է որ Պրիմակովի կառավարութեան դէմ զոր «համայնավար» կ՚որակէ, պայքարի ճակատ բացած է։ Այսուհանդերձ, վերջերս քիչ մը հանդարտած կը թուէր։ Թերեւս հասկցած էր որ վարչապետը լուրջ է կաշառակերութեան դէմ անողոք պայքարի վճռակամութեան մէջ։ Մանաւանդ որ պանդուածներ հաւասար ունին անոր անձին նկատմամբ. ու ի զուր չէ որ ան նախագահական ընտրութեան մասին հարցախոյզներու մէջ առաջին դիրքը կը գրաւէ, ետին ձգելով կարելի բոլոր մրցակիցները. Զուգանովը, Լուժկովը, Լեբէդը։ Ատիկա, հակառակ անոր որ կը շարունակէ մերժել թեկնածու ըլլալ։ Սակայն, ո՞վ կրնայ ըսել որ օր մը միտքը չի փոխեր, տեսնելով իրեն կապուած յոյսերը։

Այդ հեռանկարը հիմնովին անընդունելի է «Նոր Ռուսեր»ուն համար որոնք անհաշիւ հարստութիւն դիզած են դերագատական «բարեփոխիչ»ներու օրով ու Պրիմակովի նախագահութեան շրջանի մը վստահ չեն որ կրնան պահել իրենց ունեցածը։ Ճիշդ է որ Պրիմակով վերատին ազգայնացնելու խօսք չէ ըրած, բայց օգտակար նկատած է «ստացուածքի վերաքննում» մը որով չեղեալ պիտի նըկատուին խարդախութեամբ կատարուած սեփականաշնորհումները։

Պրիմակովի հակառակորդները ամէն առիթով կը շեշտեն Կրեմլինի եւ կառավարութեան անհամաձայնութիւնը. մինչեւ իսկ զինքը փոխարինելու մտադրութիւն կը վերագրեն Ելցինի։ Կան քաղաքականութեան մասնագէտներ որոնք կը պնդեն թէ Ելցին Ամման գացած էր միայն իր «բարեկամներուն»՝ Գլինթընի եւ Շիրաքի յայտնելու համար թէ Պրիմակովը պիտի փոխարինէ Պ. Բորոտինով. ան նախագահական ստացուածքին հաւատարիմ մատակարարն է։ Սակայն, փոխարինումի ենթադրութիւնը բաւական խախուտ կը թուի եթէ նկատի առնուի որ Բորոտինի դէմ ալ հետաքննութիւն բացուած է։

Միւս կողմէ, անդադար հիւանդանոցի մը խնամքին կարօտ իր առողջութեամբ Նախագահ Ելցին ամէն առիթով ցոյց կուտայ որ երկրին ճակատագրին մէջ գրեթէ դեր չունի։ Վերջին փաստը արձանագրուած է Գերմանիոյ վարչապետ Շրէօտէրի Մոսկուա այցին ընթացքին. Ելցին ըսած է անոր թէ Գլինթընի հեռաձայնած է Եուկոսլավիոյ վրայ յարձակումի մը արգելք ըլլալու համար։ Յետոյ պարզուած է որ հեռաձայնի այդ խօսակցութիւնը երբեք տեղի ունեցած չէ։ Այս կացութիւնը բացայայտօրէն ցոյց կուտայ որ Ռուսաստանի մէջ միակ կարելի խօսակիցը Պրիմակովն է։ Շրէօտէր նաեւ հասկցած է որ ինչ սարսափելի հետեւանք կրնայ ունենալ դրամական օժանդակութիւն չկատարել Ռուսաստանի ու յանձնառու եղած է անոր փաստաբանը ըլլալ միջազգային բեմին վրայ։ Սակայն քանի մը օր ետք ամէնէն ճարտարարուեստականացած եօթը երկիրներու Փինանսի նախարարներու վեհաժողովին ամերիկացի նախարարը կրկնած է իրենց մերժումը, բացատրելով որ Պրիմակովի պիւտճէն իրենց շատ ընկերային կը թուի. նաեւ ան ըսած է թէ յարմար չի գտներ Կեդրոնական դրամատունը որ մութ գործառնութիւններու միջամուխ եղած է, հաշիւներու ատեանին քննութեան ենթարկուի, Պրիմակովի որոշումով։ Ասկէ զատ, համոզուած ըլլալով որ Ռուսաստան պիտի չկարենայ խուսափիլ դերդրամահոսքէ մը, նոյն նախարարը կը ջլատէ արեւմուտքցի գործատէրերը, ներդրումի տէրերը որ վերջ տան ռուսաստանեան իրենց գործունէութեան։ Այլ խօսքով՝ Դրամական միջազգային հիմնարկը յստակօրէն ցոյց տուած է որ նեցուկ կը կանգնի այն երկիրներուն որոնք կ՚ընդօրինակեն ամերիկեան մոտէլ-ը։ Պէտք է տեսնել որ Եւրոպայի միւս կառավարութիւնները որոնք գրեթէ բոլորն ալ ընկերվարական են, ինչ դիրք պիտի բռնեն։ Պիտի կրնա՞ն ԱՄՆ-ու դիրքին դէմ այլ թեզ պաշտպանել, ըսելով որ Ռուսաստան եւրոպական երկիր է ու բոլորին շահը կը պահանջէ որ նեցուկ կանգնին յելուզակներու դրամատիրութենէն փրկուելու անոր ջանքին եւ ոչ թէ բոլորովին դժուարացնեն գործը։

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ-ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30-ին
CASINO D'ENGHIEN - LA PERGOLA

EREVAN

2 vols directs hebdomadaires
en Airbus A310
de la compagnie
ARMENIAN AIRLINES

Départ Paris 2690 F
Départ Province 2800 F

Renseignements & inscriptions :
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté —
69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

SABERATOURS
19, rue Saint-Roch —
75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Սէն - Ժերոմի Զաւօ Շանթ մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 6, ժամը 15-ին Թաղիս C.A.Q. սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 13, ժամը 15·30-ին սովորական հաւաքատեղին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion du 70ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France

GRAND CONCERT

le SAMEDI 13 MARS à 20 heures 30
Salle Gaveau — 45, rue La Boëtie — Paris 8e

SOLISTES : *Anna MAÏLIAN* (chant) — *Couchane SIRANOSSIAN* (violon)
Accompagnement piano: Wilfried HUMBERT

ORCHESTRE de l'ACADEMIE de ST-LOUIS-EN-L'ISLE
Sous la direction
d'Alexandre SIRANOSSIAN

AU PROGRAMME

1ère Partie

Le temple de Garni — Ouverture pour orchestre L. Sarian
Charagans (Anonyme) — *Alaghias* (Komitas) — *C'est le Printemps* (Komitas) —
Le Ciel est Nuageux (Komitas) — *Ah, Maral mon Ame* (R. Melikian) —
Ne pleure pas (R. Melikian) — *Chant de l'Automne* (R. Melikian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT

Concerto pour violon en La Majeur n° 5 (W. A. Mozart)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN

2ème Partie

Introduction et mouvement perpétuel pour violon et piano (E. Mirzoian)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN
Tu dis que... (E. Mirzoian)

Tryptique —texte E. Tcharentz— (V. Manoukian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT

Vocaliste (A. Babadjanian) — *3 Chants* (V. Ardzrouni) — *Miniatures* (Komitas)
ORCHESTRE ET CHANTS
Direction Alexandre SIRANOSSIAN

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Section «*ARAXE*»
LYON-VILLEURBANNE

La Section «*Araxe*» Lyon-Villeurbanne
vous propose un

REPAS

pour la Mi-Carême

MITCHINK
dans la Salle de l'Espace
«Garbis Manoukian»
40, rue d'Arménie — Lyon 3e
le Mercredi 10 Mars à 12 heures
à l'issue de la messe.

PARTICIPATION : 70 F.

Réservations :
M. C. A. de Villeurbanne
au 04. 78. 26. 28. 71
les après-midi du mardi au samedi.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ
Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30

SALLE DU C.R.D.A.
9, rue Cadet — 75009 PARIS

SAMEDI 13 MARS
ENTREE LIBRE à 21h ENTREE LIBRE

La Section des Jeunes
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne
Serpotz Tarkmantchatz

organise

UNE SOIREE

consacrée au grand poète arménien

Hovhannès TOUMANIAN

Au programme:
Poèmes, Chants, Mise en scène de la légende "Akhtamar" et sa parodie

A la salle
« A. Tcherpachian »
339, ave du Prado — Marseille 8e

l'Ecole «*KHATCHADOUR ABOVIAN*»
de la Cathédrale Arménienne
Apostolique
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 14 Mars à 15 heures

au Centre Culturel «SAHAK-MESROP»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT — Une agréable surprise et d'autres lots de valeur

La galette de Roi sera offerte aux participants par l'Ecole Abovian

VENEZ NOMBREUX!
Encouragez le développement culturel de nos élèves

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 7
DIMANCHE
7 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 246

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.591 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.591

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

Գրեց՝
ՎԱՐԴԱՆ ՄԱԹԷՈՍԵԱՆ

Յակոբ Օշականի կամ Կոստան Զարեանի հետ գործ ունենալ դիւրին բան չէ։ Բայց միաժամանակ Օշականին ու Զարեանին մերձենալ կը նշանակէ մարտահրաւէր մը դիմագրաւել։ Ի. դարու հայ գրականութեան ամէնէն բարդ ու, որոշ իմաստով, խորհրդաւոր գրողներէն են երկուքն ալ։ Երեւոյթ էին, իւրաքանչիւրը իր սեփական ձեւով ու չափանիշով։ Ջենոց նետեցին աւանդութեան մը որ նման քայլեր հանդուրժելու ընդունակ չէր։ Օշականի նշանաւոր խօսքը փոխ առնելով, կարելի է ըսել, թէ կը գրէին իրենց ժամանակէն յիսուն տարի առաջ։ Իրենց կեանքն ու գործը առասպելական լուսապսակով մը պատուած են, որովհետեւ իրենց անձը իրենց գործին մասն է։ Առասպելն ու իրականութիւնը յաճախ կ'երեւին ընդելուզուած, թեթեւ ու գրեթէ անտեսանելի սահմանագծումով մը։

Օշական ու Զարեան մօտ կապի մէջ էին 1914-էն։ Յիշուած են որպէս Աղէտը վերապրող գրական աւանդութեան ջահակիրները, բայց նաեւ ենթարկուած են պարսաւի՝ իրենց տեսակէտներուն թէ իրագործումներուն համար։ Բարեկամ եղած են, բայց իրենց օրերը աւարտած են իբրեւ թշնամի։ Այս պարագան ալ ազդած է իրենց յարաբերութեան, ինչպէս նաեւ ժամանակակիցներու եւ յետագայ դիտորդներու կարծիքներուն վրայ։ Այս երկու դէմքերուն յարաբերութիւնը երբեք ուսումնասիրութեան առարկայ չէ դարձած։ Ասիկա պէտք է նկատուի ըսկզբնական փորձ մը այդ ուղղութեամբ, ուր արծարծուած տեսակէտներէն ոմանք վերջնական բնոյթ մը չունին, քանի որ բազմաթիւ տուեալներ տակաւին բացայայտումի կը սպասեն։

ՊՈԼԻՍ, 1913 - 1914

Օշական երեսուն տարեկան էր, իսկ Զարեան՝ 28, երբ առաջին անգամ հանդիպած են Պոլիս, 1913-ին։ Բացառիկ տարի մըն էր։ Պալքանեան պատերազմին Թուրքիոյ պարտութիւնը եւ Եւրոպայէն վտարումը Հայկական Հարցի վերարծարծումին ազդակ դարձած էին։ Նոյն տարին կը տօնուէր հայերէն այբուբենի գիւտի 1500-ամեակը եւ հայկական առաջին տպագիր հատորի 400-ամեակը, որոնք հայաշխարհի երկայնքին արտակարգ խանդավառութեան շարժառիթներ էին։

Արդի հայ գրականութեան, ամենակարճ, բայց ամենափայլուն շրջաններէն մէկը սկսելու վրայ էր։ 1913-ի գարնան, Դանիէլ Վարուժան եւ Յ. Ճ. Սիրունի կորոշէին հրատարակել «Նաւասարդ» տարեգիրքը, զոր «կ'ուզէինք գրական նոր շարժումի մը կորիզը ընել», ինչպէս պիտի գրէր Սիրունի աւելի ուշ(1)։ Տարեգիրքը լոյս տեսաւ Նոյեմբերի սկիզբը։ Օշական ու Զարեան իրենց աշխատակցութիւնը բերին անոր։ Բայց ատիկա բաւարար չէր գրական նորոգումը սկզբնաւորելու համար։ Նման շարժումի մը բանբերը դառնալու կոչուած ամսագրի մը կարիքը կար։ Ըստ Օշականի վկայութեան, օր մը Զարեան Պոլսոյ սրճարաններէն մէկը ժամադրեց գինքը, Վարուժանը, Գեղամ Բարսեղեանը եւ Ահարոնը, եւ պարզեց ամսագիր մը հրատարակելու իր ծրագիրը(2)։ Ժողովին վայրը եղած է «Բերայի Շիտակի վրայ մի գերմանական գարեջրատուն(...), որ դարձաւ մեր հաւաքատեղին»(3)։

Այս հանդիպումը թուագրելի է 1913-ի վերջին եռամսեային։ «Մեհեան»ի ծընունդն էր, ու նաեւ՝ «մեհենականներ»ունը։ Գրական ապստամբութեան առաջին փորձն էր թերեւս։

Բայց ինչո՞ւ շարժումը։ Արեւմտահայ գրականութիւնը իր ծոցին մէջ ունէր Վարուժանը, Սիամանթօն, Զարդարեանը, Զօհրապը, Զապէլ Եսայեանը, Թէքէեանը, Իրապաշտները եւ ուրիշներ։ Սակայն, յոգնութիւն մը կար, անհրաժեշտութիւն մը՝ մաշած ճանապարհներէ դուրս գալու եւ նոր իրականութիւններու հետ քայլ պահելու։ Շատ դիպուկ է Օշականի վկայութիւնը. -

«Վեց տարուան մամուլի ազատութիւն մը անճանչցած էր մեր բառական զգայարանները եւ գրողները, շատոնց սպառուած իրենց երիտասարդի, ստեղծողի աւիշէն, տարուած՝ բառերէն եւ քաղաքականութենէն, առնելը չունէին ինքզինքնին նորոգելու։ Ատկէ՝ անծանկելի ճանճռոյթ մը, ամէնէն առաջ գրողները իրենց դէմ եւ ընթերցողը՝ ամէնուն դէմ։ "Մեհեան"ը այդ ճանճռոյթը փարատելու, քիչ մը նոր հոսանք, քիչ մը գաղափար, "պուտ մը խենթութիւն" ու շատ մը Արեւմուտք առաջադրած էր փոխադրել մեր գրականութեան մէջ։ Հիմնովին նորեր չէին զայն խմբագրողները։ ունէին աւանս մը իրենց նախորդներուն վրայ, ստեղծագործական ամէն մարզէ։ Եւ երբ կը պահանջէին իրենցմէ, գիտէին, թէ անոնց չկրցածն է, որ կը պահանջէին։ ժխտում, տապալում, նորերու ամբարձում, ընկալեալ էսթէթիկային հանդէպ ընդվզող կեցուածք՝ քիչ մը խոշոր բառեր (որոնք անհրաժեշտ են ամէն հանգանակի)։ Ահա՛ քանի մը տարրեր, որոնք զսպանակները եղան շարժումին»(4)։

Իր պատկերաւոր ոճով, նոյնքան յըստակ ու մեկին է Զարեանի ախտորոշումը. -

«Հայ խորհող մարդը դէս ու դէն էր ընկնում, հազար հարցերի շուրջը կանգ առնում, հազար այլազան իրականութիւնների հետ հաշտւում։

Հայ միտքը պանդուխտ էր։

Ու բանաստեղծութեան մէջ ժողովուրդը, այդպէս անուանած կրթուած հասարակութիւնը ազգային իտէալ էր պահանջում։ Ու խորտնացու "Ողբամ զքեզ"ը, նոր-նոր ձեւերի տակ, աւելի շուտ՝ նորաձեւ զգեստներ հագած, ման էր գալիս խմբագրատների առջեւ եւ Ղալաթիայի վաճառականների ծափահարութիւնները խլում։ Քաղաքական կուսակցութիւնները գրականութեան մտնում էին հաշուով։ Բանաստեղծութիւնը ռէքլամի եւ աֆիշի վերածում եւ բանաստեղծը այն սանտվիչ-մարդերու, որոնք մեծ քաղաքների մէջ գրագդի նման խանութների յայտարարութիւններն են պտըտցնում։

Անհարազատ իրականութիւնների եւ աժան գաղափարականութեան մէջ, մի քանի ընտրեալներ տապլտկւում էին։ Տիրում էր անիշխանական դրութիւն։ Ոտաբոբիկ, յուզումի եւ ներշնչման վառած աճուխների վրայ ցատքոտում էին։ Ծովերի ափին ապրող այս մարդիկ կոհակների հառաչն էին որսում եւ շարժուող աւազների վրայ երերում։

Ոչ ոք չէր հասկացել, որ դրանք իսկական բանաստեղծներն էին։(..)Ահա, այդ անպատուաբեր շրջանին, "Մեհեան"ը հերոսութիւն, գոռոզութիւն, մենակութիւն էր քարոզում։ "Մեհեան"ը քարոզում էր նաեւ խենթութիւն եւ ազատութիւն։ Խենթութի՞ւն, ազատութի՞ւն - հայ ցուլերը կատաղեցին եւ քաղքենիները հոհոացին»(5)։

Ո՞վ էր «Մեհեան»ի մղիչ ուժը։ Հիմնադիր ժողովին ընթացքին, նիւթական աղբիւրներու մասին Օշականի հարցումին ի պատասխան, յիշած է վերջինս, «Կոստան Զարեան գրպանէն կը հանէ քսակ մը ու ցուցական ձեւով սեղանին վրայ կը հնչեցնէ օսմանեան դեղին ոսկիները...»(6)։ Մայիս 1954-ի օրագրային նշումի մը մէջ, Զարեան դառնօրէն նշած է, թէ «(...) Հայերը (...) ուրացան իմ ստեղծած (իմ գաղափարներով եւ իմ դրամով) "Մեհեան"ս, որ եղաւ տաճկահայ գրականութեան վերջին շարժումը...»(7)։ Սակայն, Նուրի Խաչատրեանի համապատասխան մեկնութիւնը, թէ «խմբագրութիւնը ներկայացնող մարդկանցից նիւթական միջոցներ է ունեցել միայն հարուստ նաւթատէր ռուսական գեներալի որդին»(8), հիմք չունի։ 1906-ին Եւրոպա մեկնելէ ու յեղափոխական գործունէութեան մէջ մըխրճուելէ ետք, Զարեանի եւ իր ընտանիքին կապերը խզուած էին եւ գրպէտը նիւթական միջոցներու ակնկալութիւն չէր կրնար ունենալ։ Արդարեւ, Զարեանի պատմածին հիմամբ, անգլիացի գրագէտ Լօրըն Տրուէլ գրած է. - «1912-ին [1913-ին. Վ.Մ.] ան Պոլիս պիտի գտնուէր, մեծադոյն աղքատութեան մէջ ապրելով, եւ իր շուրջը հաւաքելով տարագիր տաղանդներու խումբ մը որ իրեն պիտի օգնէր հայագիր գրական թերթ մը հիմնելու»(9)։ Դրամին աղբիւրը յայտնի չէ(10)։ Ի՞նչ է անդամներուն դերը հրատարակութեան մէջ։ Հանդէսին գըլխաւոր հոգը երեք անուններու վրայ ծանրացած է. անուանաթերթին վրայ Զարեան «տնօրէն-խմբագրապետ» տիտղոսով կ'երեւի, իսկ Բարսեղեան եւ Քիւֆէճեան (Օշականի ընտանեկան մականունը)՝ որպէս «խմբագիրներ»։ Պաշտօնաթուղթը, իր կարգին, կ'ըսէ. «Տնօրէն-խմբագրապետ Կոստան Զարեան. ընդհանուր քարտուղար Գեղամ Բարսեղեան»(11)։ Իբրեւ խմբագրապետ, նիւթերու վերջնական պատասխանատուութիւնը Զարեանի վըրայ կը ծանրանար։

«Մեհեան»ի առաջին թիւը՝ Յունուար 1914-ին, լոյս տեսաւ «Մեր Հանգանակը» խորագրուած նշանաւոր յայտարարագիրով, զոր ստորագրած էին հինգ հիմնադիրները, եւ որ նախօրօք երեւցած էր «Ազատամարտ»ի 1/14 Դեկտեմբեր 1913-ի թիւին մէջ։ Նման հանգանակ նորութիւն մըն էր եւ այնուհետեւ սովորութիւն դարձաւ գրական յեղափոխութեան միտող իւրաքանչիւր սերունդի համար(12)։ Գաղափարը հաւանաբար Զարեանին կը պատկանէր, որ բոլորին մէջ, բացառելով Վարուժանի կանտեան շրջանը, բուն «եւրոպացի»ն էր, եւրոպական մշակութային թոհուբոհը մորթին վրայ ապրածը, մէկ խօսքով՝ ամէնէն աւելին Եւրոպան հայկական իրականութեան մէջ փոխատնկելու կողմնակիցը։

Հանգանակին ծննդոցը մինչեւ այսօր պարզուած չէ։ Ո՞վ եղած է հեղինակը։ Զարեանի համաձայն, «ես եմ գրել մեծ մասով... Ֆրանսերէն։ Վարուժան զայն ամբողջացրեց եւ հայերէնի վերածեց»(13)։ Ըստ Օշականի, «հանդէսին ծրագիրը կազմելէ ետք, կ'առաջարկուի, որ յաջորդ նիստին իւրաքանչիւրը բերէ իր խտացեալ մտածումը, եւ կ'ըլլայ ճիշդ այդպէս, ու կը կազմուի համադրեալ "Հանգանակ"ը»(14)։

Իր կարգին, Արմէն Զարեան հաւաստած է, որ «Կոստան Զարեան ինքն է հիմնել ու ղեկավարել "Մեհեան" հանդէսը։ Նա գրել է հանդէսի հաւատոյ հանգանակը, իսկ միւսները ստորագրել են»(15)։

Բառացիօրէն ընկալուած, այս յայտարարութիւնը կ'անտեսէ 1910-էն ետք Զարեանի գրչի ընկերներու տեսաբանական վաստակը հանգանակի դրած հարցերուն մասին։ Յամենայնդէպս, կրնայ ընդունուիլ իբրեւ Զարեանի եւ Օշականի վկայութիւններու համադրութիւնը. հինգ գրողները քով-քովի բերած են իրենց մտածումները, Զարեան Ֆրանսերէնով վերջնական ձեւաւորում մը տուած է անոնց, իսկ Վարուժան՝ հանգանակը հայերէնի թարգմանած։ Սակայն, ասիկա մեքենական փոխադրում մը չէ եղած, այլ՝ անցած է թարգմանիչի մտածողութեան բովէն («ամբողջացում», Զարեանի բառով)։ Հռետորական դարձուածաբանութիւնը Վարուժանին յատուկ դանդաղ երեսակներ ունի, բայց ոճը, գաղափարական հիւսուածքը եւ յայտնութենական մթնոլորտը հանգիտութիւններ կը նշեն Զարեանի կողմէ յետագային «Անցորդը եւ իր ճամբան»ի մէջ բանաձեւած որոշ յղացքներու հետ(16)։

Մեր կարծիքով, հանգանակին չորս կէտերը եւ իրենց բացատրականը ունին տարբեր հեղինակներ. Բարսեղեան («Պաշտամունք եւ արտայայտութիւն հայ հոգւոյն»), Զարեան («Ինքնուրոյնութիւն եւ անձնականութիւն ձեւի մէջ»), Վարուժան («Մշակում՝ կենսանորոգ պատուաստումով մը՝ հայ լեզուին»), Օշական («Զուտ գրականութիւնը հեռու պահել քաղաքականութենէ եւ լրագրութենէ»)։ Ասիկա չի նշանակեր իրենց վերագրել բացարձակ հեղինակութիւն մը, բայց հաւանական է, որ սկզբնական բանաձեւումը իրենցմէ եկած ըլլայ։

Որոշ ժամանակ ետք, Ապրիլի շուրջ, Վարուժան լքած է «Մեհեան»ը։ Մայիսի համարին մէջ, Զարեան «Հեթանոսութի՞ւն» խորագրով բանավիճային յօդուած մը գրած է, որուն յաելեալն թիրախը Վարուժանն էր։ Տարակարծութեան նշանները սկզբնական պահէն իսկ կային. Գ. Բարսեղեանի 1/14 Յունուար 1914-ի նամակը կը թելադրէ, որ խնդիրներ ծագած են հանդէսի հրատարակութենէն առաջ. - «Վարուժանը զոր երէկ տեսայ, կը պահէր իր բարեացակամութիւնը։ Պիտի մասնակցի մեր խորհրդակցութեան»(17)։ Բաժանումին պատճառները մնացին չբացատրուած։ Աւելի ուշ, Օշական հարցը վերագրեց անձնական բախումներու («(...) ոչ թէ արուեստի հակամարտ կեցուածքներու, այլ աւելորդ դիւրազգածութեան, Կ. Զարեանի քիչիկ մը խոշոր յաւակնութիւններուն, որոնք (...) հանդէսը կ'ընէին կենդանի ու նոր»)(18) բայց ասիկա ենթակայական կարծիք մըն է, որ չի խորանար հարցի նրբերանգներուն մէջ։

Արդարեւ, մեր կարծիքով վէճը պէտք է տարբեր շրջարկի մը մէջ զետեղել. «գաւառի գրականութեան» շուրջ ընթացող վիճաբանութիւնը։ Հայերէն լեզուին նուիրուած 1911-ի իր յօդուածին մէջ, Վարուժան յիշեցուցած էր. «Բայց ո՞ւր է գաւառը, ուր ժողովուրդի հոգւոյն ամբողջականութիւնը կ'ապրի, ո՞ւր էր գաւառը հզօր, գունագեղ, իրապաշտ իր աշուղներու հոյլերով։ Այն լեզուին որ իր ծոցէն հեռու կը սաղմնաւորէր, անշուշտ պիտի չկրնար արտայայտել այն մեծ իտէալները, այն վսեմ պատկերներու դիւցազներգութիւնները, որոնք իր մարդուն եւ իր հողին կը պատկանին։ Այդ լեզուն խսկապէս չունեցաւ ժողովուրդի մը մեծ սրտին տիեզերական բաբախիւնները(...)(19)։ Իրմէ առաջ, 1893-ին Արփիար Արփիարեան ընդգծած էր. «Սակայն գաւառացին որ մեր նոր մատենագրութիւնը հիմնելու ամէն նախնական նիւթերն ունի, չի գիտեր գրական ճարտարապետութիւն։ Այդ նիւթերն ինչպէ՞ս իրարու քով բերելու է եւ մեծ ու գեղեցիկ գրական շէնք մը կառուցելու է,ատոր արուեստը չի գիտեր գաւառացին։ Այդ արուեստը սորվելու համար պէտք է կարդալ, ուսումնասիրել եւրոպացի իմաստասիրական, բանաստեղծական, վիպական, պատմական, գիտական գրուածքները։ Անոնցմով պէտք է սնանի միտքը, եւ ասոնցմէ պէտք է սորվի իր շուրջը տեսածները հետազօտելու, անոնց կեանքը քննելու գաղտնիքները։ Այդ քննութիւնը կատարողները կրնան գրել մեծ գործեր»(20)։

1960-ական թուականներուն, Զարեան վերյիշած է, որ «յաճախ էինք Վարուժանի հետ խօսում եւրոպական գրական ուղղութիւնների մասին, հայ գրականութեան հիմնական ուղղութեան, ձեւի եւ բովանդակութեան հարցերի շուրջ։ Վիճում էինք իրար հետ։ Նա դէմ էր եւրոպական գրական ազդեցութեան մեխանիկական փոխադրմանը հայ տոհմիկ գրականութեան մէջ։ Ես մտահոգութիւն էի յայտնում մեր արուեստի, գրականութեան մակարդակի մասին։ Երկուսս էլ մտահոգում էին արուեստի հարցերը»(21)։ Ահաւասիկ տարակարծութեան հիմքը. «տոհմիկ» ընդդէմ «օտար» գրա-

(Շար.ը Գ. էջ)

ԻՎՈՆՆ ՊԵՐԺ ԵՒ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց՝

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

1998 Նոյեմբեր 10-ին, «Մկնիկ» Կրթական Աշխատանոցի կազմակերպած երրորդ բանախօսութիւնը՝ Իվոնն Պերժի «Շարժումի դաստիարակչութիւնը մանուկ տարիքէն» կարելի պիտի չըլլայ իր ամբողջութեամբ ներկայացնել թերթին մէջ տեղի սահմանափակումի պատճառով: Անոնք որոնք հետաքրքրուած են նիւթով, պարտին անոր հրատարակած երկու գիրքերը(1) ընթերցել եւ թերեւս ալ անոր կազմակերպած աշխատանոցին հետեւիլ(2), ինչ որ ծանօթանալու լաւագոյն միջոցն է, նկատի առնելով նիւթին բնոյթը:

Իվոնն Պերժ խնկական որոնող մըն է կրթական ասպարէզին մէջ: Այսօր, չնայած անոր 90 տարեկան հասակին, 70 տարուան կրթական փորձառութեան, դեռ՝ մարմնով ժիր, մտաւոր ու դաստիարակչական բեղուն կեանք մը կը վարէ: Շարժումի առընչութեամբ իր տարած հետազօտութիւնը առաքելութիւն մը կատարողի բոլոր յատկանիշներն ունի: Ամէն առիթով, անվհատ, իր աշակերտներէն սորվելու պատրաստ, անոնց դժուարութիւնները տեսնելու, կարդալու, իւրօրինակ կարողութիւնն ու զգայնութիւնը ունի: Իր շարժումի դաստիարակչական աշխատանքին մէջ յաճախ կը հանդիպինք «ամբողջական կրթութիւն» (éducation holistique) տարազին, ուր մարմնային, հոգեկան ու մտային ունակութիւններու ներդաշնակ ու ամբողջական զարգացումը կրթութեան գլխաւոր նպատակն է:

Միաժամանակ անոր հայեցքները տիրող կրթական իրավիճակին ու մտայնութեան անվարան դատապարտութիւնն են: Ան հոսանքին դէմ քալող ազատախոհ մըն է: Անոր սուր քննադատութիւնները կ'ուղղուին կրթական կառոյցներու ուսումնական նպատակին ու միջոցառումներուն:

Ան յատկապէս սուր կերպով կը քննադատէ կրթական ասպարէզին մէջ տարածուած, ինչպէս ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մէջ, մրցակցութեան ու արդիւնաբերութեան օրէնքներն ու արժեչափերը: Անոր համար դպրոցները մտածող ուղեղներ արտադրող գործարաններ դարձած են, զուրկ ստեղծագործական միտք ու զգայնութիւն յառաջացնելու հասողութենէ: Գիտական ու լեզուային կրթանքները անջատուած են մարմնայինէն ու գեղարուեստականէն. մէկ խօսքով՝ գիտականն ու գրականը կ'անտեսեն ստեղծագործականն ու կիրառականը եւ փոխադարձաբար: Դեռ աւելին՝ առաջինները կը գերադասուին վերջիններուն: Մտային ուսումնաքներու գերիշխումը կը խախտէ մարդկային ունակութիւններուն հաւասարակշռութիւնը եւ դուռ կը բանայ զանազան մարմնային ու հոգեկան տագնապներու ու բարդոյթներու. այս կապակցութեամբ ան հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի.

«Ներկայիս, ինծմէ ալ լաւ գիտէք, որ կը պնդուի գիտութիւն ամբարելու վրայ. այսինքն՝ գիտութիւն որ կը հիմնուի ուրիշներուն գիտցածին ու հնարածին վրայ: Կը սորվինք, կը սորվինք վկայական մը ստանալու համար, եւ վկայական մը ստանալու համար պէտք է դուրս տալ ամբարուածը: Շատ կը ներէք բայց վերադարձուածը փսխուածք է: Այսինքն այն ինչ որ կերուած է, բայց չէ մարսուած: Այդ զզուելի է բայց թոյլ կու տայ որ թուղթի կտոր մը ձեռք բերուի: Խենթացուցիչ ու երջանիկ ըլլալը, ոչ թէ անյագուրդ ամբարելը, շատ ունենալն է, մանկավարժութեան հիմնական սկզբունքը մանուկներու հետաքրքրութիւնը արթնցնելն է, ոչ թէ մրցակցութեան մղելը:

Մրցակցութիւնը հոգեպէս կը չարացնէ: Պէտք է առաջինը ըլլալ, ամէնէն զօրաւորը ըլլալ: Միւսները կարեւոր չեն, ընկերութիւնը կարեւոր չէ: Մրցակցութիւնը իրէշային է: Սակայն հետաքրքրութեան պարագան այլ է. խմբային գործակցութեան կը մղէ:

Վազելու վարժանք մը ունիմ, ուր առաջին եղողը, երկրորդ շրջանին վերջինը կը դառնայ եւ վերջինը՝ առաջին: Անդադար կատարել կու տամ: Չէք կրնար երեւակայել ուրախութիւնը պզտիկ աղջնակի մը որ կը գոռար՝ առաջինը կրնամ ըլլալ, առաջինը կրնամ ըլլալ»:

Կարելի է ըսել նոյնիսկ որ անոր կեցուածքն ու հայեցքները ո՛չ միայն տիրող կրթական մտածողութեան, այլեւ արեւմտեան կրթական մշակոյթի ու քաղաքակրթութեան արժէքները կը ժխտեն.

«...Մեր ժամանակը կ'անցընէինք նստած. հեռատեսիլ կը դիտէինք նստած, համակարգիչին առջեւ՝ նստած. ուրեմն, մարմինը կանխորոշ սովորութիւններ կ'առնէ՝ նախ եւ առաջ, կայուն դիրք՝ աթոռի չորս ոտքերուն նման. ձեռային ժեստով կը բաւարարուինք: Սակայն շարժում կը նշանակէ նաեւ ամբողջ մարմնին տեղաշարժը. "լեցուն" վայրէ մը դէպի "դատարկ" վայր մը. իսկ աթոռի մը վրայ նստած միշտ լեցուն տեղ կը գրաւենք: Աթոռին նստած, շարժումի մէջ չենք բառին ամբողջական առումով, սովորութիւն մը որ մանուկ տարիքէն մարմինը կ'իւրացնէ: Այս վիճակը մարմնային լճացում ու անշարժութիւն կը ստեղծէ, շրջանառական ու յօդային լճացում ալ: Եւ առոր փոխարէն ինչ բան եւ ինչպէս պիտի շարժումի մէջ մտնէ, եթէ ոչ լոկ մտային յարուածութիւնը, գլխու մէջ բառած անկաշկանդ խենթը (la folle du logis) կը սկսի բանիլ՝ կը մտածէ ու կը մտածէ, կը դնէ ու կը հանէ, յարատեւօրէն անցնելով կը սնանի կամ ապագան կ'որոճայ, սակայն հազուադէպօրէն ներկան կ'ապրի: Նստակեաց մը որ սովորութիւն դարձուցած է նստիլը, կանգնած դիրքին մէջ միշտ անհաւասարակշռուած կը զգայ ինքզինք. ինչո՞ւ՝ որովհետեւ քալելու համար մարմնին կշիռքը պէտք է մէկ ոտքէն միւսը տեղափոխուի. ջանք պէտք է թափէ. անշարժութեան ընդդիմանայ, ինչ որ հակառակ է աթոռին վարժ անձին սովորութեան: Ամբողջ մարմնին շարժողունակութիւնը խաթարուած է, զոր պէտք է վերագտնել»:

Իվոնն Պերժ դժուար մանկութիւն մը ունեցած է, սակայն այդ փորձառութիւնը անոր ապագայ դաստիարակչական գործունէութեան վրայ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է ու հայեցողութիւնը ընդլայնած: Իսկ ան իր վերածնունդը կ'ապրի դարուս սկիզբին պարարուեստը յեղաշրջող՝ Իզատորա Տանքընի քրոջ, Էլիզապէթի վարած գեղարուեստի ու պարի դպրոցին մէջ: Իզատորա Տանքընի փիլիսոփայութիւնը յետադային, դարուս առաջին քառորդին յեղաշրջեց պարարուեստի գեղագիտութիւնն ու ճաշակը, որուն հետեւանքով դասական պարի նուիրագործուած, բայց, անհոգի արհեստական շարժումները տեղի կու տան երաժշտական ապրումէն բխած, պարզ ու ինքնատիպ պարին, նոյնքան պարզ ու անպաճոյճ հին յունական շղարշէ զգեստներու օգտագործումով: (Տանքընի գիւտերուն ազդեցութիւնը մեծ եղած է նաեւ թատերական արուեստին ու բեմական շարժումին համար, արդի թատրոնի հսկաներէն, ինչպէս՝ անգլիացի Կորտոն Քրէյկին(3) ու ռուս Սթանիսլաւսքին(4) անդրադարձած են անոր արուեստին կարեւորութեան):

Եւ իրապէս ալ Տանքըն քոյրերը ճակատագրական դեր պիտի խաղան անոր կեանքին իմաստաւորելու, անոր հետաքրքրութիւնը ստեղծագործութեան ուղին առաջնորդելու ու մանուկին հոգին, մարդու էութիւնը ճանչնալու ձգտելու:

Սակայն այն ինչ Տանքըն քոյրերուն մօտ, պարի նորովի ընկալումը զուտ յայտնատեսութենէ կը բխէր ու բնական շնորհք մըն էր, որովհետեւ անոնք ոչ մէկ կենդանի օրինակ ունեցած էին անկէ տպաւորուելու, անոր ազդեցութենէն սնելու, Իվոնն Պերժ իր անձնական փորձառութեամբ ու յարատեւ աշխատանքով, անոնցմէ ստացածը կը ճոխացնէ, կը զարգացնէ ու կը հասցնէ «Շարժումի Դաստիարակչութիւն» ամբողջական ինքնատիպ աշխատանքի, որ զուտ գեղարուեստական ընկալումէն անդին, մանկավարժական ու դաստիարակչական դիտաւորութեամբ, ծնողքներուն, ուսուցիչներուն ու կրթական կառոյցներուն կ'ուղղուի, մատչելի դարձնելու նպատակով անոր օգտակար ձեռքբերումները:

Տիկին Պերժի շարժումի ու մարմնի դաստիարակչութիւնը տեսական ու գործնական միջոցառումներու ամբողջութիւն մը կը կազմեն: Ան իր հետազօտութիւնը կատարած է բժիշկներու, քինէզիթերափէօթներու, կենսաբաններու, ռնդգաբաններու, հոգեբաններու, թատրոնի գործիչներու, երաժիշտներու գործակցութեամբ: Մօտէն ուսումնասիրած է արեւմտեան փիլիսոփաներու կրթական ու դաստիարակչական հայեցքները, ինչպէս Կէօթէ, Շիլլեր, Հեկէլ, Ռուսօ...: Յատկապէս արեւելքի իմաստասէրներու կեանքի ըմբռնումն ու բանաստեղծական միտքը գինք գրաւած են: Ան փորձած է անոնց փորձառութիւնը ապրիլ ու շարժումի դաստիարակչութիւնը այդ հասկացողութեան բարձրացնել:

Այս առումով յատկանշական են անոր աշխատանքին մէջ մարմինն զգալու, մարմնի ջղային գրութիւնը խաղաղեցնելու (relaxation), շնչառութիւնը հիմնաւորելու, արեան շրջանառութիւնը կանոնաւորելու նպատակով տրուած վարժանքները, որոնք էական դեր կը խաղան մարդկային զգայնութիւնը արթնցնելու, տպաւորուելու կարողութիւնը զարգացնելու, ապրումն ու փորձառութիւնը կրթութեան առանցքը դարձնելու մէջ:

Ան երախային մօտ շարժումի զարգացման ու խրացման չորս հանգրուաններ կը սահմանէ.

ա - զալարումը, մողէսի նման ողնաշարին ազատ գործածութիւնը, աջ-ձախ, առջեւ-ետեւ, վեր-վար,

բ - տեղւոյն վրայ, նստած կամ ոտքի, զսպանակի նման վեր-վար երերալը, որուն առանձգական կեդրոնն է որովայնը,

գ - գետին ծեծելը, ոտնահարումը,

դ - վերջապէս, մարմնին քալելու, վազելու, ցատքելու, պարելու, տարածութեան մէջ ազատ շարժիլը:

«Այս կարողութիւնները արձանագրուած են, բնութեան կողմէ տրուած են մարմնին: Բայց մարմին մը որ հազար ու մէկ արգիլումի պատճառով կը զրկուի այդ շարժումներէն, ինքն իր վրայ վստահութիւնը կը կորսնցնէ, որմէ կը ծնի ամչկոտութիւն եւ այլ աննախատեսելի հետեւանքներ: Ինչո՞ւ. որովհետեւ, մարդուն բնութիւնը կը հոգեկանացնէ (empsychise) մարմնային փոքրիկ տկարութիւնները, որոնք հոգեկան բարդոյթի կը վերածուին. ինչ որ խորքին մէջ չնչին տկարութիւն մըն է:

Նոյն խնդիրը կը յառաջանայ ոտքերուն պարագային. ծոյլ ոտքեր, ոչ մէկ ներկայութիւն, կեանք չապրած ոտքեր, ամօթխածութեան ծնունդ կու տան: Պարզ յայտնութիւններ են, որոնց ետին սակայն չենք երեւակայեր այդ աշխատանքը զոր կը պահանջէ մարմնին անդամը իր բնական շարժումները վերագտնելու համար: Դիւրին կը թուի, բայց դիւրին չէ: Ոտքերու ազատ գործածութիւնը կարեւոր հոգեշարժողական (psycho - loco - moteur) կեդրոն մը գործի կը լծէ, ինչ որ կ'ազատագրէ ողնայարի ազատ ու հանգիստ գործածութիւնը մինչեւ ծոծրակը, որ իր կարգին գլխու շարժումներուն ազատութիւն կ'ընծայէ: Այս կարողութենէն յառաջ կու գայ մարմնի կողմնակի ընթանալու տիրապետումը. այսինքն՝ աջ-ձախ երթալ-գալն ու կողմերու հաւասարակշռութիւնը:

Կը փորձենք վերստանձնել այս կարողութիւնները պարզ միջոցներով, կշռուած եւ զուարճալի միջոցներով: Նուագ մտաւորական լուծումներ, աւելի կենսունակ, կենսուրախ, զուարթ խաղեր ու միջոցառումներ»:

Իրօք, Իվոնն Պերժ այն բացառիկ կարողութիւնն ունի երախաներուն, նաեւ չափահասներուն, հոգեկան դժուարութիւնները կարդալու, անոնց մարմնային կեցուածքն ու շարժումները դիտելով. խաղի մը կամ փոքրիկ վարժանքի մը առիթով, երբ խաղակիցները իրենք զիրենք կը մոռնան ու կը տարուին խաղով, բնականաբար իրենց ամբողջ էութիւնն է որ կը դրսեւորեն խաղին տրուելով: Շարժումի ու մարմնի լեզուն հասկցողին համար անմիջական է ախտաճանաչումը եւ բնական է այդ թերութիւնները դաստիարակչական միջոցներով ուղղելու որոնումը.

«Երախաներու մեծնալը տեսնելով, անոնց դասաւանդելով, կը տեսնեմ որ երախաներն են որ ինծի սորվեցուցին. կըրցայ կարդալ անոնց մէջ, իրենց պէտք ունեցածը: ... Կամաց կամաց, տարիներու ընթացքին անդրադարձայ, որ մարմնի բնազդային համակարգումները (coordinations instinctives) կը կորսուին տարիքի անին ընթացքին. Ազգային Կրթութեան (այսինքն՝ Ֆրանսայի) պարտադրած կըրթական կաղապարներով, ինչպէս նաև ծնողքներուն սահմանափակումներով՝ "այս բանը ո՛չ, այն բանը ո՛չ մի ըներ, մի՛ ըներ, մի՛ ըներ", ինչ որ կ'առաջնորդէ մանուկները նստեցնելու թուղթի մը առջեւ որպէսզի գծագրեն իրենց կենիոններն ու խնդիրները, փոխանակ՝ կեանքը ազատօրէն ապրելու ու արտայայտելու»:

Մանուկներուն մօտ, յատկապէս, մարմինը շարժումի մէջ դնելու անհրաժեշտութեան պէտք է որ անդրադառնան նախ եւ առաջ ծնողքներն ու դաստիարակները, որով շատ յաճախ անոնք նստակեաց կեանքին վարժուած ըլլալով, տարիքի ծանրութեան բերումով, շարժելու պահանջը ըրնաւ չեն զգար, երախաներուն ալ կը զլանան այդ իրաւունքը, կը բթանան ու կ'անտեսեն մանուկին մէջ եռացող բնութեան կանչը ու կը դատապարտեն անշարժութեան, կամ կը շեղեն անոր ներքին մղումը կողմնակի լծակներ գործածելով, ինչպէս՝ հեռատեսիլ դիտելու նստեցնելով կամ սուրմի կտոր մը խոստանալով.

«Կը յիշեմ փոքրիկ աղջնակ մը որ մօրմէն կը խնդրէր որ ինքնաշարժը հեռուն կայանէ որպէսզի կարենայ վազել մինչեւ տուն: Կ'երեւակայէք, ծնողքները կ'աշխատէին, միշտ ինքնաշարժով կը տեղափոխուէին, իսկ երախան վազելու պէտքը կը զգար: Ահաւասիկ կենսական կարիքներ, պահանջներ որոնք մոռցուած են: Մենք բոլորս շատ դիւրութեամբ "կը մոռցուինք" աթոռներու վրայ:

Անցեալները տիկին մը ինծի կ'ըսէր՝ "ես բնաւ մարմնովս չեմ աշխատած". հարց տուի անոր թէ ո՞ւր կը գտնուէր ինք մարմնէն դուրս: Ահաւասիկ ողբերգական երկուութիւն մը»:

Հարկ է մարմինը շարժումի մէջ դնել, անոր անհրաժեշտութեան անդրադառնալ: Այո, շատեր գիտակից են այդ պահանջին: Արդի աշխարհի մէջ անպակաս են մարմնամարզական դաշնթացքներն ու կիրառական արուեստի ու գեղարուեստի աշխատանոցները: Ծնողքներն ու դաստառները շատ յաճախ կը քաջալերեն ու մինչեւ իսկ կը պարտադրեն, որ երախաները հետեւին այդ կրթանքներուն: Ուրեմն, հարց կրնանք տալ թէ ո՛ւր է խնդիրը:

Հարցը շատ աւելի բարդ է քան ինչ որ կ'երեւակայենք: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ ճաշի պարագային, կրնանք հարցնել թէ ի՞նչ է տարբերութիւնը այսպէս կոչուած՝ fast food-ին եւ տունը մօր հոգածութեամբ, հարուստ սննդանիւթերով պատրաստուած ճաշին: Կայ՝ խնամքի, որակի, ճաշակի, զաւկին սննդական հաւասարակշռութեան օրգանական ըմբռնումին տարբերութիւնը:

Իսկ ինչ կը վերաբերի մարմնային շարժում ընդգրկող դասընթացքներուն, բառին բուն առումով անոնք շուկայ մը կը ներկայացնեն, ուր տիրող մտայնութիւնը, բացառութիւնները յարգելով, հեռու է կրթական սնուցիչ վերաբերումէ. երբ աշխատանքը մարզիչներուն, աշխատանոցներու վարողներուն համար զուտ դրամ վաստկելու միջոց ու նպատակ դառնայ, բնականաբար կրթականը կը տուժէ ու կը նահանջէ.

«Դժբախտաբար, այսօր պարի ու կիրառական դասընթացքներուն, հանդէսի ցուցադրումներն են որ կը գնահատուին ու կը փնտռուին: ...Բեմական արուեստին նուիրեալներն ու վարպետները անպայման լաւ դաստիարակներ չեն: Դաստիարակութիւնը ուրիշ խմոր կը պահանջէ: Նոյնպէս դաստիարակներն ալ անպայման առաջնակարգ բեմի գործիչներ չեն: Ամէնէն մեծ վտանգը, որմէ պէտք է յամառ կապէս զգուշանալ, այն է որ երթալով երախաները իբր յաճախորդ կը դիտուին, որոնց կարելի է պարի դաս ծախել, թատրոնի դաս ծախել, բեմի վրայ մեծ աստղ դառնալու հեռանկարը շահարկելով: Ծնողքներն ալ բազմազբաղ ըլլալով իրենց զաւակները կը մղեն առաւել եւս զանազան գործունէութիւններու՝ պար, երաժշտութիւն, նկարչութիւն, մարզանք...: Սակայն երախաները որքան պիտի սիրէին, որ ծնողքները իրենց հետ գործունէութիւն մը ունենային, եւ ոչ միայն զանոնք այլ գործունէութեանց առաջնորդէին»:

Այս բոլորով հանդերձ, Տիկին Պերժ պաշտօնական կրթական հաստատութիւններու կողմէ ճանաչում գտած անձնաւորութիւն մը չէ: Ինչո՞ւ. որովհետեւ անոր տարած աշխատանքը իր փոքրիկ արհեստանոցին մէջ գործող արհեստաւոր վարպետի բծախնդիր ու խնամուած աշխատանքն է: Մասսայականն ու քանակականը չեն հանդուրժեր անոր պահանջկոտ ուշադրութեան: Անոր փորձառութիւնը գաղափարական ըմբռնում մը չէ, այլ հոգեկան ամբողջական գործընթաց մը, իրականացում մը: Այս է թերեւս պատճառը որ առաջին հերթին հոգեբաններ ու հոգեբոյժները շատ մօտէն կը հետեւին անոր աշխատանքներուն, մասնաւորապէս

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆ ԶԱՐԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

կանութեան: Ինչպէ՞ս հաշտեցնել տոհմին ու ստարասնումը: Օշական ու Բարսեղեան, որոնք գեղարուեստական առումով անկիւ մաս էին Վարուժանի քան Զարեանի, ինքնուրոյն եւ վերջինիս «քէշիկ մը խոշոր յաւակնութիւններ»(Օշական): Բայց, ինչպէս Գ. Պէլեան նշմարած է, Օշական մէջը արժանացած է [illegible] ու իր օգնականը(22): Համաշխարհային ետք, Զարեան գրած է քրոնիկներ ու քերթուածներ: Իրեն համեմատ, բանաստեղծներու օգնութեամբ գրած է(23), բայց Օշական պնդած է, որ «Կոզամ Բարսեղեանը(...) [illegible] Զարեանի փորձերը գրուած էջեր»(24): Հա[illegible] Զարեան իր [illegible] գրած է [illegible] հրատարակած [illegible]: Այս ենթադրութեան համար նկատի ունինք [illegible] Արմէն Զորեան [illegible], որ 1910-ական թուականներու [illegible] մէջ [illegible] եւ, Պոլիս դարձաւ ու Եղեռնի զոհ եղաւ: Օշական գրած է իր մասին. «Փարիզէն կը ստանայինք իր քերթուածները, բարբարոս հայերէնով մը գրուած, բայց որոնց պարունակած խորհուրդը նոր էր անպայման: (...) Իր հայերէն քերթուածները անկատար են ձեւով ու կը յայտնեն փոխազրութիւնը, որուն ենթարկուեցան»(25): Հետեւաբար, պատճառ չկայ կասկածելու, որ Զարեան անկարող էր գրել, նոյնիսկ «բարբարոս հայերէնով» կամ «բառարանի օգնութիւնով»:

«Մեհեան»ի անկումին պատճառները յայտնի չեն: Տրամաբանական է պատեհագմի մասին մտածել: Եօթներորդ ու վերջին թիւը լոյս տեսած է Յուլիսին, Ա. Աշխարհամարտի վաղորդայնին: Բովանդակութիւնը որեւէ կերպով ցոյց չի տար, որ վերջինը պիտի ըլլար: Վերջին էջին վրայ նոյնիսկ յայտարարութիւն մը կայ «Մեհեան» տարեգիրքի յառաջիկայ հրատարակութեան մասին, որպէս հանդէսին լրացուցիչ (ու թերեւս մրցակից՝ «Նաւասարդ»ին): Հարկաւ, պատակտումի վարկածը ներկայ է որպէս «մեհենական» - «հեթանոսական» բանավէճին վերջին հանգրուանի արտայայտութիւն: Այսպէս, Սուրէն Դանիէլեան գրած է, որ «Սիրունու, Վարուժանի, Ահարոնի ընդհարումը Կ. Զարեանի եւ միւս խմբագիրների հետ եղաւ 1914-ի Ապրիլ-Մայիս ամիսներին եւ շատ բանով նախորոշեց հանդէսի լուծարքը, քանի որ նա, կորցնելով ճանաչուած հեղինակներին, կորցնում էր եւ անմիջական հետաքրքրութիւն ընթերցողների շրջանում»(26):

Սիրունի, Վարուժան եւ Ահարոն գրական շարժումի հնադոյն կորիզն էին եւ իրենց ու Զարեան - Բարսեղեան - Օշական առանցքի հետ ճակատային բախումը հրնարաւոր է: Սակայն, Սիրունի «Մեհեան»ը դուրսէն դիտած է, եւ չենք գիտեր ինչ կռուաններու վրայ Ահարոնը Վարուժանէն անմիջապէս ետք «Մեհեան»ը լքող կը համարուի, երբ անոր աշխատակցած է մինչեւ վերջին թիւը: Վարուժան, ուրեմն, միակ «ճանաչուած հեղինակ»ն էր, որուն հեռացումը մահացու հարուած չէր կրնար ըլլալ հանդէսին:

«Մեհեան»ի վախճանէն ետք, մթնոլորտը անշնչելի դարձաւ: Թուրք պետական մեքենան Հայերը կաշկանդող հանգոյցը հետզհետէ կը սեղմէր: Այս ժամանակաշրջանին հետ կապուած դրուագ մը կայ, զոր Ֆիլիփ Զաքարեան վերապատմած է 1973-ին, իբրեւ թէ 1944-ին Օշականի կողմէ անձամբ պատմուած. -

«Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէր Օշականը, Ա. Աշխարհամարտի սկիզբը:

Կոստան Զարեան օտարահպատակ էր ու անձեռնմխելի: Չեմ գիտեր, թէ ուրկէ՞ ճարած էր այն անսպառ գումարը, որ անհաշիւ կը վատնէր կապելաներու մէջ: Երբ ատիկա իր գրչի ընկերները մէկ առ մէկ կը նահատակուէին, ինք անդին գիշերներ կը լուսցնէր թուրք ցնծուհիներու մահիճներուն մէջ: (...) Օրեր շարունակ զինք կը փնտռէի. յոյսի նշոյլ մը կ'ակընկալէի այդ հանդիպումէն: Գիշեր մը, մինչեւ լուսաբաց սպասեցի այն շէնքին առջեւ, ուր յաճախ կը գտնուէր Կոստան: Երբ դուրս եկաւ շէնքէն նախ քանի մը քայլ իմ կողմս յառաջացաւ, տեսաւ զիս, կռնակը դարձուց եւ հակառակ ուղղութեամբ արագ քայլերով սկսաւ հեռանալ: Հասայ ետեւէն:

- Կոստա՛ն, - կանչեցի, - կարելի՞ է վայրկեան մը...

Վախը որքա՛ն փոքրացուցած էր զինք: Ձայնն կը թրթռար խօսելու ատեն:

- Ի՞նչ կ'ուզես, - հարցուց այնպէ՛ս կարծր ու կծու, որ շատ յստակ էր, թէ պիտի մերժէր խնդրանքս:

- Կոստա՛ն, խնդրե՛մ, ինծի երկու ոսկի փոխ տուր, - ըսի, - ոստիկանները օր ու ցերեկ զիս կը հետապնդեն, ազատէ՛ զիս այս մահաստանէն:

Շնականօրէն խնդաց, նայեցաւ սարսափահար դէմքիս ու ըսաւ.

- Կոբսուէ՛, յիմա՛ր, այս օրերուն ո՞վ ո-րու դրամ կը վստահի:

Մնացի փողոցին մէջ, Կոստան անհետացաւ առաջին անկիւնադարձին: Յաջորդող երեք տարիներու տագնապահար կեանքս այդ օր սկսաւ»(27):

Զարեան յաճախ մեղադրուած է եսակեդրոնութեան, փառասիրութեան եւ նրման վերագրումներով: Առանց մերժելու կամ վիճարկելու զանոնք, կարեւոր կը նրկատենք այս տարակուսելի յուշագրութեան կարգ մը փաստարկները. -

ա) Պարսկական հիւպատոսարանէն անձնագիր մը ստանալէ ետք, Զարեան կարողացած է իր ընտանիքին հետ Պուլկարիա փախչիլ Հոկտեմբեր 1914-ին(28), ու հոն էր երբ «իր ընկերներ մէկ առ մէկ կը նահատակուէին» վեց ամիս ետք:

բ) Օշականի դէմ հետապնդումը սկսած չէ Յուլիս-Հոկտեմբեր 1914-ին, այլ՝ Ապրիլ 1915-էն ետք(29): Ան երեք տարի փախստականի կեանք տարած է:

գ) «Անսպառ գումար»ի հէքեաթաշունչ պատումէն անդին, Զարեանի կողմէ ենթադրեալ մերժումը այդ օրերուն սովորական երեւոյթ էր, ինչպէս Թէոդիկ վերյիշած է քանի մը տարի ետք, Վրթանէս Փափազեանի մահուան առիթով. -

«1914-ի ամրան, երբ տնտեսական տագնապ մը մէկէն կը սարսէր Պոլսոյ հրապարակը, եւ, Ընդհանուր Զօրակոչի հրաւէրին վրայ՝ թունդ թունդ կ'ելլէին տարիքնին 45-էն վար Հայոց սրտեր, ռուսահայոց մէջ երկար տարիներ տքնող այս տաղանդաւոր վիպագիրը հոս միս մինակ, անպաշտպան, անտեցուկ եւ իր կացութեամբն անստոյգ, փրկութեան միջոց մը կը խորհէր՝ իր տեղն առնելու համար շունչը, ճամբաները չգոցուած: (...)Այն օրերուն էինք հասած բայց, որ փոխատուութիւն բառը սրբուեր էր ի սպառ "Բարեկամութեան բառգիրք"էն. մօտալուտ աղէտի մը վախը կը փոթորկէր գանկերու մէջ: Եւ օրերը կը հոլովէին, "վառօդի հոտ"ն ալ կը սկսէր մթնոլորտը լեցնել: Փափազեան պարա՛պ տեղ դիմումներ ըրաւ Պատրիարքարան եւ այլուր, մինչեւ որ հնարքը գտանք վերջապէս եւ շոգենաւը դրինք զինք»(30):

Եթէ Զարեան իսկապէս անօգնական ձգած էր Օշականը, ինչպէ՞ս կը բացատրուի, որ 1920-ին նամակներ փոխանակած ըլլան եւ յետոյ միասին խմբագրած «Բարձրաւանք»ը: Եթէ Օշական կրնար ներել իր գրչի ընկերը, ուրեմն դէպքը պէտք է մոռցուած համարուէր: Տրամաբանակա՞ն էր, որ նորէն գործակցէր մէկու մը հետ, որ ենթադրաբար անգամ մը մնասած էր իրեն՝ ամէն ներումէ անդին:

1944-ին Օշական եւ Զարեան արդէն խզած էին իրենց կապերը: Ուրեմն, երբ պատմութիւնը նորէն յայտնուեցաւ, կը նշանակէր որ երբեք չէր մոռցուած: Կամ մէջտեղ դրուած էր՝ Զարեանի հանդէպ Օշականի տածած հակակրութեան հետեւանքով: Բայց պէտք չէ անտեսել նաեւ, որ ամբողջ դրուագը յուշագրին վիպական երեւակայութեան արդիւնքը ըլլայ, մեղի անյայտ պատճառներով:

ՊՈԼԻՍ, 1922

Պոլիսը ձգելով իր ընտանիքին հետ, Զարեան անցած է Պուլկարիա, իսկ 1915-ի վերջերը հաստատուած է Իտալիա, ուր ապրած է մինչեւ 1921-ի վերջերը: Օշական յաջողած է խոյս տալ Թրքական ոստիկանութենէն եւ, թէեւ ութ անգամ ձերբակալուած է, նոյնքան մըն ալ կրցած է փախչիլ: Մարտ 1918-ին, վերջապէս, յաջողած է դէպի Պուլկարիա գացող գընացք մը նստիլ: Յաջորդ տարին, հոն ամուսնանալէ ետքը վերադարձած է Պոլիս, ուր արդէն սկսած էր համախմբուիլ արեւմտահայ մտաւորականութեան մնացորդացը: Այս միջոցին, Զարեան դարձած էր համբաւաւոր անուն մը Իտալիա, իտալերէն թարգմանութեամբ լոյս ընծայելէ ետք իր «Երեք երգեր...»ը, որ լայն արձագանգ ունեցած էր մամուլի մէջ եւ արժանացած՝ երեք հրատարակութիւններու: Ան փորձ մը ըրած է հայերէն բնագիրը Պոլիս հրատարակելու: 1918-1922 ժամանակաշրջանէն Օշականի ո՛չ մէկ նամակ պահպանուած է, բացառելով երկու հատ, ուղղուած՝ Զարեանին: Առաջինին մէջ, որ թուագրուած է 1 Ապրիլ 1920, ան կը գրէր այդ հրատարակութեան փորձի մասին. -

«Մարդը տպագրութիւնը կեցուցած է, առարկելով որ թուղթ չկայ: Հակառակ Սարգիսեանի պնդումին, գործը կը մնայ երկու փորմայի շարուած ըլլալուն մէջ: Լաւ ալ չեմ կրնար երաշխաւորել որ այդ մարդուկը մինչեւ վերջը հաւատարիմ պիտի մնա՞յ իր յանձնառութեան»(31):

Մայիսի վերջերը գրած իր երկրորդ նամակով, Օշական կը հաստատէր, որ «Երեք երգեր...»ու հայերէն տպագրութիւնը ձախողած էր («գիրքը մնաց, այն միակ պատճառով որ խաչագողի չուանով հոր իջար»)(32): Հայերէն բնագիրը ի վերջոյ պիտի հրատարակուէր Վիէննայի մէջ, 1931-ին: Հակառակ գրական կեանքի վերաշխուժացումին, արեւմտահայ մտաւորականութեան կրած աւերիչ հարուածը խորապէս զգալի էր: Տագնապալի լճացում մը կար, որ կը յիշեցնէր «Մեհեան»ը նախորդող շրջանը, մէկ տարբերութեամբ. բարեկաւումի յոյս չըկար, ոչ ալ արմատական փոփոխութեան: Մինչ 1914-ին արձանագրուած էր գրական շարժումի մը սկզբնաւորումը, Աղէտին հակազդեցութիւնը միայն անհատական գրական ծրագրէ մը կրնար գալ: «Պոլիսը ամայի է աւելի քան երբեք»(33), կ'աւարտէր Օշական իր երկրորդ նամակը, ուստի ինք պիտի փորձէր լեցնել այդ պարապը իր սեփական միջոցներով: Օրինակ՝ Թատրոնի ճամբով: Երկու գրողները արդէն ցոյց տուած էին իրենց հետաքրքրութիւնը թատրոնի հանդէպ, բայց միայն իբրեւ տեսաբաններ ու քննադատներ: Զարեան գրած էր «Երեք՝ երգեր...» վիպերգը թատերական որոշակի կառոյցով: Այդպէս է, որ յետպատերազմեան շրջանին, Օշական վերադարձած է թատրոնին, բայց այժմ որպէս Թատերագիր: Աշոտ Մաաթեանցի «Հայ Տրամաթիք» թատերախումբին համար, ան գրած է «Նոր պսակ», «Կնքահայրը» եւ «Ածըլորամարտը» գործերը: Երեք թատերախաղերը թուագրուած են Օգոստոս 1921-ին(34). երրորդը, որ հրատարակուած է 1925-ին(35), ո՛չ մէկ կապ ունի վերջերս «Ածըլորամարտը» անունին տակ տպուած ու իբրապէս անխորագիր խաղին հետ, որ թուագրուած է 1 Մայիս 1920(36): Օշական վերջինիս անդրադարձած է Զարեանին ուղղուած իր երկրորդ նամակին մէջ. -

«Բիէս մը գրեցի: Պիտի տամ Տրամաթիքին: Հոն հասկցուող գրականութիւնն է որ կը դնեմ: Թող յարձակին վրաս ու կուշտ ու կուռ ուտեն յարդը որ բիէսներ կը լեցնէ»(37):

Նոյեմբեր 1921-ին, Զարեան վերադարձած է Պոլիս: Փետրուարին, «Նոր պսակը», թատերախաղը երկու անգամ բեմադրուած է «Հայ Տրամաթիք»ին կողմէ(38): Օշական լայնօրէն անդրադարձած է այս խաղին բերած նորութեան՝ հայկական թատերագրութեան ընդհանուր համապատկերին մէջ: Իրեն ուղղուած բաց նամակով մը, Զարեան նշամարած էր այդ նորութիւնը քառորդ դար առաջ. -

«Վերլուծումի ոչ մի փորձ պիտի անեմ: Պիէսայիդ որոշ *թէքնիք* թերութիւնները, անձերի ինչ ինչ հոգեբանական անորոշութիւնները, եւ եթէ պրպտենք, մի քանի ուրիշ պակասութիւնները՝ ոչինչ են այն վստահ գծաւորումների, այն գեղեցիկ խօսակցութիւնների ու պարզ եւ երկուն տրամաթիքական կառուցուածքին առջեւ որ դու տուիր աղքատիկ հայ բեմին:

Անուրանալի է եւ այն - եւ այդ զգում էր սրահում լեցուած հոծ հասարակութիւնը - որ դուք քո "Նոր Պսակ"ով, հիմը դրիր պոլսահայ թատրոնին, որը մինչեւ այսօր գոյութիւն չունէր»(39):

Նամակ-յօդուածը, որ Օշականի տեսակէտներուն չեշտակի քննադատութիւն մըն ալ կը պարունակէր, լոյս տեսաւ «Բարձրաւանք»ի երկրորդ համարին մէջ: «Բարձրաւանք»ի հրատարակութիւնը ըսկսած էր Յունուար 1922-ին, Օշականի, Զարեանի, Վահան Թէքէեանի, Շահան Պէրպէրեանի եւ Գեղամ Գավաֆեանի մասնակցութեամբ: Հոն պիտի չեշտուէր թատրոնի կարեւորութիւնը: Սակայն, 1922 թուականը 1914 չէր, իսկ «Բարձրաւանք»ը «Մեհեան» չէր: «Անցորդը եւ իր ճամբան»ի մէջ, որ գրուած է 1922-1924 թըւականներու օրագրութեան մը հիման վրայ, Զարեան կը հաստատէր. -

«Այսօր, ոտքից փորձեր ենք առնում: Մոխիրների տակից հայ ոգու տակաւին չմարած ածուխների կտորներ ենք ժողովում: Աղքատ գիւղացի կանանց նման՝ հնձուած ցորենի դաշտից՝ նիհար հասկեր ենք որոնում: "Բարձրավանք" - իքնճամփոփումի փորձ: Այրուող անտառի մէջ՝ դիտարան: Նայում ենք»(40):

Բայց ամբողջովին պատրանաթափ եղած էր, ինչպէս ցոյց կու տայ 20 Ապրիլ 1922-ին Արշակ Չօպանեանին յղուած նամակ մը. -

«Արդի պայմանների մէջ, երբ լաւագոյնները մեռնողից մեծ մասամբ մեռած են եւ միւսներն էլ հեռու են Պոլսից, բնտիպուած ենք ապրել անտանելի, դժնդակ միջավայրի մէջ: Արտասահմանի [յ]ետոյ գալ ընգնել [sic] այսպիսի մի վայր ուր ամենատարրական բաները պէտք է երկարօրէն բացատրել, ուր 20-30 տարիէ ի վեր ընդունուած ձեւերը լոյսից եկած տարօրինակութիւնների տպաւորութիւն են թողնում, ուր այսպէս ասուած գրագէտները եւ արուեստագէտները տգէտ են վարունգի նման -ի՛նչ կ'ուզէք որ լինի: Այդ ամէնը գրում եմ ձեզ, որովհետեւ յիշում եմ որ խորհուրդ էիք տալիս ինձ Փարիզ կամ արտասահման մնալ եւ գըրական շարժումը հաւաքաբար այստեղ սկսել: Իրաւո՛ւնք ունէիք...»(41):

Ի տարբերութիւն 1914-ին, երբ գրական վերածնունդի եւ աւելի փայլուն ապագայի մը յոյսը կար, այժմ հաւատքը խորտակուած էր եւ միջակութիւնը իր ատամները ցոյց կու տար:

Այս գործընթացը կը զուգադիպէր քեմալական շարժումին հետ, որ նոր աղէտ մը կը սպառնար մնացորդացին: Ահոդ անապահովութիւնը, որուն խորհրդանիշը պիտի դառնար Իզմիրի աղէտը, արագ հակազդեցութեան մը տեղի տուաւ: Արեւմտահայ գրական շարժումի բնաջնջումէն ետք, վերապրողները ստիպուեցան վերջնականապէս լքել Պոլիսը: Միժամանակ, նորահաստատ խորհրդահայ վարչակարգը ներգաղթի հրաւէր ուղղած էր արտասահմանի հայ մտաւորականներու: Օշական ու Զարեան հրաւիրուեցան Երեւան համալսարանի գրականութեան դասախօսի պաշտօնով: Հոկտեմբեր 1922-ին, Զարեան իր ընտանիքով մեկնեցաւ: Հայաստան պիտի մնար մինչեւ Յունիս 1924:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Օշական մերժեց հրաւէրը: Հոկտեմբեր 1922-ին մեկնեցաւ Պուլկարիա հանդերձ ընտանեօք եւ հաստատուեցաւ Փլովտիւ, ուրկէ անցաւ Գահիրէ, Օգոստոս 1924-ին, իբրեւ ուսուցիչ: Հոս երկու տարի անցընելէ ետք, Կիպրոս փոխադրուեցաւ, ուր Մելգոնեան Հաստատութեան մէջ շարունակեց իր ուսուցչական ասպարէզը մինչեւ 1934:

Հայաստանէն դարձին, Զարեան նախ հաստատուեցաւ Փարիզ ու ապա՝ Վենետիկ, եւ սկսաւ աշխատակցիլ տարբեր պարբերականներու, որոնց շարքին՝ «Հայրենիք» ամսագիրը: Քանի մը բանաստեղծութիւն հրատարակելէ ետք, Օգոստոս 1926-ին սկսաւ «Անցորդը եւ իր ճամբան»ի լոյս ընծայումը: Յունիսին, Օշականին գրած էր, խնդրելով իր օգնութիւնը Եգիպտոսի թէ Կիպրոսի մէջ ուսուցիչի պաշտօն մը գտնելու համար: 16 Յունիսին, Օշական պատասխանած էր, թելադրելով գրել Թորգոմ Եպիսկ. Գուշակեանին՝ Եգիպտահայոց առաջնորդը, եւ Վ. Թէքէեանին(42): Ասիկա հետեւանք չունեցաւ(43): Զարեան վերստին գրած է 1928-ի սկիզբը, որուն Օշական արձագանգած է 2 Մարտին երկար ու կարեւոր նամակով: Ինչպէս միշտ, նամակը բարեկամական էր եւ չէզոք՝ մտերիմ: Զարեանի շարժառիթը եղած էր իր առած լուրը՝ Օշականի կնոջ լուրջ հիւանդութեան մասին: Օշական կը պատասխանէր. -

«Կ'ուզես որ Վենետիկ գամ: Աղէ՛կ: Բայց ապրուստը: Եթէ Մխիթարեանները խեղք ունենային ու ինծի յանձնէին իրենց դպրոցին ժամանակակից երկու գրականութիւններուն պատմութիւնը, այն ատեն բազմահատոր գործ երեւան կ'ելլէր ▸

Gestalt thérapie-ի դպրոցի հետեւորդները:

Ի. դարուն շարժումի դաստիարակչութիւնը ունեցած է իր ականաւոր մշակները, ինչպէս՝ Տալքրոզը, Կիւրճիէֆ, Մէյէրհոլտ, Լապան, Կրոթովսքի...: Այս մարզէն ներս, Հայերու մօտ, Կոմիտաս Վարդապետ, Լեւոն Շանթ, Սրբուհի Լիսիցեան կարեւոր ներդրում ունեցած են:

■

(1) Vivre son Corps — pour une pédagogie du mouvement — *Seuil*, 1975;
Danse la Vie, *Le Souffle d'Or*, 1994.
(2) Studio Yvonne Berge :
2, rue de Breuvery, 78100 Saint-Germain-en-Laye; Tél.: 01. 34. 51. 02. 30.
(3) Տե՛ս. Gordon Craig, «Memories of Isadora Duncan», *The Listener*, (1952 June 5).
(4) Տե՛ս. Constantin Stanislavski, «My Life in Art» (1927), էջ 185:

մէջտեղ: Հայ գրագէտ մը կ'ազատէր ու հայ գրականութիւնն ալ վերջապէս տէր կը դառնար իր պատմութեան: Բայց անշուշտ երազ են...»(44): *Հոս է յայտ կուգայ Օշականի ծրագիրը՝ հայ գրականութեան պատմութիւն մը գրելու: Միայն տասը տարի ետք գաղափարը ձեւ պիտի առնէր, «Համապատկեր»ի սկզբնաւորումով, 1938-1944-ին: Իր ընթացիկ գործերու եւ գրական արտադրութեան մասին լուրեր տալէ ետք, անդրադարձած է «Անցորդը...»ին, որուն վերջին կտորը լոյս տեսած էր Փետրուարին:*

«Կը սպասես անշուշտ որ Յուշերուդ մասին արտայայտուիմ: Յաջող են ու յայտնութիւն մը, թանկագին ինծի համար, քանի որ կրնաս կոր սրտագին, խռովուն միջավայրի մը հետ ճակատիլ: Անկէ -դէպի վէպը, դէպի մեծ սէնթէզները, ու բարքերու հոյակապ բանորամաները քայլը շատ քիչ է: Ու դուն ժամանակ ունիս այդ բանին իջնելու: Ուրեմն՝

1) սեղմել, կարելի եղածին չափ, բանաստեղծութիւնը ու ծանրանալ մարդերուն: (Անոնց ծիծաղելին ոտքի կը հանես: Անոնց ողբերգութիւնն ալ անծանօթ չէ քեզի):

2) կեանքին վրայ բռնանալ: Դուն մի մտածեր (այդպէս է ըրած Տոսթոյեւսկին [sic]ու թող տիպարներդ մտնեն գաղափարներու այն հեղեղին մէջ որ այս անգամ զուտ *իրոնի* կամ *ափոլոժի* չէ: Դէպի վիպական կառուցում: Այն ատեն պիտի սորվիս խնայել ու կեդրոնանալ: Ոչ մէկը արդի սերունդէն ի վիճակի է ատանկ ճակատ մը պարզելու կեանքին դէմ քենէ զատ:

3) ընտրէ բախլիքներդ: Գիտցիր թէ ինչ որ ամբոխին հիացում կ'ազդէ Յուշերուդ մէջ, ամէնէն տկար մասն է գործիդ: Եդիր բիրտ ու անգամ մը ըսածդ մի կրկներ երկրորդ անգամ: (...)

4) ճետուէ եւրոպական գրականութեան մէջ: (...) Ամէնէն առաջ նիւթական անկախութիւնդ հոգայ: Վերջը մտածէ մեր ողբալի գրականութեան:

5) եւրոպական ու ասիական կեանքի խառնուրդ վէպ մը, տիպարները բոլոր գետիններէն: Բայց գրուած ոչ քու քնաբերգութեամբդ: Այն ատեն պիտի ազատիս հացին մղձաւանջէն»(45):

Այս էր, խտացուած, Օշականի մտածումը Զարեանի մասին: Այս նոյն գիծերուն պիտի տարածուէր ու ընդլայնուէր աւելի ուշ, բացայայտ մեղադրանքով մը իր կարողութիւնները լրիւ կերպով իրագործելու Զարեանի ձախողութեան, տարբեր հրատարակութիւններու մէջ. «Արեւմտահայ գրականութեան համառօտ պատմութիւն» (դասագիրք, 1934), «Հայ գրականութիւն» (դասագիրք, 1942), «Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան» (Ժ. հատոր, 1944)(46). Նաեւ՝ նամակներու եւ ժամանակակիցներու յուշերու, ինչպէս եւ տարբեր յօդուածներու մէջ ցրուած ակնարկներով:

«Մայրիներու շուքին տակ» (1932) գրական զրոյցին մէջ, Օշական սուր քննադատութեան ենթարկեց Զարեանի «Տատրագոմի հարսը» վիպերգը: Ծանօթ չենք Զարեանի հակազդեցութեան: Ըստ էութեան, ոչինչ գիտենք երկու գրողներու կապի մասին 1928 - 37 շրջանին: Խզումը պիտի կայանար 1937-էն ետք:

Առնուազն 1929-էն, Զարեան արտամուսնական յարաբերութիւն մը հաստատած էր ամերիկացի նկարիչ Ֆրենսիս Պրուքի հետ, որ իրեն որդի մը տուած էր 1930-ին: Ան իր ընտանիքէն բաժնուած է 1934-ին եւ ամուսնալուծուած՝ 1936-ին: Այս դէպքը Օշականի կողմէ Թատերախաղի վերածուած է. «Մինչեւ ո՞ւր...»ը գրած է երկու շաբաթէն եւ հրատարակած՝ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, 1939-ին: Ծննդոցը պատմած է այսպէս.-

«1937-ին Փարիզ է, հայրենակիցի մը տունը: Թուղթեր խառնած ատեն կը կարդայ երկու-երեք նամակ, գրուած այդ հայրենակիցին կնոջը, մէկու մը կողմէ, որ դարձեալ ծանօթ էր իրեն: Կինը այդ թուղթերուն մէջ կը պաշտպանէ զինքը, զաւակները լքող ամուսինը, որ գացած է ոսկի հորթին ետեւէն, Ամերիկա: Ու կը պաշտպանէ, էրկանը այդ արարքը պախարակող հանրային կարծիքին դէմ՝ հանճարը իր ամուսնին: Կը հաւատար, թէ այդ զոհողութեան գնով իր ամուսինը պիտի ըլլար այն նշանաւոր դէմքը, զոր կը յաւակնէր ըլլալ այդ մարդը: "Մինչեւ ո՞ւր"ը, այդ տենդին մէջ Օշական պիտի յանձնէր թուղթին, տասնըհինգ օրուան մէջ»(47):

Թատերախաղին դիպաշարը հետեւեալն էր: Միկա Արան՝ հայ մեծ բանաստեղծ, կ'որոշէ իր ընտանիքը լքել եւ վերստին ամուսնանալ հարուստ Ամերիկուհիի մը հետ որմէ աղջիկ մը ունի արդէն: Հակառակ տարբեր կարծիքներու, կասիան՝ հայ կինը, չընդդիմանար եւ մինչեւ իսկ կը պաշտպանէ իր ամուսինը՝ յանուն իր հանճարի լրիւ իրագործումին: Տասը տարի ետք, ոչինչ իրագործելէ ետք միջազգային ասպարէզին մէջ, Միկա Արան կը վերադառնայ իր հայ կնոջ ու զաւակներուն գիրկը՝ բարոյապէս Թէ Ֆիզիքապէս քայքայուած, եւ յանկարծամահ կ'ըլլայ մեծ յուզումներու ծանրութեան տակ:

Այդ դէպքէն ետք, Օշականի ու Զարեանի յարաբերութիւնը հաւանաբար խաթարուած էր: Հետեւաբար, Թատերախաղին հրատարակութիւնը Զարեանի համար շարժառիթ դարձաւ «Հայրենիք»ի հետ իր կապը խզելու, ինչպէս ցոյց կու տայ Ռուբէն Դարբինեանի հետեւեալ նամակը, որ գրուած է 23 Ապրիլ 1946-ին, վերահաստատելով ինը տարի ընդհատուած Թղթակցութիւնը. -

«Օշականի թատերախաղը ես հրատարակած եմ՝ առանց գիտնալու, որ հեղինակը անոր միջոցով ուզած է Ձեր կեանքը ներկայացնել: Վերջէն միայն մէկը ըսաւ ինծի, թէ Օշականը Ձեզ է ի նկատի ունեցած: Բայց ես չհաւատացի եւ կարեւորութիւն չտուի: Մեր կեանքի մէջ այնքա՜ն պատահական բամբասանքներ կ'ըլլան ասոր անոր հասցէին, որ ես չէի կրնար լուրջ ընդունիլ նման բամբասանք մը Ձեր հասցէին: Յետոյ, Ձեր անհատական կեանքին ես բնաւ ծանօթ չէի, որ այս կամ [այն] եզրակացութիւնը կարենայի հանել: Յետոյ, պէտք է նկատի ունենաք, որ ես որեւէ հաշիւ չունէի մաքրելու Ձեզնից՝ գիտակցաբար Ձեզ վիրաւորել ուզելու համար: Ընդհակառակն, իբր գրագէտ ես Ձեզ միշտ բարձր դասած ու բարձր գնահատած եմ եւ, իբր "Հայրենիք"ի խմբագիր, շահագրգռուած եղած եմ միշտ, որ դուք, իբր ամսագրի ամէնէն թանկագին աշխատակիցներէն մէկը, միշտ կապուած մնաք ամսագրի հետ: Վերջապէս, ոչ որեւէ ատեն եւ ոչ ալ այժմ Օշականը ես Ձեզմէ բարձր չեմ դասած՝ անոր հաճելի ըլլալու ցանկութեան Ձեզ վիրաւորել ուզելու համար: Ընդհակառակն, որեւէ ատեն, եթէ ընտրութիւն ընելու հարկադրանքին առջեւ դրուէի, Ձեզ է որ պիտի գերադասէի ունենալ եւ ոչ թէ Օշականին, որի գրական տաղանդի մասին շատ մեծ գաղափար չունիմ»(48):

Այս նամակը համառօտակի կը ներկայացնէ Դարբինեանի զգացումները Զարեանի հանդէպ, իր կարծիքը՝ Օշականի մասին, եւ, ամէն բանէ առաջ, Թատերախաղին խնդիրը: Ասոր իսկական պատմութիւնը հրապարակաւ ծանօ՞թ էր: Հաւանաբար, բայց վստահաբար հրատարակուած չէր: Դարբինեան ճիշդ էր երբ կը մերժէր որեւէ հակակրանք Զարեանի հանդէպ, որ ի վերջոյ վերսկսած է իր աշխատակցութիւնը, բայց երբեք չէ հաշտուած Օշականի հետ: Ան վստահաբար Թատերախաղը ընկալած է որպէս անձնական վիրաւորանք: Օշականի եւ «Հայրենիք»ի յարաբերութիւնը գաղջ եղած էր 1928-էն, երբ ամսագիրը կարեւոր կրճատումներ ըրած էր իր առաջին մեծ վէպին՝ «Ծակ պտուկը»ին(49), եւ Օշականի համբաւը իբրեւ «դժուար» գրող, անկասկած դրական կէտ մը չէր Դարբինեանի արժեւորումին մէջ:

Օշականի բացայայտ անդրադարձները Զարեանին բաւական մեծաթիւ են, ինչպէս ըսինք: Կրնանք աւելցնել ներյայտ անդրադարձ մը «Համապատկեր»ի տասներորդ հատորին մէջ. - «1944-ին, երբ այս տողերը կը գրուին, կացութիւնը նոյնն է եղերապէս: Իմաստի հացկատակ մը նորէն աննման հսկայ մըն է մտքի: Նորէն գնչու պատմող մը, մեծ վիպասանի մը պատմուճանը ուսերուն, կը սիրամարգէ...»(50): *1943-ին, Զարեան հրատարակած էր «Նաւը լերան վրայ» վէպը, որ Օշականի կարծիքով «վրիպանք մըն է, թէեւ մեր գրականութեան գեղեցկագոյն էջերէն 50-60 մը ունի իր մէջ»(51):*

Զարեանի ակնարկութիւնները Օշականի մասին 1920-ական Թուականներէն ետք բաւական ցանցառ են, գոնէ՝ գրաւոր: Համբարձում Քէքլիկեան լաւագոյնս ամփոփած է իրենց փոխադարձ կարծիքը. «Կոստան Զարեանին յատկացուց (...) համեստ տաղանդ մը եւ նոյն շունչով զայն մեղադրեց իբրեւ "dandy", իբրեւ վեհաշուք կեղծաւոր մը: Իր հետ ունեցած մէկ զրոյցիս ընթացքին, Զարեան, իր կարգին, Օշականը մէկդի դրաւ իբրեւ "գիւղացի վարժապետ նեղմիտ դպիրի մը միտքով"»(52): *Բենիամին Թաշեանի համաձայն, Զարեան Օշականի գրական քննադատութիւնը կը համարէր «մսագործի մեթոտ»(53):*

Արդեօք այս փոխադարձ արհամարհանքը հիմնուած էր զուտ անձնակա՞ն պատճառներու վրայ: Թերեւս: Արդեօք Օշականի մերժումը դրդուած էր իր Թշնամանքէն գրողի մը հանդէպ որ կրնար շո՞ւք ընել իրեն: Կրնայ ըլլալ: Արդեօք Զարեանի մերժումը հիմնուած էր Օշականի Թատերախաղին առթած ոխի՞ն վրայ: Կարելի: Այսօր չենք կրնար այս մտերիմ հարցերուն մէջ խորասուզուիլ առանց գուշակութեան մէջ իյնալու:

Օշական մեռաւ 1948-ին, իսկ Զարեան՝ 1969-ին: Բաւարար ժամանակ, ուրեմն որպէսզի զիրենք գիտենք տարբեր լոյսի տակ՝ ենթակայական մերձեցումէ հեռու: Կը մնան դէշ ընթերցուած կամ բնաւ չընթերցուած, հակառակ որ, ինչպէս Վահէ Օշական հաստատած է, «(...)հիներէն անո՛նք միայն կարողացան ծանր ու տոկուն գործեր տալ՝ որոնք շատ ալ կարեւորութիւն չտուին քաղաքական ղեկավարութիւններու պայքարներուն, ոչ ալ այդ հասարակական կոչուած հրամայականներուն - Օշական եւ Զարեան»(54): Իրենք ընտրեցին ազատութիւնը իրենց ինքնուրոյն ուղիով: Եւ վճարեցին այդ ընտրութեան գինը՝ լռութեամբ պատժուելով: Ժամանակն է իրենց վրայ ինկած երկաթէ վարագոյրը վերցնելու:

Վ. Մ.

Պուէնոս-Այրէս

Այս յօդուածը, որոշ հպումներով, հայացուած ամփոփումն է այն զեկուցումին, որ ներկայացուած է «Յակոբ Օշականը եւ Սփիւռքի գրականութիւնը» գիտաժողովին, կազմակերպուած փրոֆ. Մարկ. Նշանեանի կողմէ, 21 Նոյեմբեր 1998-ին, Գոլումպիա համալսարանին մէջ, Նիւ-Եորք: Անգլերէն ընդլայնուած բնագիրը լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկային՝ գիտաժողովի զեկուցումներու հատորին մէջ:

(1) Ալբերտ Շարուրեան (խմբ.), *Միսաք Մեծարենցը եւ Դանիէլ Վարուժանը ժամանակակիցների յուշերում*, Երեւան, 1984, 217:

(2) Պ. Ս., *Իրենց կարօտներուն կարօտով...*, «Մեհեան», լուսատիպ վերհրատարակութիւն, Հալէպ, 1996, գ:

(3) Կոստան Զարեան, *Տեղի, ժամանակի եւ գրողի մասին*, «Սովետական Գրականութիւն», 4, 1970, 106:

(4) Յակոբ Օշական, *Մայրիներու շուքին տակ*, Պէյրութ, 1983, 94-95:

(5) Կոստան Զարեան, *Երկեր*, Անթիլիաս, 1975, 134-135:

(6) Պ. Ս., *նշ. աշխ.* դ:

(7) Կոստան Զարեան, *Նաւատոմար*, «Նորք», 2, 1994, 22:

(8) Եուրի Խաչատրեան, *Մենաւոր նաւորդի երկու «Նաւատոմար»ը*, «Նորք», 2, 1994, էջ 8:

(9) Lawrence Durrell, *Constant Zarian—Triple Exile*, «Ararat», Spring 1994, 35: Մեհենականները «տարագիր տաղանդներ» («exiled talents») կոչելը հասկնալի չէ, բացի եթէ հոգեկան տարագրութիւն համարուի: Հայերէնը (Լաուրընս Տարէլ, *Կոստան Զարեան, երիցս աքսորեալը*, «Գրական Թերթ», 10 Մայիս 1991, 3) կու տայ «տաղանդների յետագայում աքսորեալ մի խումբ» տարբերակը, որ սխալ է:

(10) 21 Յունուար 1914-ին, Հրանտ Նազարեանց Իտալիայէն գրած է Հ. Սիմոն Երեմեանին, թէ «Ռաշէլին [Զարեանի կինը՝ Թագուհի, Վ. Մ.] վաստկած դրամովը *Մեհեանը* կը հրատարակուի...: *Ու Ռաշէլին հրատարակած թերթին մէջն է որ Հայր Սիմոն Երեմեան ու Հրանտ Նազարեանց հայհոյուած, խաչուած, անարգուած են...*» (Գրիգոր Պըլտեան, *Հայկական ապագայապաշտութիւն եւ Հրանտ Նազարեանց*, «Բազմավէպ», 1-2, 1991, 395. ընդգծումները բնագրային են): Ասիկա առայժմ ենթադրութիւն:

(11) Գ. Բարսեղեանի նամակը Կ. Զարեանի՝ 1 Յունուար 1914 (տե՛ս. Վ. Մատթէոսեան, *Գեղամ Բարսեղեանի նամակները Կոստան Զարեանին*, «Հորիզոն - Գրական Յաւելուած», Յունիս 1997, 10): Մինչեւ 1914, Զարեանի անունը հայ մամուլին մէջ կը տառադարձուէր «Կոնստան»:

(12) Մարկ. Նշանեան, *Գրական կանգնումը(Ա.)*, «ԿԱՄ», 3-4, 1986, 223:

(13) Կարօ Փօլատեան, *Զրոյց*, Բ. հատոր, Գահիրէ, 1961, 89: Հմմտ. Զարեան, *Տեղի, ժամանակի...*, 106. Ստեփան Կուրտիկեան, *Արտասահմանի հայ գրողների հետ*, Երեւան, 1984, 62:

(14) *Վերստին յաւելուած*, «Բագին», 2, 1996, 96:

(15) *Մտքի յաւերժական ճամբորդը*, զրոյց Ա. Զարեանի հետ, «Գրական Թերթ», 8 Փետրուար 1991, 2:

(16) Սխալ է զայն համարել Վարուժանի ինքնագիր (հմմտ. Դ. Վարուժան, *Երկերի լիակատար ժողովածու*, հատոր 3, Երեւան, 1987, 210-213): Գ. Պըլտեան (*Մարտ*, Անթիլիաս, 1997, 422) բնագրին մէջ նկատուած է ապագայապաշտ ոճը, «որուն ծանօթ էր Զարեան»: Ընդգծելով «խմբական» բնոյթը, կ'ենթադրէ, որ «շատ հաւանաբար Օշական - Զարեան - Վարուժան երրորդութեան կը պատկանի»:

(17) Մատթէոսեան, *Գեղամ Բարսեղեանի...*, 10:

(18) Շարուրեան, *Միսաք Մեծարենցը եւ Դանիէլ Վարուժանը...*, 243:

(19) Վարուժան, *նշ. աշխ.*, 122:

(20) Հմմտ. Գրիգոր Պըլտեան, *Պատկերէն կորուստ. Խարբերդի գրողները եւ գաւառական գրականութիւնը*, «Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ», Սեպտեմբեր 1998, 2-3:

(21) Կուրտիկեան, *նշ. աշխ.*, 62-63 (ընդգծումը մերն է):

(22) Պըլտեան, *Պատկերէն կորուստ...*, 3:

(23) Զարեան, *Տեղի, ժամանակի...*, 106:

(24) Յակոբ Օշական, *Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան*, հատոր Ժ., Անթիլիաս, 1982, 418:

(25) Յակոբ Օշական, *Մոռցուածները. Արմէն Տօրեան*, «Ճակատամարտ», 24 Ապրիլ 1921, 1:

(26) Սուրէն Դանիէլեան, *Հեթանոսական գրական շարժման պատմութիւնից*, Երեւան, 1988, 124:

(27) Ֆիլիպ Զաքարեան, *Յակոբ Օշական եւ Կոստան Զարեան*, «Ազդակ», 13 Օգոստոս 1973, 4:

(28) *Մտքի յաւերժական...*, 1; տե՛ս. Զարեան, *Երկեր*, 497-504:

(29) Պ. Ս., *Յ. Օշական Թուականներով եւ Թիւերով*, «Բագին», Յունուար-Փետրուար 1984, 11:

(30) Թէոդիկ, *Վրթանէս Փափազեան*, «Ամէնուն Տարեցոյցը», Պոլիս, 1921, 180:

(31) Վ. Մատթէոսեան, *Յակոբ Օշականէն երկու նամակ Կոստան Զարեանին*, «Հասկ Հայագիտական Տարեգիրք», հ. Է. - Ը., 1995-1996, 273:

(32) *Նոյն*, 274:

(33) *Նոյն*, 275:

(34) Օշական, *Համապատկեր* 71 (1-15 Օգոստոս 1921). Յոբելինական Կեդրոնական Յանձնաժողով, *Յակոբ Օշական. կենսագրական տեղեկութիւններ*: «Նոր Գիր», Աշուն-Ձմեռ 1946, 225 (15-30 Օգոստոս 1921):

(35) Օշական, *Համապատկեր*, 71:

(36) Պըլտեան, *Մարտ*, 375:

(37) Մատթէոսեան, *Յակոբ Օշականէն...*, 275:

(38) Գէորգ Զագրեան *Յակոբ Օշական*, «Յուսաբեր» ամսագիր, 4, 1947, 24: Սխալ է Զագրեանի Դեկտեմբեր թուագրումը, քանի որ ներկայացումները Փետրուարին եղած են (Ըստ Մարկ. Նշանեանի «Լիակատար մատենագրութիւն Յակոբ Օշականի» գործին, այժմ՝ հրատարակութեան ընթացքի մէջ):

(39) Կոստան Զարեան, *Հայ Թատրոն*, «Բարձրավանք», 2, 1922, 66:

(40) Զարեան, *Երկեր*, 36:

(41) Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարան (ԳԱԹ), Արշակ Չօպանեանի ֆոնտ, թիւ 2131:

(42) ԳԱԹ, Կոստան Զարեանի ֆոնտ, թիւ 116:

(43) Տե՛ս. 16 Օգոստոս 1926-ի Թէքէեանի պատասխանը (Վահան Թէքէեան, *Նամականի*, Լոս-Անճըլըս, 1983, 539-540):

(44) ԳԱԹ, Կոստան Զարեանի ֆոնտ, թիւ 116:

(45) *Անդ*:

(46) «Արեւմտահայ գրականութեան համառօտ պատմութիւն»ը «դարձեալ խօսուած, դասական կարիքներու ի խնդիր գործ մըն է (*Համապատկեր*, 305), որ կը մնայ անտիպ, բացառելով Կոստան Զարեանին նուիրուած գլուխը (Յակոբ Օշական, Կոստան Զարեան, «Հասկ Հայագիտական Տարեգիրք», հ. Է. - Ը., 1995-1996, 265-272. օգտագործուած օրինակը «Դէմքեր» խորագիրը կը կրէ): Տե՛ս. նաեւ Յակոբ Օշական, *Հայ գրականութիւն*, Երուսաղէմ, 1957, 614-665. *Համապատկեր*, 405-420):

(47) Օշական, *Համապատկեր*, 56: Հայրենակիցը՝ Գէորգ Զագրեանն էր, որուն երկրորդ կինը՝ Սաթենիկ Իւսնեան, մտերիմ էր ու թղթակից՝ Թագուհի Զարեանի հետ (Արմենուհի Գեւոնեան, *Յիշատակներ Հայաստանէն*, «Յառաջ», 2 Մարտ 1990, 2-3):

(48) ԳԱԹ, ԿԶՖ, թիւ 25:

(49) Յակոբ Օշական, *Նամականի*, Ա. հատոր, Պէյրութ, 1983, 38-39:

(50) Օշական, *Համապատկեր*, 403:

(51) Օշական, *Նամականի*, 105:

(52) Hampartzoum Keklikian, *The Mentor I Missed*, «Ararat», Winter 1983, 41.

(53) Բենիամին Թաշեան, *Յակոբ Օշական Կոստան Զարեանի մասին*, «Արմենիա», 7 Յունիս 1963, 2 (արտատպուած՝ «Յուսաբեր»էն):

(54) Վահէ Օշական, *Գրական հարցեր*, «Բագին», 12, 1966, 50:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 9
MARDI
9 MARS
1999

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 6,00 F.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.592 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.592

ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐԸ ՋՈՀԵՐ ԿԸ ԽԼԵՆ

Թուրքիոյ կեդրոնական շրջանին Զանգըլըրի մէջ Մարտ 5-ին հեռավար ռումբով մահափորձ մը կատարուած է կուսակալին դէմ: Երեք հոգի մեռած են, տասը հոգի ալ վիրաւորուած: Կուսակալը մասնակի կերպով վերքեր ստացած: Արարքը ստանձնած է ԹԻՔՔՕ ծայրայեղ ձախակողմեան կազմակերպութիւնը: Կուսակալ Զէվիք ծանօթ էր որպէս ՓՔՔ-ի եւ ձախակողմեան կազմակերպութիւններու դէմ հալածանքի դիմած ղեկավար մը: Թուրք մամուլին Մարտ 8-ի թիւերուն համաձայն արարքը գործողները ձերբակալուած են Պոլսոյ մէջ:

Նոյն օրուան քրտական օրաթերթը «Էօզկիւր Փոլիթիքա» կը տեղեկացնէ թէ ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Էօճալանի ձերբակալութենէն ետք Թուրքիոյ դէմ պայքարը սաստկացնելու իրենց ռազմավարութիւնը սկսած է արդիւնք տալ. Զանգըլըրի մահափորձէն ետք նոյն օրը Թրքական Քիւրտիստանի մէջ "Քիւրտիստանի Ժողովրդական Ազատագրումի Բանակ"ին կողմէ վար առնուած է «Սքորսի» տիպի զինուորական ուղղաթիռ մը. 20 զինուոր մահացած է: Թերթը կ'աւելցնէ թէ Թուրքիոյ Սպայակոյտը լուռ կը մնայ ջախջախուած ուղղաթիռին մասին, որպէսզի կարենայ չարունակել ՓՔՔ-ի քայքայման մասին ձեռնարկուած քարոզչութիւնը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այլ շրջաններու մէջ ալ զանազան արարքներ գործուած են, միշտ թիրախ առնելով թրքական զօրաբաժիններ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԷՉԷՆԻՈՅ մէջ ռուս զօրավար մը որ Ներքին Նախարարութիւնը կը ներկայացնէր առեւանգուած է Մարտ 5-ին, Գրոզնիի օդակայանը, երբ կը պատրաստուէր Մոսկուա մեկնիլ: Մասխատովի համար այս արարքը հետեւանք է երկու չէչէն կիներու դատապարտումին, անցեալ ամիս, ահաբեկչական մահափորձի մը համար: Այս առեւանգումէն ետք, ռուս բոլոր պաշտօնական ներկայացուցիչները մեկնած են Չէչէնիայէն:

ՍԹԱՆԼԷ ՔԻՒԲՐԻՔ, շարժանկարի մեծագոյն բեմադրիչներէն մէկը, մեռաւ Լոնտոնի մօտ իր բնակարանին մէջ, Մարտ 7-ին, 70 տարեկանին: Ծնած էր Նիւ Եորք, կեդր. Եւրոպայէն գաղթած ընտանիքի մը ծոցը: Մեծաքանակ արտադրող մը չէ եղած (12 ֆիլմ, 40 տարուան երկայնքին), բայց իր ամէն մէկ ժապաւէնը խանդարող բան մը ունեցած է, որու պատճառաւ համբաւ կը վայելէր: Իր ֆիլմերէն ամէնէն ծանօթն է՝ Օռանժ մեքանիք, որ 70-ական թուականներուն մեծ աղմուկ հանած է: Իր ֆիլմերէն են նաեւ Լոլիթա, Շայնինկ, 2001՝ Անջրպետի Ոդիսականը, եւլն. եւլն.: Ունի անտիպ ֆիլմ մըն ալ, որ պիտի ներկայացուի Յուլիսին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ տարեկան մրցանակները - Սեզար - բաշխուեցան Մարտ 6-ին եւ ինչպէս միշտ, քննադատութեանց առիթ տուին: Լաւագոյն ֆիլմը նկատուեցաւ «Հրեշտակներու երազուած կեանքը», որու հերոսուհին ալ ստացաւ լաւագոյն դերասանուհիին մրցանակը, որու համար նախատեսուած էր Գաթրին Տընէօվ: Լաւագոյն բեմադիրի մրցանակին արժանացաւ Փաթրիս Շէրօ «Ըէօ քի մէմ փրանտրոն լը թրէն»ին համար, լաւագոյն դերասանն ալ նկատուեցաւ Ժագ Վիլըրէ «Լը Տինէ տէ Գոն»ի իր դերին համար:

Ժ.-Փ. ՇՐՎԷՆԸՄԱՆԻ «Քաղաքացիներու Շարժում»ը որոշեց առանձին ցանկ չներկայացնել եւրոպական ընտրութիւններուն, այլ միանալ ընկերվարական ցանկին: Սամի Նայիր որ պիտի գլխաւորէր ցանկը եթէ առանձին ներկայանար, երրորդ տեղը պիտի գրաւէ ընկերվարական ցանկին վրայ, դիրք մը որու թեկնածու էր Միշէլ Ռոքար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հրէական Կազմակերպութեանց Ներկայացուցչական Խորհուրդի (ԳՐԻՖ) պատուիրակութիւն մը շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է Մերձաւոր-Արեւելք (Եգիպտոս, Իսրայէլ, Յորդանան եւ պաղեստինեան ինքնավար շրջան) եւ որոշած է հանդիպում ունենալ Արաֆաթի հետ, ինչ որ աննախընթաց դէպք մըն է: ԳՐԻՖ-ի նախագահին համար պաղեստինեան Պետութիւն մը անխուսափելի է եւ անոր պէտք է յանգիլ բանակցութեանց ճամբով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մարդահամարը սկսաւ Մարտ 8-ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Ապրիլ 3: Մարդահամար կատարողներէն ոմանք բազմալեզու պիտի ըլլան, որպէսզի գործը դիւրանայ կարգ մը «դժուար» որակուած թաղամասերու մէջ: Վերջին մարդահամարը տեղի ունեցած էր 1990-ին: Առաջինը տեղի ունեցած էր 1328-ին Ֆիլիփ Զ.-ի օրով, երբ Ֆրանսայի բնակչութիւնը շուրջ 19 միլիոն էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ միջազգային ցուցահանդէսը որ բացուած էր Փետր. 28-ին Փորթ տը Վէրսայլ, իր դըռները փակեց Մարտ 7-ին: Նախագահ Շիրաք, որ Մակեդոնիա գտնուելով չէր կըրցած բացումը կատարել, չորս ժամ անցուց փակման օրը, ապահովութիւն տալով հողագործներուն որ իրենց շահերը պիտի պաշտպանուին Պրիւսէլ: Ցուցահանդէսը 610 հազար այցելու ունեցած է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 5 / 8)

ՀՀՇ-Ի 11-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մարտ 5-ին սկսած է ՀՀՇ-ի 11-րդ համագումարը: Վարչութեան նախագահի պաշտօնակատար Ա. Զուրաբեան ելոյթով մը ամփոփած է անցեալի ձեռքբերումները եւ սխալները. այս փուլին կարեւոր նկատած է կուսակցութեան կառոյցներուն աշխուժացումն ու համախմբումը: Ելոյթներ ունեցած են այլ կուսակցութիւններէ հրաւիրեալներ ալ: Պատուիրակներէն Կ. Ռուբինեան ՀՀՇ-ի անցած ճամբուն ամէնէն ցաւալի տուեալը նկատած է այն որ ան չկրցաւ բնականոն ընտրութեան ճամբով իշխանութեան փոխանցման աւանդութիւն հաստատել երկրին մէջ: Ու այդ իմաստով, որպէս ընդդիմադիր ընելիքներ ունի: Համագումարի աշխատանքներուն մասնակցած է Հանրապետութեան առաջին նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան ալ:

Համագումարը, յաջորդ օրուան նիստին, վերլուծած է Հայաստանի քաղաքական իրավիճակը եւ առաջարկներ ներկայացուցած ՀՀՇ-ի յառաջիկայ ընելիքներուն մասին: Ընդունուած են «Կազմակերպութեան եւ նրա քաղաքական իշխանութեան մասին», «Իշխանափոխութեան եւ ներկայ իրավիճակի մասին», «Հանրապետութեան զարգացման ուղղութեան եւ ՀՀՇ խնդիրների մասին» բանաձեւերը, որոնց արծարծման ընթացքին արտայայտուած այլ մտքերը ցոյց տուած են որ ՀՀՇ-ն կ'որդեգրէ արմատական ընդդիմադիրի դիրքորոշում Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ: Համագումարի վերջաւորութեան վարչութեան անդամ ընտրուած են 41 պատուիրակ, որոնց կարգին Բաբգէն Արարքցեան, Արարատ Զուրաբեան, Յուսիկ Քհնյ. Լազարեան, Կարապետ Ռուբինեան, Արա Սահակեան, Ալեքսանդր Արզումանեան, Տիգրան Յակոբեան, եւայլն: Ընտրուողներէն առաւելագոյն ձայնը հաւաքած է Վանօ Սիրադեղեան (376-ի վրայ 348 ձայն): Համագումարի աւարտէն ետք պատուիրակները այցելած են Եռաբլուր: Կիրակի, Մարտ 7-ին, վարչութեան նիստին կարելի չէր եղած նախագահը ընտրել, երեք թեկնածուներէն ոչ մէկը ստացած ըլլալով անհրաժեշտ 21 ձայները (41-ի վրայ): Այդ թեկնածուներն էին Ալեքսանդր Արզումանեան, Բաբգէն Արարքցեան եւ Վանօ Սիրադեղեան: Ա. Արզումանեան քաշած է իր թեկնածութիւնը, բայց կրկին մեծամասնութիւն չէ գոյացած: Բաբգէն Արարքցեան ստացած է 14 եւ Վանօ Սիրադեղեան 20 ձայն:

***

Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԶՐՈՅՑԷՆ

ՀՀՇ-ի 11-րդ համագումարին ընթացքին Լ. Տէր - Պետրոսեան պատասխանած է լրագրողներու շարք մը հարցումներուն: Ըսած է թէ ափսոսանք չունի հրաժարած ըլլալուն, իսկ ինչ կը վերաբերի իր վարկանիշին, «քաղաքականութիւնը ճօճանակ է. վարկանիշերը միշտ պէտք է բարձրանան կամ իջնեն: Այսօր մէկի վարկանիշն է ընկած, վաղը մէկ ուրիշինը կ'ընկնի կամ կը բարձրանայ»: Ղարաբաղի հարցին մասին կեցուածքը փոխած չէ. «Մէկ տարի առաջուան վիճակը այսօր էլ պահպանւում է»: Ինք գիտէր լուծումի ճանապարհը եւ կը լուծէր: «Ինչքան ուշ լինի հակամարտութեան լուծումը, այնքան քիչ ենք ստանալու» ըսած է ան:

Ըսելէ ետք թէ եթէ ինք չհրաժարէր, կրնար աւելի վատթարանալ վիճակը, Հ.Յ.Դ.-ի կասեցումի որոշումը վերագրած է դատարանին, շեշտելով. «Ես իմ հրամանագրով պարզապէս կանխեցի տեռորը մինչեւ դատարանի վճռի հրապարակումը»:

Ինչպէս վերջերս Վ. Սարգսեան, Լեւոն Տէր - Պետրոսեան ալ ըսած է որ ներկայի ղեկավարները բոլորն ալ իր ընկերներն են. «գաղտնիք կա՞յ որ բոլորն էլ իմ ընկերներն են եղել՝ եւ Ռ. Քոչարեանը, եւ Ս. Սարգսեանը, եւ Վ. Մանուկեանը, եւ Ա. Մանուչարեանը, եւ Հ. Գալստեանը եւ Վ. Սիրադեղեանը: Իսկ հիմա իմ յոռնեկն է իմ ընկերը» ըսած է ան:

Վ. Սիրադեղեանի մասին հարցումներու պատասխանելով, անոր հակառակորդներուն «հազար ու մի մոտիւ»ով բացատրած է պատահածները, կրկնելով որ դատախազին Բ. միջնորդութիւնն ալ առաջինին չափ խայտառակ էր ու այդ բոլորը ուղղուած էին ոչ թէ Վ. Սիրադեղեանի, այլ երկրին վարկին դէմ:

Լ. Տէր - Պետրոսեան իշխանութիւնը կորսնցնելէ ետքի բնական վիճակ նկատած է ՀՀՇ-ի չփոթումը:

Ինք ներկայիս կը հանգստանայ, յետագային կարելի է որ Մատենադարանի աշխատանքը շարունակէ: Մամուլին կը հետեւի թեթեւակի, գիրք գրելու մտադիր չէ: Նոր կուսակցութիւն ստեղծելու նպատակ չունի. «ո՞րն է ՀՀՇ-ից աւելի լաւը»:

***

Խ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին նախագահ Լորտ Ռ. Ճոնսթըն Ազգային Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեանի առաջարկը գոհունակութեամբ դիմաւորած ու Մարտ 4-ին պատասխանած է թէ կովկասեան երեք հանրապետութիւններու խորհրդարաններու նախագահներուն հանդիպումի անոր առաջարկին ուղղութեամբ կը հրաւիրէ առաջին հանդիպումի մը, Սթրազպուրկի մէջ, Մարտ 15-ին: Ան տեղեկացուցած է թէ Վրաստանի ու Ազրպէյճանի խորհրդարաններուն նախագահները համաձայնութիւն տուած են նոյն հանդիպումին:

***

ԴԱՏԱԿԱՆ ՎՃԻՌՆԵՐ

Մարտ 5-ին աւարտած է յելուզակութեամբ, ապօրինի զէնք ունենալու, գումարներ շորթելու յանցանքով մեղադրըւած 10 ամբաստանեալներու դատը: Անոնցմէ հինգը 7-ական, երեքն ալ հինգական տարուան բանտարկութեան դատապարտուած, երկուքը ազատ արձակուած են: Տասնեակը ձերբակալուած էր 1998 Յունուարին, Ջրվէժի մէկ ամարանոցին մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE» (6 Mars)

Instantanés turcs

Թերթը լման էջ մը ունի Թուրքիոյ մասին, ստորագրուած՝ Ժողէ - Ալէն Ֆրալոն: Երկրին հակամարտութիւններով, մրցակցութիւններով խճողուած ներկայի քաջատեղեակ լրագրողը զանազան հանդիպումներու խճանկարով մը կուտայ երկրին ամբողջական պատկերը: Ուսանողուհիներու, գործի մարդոց, քաղաքապետի մը, կրօնամէտ ու քրտական կուսակցութիւններու անդամներու կարգին ան տեսակցութիւն ունեցած է նաեւ «Ակօս» շաբաթաթերթին խմբագիր Հրանդ Տինքի հետ: Թերթը կը ներկայացնէ որպէս «տասակաւին հոն ապրող 80 հազար Հայերու վրայ մեծ ազդեցութեան տէր օրգան մը»: Անոր խմբագիրը կ'ըսէ. «Մենք ալ այս հողին զաւակն ենք ու մենք մեզ օտար կը զգանք Եւրոպայի, կամ ԱՄՆ-ու մէջ»: Ապա կը նկարագրէ ընդհանուր կացութիւնը. «Թուրք ժողովուրդը ծանր հարցեր ունի այսօր: Կայ իսլամական հարցը, քրտականը: Մինչդեռ ամէնէն կարեւորը ժողովրդավարութեանն է: Այս երբեք գըլխաւոր մարզերուն մէջ մենք ալ Թուրքերուն նման կը տառապինք. անձնապէս, որպէս անհատ, հոս ամէն մարդ ազատ է ճամբորդելու, խօսելու, դրամ շահելու, մէկ խօսքով՝ օգտուելու ժողովրդավարութենէն, այն սահմաններուն մէջ որ ան գոյութիւն ունի. սակայն, անմիջապէս որ այդ անհատը համայնք մը կը կազմէ, նոյնքան ազատ չէ: Ամէն մարդ կ'ըսէ թէ Թուրքիան խճանկար մըն է, բայց ան աւելի կը նմանի կրանիթի բեկորի մը: Սակայն, ուշադրութի՛ւն. երբ կրանիթը իյնայ կը փշրուի, մինչդեռ խճանկարը երբեք չի կոտրիր»:

Ու կ'աւելցնէ. «առօրեային մէջ ոչ մէկ հարց ունինք այս երկրին միւս բնակիչներուն հետ. բայց անցեալը մտաբերելով միշտ հարց կու տանք թէ վաղը ի՞նչ կը սպասէ մեզի»:

***

«LE FIGARO-*MAGAZINE*» (6 Mars)

LE MYTHE DE L'ETERNEL RETOUR
LE MALHEUR KURDE

Իր խմբագրականին մէջ, Ֆրանց - Օլիվիէ Ժիսպէր կրկին կ'անդրադառնայ Քիւրտերու դատին (առաջին խմբագրական մը նուիրած էր Փետրուար 20-ին ալ որու արձագանգած էինք Փետրուար 23-ի մեր թիւով) եւ կը ծանրանայ աշխարհառազմագիտական շահերուն վրայ որոնց պատճառաւ քրտական դժբախտութիւնը կը տեւէ դասնամեակներէ ի վեր: Միացեալ Նահանգներ, կը գրէ, չեն ուզեր վշտացնել Թուրքիան, շրջանի բանալի պետութիւն, հաւատարիմ զինակից Արեւմուտքի եւ աւանդական թշնամի Քիւրտերուն: Քիւրտերը, բոլոր հող չունեցող ժողովուրդներուն պէս են, կը խանգարեն: Այնքան աւելի կը խանգարեն որ կը վտանգեն Ամերիկայի գերագոյն շահերը: «Ռէալ փոլիթիք», որքան ոճիրներ կը գործուին քու անունով: Ցորչափ ԱՄՆ չեն ձեռնարկած մարդկային պաշտպանութեան արշաւի մը այդ շրջանին մէջ, մեղմէ կը խնդրուի թողուլ Քիւրտերը իրենց Թուրք կամ այլ դահիճներուն ձեռքը: Կարելի չէ նոյնիսկ զօրավիգ կանգնիլ: Անարդ բան է, բայց ամէն ոք ծունկի կուգայ, սկսելով մեր սիրելի մեռխաներէն: Անհաւանական Քիւրտիստանի նահատակութիւնը նոր չէ: Իրեն կը մնայ համբերատար ըլլալ, լռութեամբ տառապելով: Պարտուածներու համբերութիւնը օր մը կը յաղթէ: Մինչ այդ, Տիկին Օլպրայթի օրհնութիւնը կը վայելենք Սերպիոյ վրայ թափելու համար մեր ռումբերը, ան միջազգային մեծ չար գայլն է: Շնորհակալութիւն, Տիկին:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆ ՈՒ ԻՐ ՅԱՐՈՒՑԱԾ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԱՐԱ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Ժողովրդավար երկիրներու մէջ բնական երեւոյթ ըլլալով ընդունուած է գործաւորներու եւ ամէն մարզի աշխատաւորներու գործադուլի իրաւունքը: Ուրիշ հաւոյն աշխատողներ կրնան այս միջոցին դիմել, երբ գործատիրոջ կողմէ ըստ արժանւոյն չեն վարձատրուիր եւ օրէնքներու կամ համաձայնութիւններու տրամադրութիւնները չեն յարգուիր: Աշխատաւորներու շահերը իրաւական ճամբով պաշտպանելու համար կազմուած են արհմիութիւնները, որոնք այս ուղղութեամբ մասնագիտացած ըլլալով, խորհուրդներով եւ ցուցմունքներով իրենց նպաստը կը բերեն, բանակցութիւններ կը վարեն, անիրաւուածները կ'առաջնորդեն, կը պաշտպանեն եւ ի պահանջել հարկին կը կազմակերպեն գործադուլը:

Գործատէրն ալ ունի իր իրաւունքները եւ տեսակէտը պաշտպանելու կարելիութիւնը. օրէնքի սահմաններու մէջ արտօնուած է լօքաութի, այսինքն գործատեղին փակելու, աշխատաւորները դուրս ձգելու եւ դրան փականք դնելու իրաւունքը:

Այս գործընթացին մէջ կողմերու իրաւասութիւնները եւ գործադուլի կամ լօքաութի կարելիութիւն ստեղծած պայմաններն ու կիրարկումի ձեւերը օրէնքներով ճշդուած են: Ասկէ զատ ալ ընկերաբանական եւ իրաւական գաղափարներ եւ տեսաբանութիւններ արտայայտող հրատարակութիւններու հարուստ գրականութիւն մը գոյութիւն ունի: Օրէնքը կը սահմանէ աշխատաւորը, գործատէրը եւ արհմիութիւնը: Կը բացատրէ նաեւ անոնց իրաւունքները եւ կը գծէ սահմանը այդ իրաւունքներուն: Հարկաւ թէ երկրէ երկիր ըմբռնումի եւ մօտեցումի տարբերութիւններ կան եւ ժողովուրդին առօրեայ կեանքը, ապահովութիւնն ու տարրական պէտքերը առանց արգելքի հոգալու կարելիութիւնը պաշտպանելու համար գործադուլի պարագային կողմերու տրուած իրաւունքներու մէջ քիչ թէ շատ կաշկանդումներ կը նախատեսուին: Այս ծիրէն ներս ակնյայտ օրինակ մը ներկայացնելու համար նշենք զինուորականութիւնը, որուն չէ արտօնուած որեւէ պատճառով գործադուլի դիմել: Զանազան որակի եւ տարբեր չափանիշներով կաշկանդումներ գտնել կարելի է հիւանդանոցներու, վարժարաններու եւ այլ հանրային գործունէութիւններու կասեցումը կանխելու համար:

Միայն թէ վերջին տարիներու ընթացքին այս տրընչութեամբ ամէն տեսակ սահմանում կորսնցուց իր իմաստը, ինչպէս նաեւ իրաւունքները սկսան սահման չճանչնալ: Գործադուլի որոշում տալէ առաջ, բանակցութիւններու իսկ չսկսած՝ աշխատանքի դանդաղում եւ արտադրութեան նուազում, առանց արհմիութեան հաւանութեան եւ արգելահրամանի սկսած գործադուլներ սովորական դարձած են: Գործադուլի առնթեր գործատեղիի գրաւում, պատրաստ ապրանքին ամբարներէն հանելու եւ ծախելու արգելք, մեքենաներու, կարասիի կամ շէնքի հասցուած վնասներ՝ գործատիրոջ վրայ ճնշումի համար ապօրինի միջոցներ ըլլալով ի գործ կը դրուին: Միւս կողմէ, սակարկութիւններու ատեն անլուր անարգանք կ'ուղղուի գործատիրոջ կամ անոր ներկայացուցիչին: Այն մէկը, որ օրապահիկի մը համար թախանձած, թերեւս ալ բարեկամի մը խնդրանքով գործի առնուած էր պարզապէս բարեսրտութեամբ եւ ո՛չ թէ հարկաւոր ըլլալուն համար՝ յանկարծ պահանջատէր դարձած իր բարերարին դէմը կրնայ ցցուիլ, որպէս բողոքարկուներու դրօշակիրը:

Գործադուլի դիմելու կամ ցոյցեր կազմակերպելու համար գործաւոր ըլլալու պայմանն ալ ջնջուած ըլլալ կը թուի: Հիւանդանոցի աշխատաւորներու եւ հիւանդապահներու նման մասնագէտ բժիշկներ, վարժարաններու եւ համալսարաններու աշխատաւորներ, հիւանդապահներ, աշակերտներ ու դասախօսներ, ոստիկաններ, բանտապահներ եւ դատաւորներ եւս կրնան գործադուլի դիմել: Կը կազմակերպեն բողոքի ցոյցեր եւ երթեր, որոնց երբեմն կը խառնուին երեսփոխաններ, կուսակցապետներ եւ նոյնիսկ նախարարներ: Անոնք իրենց զօրակցութիւնը կը յայտնեն բողոքարկուներուն՝ գործատիրոջ դէմ, որ շատ անգամ կառավարութիւնն իսկ է: Իրական անիշխանութիւն մը, ուր կողմերը կը շփոթուին, կարծես կորսնցուցած կ'ըլլան իրենց ինքնութիւնը:

Կան տակաւին այլասերումի դժուելի պատկերներ, ուր ստեղծուած պղտոր վիճակէն օգուտ քաղելով, ստահակներ եւ սինլքորներ կը խառնուին ցուցարարներու. կառքեր կը հրջեն եւ կը հրկիզեն, ցուցափեղկերու ապակիները կը քարկոծեն եւ կողոպուտներ կը սարքեն:

***

Անհամաձայնութիւնները սկսած են յորդիլ կողմերու շրջանակէն դուրս եւ ցուցարարներ՝ հարցին ի նպաստ իրենց ելքը արդարացնելու յոյսով, չեն քաշուիր նեղութեան մատնել ժողովուրդի լայն խաւեր: Փոխանակ գործադուլը պաշտօնապէս յայտարարելու, փոխադրամիջոցներու վարորդները կը սկսին չյարգել ժամանակացոյցները եւ 3 – 4 գնացքի փոխարէն մէկ օդանաւ, կառախումբ կամ հանրաշարժ ճամբայ կ'ելլէ: Ժողովուրդը խեղճութեան կը մատնուի, ժամերով կը մնայ կայարաններու մէջ, օդանաւի ճամբորդներ անորոշ ժամկէտով կը սպասեն, մանուկներ ու հիւանդներ կը ստիպուին գիշերելու սպասման սրահի մը նստարաններուն վրայ կամ գետինը: Շարժավարներ ճամբաներու վրայ կը թողուն իրենց բեռնատար կառքերը եւ կը խանգարեն քաղաքի երթեւեկը: Մարդիկ չեն հասնիր իրենց գործին եւ կը կորսնցնեն օրապահիկը: Շտապօգնութեան սպասարկութիւնն ալ կը տուժէ իր ճշգրիտ ծառայութենէն, անմիջական խնամքի կամ միջամտութեան կարօտ հիւանդը ուշանալով հիւանդանոց՝ կը կորսնցնէ վերապրելու բախտը: Ակամայ եւ չնախատեսուած կերպով մահուան պատճառ ըլլալու պարագայ մը, որուն պատասխանատուն պիտի մնայ անյայտ:

Կը կազմակերպուին նաեւ ինչ - ինչ «այլանդակ» ցոյցեր, որոնք գործադուլ ալ չեն նկատուիր: Ձկնորսներ, երկրագործներ, մրգատանի տէրեր, երբեմն ներածումի քաղաքականութեան դէմ բողոք, կլիմայի անսովոր պայմաններու դիմաց իրենց կրած հաւաքական վնասներու հատուցման պահանջի փոխարէն, բաւարար հետաքրքրութիւն եւ գոհացում գտած չըլլալու տրամադրութեան ներքեւ, օտար երկիրներէն եկող կառքերու ապրանքը կամ իրենց իսկ հասցուցած բերքէն լոլիկներ, դեղձեր կամ այլ բանջարեղէն ու պտուղներ կը պարպեն մայրուղիի մը վրայ եւ երթեւեկը կը կասեցնեն: Կաթնատնտեսական, կովարուծական եւ խոզաբուծական ագարակատէրեր, որոնք վնաս կը կրեն Եւրոպական Հասարակաց Շուկայի դրութենէն, իշխանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելով, լուծում փնտռելու որպէս յարմար եղանակ կը փորձեն միջազգային կարեւոր ճամբու մը վրայ իրենց անասունները արածել:

Կարելի է երկարել շարքը այս այլանդակ ցոյցերուն, որոնք օրինաւոր հիմք չունին: Այս ցոյցերու հեղինակները ուղղակի կերպով իրենց դէմ առած կ'ըլլան կառավարութիւնները, կ'ուզեն որպէս խօսակից ունենալ նախարարները եւ կ'ուզեն սակարկութեան նստիլ անոնց հետ: Իրենց ձայնը լսելի դարձնելէ եւ մասամբ գոհացում գտնելէ կամ խոստումներ կորզելէ ետք, ձեռք բերուած համաձայնութեան մէջ պայման կ'ըլլայ անոնց հասցուցած վնասին ներումը: Կը ներուին՝ որովհետեւ, որքան ալ արտասովոր ըլլան այս կարգի ցոյցերը, ի վերջոյ ընտանիքներուն եւ զաւակներուն իրաւունքը պաշտպանելու կոչուած արդար դատի մը դըրսեւորումն է պատահարը: Բայց զարմանալին այն է, որ այս «արդար» ցոյցերէն տուժողը ժողովուրդն էր, որ կորսնցուց իր գործի ժամերը, տառապեցաւ ճամբու վրայ եւ յապաղումով կրցաւ հասցնել իր տղան՝ դպրոց, իր հիւանդը՝ բուժարան: Անճար մնաց, գանգատեցաւ, լեզուին տուաւ ... եւ առանց իսկ իր կարծիքը առնելու ներում շնորհողները եղան օրուան իշխանութիւնները: Այս եղելութիւնը նախընթաց մը դարձաւ եւ ապագայի բողոքարկուներն ու ցուցարարները գիտցան, թէ յօգուտ իրենց դատին՝ պիտի կարենան օգտուիլ այդ սովորութենէն, նեղելով չէզոք ժողովուրդը եւ «պատանդ» առնելով զայն:

***

Մի կարծէք որ գործադուլի եւ լօքաութի դէմ ըլլալու չափ յետադիմական եմ: Ընդհակառակն կ'ընդունիմ, որ գործադուլներն ու լօքաութները հարկաւոր են աշխատաւորներու եւ գործատիրոջ միջեւ հաւասարակշռութիւն մը գոյացնելու համար, սակայն պայման է, որ անհամաձայնութիւնները լուծուին օրէնքի եւ տրամաբանութեան ճամբով: Պէտք է պահպանուի քաղաքակիրթ փոխ – յարաբերութիւնը եւ պէտք է որ կողմերը յարգանք ցուցաբերեն մէկզմէկու արժանապատուութեան եւ գաղափարներուն հանդէպ: Գործատէրը պարտաւոր է իրականացնել ի զօրու եղող համաձայնագրով իր ընդունած յանձնառութիւնները եւ երբ պայմանագիրը աւարտի, առաւելագոյն լայնախոհութեամբ եւ հայրախնամ մօտեցումով նկատի առնէ եւ քննէ նոր պահանջ եւ առաջարկները: Կողմերը աչքի առջեւ պէտք է ունենան երկրին տնտեսական այժմու գոյավիճակը եւ համանման գործատեղիներու մէջ ընդունուած պայմանները: Բանուորը պէտք չէ մոռնայ, որ իր օրապահիկը կրնայ շահիլ այնքան ատեն, որ այդ վայրը կարենայ գործել առանց վընասելու: «Կեսարին իրաւունքը Կեսարին» ա՛յս է որ կը պահանջէ օրէնքը, նաեւ կրօնքն ու տրամաբանութիւնը: Գործարանի Պետութեան կամ մասնաւորի մը կողմէ հաստատուած եւ աշխատցուած ըլլալը երկու տարբեր պարագաներ են: Երբ գործատէրը Պետութիւնն է, երկրին տնտեսութեան անհրաժեշտ արտադրութիւն մը այնքան կարեւոր նպատակ մըն է, որքան դրամագլուխ չունեցող խաւերուն գործ հայթայթելու ստիպողութիւնը: Մինչդեռ դրամատիրոջ համար աշխատաւորին գործ ապահովելը միջոց է եւ բախտաբեր հետեւանք է միայն եւ ոչ թէ նպատակ: Կրնար գոհանալ դրամատան տուած տոկոսով, կրնար թերեւս հանգիստ ապրիլ, նոյնիսկ նախանձելի կեանք մը վարել այդ հասոյթով: Եթէ ծակաչք եւ անկուշտ է, կրնայ նոյնիսկ վաշխառութիւնը իբր գործ ընտրել: Երբ ասոր փոխարէն դրամը գործի մը, գործատեղիի մը կը կապէ, աւելի գովելի եւ օգտակար կեցուածք մը ցուցաբերած կ'ըլլայ: Ժամանակը պարապի չվատնելու, արդար աշխատութեամբ յաջողութիւն մը արձանագրելու իր ճիգը կ'ենթադրէ նաեւ վնասի վտանգ մը. այդ վտանգը աչք առնելը իր գինը ունի, յաջողութեան պարագային իր վարձատրութիւնը ունի: Այդ վարձատրութիւնը իր յաւելուածական շահն է, որը հալալ պէտք է ընդունիլ:

(Մնացեալը յաջորդիւ)

«ՆԱՒԹԸ, ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ...»

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

«Քաղաքական պատրանքներ» խորագրով քրոնիկին («Յառաջ», Փետրուար 5) հրատարակութենէն ետք ստացայ անգլիատառ ամսաթերթ մը, Հոկտեմբեր 1998 թուակիր, որուն կողքին վրայ մեծ տառերով տեղ գտած էր վերի խորագիրը:

«Moment» անուանուած ամսաթերթը ինքզինք կը ներկայացնէ որպէս «90-ական թուականներու հրէական մակագիրն»: Վերոնշեալ վերնագիրով գրութիւնը տեղեկագիր մըն է, որ 36 էջերով գլխաւոր նիւթը կը կազմէ թերթին բովանդակութեան: Հոս շատ ամփոփ կերպով պիտի տանք այն միտքերը, որոնք աղերս ունին գրութեանս արծարծած հարցին հետ, եւ որոնք յստակօրէն կը բացայայտեն հրէական հետապնդումները:

Յօդուածագիրները դէպի Կովկաս եւ Կեդրոնական Ասիոյ նախկին Խորհրդային հանրապետութիւնները գործուղղուած են փնտռելու համար «կորսուած կամ շիջող հրեայ համայնքները», որոնք կազմուած են Բ. Աշխարհամարտին Խորհրդային Միութիւն ապաստանած եւ հնամեայ Պուխարան եւ Լեռնային Հրեաներէ: Գրութեան երանգը կը տրուի առաջին էջէն իր ենթախորագիրով. «Տեղեկագիր մը Ուզբեկիստանէն եւ Ազրպէյճանէն՝ Իսրայէլի հետ սիրալիր դիւանագիտական յարաբերութիւններով մահմետական երկիրներ»: Առաջին տողերէն կը շեշտուի անոնց կարեւորութիւնը. «Յիշեցէք Ազրպէյճանը եւ Ուզբեկիստանը. անոնց, ինչպէս Կասպից Ծովու անոնց դրացիներուն մասին աւելի պիտի լսէք, որովհետեւ նաեւ անոնք մաս կը կազմեն Իսրայէլի արտաքին շրջագիծին, որուն ուրիշ մէկ անդամն է Թուրքիա»: Անոնք կը գտնուին հնամեայ «Մետաքսի ճամբուն վրայ, որ կը միացնէր – դեռեւս կը շարունակէ միացնել – Եւրոպան եւ Միջերկրականը հեռաւոր Արեւելքին»: Ու դեռ ամէնէն կարեւորը, անոնք «հարուստ, շատ հարուստ են քարիւղով եւ կազով»: Ազրպէյճան ամէնէն կարեւորն է Իսրայէլի եւ Ամերիկայի համար: Արժէքը կը կայանայ քարիւղին մէջ, իսկ հարցը՝ «քարիւղը հասցնելու շուկայ»:

Կը ներկայացուին քարիւղատարի տարբեր ծրագիրները, ըսելու համար թէ «Թուրքիա կը փափաքի որ ան անցնի իր տարածքէն: Նո՛յնը կ'ուզէ Իսրայէլ», քանի որ դէպի Միջերկրականեան Ճէյհան նաւահանգիստը հասնող քարիւղը «Հայֆայէն երկու ժամ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի»:

Հետաքրքրական է մանրամասնութիւն մը. ըսելէ ետք թէ քարիւղի իր հանքերով հարուստ Ազրպէյճան պիտի ունենայ տընտեսական հսկայ ոստում մը, կ'աւելցնէ՝ «սակայն ոչ ոք գիտէ թէ ե՛րբ: Ո՛չ շատ շուտով: Քարիւղի հարստութիւնը ինքնաբերաբար բարգաւաճում չի բերեր: Կարդ մը երկիրներ, ինչպէս՝ Նիժերիան, տընտեսա-քաղաքական ներհակ հետեւանքներ ունեցան քարիւղի լայն արտածումներու պատճառով: Նոյնպէս՝ Վենեզուելա, Մեքսիքօ, Թրինիտատ եւ Թոպակ»:

Բաքուի մէջ Հրեաները սրընթաց յաջողութիւններ կ'արձանագրեն: Իսրայէլեան խումբ մը կը ղեկավարէ Մոթորոլա բջիջային հեռաձայնի ցանցը: «Անոնց ղեկավարը ըսաւ թէ վաճառքին կ'օգնէ երբ յաճախորդներուն ըսէ թէ՝ «ես Իսրայէլցի եմ», եւ «ամէն տեղ, ուր տնտեսական կարելիութիւն մը կայ, հոն Հրեաներ կան»:

Ուզբեկիստանի մէջ Իսրայէլեան կառավարութիւնը օգնութեան յայտագիր մը ունի, որ կը ֆինանսաւորուի ամերիկեան Միջազգային Զարգացումին – AID – ֆոնտով: Իսրայէլ կը հայթայթէ արդիական սարքեր եւ կը կազմակերպէ հողագործական եւ կաթնեղէնի կալուածները, իր կողմէ նաեւ 20 միլիոն տոլարի ներդրում կատարած է: Այսօր շատ մը հրեայ աղերի գործարարներ երկու անցագիր ունին: Երկրորդը՝ Իսրայէլեան:

***

Տեղեկագիրը երկարօրէն կ'անդրադառնայ նաեւ հայկական տուեալին: Հայ-ազերի հակամարտութեան ներկայացման մէջ երեւութական ջանք մը կայ անկողմնակալ ըլլալու, որ կը մնայ վիրաւոր: Կը նշուի «Լը Մոնտ» օրաթերթին մէջ հրեայ պատմաբան Պեռնար Լէուիսի Մեծ Եղեռնին ուրացումը որպէս «Ցեղասպանութեան հայկական տարբերակ», եւ հեղինակին դէմ Հայերուն շահած դատը: Սակայն հակառակ ասոր, տեղեկագրին մէջ Հայկական Ցեղասպանութիւնը կ'անուանուի «Առաջին Աշխարհամարտի ջարդեր»: Կը խօսուի Գուրգէն Եանըքեանի սկսած հակաթուրք ահաբեկչութեան մասին: 1920-ին Մոսկուա Հայաստանի հարաւային տարածքը երկարած է «լեզուի մը», որ Զանգեզուր կը կոչուի: Հայերը յաղթած են Լեռնային Ղարաբաղի կռիւներուն, շնորհիւ Ռուսիոյ աջակցութեան: «Ենթադրութիւն մըն ալ կայ որ հայկական թանկը մարզուած է Իրանի մէջ»: Ազրպէյճանի մէջ 800.000 գաղթականներ կան: Միւս կողմէ, կը յիշուի նաեւ Սումգայիթի եւ Բաքուի Հայոց ջարդերը եւ հայ բնակչութեան փախուստը:

«Բաքուի մէջ նոյնիսկ փողոցի մարդը գիտէ 907-ն»: Ամերիկեան Քոնկրէսական այն օրէնքին հատուածը, որ կ'արգիլէր պետական օգնութիւն մինչեւ որ Բաքու վերջ տար Հայաստանի շրջափակումին: «Ազերիները կ'ատեն 907-ն: Զայն կը նկատեն անարդար եւ նուաստացուցիչ»: Եթէ այդ օրէնքը չփոխուի «անոնք կրնան փոխել իրենց Արեւմտեան ուղղու-

[illegible]

Վիլժուիֆի Հայ Մշակոյթի Տան հրաւէրով Ֆրանսա կը ժամանէ Թիֆլիսի Պետրոս Ադամեան Թատրոնի երգի եւ պարի Հայք ժողովրդական համոյթը: Այս առթիւ, երկու յաջորդական ներկայացումներ ալ կը տրուին Փարիզ (ԻՒՆԷՍՔՕ) Մարտ 19, ժամը 19-ին եւ 20.45-ին:

Խումբը կը բաղկանայ 12-էն 16 տարեկան 25 անդամներէ եւ 5 նուագածուներէ: Հիմնուած է երեք տարի առաջ:

*
**

... CHEMIN FAISANT ...

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Ալեքսանտրա Վասիլիքեանի լուսանկարները կը ցուցադրուին մինչեւ Մարտ 20 (*) կազմակերպութեամբ Մոնթրէօյի քաղաքապետութեան, մշակութային գործունէութեան տնօրէնութեան:

(*) Bibliothèque - discothèque Robert Desnos; Hall Fernand Léger, 14, Bd. Rouget-de-Lisle (Mairie de Montreuil).

թիւնը»...: Ցաւալի է թէ հեղինակները ինչո՞ւ կը յայտնեն նման անհաւատալի միտքեր, մանաւանդ երբ կ'ըսուի թէ Հայաստանի ռազմավարական ընկերներն են Ռուսիա եւ Իրան, որոնց շահն է շրջանին ապակայունացումը, եւ որոնք կը հակադրուին այդ շրջանի Միացեալ - Նահանգներու շահերուն: Այս խորութեան անհամապատասխանօրէն, կը գրէ թերթը, Ամերիկա «Նեցուկ կ'ըլլայ Իրանի եւ Ռուսիոյ շահերուն Թիւ 907-ով», Հայաստանին ընձեռելով բացառապէս բարձր օգնութիւն: Թէ այդ օգնութիւնը ինչպէ՞ս կը գործածուի, հեղինակները կը նախընտրեն խօսիլ Հայոյ Ալիեւի խորհրդական Վաֆա Գիւլիզադէի բերնով. «Ամերիկային Հայաստանի ստացած տարեկան 100 միլիոն տոլարին 30 - 40 առկոսը կ'երթայ ռուսական ռազմախարխիններուն եւ զինամթերքի գնումին»:

Կը խօսուի Նախագահ Տէր - Պետրոսեանի Ղարաբաղի հարցով պարտադրեալ հրաժարումին եւ զայն «հանրայայտօրէն խարդախուած» ընտրութեամբ փոխարինող Ռոպէր Քոչարեանի մասին:

Վերջապէս անդրադարձ մըն ալ կայ Անցեալ Ցունիսի Ամերիկայի հրէական հինգ կազմակերպութիւններու կոչին, զօրակցաբար քարիւղի մեծ ընկերութիւններուն, ջնջելու Թիւ 907 օրէնքը, որ նաեւ «պիտի բարելաւէր Հազարաւոր Հրեաներու կեանքը» Ազրպէյճանէն Ուզբէկիստան:

Այսքանը՝ գաղափար մը տալած ըլլալու համար հրէական քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերուած հետապնդումներուն մասին:

Գ. Ք.

Փարիզ

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԸՍՏ ՄԵԿՆԱԲԱՆԻՆ

«Հայ Թատրոնի Ընկերակցութիւնը» թատերական գործունէութեան առընթեր, ձեռնարկած է դասախօսութիւններու կազմակերպումին, կերպով մը ամբողջացնելու համար աշխատանքի շրջանակը: Այդ նպատակով ծրագրուած առաջին երեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Փետր. 25ին Փարիզի Ս. Մեսրոպ Կեդրոնին մէջ. որպէս դասախօս հրաւիրուած էր Գրիգոր Պըլտեան, ներկայացնելու համար «Մեկնաբանութեան հարցեր»:

Երեկոյթը սկսաւ բեմադիր Արբի Յովհաննիսեանի ողջոյնի խօսքով: Ցետոյ օրուան դասախօսը որ նիւթին համար ընտրուած յարմարագոյն անունն էր, գլխաւորաբար մեկնաբանական երկու ստուար հատորներով՝ «Տրամ» (1980) եւ «Մարտ» (1997), նախ սահմանեց մեկնաբանութեան յղացքը: Ան արուեստի գործին մասին մտածելու արարքն էր որ կը պատկանէր գրականութեան: Ներկայի աշխարհին մէջ կարելի չէր երեւակայել ստեղծագործ արուեստագէտ մը որ չմտածէր արուեստին մասին: Մեկնաբանութիւնը արուեստը կատարելագործող աշխատանք մըն էր:

Այս առումով, Գրիգոր Պըլտեան ըսաւ թէ մեր մէջ գրեթէ ընդհանրացած արհամարհանքի առարկայ է այդ մարզը. կամ առաւելագոյն չափով երկրորդ մակարդակի բան մը կը նկատուի մտածումը, ինչ որ կը յիշեցնէ աղուէսին ու խաղողին պատմութիւնը:

Ան յետադարձ ակնարկով մը անդրադարձաւ մեկնաբանութեան ծագումին, անցեալին. հաւանական նկատեց որ բառը յունական դպրոցի շրջանին ծագում առած ըլլայ, քանի որ դաւանաբանական վէճեր կային: Մեկնաբանութիւնը եղած էր նաեւ Քրիստոսի հիմնական կրթանքներէն մէկը որով կը բացատրուէին հին ուխտին մէջ նորը աւետող նշաններ:

Մեկնաբանութեան առաջին սկզբունքը կը կայանար հեղինակին գործին մէջ պարփակուած իմաստը արտաբերելուն մէջ: Կար նաեւ թէքնիքի հարցերով հետաքրքրուած մեկնաբանական աշխատանքը որուն նիւթը բանաստեղծութիւնն էր: Կար նաեւ «ծնաբանական քննադատութիւն»ը (critique génétique) որուն նպատակն էր հին շրջանի պատկանող գործի մը բոլոր տարբերակներուն քննութենէն յանգիլ գործին մեկնակէտին:

Մեկնաբանութեան աշխատանքին մէջ Գրիգոր Պըլտեան կարեւոր դեր վերագրեց հարցումին. ան կը ծնէր արուեստի գործին հետ ընթերցողի հանդիպումին: Հարցումն էր որ կը մղէր պատասխանի փընտռտուքին որով կը բացուէին գործին ծալքերը: Ամէն հարցադրող իր ժամանակի մօտեցումի տուեալներով կը մօտենար գործին ինչ որ յարատեւ փոփոխութեան առարկայ կ'ընէր զայն. այդպէսով էր որ օրինակ՝ Դ. Վարուժան մը այսօր չէինք հասկնար այն նոյն ձեւով, ինչպէս կը հասկնային 1915-ին, 1930-ին, եւայլն:

Դասախօսութեան մէջ բաժին մը յատկացուած էր թատերական գործերու. այս մասին խօսելով դասախօսը գլխաւորաբար ծանրացաւ Լ. Շանթի Թատրոնի ըմբռնումին վրայ ուր երեք բաղադրիչ նկատի ունեցած էր թատերագիրը. թատրոնին բնագիրը, դերակատարութիւնը եւ բեմավարութիւնը: Վերջին երկուքը ըլլալով բնագիրը մեկնաբանող ազդակներ, կարելի էր ըսել որ գործի մը բոլոր ներկայացումները «թարգմանութիւններ» են, քանի որ ամէն ընթերցող իր սահմաններուն մէջ կը հասկնայ բնագիր մը: Այս մօտեցումով՝ բնագիրը կը յայտնուի որպէս տարբերակներ առաջարկող, կառուցող մեքենայ մը:

Գրիգոր Պըլտեան եզրակացուց, ըսելով թէ մեկնաբանութիւնը մշակութային աւարք մըն է. ինքնաճանաչումի աշխատանք. ինքնաճանաչում: Առաջին մակարդակի ստեղծագործութիւնը նման է բոլոր ժողովուրդներուն քով. բայց կարեւորը Բ. մակարդակի խօսքին՝ մեկնաբանութեան գոյութիւնն է որ հարստացնող ազդակն է արուեստի գործին:

Հակառակ յաճախ ոչ շատ մատչելի նըկատուած նիւթին, սրահը լեցուն էր գըրեթէ ամբողջութեամբ ու հարցումներու բաժին մը առիթ տուաւ հետաքրքրական զրոյցի մը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ «ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԹՕՆՔ, ՄՇԱԿ»

Պաշտօնապէս արձանագրուած է հանրային - քաղաքական նոր կազմակերպութիւն մը եւս որ կը կոչուի «Բնութեան զարթօնք, մշակ»: Նախագահը Իլիա Բեգլարեան բացատրելով նորաստեղծ կազմակերպութեան նպատակը, ըսած է թէ ան կը ձգտի հողի աշխատաւորին օգնելու, հողագործութեան, ուրտէն ներս կառավարական նախաձեռնութիւններու իրագործումին նպաստելու, յատկապէս ընկերային առումով անպաշտպան խաւերու, այդ մարզի գործադուրկներուն օգնելու ուղղուած քայլերուն մէջ:

*
**

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՍԿԱԾԵԼԻՆ ԱՆԶՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ

Անցեալ Դեկտ. 22-ին Կոտայքի մարզի Առինջ գիւղին մէջ յայտնաբերուած էր Երեւանցի թաքսիի վարորդ՝ Ծերայրիկ Նունուշեանի դիակը, որ կը կրէր բռնութեան հետքեր ալ: Քրէական գործի նախաքննութենէն ետք Արովեանի ներքին գործերու բաժնին կողմէ որպէս սպանութեան կասկածելի հեղինակ քննութեան տակ առնուած էր երեւանցի Եդուարդ Վարդանեան, որ Փետր. 26-էն ալ, Կոտայքի դատարանին որոշումով հինգ օր գիտահ պիտի պահուէր: Սակայն Մարտ 2-ին Եդ. Վարդանեան փախաք յայտնած է ներքին գործերու ղեկավարութեան հետ տեսակցելու, պատճառաբանելով որ նոր լուսաբանութիւններ ունի կատարելիք եւ տեղի ունեցած հանդիպումին ընթացքին ալ ամբաստանեալը կոտրելով պատուհանը ինքզինք վար նետած է երրորդ յարկէն. հիւանդանոցի ճամբուն վրայ ան մահացած է:

*
**

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Պարոյր Սեւակի ծննդեան 75-ամեակին առթիւ Ազգ. Գրադարանին մէջ բացուած է բանաստեղծին նուիրուած ցուցահանդէս մը: Հոն ներկայացուած են Սեւակի հայերէն եւ ռուսերէն ժողովածուները, իր մասին գիրքեր, մենագրութիւններ եւ յօդուածներ« Անլռելի զանգակատուն» գիրքի նկարազարդումներ, գրականագէտներու կարծիքներ: Ազգ. Գրադարանի տնօրէն Դաւիթ Սարգսեանի բացման խօսքէն ետք ելոյթ ունեցած է գրականագէտ Սերգէյ Սարինեան, որ շեշտած է որ Սեւակ-երեւոյթը դեռ ամբողջովին բացայայտուած չէ: Ցաջորդած է Գառնիկ Անանեան, որ ըսած է թէ Սեւակ եկաւ շարունակելու այնտեղէն, ուր ընդհատուած էր Եղիշէ Չարենց: Հուսկ, Սեւակի բանաստեղծութիւններէն արտասանած է Սվետլանա Խանումեան, յուշեր պատմած են Համլէտ Կարճիկեան եւ Սիլվա Կապուտիկեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ս. ԹԱԴԷՈՍ
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ամմանի Ազգ. Առաջնորդարանի լրատու
Թիւ 13, Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր 1999
P.O.Box 186, Amman, JORDANIE

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԽՄԲ. — Անցեալ Օգոստոս 3-ին, Սէնլոռան սիւ վառ-ի հիւանդանոցին մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր մեր վաղեմի աշխատակիցը՝ Վաղինակ Միսքճեան: Տարիներու երկայնքին, մանաւանդ հանգստեան կոչուելէն ետք, յօդուածներով (գլխաւորաբար՝ մարզական), թղթակցութիւններով, երբեմն ալ հարցազրոյցներով միշտ ներկայ էր այս թերթին սիւնակներուն մէջ: Ամէն մէկ գրութեան հետ, ունէր սրամիտ խորհրդածութիւն մը: Միշտ կը կրկնէր թէ սպառման սրահին մէջ է, տոմսը՝ ձեռքը ու կ'ուշանայ իր ան յանէտ մեկնումը:

Իր մահէն ամիսներ ետք, իր զաւակը՝ Սարգիս (Սերժ) մեզի յանձնեց այս անտիպ էջերը որոնք նորութիւն եղան մեզի համար, քանի ո՛չ յօդուած էին, ոչ թղթակցութիւն, այլ պատկերներ գաղթականութեան Ֆրանսա ժամանման առաջին շրջանէն, գրուած 1992-ին: Կը հրատարակենք իր մօտալուտ (Մարտ 21) 90-ամեակին առթիւ: Խորագիրը մերն է:

*
**

Ելեկտրաշարժ հանրակառքը դանդաղօրէն կը մագլցէր դէպի Սէն – Նիզիէ: Երկաթուղին մերթ կ'երկարէր պուրակի մը մէջ, մերթ կը հրջէր ոլորապտոյտ ճամբաներէ, բլուրն ի վեր:

Կը պատահէր որ, անկլինադարձի մը մէջ, ձողերը բաժնուէին օդային թելէն: Բարեբախտաբար՝ ոչ յաճախ: Արգելակները հաստատուն էին: Կառքը չէր սահեր դէպի ետ: Կառավարը, ընդհանրապէս հայհոյելով, մռլտալով, կ'իջնէր, կը միացնէր - քանի մը ապարդիւն փորձերէ վերջ - դժուարաւ, ձողերը վերստին թելին: Երկու մետաղներու հպումը կ'արձակէր կայծերու խուրձ մը. կը մարէր գետին հասնելէ առաջ: Ու հանրակառքը կը շարունակէր իր կամկար վերելքը:

Այսպէս էր քաղաքական թուականներուն եւ անկէց վերջն ալ տեւեն մը, հանրային սպասարկութիւնը Կրընոպլը Վիլար-տը-Լանս երթեւեկի գծին վրայ:

Ապրիլեան այդ առաւօտուն, ճամբորդները գրեթէ ամբողջութեամբ երիտասարդներ էին: Օրը Կիրակի էր: Կ'երթային սպորյի Վէրքորի բարձունքներուն վրայ չնչելու լեռնային մաքուր օդը: Ոմանք իրենց հետ առած էին դահոյկներ: Անկասկած մտադիր էին բարձրանալու մինչեւ երկու հազար մեթր, թերեւս աւելի ալ վեր, գտնելու համար բաւականին հաստ ձիւնախաւեր:

Հանրակառքին մէջ մթնոլորտը ուրախ էր, երիտասարդութիւն կը բուրէր, աղջիկ տղայ կը խօսակցէին, կը ճռուողէին անդադար: Կ'երգէին: Արեւը բարձրացած էր արդէն եւ յառաջացած անամպ երկինքին վրայ:

Ծերուկ կին մը, ամէնէն ետեւի նստարանին վրայ, կը դոցէր մերթ ընդ մերթ իր աչքերը, կը ջանար մրափել, միակ տարիքոտն էր հոն:

Կառքը կանգ առաւ փոքր սարահարթի մէջ:

«La tour sans venin, c'est ici» պոռաց վարորդը: Երիտասարդ այր ու կին մը վար իջան: Զբօսաշրջիկներ հաւանաբար, օտար: Պահ մը մնացին անշարժ, հիացան իրենց առջեւ պարզուած տեսարանին:

Վարը Կրընոպլը քաղաքն էր, կապոյտ երկինքին տակ, շրջապատուած Ալպեան լեռնաշղթային մէկ մասով: Երկու արծաթեայ ժանեակներ, ոլորապտոյտ, կը փայլէին արեւին տակ, Իզէռ եւ Տրաք գետերը՝ որոնք իրարու կը միանան քանի մը քիլոմեթր անդին.

– Եթէ հեռադիտակ մը ունենայինք, թերեւս կը տեսնէինք մեր բնակարանը, ըսաւ Արամ դառնալով իր քրոջ:

Ալիս խնդաց:

– Բիչ մը հեռու ենք, չէ՞: Եւ մեր տունը պզտիկ է, տնակ մը սա բարձր շէնքերու կողքին:

– Տե՛ս սա ամրոցը՝ որ աւելի մօտ է, մէջ մտաւ Ասողիկ, կամ ինչ որ մնացած է. La tour sans venin. Թարգմանէ՝ առանց թոյնի աշտարակ: Ինչո՞ւ առանց թոյնի: Թերեւս ըսել կ'ուզէին՝ առանց ատելութեան չեմ գիտեր: 13-րդ դարէն մնացած է: Ժամանակին կը նկատուէր եղեր Տօֆինէի եօթն հրաշալիքներէն մէկը: Այդպէս ըսաւ ինծի տեղացի ընկերուհիներէն մէկը, աւելցուց Ասողիկ:

Քանի մը վայրկեան վերջ, անցնելէ յետոյ Մուշըրոթի շուքին տակ հանդչող Սէն - Նիզիէ գիւղէն, հանրակառքը կը հասնէր, լայն տափարակ ճամբու մը վրայ: Հեռուն կը տեսնուէր շէնքերու շարք մը:

– Ահա Վիլար-տը-Լանս, ըսաւ Ասողիկ:

Ճամբուն երկայնքին, քովընտի դաշտագետնին վրայ, կ'արածէին երկու տասնեակ կովեր:

– Քանի մը տարի կար որ կով չէի տեսած, ըսաւ Ալիս: Պոլսէն մեկնելէս ի վեր չէի հանդիպած կովու: Ժամանակին, Կեսարիա, մենք ալ ունէինք հատ մը, լաւ կը յիշեմ: Կոնակը դեղին եւ սպիտակ էր: Ճակտին վրայ սեւ բիծ մը ունէր: Շատ կը սիրէի մեր կովը...

– Անցեալը անցեալ է, յարեց Ասողիկ: Տես մեր շուրջը, սա երիտասարդութիւնը, ուրախ ժպտուն, անկասկած վստահ իր ապագային վրայ: Մենք ալ երիտասարդ ենք, չէ՞...

Ալիսի դէմքին վրայ ժպիտ մը երեւցաւ, տրտում ժպիտ մը:

– Իրաւունք ունիս, Ասողիկ: Դուն ինծմէ աւելի փարժուած կ'երեւիս այս երկրին:

(Շար. 1)

7e CYCLE DE LECTURES PUBLIQUES D'OEUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS
Direction Arby Ovanessian

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 7ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ. Տրագիր

Ռոպէր Հատտէճեան
ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ԿԵՂԵՒԸ

Գոհար Մարկոսեան
ՑՈՒՇԱՐՁԱՆ

Կիրակի, Մարտ 14, ժամը 16-ին

Ալեք Մանուկեան
Մշակութային Կեդրոն
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro Courcelles

Մուտքը՝ 30 ֆրանք:

PAROISSE ARMENIENNE
CATHOLIQUE DE PARIS
13, rue du Perche

JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ

— SAMEDI 13 MARS 14h - 19h
— DIMANCHE 14 MARS 12h30 - 17h
— DIMANCHE 21 MARS 12h30 - 17h

- Plats cuisinés (orientaux et occidentaux, salés et sucrés);
- Venez visiter nos stands et y faire des achats;
- venez *déjeuner sur place* les *dimanches* (nourriture libanaise chaude);
- amenez vos *parents* et *amis*.

SAMEDI 13 MARS
ENTREE LIBRE **à 21h** ENTREE LIBRE

La Section des Jeunes de la Cathédrale Apostolique Arménienne
Serpotz Tarkmantchatz
organise

UNE SOIREE

consacrée au grand poète arménien
Hovhannès TOUMANIAN

Au programme:
Poèmes, Chants, Mise en scène de la légende "Akhtamar" et sa parodie

A la salle
« A. Tcherpachian »
339, ave du Prado — Marseille 8e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 13, ժամը 15·30-ին սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

1700-ամեակի շրջանէն ներս՝ քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակման ի Հայաստան, ուխտագնացութիւն մը կը կազմակերպուի դէպի «Ապէի տէւ Թորոնէ» վանքը (Վառ նահանգ), Հինգշաբթի Մայիս 13, Համբարձման տօնին առթիւ:

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

կը մատուցանէ պատարագ, ժամը 12-ին, երգեցողութեամբ՝
Սահակ — Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարութեամբ՝
խմբավար — երաժշտապետ
Խաչիկ Երմագեանի.

Օթօքարներ կը նախատեսուին ժողովրդային այս ուխտագնացութեան:

Պատարագի աւարտին, մօտակայ վանքապատկան դաշտի մը մէջ «փիք - նիք» կը նախատեսուի. ամէն ընտանիք իր հետը կը բերէ իր ուտելիքը:

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ Մայր Եկեղեցի (Փրատօ):
Հեռաձայն. — 04 91 77 84 70
Ֆաքս. — 04 91 77 89 28

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ-ի՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի.—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10
ԻԴ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES MARSEILLE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le SAMEDI
13 MARS à partir de 22 heures

P.A.F. : 50 F. + kir royal
Membres : gratuit

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
327, boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 22. 10. 45

UGAB — UGAB — UGAB —

l'Ecole «*KHATCHADOUR ABOVIAN*» de la Cathédrale Arménienne Apostolique
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 14 Mars à 15 heures

au Centre Culturel «SAHAK-MESROP»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT — Une agréable surprise et d'autres lots de valeur

La galette de Roi sera offerte aux participants par l'Ecole Abovian

VENEZ NOMBREUX!
Encouragez le développement culturel de nos élèves

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵ-րուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս — Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 14
Դատաւորի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 21
Գալստեան Կիրակին

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներուն մէջ մասնակցութեամբ բոլոր եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Հսկում կը կատարուի՝

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12
ԻՋ. օր Մեծի Պահոց
Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10-ին, Մինչեւ առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Արեւագալի ժամերգութիւն:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17-ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24-ին,

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին,
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

***

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 10, ժամը 17-ին
Ս. Յակոբ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

L'ECOLE ARMENIENNE
« *SIAMANTO* »
propose un

diner dansant

Samedi 10 avril de 20 heures à l'aube

En présence de Madame Janine JAMBU
Maire de Bagneux,
Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
Marten Yorgantz
et son orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

Avec le bus :

prendre le 188 à la Pte d'Orléans, descendre à l'arrêt «Meuniers».

En voiture :

prendre la RN20 et suivre le panneau «marché de Bagneux»

Réservez vos places auprès de :

Yeghja Chirinian
01 46 65 51 04 (après 19h)
ou 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ
Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30

SALLE DU C.R.D.A.
9, rue Cadet — 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղինի հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Տէր - Դաւիթեան 1000 Ֆր., Տիկին Սիւզան Կիւմրիւքճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Փէհլիվանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Թօփալեան 100-ական Ֆր., Տիկին Մարինա Կէվրէկեան 200 Ֆր., Պր. Տիգրան Հէքիմեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Յակոբեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շիրինեան 100 Ֆր., Օրիորդ Ժագլին Մէհեան, Տիկին Մարի Պօղոսեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Պէրպէրեան 500 Ֆր., Տիկին Մարգրիթ Սուրէնեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յակոբեան 100 Ֆր., Պր. Ժան - Փիեռ Տիրանեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Մուսայեան 200-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Միքայէլեան 100 Ֆր., Տիկին Լուսարփի Գազանճեան 300 Ֆր., Տիկին Մելինէ Ժամգարեան 250 Ֆր., Տիկին Մարիամ Թօռուն 200 Ֆր., Տիկին Մարի Լուիզ Լը Ռուա 2000 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ճրնագեան 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժորժ եւ Տըրնիզ Նիքոլայիտիս 7000 Ֆր., Տիկին Պէատրիս Մալեան 100 Ֆր., Տիկին Սրբուհի Տէմիրճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 200 Ֆր., Տիկին Մարկարիթա Սուրէնեան, Տիկին Իրիս Բարսեղեան 100-ական Ֆր., Տիկին Վերոնիկ Աւետիսեան 500 Ֆր., Պր. Անդրանիկ Եախգարտաշեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թանիոս Տիգրանեան 600 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Թորիկեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Այվազեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Զաթալեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղօսեանեան 200 Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զոհրապեան, Տիկին Լիւսի Շերոյեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գրիգորեան 100 Ֆր., Պր. Ժան Մատոյեան 250 ֆրանք:

(Շար.)

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
présente

CONCERT "DES JEUNES TALENTS"

Sévan MANOUKIAN (soprano),
Nania BREDIK (harpe)
&
Ayumi TAGA (soprano)
Parandzème SARKISSIAN (piano)

Au programme :
Mélodies arméniennes • Massenet • Schumann • Britten

DIMANCHE 21 MARS
à 17 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26

P.A.F. : Adulte 75 F. — Enfant : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 10
MERCREDI
10 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.593 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.593

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Սահմանադրական ատեանը մերժած է քրտամէտ կուսակցութեան ՀԱՏԷՓ-ի ընտրութեան մասնակցութիւնը արգիլելու առաջարկը. այդ առաջարկը եղած էր վճռաբեկ ատեանի գլխաւոր դատախազին կողմէ: Ան իր դիմումը հիմնած է այն պնդումին վրայ թէ երկրին հարաւ - արեւելեան շրջաններուն մէջ ՓՔՔ-ի կողմնակիցներ բնակչութիւնը ըսպառնալիքի տակ կը պահեն որպէսզի քուէները միայն ՀԱՏԷՓ-ի տրուին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԽԱԹԱՄԻԻ բարենորոգիչները յաղթեցին Փետրուար 26-ի թաղապետական ընտրութիւններուն, գրեթէ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, նաեւ այլ վայրերու եւ այդ ձեւով ձեռք ձգած են Թեհրանի թաղապետական Խորհուրդի 15 աթոռները: Կիներն ալ յաղթած են, քանի անոնցմէ 52 կիներ ընտրուած են եւ այս ամբողջը կ'ամրապնդէ նախագահին դիրքը: Առաջին անգամ ըլլալով ալ Խաթամի Եւրոպական Միութեան մէկ երկիրը պիտի այցելէ (Իտալիա): Այս այցելութիւնը կը նուիրագործէ Խաթամիի քաղաքականութիւնը, որուն նպատակն է բացուիլ դէպի Արեւմուտք:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Ներքին նախարարը՝ Ստեպաշին ազդարարութիւն մը ըրած է Չեչենիոյ ռուս զօրավարին առեւանգման համար եւ չեշտած որ բոլոր միջոցները ձեռք կ'առնուին ձեռք ձգելու համար զօրավար Շպիգունի ազատ արձակումը:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, 16 զինուորականներ սպաննուած են Մարտ 7-ին Պուիրայի մէջ, Ալժէէն 120 քիլոմեթր: Արարքը զինեալ իսլամապաշտներու կը վերագրուի: Վերջին 10 օրերուն, մեռեալներու թիւը 70-ի հասած է:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ազատագրութեան բանակի (Իւ - Սէ - ՔԱ) պատուիրակութիւնը, ի վերջոյ, իր հաւանութիւնը տուած է Ռամպուլյէ պատրաստուած համաձայնագրին: Այս յաջողութիւնը գործը կը նկատուի Մակեդոնիոյ ամերիկացի դեսպան՝ Գրիսթոֆըր Հիլի: Կը մնայ սակայն Սերպերու ու հաւանութիւնն ունենալ մինչեւ Մարտ 15:

ԷՄՄԱ ՊՈՆԻՆՕ պաշտօնապէս յայտնեց թէ թեկնածու է Իտալիոյ նախագահական աթոռին: Եւրոպայի երեսփոխան, պայքարած է սովին դէմ, ապա պաշտպանած մարդկային իրաւունքները ինչ որ պատճառ եղած է որ բանտարկուի Փրակա եւ Վարշաւա: Իր ներկայ պաշտօնն է մարդասիրական օգնութիւնը եւ 1994-էն ի վեր այդ պաշտօնին գլուխն է Պրիւսէլ: Շրջանաւարտ է Թորինոյի համալսարանէն (լեզուներու), բուռն պաշտպանն է կանանց իրաւունքներուն, պայքարած է ի նպաստ ամուսնալուծման, վիժումի, մահապատժի ջնջումին եւայլն, եւայլն:

ՃՕ ՏԻ ՄԱՃԻՕ, պէզ - պոլի առասպելական խաղացողը մեռած է 84 տարեկանին: 1954-ին ամուսնացած էր Մարլին Մոնրոյի հետ, բայց հազիւ 10 ամիս տեւած էր ամուսնութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան

Ֆոնթընէ - Իւ.Ժի.Ա. Ալֆորվիլ (Վալ-տը-Մառնի Բաժակ)	0 - 5
Էֆ.Սէ. ԱԻԱԿՍ (Արնուվիլ) - Փարմէն	1 - 0

Ռոն-Ալփի Շրջան

Ռոան Ռիոր Էֆ. Սէ. - Հ.Մ.Ը.Մ. Լիոն-Տէսին	1 - 0

Իզէրի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Վիէն - Սէն-Ժիլ Օլ.	0 - 0

Տրոմ-Արտէշի Շրջան

Լը Փուզէն - Հ.Մ.Ը.Մ. Վալանս	1 - 0

Պուշ-տիւ-Ռոնի Շրջան

Օպանեը - Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ	1 - 1

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 8 / 9)

ՎԱՆՕ ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆ ՀՀՇ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Վարչութեան Մարտ 8-ի նիստին նախագահ ընտրուած է Վանօ Սիրադեղեան: Ան ստացած է 22 ձայն, Բ. Արարքցեան՝ կրկին 14: Քուէրկութենէն ետք Բ. Արարքցեան եւ իր համակիրները իսկոյն հեռացած են, իսկ Վ. Սիրադեղեանի կողմնակիցները իրենց յաղթանակը նշած են ՀՀՇ-ի սրճարանին մէջ:

***

ՔՐՏՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԱՐՏ 8-Ի ՏՕՆԸ

Հայաստանի Քրտուհիները Մարտ 8-ին Գրողներու Միութեան մէջ «Ազատութիւն առաջնորդ խօճալանին» կոչերով նշած են կիներու օրը: Անոնք հանդիպումի մը համար ժամադրութիւն խնդրած են վարչապետէն, ներհայաստանեան խնդիրներ արծարծելու համար:

***

ԸՆՏՐԱՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉՈՎ

Յառաջիկայ ընտրութեան ցուցակները, ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրին միջոցներով, կարելի պիտի ըլլայ համակարգիչով արձանագրել: Ատիկա կարելի կ'ընէ յայտնաբերել կրկնակի մականունները, ամբողջ երկրին մակարդակով: Մարզային յանձնաժողովներու թէքնիք տարրեր սկըսած են արդէն ընտրացուցակները համակարգիչին տալ:

***

ՍԵՒԱՆԸ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Մարտ 6-ին վարչապետ Ա. Դարբինեանի գլխաւորութեամբ կառավարութեան անդամները, շարք մը մարզպետ եւ գիտնականներ քննարկած են Սեւանի հրատապ խնդիրը: Գիտնականներու տեղեկագիր մը պարզած է 1933-էն սկսած հարցը, պահանջելով որ գիտական տեսանկիւնով ձեռք առնուի ան: Բնապահպանութեան նախարարութեան տուեալներով՝ 19.2 մեթր իջած է ջուրին մակարդակը, մակերեսը 178 քառ. քիլոմեթր պակսած, ծաւալը 25.2 խոր. քմ. փոքրացած: Յաւելեալ, լիճը կ'աղտոտի գիւղա - տնտեսական եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու թափօններով:

Քննարկուած է լիճէն ոռոգումի նպատակով առնուած ջուրին պարագան. առաջարկուած է այդ ջուրին քանակը 52 միլիոն խորանարդ մեթր պակսեցնել եւ 47 միլիոնը ջրմուղ կայաններէ լրացնել: Այդ ծրագրին համար հարկաւոր է 471 միլիոն դրամի գումար: Եզրակացութիւնը այն եղած է որ ծրագիրը մշակումի կարօտ է ու հոն պէտք է արձանագրել քննարկումին ներկայացուած խնդիրներն ու առաջարկներն ալ, որպէսզի կրկին քննարկուի կառավարութեան կողմէ:

ՍԻՏԱ-Ի ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԺԱՄԱՆԱԾ ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՒԱՆԴԸ

ՍԻՏԱ-է վարակուած ռուս հիւանդ մը՝ Սերգէյ Կոլեսնիկով, Մարտ 5-ին Հայաստան գացած է բուժուելու համար Արմենիքում դեղով, որ կ'ըսուի թէ գիւտն է հայ գիտնականներու: Ռուսական «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» օրաթերթը ստանձնած է բոլոր ծախքերը: Մարտ 4-ին, Հայաստանի վարչապետն ու Ներքին գործերու ու Ապահովութեան նախարարը յայտնած են թէ Արմենիքում իսկապէս գոյութիւն ունի եւ Ֆրանսա ու Ռուսաստան ալ արտադրութեան ուղղութեամբ գործակցելու փափաք յայտնած են:

POUR LA DÉFENSE DE L'ARMÉNIEN OCCIDENTAL

ԽՄԲ. - Մարտ 5-ի մեր թիւով արձագանգած էինք Ռոնի երեսփոխան՝ Ժ.-Փ. Պրէթի նամակին, ուղղուած նախարարապետին, որպէսզի արեւմտահայերէնը արձանագրուի շրջանային եւ փոքրամասնութեանց լեզուներու եւրոպական Ուխտին մէջ: Այս նոյն հարցին կապակցութեամբ, ստորեւ կը հրատարակենք «Հայկական Ուսումներու Ընկերակցութեան» նախագահուհի Անահիտ Տօնապետեանի նամակն ալ, որու պարտին զօրավիգ կանգնիլ ֆրանսահայ բոլոր կազմակերպութիւնները եւ հաստատութիւնները (եկեղեցի, դպրոց, մամուլ, մշակոյթի տուն, բարեսիրական թէ այլ կազմակերպութիւններ): Այդ նպատակով հարկ է փախով(*) յայտնել Տիկին Տօնապետեանի իրենց զօրակցութիւնը, որպէսզի ան կարենայ նաեւ նախարարապետին ներկայացնել անոնց ցանկը եւ այս ԱՆՅԱՊԱՂ, առնուազն Մարտ 13է-ն առաջ: «Յառաջ» եւ այլ հաստատութիւններ արդէն հարկ եղածը ըրին այդ ուղղութեամբ:

***

A Monsieur Lionel Jospin,
Premier Ministre

Paris, le 07. 03. 99

Monsieur le Premier Ministre,

La France se prépare à signer la Charte Européenne des langues régionales ou minoritaires, et élabore à cette fin une liste des langues concernées sur son territoire. Dans ce cadre, nous tenons à attirer votre attention sur la situation de l'arménien occidental, langue parlée par les Arméniens dans l'Empire ottoman jusqu'en 1915, puis dans la diaspora arménienne (et notamment en France) depuis cette date.

Certes, nous savons que la France ne peut, dans le cadre de cette charte, reconnaître la totalité des langues pratiquées sur son territoire. Par ailleurs, nous avons bien noté que la charte ne concerne pas les «langues de migrants». Cependant, elle permet la reconnaissance de langues «sans territoire», ou de diaspora. A ce titre, plusieurs pays européens ont d'ores et déjà, reconnu le romani et le yiddish, et le rapport Carcassonne propose en outre la reconnaissance du berbère.

Il est à noter que la situation de l'arménien occidental, langue de la diaspora arménienne issue de l'Empire ottoman, diffère sensiblement de celle de l'arménien oriental, parlé en République d'Arménie. Outre les différences linguistiques non négligeables entre les deux variantes, qui ne sont pas moindre que celles qui distinguent le bulgare du macédonien ou le norvégien du danois, il convient de prendre en considération les circonstances dans lesquelles s'est constituée cette dispora, conséquence d'un génocide qui a poussé les survivants, devenus apatrides, à trouver refuge dans des pays qui, comme la France, ont pu leur offrir sécurité et avenir.

Aujourd'hui, les Arméniens, tout en conservant un attachement très fort à leur langue et à leur héritage culturel, sont parfaitement intégrés en France, dont ils sont des citoyens à part entière, comme ils l'ont montré en participant aux événements historiques qui ont marqué l'Histoire de la France depuis la première guerre mondiale.

Enfin, dans le cadre du Conseil National des langues et cultures régionales créé auprès du Premier Ministre en 1985, la France avait déjà inclus dans l'inventaire des langues et cultures concernées, le romani, le yiddish et l'arménien.

Aujourd'hui, alors que cet inventaire s'inscrit dans le cadre d'une démarche européenne, particulièrement adaptée à la situation d'une diaspora, les 400 000 Arméniens de France ne comprendraient pas que leur pays ne confirme pas cette position en inscrivant l'arménien occidental dans l'inventaire des langues régionales et minoritaires concernées par la Charte européenne.

Anaïd DONABÉDIAN
Docteur en Sciences du Langage
Maître de Conférences à l'INALCO

(*) Les associations souhaitant s'associer à la lettre peuvent le faire savoir par fax : 01. 44. 16. 10. 61, et ceci le plus rapidement possible.

ՄԱՄՈՒԼ

«DIPLOMAT»

Յունուար - Փետրուար

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՅՍՕՐ»

Բրիտանական ամսաթերթը որուն կողքին վրայ զետեղուած է Լոնտոնի դեսպան Արմէն Սարգսեանի մեծադիր նկարը, թղթածրար մը յատկացուցած է Հայաստանի, գլխաւորաբար խրախուսելու համար օտար ներդրումները եւ զբօսաշրջութիւնը: Թերթին տրուած ընդարձակ հարցազրոյցի մը մէջ դեսպանը կը խօսի Հայոց բազմադարեան պատմութեան մասին, չեշտելով քրիստոնէութեան պետական կրօնք ընդունուիլն եւ այբուբենը: Կ'ըսէ թէ 1700-ամեակի նշումներուն մաս կը կազմէ 2001 Փետրուարին Լոնտոնի Բրիտանական մատենադարանին մէջ կազմակերպուելիք մեծ ցուցահանդէսը:

Ներկայ հարցերէն կը նկատէ խորհըրդային կեդրոնացած տնտեսութենէն դուրս գալու պարտաւորութիւնը: Կը նշէ վերջին տասնամեակի ազգային երկու գլխաւոր խնդիրները. 1988-ի երկրաշարժը եւ Ղարաբաղի հակամարտութիւնը: Կը յիշէ Գիւմրիի Պայրըն վարժարանը որուն բացումը վարչապետ Թաչըրի կողմէ կատարուած էր, նոյնպէս Ս. Նարեկ մանկական հիւանդանոցը որ կառուցուած է Հայաստանին օժանդակութեան բրիտանական կազմակերպութեան մը ջանքով:

Յետոյ Ա. Սարգսեան կը խօսի հայեւ-բրիտանական մշակութային եւ առեւտրական կապերուն մասին:

Զրոյցին աւարտին Լոնտոնի դեսպանը նոր հազարամեակին հայաստանեան նըպատակը կը նկատէ ժողովրդավար ընկերութեան մը տեղծումը որուն համար կարեւոր «դրամագլուխ» է ժողովուրդին տաղանդը եւ վճռակամութիւնը:

Ա. Սարգսեան կ'անդրադառնայ Սփիւռքին վերագրուած դերին ալ. Հայաստանի համար կարեւոր նեցուկ պիտի ըլլայ վըստահելի առեւտրական գործընկերոջ անոր համբաւը:

***

Հայկական ապրանքներու, կառոյցներու - պանդոկ, առեւտրական կեդրոն, շուկայ-, հաստատութիւններու ծանուցումներով հարուստ էջերու մէջ Թոնի Հալփին ստորագրած է «Հայաստանը այսօր» խորագրուած յօդուած մը եւ հարցազրոյց մը զոր կատարած է «Միտըլնտ Արմէնիա» դրամատան գլխաւոր բաժնետէր ու հիմնադիր Վաչէ Մանուկեանի հետ:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆ ՈՒ ԻՐ ՅԱՌՈՒՑԱԾ ԲԱՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գրեց՝ ԱՐԱ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աուր մէկ մասը բաժնէ թերեւս իր գործաւորներուն եւ պաշտօնեաներուն հետ, սակայն կարեւոր մէկ մասն ալ պիտի ուզէ յատկացնել իր գործը ընդարձակելու ուղղութեամբ:

Երբ Տէրութիւնն է գործատէրը, վնասի պարագային իսկ կրնայ շարունակել արտադրութիւնը՝ եթէ ասիկա երկրին ապահովութեան տեսակէտէ կենսական նկատուի եւ կամ հարիւրաւոր աշխատաւորներու անգործ մնալը կանխել նախամեծար պատճառ համարուի: Նոյն բանը կարելի չէ սակայն պահանջել եւ սպասել մասնաւոր հաստատութենէ մը: Արդէն ազատ վաճառականութեան հետամուտ արդի բոլոր երկիրները հետզհետէ մասնաւորներու փոխանցած են գործարանները, ասոնք ըլլան շահաբեր կամ ոչ: Ասոնք կարեւոր ստուգումներ են եւ ասոնց է որ կ'ակնարկէի աւելի վերեւ: Աշխատաւորները եւ արհմիութիւնները պէտք է կարենան տեսնել այս զանազանութիւնը, կարենան ընել այս նկատողութիւնները:

Այն ինչ որ այս գրութեամբ կ'ուզեմ օրակարգի բերել, կողմերու վարուելակերպին մէջ օրէնքէ դուրս մնացած, օրէնքին սահմանները զանցող արարքներ են: Նոյնիսկ կարելի է ըսել օրէնքին պարապութիւնները՝ քանի որ նման պարագաներու պատասխանատուները չեն հետապնդուիր եւ կը մնան անպատիժ:

Երկրի մը իրաւակարգը գործի համաձայնագիրը ստորագրող եզրեր ըլլալով կը ճանչնայ՝ մէկ կողմէ գործատէր անձը կամ ընկերութիւնը, իսկ միւս կողմէ աշխատաւորները եւ արհմիութիւնները: Մինչդեռ գործադուլներու կիրարկումի այժմու ձեւերով յառաջացած է երրորդ կողմ մըն ալ, որ է ժողովուրդը: Այս վերջինը, որ հարցէն եւ վէճերէն անգիտակ, ուղղակի կամ անուղղակի որեւէ աղերս չունի անհամաձայնութիւնը ծնող ազդակներուն հետ, կը ստիպուի ստանձնել եւ կրել զոհողութեան եւ տառապանքի կարեւոր մէկ բաժինը: Մինչդեռ զուրկ է ինքնապաշտպանութեան եւ խնդրի լուծումը արագացնելու համար միջամուխ ըլլալու միջոցէ եւ իրաւունքէ:

Մարդ ակամայ կը խորհի զէնքի սպառնալիքով կողոպուտի մը մասին, ուր չարագործները պատանդ կ'առնեն դրամատան կամ այլ հաստատութեան մը արկղակալը կամ տնօրէնը, երբեմն ալ ամբողջ պաշտօնէութիւնը: Նոյնիսկ փախչելու ատեն չեն վարանիր իրենց հետ տանելու յաճախորդ մը կամ փողոցէն ոեւէ անցորդ մը՝ մանուկ կամ կին, որուն կեանքին իբր փրկագին պահանջ կը դնեն իրենց ազատութեան ապահովութիւնը: Տարբեր օրինակով մըն ալ կրնանք խորհիլ յեղափոխական ցանցի մը ահաբեկչական մէկ արարքին մասին, որով այս անգամ ո՛չ թէ քրէական, այլ գաղափարապաշտ եւ ազատատենչ պայքարի մը ճամբուն վրայ քաղաքական իրաւունքներ ձեռք բերելու կամ իրենց բանտարկեալ ընկերները արձակել տալու ի խնդիր կ'առեւանգեն բարձրաստիճան պաշտօնատար մը կամ հանրային վայրի մը մէջ ռումբ մը կը պայթեցնեն, եւ անմեղ զոհերու պատճառ կ'ըլլան:

Ամէն համեմատութիւն յարգելով հանդերձ, կարելի չէ նմանութիւն մը չտեսնել այս բռնարարքներու եւ գործադուլի կամ բողոքի ցոյցերու ապօրէն կիրարկումներու միջեւ: Գողութեան, առեւանգումի կամ ահաբեկչական յանցանքներու պարագային երբ ենթական ձերբակալուի ու դատարան յանձնուի, սաստկացուցիչ կամ մեղմացուցիչ պատճառները հաշուի առնելով, բանտարկութեան զանազան պատիժներ կը տնօրինուին: Մինչդեռ գործադուլի մը կամ ցոյցի մը առիթով պարզ ժողովուրդին հասցուած վնաս եւ տառապանքին համար ոչ պետութիւնը պահանջատէր կրնայ ըլլալ, ոչ ալ ժողովուրդը՝ ինքը: Այդ վնասն ու տառապանքը ձրի են, հակառակ որ ապօրինի ընթացքը ակներեւ է եւ բռնահանուր դատախազութիւնը կրնայ միջամտել:

Որոշ է, որ կաղացող բան մը կայ, երբ օրէնքով արտօնուած գործադուլ մը կամ բողոքի անմեղ երթ մը ըլլալով սկսած ցոյց մը ապօրէն ճամբաներու կրնան մղուիլ եւ անպատիժ կը մնան: Ամէնէն տարրական տրամաբանութիւնը անգամ կը յանգի միակ պատասխանի մը. այն՝ թէ օրէնքները անբաւարար են:

Ի՞նչ ընէ գործաւորը կամ պաշտօնեան երբ աշխատավարձքը օրուան տնտեսական պայմաններուն եւ դրամահոսքի հետ պատշաճեցնելու դիմումը գոհացում չի գտներ, կամ խոստացուած բարեփոխումները չեն կատարուիր: Կը պատահի, որ ամիսներ ամբողջ գործատէրը կանոնաւոր վճարում չընէ: Ի՞նչ ընէ երկրագործը, եթէ երաշտը կամ հեղեղը կամ անբնական համեմատութիւններով սառնամանիք մը փճացուցեր է ամբողջ բերքը. կառավարութիւնը ճշդեր է վնասները, խոստացեր է հատուցանել որոշ մէկ տոկոսը, սակայն բանակցութիւնները տակաւին կ'երկարին առանց դրական արդիւնքի, մինչդեռ հասեր է նոր ցանքի ատենը: Լուռ եւ քաղաքակիրթ քայլեր են հակառակ խոստումնալից ձմրան, ափ են առեր արդիւնաբերութեան նախարարի դուռը: Նաեւ աշխատաւորը, ամիսներէ ի վեր անգործ, գործադուլի ցուցատախտակներով հերթի է կեցեր գործարանին մուտքի դրան առջեւ, բայց համաձայնութիւնը շարունակեր է ուշանալ: Ճարահատ, աւելի լսելի դարձնելու համար իրենց ձայնը, աւելի մեծ զանգուած մը, այսինքն ժողովուրդը անհանգիստ ընելով Մետիան գրգռելէ դատ ճար չեն գտեր:

Ահա ճիշդ հոս է գործադուլի դրութեան մէջ կաղացող կիրարկում մը. բողոքող կողմը որքան ալ իրաւունք ունենայ իր պահանջքին մէջ, արտօնուած է պատանդ առնելու պարզ ժողովուրդը, այդ անմեղ զանգուածը, այսինքն մեզ, քանի որ մենք այս անհամաձայնութեան ո՛չ պատճառն ենք եւ ոչ լուծման համար ձայն ունեցող կողմ ենք: Ինչպէս ըսի, անբաւարար են երկրին օրէնքները, զորս օրուան պատշաճեցնելու համար մեր ընտրած եւ մեզ ներկայացնող երեսփոխանները պէտք է շարժման անցնին, նոր նախագիծ պատրաստեն եւ տանին խորհրդարան:

Վերջերս ողջամիտ (բայց ոչ վճռական) արտայայտութիւն մը ունեցաւ Նախագահ Շիրաք «Նուազագոյն սպասարկութեան» մը գաղափարով, սակայն այդ ալ անբաւարար է: Այսուհանդերձ հարցը խորհրդածութեան առաջնորդելու տեսակէտով յուսալի եւ նշանակալից առաջին քայլ մը կրնայ համարուիլ: Անձնապէս կը կարծեմ, որ հաշտարարներու միջամտութիւնը արագացնել, անոնց լիազօրութիւններ ճանչնալ, տարակարծութիւններու լուծման համար առաւելագոյն ժամկէտեր ճշդել, ժողովուրդին վրայ ի գործ դրուած ճնշումներուն եւ պարտադրուած զրկանքներուն հեղինակները օրինազանցութեամբ ամբաստանող եւ պատիժներ սահմանող օրէնքներ քուէարկել պէտք է, որպէսզի գործադուլի եւ լօքաութի այլասերելու պարագային պետութիւնը շարժման անցնելու եւ միջամտելու իրաւունք ունենայ:

P U B L I C A T I O N S
R E Ç U E S

... AND THE BOAT MOVES
ON THE WATERS

HIS HOLINESS KAREKIN I

Edited by Christopher H. Zakian

St. Vartan Press, New-York 1998

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՔԻՉ ՄԸ ԱՐՑՈՒՆՔ, ՔԻՉ ՄԸ ԼԵՅԼԱԿ

Ի՞նչ բան աւելի բնական է քան ենթադրել որ բոլոր այս երիտասարդ, գեղադէմ, կեանքի սիրահար, բայց չար բախտով հիւանդ մեր բանաստեղծները սիրահարած էին պզտիկ աղջկան մը, որ նմանապէս պիտի սիրէր զիրենք: Այդ շրջանին պզտիկ ու մանկամարդ աղջիկները աւելի՞ շատ կը սիրէին արդեօք բանաստեղծները, խօսքի ասպետները: Այդ շրջանի աղջիկները կը հմայուէի՞ն երիտասարդ հայ բանաստեղծներու դարպասներէն: Բայց հարցն այն էր որ մեր բանաստեղծները հիւանդ էին, յոռետես, եւ եթէ պարկեշտ մարդիկ էին, չէին կրնար սին երազներով օրրել այդ սիրահար աղջիկը, չէին կրնար անոնց խոստանալ սէր մը որ երկարատեւ պիտի չըլլար:

Ասոնցմէ սակայն ամէնէն շատ Մատթէոս Զարիֆեանն է որ երգած է անկարելի սիրոյ տխուր մեղեդին: Զարիֆեանի բանաստեղծութեան մէջ յաճախանք մըն է փոքրիկ, անփորձ, բարեմիտ աղջիկը եւ այդ պզտիկ աղջկան դիմաց ինք ալ միշտ «խեղճ տղայ» է, անբախտ, շուտով մեռնելու սահմանուած: Իր կեանքի վերջին շրջաններուն, յաճախակի արիւնահոսութիւններէ վատոյժ, Մեծ Կղզիի ամառանոցին մէջ կը հանգչէր ու կը մտածէր այն պզտիկ ու սիրուն աղջիկներուն մասին, որոնց չկրցաւ ու պիտի չկարենար սէր տալ:

Մատթէոս Զարիֆեան Օրիորդ Վ.ի մը ալպոմին մէջ գրած է քանի մը տողեր, որոնք այնքան անմահացած են որքան իր ամէնէն գեղեցիկ քանի մը բանաստեղծութիւնները: Այդ քանի մը տողերը գրուած չէին որպէսզի կտակ դառնային, բայց դարձան մեծ բանաստեղծին կտակը: Բանաստեղծութիւն չէր այդ գրուածը, բայց աւելի բանաստեղծական էր քան որեւէ բանաստեղծութիւն: Բնութեան ու ծաղիկներու սիրահար մարդիկ, ամէն գարնան, երբ պիտի ծաղկին վարդերն ու մեխակները, մանաւանդ լեյլակները, պէտք է յիշեն Մատթէոս Զարիֆեանի այս տողերը.

Եթէ մեռնիմ, օտար աստղերու տակ, հեռուն, այն ատեն՝ քանի մը արցունք բաւ է ինծի: Բայց եթէ հողակոյտս մօտ ըլլայ քեզի, կ'ուզեմ որ, ամէն գարունի, գոգ – գոգ լեյլակ քերես ինծի, շատ կը սիրեմ ես այս ծաղիկը: Լեյլակի գոյն ունէին աչքերը այն երկու աղջիկներուն, որոնք սիրեցին զիս ու տառապեցան, եւ որոնց սիրոյն արժէքը շա՛տ ուշ գնահատեցի ես, գնահատեցի միայն այն ատեն՝ երբ մէկ ոտքս գերեզմանն իջած էր արդէն:

Արցո՛ւնք կամ լեյլակ, չմոռնաս:

Ահաւասիկ հարցումներ որոնք հիմա կրնան տողանցել մեր մտքին մէջ:

Ինչպէս բանաստեղծը մտածա՞ծ էր որ կրնար մեռնիլ օտար աստղերու տակ, հեռուն: Կրցա՞ծ էր երեւակայել թէ այդ հիւանդ վիճակով պիտի կարենար երթալ մինչեւ հեռուները:

Յետոյ ինչպէս լեյլակի գոյն ունէի՞ն աչքերը այն երկու «աղջիկ»ներուն, որոնք բանաստեղծը սիրած էին:

Եւ ինչպէս բանաստեղծը անոնց սիրոյն արժէքը չէ՞ր գնահատած, ինչպէս ո՞ւշ մնացած էր այդ արժէքը գնահատելու համար:

Մեզի համար կարեւոր չէ պատասխանը: Կարեւոր չէ նաեւ թէ ո՞վ էր Օրիորդ Վ.ն, որուն ալպոմին մէջ ան գրեր է վերի այնքան յուզիչ տողերը, Ամէն պարագայի միայն այդ Օրիորդ Վ.ին ճակտին պիտի չգրուէր արցունք կամ լեյլակ բերել Զարիֆեանի հողակոյտին: Մեր դրականութեան պարտէզի բոլոր այցելուները պէտք էր որ պահ մը դանդաղէին անոր դամբարանին առջեւ եւ փունջ մը լեցուն լեյլակ դնէին հոն: Ե՞րբ էր որ այդ լեյլակը տարինք իրեն վերջին անգամ: Քանի՞ տարի անցաւ այն օրէն ասդին երբ տօնեցինք անոր յոբելեանը եւ երթալով նաեւ Սկիւտարի գերեզմանատունը, Դուրեանէն քանի մը հեռու, անոր դամբարանին վրայ, անձրեւոտ օր մը, կատարեցինք բացումը իրեն Սարաֆեանի ձեռքով շինուած կիսանդրիին: Լեյլակին ու պուտ մը արցունքին միացուցինք աղօթք՝ իր հոգիին հանգիստին համար: Եւ այդքան: Ատկէ ի վեր ոչ թէ գոգ – գոգ, գոնէ մէկ ողկոյզ լեյլակ տանող եղա՞ւ իրեն: Աւելի տխուր՝ այսօր մեր մանկամարդ ու պզտիկ աղջիկներուն միջեւ կա՞ն քանի մը սիրահար հոգիներ, որոնք լացած ու կարդացած ըլլան Զարիֆեանը:

Դուրեանն ալ ուզած էր երկու բան, նախ կեանք, ապա իր վրայ լացող մը: Զարիֆեան Դուրեանին չափ ալ բախտաւոր չկրցաւ ըլլալ, որովհետեւ չկրցաւ Դուրեանին նման ազգային հերոս – բանաստեղծի կերպար նկատուիլ, հակառակ որ նուազ տաղանդաւոր չէր, հակառակ որ, թող արտօնուի, թերեւս շատ աւելի տաղանդաւոր էր:

Արցունք, կամ լեյլակ, չմոռնաս:

Բայց մոռցանք:

Կամ արդէն մոռնալու վրայ ենք:

Ռ. Հ.

ԱՐԱԲ ՊԱՏՄԱԳԻՐ՝ ԵԱԳՈՒՊԻ

Հ. Յարութիւն Պզտիկեանի «Ինչո՞ւ Հայերը չեն բազմացած...» յօդուածաշարքին առընչութեամբ ճարտ. Տիգրան Հաճեանի անդրադարձը Իսլամական Համայնագիտարանի ERMENIYÉ (ARMENIA) գլուխին եւ, այդ առթիւ արաբ պատմագիր Եագուպիի յիշատակութիւնը, պատճառ դարձան թղթատումի՝ ութսուն տարուան «հնութիւն» բուրող շահեկան հատորի մը:

«Արաբացի մատենագիր Հայաստանի մասին» խորագրեալ այս հատորը լոյս տեսած է 1919-ին, Վիեննայի Մխիթարեան տպարանէն: Հոն տեղ գտած են Գիւմրեցի բանագէտ եւ պատմաբան Բագրատ Խալաթեանցի հաւաքած եւ թարգմանած արաբ պատմագիրներու այն նիւթերը, որոնց շօշափած կէտերը կը վերաբերին Հայոց Պատմութեան եւ աշխարհագրութեան: Հատորին մէջ տեղ գտած անուններն են Բելադոր, Իբն Մասկավա, Տաբարի, Եագուբ(պ), Իբն էլ Աթիր: Ասոնք, ինչպէս յիշուած է «Ազդ»ով, նախապէս լոյս տեսած են (1903 – 1909) Հանդէս Ամսօրեայի մէջ:

Ստորեւ թարգմանիչին արձանագրած ծանօթութիւնը Եագուպիի մասին:

⁂

Հեղինակի անունն է՝ Ահմեդ ի. աբի Եաքուբ ի. Ջաֆար ի. Վահիթ Աբբասի. Նա թոռն էր Վահիթի, խալիֆ Մանսուրի արձակուած ստրուկի, որ կառավարիչ պաշտօն վարեց Հայաստանում, Ատրպատականում եւ Եգիպտոսում, լինելով գաղտնի շիիթ: Նորա թոռն նոյն դաւանութեանն կը պատկանէր, ապրելով մինչեւ 260 / 873 թուականը Հայաստանում, ապա Խորասանում, ուրտեղից նա անցաւ Հնդկաստան, Եգիպտոս եւ ապա Մագրիբ: Նորա մահուան թիւը յայտնի չէ:

Թէեւ Եաքուբիի գործը «Աբբասեանների պատմութիւն» տիտղոսն է կրում, սակայն իսկապէս ներկայացնում է տիեզերական պատմութիւն երկու հատորով, որոնցից առաջինն՝ նախիսլամական ժամանակի, իսկ երկրորդն՝ Մահմեդի եւ նորա յաջորդների պատմութիւնն մինչեւ 259 / 872 թուականը կը պարունակեն: (De Goeje, Travaux de la 3ème sess. du congr. inter. des orient., Leiden, 1879, II, 153-166. C. Brockelmann, Geschichte d. arab. literatur, B. II, 226).

Ապրելով Հայաստանի սահմաններում եւ մօտ շփուելով տեղացիների հետ, որոնցից նա անշուշտ քաղել է իւր պատմական նիւթը, հեղինակը արժանահաւատ աղբիւր կը հանդիսանայ երկրիս քաղաքական պատմութեան համար, երբեմն ըլնաւ տարբերուելով այլ արաբացի մատենագրերից, երբեմն հարստացնելով նոցա տեղեկութիւնները նոր մանրամասնութիւններով: Նորա գործը լոյս է տեսել հետեւեալ տիտղոսի տակ՝ Ibn-Wadhih Al-Jaqubi Historiae, 1., 2., Ed. M. Th. Houtsma Lugduni, 1883

ԾԱՆՕԹ. – Յիշուած 260 / 873 թուականներուն առաջինը մահմետական տարեթիւն է: Նկատի ունի Մոհամմէտի փախուստի տարին Մէքքէէն Մետինէ, 622-ին: Կը կոչուի Հիճրէթ, արաբերէն Հիճիրէթ՝ փախուստ: Օմար խալիֆայի օրով (634-644) ասիկա կը դառնայ սկիզբ մահմետական օրացոյցի:

– Յիշուած Խորասանը լայնատարած շրջան մըն է ի Պարսկաստան: Վարչական կեդրոնը կը կոչուի Մաշհատ:

– Յիշուած Մաղրիբը՝ արեւմուտք, արաբական տիրապետութեան նուաճումէն ետք. Է. դարու վերջերը Հիւսիսային Ափրիկէի տրուած անունն է, սահմանում: կը ներկայացնէ այժմու Թունուզ, Մարոք եւ Ալժերիա երկիրները:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՏՈՒԿՏՈՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

. Այս ի՞նչ ուրախութիւն ձեզ եկեղեցին տեսնել...
. Պատարագէն վերջ, Ծնունդի հիւրասիրութիւն կայ եղեր, հրաւիրուած էի եկայ:
. Երէկ իրիկուան ալ ճրագալոյցի պատարագ կար:
. Լուր չունէի:

. . . .

. Ինչո՞ւ պարտէզը կեցած էք եւ եկեղեցի չէք մտներ:
. Պատարագէն վերջ կնունք ունինք, անոր համար եկանք:

. . . .

. Ուրիշ գործ չունի՞ս, ամէն կիրակի եկեղեցի կ'երթաս:
. Կիրակին եկեղեցիի յատկացուցած օրս է, լաւ, բայց դուն ի՞նչ կ'ընես կիրակի օրերը:
. Կրաս մաթինէ:

. . . .

. Պատարագիչը շատ աղուոր քարոզ մը տուաւ:
. Ի՞նչի մասին խօսեցաւ:
. Իրաւ որ ինչպէս ըսեմ, շատ մը բաներ ըսաւ, բայց աղուոր ըսաւ:

. . . .

. Ուրախ եմ որ քարոզը Ֆրանսերէն ըրաւ, գոնէ բան մը հասկցանք: (Ֆրանսերէնով ըսուած):
. Ի՞նչ էր բովանդակութիւնը:
. Չեմ գիտեր, աւետարանէն բաներ մը:
. Ուրկէ գիտես աւետարանէն ըլլալը:
. «Պիպլ»ը ըսաւ...

. . . .

. Ինչո՞ւ բնաւ եկեղեցի չէք գար:
. Լաւ չենք ղմտւորուիր:
. Կարծեմ եկեղեցին ձեր վարդապետարգային հետ չփոթեցիք:

. . . .

- Այս մարդը պէտք չէ վշտացնել:
. Ինչո՞ւ:
. Հարուստ է, ամէն եկեղեցի գալուն նուէր մը կ'ընէ:
. Յաճախ եկեղեցի կուգա՞յ:
. Մեծ տօնական օրերու կուգայ:
. Մեզ որ Զատիկը նոր անցաւ, մինչեւ Ծնունդ պիտի սպասենք:

. . . .

- Ինչո՞ւ կը պաշտպանէք եկեղեցւոյ երգին տակ տեւական Ֆրանսերէն խօսելու գաղափարը:
- Գիտնալ կ'ուզենք թէ՝ առանց հայերէնի Հայ կրնանք մնալ, թէ ոչ:
- Ինչու չէ, ամէն ձեւով կարելի է Հայ մնալ..., առանց լեզուի, առանց եկեղեցիի, առանց երկրի եւ ի մասնաւորի առանց ձեզի պէսներու:

. . . .

. Քանի որ եկեղեցւոյ եւ հայկական դպրոցի հարցերու մասին է մեր ժողովը ուստի հայերէն խօսինք:
. Պէտք չկայ, Ֆրանսերէն խօսինք:
. Հայերէն չէ՞ք գիտեր:
. Այո գիտեմ, բայց Ֆրանսերէն խօսինք:

. . . .

- Կարծեմ դուք ... վարժարանի պատասխանատուներէն էք ուր երախաները հայերէն կը սորվին:
- Այո:
- Ինչո՞ւ հայերէն կը սորվեցնէք:
- Այդ ի՞նչ անմիմաստ հարցում է, պէտք է որ լեզուն ապրի:

. . . .

. Երբ եկեղեցիին քահանան պարապ է ի՞նչ կ'ընէք:
. Կը նստինք կ'աղօթենք որ մէկը մեռնի եւ նուիրատուութիւն ըլլայ, քանի որ ուրախ առիթներու նուիրատուութիւն ընող չկայ, թէեւ հիմա տխուր առիթով ալ ձեռքը դրպանը նետողը քիչ է:

Այս տողերը որոշ անհատի մը ուղղուած չեն, այլ ուղղուած են մեզմէ ամէն մէկուն: Դուք կրնաք էք այս ցանկը երկարել կամ վերնագիրը փոխել դնելով՝ «Հասկցողին շատ Բարեւ»:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մարտ 4, 1999

[illegible]

ԱՆԹՈՒԱՆ ԱԿՈՒՃԵԱՆ

REVES FRAGILES

Այս խորագրին տակ, Անթուան Ակուճեանի լուսանկարները կը ցուցադրուին Աժանս Ռաֆոյի կողմէ Մարտ 9–էն Ապրիլ 5 (*) իր հաստրին հրապարակման առթիւ:

(*) Le toit de la Grande Arche, Salon Belvédère; *Paris La Défense.*
Du lundi au dimanche 10h - 18h.

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԼՈՒՐԵՐ

Դանիոյ մայրաքաղաքին մէջ կատարուած ամուսնութիւն մը ուշադրութիւն գրաւած է մամուլի անուններու: Անոնք որպէս հազուադէպ պարագայ տեղ տըւած են անոր: Խնդրոյ առարկայ ամուսնութիւնը կնքուած է Գոփէնհակի բնակչուհի 93-ամեայ Մարկրիթի եւ 25-ամեայ Փիթըրի միջեւ: Այս վերջինը կ'աշխատէր որպէս տարեցներու խնամատար եւ իր հոգածութեան յանձնուածներէն էր Մարկրիթ: Երբ հաստատութիւնը պաշտօնազրկած է Փիթըրը, Մարկրիթ զինք կորսնցնելու հեռանկարէն սարսափած, միակ ճար նկատած է ամուսնութիւնը. անոր մեծագոյն վախը պատճառած է ի վերջոյ ծերանոց իյնալու հաւանականութիւնը:

***

Իտալիոյ մէջ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն տարեց անձերու մէկ երրորդը գողութեան մը կամ յարձակումի մը զոհ եղած է: Ումպէրթօ անուն 69 տարեկան մէկը որոշած է իր չափով հակազդել ու նաեւ լուծել մօրը վրէժը: Ան ամբողջ օրեր Ճէնովայի մէկ ծայրէն միւսը կ'երթայ քաղաքի ամէնէն բազմամարդ հանրաշարժերով ու անմիջապէս որ գրպանահատ մը նշմարէ, եղէգէ գաւազանը կ'իջեցնէ գլխուն: Այդպէսով վրէժը կը լուծէ իր մօրը որ վիշտէն մահացած է տարիներ առաջ, ծերութեան թոշակը հանրակառքի մը մէջ գողցնելով: Ումպէրթօ այդ առաքելութեան ընթացքին յաճախ ինքզինքը կը գտնէ ոստիկանութեան բաժիններու մէջ, բայց կը վերսկսի: Կարեւոր տարր մը դարձած է դատական ատեաններուն համար ալ որոնք զինքը յաճախ կը հրաւիրեն որպէս վկայ:

***

Ու. Ճիրի հարիւր տարեկան իրլանտացի մըն է. 70 տարի պայքարած է իրաւունքը ունենալու համար ծանօթանալու իրեն վերաբերող թղթածրարի մը: Վերջապէս, անցեալները այդ իրաւունքին տիրացած է: Թղթածրարը կը վերաբերի անարդար դատած պաշտօնազրկումին: 70 տարի առաջ զինք ամբաստանած են որ 100 լիր կաշառք ստացած է ԻՐԱ-յէն ու ոստիկանի պաշտօնին վերջ տուած: Անմիջապէս որ ծանօթացած է թղթածրարին, դատարան դիմած է իր անձին դէմ կատարուած անարդարութեան դարման պահանջելով: Լրատուութիւնը չի նշեր թէ հարիւրամեայ դատատէրը որքան ժամանակ պիտի սպասէ վճիռին արձակման:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿՈՉ Կ'ԸՆԵՆ ՀՐԱԺԱՐԻԼ ԱԺԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵՆԷ

Հայաստանի Պահպանողական կուսակցութեան նախագահ Միքայէլ Հայրապետեան յայտարարութեամբ մը ընդգըծած է թէ Հայաստանի իշխանութիւնները եւ ընդդիմադիր քաղաքական ուժերը կը կրկնեն ղարաբաղի սխալները, ազգային շահերը զոհելով համաշխարհային քաղաքական գործընթացներուն: Ակնարկութիւնը յատկապէս վերջին օրերուն Հայաստանի Քիւրտերուն կողմէ Օճալանի ձերբակալութեան դէմ կատարուած բողոքի արտայայտութիւններուն կը վերաբերի: Մ. Հայրապետեան ըսած է թէ այդ հարցը քիւրտ եւ Թուրք ժողովուրդներու ներքին խնդիրն է, ճիշդ այնպէս ինչպէս ղարաբաղին, մեծ պետութիւնները Հայերու ջարդերը համարեցան Թուրքիոյ ներքին խնդիրը: Յայտարարութեան մէջ ըսուած է նաեւ՝ «Հայաստանի պահպանողական կուսակցութիւնը վտանգաւոր է համարում օտարերկրեայ քարոզչամիջոցների եւ պաշտօնական շրջանակների օգտագործած խայծերը՝ Հայաստանին ոչ իր խաղերի մէջ ներքաշելու ուղղութեամբ»:

***

ՊՈՒԼԿԱՐ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԸ

Մարտ 4-ին Երեւան ժամանած է պուլկար խորհրդարանականներու պատուիրակութիւնը, Ժողովրդական Ժողովի նախագահ Ե. Սոկոլովի գլխաւորութեամբ: Իրենց կ'ընկերանար Պուլկարիոյ դեսպան Ս. Սեւան:

***

ՌՈՒԱԶԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀՊԱՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԱԶԳ. ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսաստանի Ռիազան քաղաքի եւ մարզի հայկական համայնքը կը հաշուէ 40 հազար հոգի: Զայն կը ղեկավարէ մեծ ձեռնարկատէր Ռուբէն Պիպոյեան: Հոն կը գործէ հայկական կիրակնօրեայ դըպրոց մը, որուն Հայաստանէն կը ղրկուի հայերէն գրականութիւն: Վերջերս ըստեղծուած է հայկական ժողովրդական գործիքներու եւ հայկ. պարերու համոյթ մը: Նախատեսուած է նաեւ հայկական եկեղեցիի մը շինութիւնը, ինչպէս նաեւ հայկ. ակումբի եւ փուռի մը բացումը: Մարզի ղեկավարութիւնը եւ համայնքի հայութիւնը կը ծրագրեն Մայիսին կազմակերպել հայկական մշակոյթի օրեր:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Հանրակառքը կը յառաջանար այլեւս ընթացք: Անցած էր Վիլար - տը - Լանսի առաջին բնակութիւններուն առջեւէն:

- Իսկ եթէ Լեւոն եկած չըլլայ մեզի դիմաւորելու, ո՞ւր պիտի երթանք, հարցուց Արամ, կէս մտահոգ, բայց աւելի իր ընկերուհիներուն վախ պատճառելու մտադրութեամբ:

- Եղբայրս միշտ յուսետես է, ըսաւ Ալիս:

- Լեւոնին բաժին նայելով ագարակը լերան լանջին վրան է. հոս լեռ չի պակսիր սակայն, աւելցուց Արամ: Աջ ու ձախ լեռ ու ձոր է, վերատին բլուր եւ լեռ: Եւ կառքը հասաւ հսկայ հրապարակի մը վրայ:

- «Թէրմինիւս» պոռաց կառավարը:

Ալիս ու Աստղիկ նայեցան աջ ու ձախ, չորս դին: Չկար Լեւոնը:

- Ի՞նչ պիտի ընենք հիմա, յարեց Արամ: Աստղի՛կ, հարցուր ե՞րբ կը մեկնի հանրակառքը, որպէսզի վերադառնանք տուն:

Հեգնանք կար Արամի ձայնին մէջ:

- Ես գիտէի որ այսպէս պիտի ըլլար, տոր համար չէի ուզեր այս առաւօտ ձեզի ուղեկցիլ, աւելցուց Արամ:

- Շատ երախտապարտ ենք քեզի որ մեզի մինակ չձգեցիր, պատասխանեց Աստղիկ:

- Արդէն եթէ չգայի, մայրս չէր արտօներ ձեզի որ մեկնիք. ո՞ւր ենք ... երկու մանկամարդուհիներ, երկուքն ալ հարսնցու, զրկել դէպի լեռները առանց արու պաշտպանի, ատանկ բան կարելի չէ, վըճռեց Արամ ու խնդաց:

- Եւ ի՛նչ արու, մէջ մտաւ Ալիս: Մանուկ մը տակաւին: 17 տարեկան եւ արդէն մեծ համարում իր առնականութեանը վրայ: Կ'աճապարես, Արամի՛կ:

Աղջիկները մնացին պահ մը շուարած: Արդեօք Լեւոն ուզած էր խաղ մը խաղալ իրենց հետ, ուզած է՞ր վրէժ լուծել: Բայց ի՛նչ ըրած էին որ:

Երեք երիտասարդները կը տատամսէին, չէին գիտեր ի՞նչ ուղղութեամբ երթալ: Կառքին մօտն էին միշտ, մինչ միւս ճամբորդները արդէն մեկնած, ցրուած էին գիւղին մէջ:

Անցան քանի մը երկար վայրկեաններ:

- Նայէ՛, Նայէ՛ Ալիս, մէկը կուգայ վազելով, պոռաց Աստղիկ:

Հեռուն, քովընտի ճամբայէ մը դուրս կ'ելնէր մարդ մը, արագ քայլերով:

- Թերեւս ան է, ըսաւ Ալիս:

Երբ քիչ մը աւելի մօտեցաւ, երկու աղջիկները ճանչցան՝

- Լեւոնն է, Լեւոնն է:

- Ձեզի սպասցուցի կարծեմ, ըսաւ Լեւոն, կը ներէք, հեռուէն կուգամ:

- Հեռու պիտի երթա՞նք ուրեմն, ընդմիջեց Արամ:

- Բաւական, բայց յոգնած կ'երեւիք. լաւ կ'ըլլայ թերեւս հանգստանաք պահ մը սա դիմացի պարտէզրատունը. սուրճ մը առնենք, միասին: Կ'ուզէ՞ք:

Կէս օրուան մօտ էր արդէն, սրճարանը լեցուն էր: Թէ՛ տեղացիներ, թէ կիրակնօրեայ զբօսաշրջիկներ, երիտասարդ զոյգեր: Միակ ազատ սեղանը սրահին խորը, անկիւն մըն էր: Հոն տեղաւորուեցան, երկու աղջիկները քով - քովի, երկու արուները անոնց դիմացը:

Սուրճը կազդուրիչ էր. դուռ բացաւ խօսակցութեանց, օդէն, ջուրէն:

Յանկարծ Լեւոն ընդմիջեց.

- Իսկապէս այս առաւօտ խելքս գլուխս չէ. չհարցուցի իսկ թէ ինչպէ՛ս է Տիկին Մայրիկը: Ինչու չբերիք ձեզի հետ: Ուրախ պիտի ըլլայի հիւրընկալել զինքը ագարակին մէջ:

Աւելցուց.

- Այնքան հաճելի սրտանց ընդունելութիւն մը ըրաւ ինծի, երբ այցելեցի ձեր տունը:

Խօսքը եւ դէմքը ուղղուած էին դէպի Աստղիկը՝ որուն երեսները, այդ պահուն, առաւելապէս առինքնող էին. սուրճը եւ լեռնային օդը ըրած էին իրենց կազդուրիչ ազդեցութիւնը:

- Ան անոր մայրը չէ, մէջ մտաւ Արամ: Աստղիկ հիւր է մեր տունը. իր ծնողքը Ֆրանսա չեն բնակիր:

Լեւոն հաւանաբար չլսեց Արամին վերջին բառերը: Ոտքի ելած էր արդէն: Մօտեցաւ հաշուեսեղանին: Աջ ձեռքը գրպանը դրաւ, հանեց: Նորէն դրաւ, այս անգամ ձախը միւս կողմի գրպանը: Անմիջապէս հանեց: Քանի մը բառ փոխած սրճարանատիրոջ: Այս վերջինը, լուռ, նայեցաւ Լեւոնին եւ պատասխանեց, ցած: Աստղիկ՝ որ կը հետեւէր Լեւոնին շարժումներուն, լսեց՝

- Բայց ես ձեզ չեմ ճանչնար, պարոն:

Լեւոն վերադարձաւ դէպի իր այցելուները.

- Դժբախտութիւն մը, առաւօտուն, աճապարանքի մէջ մոռցեր եմ դրամապանակս: Ու մարդը խօսք չի հասկնար:

- Եթէ այդ է ձեր դժուարութիւնը, այդ՝ ոչինչ, ըսաւ Ալիս ու երկարեց յիսուն Ֆրանքնոց մը զոր մայրը իրեն յանձնած էր առաւօտուն, իբրեւ պահեստի դրամ, անակնկալի մը պարագային օգտագործելի: Ու անակնկալ էր Լեւոնին դրութիւնը բայց Լեւոն, երեւութապէս, չէր թուեր ազդուած ըլլալ անախորժ կացութենէն:

Դուրս ելան պարտէզրատունէն: Ապրիլեան արեւը հաճելի էր բարձրաւանդակին վրայ: Վիլար - տը - Լանս շուրջ հազար մեթր բարձրութիւն ունի: Լեռնային օդը զոր կը շնչէին լիաթոք, գարնանային տաքուկ արեւը՝ որ կը շոյէր իրենց դէմքը, ուրախութիւն կ'առթէին երիտասարդներուն: Լեւոն մասնաւորապէս խնդակից կ'երեւար: Իր հիւրերուն հետ բերկրալի օր մը ապրելու ակնկալութիւնը ուրախացուցած էր զինքը:

Առաջարկեց որ երկու մանկամարդուհիները իր թեւերը մտնեն: Ալիս եւ Աստղիկ իրարու նայեցան: Արամ, հեգնական ժպիտ մը դէմքին, կը սպասէր իր քրոջ պատասխանին:

- Նախ քիչ մը ազատ քալենք, ըսաւ Ալիս:

(Շար. 2)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Արամ Տարօնեանի մահուան առթիւ, Շիրինեան – Տակոռեան ընտանիքը փոխան ծաղիկի 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ – խրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսփալ փասթոռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44
թիւերուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 13, ժամը 15·30–ին սովորական հաւաքատեղին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion du 70ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France

GRAND CONCERT

le SAMEDI 13 MARS à 20 heures 30
Salle Gaveau — 45, rue La Boëtie — Paris 8e

SOLISTES : *Anna MAÏLIAN* (chant) — *Couchane SIRANOSSIAN* (violon)
Accompagnement piano: Wilfried HUMBERT

ORCHESTRE de l'ACADEMIE de ST-LOUIS-EN-L'ISLE
Sous la direction
d'Alexandre SIRANOSSIAN

AU PROGRAMME

1ère Partie

Le temple de Garni — Ouverture pour orchestre L. Sarian
Charagans (Anonyme) — *Alaghias* (Komitas) — *C'est le Printemps* (Komitas) —
Le Ciel est Nuageux (Komitas) — *Ah, Maral mon Ame* (R. Melikian) —
Ne pleure pas (R. Melikian) — *Chant de l'Automne* (R. Melikian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT

Concerto pour violon en La Majeur n° 5 (W. A. Mozart)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN

2ème Partie

Introduction et mouvement perpétuel pour violon et piano (E. Mirzoian)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN
Tu dis que... (E. Mirzoian)

Tryptique —texte E. Tcharentz— (V. Manoukian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT

Vocaliste (A. Babadjanian) — *3 Chants* (V. Ardzrouni) — *Miniatures* (Komitas)
ORCHESTRE ET CHANTS
Direction Alexandre SIRANOSSIAN

UGAB — MARSEILLE

Colonie de Vacances

Pour la 16e fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
du Vendredi 2 Juillet au Vendredi 23 Juillet

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente
à CHAILLOL LA VILLETTE (Hautes-Alpes).

Prix : Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 400 Francs pour 1 enfant
6 200 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignements veuillez contacter l'UGAB au :
327, Bd. Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél. : 04 91 22 10 45 — 06 03 74 16 99

★

Pension Familiale de l'U.G.A.B.

**du Samedi 24 Juillet (à partir de 14h)
au Samedi 31 Juillet (au matin).**

Prix : Pension complète
250 F / jour ((par personne)
1500 F / 7 jours (par personne).

l'U.G.A.B. recrute des *Animateurs — Animatrices* pour sa *Colonie de Vacances* de juillet avec B.A.F.A. complet, envoyer C.V. + photo au :
327, Bd. Michelet — 13009 MARSEILLE

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵ-րուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 14
Դատաւորի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 21
Գալստեան Կիրակին

***

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց
Առաքելական եկեղեցիներուն մէջ
մասնակցութեամբ
բոլոր եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ տեւողութեան, փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆ-ԳՐՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Հսկում կը կատարուի՝

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ
Եկեղեցւոյ մէջ

***

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Լ Ա Ս Ի Ո Թ Ա

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12, ժամը 17–ին
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՎԱԶԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ
Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30

SALLE DU C.R.D.A.
9, rue Cadet — 75009 PARIS

l'Ecole *«KHATCHADOUR ABOVIAN»*
de la Cathédrale Arménienne
Apostolique
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 14 Mars à 15 heures

au Centre Culturel «SAHAK-MESROP»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT — Une agréable surprise et d'autres lots de valeur

La galette de Roi sera offerte aux participants par l'Ecole Abovian

VENEZ NOMBREUX !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

SAMEDI 13 MARS
ENTREE LIBRE à 21h ENTREE LIBRE

**La Section des Jeunes
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne
Serpotz Tarkmantchatz**
organise

UNE SOIREE

consacrée au grand poète arménien

Hovhannès TOUMANIAN

Au programme:
Poèmes, Chants, Mise en scène de la légende "Akhtamar" et sa parodie

A la salle
« A. Tcherpachian »
339, ave du Prado — Marseille 8e

PAROISSE ARMENIENNE
CATHOLIQUE DE PARIS
13, rue du Perche

JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ

— SAMEDI 13 MARS 14h - 19h
— DIMANCHE 14 MARS 12h30 - 17h
— DIMANCHE 21 MARS 12h30 - 17h

- Plats cuisinés (orientaux et occidentaux, salés et sucrés);
- Venez visiter nos stands et y faire des achats;
- venez *déjeuner sur place* les *dimanches* (nourriture libanaise chaude);
- amenez vos *parents* et *amis*.

UGAB — UGAB — UGAB —

UGAB — JEUNES MARSEILLE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le SAMEDI
13 MARS à partir de 22 heures

P.A.F. : 50 F. + kir royal
Membres : gratuit

UNION GENERALE
ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
327, boulevard Michelet —
13009 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 22. 10. 45

UGAB — UGAB — UGAB —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ-Սարսէլ – Կոնէս եւ Վիլիէ լը Պէլ-ի Աստղիկ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 70–ամեակի իր պարահանդէսին առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Յ. Խորշիտեան 3000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Աւետիսեան, Տօքթոր եւ Տիկին Ժ. Պալեան, Պր. Ա. Եոխգարտաշեան 1000–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Լ. Զատիկեան 800 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Ուշտիկեան 600 Ֆր., Օր. Ե. Օսմանճեան 500 Ֆր., «Սպիտակ» հաստատութիւն 400 Ֆր., Մեսրոպ Քահանայ Ժամկոչեան 250 Ֆր., Երախայ մը 142 Ֆր.:

Նուպար Ադամեանի մահուան քառասունքին առթիւ ալ շնորհակալութեամբ ստացած է. – Տէր եւ Տիկին Սիւտնէն 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պահարեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պոլոն 400 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Քիլէճեան 200 Ֆր.:

***

Կապոյտ Խաչի Սէն-Ժերոմի «Զ. Շանթ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Կիւլեանէ Մկրտիչեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Հայկ Աճէմեանէ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անտոն Սանոսեանէ 100 Ֆր.: Տարաբախտ Գրիգոր Լէօնէքի մահուան առթիւ ընկ. Սիմոն Թոքաթլեանէ 200 Ֆր., Տիկին Էլիզապէթ Տորումեանէ 150 Ֆր.:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 11
JEUDI
11 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամերիկեան առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ - Թիւ 19.594 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.594

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 9 / 10)

ՔԱՂԱՔԱԳԷՏ, ԼՐԱԳՐՈՂ ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ԱՐԿԱԾԻ՞ ԶՈՀ

Մարտ 9-ին ինքնաշարժի բախումով մը հանրօրէն վիրաւորուած ու հիւանդանոցին մէջ մահացած է քաղաքական մեկնաբան, լրագրող Տիգրան Հայրապետեան: Պատահարը տեղի ունեցած է կէս գիշերին Բաղրամեան պողոտային վրայ: 35 տարեկան լրագրողին մահը քաղաքական շրջանակներու կողմէ տարբեր ենթադրութիւններու առիթ տուած է: ՀՀՇ-ի վարչութիւնը ըսած է թէ «դժբախտ պատահարը» [illegible]

[illegible] տարբեր հետազօտութիւններու եւ կարգ մը թերթերու մէջ, ինչպէս «Ազգ», «Առաւօտ», «Օրագիր» եւլն.: Նաեւ գլխաւոր խմբագիրն էր «Նոր Ուղի» կուսակցութեան նոյնանուն պաշտօնաթերթին:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԿԻՊՐՈՍ ԱՅՑԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Կիպրոսի պաշտօնական այցին հանդիպում ունեցած է պաշտօնակիցին՝ Ե. Գասուլիտիսի հետ, նիւթ ունենալով հայեւկիպրական յարաբերութիւններու յառաջընթացը եւ հեռանկարները: Նախարարը հանդիպում ունեցած է նաեւ Կիպրոսի արքեպիսկոպոս Քրիսոստոմոսի, Նիկոսիոյ քաղաքապետին հետ: Այցելած է Նարեկ վարժարանը: Յաջորդ օրը, Մարտ 9-ին զինք ընդունած է Կիպրոսի նախագահ Կ. Գլերիտիս: Տեսակցութենէն ետք Վ. Օսկանեան պատասխանած է լրագրողներու եւ ըսած թէ կը յուսան որ Կիպրոսի նախագահը այս տարի պաշտօնական այց մը կը կատարէ Հայաստան:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՇԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Լոնտոն լոյս տեսնող արաբական օրաթերթը՝ «Ալ - Հայաթ» Մարտ 9-ին լայն տեղ տուած է Լիբանանի նախկին նախարար Շահէ Պարսումեանի ձերբակալութեան եւ անոր կապակցութեամբ այլ պատահարներու:

Նախ կը ճշդուի որ դատախազութիւնը (դատախազն է Սայիտ Միրզա) կ'ուզէ որ խիստ գաղտնապահութիւն տիրէ, չուզեր որ այդ մասին խօսուի լրագրողներու հետ եւայլն, եւայլն: Առաջին հարցաքննութիւն մը տեղի ունեցած է Շ. Պարսումեանի, իր փաստաբանին ներկայութեան որ տեւած է 40 վայրկեան: Աւարտին փաստաբանը յայտարարած է որ հետեւեալ կէտերը յանձնած է դատախազին ուշադրութեան: Կարելի չէ դատի քաշել փաստաբան մը (Շ. Պ. փաստաբան է) ցորչափ արտօնութիւն չէ առնուած փաստաբաններու կաճառէն (ի դէպ, անմիջապէս դրաւոր դիմում եղած է եւ փաստաբաններու կաճառն ալ պատասխանած է որ արգելք չի տեսներ): Ապա, փաստաբանը առարկած է որ դատարանը իրաւասու չէ նախկին նախարար մը դատելու: Հարցաքննուած է նաեւ Շ. Պարսումեանի վարորդը՝ Սարգիս Գույումճեան: Ձերբակալուած են նաեւ Զահրանիի զտարանին անօրէնը՝ Խալիլ Գամպրիչ եւ նոյն զտարանէն այլ երեք պատասխանատուներ:

Մարտ 8-ին, այս հարցին կապակցութեամբ Հ. Յ. Դ. պատուիրակութիւն մը տեսակցութիւն մը ունեցած է Խորհրդարանի նախագահ՝ Նապիհ Պըրրիի հետ որ ըսած է թէ տեսնենք գործը ի՞նչ ընթացք կ'առնէ եւ ուր կը հասնի, անոր լոյսին տակ կ'որոշենք թէ ի՛նչ քայլ պիտի առնուի: Հ. Յ. Դ.-ն ալ յայտարարած է՝ մենք արդարութեան հետ ենք պայմանաւ որ բոլորին համար կիրարկուի:

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԻՒՆ

ՅԱՆՑԱՆՔ ԿԱՅ, ՅԱՆՑԱՒՈՐ ՉԿԱՅ

ՎՃԻՌՆԵՐԸ ՈՉ ՈՔԻ
ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՏՈՒԻՆ

Նախարարներ դատելու համար անհրաժեշտ տեսնուած էր բացառիկ ատեանի մը ստեղծումը եւ այդ «բացառիկ» ատեանը՝ Հանրապետութեան Արդարադատութեան Ատեան, առաջին օրէն, եւ վերջին օրն ալ, ցոյց տուաւ իր անձեռնհասութիւնը եւ քաղաքական բնոյթը: Բաղկացած է երեք դատաւորներէ եւ ինը խորհրդարանականներէ ու նախաձեռնութիւնն եղած է Ելուար Պալատիւրի:

Մարտ 9-ին արձակուած վճիռները ցոյց տուին որ անիմաստ դատավարութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ այս ամբողջը կարելի էր ծիծաղելի որակել, եթէ ողբերգական չըլլար եւ 4000 մահերու ալ պատճառ եղած չըլլար: Որո՞նք են այդ վճիռները: Անցեալին, Ընկերային հարցերու նախարարուհին՝ Ժորժինա Տիւֆուա «պատմական» բանաձեւում մը գտած էր իրենք զիրենք (իմա՝ իշխանութիւնը) արդարացնելու համար: Յայտարարած էր՝ «պատասխանատու, բայց ոչ՝ յանցաւոր»: Այս անգամ աւելի հանճարեղ գիւտ մը ըրաւ Ատեանը: Արդարեւ բոլորովին անմեղ նկատելէ ետք Լ. Ֆապիուսն ու Ժորժինա Տիւֆուան, «անխոհեմութիւն կամ անփութութիւն» վերագրեց Էտմոն Հերվէի եւ արձակեց սա վճիռը՝ «դատապարտում, զերծ պատիժէ»: Հերվէ յանցաւոր կը նկատուի միայն երկու պարագաներու համար (ներկայացուած էին եօթը բողոքներ): Ինք քաղաքական որակեց այս վճիռը, աւելցնելով թէ ան անիմաստ է. հարկ էր քաջութիւնն ունենալ զինք պատժելու եթէ յանցաւոր է, կամ անմեղ նկա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ԵՒ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 9-ին է որ Հայոց ցեղասպանութեան Ծերակոյտի օրակարգին արձանագրուելու հարցը պիտի ծեծուէր նախագահներու ժողովին (տե՛ս. այդ մասին զեկոյցը «Յառաջ»ի Մարտ 4-ի թիւին մէջ):

Մարտ 9-ին ալ որոշուած է հարցը քննել յաջորդ՝ Մարտ 23-ի նիստին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՎԱՍՏԱԿԸ

(ԻՐ 70-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ուրախալի համերգով մըն է որ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր 70-ամեակը կը նշէ տարուան մը յապաղումով — Շաբաթ, Մարտ 13-ին Փարիզի Կավօ սրահին մէջ:

Նախ, հարկ է հակիրճ պատմականն ընել այդ կազմակերպութեան, յիշելու համար յատկապէս անոր ստեղծման պայմաններն ու պատճառները եւ այդ մասին մեր լաւագոյն աղբիւրը կը մնայ «Յառաջ»ի ողբացեալ խմբագիրը՝ Հրանտ — Սամուէլ որ հետեւեալ խմբագրականով կ'ոգեկոչէր անոր գործունէութիւնը, 1968 Մարտ 30-ին, երբ Կապոյտ Խաչը կը տօնէր իր քառասնամեակը.—

«Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչը հիմնուած է 1928-ին Փարիզի մէջ, իբրեւ մասնաճիւղը Ամերիկայի Հայ կարմիր խաչին, որուն հիմը դրած էր 1915-ին մեր ողբացեալ նահատակ ընկերը՝ Է. Ակնունի: Սկիզբի տարիներուն կը կոչուէր Կարմիր խաչ: Շփոթութիւն չստեղծելու համար յետագային դարձաւ Կապոյտ խաչ: Ամերիկայի Կեդրոնն ալ փոխեց իր անունը եւ կոչուեցաւ Հայ Օգնութեան Միութիւն (Հ.Օ.Մ.): Անկախ պետականութիւն չունեցող ազգերու կարմիր խաչերը չեն ճանչցուիր Ժընեւի Կեդրոնէն: 1925-ին Երեւանէն Եւրոպա եկած էր բժիշկ Կամսարական՝ Հայաստանի կարմիր խաչը Ժընեւէն ճանչցնել տալու համար: Չյաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ: 1928-ին 5 տարեկան էր Ֆրանսայի հայկական նոր գաղութը: Մեր հայրենակիցները գաղթականութեան առաջին օրերէն սկսեալ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ էին ձեռք առած: Կազմած էին զանազան միութիւններ, — Հայրենակցական, Երիտասարդական, Մարզական, Երաժշտական, Թատերական, Քաղաքական, Կրօնական, Գրական, Կրթական — Մշակութային, եւայլն: Սկսած էին հրատարակել թերթեր: Կազմակերպել զանազան հանդէսներ: Կը պակսէր կանացի կազմակերպութիւն մը, որ շուրջը համախմբէր գաղութի, բոլոր դասակարգերուն պատկանող մեր մայրերը, քոյրերն ու աղջիկները:

Փարիզի հին գաղութը ունէր — այսօր ալ ունի — Հայ Կարմիր Խաչ մը, որ Եկեղեցւոյ շրջանակին մէջ սահմանափակուած՝ չէր կրցած արմատ ձգել ժողովրդական լայն խաւերու մէջ:

Կապոյտ խաչը հրապարակ կուգար յարմար վայրկեանի մը, երբ այնքան զգալի էր կանացի ծաւալուն ու համապարփակ կազմակերպութեան մը անհրաժեշտութիւնը Փարիզէն մինչեւ գաւառ:

Ողբացեալ Արշակ Ջամալեանի նախաձեռնութեամբ խումբ մը մտաւորական Հայուհիներ ամուր հիմերու վրայ դրին կազմակերպութիւնը, որ շուտով մասնաճիւղեր բացաւ Փարիզի եւ արուարձաններուն, Լիոնի, Տէսինի, Կրընոպլի, Վիէնի, Վալանսի, Սէն — Շամոնի, Սէն — Թ'էթիէնի, Պորտոյի, Մարսէյլ քաղաքի արուարձաններուն մէջ, մինչեւ Նիս:

Կապոյտ խաչի յառաջդիմութեան ու բարգաւաճման նուիրուեցան մտաւորական ընկերուհիներ, ինչպէս տիկիններ՝ Ջաւօ Շանթ, Սաթենիկ Տէր — Դաւթեան, Տիրուհի Միսաքեան, Սաթօ Յակոբեան յիշելու համար միայն մեզմէ անդարձ բաժնուողները: Ազգապահպանումն էր նշանաբանը Կապոյտ խաչին, ու ամէն բանէ առաջ՝ նոր սերունդի փրկութիւնը: Այդ էր պատճառը, որ անիկա առաջին օրէն իսկ իր գուրգուրանքին ու հոգածութեան առարկայ դարձուց մեր փոքրիկ տղաքն ու աղջիկները:

Հայերէնի դասընթացքներ հաստատեց հոն՝ ուր կարելիութիւններ կային: Սանսանուհիներու խումբեր կազմեց կարգ մը վայրերու մէջ, ինչպէս Անկէն եւ Կրընոպլ: Բուժարան հիմնեց եւ տարիներով պահեց Իսիի եւ Մարսէյլի մէջ: Օգնեց հիւանդներուն եւ աղքատներուն: Ունեցաւ նաեւ խնամի եւ համեստ ընկերուհիներ — ինչպէս Տիկին Ազնիւ Գազազեան — որոնք անձնուիրաբար յաճախակի այցելութիւններ տուին հիւանդանոցներու մէջ դարմանուող եւ բանտերու մէջ տառապող դժբախտ հայրենակիցներու: Աջակցեցաւ կարօտ ուսանողներու եւ սաներ պահեց զանազան դպրոցներու մէջ:

Սակայն իր ամէնէն մնայուն և օգտակար աշխատանքը պիտի ըլլար ամառնային կազդուրման կայաններու կազմակերպումը երկսեռ փոքրիկներու համար: Այս ճիւղին մէջ, առաջնութեան եւ յարատեւութեան պատիւը կը պատկանի Ֆանս. Կապոյտ խաչին, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն առիթ կ'ընծայէ շուրջ երկու հարիւր երախաներու, իր խնամքին տակ, ապրելու բնութեան ծոցին մէջ, միաժամանակ հայերէն սորվելու, հայերէն երգելու եւ հայկականութեամբ թրծուելու եւ ներշնչուելու:

Տարիներէ ի վեր ունի իր սեփական տունը՝ Պէլփոնթէնի մէջ, օժտուած փոքրիկներու հանգստաւէտութիւնը ապահովող ամէն յարմարութիւններով: Ունի նաեւ իր սեփական գրասենեակը Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Քառասուներորդ տարուան սեմին կանգնած՝ Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչը, իր բազմաթիւ մասնաճիւղերով, ապագային կը նայի անխախտ յոյսով եւ անսասան հաւատքով՝ նորանոր նուաճումներու հեռանկարով»:

***

Երեսուն տարիներ անցած են արդէն: Երեսուն տարիներ որոնք լաւագոյնս հաստատեցին Հրանտ — Սամուէլի խմբագրականին վերջին տողերը, քանի Կապոյտ Խաչը այդ տասնամեակներու ընթացքին նորանոր նուաճումներ արձանագրեց, ընդլայնեց իր գործունէութիւնը, քալեց ժամանակին հետ, աշխատանքի արդիական մեթոտներու կիրարկումով:

Վերջին տասը տարիներուն, բեռը ծանրացաւ: Հայաստանի երկրաշարժին (1988 Դեկտեմբեր 7) առաջին օրերէն իսկ ներկայ եղաւ տեղւոյն վրայ, սէր, գուրգուրանք եւ անմիջական օգնութիւն բերելու համար: Տէր եղաւ չքաւորին, որբին, անկարին: Շնորհիւ անկախութեան, կայք հաստատեց նաեւ Հայաստան որպէսզի աւելի մօտէն կարենայ հետեւիլ կարիքներուն: 1994-էն ձեռնարկեց որբերու խնամակալութեան ու Հ.Օ.Խ.-ը (Հայ Օգնութեան Խաչ) կազմակերպեց նաեւ ամառնային ճամբարներ (Գուգարք, Սիսիան, Սեւանայ լիճ):

Այսօր, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը արդարօրէն կրնայ հպարտանալ իր գործունէութեամբ եւ կրկին, Հրանտ — Սամուէլի բառերով՝ ապագային նայիլ անխախտ յոյսով եւ անսասան հաւատքով, նորանոր նուաճումներու հեռանկարով:

«ՅԱՌԱՋ»

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը ԿՈԶՈՒԱԾԸ

Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ն Եւրոպայի ապահովութեան ու համագործակցութեան կազմակերպութեան սկզբնատառերով շինուած յապաւում մըն է որուն ամէն մէկ յայտնութիւնը մեր մամուլին մէջ, Ղարաբաղի հարցին լուծումին կապուած յոյսեր կ'արթնցնէ: Ամէն անգամուն նոր առաջարկներու, աւելի ընդունելի ձեւերու ակնկալութիւնը կ'ունենանք, տասնամեակէ մը ի վեր բաց մնացած հարցին կարգաւորումին անհամբերութեամբ: Այս անմիջական հակազդեցութիւնը բնաւ նկատի չ'առներ որ նոյն կազմակերպութիւնը որպէս միջազգային բնոյթի տէր, ուրիշ Ղարաբաղներ ալ ունի գործունէութեան իր օրակարգին վրայ. եւ մանաւանդ, ո՛չ անցեալի փաստերը, ոչ ալ ներկայի տուեալները մեզի օգուտ կ'ունենան մտածելու թէ այդ կարգի մարմիններ աւելի քաղաքական բեմի ֆիկիւրաններ են, քան՝ փշոտ հարցերու լուծում բերելու կարող հասցէներ: Մարդիկ պէտք է մէկ մայրաքաղաքէն միւսը երթան, ժողովներ գումարեն, երբեմն հանդիպումներ ունենան, սակարկութիւններ ընեն այս կամ այն կողմին պատասխանատուին հետ, ոչ մէկուն գործին ծառայելիք առաջարկ մը որպէս դիւանագիտական յաղթանակ ներկայացնելու, ատոր մասին նոր բանակցութիւններու, նոր ճամբորդութիւններու ձեռնարկելու համար:

Այդ կազմակերպութեան մէջ անցեալ Օգոստոսին Հայաստան ունեցաւ իր ներկայացուցիչը. ան կը կոչուի Ճիւան Թափալեան: Պէյրութցի է, բարձրագոյն ուսումը կատարելագործած ԱՄՆ-ու Փըրընսթընի համալսարանին քաղաքագիտութեան, իրաւագիտութեան, քաղաքական փիլիսոփայութեան ճիւղին մէջ: Շուրջ երեք տասնամեակ դասախօսած է Գալիֆորնիոյ համալսարաններուն մէջ:

«Ազգ»ի Փետրուար 12-ի թիւին մէջ թերթին Փրակայի թղթակիցը Յակոբ Ասատրեան հարցազրոյց մը ունեցած է Ճ. Թափալեանի հետ, զինքը խօսեցնելով Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի բնոյթին, գործունէութեան դաշտին, կերպերուն ու այդ բոլորին արժեւորումին մասին:

Կազմակերպութիւնը 54 անդամ երկիրներ ունի: Հայաստանի կողմէ հոն տարուած գործունէութիւնը գլխաւորաբար նպատակ ունի տեսակ մը ինքնապաշտպանութիւն. այսինքն, ինչպէս կ'ըսէ Ճ. Թափալեան, «մեր նպատակը պաշտպանուիլն է, որպէսզի առանց մեր գիտութեան չտրուին որոշումներ կամ չտպագրուին բանաձեւեր որոնք կը հակասեն մեր ազգային շահերուն»: Ան իրենց այդ աշխատանքը կը նմանցնէ ֆութպոլի խումբի մը դարպասապահին գործին: Խաղադաշտի մը վրայ 54 խաղացողներու միջեւ գտնուելու կացութիւնն է ուր չես գիտեր թէ հարուածը ո՛ր պահուն, ո՛ր կողմէն կու գայ: Պաշտպանողական կեցուածքէն զատ, նաեւ երբ առիթը ըլլայ, պէտք է գնդակը առնել ու նետել հակառակորդին կողմը: Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ն ըլլալով միջազգային միակ կազմակերպութիւնը ուր 54 երկիրներէն ամէն մէկը վեթոյի իրաւունք ունի, Հայաստան կրնայ այդ իրաւունքը գործածել երբ տրուած որոշում մը զինք չի գոհացներ:

Այս նշումը բնականաբար կը կապուի Լիզպոնի նախընթացին. հոն ուր Հայաստան առանձին մնաց, բայց վեթօ ըրաւ տրուած որոշումը:

Ճ. Թափալեան կ'ըսէ թէ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի համար հիմնականն է տարածքի ամբողջականութեան սկզբունքը: Ատոր ապացոյցը ներկայիս կը տրուի նաեւ Քոսովոյի հարցին մէջ, երբ միշտ առաջին նշումը կ'ըլլայ Սերպիոյ տարածքին ամբողջականութիւնը: Այդ կացութիւնը կը մղէ որ Հայաստանի ներկայացուցիչները հոն աշխատանք տանին միջազգային հանրութեան հասկցնելու համար թէ որոշ սկզբունքներ հակասական կողմեր ունին:

Յ. Ասատրեան կ'անդրադառնայ կատարուած վերջին առաջարկին որ Ղարաբաղ — Ադրբեջան «ընդհանուր պետութեան» կը վերաբերէր: Ճ. Թափալեան նախ կը բացատրէ թէ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը կոչուածը արդիւնքն է տարբեր երկիրներու քաղաքականութեան եւ իրարու հետ մշտապէս փոփոխուող յարաբերութիւններու: Զայն կը նմանցնէ սոխի մը որուն թերթերը յաջորդաբար կը բացուին: Հոն կան ՕԹԱՆ-ի անդամներ, Ռուսաստանն ու անոր բարեկամները, Մինսկի խումբի ինը անդամները որոնց մէջ են երեք նախագահները _ ԱՄՆ, Ֆրանսա, Ռուսաստան –: Եւ Հայաստանի համար կորիզն է որ կարեւոր է, քանի որ Ղարաբաղի հարցին մասին առաջարկներ բերողը ան է, ինչպէս վերջին «ընդհանուր պետութեան» գաղափարը:

Այդ գաղափարին Ադրբեջանի կողմէ մերժումին մասին խօսելով Ճ. Թափալեան քանի մը մեկնաբանութիւն կ'առաջարկէ. առաջինը ոմանց կարծիքով այն է թէ Ադրբեջան ներկայիս կարող չըլլալով, հետաքրքրութիւն ցոյց չի տար հարցին լուծումին: Երկրորդ բացատրութիւնը կը կապուի երեք նախագահներուն ընթացքին. անոնք բաժարար կերպով հաշուած ըլլալով բոլոր կողմերուն շահերը, անգամ մը աւելի հայամէտ, անգամ մը աւելի ադրբեջանամէտ առաջարկներ կը բանաձեւեն. ատիկա անշուշտ մէյ մը մէկ, մէյ մը միւս կողմին մերժումին կը բախի: Կան պնդողներ ալ թէ Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի գործը չէ Ղարաբաղի հարցին լուծում բերել, մանաւանդ որ այսօր կազմակերպութեան գլխաւոր հարցն է Քոսովոյի լուծումը: Ճ. Թափալեանի եզրակացութիւնը այն է որ խորքին մէջ լուծում փնտռելու կոչուած միջազգային այս կառոյցը շուարած մնացած է, բանակցութիւններու հոլովոյթն ալ սառած, մնացած: Ելքի մը առաջարկներէն են Մինսկի խումբին նոր անդամներու ընդգրկումը, նախագահներուն նուազ իրաւունք տալը, եւլն.: Եւ ինչ որ ամէնէն հետաքրքրականն է, Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի միջոցները սպառած նկատելով, կողմերուն միջեւ ուղղակի, առանց միջնորդներու բանակցութեան սկսելու տեսակէտն է:

Յատկանշական է այս եզրակացութիւնը որ կերպով մը մեկնակէտին կը վերադարձնէ բանակցային ամբողջ ընթացքը. այսինքն՝ Ադրբեջան – ԼՂՀ, կամ Հայաստան - Ադրբեջան - ԼՂՀ ուղղակի բանակցութիւններու, ինչ որ առաջին մէկ օրէն Ստեփանակերտի նախընտրութիւնն էր, միշտ մերժուած՝ Բաքուի կողմէ:

Ջանքերը արդիւնքի չհասցնող ազդակներէն է կողմերուն կեցուածքին մէջ նշմարուած անորոշութիւնն ալ. օրինակ, վերջին պարագային Ադրբեջանի մերժումին առարկան «ընդհանուր պետութեան» գաղափարն էր, կամ այդ բառերը: Կրնայ Մինսկի խումբը բառերը փոխել ու քիչ մը շարժում բերել լճացումին, բայց, ինչպէս կ'ըսէ «Ազգ»ի խօսակիցը՝ «ոչ մենք, ոչ ալ Մինսկի խումբը վստահ է թէ իրականութեան մէջ Ադրբեջանի մտածելակերպը ի՞նչ է»: Ու ենթադրութիւններ կ'ըլլան անոր իրական շահերը, փափաքները, հետապնդած միջոցները գիտնալու: Այս վիճակը գործը դժուարացնող պարագայ մը կը թուի, սակայն, Ճ. Թափալեան կ'ըսէ թէ աշխատանքին բուն հետաքրքրական մասը ատիկա է: Այն որ «կ'աշխատիս մարդոց հետ որոնց բուն նպատակներուն եւ միջոցներուն ծանօթ չես»:

Հայկական կողմէն դիտուած այս պատկերով ներկայացող կացութիւնը նոյն բնոյթը ունի դիմացի կողմին համար ալ: «Եթէ Ադրբեջանի ներկայացուցիչին ալ հարցնէք, նոյն ձեւով կը խօսի Հայաստանի մասին»: Բանակցային ընթացքին մէջ միշտ կան այս կարգի դժուարութիւններ: Եւ բնական է ատիկա ըստ Հայաստանի ներկայացուցիչին որ կ'աւելցնէ թէ եթէ նախապէս գիտնար անորոշութեան պատասխանը, փոխանակ դիւանագիտութեամբ զբաղելու, գուշակութիւն կ'ընէր:

Կացութեան մասին ընդարձակ այս բացատրութեան կը յաջորդէ շօշափելին նըշմարելու Յ. Ասատրեանի անհամբերութիւնը. հարց կու տայ թէ յառաջընթաց կա՞յ, թէ արդէն անյոյս է կացութիւնը: Բաւական դիւանագիտական է դիւանագէտին պատասխանը. «եթէ յոյս չունենանք, չենք աշխատիր» կ'ըսէ ան, բանակցութեան մէջ շարժում նկատելով նոյնիսկ տեղի չտալու երեւոյթը: Ապա կը թելադրէ ճիշդ հասկնալ որ «տարածքային ամբողջականութեան սկզբունքը հակահայ սկզբունք չէ»: Շատ պետութիւններ եւ յատկապէս վախ ունեցողներ կը ձգտին ատոր: Ճ. Թափալեան կ'ըսէ որ մենք ներկայիս զոհն ենք միջազգային սկզբունքի մը որ մեր շահերուն կը հակասէ: Ջանք կը թափուի կերպով մը այդ սկզբունքին վնասներն ու վտանգները սահմանափակելու. ատոր մէջ կը կայանայ Հայաստանի ներկայացուցչական աշխատանքը: Ինչ կը վերաբերի երեք նախագահներուն, զգալի է որ կ'ուզեն աշխուժացնել իրենց ընթացքը, բայց հաւանական նոր առաջարկներու մասին ոչինչ ծանօթ է:

Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ Ճ. Թափալեան ու յատկապէս Մինսկի խումբը ի՛նչպէս արժեւորած են Ադրբեջանի նախագահին վերջին յայտարարութիւնը («Յառաջ», Մարտ 3) թէ գրաւեալ հողերը ուշ կամ կանուխ պիտի ազատագրուին. եթէ խաղաղ ճամբով չըլլայ, այլ մեթոտներով, նոյնիսկ մեծաթիւ զոհերու գնով: Այդ արտայայտութիւնը բաւական յստակ կը յայտնէ Բաքուի կեցուածքը, մտադրութիւնը, որոնց անորոշութենէն կը գանգատի Ճ. Թափալեան. անշուշտ եթէ դիւանագիտութեան շրջանակներու մէջ նման յայտարարութիւն լուրջ արժէք կը ներկայացնէ:

Պէտք է սպասել Մինսկի խումբին յառաջիկայ նախաձեռնութիւններուն, տեսնելու համար որ հայ դիւանագէտին ակնկալած աշխուժացումը տեղի կ'ունենա՞յ: Անշուշտ անգամ մը որ յաջողին փակել Քոսովոյի թղթածրարը եւ տրամադրութիւն գտնեն վերստին դառնալու դէպի ղարաբաղեան հեռաւոր հորիզոններ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԵԱԳՈՒԹԻ ԱՐԱԲ ՊԱՏՄԱԳԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ(*)

Սիրելի «ՅԱՌԱՋ»

Փետրուարի 25-ի թիւին մէջ, (զոր նոր ստացանք) հաճոյքով կարդացի Պ. Տիգրան Հաճեանի աւելցուցած ծանօթութիւնները, վերջին յօդուածաշարքիս վերաբերեալ, Հայոց թիւի մասին, դարերու ընթացքին:

Հոն կը յիշուի Արաբ պատմագիր Եագուպի, որ իսկապէս կը հանդիսանայ որպէս բացառիկ վկայութիւն, օտարազգի պատմագրի մը, Թ. դարու Հայաստանի պատմական անցուդարձերուն ականատես, կու տայ առարկայական բազմաթիւ տեղեկութիւններ:

Այս մասին, կը յիշէի, համալսարանական տարիներուս, կարդացած ըլլալ յօդուածաշարք մը, թարգմանութեամբ եւ ծանօթութիւններով, ԲԱԶՄԱՎԷՊ-ի էջերուն մէջ, հեղինակութեամբ մեր անուանի արաբագէտ Հ. Օհաննէս Ադամեանի:

Դժուար չեղաւ ինծի գտնել այդ յօդուածը, լոյս տեսած (Բազմավէպի) 1957 Յուլիս – Օգոստոս միացեալ թիւին մէջ եւ մեծ հաճոյքով կ'արտատպեմ, վստահ ըլլալով որ իր շահեկանութեամբ կրնայ հետաքրքրել մէկէ աւելի ընթերցողներ:

Հ. Յ. ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

***

ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐՔԸ

Եագուպի՝ Թ. դարու արաբ լաւագոյն պատմագիրն է: Իր անունն է Ահմէտ Իպն Եագուպ Իպն Ճաֆար Իպն Ուատըհ, Արբասեան գլիր, որուն պատճառով Եագուպի կոչուած է: Իր կեանքի մասին քիչ բան գիտենք. կարելի է երկու շրջաններու բաժնել: Առաջին շրջանը անցուցած է Արեւելք եւ Հայաստան. իսկ երկրորդ շըրջանը անցուցած է Եգիպտոսի մէջ, եւ այդ պատճառով՝ Հաճի Խալիֆա Ալմըսրի կամ Եգիպտացի կոչուած է: Կարելի է ենթադրել որ 260-ին (873) պաշտօնով փոխադրուած ըլլայ Եգիպտոս, որովհետեւ ոչ միայն իր պատմութիւնը կը հասցնէ մինչեւ 258 (871), այլ նաեւ Երկիրներու գիրքին մէջ՝ Խորասանի կառավարիչները կը հասցնէ մինչեւ այդ թուականը: Որով երկար անջրպետ չի տեսնուիր Թահըրեաններուն նախարարապետութեան եւ Եագուպիի միջեւ: Իր պատմութեան գիրքը սկըսած է պատրաստել այն տարին երբ Թահըր՝ Մամուն Խալիֆայի նախարարապետն ու զօրավարը՝ Ամինի դէմ պատերազմ կը մղէր: Եագուպի՝ Թահըրեաններուն քով ատենադպիրի պաշտօն ունէր:

Եագուպիի պատմութիւնը երկու մասերու կը բաժնուի, ինչ որ կը ցուցնեն իր երկու նախաբանները: Առաջին մասին նախաբանը կորսուած է. երկրորդ մասին նախաբանին մէջ Եագուպի, ի միջի այլոց, կը խօսի, իր աղբիւրներուն մասին՝ որոնցմէ շատեր կորսուած են ու մեզի ծանօթ չեն: Եագուպի շատ տեղեկութիւններ ունի Հաշըմեաններու (Մահմէտի ընտանիքին) աւանդութիւններուն, հին պատմութեան, նահանգներու կեանքին: Արդարեւ ատենադպիրի իր հանգամանքով՝ վաւերական աղբիւրներուն կրնար մօտենալ, զանոնք հաւաքել, ուսումնասիրել եւ անոնց մասին դատաստան ընել:

Աւելորդ է խօսիլ հոս իր գիրքին կարեւորութեան մասին. Եագուպի ունի շատ անցքեր՝ որոնք կը պակսին միւս պատմագիրներուն քով: Եագուպի կը տարբերի որոշակի Թապարիէն ու Պելլատհորիէն. մանաւանդ թէ ուրիշ դասակարգի կը պատկանի. այս դասակարգին կը պատկանին Մասուտի եւ Ալմաքի:

Եագուպի կարգ մը դէպքերու պատմուածքներ քաղած է Ասորի քրիստոնեայ աղբիւրներէ: Օգտուած է Ս. Գրքի անվաւեր աղբիւրներէն, Գնոստիկեաններու գործերէն, ու յատկապէս «Քարայր» կոչուած գիրքէն: Բնական է շատ տարրեր՝ որոնք չէին համաձայնիր մահմետական դրութեան եւ ըմբռնումներուն՝ անտեսած է:

Հարց կը ծագի թէ ի՛նչպէս կարելի է ըմբռնել՝ որ այդքան թանկագին գիրք մը երկայն ժամանակ անյայտ մնացած ըլլայ եւ զուրկ ժողովրդականութենէ: Պատճառն այն է որ Եագուպի՝ Շիի էր կրօնքով եւ ոչ Սիւննի: Եագուպի բարեխառն Շիի ըլլալով կը զգուշանայ նախատելէ Ապուպէքիրը, Օմարը եւ Օթմանը: Ինքը միշտ ջանացած է անկողմնակալ ըլլալ՝ ի սէր ճշմարտութեան:

Եագուպիի պատմութիւնը հրատարակած է Լէյտընի (Հոլանտա) Պրիլ տպարանին մէջ, 1883-ին, Մ. Թհ. Հուցմա, երկու հատորներով:

Առաջին հատորին նախաբանը, ինչպէս ըսինք, կորսուած է. պատմութիւնը կը սկսի Ադամով, Սէթով եւայլն, եւ կը հասցնէ մինչեւ եօթներորդ դար: Այս առաջին հատորին մէջ, Եբրայեցիներու պատմութենէն զատ՝ կը շօշափէ Ասորեստանցիներու, Բաբելացիներու, Հնդիկներու, Յոյներու, Հռոմայեցիներու, Պարսիկներու, Չինացիներու, Եգիպտացիներու, Արաբներու եւայլն պատմութիւնները:

Երկրորդ հատորը, որ մեզի աւելի կարեւոր է, Եագուպի կը սկսի յառաջաբանով մը՝ որ կը յայտարարէ թէ վերջացուցած է իր առաջին հատորը՝ ուր համառօտ կերպով խօսած է աշխարհիս ըստեղծման, նահապետներուն, թագաւորներուն եւ պատմութեան շարադրութեան չարժաւորթին մասին, (որ կորսուած է): Յետոյ կը ծանուցանէ թէ այս երկրորդ հատորը շարադրած է գիտուններու, պատմաբաններու եւ կենսագիրներու գործերուն վրայէն, առանց որոշ մէկ հեղինակի հետեւելու՝ հաւաքելով անոնց իւրաքանչիւրին պատմութիւններէն ինչ որ յարմար եւ ճշգրիտ էր: Այս երկրորդ հատորը կը սկսի Մահմէտի ծնունդով ու կը վերջացնէ Ահմէտ Ալ Մուգամըտ Պիլլահի խալիֆայութեամբ 258 (871):

Մեզի համար կարեւոր են Հայոց մասին պատմուածները, որ շատ թանկագին վաւերաթուղթեր են մեր պատմութեան համար, եւ յաճախ կը լրացնեն կամ նոր լոյս կը սփռեն Հայ պատմագիրներուն վրայ: Օմայեան եւ Աբբասեան հարստութիւններու ժամանակ՝ Հայաստանի արաբ ոստիկաններուն վրայ մանրամասն տեղեկութիւններ եւ բաւական կատարեալ թըւականներ Եագուպիի քով միայն կարելի է գտնել:

Ժամանակին Բագրատ Խալաթեանց թարգմանած ու 1919-ին Վիէննայի մէջ տպել տուած է Եագուպիի պատմութեան հայկական մասերը: Բայց այս թարգմա-

ՆՈՐ ԸՆՁԻՒՂՆԵՐ, ՆՈՐ ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ, ՆՈՐ ԾԻԼԵՐ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

Ապահովաբար, Վոսփորի ափին գիւղի մը մէջ ծնած ըլլալու իրողութիւնն է որ միշտ բնութենապաշտ գիծ մը, երանգ մը ակներեւ է խառնուածքիս մէջ: Արդէն այդ է պատճառը, որ առաջին հրատարակութիւնս ալ ոչ թէ պատմուածքներու հաւաքածոյ մը եղած էր, այլ՝ բանաստեղծութիւններու փունջ մը: Ամէնէն բիրտ եւ իրապաշտ պատկերներուն մէջ անգամ անպայման կը փնտռեմ զգացական ու քնարական բան մը, որ պիտի արժեւորէր եւ խմստաւորէր կեանքը, եթէ նոյնիսկ առաջին ակնարկով նկատելի չըլլար ան, որովհետեւ կը հաւատամ որ ամէն ինչ բանաստեղծութեամբ կ'ըլլայ աւելի՛ գեղեցիկ, բանաստեղծութեամբ կը դառնայ աւելի՛ տանելի:

Այն օրերուն, երբ տակաւին Հիսարի լեռները գիւղական տեսարան մը կը պարզէին մաքուր եւ անապակ, մեր մեծպոյն հաճոյքը կ'ըլլար ձիւնհալի ժամանակ ելլել եւ ման գալ բացօթեայ, ականջ տալ գոյացած առուակներու գլգլանքին ու մանաւանդ հիանալ հալած ձիւներուն տակէն յայտնուող այն բաց կանաչ ընձիւղներուն, որոնք յոյսով լեցուն ու երջանիկ կը ժպտէին գիրենք ողջունող արեւուն արծաթափայլ ճաճանչներուն, երբ միւս կողմէ կարծէք կեանքի պարը կը բռնէին հոսող ջուրերուն հետ չորորալով:

Երկար կը դիտէի զանոնք անըմբռնելի մտածումներու անձնատուր՝ մանկական երազանքներով, մոռցած՝ շրջապատին մէջ պարզուող միւս բոլոր գեղեցկութիւնները, որովհետեւ հոն ամէն բան մաքուր էր եւ կարծէք կը յիշեցնէր թէ ամէն ապեղութիւն պիտի անհետանար ու միայն այդ կոյս գեղեցկութիւնը պիտի գար շոյել մարդոց աչքերը եւ անոնց ճամբով սրտերն ու հոգիները:

Մեր մանկական օրերու լաւատեսութեամբ եւ խանդավառ հոգիով է որ միշտ կ'ողջունենք ամէն անգամ որ դէմ յանդիման կու գանք նոր ընձիւղներու, նոր խոստումներու եւ նոր յոյսերու, երբ բեմին վրայ կը տեսնենք թարմ, խոստմնալից ուժեր, այն համոզումով ու հաւատքով որ անոնք մեր վաղուան արժէքներն ու հպարտութիւնը պիտի հանդիսանան:

Այդ օրինակով է որ մենք կ'ողջունենք նորերու կողմէ կատարուած ձեռնարկները, նոյնիսկ վարանոտ նախափորձերը, զանոնք ընդունելով իբրեւ գրաւականը ապագայի աւելի յաջող ու գեղեցիկ գործերուն: Բայց ակամայ կ'անդրադառնանք յաճախակի ցուցաբերուած անտարբերութեան, արհամարհանքին, նոյնիսկ ստորադնահատումին, երբ այդ նոր ծիլերուն ոմանք կը նային թերահաւատութեամբ, առանց պահ մը մտաբերելու որ իրենք ալ անցած են նման հանգրուաններէն: Փոխանակ քուրգուրալու անոնց վրայ, յաճախ կը փորձուին զիրենք ետ կեցնել նման աշխատանքներէ, նոյնիսկ ջանալով ձախող օրինակներ ցոյց տալ, որպէսզի ետ դառնան, քանի ճամբան կարճ է տակաւին:

Մեզմէ քանի՞ հոգի բարի տրամադրութիւններով նայած է վերջին մի քանի տարիներու ընթացքին երիտասարդներու կողմէ կատարուած փորձերուն, հրատարակուած գրքոյկներուն ու հանդէսներուն եւ քանի մը գնահատական ու քաջալերական խօսք ըրած երիտասարդներուն: Պահ մը խորհինք, թէ մեզմէ ո՞վ չէ անցած այն ճամբաներէն, ուրկէ անոնք կ'անցնին այսօր, նոյնիսկ գուցէ մեր ճամբայ ելած կէտէն քանի մը քայլ ալ աւելի առաջաւոր դիրքերէ: Դժբախտաբար շատ քիչ է թիւը նման անձերու եւ ամէն անգամ որ ճարահատ ու յուսահատ երիտասարդներու կը հանդիպիմ այս ճամբաներուն վրայ, տխրօրէն կը մտաբերեմ մեր պարտէզին մէջ հասած այն գեղեցիկ ծաղիկները, որոնք հազիւ թէ կոկոն բացած, մէկ ալ կը նայէիք՝ անսպասելիօրէն կը ծռէին իրենց ճիտը, որովհետեւ աներեւոյթ թրչնամի մը, խլրդածղրիթ մը տակէն կրծած ու ներս քաշած էր անոնց արմատը, զանոնք դատապարտելով չորնալու, ինչպէս այսօր դժբախտաբար մեծ թիւով կը տեսնենք մեր շուրջ, զանազան հաշիւներէ եւ այլազան նպատակներէ մղուած...:

«Ակօս»

նութիւնը չի բովանդակեր Եաղուպեի Հայկական բոլոր մասերը, էջերը նշանակուած չեն, բաժանումներ չկան, Թարգմանութիւնը պակասաւոր ու խրթին է, եւ Հնէրէյի Թուականներուն քով փակագիծին մէջ քրիստոնէական Թուականները նշանակուած չեն: Որով ընթերցողը կատարեալ գաղափար չի կրնար կազմել Եաղուպիի պատմութեան եւ Հայկական անցուդարձերուն:

Մենք կուտանք նոր թարգմանութիւն մը, ամբողջական, յարելով կարգ մը դիտողութիւններ եւ պատմական անդրադարձութիւններ, նաեւ համեմատութիւններ հայ պատմագիրներու աւանդածներուն հետ, յուսալով օգտակար ատաղձ մը ներկայացնել՝ հայ պատմութեան մասնագէտներուն:

Հ. Օ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(*) Տիգրան Հանեանի և Ժ. Միրիճեանի գրութիւններէն ետք, կը հրատարակենք Հ. Յարութիւն Պզտիկեանի դրկած «Բազմավէպ»ի յօդուածն ալ, որպէս լրացուցիչ տեղեկատուութիւն:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԼՂՀ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՐԿԱԴԻ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ Արկադի Ղուկասեան Լոս Անճըլըս ժամանած է Փետրուար 27-ի կէսօրէ ետք ժամը 4-ին: Օդակայանի պաշտօնական հիւրասրահին մէջ նախագահը դիմաւորած են Հայաստանի դեսպան Ռուբէն Շուգարեան, Արցախի հանրային յարաբերութիւններու ներկայացուցիչ Թեւան Պօղոսեան, աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, թեմական Առաջնորդները:

Կիրակի, Փետրուար 28-ի առաւօտեան նախագահը, ընկերակցութեամբ Արցախի Արտաքին նախարարուհի Նայիրա Մելքումեանի, ներկայ եղած է Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուած պատարագին: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան: Քարոզած է Վաչէ Արք. Յովսէփեան: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Արցախի ազատագրութեան համար ինկած ազատամարտիկներու յիշատակին:

Նոյն օրը երեկոյեան ժամը 6-ին, Նախագահն ու իր պատուիրակութիւնը ներկայ եղած են արցախեան շարժման 11 ամեակին նուիրուած տօնախմբութեան, որ տեղի ունեցած է Փասատինայի Սիվիք հանդիսասրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայաստանի հիւպատոսութեան եւ կազմակերպութեամբ գաղութին քաղաքական, մշակութային, բարեսիրական կազմակերպութիւններուն: Բացումը կատարած եւ յայտագիրը վարած է Վահէ Եագուպեան: Խօսք առած են աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան, դեսպան Ռուբէն Շուգարեան եւ Նախարարուհի Նայիրա Մելքումեան:

Օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ նախագահ Արկադի Ղուկասեան, Սփիւռքի հզօր ներուժն ու միասնական գործունէութեան հրամայականը անհրաժեշտ տուեալներ նկատելով Արցախի ինքնորոշման հաստատման ուղիին վրայ, նշած է. «Մեր համատեղ ուժերով, ողջ աշխարհի Հայերի հոգեւոր եւ նիւթական ներուժի համախմբման միջոցով՝ կը յաջողուի լուծել մեր հիմնախնդիրները եւ մուտք գործել երրորդ հազարամեակ, հայ ժողովրդի խոստումնալից ապագայի հաւատքով:... Դժուար է գնահատել հայութեան համազգային միասնութեան ուժը, առանց որի Արցախցիք յաղթանակի չէին հասնի»:

Ապա նախագահը անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցի կարգաւորման վերջին հանգրուաններուն, յիշելով թէ քաղաքական հանգամանքներու բերումով ստիպուած էին կարգ մը ճշգումներ մտցնել այդ հարցի իրագործման ռազմավարութեան մէջ: Նշած է թէ «առանց տարածաշրջանում երկարատեւ կայունութեան հաստատման մեր բոլոր ծրագրերը կը կորցնեն իրենց իմաստը: Այդ պատճառով ԼՂՀ-ի ղեկավարութեան խնդիրը մնում է հայրենի երկրում խաղաղութեան պահպանումը, որի երաշխաւորներից մէկը հանրապետութեան պաշտպանութեան բանակն է: Գիտակցում ենք որ ԼՂՀ-ի պետականութեան ամրապնդման եւ ընկերային – տնտեսական զարգացման ուղղուած հանրապետութեան իշխանութիւնների գործունէութիւնը պէտք է ամրակայուի միջազգային ասպարէզի մէջ ծանրակշիռ եւ դիւանագիտական քայլերով»:

Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որուն մասնակցած են իրանահայ միութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ալենուշ Եղնազարի, Համազգայինի «Անի» պարախումբը, երգիչ Յովիկ Գրիգորեան եւ հայկական նուագարաններու համոյթը, ղեկավարութեամբ՝ Արմէն Մանդակունեանի, արժանանալով ներկայ 2000 հանդիսականներու ջերմ գնահատանքին:

*
**

Երկուշաբթի, Մարտ 1-ի առաւօտեան, նախագահը այցելած է «Ֆերահեան» ազգային վարժարան, որուն սրահին մէջ հաւաքուած են հայկական բոլոր վարժարաններէ աշակերտներ: Արկադի Ղուկասեան բաց զրոյց ունեցած է աշակերտներուն հետ, պատասխանելով նաեւ անոնց հարցումներուն:

Երեկոյեան նախագահը ներկայ եղած է «Պիլթմոր» պանդոկին մէջ Համաշխարհային Հարցերու Խորհուրդին կողմէ ի պատիւ իրեն կազմակերպուած ձեռնարկին: 700 հայ եւ օտար հիւրերու ներկայութեան խօսք առնելով ԼՂՀ-ի նախագահը ներկայացուցած է Ղարաբաղի հայութեան պայքարը:

Մարտ 2-ի առաւօտեան, Կլէնտէյլի «Վէրտիկօ Հիլզ» սրահին մէջ նախագահը ունեցած է հանդիպում մը գաղութին կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հետ:

Մարտ 3-ի երեկոյեան, «Եունիվերսըլ Շէրաթըն» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, ի պատիւ ԼՂՀ-ի Նախագահին: Ներկայ եղած են շուրջ 800 հոգի: Հանդիսութիւնը վարած է Օշին Քէշիշեան: Խօսք առած են «Հայաստան» հիմնադրամի Գործադիր վարչութեան անդրէն Վահան Տէր – Ղեւոնդեան, աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան եւ նախագահ Արկադի Ղուկասեան: Փակման խօսքը արտասանած է Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

Մարտ 5-ին Արկադի Ղուկասեան անցած է Ուաշինկթըն:

ԼՐԱՏՈՒ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Լեւոն առաջ անցաւ: Մտան քովընտի փողոց մը՝ որ կը բարձրանար բլուրն ի վեր: Քալեցին քով քովի:

Վերջին բնակութիւնները անհետացան շուտով: Ճամբան հետզհետէ կը նեղնար, զառիվերը կ'երկարէր: Արահետի մը մէջն էին այլեւս: Երբեմն դաշտային վազքուղի մը կը խաչաձեւէր անցքը: Կը քալէին արդէն մօտ քառասուն վայրկեաններէ ի վեր: Կըրնոպլեցիները կը պգային որ յոգնած են արդէն, բայց կը լռէին:

Արեւ չկար այլեւս ճամբուն վրայ: Յառաջացան պահ մը լերան մը շուքին տակ: Դարձուածք մը եւ յանկարծ իրենց առջեւ, ձախ կողմը, բացուեցաւ անցք մը: Ու անցքին մէջէն, անդին, անդին, հրաշալի անակնկալ տեսարան մը. քառակուսի ընդարձակ հարթավայր մը սպիտակ, անապակ կը փայլէր, կը շողշողար արեւին տակ:

Ալիս, Աստղիկ, Արամ, ակամայ, փակեցին իրենց աչքերը քանի մը երկվայրկեան:

Զմայլելի էր, կախարդիչ էր ինչ որ տարածուած էր իրենց առջեւ: Ոչ մէկ հետք ձիւնադաշտին վրայ. հարթ ճերմակութիւն մը որ կը շլացնէր, կը ճառագայթէր անաղարտ:

– Գեղեցիկ է, չէ՞, ըսաւ Լեւոն: Ագարակը այլեւս հեռու չէ. նոյնիսկ մօտիկ է եթէ կ'ուզէք անցնիլ ձիւնին վրայէն: Այս եղանակին չերտը հաստ չի կրնար ըլլալ, կրնանք կոխել եւ անցնիլ առանց դժուարութեան:

– Ո՛չ, ո՛չ, ըսին աղջիկները, մեղք կ'ըլլայ աղտոտել մեր ոտքերով այս աննման անարատութիւնը:

Աստղիկ աւելցուց.

– Կարծեմ այս տեսարանը յաճախ պիտի գայ աչքերուս առջեւ, ապագային: Պիտի չկրնամ մոռնալ:

– Տպաւորիչ է, գտաւ Արամ, ինքն ալ բան մը ըսած ըլլալու համար:

Չորս երիտասարդները դուրս ելան միջանցքէն իրենց ետեւ ձգելով անապակ ձիւնադաշտը:

Ակամայ, ինչպէս ձին որ կը մօտենայ իր տիրոջ բնակատեղիին, Լեւոն հետզհետէ արագացուց իր քայլերը: Կը յառաջանար առջեւէն: Ճամբան նեղ էր: Երկու աղջիկները կը քալէին իրարու ետեւէ: Արամ կը գոցէր շարքը: Աղջիկները կը հեւային:

Արամ կը զուարճանար դիտելով անոնց քայլերը: Երբեմն, մէկը կամ միւսը, անուշադիր, տարուած շրջապատին գեղեցկութենէն, կը կոխէին անհաստատ քարի մը վրայ, քիչ կը մնար որ իյնային գետին: Արամ կը խնդար, հեգնանքով: Երբեմն ալ Արամին աչքերը կը պտըտէին Աստղիկի վիտերուն վրայ, պատանին խկոյն գետին կը նայէր, դժգոհ ինքզինքէն:

Քանի մը վայրկեան յետոյ Լեւոն ետ դարձաւ եւ մատովը ցոյց տուաւ, քիչ մը հեռուն, մթագոյն կառոյց մը:

- Ահա ագարակը, ըսաւ:
- Իսկապէս ձե՞րն է, հարցուց Արամ:
– Ենթադրեցէք որ այդպէս է:

Ագարակը հին շինութիւն մըն էր, մեծ մասամբ փայտէ: Հաւնոցը դուրսն էր: Տանձեակ մը հաւեր եւ հատ մը աքլոր կը կտցէին անդադար ինչ որ կը տեսնէին գետինը, բակին մէջ:

- Առաւօտուն մոռցայ առնել կերը տալու յարեց Լեւոն եւ շտապեց ներս: Դուռը կղպուած չէր:

Երկու մանկամարդուհիները նայեցան իրենց շուրջը: Բլուրի մը շուքին էին: Իսկ բլուրէն անդին, բարձր, լեռ էր: Ամայի էր վայրը: Յաջորդ բնակչութիւնը զոր կարելի էր նշմարել հեռուէն, արահետին վրայէն, 150 - 200 մեթր անդին էր:

– Ես պիտի չկրնայի ապրիլ այս վայրին մէջ, խոստովանեցաւ Աստղիկ:

– Ես կը լսիրեմ առանձնութիւնը բնութեան մէջ, ըսաւ Ալիս:

Լեւոն վերադարձաւ եւ երկու ափ հատիկ սփռեց գետինը: Հաւերն ու աքլորը վրան ինկան: Աքլորը, երբեմն, կը դադրէր ուտելէ, կը դիտէր իր ընկերուհիները՝ որոնք կուլ կուտային հատիկները արագօրէն, ագահօրէն:

- Չեն գիտեր որ իրենցմէ մէկը կաթսային մէջ պիտի մտնէ քիչ վերջը, յարեց Լեւոն եւ հարցուց՝

– Անօթի է՞ք արդէն:

Ժամը 12-ին մօտ էր:

– Անշուշտ, ձայն տուաւ Արամ եւ շատ անօթի:

Լեւոն վերադարձաւ ագարակատուն:

– Այս մարդը մեզի հրաւիրեց, բայց ոչինչ պատրաստեր է, դիտել տուաւ Արամ: Հաւ պիտի բռնէ՛, պիտի եփէ՛ եւ մենք ալ պիտի ուտե՛նք ո՛վ գիտէ երբ...

Ժամը երեքին մօտ էր երբ չորս երիտասարդները սեղան նստան: Սեղանը սփռոց չունէր. սրահը թէ՛ սեղանատուն էր, թէ՛ նստասրահ եւ թէ խոհանոց: Յեղունը սեւցած էր մուխէն՝ Լեւոն կը հիւրասիրէր: Ճոխ չէր սեղանը, բայց կար ուտելիք ու խմելիք ալ՝ կաթ ու գինի:

– Կաթը ագարակէն է, բայց ոչ գինին ճշդեց Լեւոն:

– Աւելորդ է ըսել այդ, մէջ մտաւ Արամ, այս բարձունքին վրայ խաղող չի հասուննար:

– Բարձրութիւնը արգելք չէ, դիտել տուաւ Լեւոն, իմ ծննդավայրս ալ բարձր էր բայց կար որթատունկ: Արեւը զօրաւոր էր: Իրաւ է որ ձմեռը որթատունկերը կը թաղէին, որպէսզի չսառէին: Մեր երկիրը խաղողը շատ աւելի անոյշ էր:

(Շար. 3)

(Շար. Ա. էջէն)

տելու, ինչպէս Ֆապիուս եւ Տիւֆուա:

Այս դատավարութիւնը մեծ վրդովում առեղծած է, ոմանց համար խեղկատակութիւն մըն է, շատերու համար՝ ամօթալի: Լիպերասիոն կ'ամփոփէր (Մարտ 10) ընդհանուր կարծիքը սա խորագրով՝ «Արդարադատութեան Ատեանը դատապարտուած»:

Փաթրիք Տէվէճեանի համար սակայն, այս ատեանը դէշ բան մը չէ, հարկ է զայն կատարելագործել: 1958-էն 93 անպատիժ դրութիւն մը կը տիրէր, այժմ կարելի է նախարար դատել: Կը խորհի որ տուժող կողմը պէտք է ձայն ունենար (միայն իբրեւ վկայ լսուեցան ոմանք) եւ բոլորը պէտք է միաժամանակ դատուէին (կան որ անցեալին դատուեցան, ինչպէս՝ Կառեթա, ուրիշներ յետագային պիտի դատուին):

Ամէն պարագայի մէջ, աւելի քան ողբալի պատկեր մըն է որ պարզուեցաւ, որ միայն վրդովում եւ ցասում կրնար պատճառել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷ. ԷՆ. ՓԷ.Ն (Փարիզի Ազգ. Դրամատուն, սեփականաշնորհուած) անակնկալ առաջարկ մը հրապարակեց որ զարմանք պատճառեց բոլորին: Արդարեւ կ'ուզէ գնել Փարիպայի եւ Սոսիէթէ Ժեներալի բաժնեթուղթերը, մինչ այս երկուքը պիտի ձուլուէին Մարտ 18-ին: Հրապարակային առաջարկը հետեւեալն է. ՊԷ. ԷՆ. ՓԷ.ի 15 բաժնեթուղթ Սոսիէթէ Ժեներալի եօթնի դէմ եւ 11՝ Փարիպայի ութի դէմ: Ամբողջ գործողութիւնը 230 միլիառ ֆրանքի կը հասնի եւ ոմանք հարց կու տան թէ ՊԷ. ԷՆ. ՓԷ.ն այդ կարողութիւնն ունի՞: Զօրակցութիւնն ունի իր գլխաւոր բաժնետէրերուն, ինչպէս՝ ԱՔ. ՍԱ: Յաջողութեան պարագային ՊԷ. ԷՆ. ՓԷ.ն աշխարհի առաջին դրամատունը կը դառնայ, այժմ՝ երրորդն է Ֆրանսայի:

ՓԱՐԻԶԻ 11-րդ Թաղամասին մէջ ֆրանսական ոստիկանութիւնը ԷԹԱ.ի չորս անդամներ եւ երկու ուրիշներ ալ 15-րդ Թաղամասին մէջ ձերբակալեց Մարտ 9-ին: Այս ձերբակալութիւնները կը զուգադիպէին Սպանիոյ վարչապետին՝ Ազնարի Փարիզ այցելութեան: Պասք զինեալ շարժումին ձերբակալուած անդամներուն մէջ է Խեսուս Մարիա Լուիս Լեքումպերրի, 35 տարեկան, որու դէմ ձերբակալման միջազգային երեք հրամանագիր կայ: Ձերբակալուած է նաեւ Քանթաուրի ծածկանունին տակ ծանօթ ահաբեկիչ մը որ ամբաստանուած է որպէս հեղինակը Խուան Գարլոս Թագաւորին դէմ ձախողած մահափորձին (1995):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՎԻԼԸՆԷՕՎ. - Իր վաղեմի սկաուտ ընկերոջ՝ Վահէ Մանուկեանի յիշատակին, Սամուէլ Ներկարարեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Հայ արենուշներուն եւ 200 ֆրանք «Յառաջ»ին:

MATCH FRANCE-ARMENIE

La Croix Bleue des Arméniens de France — Section «AGNOUNI» d'Asnières — Bois-Colombes — Argenteuil organise un aller-retour en car au Stade-de-France pour le match FRANCE - ARMENIE du 31 mars.

Le départ aura lieu de la Mairie d'Asnières à 18h30 précises.

La participation : 30 F. par personne. Vu le nombre de places limité il est nécessaire de s'inscrire auprès de Mme Himinian : Tél.: 01. 40. 11. 19. 33.

DEUX REPRESENTATIONS A PARIS A L'U.N.E.S.C.O.
de la troupe de danses et de chants folkloriques

«hayk»

de TBILISSI
Sous l'égide de l'A.I.P.U.
(Association Internationale du Personnel de l'UNESCO)
De jeunes arméniens, sous la direction du chorégraphe M. KHATCHATOURIAN, donnent un spectacle exceptionnel de danses et de chants arméniens et géorgiens
le Vendredi 19 mars
à 19 heures et à 20 heures 45 précises
à L' U.N.E.S.C.O.
7, place de Fontenoy — 75007 PARIS
— métro : Ségur —
● P.A.F. : 50 F. ●
Réservations au : 01. 42. 08. 86. 68

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

A l'occasion du 70ème anniversaire de la Croix Bleue des Arméniens de France

GRAND CONCERT

le SAMEDI 13 MARS à 20 heures 30
Salle Gaveau — 45, rue La Boétie — Paris 8e
SOLISTES : *Anna MAÏLIAN* (chant) — *Couchane SIRANOSSIAN* (violon)
Accompagnement piano: Wilfried HUMBERT
ORCHESTRE de l'ACADEMIE de ST-LOUIS-EN-L'ISLE
Sous la direction
d'Alexandre SIRANOSSIAN

AU PROGRAMME
1ère Partie

Le temple de Garni — Ouverture pour orchestre L. Sarian
Charagans (Anonyme) — *Alaghias* (Komitas) — *C'est le Printemps* (Komitas) — *Le Ciel est Nuageux* (Komitas) — *Ah, Maral mon Ame* (R. Melikian) — *Ne pleure pas* (R. Melikian) — *Chant de l'Automne* (R. Melikian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT
Concerto pour violon en La Majeur n° 5 (W. A. Mozart)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN

2ème Partie

Introduction et mouvement perpétuel pour violon et piano (E. Mirzoian)
SOLISTE : Chouchane SIRANOSSIAN
Tu dis que... (E. Mirzoian)
Tryptique —texte E. Tcharentz— (V Manoukian)
SOLISTE : Anna MAÏLIAN — PIANO : Wilfried HUMBERT
Vocaliste (A. Babadjanian) — 3 *Chants* (V. Ardzrouni) — *Miniatures* (Komitas)
ORCHESTRE ET CHANTS
Direction Alexandre SIRANOSSIAN

A l'occasion du **CONCERT** organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France à la Salle Gaveau, un car est mis à la disposition du public **le samedi 13 mars au départ :**
— d'ALFORTVILLE : Rendez-vous Place Achtarag — Départ à 19h30;
— d'ARNOUVILLE : Rendez-vous devant le Stade Léo-Lagrange à 19 heures précises. Vente de billets sur place.

7e CYCLE DE LECTURES PUBLIQUES D'OEUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS
Direction Arby Ovanessian

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 7ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Բ. Ծրագիր

Ռոպէր Հատտէճեան
ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ԿԵՂԵՒԸ

Գոհար Մարկոսեան
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Կիրակի, Մարտ 14, ժամը 16-ին

Ալեք Մանուկեան
Մշակութային Կեդրոն
118, rue de Courcelles - 75017 Paris
Métro Courcelles

Մուտքը՝ 30 ֆրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

կը ներկայացնէ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ
Մարդը եւ Գործը

կազմակերպութեամբ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին

Ուրբաթ, Մարտ 12, ժամը 20·30

SALLE DU C.R.D.A.
9, rue Cadet — 75009 PARIS

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ – խըրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսէալ փասթօռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44
թիւերուն:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 13, ժամը 15·30-ին սովորական հաւաքատեղին:

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ.Ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30-ին
CASINO D'ENGHIEN · LA PERGOLA

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻներուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 14
Դատաւորի Կիրակին

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 21
Գալստեան Կիրակին

***

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Փարիզեան Շրջանի Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցիներուն մէջ մասնակցութեամբ բոլոր եկեղեցականներու

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ տեւողութեան, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, ՈՒՐԲԱԹ երեկոներ, ժամը 7-ին, ՀՍԿՈՒՄԻ՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Հսկում կը կատարուի՝

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12
ԻԶ. օր Մեծի Պահոց
Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ

***

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 12, ժամը 17-ին
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՎԱՋԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

UGAB — UGAB — UGAB—

UGAB — JEUNES MARSEILLE

SOIREE EXCEPTIONNELLE

le SAMEDI
13 MARS à partir de 22 heures
P.A.F. : 50 F. + kir royal
Membres : gratuit

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
327, boulevard Michelet —
13009 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 22. 10. 45

UGAB — UGAB — UGAB—

PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE DE PARIS
13, rue du Perche

JOURNÉES D'AMITIÉ - BAZAR DE CHARITÉ

— SAMEDI 13 MARS 14h - 19h
— DIMANCHE 14 MARS 12h30 - 17h
— DIMANCHE 21 MARS 12h30 - 17h

- Plats cuisinés (orientaux et occidentaux, salés et sucrés);
- Venez visiter nos stands et y faire des achats;
- venez *déjeuner sur place* les *dimanches* (nourriture libanaise chaude);
- amenez vos *parents* et *amis*.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 12
VENDREDI
12 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.595 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.595

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ Պաքըրգիւղ թաղամասին մէջ, Մարտ 10-ին, երկու յաջորդական ռմբափորձեր գործուած են: Թաքսիի մը մէջ զետեղուած ռումբի մը պայթումէն մեռած է վարորդը եւ ութ հոգի ալ վիրաւորուած են առեւտրական կեդրոնի մը առջեւ: Երկրորդ պայթումը տեղի ունեցած է վաճառատան մը փարքինկին մէջ առանց զոհ պատճառելու: Արարքներուն տէր եղող չէր եղած բայց, ՓՔՔ-ին կը վերագրուէին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախագահը Ս. Տէմիրէլ ութ կէտէ բաղկացած խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է Յունաստանի, հիմնուելով ՓՔՔ-ի տուած անոր նեցուկին վրայ: Ան հրահանգած է որ Յունաստան ՓՔՔ-ի ճամբարները փակէ, մարտիկները ձերբակալէ ու Թուրքիոյ յանձնէ, զէնք չտայ այդ կազմակերպութեան, արգիլէ անոնց քարոզչութիւնը, եւլն.:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ, որ նախ դժկամութիւն ցոյց տուած էր, Մարտ 10-ին, միաձայնութեամբ (վերջին ընթերցումով) քուէարկեց հաւասարութեան (փարիթէ) օրինագիծը որ կը նպաստէ այրերու եւ կիներու հաւասար առիթին՝ մուտք գործելու ընտրական լիազօրութեանց եւ ընտրութենէ բխող պաշտօններու: Յիշենք թէ բազմաթիւ կիներ, որոնց գլուխը Էլիզապէթ Պատէնթէր, արդարօրէն դէմ էին այս կարգադրութեան որ նուաստացուցիչ է կիներուն համար, քանի այն տպաւորութիւնը կու տայ որ կիները չեն կրնար դիրքի հասնիլ իրենց արժանիքներուն շնորհիւ եւ օրէնքով պիտի պարտադրուին անոնց պաշտօնները:

ՇԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ձերբակալութեան առընչութեամբ «Ալ-Հայաթ» այլ մանրամասնութիւններ կու տայ: Երբ զարմանք յայտնուած է որ փաստաբաններու կաճառը այդքան արագ պատասխանած ըլլայ յայտնելու համար թէ արգելք չի տեսներ փաստաբան Պարսումեանի հարցաքննութեան, մինչ մէկ ամիս պայմանաժամ ունէր, կաճառը ճշդած է որ պատճառն այն է որ հարցը չի վերաբերիր ենթակային փաստաբանի հանգամանքին այլ կը վերաբերի հասարակ յանցագործութեան: Միւս կողմէ բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ քաղաքական դէմքեր իրենց գնահատանքը յայտնած են նոր իշխանութեան այս գործելակերպին համար եւ յոյս յայտնած որ սոյն կը շարունակուի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆՑԻ մեծ գրագէտը՝ Ադոլֆո Պիոյ Գազարէս մեռած է 84 տարեկանին, Պուէնոս-Այրէսի մէջ, Մարտ 8-ին:

ՖՐԻՖ-ը (Ֆրանսայի հրեայ կազմակերպութեանց ներկայացուցչական խորհուրդ) որու մէկ պատուիրակութիւնը շրջապտոյտ մը կը կատարէ Միջին Արեւելք, հանդիպում ունեցաւ, Մարտ 10-ին, Արաֆաթի հետ, բայց ոչ՝ Նեթանեահուի հետ: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Գահիրէ: Ֆրանսայի հրեայ համայնքին աջ թեւին համար, իսկական գրգռութիւն մըն է ընտրութիւններէն երկու ամիս առաջ:

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԾԵՐԱԿՈՅՏ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇԱՀԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՀԱՐՑԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթի, Մարտ 10-ին, Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւններու նախարարը՝ Տանիէլ Վայան յայտարարած է Ծերակոյտի նիստին որ կառավարութիւնը չի փափաքիր որ Հայոց ցեղասպանութեան օրէնքի առաջարկը (քուէարկուած Մայիս 29-ին Ազգ. Ժողովին կողմէ, միաձայնութեամբ) տեղ գտնէ Ծերակոյտի առաջնահերթ օրակարգին վըրայ: Ծանօթ է որ կառավարութիւնը կամ նախագահներու ժողովն է որ կրնայ այդ արձանագրութիւնը կատարել եւ մօտ տարի մըն է շատ յստակ էր որ հարցը կը յետաձգուէր ծռազատկին, այսինքն ինչպէս Ֆրանսացիք կ'ըսեն aux calendes grecques:

Տ. Վայան արդարացուցած է կառավարութեան դիրքը յայտնելով թէ Ֆրանսա կ'ուզէ այս ձեւով նպաստել երկու երկիրներու (Հայաստան եւ Թուրքիա) յարաբերութիւններու բարելաւման եւ շրջանին կայունութեան: Նախագահներու ժողովը կրնայ, եթէ մեծամասնութիւն գոյանայ, արձանագրել տալ հարցը «լրացուցիչ օրակարգի» մը վրայ (գոմփլէմանթէր) ինչ որ այլեւս շատ հաւանական չի թուիր:

Նոյն օրը -ի՜նչ զուգադիպութիւն- Մոնտի մէջ (Մարտ 11) Ժագ Ինար կը յայտնէր որ Անգարա վերջ կը դնէ ֆրանսական զինամթերքի պոյքոթին: Գրութեան ընկերը կը յիշէր որ հակառակ քաղաքական կռուախնձորին որ Թուրքիան հանած էր Ֆրանսայի դէմ հայկ. ցեղասպանութեան ճանաչման պատճառաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ Մայիս 29-ին եւ ան «քէն» ըրած էր ֆրանսական զինուորական արտադրութեան, Թուրքիա կրկին արձանագրեց ֆրանքօ-գերմանական էլիքոփթէր ձեռնարկը իր հայթայթիչներու ցանկին վրայ: Ֆրանքօ-գերման հաստատութիւնը հեռացուած էր 1998 Դեկտեմբերին ու դիմում եղած ամերիկեան խումբերու: Հարցը կը վերաբերի 145 թռաններու, 4 միլիառ տոլար արժողութեամբ:

Շատ պարզ է որ նման շուկայի մը դիմաց Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը շատ ծանր չի կրնար կշռել որեւէ Պետութեան համար եւ միայն մեր միամտութիւնն է որ կրնար տարբեր մտածել տալ եւ «պատմական յաղթանակ» նկատել 1998 Մայիս 29-ին Ազգ. Ժողովին քուէարկութիւնը որ վերջնական ոչ մէկ բնոյթ ունէր:

***

Ստորեւ կը հրատարակենք սակայն, Ապրիլ 24-ի Կոմիտէին հաղորդագրութիւնը որ հրապարակուած էր Տանիէլ Վայանի յայտարարութենէն առաջ եւ որու բովանդակութեան ալ ակնարկած էինք մեր նախորդ թիւին մէջ:

COORDINATION POUR LA RECONNAISSANCE DU GENOCIDE ARMENIEN DE 1915

COMMUNIQUE DE PRESSE

La Coordination pour la Reconnaissance du Génocide Arménien de 1915, conduite par MM. Alexis Govciyan, Président du Comité du 24 Avril et Ara Krikorian, Président du Comité de Défense de la Cause Arménienne, a été reçue au Sénat, le mardi 9 mars 15h30, par M. Alain Mear, Directeur de Cabinet de M. Christian Poncelet et M. Nicolas de la Grandville, Conseiller des Affaires étrangères. Monsieur Alain Mear a indiqué que la Conférence des Présidents, réunie en fin de matinée, a effectivement évoqué la question de l'inscription à l'ordre du jour de la proposition de loi portant sur la reconnaissance du génocide arménien de 1915.

Après avoir écouté les interventions et observations d'un certain nombre de Sénateurs de diverses tendances, le Président Poncelet a jugé que le moment étant sans doute venu de se prononcer sur l'inscription de la dite proposition de loi à l'ordre du jour des travaux du Sénat.

En conséquence, il demandera à la Conférence des Présidents du mardi 23 mars 1999, d'adopter une position claire sur cette question.

Le Comité du 24 Avril et le Comité de Défense de la Cause Arménienne se faisant l'interprète de la communauté arménienne tout entière, tiennent à exprimer le sentiment de profonde déception que leur inspire le report de la décision à une date ultérieure.

Cependant, la délégation prend acte de la volonté du Président Poncelet de soumettre la questoin au vote de la Conférence des Présidents ce qui permettra par la suite à l'ensemble des Sénateurs de se déterminer, en leur âme et conscience, sur la proposition de loi relative au génocide arménien votée à l'unanimité par l'Assemblée Nationale le 29 mai 1998.

Paris, le 10 mars 1999

ՍՈՒՐԻԱ – ԹՈՒՐՔԻԱ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇՐՋԱ՞Ն ՄԸ

Ա. Օճալանի Թուրքիոյ յանձնումէն ետք մեկնաբանական էջերու մէջ տեղ գըտաւ այն տեսակէտը որ Սուրիա Ջուրի փոխարէն տեղի տուած է քիւրտ ղեկավարը իր տարածքէն դուրս հանելու Թուրքիոյ ստիպումին առջեւ: Այս տեսակէտը արդարացնող էջ մը ունի Մարտ 10-ի «Միլլիյէթ»ին մէջ լրագրող Հ. Ճէմալ: Ան Դամասկոս գացած է պրպտելու համար թէ Օճալանէն ետքի Սուրիոյ մթնոլորտին մէջ ի՛նչ տեղ ունին Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները: Տեսակցութիւն ունեցած է Տեղեկատուութեան նախարարին հետ որ վեց կէտերով ամփոփած է Թուրքիոյ յղելի պատգամները. Սուրիա կը փափաքի որ երկու երկիրներու յանձնախումբերը շարունակեն աշխատիլ, քանի որ վերցած է ՓՔՔ-ի խոչընդոտը ու հարթուած ապահովութեան հարցը. Ժամանակը հասած կը նկատէ սեղան բերելու Ջուրի խնդիրը, կ'առաջարկէ որ Թուրքիա – Սուրիա յարաբերութիւններու ոլորտէն Իսրայէլ քշուի, երկու երկիրները տնտեսական եւ առեւտրական կապերը զարգացնեն, Արտաքին նախարարներու հանդիպում տեղի ունենայ եւ վերսկսին Սուրիա - Իրան - Թուրքիա եռակողմ տեսակցութիւնները Արտաքին նախարարներու մակարդակով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 10/11)

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Սարգսեան Մարտ 10-ին Երեւանի համալսարանին մէջ հանդիպում ունեցած է ուսանողներու հետ և գլխաւորաբար կանգառած բանակին կապուած հարցերու վըրայ: Հայաստանը գտնուելով բարդ եւ անկանխատեսելի զարգացումներով յղի շրջանի մը մէջ, պարտաւոր է ամուր բանակով մը պատրաստ գտնուելու ամէն տեսակ կացութեան: «Օգնում եմ ուժեղին, իսկ թոյլերին միայն խղճում եմ» յայտարարած է ան: Նախարարը շեշտած է թէ յաջողած է բանակը ապաքաղաքականացուած պահել, աւելցնելով որ 1998-ի սկիզբի քաղաքական ցնցումները բանակին վըրայ չեն ազդած: Խօսելով բանակին դըրական եւ չլուծուած հարցերուն մասին, Վ. Սարգսեան ընդունած է թէ յոռի երեւոյթներ գոյութիւն ունին բանակին մէջ, բայց բարոյահոգեբանական մթնոլորտը բարելաւման միտում ունի:

Պատասխանելով հարցումի մը ան ըսած է թէ ռուսական զինամթերքներու Հայաստան բերուիլը պարտադիր քայլ էր, կարելի ոտնձգութիւններ դիմակայելու համար. իսկ այդ ոտնձգութիւնները միայն Ատրպէյճանէն սպասելի չեն: Նախարարը շեշտած է թէ Հայաստան այսօր շրջանին ամէնէն մարտունակ բանակներէն մէկուն տէր է ու ատիկա ԼՂՀ-ի մէջ պատերազմի վտանգը կրկնակի անգամ կը նուազեցնէ:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան շարունակելով աշխատանքի իր շրջապտոյտը, Կիպրոսէն Յունաստան գացած է, ու Մարտ 10-ին Աթէնքի մէջ շարք մը հանդիպումներ ունեցած է: Նախ տեսակցած է Եւրոպական հարցերու նախարար Եանիս Գրանիտոդիսի հետ. արծարծած են երկկողմ յարաբերութիւնները եւ եւրոպական կառոյցներուն մէջ Հայաստանի ներգրաւման ու այդ ուղղութեամբ Յունաստանի կարելի օժանդակութեան հարցեր: Յատուկ ուշադրութեան առարկայ եղած են Յունաստան - Հայաստան - Իրան եռակողմ յարաբերութիւնները եւս ու այդ շրջանակին մէջ երեք երկիրներու Արտաքին նախարարներու մօտերս Երեւան կայանալիք հանդիպումը:

Նոյն իրիկունը ուշ ժամերուն տեղի ունեցած է նաեւ Յունաստանի նախագահ՝ Գոստիս Ստեֆանոփուլոսի հետ հանդիպումը: Զրոյցին յատկապէս նիւթ եղած է անոր մօտ օրէն Հայաստան կատարելիք պաշտօնական այցելութեան ծրագիրը:

«ՀԱՑ»ՈՒ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՅԿ. ՊՆԴՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ԿԱՄ ՀՋՕՐԻՆ ՋՐՕՍԱՆՔԸ

Ամէն շրջանի ու շրջանակի մէջ գտնըւած են ու կան թրքամէտ, թրքասէր Հայեր. Հայեր որոնք իրենց անձնական շահուն ու թրքական նպատակներուն միջեւ զուգահեռ գծելու, այդ զուգահեռին ուղ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՐՄԱՐԱ

«ԵՍ ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՄՈՌՑԱՅ»

Մեր դպրոցներէն մէկուն տնօրէնուհիին հետ կը խօսէինք ազգային գլխաւոր ցաւին մասին։ Շատեր պիտի չհասկնան, բայց մեր ազգային գլխաւոր հարցն է հայախօսութեան տագնապը։

Հայոց լեզուի նախանձախնդիր շատ մարդիկ կան, որոնք չեն գիտեր թէ այս տագնապը մինչեւ ուր հասած է ներկայիս։ Չեն գիտեր որովհետեւ անոնք ամէնօրեայ շփում չունին լայն զանգուածներու հետ, կամ շրջապատուած են միայն իրենց նման Հայոց լեզուի նախանձախնդիր սիրելի մարդոցմէ։ Թէ տագնապը մինչեւ ո՞ւր հասած է, կրնան անդրադառնալ անո՛նք միայն որոնք շփում ունին լայն զանգուածներու հետ։ Մամուլի մարդիկը անոնցմէ են։ Դպրոցներու ուսուցիչներն ու տնօրէններն ալ անոնցմէ են։ Ուրեմն մամուլի մարդիկը ու մեր կրթական մշակները այն մարդիկն են որոնք այսօր ամենալաւ կերպով ու ամէնէն տխուր կերպով կրնան տեսնել թէ հայախօսութեան տագնապը մինչեւ ուր հասած է։

Տնօրէնուհին կը պատմէր որ անցեալ օր առիթով մը հանդիպում մը ունեցած էր իր նախկին աշակերտներէն մէկուն հետ, որ տակաւին նոր աւարտած էր լիսէն։ Երկու բառ խօսելէ վերջ, նախկին աշակերտը ըսեր է.

— Կը ներէք, ես հայերէնը մոռցայ, կրնա՞մ թրքերէն խօսիլ։

Տնօրէնուհին շատ ընդվզած էր հայկական լիսէէ շրջանաւարտ մէկէ մը եկող այս նախադասութեան դէմ։ Բայց ան ուրիշներէ տարբեր մտածումով մը մօտեցաւ այս հարցին եւ բրաւ շատ խելացի մեկնաբանութիւն մը.

- Այս տղան բնաւ արժանապատուութիւն չունի՞ր, ըսաւ։ Երիտասարդ մը, որ հայկական լիսէէ մը շրջանաւարտ է, ի՞նչպէս ինքզինքին կը վայլեցնէ ըսել թէ հայերէնը մոռցած է։ Արժանապատուութեան տէր մէկը կրնա՞յ այսպիսի խոստովանութիւն մը ընել։ Այս երիտասարդը ինչո՞ւ չէր անդրադառնար որ իր արտասանած խօսքին մէջ զինքը շատ պզտիկցնող խոստովանութիւն մը կայ։ Որովհետեւ ի վերջոյ հայկական լիսէէ մը շրջանաւարտ է։

***

Այո՛, մտածե՛նք անգամ մը։ Ի՞նչ կը նշանակէ հայկական լիսէէ մը շրջանաւարտ ըլլալ եւ ըսել թէ ես հայերէնը մոռցած եմ։ Ասիկա համազօր չէ՞ արդեօք ըսելու թէ «Ես Բժշկական Ֆաքիւլթէէ շրջանաւարտ եմ, բայց բժշկութիւնը մոռցած եմ»։ Կամ՝ «Ես Ֆրանսական դպրոցէ շրջանաւարտ եմ, բայց, կը ներէք, ֆրանսերէնը մոռցած եմ»։ Կամ՝ «Ես տնտեսագիտութիւն ուսած եմ, բայց տնտեսագիտութիւն չեմ կրնար ի գործ դնել»։

Առանց վախնալու կրնանք շրջանակը քիչ մը եւս ընդլայնել եւ մեր երիտասարդին արտասանած նախադասութիւնը նմանցնել հետեւեալ նախադասութիւններուն.

«Ես հայկական լիսէէ շրջանաւարտ եմ, բայց հայերէնը մոռցայ որովհետեւ հայերէնին բնաւ կարեւորութիւն չտուի,

կամ՝ որովհետեւ ես ծոյլ էի եւ բան մըն ալ չսորվեցայ հայերէնի դասէն,

կամ՝ որովհետեւ ես ապուշ եմ եւ բան չեմ կրնար սորվիլ»։

Անշուշտ մեր երիտասարդը բնաւ չէ անդրադարձած որ իր նախադասութիւնը կրնայ այսպիսի իմաստներ ալ թելադրել։ Ան շատ պարզ բան մը, շատ անմեղ բան մը արտասանելու պէս արտասանեց այդ նախադասութիւնը, որովհետեւ ինք կը մտածէ որ հայերէնը արդէն այնքան կարեւոր չէ որպէսզի զայն միտքդ պահես, որովհետեւ բոլոր աշակերտները արդէն այդպէս կ'ընեն, որովհետեւ չարժեր հայերէնի համար ժամանակ տրամադրել աս դարաշրջանին երբ պատառը առիւծին բերնին մէջ կը գտնուի։ Այդ երիտասարդը շատ ինքնավստահ կերպով ըսել ուզած էր հետեւեալը.

«Տիկին Տնօրէնուհի, ես շատ խելացի աշակերտ մը եղած եմ, հիմա ալ համալսարանի յաջող ուսանող մըն եմ, վաղը նշանաւոր բժիշկ մը պիտի ըլլամ, կամ նշանաւոր ճարտարագէտ մը, ես տխմար ու ծոյլ աշակերտ մը չեմ, ես եթէ բան մը սորվիլ ուզեմ, կը սորվիմ։ Բայց հայերէնը հիմա ... Կը հասկնաք, չէ՞։ Ես հայերէնը մոռցայ։ Ասիկա կրնամ հանգիստ սրտով ըսել, որովհետեւ հայերէնը մոռցած ըլլալս ոչինչ կը պակսեցնէ իմ արժէքէս, իմ աշխատասիրութենէս, իմ կարողութիւններէս, իմ ապագայ յաջողութիւններէս...»։

Ահաւասիկ այս բոլորը կան մեր հայկական լիսէէ շրջանաւարտ մեր այս արժէքաւոր երիտասարդին արտասանած նախադասութեան մէջ։ Եւ ասիկա անշուշտ որ բնաւ առանձին չէ։ Ան կը նմանի իրեն նման շրջանաւարտ հարիւրաւոր, հազարաւոր աշակերտներու։ Առանձինը այն մէկն էր որ հրաշքով մեր դիմաց պիտի ելլէր ու շատ հանգիստ կերպով հայերէն պիտի խօսէր մեզի հետ։ Մինչդեռ մեր այս երիտասարդը ո՛չ մէկ բանով կը տարբերի միւսներէն։ Եւ եթէ ան մեր այս յօդուածին նիւթ դարձաւ, պատճառն այն է պարզապէս որ ան արտասանեց անբախտ նախադասութիւն մը։ «Ես հայերէնը մոռցայ» ըսաւ։ Միւսները այդպէս պիտի չըսէին. Միւսները «Տիկին, ես հայերէն չեմ կրնար խօսիլ» պիտի ըսէին ու պիտի վերջացնէին։ Եւ անոնք մեզի ըսելիք բան պիտի չձգէին։ Մինչդեռ մենք հիմա այս երիտասարդին պիտի կարենանք գտնել ըսելիք բան մը։ Ու պիտի ըսենք.

«Սիրելիս, դուն կը սխալիս։ Դուն հայերէնը մոռցած չես։ Դուն արդէն հայերէն չէիր սորված որ։ Ի՞նչպէս կ'ըսես որ մոռցած ես այն ինչ որ արդէն սորված չէիր։ Այն ինչ որ արդէն չէիր գիտեր»։

***

Բայց վերջին հաշուով մեր Տնօրէնուհին ճիշդ կէտի մը վրայ դրած էր մատը։

Արժանապատուութիւն։

Այո՛, այս տղաքը ինչո՞ւ չեն անդրադառնար որ արժանապատուութեան դէմ բան մը կայ դպրոց երթալով հանդերձ տգէտ մնացած ըլլալու մէջ։

Տգէ՞տ։

Կը զգանք որ ոմանք պիտի խնդան։

«Հայոց ճանըմ, հայերէն չգիտնալն ալ տգիտութի՞ւն է»։

Կրնանք մեր գլխարկը հանել այս սքանչելի տարրկութեան դիմաց։

Որպէսզի փետենք մեր մազերը։

Ռ. Հ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Խասեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Փետրուար 28-ին, գեղարուեստական գործունէութիւններու շարքին երրորդ համերգ մը տեղի ունեցած է, որպէս յայտագիր ունենալով Հայաստանցի արուեստագէտներու «Գեղարդ» խումբը։ Բացման խօսքը արտասանած է պարախումբի անդամներէն՝ Վահէ Մելքոնեան, որ շնորհակալութիւն յայտնած է Ա-Թի-Եէ ընկերութեան որու անդամները ապահոված են իրենց կեցութիւնը։ Խումբը ճոխ յայտագիր մը ներկայացուցած է երգերով, նուագով եւ պարերով։

***

ԵՆԻԳԻՒՂԻ (Պոլիս) Աւստրիական Մշակոյթի Կեդրոնին մէջ, Մարտ 2-ին համերգ մը տուած են դաշնակահար Մելինա Սէչիքեան եւ թէնոր Արի Խաչրնէ, որոնք յաջող յայտագիր մը ներկայացուցած են։

ԼԵԶՈՒԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կիրակի, Մարտ 7-ի յետմիջօրէին, արեւմտահայերէնի վերապրումին նուիրուած ցերեկոյթ մը տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի Մշակոյթի Կեդրոնին Ա. Մանուկեան սրահը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի եւ Խասեան Սանուց Փարիզի Միութեան։ Հակառակ ձեռնարկին քիչ մը անկապակից թուացող յայտագրին, ան եղաւ կրկնակի նշում մը լեզուին որ ութ տասնամեակէ ի վեր կորսնցուցած հողի իր հիմերը, կը բաժնէր ժողովուրդի մը աշխարհացրիւ կեանքը։

Ցերեկոյթին առաջին մասը յատկացուած էր Պոլսոյ գրական եւ ուսուցչական շրջանակին մէջ ծանօթ ու սիրուած դէմքի մը՝ Վարդան Կոմիկեանի ոգեկոչումին։ Ծնած 1915-ին, յիշեալ երկու մարզերու իր տասնամեակներու վաստակով, ան մաս կազմած էր արեւմտահայերէնը խորապէս սիրող ու այդ սէրը գործնապէս ցոյց տուողներու Պոլսոյ խումբին։ Երկու հատորի մէջ ամփոփուած արձակները — «Բարի եկար սէր» եւ «Համբիչի հատիկներ»—, «Համայնապատկեր Պոլսահայ գրականութեան» հաւաքածոյին խմբագրական գործը եւ Պոլսոյ հայկական վարժարաններու — Կեդրոնական, Խասեան, Ս. Խաչ Դպրեվանք, Ֆէրիգիւղի միջնակարգ — մէջ հայերէնի ուսուցչութիւնը անոր լաւագոյն ապացոյցներն էին։

Խասեան Սանուց Միութեան ատենապետուհի Մարգրիտ Շէրիֆի ողջոյնի ու շնորհակալութեան խօսքէն ետք մեծարեալին աշակերտուհիներէն Անահիտ Թէրզեան յուզումի ու երախտագիտութեան պոլսականին շատ հարազատ արտայայտութիւններով ու ոճով ներկայացուց Վ. Կոմիկեանի կենսագրական գիծերը։

Ապա Վարդուհի Կիւզէլյուտուր կարդաց անոր պատմուածքներէն «Սիրոյ տարիքը»։

Ցերեկոյթին երկրորդ բաժինը նիւթ ունէր արեւմտահայերէնին տարբեր մէկ երեսակը. ան որ կը հրահանգէր յուզումները փոխարինել պայքարի տրամադրութեամբ։ Ամբողջ հարցը, ինչպէս իր ժամուան մը հետաքրքրական ելոյթին սկիզբը շեշտեց Անահիտ Տօնապետեան, կը կայանար ներկայացող առիթը չփախցնելուն մէջ։ Փարիզի արեւելեան լեզուներու բաժնին հայերէնի ամպիոնին պատասխանատուն խօսեցաւ վտանգուած լեզուներու եւրոպական ուխտին ու արեւմտահայերէնին այդ շրջանակին մէջ ընդգրկումին անհրաժեշտութեան մասին։

Նախ թուեց այն յատկանիշները որոնք կը սահմանեն վտանգուած լեզու մը. անոնք կը վերաբերէին գործածողներու թիւին, անոնց առնուազն երկլեզու ըլլալուն, լեզուին մասնակի տիրապետութեան, լեզուն ոչ թէ ընտանեկան շրջանակին մէջ, այլ անկէ դուրս սորվելու երեւոյթին, եւայլն։ Ապա անդրադարձաւ լեզուին անկումը մատնանշող պարագաներու. օտար լեզուներէ փոխառութիւնները, հնչումներու կորուստներ, հոլովումի խաթարումներ, նախադասութեան կազմին համար Ֆրանսերէնի կաղապարին յաճախակի ընդօրինակումը, եւայլն, կը շեշտէին լեզուական անկումը։

Անցնելով օրուան բուն հարցին, Ա. Տօնապետեան խօսեցաւ շրջանային, կամ փոքրամասնութիւններու լեզուներուն Եւրոպայի Խորհուրդին կողմէ պատրաստուած ուխտին մասին։ Ատով Խորհուրդը կ'արտայայտէր ամբողջ մարդկութեան ժառանգութիւն նկատուած արժէքի մը նկատմամբ իր մտահոգութիւնը։ Մինչեւ այսօր զայն չէին ստորագրած միայն չորս երկիրներ, որոնցմէ մէկն էր Ֆրանսան (միւսները՝ Սերպիա, Յունաստան, Թուրքիա)։

Ֆրանսայի պարագային զարմացնող այս տուեալը դասախօսը բացատրեց առաւելաբար երկրին կեդրոնաձիգ սկզբունքներով։ Այսուհանդերձ, այս ամսուան կէսին կը նախատեսուէր ստորագրութիւնը։ Իսկ որպէսզի լեզու մը վտանգուած նկատուէր, պայման էր որ գաղթական զանգուածի մը լեզուն չըլլար (ինչպէս փորթուկալերէնը), չկազմէր պետական լեզուի մը մէկ բարբառը (ինչպէս մաղրէպի արաբերէնը)։

Արեւմտահայերէնի պարագան որոշ անորոշութիւն մը կը մատնէր, քանի որ կարելի էր նկատել պետութեան մը լեզուն, կամ անոր մէկ բարբառը։ Ուստի կարեւոր էր պատասխանատուներուն բացատրել թէ արեւմտահայերէնը կարելի չէր այդ ձեւով սահմանել, քանի որ ան կորսուած երկրի մը անհող մնացած լեզուն էր որ կ'ապրէր նոյն երկրին այսօր անհայրենիք ու աշխարհացրիւ շառաւիղներուն շնորհիւ։ Եւ արդէն որպէս այդ, ընդունուած էին եիտիշերէնը եւ ռոմանի լեզուն։

Ա. Տօնապետեան այս նպատակին յաջողութեան համար որպէս «Հայկ. Ուսումներու Ընկերակցութեան» նախագահուհի, Մարտ 7 թուակիր նամակով մը դիմած է վարչապետ Լ. Ժոսփէնի (տես՝ «Յառաջ» Մարտ 10)։ Ֆրանսայի կողմէ ընդունուելու պարագային նախընթաց մը կրնայ գոյանալ եւրոպական այլ երկիրներու համար։ Այս ուղղութեամբ կարեւոր կը նկատէր Եւրոպայի Հայկական վարժարաններու դաշնակցութեան մը հիմնումը։ Եզրակացուց թէ շրջանի մը երբ Եւրոպան միջպետական կառոյց մը կ'իրագործէ, այդ պետութիւններուն հայ գաղութներն ալ պէտք է զուգահեռ քայլ պահելու ծրագիր մշակեն։

Հարցումներու բաժին մը յաջորդեց դասախօսութեան. ներկաներ որոնց մէջ կային հայկական վարժարաններու պատասխանատուներ, ուսուցիչներ, յաւելեալ տեղեկութիւն ուզեցին, կամ կասկածներ արտայայտեցին, օրինակ՝ Հայաստանի դիրքին, Ֆրանսա — Հայաստան մշակութային յարաբերութիւններու տեսակէտէն առընչուած, եւայլն։ Սակայն, համախոհութիւնը ոչ մէկ կասկածի տեղ կը ձգէր. արեւմտահայերէնը ոչ պետական ու վտանգուած լեզու մըն էր որ արդարօրէն պէտք է ընդգրկուէր նշեալ ուխտին մէջ։

Օրուան վերջին խօսք առնողը եղաւ Մելանի Գըլըճեան որ նոյնպէս Արեւելեան լեզուներու հայերէնի ամպիոնին դասախօսներէն է եւ պատասխանատուն պաքալօրէայի հայերէնի քննութիւններուն։ Ան այդ քննութիւններուն մասին թէքնիք տեղեկութիւններ փոխանցեց ու պատասխանեց հարցումներուն։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԾՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԴՐ. ԴՐԱՄԱՏԱՆ 50 ՄԻԼԻԱՐ ՏՈԼԱՐԸ

Ինչպէս գրուեցաւ արդէն կաշառակերութեան, զեղծարարութեան դէմ պայքարի իր վճռակամութեան մէջ Ռուսաստանի վարչապետը ձեռք երկարած է նաեւ Կեդր. Դրամատան։ Կա՞ր խելապէս այդ հաստատութեան մասին կասկած ունենալու տուեալ։ Դատելով ընդհանուր դատախազ Ե. Սքուրադովի տեղեկագիրէն զոր ղրկած է Դումայի նախագահին, այո՛։ Այդ տեղեկագիրը կը ներկայացնէ Կեդր. Դրամատան ուղղուած ամբաստանութիւնները որոնց կարեւորագոյն մասը կը գրաւէ տարադրամի ապօրինի փոխանցումներ որոնց գումարը կը հասնի 50 միլիառ տոլարի։ Այդ գումարը որուն մէջ Դրամական Միջազգային Հիմնարկին վարկերէն մաս մըն ալ կայ, փոխանցուած է բրիտանական Ջերզի կղզիին մէջ գործող Ֆիմաքօ ընկերութեան հաշիւին։

Դրամատան նախկին փոխ-նախագահը պատասխանելով դատախազութեան, կ'ըսէ թէ պաշտօնի կոչուելուն պէս (1995) անդրադարձած է Ֆիմաքօ ընկերութեան հետ կապի մը գոյութեան, բայց յարմար դատած են փոփոխութիւն չկատարել։ Պատճառը այն է որ Ֆիմաքօ գաղտնապահ է ու եթէ Կեդր. Դրամատունը արեւմտեան պարտատէրերուն կողմէ գրաւման սպառնալիքի տակ ըլլայ, կարելի է հոն գումարներ փոխանցել, առանց որ մէկը գիտնայ թէ ո՛ւրկէ կու գան անոնք։

Նախկին փոխ-նախագահը չի ժխտեր նշուած գումարին չափը, սակայն կ'ըսէ թէ դատախազութեան քննիչները նկա-

...ոք չեն առած յետագային եւ առնուած մասը եւ արձանագրուած չահը: Կզզին բիւտճական խիստ հսկողութեան ենթակայ ըլլալով, ապօրինի գումարներ օրինականացնելու հետամուտ ոեւէ Ռուս մաքէն պիտի չանցընէ հոն դիմել: Իսկ Ֆիմաքօն յանձնառու է իր յաճախորդներուն հրահանգները կատարելու, այնպէս որ կերպ· Դրամատունը միշտ ուզած է որ չահերը բաժնեթուղթեր գնուին փոխանցած գումարներով, որպէսզի տոկոսներու եկամուտ ունենան:

Երբ դատախազութեան քննիչը կը հարցնէ թէ դրամանշային այդ գործարքը կրնա՞յ ազդել Ռուսաստանի ու Դրամական Միջազգային Հիմնարկին բանակցութիւններուն, նոյն պատասխանատուն կ'ըսէ· Հիմնարկը տեղեակ չէր ընտրուած ընկերութեան ու գումարներու չափին· գիտէր միայն թէ Դրամատունը կրնար այդ կարգի գործունէութիւն ունենալ: 1993-ին բաւական չօշափելի էր կերպ· Դրամատան հաշիւներուն ձեռք դնելու պատահելիքը: Ուստի, հարկաւոր էր որ դրամը ապահով ապաստան մը ունենար: Մինչեւ դատախազութեան տեղեկագիրը միայն վնաս կրնայ հասցնել:

Այդ մօտեցումով, նախկին փոխ նախագահը կ'ըսէ թէ Դրամատան ներկայի ըլլալու հարցը քաղաքական նեցուկին բացակայութիւնն է: Դուման եւ Դաշնակցային Ժողովը կ'ուզեն դրամ տպելու եւ հրապարակ հանելու գործը իրենց հակակշիռին ենթակայ դարձնել: Նախագահական վարչական դասը կը ջանայ գլխաւորաբար թանկարժէք մետաղներու մենաշնորհը եւ դրամանշային գործունէութիւնը իրեն ենթարկել: Այդ մտադրութիւնը պետական տակաւին անվնաս մնացած ստացուածքին փշուրներ փրցնելու ախորժակ կը մատնէ: Իսկ այդ ախորժակին տէրերը կրնան տարադրամի պահեստները հոս, կամ հոն տեղադրել, թանկարժէք մետաղներու առուծախին մէջ միջնորդի դեր կատարել ու մինչեւ իսկ գումարներ յատկացնել ընտրողական սնունդին ու արտաքին առեւտուրի դրամատան:

Այս հարցին զուգահեռ, քաղաքական շրջանակներու ու լրատուներու մէջ այժմէական հարց է դրամագլուխներու արտասահման փոխադրումը· կ'ըսուի որ Ռուսաստան դրամական գեղծարարութեան բոլոր մրցանիշները կոտրած է եւ 200-300 միլիառ տոլարի կը հասնի երկրէն հանուած գումարներուն չափը: Դումայի ջանքերն ալ այդ երեւոյթին վերջ տալու նպատակը կը հետապնդեն. կը պատրաստուի օրէնքի բանաձեւ մը որով պիտի արգիլուի ռուսական դրամական համակարգին միջոցով դրամագլուխներու արտասահման փոխադրութիւնը: Անշուշտ, եթէ տակաւին ուշացած չեն նման միջոցառումներ ու կրնան բանի մը ծառայել:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԻՏԱՒԱՆԻ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՔԱՐԱՆՁԱՒԸ

Տաւուշի պատմական յուշարձաններու քարտէսը հարստացած է նոր անունով մը եւս. Դիտաւան գիւղի բնակիչներէն Վահան Աւետեան, պատահաբար յայտնաբերած է գիւղէն վեց քմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող ժայռերուն մէջ քարանձաւ մը: Հնագէտներու արշաւախումբերու վերջին աշխատանքներուն շնորհիւ կարելի եղած է բացայայտել մօտ 30 մ. խորութեամբ քարանձաւին գաղտնիքները: Առաջին վարկածներու համաձայն, ան հրաբխային ծագում ունի, դժուար անցանելի մուտք եւ մի քանի ճիւղաւորումներ, տարբեր չափերու սրահներ: Հնագէտները հոն նշմարած են սուր ատամներով հսկայ քարեր, կմախքներ, կճուճներու մնացորդներ, դաշոններ: Իրենց կարծիքով դեռ շատ մը գաղտնիքներ լուսաբանումի կը կարօտին, մինչ այդ ամենադժուարը կը մնայ զայն պահպանել անվնաս:

***

ՅԱՂԹԱՆԱԿՅԻՆԵՐԸ «ԿՐԱՆԹ ԹՈՊԱՔՈ»ՅԻ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐ

Տաւուշի Յաղթանակ գիւղի 10 երկրագործներ որոշած են գործակցիլ դանիական «Կրանթ-Թոպաքօ» ընկերութեան հետ եւ կնքած են պայմանագիր մըն ալ որ կը նախատեսէ 10 հեկտար հողի յատկացում ծխախոտի մշակումի: Մշակները կը յուսան 30 թոն բերք, քիլօն 600 դրամի վաճառելու տրամադրութեամբ:

***

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄԱՍՆԱԳԻՏԱՑՈՒՄ

Տնտեսագիտական եւ հաշուապահական բարձրագոյն ուսման տէր 10 գործազուրկներ եռամսեայ վարժընթացով մը վերամասնագիտացած են համակարգչային թէքնիքով հաշուապահութեան կիրառման մէջ: Իջեւանի աշխատանքի տարածքային կեդրոնին այս նախաձեռնութեան շնորհիւ անոնցմէ երկուքը արդէն նոր պաշտօններ ստանձնած են, մնացեալներն ալ մօտ ատենէն գործի կը սկսին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱՑՈՒՄ ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՐ ՏԱՆ

Հիմնուած 1988-ի գարնան ու Շարլ Հերնիւ քաղաքապետի օրերուն, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը կը շարունակէ վայելել, տակաւին այսօր, տեղական իշխանութիւններու առանձնաշնորհեալ վերաբերմունքը:

Քաղաքաշինութեան ծրագիրները քանդումի սահմանած ըլլալով վերոյիշեալ համեստ տունը, Թաղապետական Խորհուրդը առաջարկած էր ուրիշ կառոյց մը, անոր փոխարէն: Եւ այսպէս, 1999-ի առաջին շաբաթներուն արդէն, Սալէնկրօ փողոցի վրայ գտնուած Մշակոյթի Տունը կը փոխադրուէր Մարսէլ-Սերտան փողոց:

Նորակերտ շէնքի օրհնութեան ու բացման արարողութիւնները կատարուեցան Կիրակի, Փետրուար 28-ի կէսօրին, պատկառելի բազմութեան մը ներկայութեան: Յաջորդաբար խօսք առին Մշակոյթի Տան նորընտիր նախագահը՝ Մկրտիչ Մխսեան, Ռոնի երեսփոխան ու Ազգային Ժողովի առջեւ Ֆրանսա-Հայաստան բարեկամութեան յանձնախումբի նախագահ՝ Ժան-Փոլ Պրէթ, Վիլէօրպանի քաղաքապետը Ժիլպէր Շապրու ու Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան:

Մ. Մխսեան գոհացաւ շնորհակալութիւններու փունջ մը ներկայացնելով ուղղուած քաղաքապետին եւ իր խորհրդականներուն նոր շէնքի յատկացումին առիթով. անցողակի, արծարծեց նաեւ Սալէնկրօ փողոցի Տան առընչուող կարեւոր հանգրուաններն ու յիշատակները:

Բաղդատական հակիրճ կատակո՛վ մըն է որ Ժան-Փոլ Պրէթ սկսաւ իր ճառը նկատմամբ նախկին եւ նոր մշակոյթի տուներուն. «ի վերջոյ ... կորուստով չելանք», շշնջաց: Ու երեսփոխանը կրկին ծեծեց Հայկական ցեղասպանութեան նիւթը, Ազգային Ժողովի ճանաչումը, Ծերակոյտի տեղքայլը ու որակեց «որպէս եղկ՝ կառավարութեան կեցուածքը», յիշեցնելով «Անոր յանձնառութիւնը՝ չխափանել սոյն ճանաչման գործընթացը»: Խօսեցաւ մարդկային իրաւանց ի նպաստ իր կատարած հետապնդումներուն մասին ու գոչեց. «ամէն ինչ ընել՝ որպէսզի Ազգային Ժողովի ճանաչումը դառնայ օրէնք»:

Քաղաքապետ Ժ. Շապրու նախ ամփոփեց Վիլէօրպանի ու Հայ Մշակոյթի Տան յարաբերութիւններու ու համագործակցութեան երկար պատմութիւնը: Ջատագովեց նոր շէնքի բոլոր առաւելութիւնները՝ 755 քառակուսի մեթր տարածութիւն, ընդարձակ պարտէզ, ժողովներու ու պարահանդէսի սրահներ...: Ու իր կարգին շեշտեց ցեղասպանութեան հարցը: «Բացայայտ իրողութիւններ կան՝ որոնք թէ՛ այստեղ մեր երկրին մէջ թէ այլուր, նոյնը չեն թուիր ամէնուն համար»:

Պախարակելէ ետք «կառավարութեան ցուցաբերած հեզգութիւնը», անդրադարձաւ Ծերակոյտի պարագային «որու առջեւ մենք ներկայացուցինք, արդէն քուէարկուած բանաձեւին առընթեր, ուրիշ բանաձեւ մը (ու զայն կարդաց) որ արդէն ձեռք բերաւ քննարկումի անհրաժեշտ ստորագրութիւնները: Մեծ են մեր ակնկալութիւնները՝ յանգելու դրական վախճանի մը»:

«Ե՞րբ» հարցումին՝ ան ժպիտով մը պատասխանեց. «Չեմ կրնար խոստանալ, բայց կը մաղթեմ՝ այս տարուան Ապրիլ 24-էն առաջ»: Ու ներկաները երկար ծափահարութիւններով ողջունեցին քաղաքապետին յուսադրիչ խօսքերը:

Ի վերջոյ արտայայտուեցաւ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան, որ մէկ վայրկեան լռութիւն խնդրեց ի յիշատակ հանգուցեալ նախագահ՝ Գեղամ Կանանեանին:

«Ֆրանսայի այս հիւրընկալ հողերուն վրայ երբ այսպիսի տուներ մեզի կը նուիրեն, մեզի կը մնայ նաեւ զանոնք հարստացընել ներքին ու հոգեւոր կեանքով, ու խարսխել մեր գոյութեան պայքարը: Հաւատք, լեզու եւ մշակոյթ ... այս երեք բառերո՛վ է որ հայ ժողովուրդը երաշխաւորած է իր պահպանումը»:

Մերթ կորովի ու մերթ վճռական շեշտերով, Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան հրաւիրեց «ամէն Հայ Մշակոյթի Տուն վերածել մէկական փոքր Հայաստանի, որպէսզի մեզմէ իւրաքանչիւրը սնանի հոն իր հայկականութեամբ: Այլապէս, մասնակից եղած կ'ըլլանք դահիճի ծրագրին»:

Յաջորդեցին օրհնութեան ու աղօթքի պահերը զորս Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան կատարեց Իսահակ Քահանայ Հէքիմեանի աջակցութեամբ:

Հրաժեշտի պահուն, մինչ ներկայ բազմութիւնը կը վայելէր զովացուցիչ ըմպելիներու քաղցրութիւնը անդրադարձած էինք թէ չորս ճառախօսներէն ո՛չ ոք մոռցած էր յիշել ու յիշատակել անունն ու գործը Գեղամ Կանանեանի, որ իր անհատականութեամբ ու ժրաջան աշխատանքներով դրոշմած էր Հայ Մշակոյթի Տունը:

Օրուան մեծ բացական ինքն էր ու այս նոր տունը՝ իր երազը:

Ներկայ էր սակայն, Տիկին Կանանեան: Քաղաքապետի կնոջ հետ իր ողջագուրումը, գուցէ, այն մեծ խորհրդանիշն էր յիշեցնելու թէ՝ մարդիկ կ'անցնին, բայց իրենց գործն է միայն յաւերժ:

ՎԱՐԴԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

- Բայց ինչպէ՞ս պատահեցաւ որ դուք այս ագարակին տէր դարձաք, հարցուց Ալիս:

- Երկար է պատմութիւնը: Ըսեմ կարճ՝ երբ Ամերիկացիները գոցեցին Յունաստանի որբանոցները, Ֆրանսա բերին մեզի: Բարի մարդ մը իմ խումբէս երեք հոգի գիւղատնտեսական դպրոց մը դրաւ, ծախքերը իր վրայ առաւ: Երեքէն մէկը ես էի:

Լեւոն չկրցաւ շարունակել իր խօսքը, ճիշդ այդ վայրկեանին աղխողորմ բառաչ մը լսուեցաւ: Լեւոն վազեց դէպի գոմը: Արամ գնաց անոր ետեւէն եւ շուտով վերադարձաւ:

- Կովերէն մէկը ծննդաբերութեան մէջ է, ըսաւ:

Քիչ վերջ Լեւոն երեւցաւ դրան առջեւ.

- Անպիտանը ճիշդ օրը գտաւ. պարոն Արամ ինծի ծառայութիւն մը պէտք է ընես: Վազէ մօտակայ ագարակը եւ ըսէ որ կովը դէշ վիճակի մէջ է, Ֆրանսուան անմիջապէս թող գայ: Մինակս պիտի չկրնամ մէջէն ելնել: Ֆրանսուան դպրոցական ընկերս է:

Մօտակայ ագարակը շուրջ երկու հարիւր մեթր հեռու էր:

Երբ Ֆրանսուա եկաւ, անասունը չէր դադրած բառաչելէ: Կը չարչարուէր: Երկու այրերը յաջողեցան մօրը արգանդէն դուրս քաշել հորթը:

Նորածինը կը դողար. ինկաւ առջեւի ոտքերուն վրայ: Շուարած իր աչքերը պլըլացուց չորս դին: Անկասկած իր փոքրիկ ուղեղին մէջ հարց կուտար թէ ո՛ւր եկած է, ո՛վ են այս երկոտանիները որ զինքը կը շրջապատեն: Փորձեց կանգնիլ չորս ոտքերուն վրայ: Յաջողեցաւ: Երրորդ փորձին միայն կրցաւ գտնել իր հաւասարակշռութիւնը: Մայրը առաւ հորթը իր թեւին տակ:

Աստղիկ, Ալիս եւ Արամ առաջին անգամն էր որ ներկայ կ'ըլլային ծննդաբերութեան մը:

- Խե՛ղճ անասուն, բացագանչեց Ալիս, դեռ չի գիտեր թէ մարդիկ որքան անգութ են...

Երբ վտանգը անցաւ կովուն համար եւ անասունը հանդարտեցաւ, այն ատենն էր միայն որ Ֆրանսուա նկատեց որ երկու մանկամարդուհիներ կային իր շուրջը:

- Համակրելի բարեկամուհիներ ունիս, ըսաւ, իր խօսքը ուղղելով Լեւոնին: Ինծի ըսած էին թէ Հայուհիները գրաւիչ կ'ըլլան: Կը տեսնեմ որ չեն ստած:

Գովասանքը թէ հաճոյք պատճառեց մանկամարդուհիներուն եւ թէ անհանգստացուց զիրենք: Առաջին անգամն էր որ միայնակ կը գտնուէին անծանօթ այրերու քով, անծանօթ տեղ մը, լերան գլուխը...

Բարեբախտաբար կար Արամը: Ա՛յս վերջինը առիթը չփախցուց իր խօսքը ըսելու.

- Ասոնք տակաւին բան մը չեն. կան աւելի շատ աւելի գեղեցիկներ. աչքերնուն մէջէն կրակ կը յորդի...

Հինգը միասին ծիծաղեցան:

Լեւոն դիտել տուաւ.

- Կը նկատեմ որ Արամ լաւ յառաջ գացած է Ֆրանսերէնի մէջ: (Խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ Ֆրանսերէն):

Ժամանակը անցած էր. պէտք էր աճապարել չփախցնելու համար վերջին հանրակառքը:

- Նեղ կացութեան մէջ եմ, ըսաւ Լեւոն: Չեմ ուզեր մինակ ձգել ձեզի, չեմ ուզեր որ Վիլար-տը-Լանս իջնէք մինակ, չեմ կրնար ալ կովը մինակ ձգել:

- Ֆրանսուա կրնա՞յ ընկերանալ այս երիտասարդներուն մինչեւ վար, մինչեւ հանրակառքը:

- Պէտք չկայ մէջ մտաւ Արամ, ես կը տանիմ աղջիկները:

- Կը վախնամ ճամբան կը շեղիս, հանրակառքը կը փախցնէք ու մայրդ ինծի կ'անիծէ: Ֆրանսուա կ'ընկերանայ ձեզի:

- Հաճոյքով, յարեց Ֆրանսուան. սպասեցէք սակայն քանի մը վայրկեան, երթամ վրաս փոխեմ:

Վերադարձաւ բոլորովին փոխուած: Թուխէ կօշտ տափատը տեղի տուած էր լազուարթ վերէն վար հագուստի մը. գլխարկ չունէր: Մազերը սանտրուած էին դէպի վեր, ետեւ, կը փայլէին: Երբ անցաւ մուտքէն ներս անոյշ հոտ մը տարածուեցաւ ճաշասրահին մէջ:

- Կ'ուզես հրապուրել հայ աղջիկները, ըսաւ Լեւոն.

- Ինչու չէ...

Լեւոն ընկերացաւ խումբին քանի մը քայլ, մինչեւ ձիւնածածկ դաշտագետինը: Արեւը արդէն հեռացած էր: Մութը կը բարձրանար վարէն, բլուրին կողն ի վեր:

Վայրկեան մը կանգ առին դաշտագետնին մուտքին առջեւ:

Երկու սեւուկ թռչուններ անցան, բարձրէն, իրենց գլխուն վերեւ:

- Ագռաւներն ալ հիւր գացեր են, ահա տուն կը վերադառնան, ըսաւ Արամ:

Դաշտը սպիտակ էր միշտ, բայց չկար արեւը եւ ձերմակ հարթավայրը սգաւորի մը երեւոյթը առած էր: Լեւոն իր հիւրերուն ներողամտութիւնը հայցեց ու ետ դարձաւ: Առանց իսկ աղջիկներուն հարց տալու, Ֆրանսուա իր աջ բազուկը անցուց Աստղիկի մէջքին, իսկ միւսն ալ Ալիսի թեւին եւ այսպէս յառաջացան արագ քայլերով դէպի Վիլար-տը-Լանս: Արամ, զարմացաւ Ֆրանսուային յանդգնութենէն, կը հետեւէր քանի մը քայլ ետեւէն, անհանգիստ ու ուշադիր Ֆրանսուայի շարժումներուն:

— 2 —

- Մի վախնար, ձգէ ինքզինքդ, ես կը բռնեմ ետեւէդ, քովէդ, ապահովցուց Արամ:

Աստղիկ չպատասխանեց, կծկուած հեծանիւին վրայ, ուշադիր, կը ջանար դարձընել ոտնակալը, պահել իր հաւասարակշռութիւնը, յառաջանալ: Երկու շաբաթ կար արդէն որ կը փորձէր վարժուիլ հեծանիւին, առանց ակնառու յառաջդիմութիւններու:

(Շար. 4)

(Շար. Ա. էջէն)

ղութեամբ գործելու ոչ մէկ դժուարութիւն ունեցած են եւ ունին: Անոնցմէ շատ քիչեր սակայն հրապարակային հպարտութեամբ կը ստանձնեն իրենց դերքը, ինչպէս՝ ամերիկահայ Էտուըրտ Թաշճը:

Ան, ինչպէս ուշագրաւ խորագիրով մը կը տեղեկացնէ «Հիւրրիյէթ» (Մարտ 10), Պոլիս գացած է ցուցադրելու փաստաթուղթեր որոնք «ցեղասպանութեան հայկական պնդումներուն պատասխանի հանգամանք ունին»:

Է. Թաշճը որուն լամբակին վրայ Թրքական դրօշակով նկարն ալ հրատարակած է թերթը, 1914-ին պատահածները իր ընտանիքին տեսանկիւնէն ներկայացնող ժապաւէնի մըն ալ պիտի ձեռնարկէ Թուրքիոյ մէջ: Հոն պիտի չեշտուի նոյն պատահարներուն հետեւանք Թուրքիայէն ԱՄՆ գաղթած իր ընտանիքին անսասան մնացած սէրը Թուրքերու եւ Թուրքիոյ նկատմամբ.

«Հայկական պնդումներուն դէմ Հայու մը հերքումները» խորագրուած էջին մէջ տեղ տրուած է այդ «Հայ»ուն խօսքերուն ալ. ան կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ սէրը գինք մղած է պատմական ճշմարտութիւնը բացայայտելու, քանի որ «նուիրական ժողովուրդին ու երկրին ծառայել մեծագոյն պատիւն է» իրեն համար: Ինք նպատակ չունի «ասպարէզը ազատ ձգելու հայ համայնքին առջեւ որուն մեծագոյն դրամագլուխը թրքական թշնամութիւնն է»:

Երբ գտնուած է ժամանակին յարմարագոյն դերակատարը, բնական է որ բեմադրութիւնը գայն օգտագործէ առաւելագոյն չափով: Այսպէս, Է. Թաշճը կ'ըսէ նաեւ թէ «Օսմանեան շրջանին մեծ թիւով Հայեր քիւրտերու ձեռքը ողբերգական վիճակներու մատնուած են»: Ու այս եղերական պատմութիւնը սրտին մէջ դրոշմած է իր մայրը...:

Այս կարգի տիպարներ, ոչ միայն ԱՄՆ-էն, այլեւ Ֆրանսայի կամ այլ երկիրներու հայ գաղութներէն, պարբերաբար կը յայտնուին Թրքական լրատիւներու մէջ: Մէկը, ինչպէս Է. Թաշճը, կը ջանայ պատմութիւնը սրբագրել ու Հայերու քաած մուրը մաքրել Թուրքիոյ ճակատէն, ուրիշ մը երկարօրէն կը պատմէ արեւմտեան ոստանի մը մէջ այդ երկրին բերած ծառայութիւնը, հպարտութեամբ ցոյց տալով Անգարայէն իրեն շնորհուած հաւատարմութեան մետալը:

Ապահովաբար Թուրքը քողարկուած արհամարհանքով արժանի անկիւն մը կը շպրտէ այդ տիպարները. իսկ նախնական հակադդեցութիւններու մակարդակը մատ մը գերազանցած Հայն ալ կը խորհի. տակաւին նոր – նոր արեւմուտքի մեծերուն զօրակցութեան փաստին արժանացած նոյն հզօր երկի՞րն է որ պէտք ունի նման «փաստաբան»ի, թէ հզօրներն ալ երբեմն զբօսանքի պէտք ունին, որքան ալ անհաւանական թուի ատիկա...:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Մարտ 10-ին, Վալանսի Հայ Մարզականը 0-0 արդիւնք մը ձեռք ձգեց Թրուայի հետ, այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Բ. դասակարգին գլուխն է Սէն Թ'Էթիէն 61 կէտով, Վալանս 18-րդ է 29 կէտով, 20-րդ եւ վերջին է Պօվէ 20 կէտով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ – խըրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսէալ փասթոռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44

թիւերուն:

ՆԿԱՏԻ ԱՌՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ-Ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30–ին
CASINO D'ENGHIEN · LA PERGOLA

COMMUNIQUE

DU BUREAU D'INFORMATION SOCIO-POLITIQUE DU HAUT-KARABAGH

Situé au 34, avenue des Champs-Elysées, le Bureau d'Information Socio-Politique du Haut-Karabagh fonctionne de manière régulière depuis mi-octobre 1998.

Le travail le plus important de notre Bureau de Représentation et de l'Association de Soutien au Haut-Karabagh consiste à développer des relations permanentes avec la presse française, ainsi qu'une communication active au sein des institutions européennes et françaises.

Nos contacts permanents avec la co-présidence française du Groupe de Minsk de l'OSCE et le Ministère des Affaires Etrangères facilitent l'échange d'information politique et diplomatique sur la région caucasienne, sur le conflit du Haut-Karabagh.

L'Association de Soutien au Haut-Karabagh s'est formée avec l'objectif de soutenir le peuple du Haut-Karabagh en général, et le Bureau de Représentation, en particulier. Le Conseil d'Administration, élu en novembre 1998, est constitué de : Messieurs **Michel Deryeghiyan** (Président), **Alexis Govciyan** (Secrétaire), **Stéphane Papazian** (Trésorier), **Onnig Antranik Tfenkidjian** (Conseiller), **Gilbert Toros Kerkerian** (Conseiller).

En adhérant à l'Association de Soutien au Haut-Karabagh, en la soutenant en tant que membre actif ou bienfaiteur, vous ferez partie de la volonté de notre communauté plus que réelle pour la reconnaissance et l'indépendance. Vous recevrez également le journal de l'Association, ainsi que des invitations à différents événements ou activités, organisés par nos soins à Paris ou en Province (conférences, colloques, concerts...).

Au nom des autorités du Haut-Karabagh, de nos membres fondateurs et de notre Bureau, nous vous remercions de vous joindre à nous.

M. A. HARUTYUNYAN
Directeur du Bureau

Paris, le 4 Mars

BULLETIN D'ADHESION

NOM : ....

PROFESSION : ....

ADRESSE : ....

TEL.: .... FAX.: ....

JE DESIRE ADHERER A L'ASSOCIATION DE SOUTIEN AU HAUT-KARABAGH

☐ Membre actif
Cotisation annuelle : 500 FF

☐ Membre bienfaiteur
Cotisation annuelle 5.000 FF

☐ Je fais un don de
Montant ....

MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

THEATRE

Le groupe NAREG DOURIAN présente une comédie en 2 actes

"L'EXTRA-TERRESTRE"

Dimanche 21 Mars à 15 heures 30

—— P.A.F. 70 F. —

Pour tous renseignements :

Tél : 04. 91. 50. 15. 09.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղագինի հետեւեալ նուէրները.–

Պ. Ժան Մատոյեան 500 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 500 Ֆր., Պ. Սերժ Յարութիւնեան 200 Ֆր., Տիկին Ժ. Տէր-Սարգիսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Յարութիւնեան 200 Ֆր., Պ. Ֆիլիփ Գույումճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Գազազեան 100 Ֆր., Տիկին Ալիս Լանտէ 250 Ֆր., Պ. Քրիսթոֆ Խաչիկեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նուպար Փափազեան 400 Ֆր., Տիկին Ասթրիտ Զաթալեան 200 Ֆր., Տիկին Սոնիա Փանոսեան 150 Ֆր., Տիկին Անժէլ Սասեան 100 Ֆր., Տիկին Լիւսի Գարամանուկեան 100 Ֆր., Տիկին Սոֆի Ներսէսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Հէլվաճեան 200 Ֆր., Օր. Մարի Տոմանեան 200 Ֆր., Տիկին Մատլէն Գույումճեան 100 Ֆր., Տիկին Պէաթրիս Փասմանեան 300 Ֆր., ԺԻՊ ընկերութիւն 300 Ֆր., Պ. Վարդգէս Փափազեան 200 Ֆր., Տիկին Մելինէ Մանուկեան 200 Ֆր., Տիկին Մարթ Թնճուկեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մելքոնեան 400 Ֆր., Տիկին Ալբէր Յակոբեան 250 Ֆր., Պ. Շառլ Պայրամեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փօլ Կերտանեան 200 Ֆր., Տէր և Տիկին Փաթրիք Տակիլճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Իսկէնտէրեան 150 Ֆր., Օր. Մարի Բարսեղեան 200 Ֆր., Տիկին Անն Պէքար 300 Ֆր., Տիկին Անժելիք Հանըմեան 400 Ֆր., Տիկին Աննիկ Վասիլեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փայլակ Քէրթի 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լօրան Շափօ 300 Ֆր., Տիկին Ֆլորիտա Տիւմա 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Ժալոյեան 200 Ֆր., Տիկին Էլիզ Վրթանէսեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան-Նոէլ Անդրէասեան 200 Ֆր., Պ. Ժան Տադէսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Զուհաճեան 100 Ֆր., Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 300 Ֆր., Տիկին Տիրուհի Քէօլէեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փափազեանկիլ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Համբարձում Պարտիզպան 100 Ֆր., Տիկին Սիմա Տուզմանեան 150 Ֆր., Տիկին Իսկուհի Գառնիկեան 100 Ֆր. Տիկին Կարապետ Գոնոզեան 100 Ֆր., Տիկին Զապէլ Թոփալեան 200 Ֆր., Տիկին Մառլէն Վէրժէ 200 Ֆր., Տիկին Ժ. Պետրոսեան 300 Ֆր.:

(Շար.)

SAMEDI 27 MARS
à partir de 21 heures
le Comité d'Organisation du 20ème Anniversaire de la Chorale SAHAK-MESROP et la Section des Jeunes de la Cathédrale Arménienne
organisent une

SOIREE DANSANTE

au « FLORIDA PALACE »
162-164, Bd Mireille Lauze — 13010 MARSEILLE

Pour la première fois à Marseille le Grand Orchestre arméniens de variétés "GAIDZAG'S"

Réservations : P. A. F. : 100 F.
04 91 34 77 44 — 04 91 94 12 09 — 04 91 77 84 70

SAMEDI 13 MARS

ENTREE LIBRE à 21h ENTREE LIBRE

La Section des Jeunes de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz
organise

UNE SOIREE

consacrée au grand poète arménien

Hovhannès TOUMANIAN

Au programme:
Poèmes, Chants, Mise en scène de la légende "Akhtamar" et sa parodie

A la salle
« A. Tcherpachian »
339, ave du Prado — Marseille 8e

MATCH FRANCE-ARMENIE

La Croix Bleue des Arméniens de France — Section «AGNOUNI» d'Asnières — Bois-Colombes — Argenteuil organise un aller-retour en car au Stade-de-France pour le match FRANCE - ARMENIE du 31 mars.

Le départ aura lieu de la Mairie d'Asnières à 18h30 précises.

La participation : 30 F. par personne. Vu le nombre de places limité il est nécessaire de s'inscrire auprès de Mme Himinian : **Tél.: 01. 40. 11. 19. 33.**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐՏԵԱՆ

(Երեւանցի)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20·30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville
Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղը անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 13, ժամը 15·30–ին սովորական հաւաքատեղին:

l'Ecole «*KHATCHADOUR ABOVIAN*»
de la Cathédrale Arménienne
Apostolique
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 14 Mars à 15 heures

au Centre Culturel «SAHAK-MESROP»
339, avenue du Prado — 13008 MARSEILLE
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT — Une agréable surprise et d'autres lots de valeur

La galette de Roi sera offerte aux participants par l'Ecole Abovian

VENEZ NOMBREUX!
Encouragez le développement culturel de nos élèves

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 13-14
SAMEDI - DIMANCHE
13-14 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.596 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.596

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՏԻԿ. ԺԱՆԻՆ ԺԱՄՊԻԻ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄԸ ԵՒ ՏԱՆԻԷԼ ՎԱՅԱՆԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Le Monde»ի ՈՂՋԱՄԻՏ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

Մեր նախորդ թիւով, հակիրճ կերպով արձագանգած էինք Խորհրդարանի հետ Յարաբերութեանց նախարար՝ Տ. Վայանի տուած բացատրութիւններուն Ազգային Ժողովի (եւ ոչ՝ Ծերակոյտի) Մարտ 10-ի, թերանացի հարցումներու նիստին:

Ստորեւ կու տանք մանրամասնութիւնները:

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԻՆ ԺԱՄՊԻԻ – (*երեսփոխան - քաղաքապետ Պանեէօյի, համայնավար) հարց կու տայ կառավարութեան.* — «1998, Մայիս 29-ին, Ազգային Ժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց օրէնքի առաջարկ մը որով, 83 տարուան կեղծաւոր լռութենէ մը ետք, կը ճանչնար 1915-էն 1922, երիտթուրք կառավարութեան գործած ցեղասպանութիւնը ամբողջ Հայ բնակչութեան դէմ: Այդ ձեւով, որոշում մը կու տար որ պատիւ կը բերէր իրեն եւ մեր երկրին: Բայց, որպէսզի այդ առաջարկը Հանրապետութեան օրէնք դառնայ, պէտք է վճարկումի դրուի եւ քուէարկուի Ծերակոյտին կողմէ եւ 1998 Մայիս 29-ին, կառավարութեան ներկայացուցիչը յանձն առած էր որ այդ հարցը անյապաղ պիտի արձանագրուի Ծերակոյտի օրակարգին վրայ: 9 ամիս ետք, չէ եղած: Այդ պատճառաւ, կը դիմեմ Պ. Նախարարապետին, ինչպէս արդէն ըրաւ պաշտօնակիցս՝ Կի Հերմիէ, որ ժամ առաջ Ծերակոյտին ներկայացուի: Ցեղասպանութեան տարելիցի նախօրեակին, սոոր կը սպասեն Հայ համայնքը եւ մեր երկրին յառաջդիմական ուժերը» (ծափահարութիւններ համայնավարներէ, կարգ մը ընկերվարականներէ եւ Իւ - Տէ - էֆ եւ էռ - Փէ - էռ կարգ մը շարքերէ):

ՏԱՆԻԷԼ ՎԱՅԱՆ *կը պատասխանէ.* — «Ինչպէս նշեցիք, Ազգային Ժողովը, խորհրդարանական նախաձեռնութեան մը հիման վրայ եւ միաձայնութեամբ, ճանչցաւ ցեղասպանութիւնը որուն զոհ գնաց Հայ բնակչութիւնը 1915-ին եւ Կառավարութիւնը, յայտնեց, հարցին վիճարկումին առեն, թէ որքան զգայուն է այդ չքմեղելի ոճրագործութեան գործած տեղահանութեանց եւ ջարդերուն յիշատակութեան: 1998 Մայիս 29-ին, կառավարութիւնը նկատի առաւ Ժողովին արտայայտած քաղաքական մտադրութիւնը եւ յայտնեց թէ պիտի թողու որ խորհրդարանական ընթացակարգը շարունակուի: Միաժամանակ, Ֆրանսան կը ձգտի օժանդակելու այդ շրջանի ժողովուրդներու հաշտութեան ճիգին եւ կ՚ուզէ բոլոր կարելիութիւնները ընձեռնել խաղաղութեան (բողոքներ Իւ - Տէ - էֆ, էռ - Փէ - էռ եւ Տէ - էլ շարքերէն): Ուրեմն, կառավարութիւնը չարձանագրեց այդ հարցը օրակարգին եւ միտք չունի ընելու (նոր բողոքներ նոյն շարքերէն): Ցայտնեցի Ծերակոյտի նախագահներու ժողովին: Կը մնայ Ծերակոյտին, եթէ կը փափաքի, զայն արձանագրել իր լրացուցիչ օրակարգին վրայ, համաձայն Սահմանադրութեան 48-րդ յօդուածի Գ. պարբերութեան: Այդ պարբերութիւնը կը շեշտէ խորհրդարանական ժողովներու յատուկ պատասխանատուութիւնը իրենց օրակարգին ճշդումին մէջ եւ զայն կը յարգեմ» (սուլոցներ էռ - Փէ - էռ, Տէ - էլ եւ Իւ - Տէ - էֆ-ի շարքերէն):

***

Նոր խորհրդածութիւններ աւելորդ են անշուշտ: Աջը, այսօր, կրնայ ուժգին բողոքել քանի ընդդիմութիւն է, հարցը կը փոխուի եւ տարբեր էր երբ իշխանութիւն էր:

***

«LE MONDE»

(12 Mars)

Նոյնիմաստ, խիզախ խմբագրական մը ունի «Լը Մոնտ» (*Մարտ* 12) «*L'Europe rose et la Turquie*» *խորագրուած:*

Իսկապէս ողջամիտ խմբագրական մը, ուր բառերը չեն ծամծմուիր:

Սկիզբէն կ՚ըսուի. –

«Ինչպէ՞ս բացատրել այն ծանրածանր փոփոխութիւնները թէ աւելի սուր գիտակցութիւն պատասխանատուութիւններու: Ի՞նչ փոյթ, Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, երբ իշխանութեան գլուխ գան, ընկերվարականները կամ ընկերային — դեմոկրատները, ընդհանրապէս, կը շարունակեն մօտաւորապէս, իրենց պահպանողական նախորդներուն արտաքին նոյն քաղաքականութիւնը: Կացութիւն մըն է զոր գրչի հարուածով չենք դատեր, որովհետեւ պարզամիտ մօտեցում մը չի ծագիր: Բայց, աւելի դիւրութեամբ պիտի ընդունէինք եթէ ձախի այս նոյն կուսակցութիւնները իշխանութեան չգային բարձրաձայն յայտարարելով որ «աւելի բարոյական քաղաքականութիւն մը պիտի տանին», հոգածու մարդկային իրաւունքներու եւ ժողովուրդներու յիշողութեան: Ուրեմն, հոդ է որ իրաւունքն ունինք զիրենք դատելու: Հոն է որ կրնանք իրենց վերագրել տեսական կեղծաւորութիւնը: Եւ հոդ է որ պէտք է գնահատել ինչ որ անցաւ դարձաւ, Մարտ 10-ին, ֆրանսական խորհրդարանը»:

Ու խմբագիրը կ՚արձագանգէ Տ. Վայանի ելոյթին, ապա կ՚անդրադառնայ Անգարայի պօյքոթին որ Ամերիկացիներուն ազատ դաշտ կը բանար ու կը յիշէր իր նախորդ թիւին մէջ լոյս տեսած լուրը, որու համաձայն Անգարա վերջ կու տար ֆրանսական զինամթերքի պօյքոթին: Չէր ծածկեր կապը այս որոշումին եւ Վայանի յայտարարութեան ու կը շարունակէր.—

«Այնքան աւելի խստութեամբ կը դատենք այդ յայտարարութիւնը որ առաջ դրուած պատճառաբանութիւնները բացարձակապէս շշմեցուցիչ են: ... Յստակ ըլլանք, խնդրոյ առարկայ թռանները պիտի ծառայեն այն պատերազմին զոր Անգարայի բանակը կը մղէ Քիւրտերու դէմ (որոնց նախնիքը, հարցին անողոք հեգնանքը, լայնօրէն մասնակցեցան 1915-ի Հայերու ջարդերուն):

Ու խմբագրականին հեղինակը կ՚եզրակացնէ.—

«Կ՚ուզենք ըսել Պ. Վայանի որ աւելի լաւ բրած կ՚ըլլար լռելով, որովհետեւ Թուրքիան այդքան բան չէր ուզած: Արդէն, ինքզինքին ամէն բան կրնայ թոյլ տալ: Ոչ հայկական ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին, ոչ ալ Քիւրտերուն դէմ ներկայ հալածանքին մասին «վարդագոյն» Եւրոպան, ընկերային — դեմոկրատ մեծամասնութեան Եւրոպան կը խորհի որեւէ բան մերժել Անգարայի»:

***

«Լը Մոնտ» *նոյն թիւին մէջ, բայց այս անգամ «Հորիզոններ, վիճարկումներ» էջին մէջ, տեղ տուած է Եւրոպայի Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղար՝ Տանիէլ Թարսխսի յօդուածին, ուր գովքը կը հիւսուի Թուրքերուն որոնք «ամբողջական Եւրոպացիներ են եւ պէտք է այդպէս ալ ճանչցուին»: Խօճալանի առթիւ է, որ կը պաշտպանուի Թուրքիան «որ մշակութային մեծագոյն հարստութիւններէն մէկն ունի»:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ԼՐԱԳՐՈՂ Տ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

ԱՆՄԵՂՍՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԽԱՎԱՐԿԱԾԸ

«Ահա նա խփեց քարին և հոսեցին
ջրեր եւ յորդեցին առուներ...»
Սաղմոս 77/20

ԽՄԲ. - Կը հրատարակենք «արկած»ի զոհ երիտասարդ լրագրող Տ. Հայրապետեանի ստորագրութեամբ լոյս տեսած վերջին գրութիւնը ուր ապացոյցը կայ խիզախ վերլուծողի անոր յատկանիշին ու նաեւ մռայլ կանխատեսումներուն արդարացիութեան:

***

Դուք որեւէ մեղաւոր ճանաչո՞ւմ էք: Չկայ հերթական զոհը՝ չկայ խնդիրը: Կարելի է անգամ մոռանալ, որ ապրելու հրամայական կայ: Կարելի է նաեւ ապշահար հետեւել սեփական սպասումին: Ընտրութիւնը դժուարութեամբ է տըրւում, սպասումը մնում՝ ռոմանտիկ: Գուցէեւ ռուսական ռուլետկայի հայկական ձեւն է դա՝ ձգձգուած, դանդաղ, տանջահար ինչպէս հինդհազարամեայ պատմութիւնը: Իսկ ղատախազն իր միջնորդութեամբ ուշանում է: Թէկուզ ի՞նչ մի մեծ բան է որ՝ ընդամէնը մի քանի գրչի հարուած ընտրական օրէնսգրքին, ո՛չ յանցանք է, ո՛չ զանցանք, գումարած խմբակային գործողութեանը մասնակցածների անմեղսունակութեան կանխավարկածը (չխառնէք «անմեղութեան կանխավարկածի» հետ): Վախենամ, որ Երեւանի փողոցները կարմիրով «ներկելու» հեռանկարն արդէն հիմնաւոր արմատներ է գցել ազգիս առաջնորդների գիտակցութեան խորին շերտերում:

Վազգէն Մանուկեանը ճիշդ է ասում, այս անգամ ճաղերը կոտրելով բանը չի վերջանալու: Սովորաբար, իշխանութիւնը չահագրգռուած է լինում զանգուածների ներսում բորբոքուող կրքերը մարելու գործում, իսկ մեզ մօտ չեղած տեղից կրքեր են բորբոքում: Գոնէ ներողութիւն է պէտք խնդրել, դիմել այս բազմաչարչար ժողովրդին, հաւաստիացնել, որ նախադէպը չի կրկնուի, որ սարքական օրինականութեանը երաշխաւոր քաղաքական ղեկավարութիւն կայ, որ այս վարչակարգը, գոնէ մասամբ, նաեւ հայրենի ակունքներ ունի: Փոխարէնը, իրենց Տեւտոնական օրդէնի ասպետի տեղ են դըրել, հասարակութեանն էլ չուխոնցի դեղջուկների, եւ մնում է միայն «առաջին գիշերուայ» ֆէոդալական իրաւունքը վերականգնել, առաւել եւս, որ համոզուած են, թէ տղամարդիկ ի սպառ բացակայում են:

Խօսում ենք պարզ եւ հնարաւորին չափ մատչելի: Լիբերալներն իրենց անվտանգութիւնն ապահովեցին, յամենայնդէպս նրանց այն հատուածը, որը կլոր սեղանի շուրջ նստած արդարացիօրէն պատրաստւում է բոյկոտել ընտրութիւնները: Որքան էլ որ դա հակասում է համապետական շահերին, մեղադրել չես կարող, որովհետեւ հասուն մարդիկ են եւ այդպէս բիրտ ու անշնորհք կազմակերպուող ֆարսի չեն գնայ: «Բոյկոտում են, չհանդամին բոյկոտէն» տարբերակը չի աշխատելու: Բացառապէս կարմրա-դարչնագոյն Խորհրդարանի երազը սկիզբն է վերջի: Կարէն Սերոբեչի գործոնը չահարկելու միջոցով հարցերը լուծելու միտքը եւս պէտք է թողնել: Դեմիրճեանը հին ոսկոր է եւ համագումարում ապացուցեց, որ լուրջ խաղացող է, ոչ թէ խաղարկման ենթակայ: Աւելին, նա թէեւ հպանցիկ, բայց քաղաքական ճգնաժամի յաղթահարման առաջին տրամաբանական առաջարկութիւնն արեց՝ հրամանագրով, օրէնքով, ինչպէս կ՚ուզէք, ընտրական յանձնաժողովները պէտք է հիմնականում կազմուեն ընդդիմութեան ներկայացուցիչներից: Բնականաբար, ոչ միայն յաղթերականօրէն ընդդիմադիր ԱԺՄ-ից եւ ընտրութեան խաչմերուկում գտնուող ԱԻՄ-ից:

Հայավարի հարցերը լուծելու հերթական քայլը կարելի էր նաեւ արհամարհել, եթէ գործողութիւնը անմիջապէս չհետեւէր Պաշտպանութեան նախարարի ելոյթին, ուր նա ողջախոհութեան ու զինադադարի կոչ արեց: Կասկածից վեր է, որ սադրանքն ուղղուած էր Հանրապետութիւնում հասարակական համաձայնութեան եզրեր գտնելու առողջ մտածողութեան դէմ: Սադրանքը նաեւ, ուղղըւած էր անմիջականօրէն Պաշտպանութեան նախարարի դէմ, որն այսօր ամենահակասական զգացմունքներն է ապրում: Գոնէ հասկանո՞ւմ են պարոնայք, թէ ինչի են դրդում զինուորականութեանը եւ ուր են տանում երկիրը: Ազգ. շահը գիտակցող բոլոր քաղաքական գործիչներից և ուժերից առաւելագոյն ողջախոհութիւն է պահանջւում, որպէսզի Վազգէն Սար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Հայաստանի Ֆրանսայի դեսպանատունը հաղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէ որ Կիրակի, Մարտ 14-ին Գահիրէէն Փարիզ կը ժամանէ Է. Նալպանտեան. հոն դեսպան էր 1992-էն ի վեր: Երեքշաբթի, Մարտ 16-ին, Է. Նալպանտեան հաւատարմագիրը կը ներկայացնէ Նախագահ Շիրաքի:

***

Է. Նալպանտեան ծնած է Հայաստան 1956-ին, վկայուած է Մոսկուայի Միջազգային Յարաբերութեանց Պետական Հիմնարկէն (1978), *Խորհրդային Միութեան Գիտութեանց Ակադեմիայի Արեւելեան Ուսումներու Հիմնարկի քաղաքական գիտութեանց տոքթոր է* (1988): *Պաշտօնավարած է Լիբանանի խորհրդային դեսպանատունը* (1978 – 1983), *Մոսկուայի Արտաքին նախարարութիւնը* (1983-1986), *Խորհրդային Միութեան դեսպանատունը Գահիրէ* (1986 – 1992), *Հայաստանի Հանրապետութեան գործավար եղած է Եգիպտոս* (1992), *ապա՝ լիազօր դեսպան Եգիպտոս, Հայաստանը ներկայացնելով նաեւ Մարոքի, Ալժերիոյ եւ Օմանի մօտ: Հայաստանի նախագահի որպէս անձնական ներկայացուցիչ, գացած է Մարոք, Թունուզ, Օման, Արաբական էմիրաները, Քուէյթ, Քաթար, Պահրէյն, Հարաւի – Ափրիկէ, Փաքիստան, Իսրայէլ եւ Եթովպիա: Մասնակցած է միջազգային բազմաթիւ ժողովներու: Հայերէնէն զատ, գիտէ ֆրանսերէն, արաբերէն, անգլերէն եւ ռուսերէն: Ամուսնացած է եւ ունի աղջիկ մը:*

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԶՕՐԱՎԻԳ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԾՐԱԳՐԻՆ

Մարտ 11-ին Եւրոպական Խորհրդարանը, այժմէական հարցերու կարգին, բանաձեւ մը քուէարկած է ուր իր զօրակցութիւնը կ՚արտայայտէ Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ըի Մինսկի խումբին վերջին առաջարկներուն՝ լուծելու համար Ղարաբաղի հարցը: Բանաձեւը արդար կը նկատէ ներկայացուած ծրագիրը եւ կոչ կ՚ընէ համանախագահներուն որ շարունակեն իրենց ճիգերը լուծումի մը յանգելու համար:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ ԷՆԹԷՐՓՈԼԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Ոստիկանական միջազգային կազմակերպութեան 1992-էն ի վեր անդամ է Հայաստան ուր կը գործէ «Ազգային Կեդրոնական Բիւրօ» մը: Այդ Թուականին Տաքարի մէջ տեղի ունեցած միջազգային համաժողովին մասնակցելով Հայաստան անդամագրուած է Էնթէրփոլին որուն Հայաստանի բաժնին պետը կը կոչուի Վարդան Եղիազարեան:

Այս կազմակերպութեան մասին Հայաստանեան հետաքրքրութիւնը չեչտուեցաւ վերջերս երբ Հանրային կարծիքին մէջ կարեւոր տեղ գրաւեց սկսաւ Վ. Սիրադեղեանի անակնկալօրէն երկրէն մեկնելու պարագան: Այդ հետաքրքրութիւնը բնականաբար դրդեցին ենթակային անունին կապուած ծանր յանցագործութեան պնդումները: Լրատուներու մէջ մշտական ներկայ այդ նիւթը ակնարկները դարձուց Էնթէրփոլին, գլխաւորաբար այն հարցականով թէ կրնա՞յ կարելի ըլլալ այդ կազմակերպութեան միջոցով Ներքին գործերու նախկին նախարարը վերադարձնել Երեւան: Նման հետաքրքրութիւն կը մատնէ առնուազն երկու իրականութիւն. թէ Հանրային կարծիքը չատ միտք չունի հաւատալու Վ. Սիրադեղեանի առողջական կացութեամբ չինուած պատճառաբանութեան, ապա չատ յոյս ալ չունի անոր ինքնակամ վերադարձին, կամ Հայաստանի միջոցներով այդ վերադարձը ապահովելու հաւանականութենէն: Երկու պարագային ալ կարեւոր դեր կատարած պէտք է ըլլայ Խորհրդարանի ծանօթ ղոյգ քուէարկութիւններուն բնոյթը, որոնց միջեւ ձգուած փակագիծը առիթ տուաւ Վ. Սիրադեղեանի մեկնումին:

Հայաստանի Ազգային Կեդրոնական Բիւրոյին պետին հետ Ալինա Պօղոսեանի կատարած հարցազրոյցը («Հայաստանի Հանրապետութիւն» (Փետրուար 18) կը տեղեկացնէ կազմակերպութեան եւ տեղական ճիւղին բնոյթին ու գործունէութեան դաշտին տուեալներուն մասին:

Լրագրողուհիին առաջին հարցումէն յայտնի կ'ըլլայ որ Հայաստանցիներու համար անծանօթ հասցէ մը չէ Էնթէրփոլը: Անոնք յաճախ կը դանդատին որ հարազատներու փնտռտուքին համար եղած իրենց դիմումները կը մերժուին: Վ. Եղիազարեան կը բացատրէ թէ այդ փնտռտուքին համար դիմելի առաջին տեղ չէ Էնթէրփոլը: Հարազատի մը հետքը կորսնցնողը նախ պէտք է երկրին Ներքին գործերու մարմիններուն դիմէ: Մանաւանդ որ միջազգային ոստիկանական այդ կազմակերպութիւնը ընդհանրապէս չի զբաղիր անհատներու դիմումներով. անշուշտ, եթէ փնտռտուքին պատճառ չարագործութեան մը կանխումին կամ լուսաբանումին հետ առընչութիւն չունի:

Հայաստանի գրասենեակը անդամ այլ երկիրներու քրէական ոստիկանութեան եւ իրապահ մարմիններու հետ Հայաստանեաններուն կապը կը հաստատէ: Գործունէութեան դաշտը կ'ընդգրկէ Թմրբեցուցիչի, դրամանենգութեան, կեղծ փաստաթուղթերու, կազմակերպուած չարագործութեան դէմ պայքարը, դատարանէ կամ հետաքննութենէ խոյս տուողներու հետապնդումը, եւայլն: Գործակցութիւն հաստատուած է 177 երկրի հետ, բայց գործօն ամէնէն սերտ կապերը միայն 74 երկրի հետ են. անոնցմէ կը յիշուին Ռուսաստանը, Ուկրանիան, Գերմանիան, Լեհաստանը, Թուրքիան, Ֆրանսան, Պելժիան, ԱՄՆ-ը:

Ցանկին մէջ Թուրքիոյ ներկայութիւնը յատուկ ուշադրութիւն կը գրաւէ: Ա. Պօղոսեան հարց կուտայ թէ ի՞նչ է Թուրքիոյ հետ գործօն կապ հաստատելուն պատճառը: Վ. Եղիազարեան կ'ըսէ թէ մեծ մասով տեղեկութիւն պահանջողը այդ երկիրը կ'ըլլայ, քանի որ Հայաստանէն որպէս գործի մարդ կամ զբօսաշրջիկ հոն գացողներու մասին տուեալներ ճշդելու պէտք կ'ունենան: Կ'ըլլան նաեւ կեղծ փաստաթուղթի, մարմնավաճառութեան, մաքսանենգութեան, գողութեան պարագաներ:

Այս առումով հետաքրքրական է նշմարել թէ երկու երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական, տնտեսական ու այլ ուղղակի յարաբերութիւններու չուրջ տասնամեայ բացակայութեան, չարագործները, մաքսանենգները, մարմնավաճառները յաջողած են գործակցութեան մարզ մը բանալ...: Ճիշդ է որ նախկին խորհրդային երկիրներէն դէպի Թրքական մեծ քաղաքներ յատկապէս կիներէ կազմուած խումբերու հոսքը յաճախ տեղ կը գրաւէ Թրքական մամուլին մէջ: Այդ կիները կ'երթան մանր առեւտուրով զբաղելու, քանի որ ատիկա չահաբեր նախաձեռնութիւն է: Բայց յաճախ որպէս այդ Տրապիզոն, Պոլիս ու Թրքական այլ քաղաքներ յայտնուածներ ոստիկանութեան որս կ'ըլլան, բոլորովին այլ բնոյթի իրենց գործունէութեան պատճառով: Բաւական չեչտուած է երեւոյթը ու Թուրք մամուլը այդ չէրտին միջին տիպարը «Նաթաշա» կ'անուանէ. ան անպայման աչքառու չպարումով եւ դեղձան մազերով մանկամարդուհի մը կ'ըլլայ, հոգ չէ թէ յաճախ այդ մազերը չեչտ հակասութիւն դծեն սեւ-սեւ աչքերու, յօնքերու հետ...: Թուրք այրերու ցանկութիւնը գրգռող արարածներ են Նաթաշաները որոնք քանի՛ - քանի ոճրային արարքներու ալ պատճառ ու զոհ դարձած են: Ու «Նաթաշա» պիտակին տակ Թուրք հանրային կարծիքը միատարրած է Ռուսուհին ալ, Ուկրանուհին ալ, Վրացուհին ու ... Հայուհին ալ:

Պարագայական այս փակագիծը հաւանօրէն թրթռացնէ ազգային արժանապատուութեան, մաքրակենցաղ դաւանանքներու լարեր. սակայն, ոչինչ իրականութենէն աւելի գերակչիռ է նման երեւոյթներու մէջ, ուստի կարելի է փակագիծը փակել ու վերադառնալ Էնթէրփոլին:

Վ. Եղիազարեան Թուրքիայէն ետք կը նշէ Գերմանիան ալ, ուր կ'ըսէ թէ պատկերը նոյնն է եւ Հայաստանի կողմէ հետախուզուող 12 հոգի կայ: Թուական տուեալներու մէջ կը կարդանք թէ անցեալ տարի Հայաստանի գրասենեակը Էնթէրփոլի աջակցութեամբ 234 յանցաւոր յայտնաբերած է. 202-ը ձերբակալուած են, մնացեալը Հայաստան վերադարձուած: Խնդիրը այն է որ յանցաւորներու վերադարձի պահանջ կարելի է ներկայացնել ՀԱՊ-ի երկիրներուն, իսկ միւսներուն համար Հայաստան տակաւին չունի հետաքննութեան ենթակայ անձերը ետ պահանջելու իրաւական հիմերը: Որպէսզի ունենայ, անհրաժեշտ է որ ստորագրէ այդ մարզին մասին եւրոպական պայմանագրութիւնը: Հայաստանի փնտռածներուն մէջ կան զինուորութենէ խուսափած 144 անձեր, սակայն անոնք ալ Էնթէրփոլի ուշադրութեան առարկայ չեն ըլլար, քանի որ ան չի զբաղիր կրօնական, զինուորական բնոյթի թերացումներով, յանցանքներով: 1988ի ընթացքին Հայաստանի գրասենեակին ջանքով գողցուած 31 ինքնաշարժ գտնուած է, կեղր. քարտուղարութեան ալ 60 տեղեկագիր ղրկուած՝ թմրեցուցիչի, դրամանենգութեան վերաբերեալ:

Զրուցավարը կ'ուզէ գիտնալ թէ Էնթէրփոլի համակարգին մէջ աշխատելու ինչ պայմաններ կան: Առաջին նշուածը օտար լեզուներու իմացութիւնն է. պէտք է գիտնալ անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, արաբերէն լեզուներէն մէկը կամ աւելին ու համակարգով աշխատելու վարժ ըլլալ: Վ. Եղիազարեան կ'աւելցնէ թէ չատ են աշխատանքի դիմողները, բայց միշտ որակեալ ուժերու պակասը կայ:

Զրոյցին վերջին հարցումը կը վերաբերի Վ. Սիրադեղեանի պարագային, եթէ քրէական հետաքննութիւն բացուի անոր դէմ, կարելի կ'ըլլա՞յ Հայաստան վերադարձը ապահովել: Պատասխանը «եթէ»ներով չինուած անորոշութիւն մըն է: Այսօր այդ «եթէ»ներէն գլխաւորը դեղչուած է, քանի որ Խորհրդարանը որոշած է ջնջել անոր երեսփոխանական անձեռնմխելիութիւնը եւ գլխաւոր դատախազին դիմումին ընդառաջելով համաձայնիլ քրէական հետապնդում բանալու: Այսուհանդերձ, ո՛չ արտասահմանի մէջ անոր գտնուած վայրը փնտռելու, ոչ ալ վերադարձը ապահովելու մասին տեղեկութիւն փոխանցեցին Հայաստանեան լրատուները: Հաւանօրէն, գողցուած կառքերու, Թմրեցուցիչի գործերու, դրամանենգութեան պարագաները եւ Թուրքիոյ կողմէ ներկայացուած դիմումներու թղթածրարները լայնօրէն կը բաւեն Էնթէրփոլի երեւանեան գրասենեակը մշտատքրաղ պահելու: Արդէն Վ. Սիրադեղեանի նման անձնաւորութեան մը դէմ ձեռնարկուելիք հետաքննութիւնն ալ դատախազութիւնը պէտք է պատուիրէ. երբ թղթածրարը պատրաստ, ժամանակը յարմար, պայմանները ձեռնտու ըլլան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«ԱՐՇԱԿ Բ.» ՕՓԵՐԱՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԱՐԺԷԹՈ՞ՒՂԹ

«Յառաջ»ի մէջ, 1999 Յունուար 29 թուակիր յօդուածով՝ «Մէկ միլիոն տոլարի ազգային ողբերգութիւն Սան - Ֆրանսիսքոյի Օփերայի բեմէն», արուեստագէտի հեղինակութիւնն ու ստեղծագործութիւնը յարգելու անհրաժեշտութիւնը կը չեչտէի ու կը դատապարտէի Տիգրան Չուխաճեանի անունը կրող «Արշակ Բ.» սովետական խեղաթիւրուած օփերայի ներկայացման ամերիկեան նախաձեռնութիւնը, Սան - Ֆրանսիսքոյի Օփերայի բեմէն եւ ի միջի այլոց ցաւալի կը գտնէի այս ձեռնարկին ի նպաստ եղած կոչը Ժիրայր Բաբազեանի կողմէ, նկատի ունենալով մանաւանդ, որպէս անոր - Տիգրան Չուխաճեան Հետազօտական Կեդրոնի - տնօրէնի հանգամանքը:

Սակայն, Ժ. Բաբազեան տարբեր ընթերցում մը կատարած էր նոյն յօդուածին ու «Տուէք զկայսերն՝ կայսեր...» պատասխան - գրութեամբ հանդէս եկած (1999, Փետրուար 25-ի «Յառաջ»): Ան մեծ վարպետութիւն կը ցուցաբերէր ձեռնարկին ուղղուած դիտողութիւնները թեթեւցնելու, անտեսելու կամ ալ ի հարկին չքմեղանքով ընդունելու եւ միաժամանակ պնդելու որ անոնք հարիւր առ հարիւր արդարացի են: Պարզապէս փաստելու համար կարգ մը չփոթներ, կ'ուզեմ ճշդել հետեւեալ կէտերը (*).

– գրութեանս նպատակը հայ թատրոնի պատմութեան եւ թատերագիտութեան հետ առընչուող կնճռոտ հարցեր արծարծել չէր, այլ յստակ կեցուածք մը ցուցաբերել՝ մերժել կեղծ ու խեղաթիւրուած երկի մը ներկայացումը:

– Խնդրոյ առարկայ սովետական «Արշակ Բ.» գործը, «տարբերակ» որակել, ինքնին մասնագիտական մեծ սխալ մըն է: Սովետական «Արշակ Բ.»-ը Տիգրան Չուխաճեանի գործին մէկ տարբերակը չէ, այլ Չուխաճեանի գործին ուրացումը: Չուխաճեան հեղինակը այդտեղ իբր առեւտրական մակնիշ գործածուած է: Իսկ երկը՝ Չուխաճեանի հոգիին ու մտայղացումին հակառակ լրբօրէն վերստին գրուած է: Եւ դժբախտաբար Ժ. Բաբազեան այս հանգամանքին չի գիտակցիր, հակառակ անոր որ իբր տնօրէն Չուխաճեան կեդրոնին, իր առաջին պարտականութիւնը պէտք է ըլլար այդ սահմանը յարգել ու յարգել տալ:

Պիտի չծանրանամ անոր գրութեան մէջ տեղ գտած պանապան այլ թերըմբռնումներուն վրայ: Սակայն, Բաբազեանի «Տուք Զկայսերն...» յօդուածը ակամայ մշակութային քաղաքականութիւն վարելու թէզ մը կը պաշտպանէ, որ կարելի է ամփոփել իբրեւ՝ դրամատիրութեան գերիշխանութիւնը մշակոյթի ու արուեստի ասպարէզէն ներս:

Թերեւս ալ չատերուն համար զարմանալի բան չկայ այս հաստատումին մէջ: Յաճախ, իրենց անձնական կեանքին մէջ յաջողութիւն գտած ու դիրքի մը հասած մարդիկ նման պնդումներ յայտարարութիւններ կ'ունենան: Անձեր, որոնք նաեւ իրենց ազատ ժամերուն կը զբաղին համայնքային գործեր վարելով, որոնք մշակոյթն ու իրենց տուտուրը իրարու հետ կը չփոթեն:

Սակայն, Բաբազեան իր գրութեամբ չի փորձեր, ոչ ալ կը ցանկայ այս դասին խօսնակը դառնալ: Ո՛չ: Անոր նպատակը այդ մտայնութիւնը իր «կէթթոյէն» դուրս բերել է, միջազգային բեմ բարձրացնել: Բարձրագոյն դրամատիրութիւնը սրբացնել: Այս առումով բնաւ զարմանալի չէ երբ ան կը հաստատէ թէ «Պահանջատէր ըլլալու համար հարկաւոր է դրամ ունենալ (**) կամ «Վերջին հաշուով, տարբերակներու ընտրութեան իրաւունքը այս պարագային, դրամը ունեցողին (կամ հանգանակողին) ձեռքն է» (***). ահաւասիկ յայտարարութիւններ, որոնք մշակութային ու արուեստի ոլորտէն ներս պարզապէս ապշեցուցիչ են, չըսելու համար որ սարկամիտ են: Այսինքն՝ դրամատէրին առջեւ ծունկի պէտք է գալ, անոր յանձնելով ներկայացուելիք երկին ընտրութեան իրաւասութիւնը, նոյնիսկ եթէ այդ ընտրութիւնը կատարուի ի նպաստ խեղաթիւրուած անարժան երկի մը:

Ո՛չ մէկ պահանջք, խօսք կամ դոյզն ակնարկութիւն հեղինակին ստեղծագործութիւնը պաշտպանելու, գեղարուեստական երկի որակը, ոճային առանձնայատկութիւնը, ազգային ինքնուրոյն նկարագիրը պահպանելու:

Ան պատրաստ է դրամատէրին որոշումին համակերպելու անսակարկ տրամադրութեամբ, նոյն ընթացքին, թաքուն յոյսն ունենալով որ դրամատէրը պիտի բարեհաճի «ճիշդ» ընտրութիւնը կատարելու, Բաբազեանի մշակած «բնագիրը» ընտրելով. «Իսկ թէ ինչո՞ւ մեր կողմէ դրական արձագանգ կը գտնէ Սան - Ֆրանսիսքոյի ծրագիրը: Պարզապէս որովհետեւ առ այժմ ոչ մէկ բան մեզի իրաւունք կուտայ ենթադրելու թէ Սան - Ֆրանսիսքոյի բեմէն «Արշակ Բ.»-ի բնագիրը չէ որ պիտի հնչէ (****)»:

Կայ ամերիկեան մտայնութիւն մը ու գործելակերպ մը, որ ի զօրու է «Պրոտուէյի» մէջ, ուր որեւէ բեմադրութեան արժանիքը կը դատուի անոր դրամական հասութաբերութեամբ: Ամէն մէկ ծախսուած տոլար պէտք է վերադառնայ տոկոսով մը, որուն համաձայն ծրագիր մը բեմ բարձրանալու իրաւունք կը ստանայ կամ ոչ: Եթէ ընդունուի, այդ պարագային բոլոր չուկայական դովազդային լուծումներն ու կարդախօսները՝ ազգային, միջազգային, համազգային ու համամարդկային, քրիստոնէական կը սփռուին, լրատուային բազմատեսակ միջոցներ օգտագործելով: Եզրակացութիւն՝ որքան չահոյթը բարձր ըլլայ, այնքան երկին արժանիքը եւ բարձրանայ:

Ամերիկամոլութիւնը, ամերիկամտութիւնը կամաց - կամաց ամէն տեղ ինքզինք կը պարտադրէ: Բնաւ պէտք չէ զարմանալ եթէ մէկը գաղափարը յղանայ ու յամառութիւնն ունենայ «Արշակ Բ.» օփերան Նիւ - Եորքի սակարանը մտցնելու, իբրեւ միջազգային «տարօրինոյթ» (exotique) արժէք: Այսինքն՝ անկարելի բան չկայ Ամերիկայի մէջ, երբ այսօր ֆութպոլի խումբեր ու երգիչներ սակարանէն կը վարկաւորուին: Կը բաւէ մեծն դրամատիրութիւնը համոզելու եղանակը գտնել:

Սակայն անկասկած չատերու նման, որոնք դեռ այդ ախտէն չեն վարակուած, կը հաւատամ որ չուկայականութիւնը անյարիր է մշակութային արարքին: Որեւէ մշակութային ձեռնարկ ունի իր անտեսական ու ելեւմտական յանձնառութիւնները, որոնք պէտք չէ անտեսել: Մշակութային ձեռնարկութիւն տնօրինելն ալ մասնագիտութիւն մըն է, որուն մեծապէս կարիք ունին հայկական մշակութային ու կրթական հաստատութիւնները: Սակայն, գեղարուեստական որակն ու արժանիքը զոհել դրամատիրութեան, միջազգային բեմ հասնելու համար, համբաւ ու «հպարտութիւն» ու ճանաչում ձեռք բերելու համար, պարզապէս մշակութայինի ժխտումն է:

Ամերիկեան դրամատիրութեան բարիքներէն օգտուիլ ցանկալը ամերիկահայութեան իրաւունքն է: Սան - Ֆրանսիսքոյի Օփերայի բեմէն հայկական օփերա մը դիտելը անոնց բացարձակ իրաւունքը: Սակայն, սովետական «Արշակ Բ.»-ը իբրեւ հայկական ինքնուրոյն գեղարուեստական երկ միջազգային բեմ բարձրացնելը ինքնախաբէութիւն է: Սովետ «Արշակ Բ.»-ը պատմական զրպարտութիւն է, գալիք սերունդներուն համար ուսանելի օրինակ:

Այսուհանդերձ, Ժ. Բաբազեանի տողերուն արանքը ենթագրուած կայ խոր ընդվզում մը, արդարացի բողոք մը հայութեան մշակութային մարզի հանդէպ ունեցած անպատասխանատուութեան, անտարբերութեան ու անկարողութեան: Կարճ ըսած՝ հայ մշակոյթը հայը չի կերցներ: Իրականութիւն է, հայ արուեստագէտը կամ մշակութային գործիչը այլընտրանք չունի՝ կամ անօթի ու անտեսուած պէտք է զբաղի հայ մշակութային գործունէութեամբ, կամ ալ հեռանայ այդ դաշտէն ու այլուր՝ ուրիչ երկինքի տակ պատուաւոր աշխատանք տանի, վարձատրուի ու նոյնիսկ յարգանքի արժանանայ:

Վերջապէս հարկ է անդրադառնալ նորաստեղծ Տիգրան Չուխաճեան Հետազօտական Կեդրոնի գործունէութեան: Միշտ ալ խրախուսելի է ու չնորհաւորելի, յատկապէս՝ Սփիւռքի տարածքին, հայ մշակութային կամ կրթական հաստատութեան մը ծնունդը: Եւ ճիշդ չէ այն հայեցակէտը, որով հաստատութեան մը տնօրէնին անձնաւորութիւնը կը նոյնացուի տուեալ հաստատութեան անձնաւորութեան հետ: Ո՛չ, տնօրէնները փոխարինելի են, իսկ հաստատութիւնները մնայուն: Այս առումով, կ'ուզեմ յստակացնել որ Ժ. Բաբազեանին, իբր Չուխաճեան Հետազօտական Կեդրոնի տնօրէն, դիրքորոշումները քննադատել չի նշանակեր վարկաբեկել Կեդրոնին գործունէութիւ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՆԵՐՀԱՅԵՑՈՂԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔ Ի ՔԷՕԼՆ

«Հայ Եկեղեցին թէեւ իր հնութեամբ պատկառելի եւ վեհաշուք, պէտք չէ որ վաղնջական քարացած հաստատութիւն մը ըլլայ, զուրկ կեանքէ, հրապոյրէ եւ ջերմութենէ։ ... Ուստի հրամայական պահանջ կայ, որ Եկեղեցին վերակենդանանայ ու նորոգուի, ընդառաջ երթալու համար այն փառանդներուն, որ կը սպասեն թէ՛ իր եւ թէ՛ իր ցեղին զոյութեան, որպէսզի արժանաւորապէս կատարէ իր ծանր ու փափուկ պարտականութիւնները, զոր ներկայ քաղաքակրթութիւնը կը պարտադրէ իրեն։ Ջի պայքարը լուրջ է եւ ընդդիմամարտ ուժերը դերազօր։ Եւ առաջին պայմանը այս փրկարար կերպարանափոխութեան իր պաշտօնեաներուն բարձրացումն է. վասն զի խսկապէս պաշտօնեաներն են որ կ'արժեցնեն Եկեղեցին։ Հոգեւորական մը ո՛րքան եռանդուն, անձնուէր եւ գիտուն ըլլայ, այնքան կը չահի եւ կը ծաղկի հոգեւոր կեանքը, այնքան Աւետարանի լոյսը կը թափանցէ մութ սիրտերը, այնքան սրբութիւնը կ'ազնուացնէ հոգիները եւ բարձր նկարագիր մը կը ստեղծուի բարոյական մթնոլորտի մը մէջ։ ... Հայ եկեղեցականը պէտք է զարգանայ նորագոյն գիտութեամբ, իր լայն ու բազմապիսի առումով։ Պէտք է դաստիարակուի հայ ոգիով ու զգացումներով։ Նա պարտի ջերմ հաւատք ունենալ իր ազգին ապագային վրայ. սիրէ զայն անհուն սիրով եւ բովանդակ կարողութիւնները ի սպաս դնէ անոր բարգաւաճման»։

(Մեսրոպ Եպս. Նարոյեան, յետագային Պատրիարք Կ. Պոլսոյ, 1914 թ.)

Տարւոյս Մարտ 4 – 6 թուականներուն Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդարանի մէջ ի Քէօլն, հրաւէրով Թեմիս Առաջնորդ Գարեգին Արքեպս. Պեքճեանի, տեղի ունեցաւ Ներհայեցողական հաւաք մը։ Հաւաքին շարժառիթը Գերմանիոյ Այխշթէթ քաղաքի համալսարանի առաջարկն ու պատրաստակամութիւնն էր, համալսարանին արընթեր ստեղծել Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու պատմութիւնն ու աստուածաբանութիւնը ուսումնասիրող մասնաճիւղ մը, ուր կարելիութիւն պիտի ստեղծուի որ հոգեւոր կոչում ունեցող հայ երիտասարդներ եւս ստանան աստուածաբանական բարձր ուսում ու զարգացում։

Նախքան խորհրդակցական այս հաւաքը Առաջնորդը այցելած էր Այխշթէթի համալսարանը, հանդիպումներ ունեցած էր համալսարանի պատասխանատուներուն եւ մանրամասն տեղեակ դարձած ներկայացուած ծրագրին եւ անոր ընձեռած հնարաւորութիւններուն։

Ներկայացուած ծրագիրը հնարաւորութիւն պիտի տայ, որ ամէն տարեշրջանին մինչեւ հինգ հայ երիտասարդներ հրաւիրուին համալսարան, ուր ամբողջ հինգ տարիներ պիտի ստանան բարձրագոյն աստուածաբանական կրթութիւն՝ հիմնական շեշտադրում ունենալով Արեւելեան Ուղղափառ Եկեղեցիներու աստուածաբանութիւնը։ Յետ ուսման անոնք իրաւունքը պիտի ունենան ներկայացնելու նաեւ իրենց աւարտաճառը՝ վկայուելու համար համալսարանէն եւ ստանալու աստուածաբանական աստիճաններ։

Առաջնորդը ի մտի ունենալով, որ նոր սերունդի պատրաստութիւնը հիմնական մտահոգութիւնն է ոչ միայն Գերմանիոյ Հայոց Թեմի, այլեւ ընդհանուր մեր եկեղեցւոյ եւ յատկապէս Եւրոպայի մեր թեմերուն, հրաւէրներ ուղղած էր Հայ Եկեղեցւոյ Եւրոպայի տարածքին գործող բոլոր թեմերուն, ինչպէս նաեւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան։ Ըստ այդմ Մարտ 4 – 6-ի նօրեայ խորհրդակցութիւններուն իրենց մասնակցութիւնը բերին Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան ներկայացուցիչ Շահան Արքեպս. Սվաճեան, Միջին Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան ընկերակցութեամբ Իսահակ Քահանայ Հէքիմեանի, ինչպէս նաեւ գերմանահայ հոգեւոր դասը։

Խորհրդակցութեան որպէս հիմնական նիւթ ընտրուած էր «Արմաշի վանքն ու ոգին» դասախօսութիւնը, որ հանգամանօրէն ներկայացուց Աստուածաբանութեան տոքթոր եւ Հալլէ քաղաքի համալսարանի դասախօս՝ Դր. Խաչիկ Ղազերեան։ Առաջարկուած նիւթը պատահական չէր, քանզի Արմաշի Դպրեվանքը իր 25 տարիներու գործունէութեամբ (1889 – 1914) տուած էր փայլուն եկեղեցականներու փաղանգ մը, որոնք դաստիարակուեցան Մաղաքիա Արքեպս. Օրմանեանի, Եղիշէ Արքեպս. Դուրեանի, Բաբգէն Կաթողիկոս Կիւլէսէրեանի եւ այլոց շունչով եւ դարձան ներշնչիչ ուժը ժամանակի հայ եկեղեցականութեան։

Խորհրդակցութեան նպատակներէն մէկն էր հետեւաբար ծանօթանալ Արմաշի Դպրեվանքի կառոյցին ու գործունէութեան, ուսումնական ծրագրին, որպէսզի թերեւս կարելի ըլլայ Եւրոպայի տարածքին վրայ կազմակերպել Դպրեվանք կամ վարժարան մը, ուր պատրաստուին հոգեւորականներ դիմագրաւելու համար պահանջները մեր Եկեղեցւոյ՝ բնականօրէն գործակցելով Նուիրապետական Աթոռներու ուսումնական հաստատութեանց հետ։

Նման ծրագիր մը խրբեւ հեռանկար ունենալով որոշուեցաւ այսուհետեւ կանոնաւոր կերպով կազմակերպել Եւրոպայի հայ եկեղեցականներու հաւաքոյթ – հանդիպումներ՝ մանրամասնօրէն խորհրդակցելու եղած հնարաւորութիւններու եւ կարելիութիւններու մասին։ Այս ծրագրին զուգահեռ հաւաքոյթի մասնակիցները նպատակայարմար եւ անհրաժեշտ նկատեցին տարին անգամ մը, Մեծի Պահոց շրջանին մէկտեղուիլ Խոկումի կամ Հոգեկրթութեան եռօրեայ հանդիպման մը։ Առաջարկուեցաւ գալ տարի նման հանդիպում մը կազմակերպել Մարտ 14 – 17 թուականներուն, որպէս վայր նկատի ունենալով Ֆրանսայի Լիոնի շրջանը։ Առ այդ ստեղծուեցաւ նախապատրաստական յանձնախումբ մը՝ մասնակցութեամբ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեանի, Արմաշ Աբեղայ Նալպանտեանի եւ Տոքթոր Խաչիկ Ղազերեանի։ Որպէս հանդիպման խորհրդածութեան թեմա նկատի պիտի առնուի «Աղօթքի դերը անհատի մը ներաշխարհին մէջ»՝ նիւթ ունենալով Ս. Ներսէս Շնորհալի Հայրապետի «Հաւատով Խոստովանիմ» հոգենորոգ աղօթքը։

Հաւաքի աւարտին ներկայացուած ծրագրին առընչութեամբ իրենց խոհերն ու մտորումներն արտայայտեցին բարձրաստիճան հոգեւորականները։

Առաջնորդ Գարեգին Արք. ակնարկելով Մեսրոպ Եպիսկոպոս Նարոյեանի վերը յիշեալ տողերուն կարեւորեց Հայ Եկեղեցւոյ 1700-ամեակի այլազան ձեռնարկներու մէջ նոր սերունդի պատրաստութեան հարցը, զի Գարեգին Ա. Հայրապետի «1700-ամեակը՝ Նոր Հոգեզալուստ» հռչակումը իրականութիւն կը դառնայ միայն ու միայն հաւատաւոր, իրենց կոչումին հաւատարիմ եւ նուիրեալ, բայց նաեւ ուսեալ ու զարգացած եկեղեցականութեան շնորհիւ։

Շահան Արք. անդրադարձաւ, որ ինք վարելով զանազան պաշտօններ անոնց մէջ ամենակարեւորը կը նկատէ ուսուցչական գործունէութիւնը, զոր հռչակեց որպէս առաքելութիւն՝ Հայ Եկեղեցւոյ համար նոր սերունդ պատրաստելու ճամբուն վրայ։ Հոգեւորականներս ունինք մէկ տիպար, որ մեր Տէրն է ու Փրկիչը, որուն ոչ միայն խօսքերը, այլ նաեւ կեանքը պէտք ըլլան մեր ներշնչիչ ու մղիչ ուժը։ Եւ այս վեհ ծրագիրը իրագործելու համար Կ. Պոլսոյ Պատրիարքն ու Պատրիարքութիւնը կ'ըլլան խրախուսիչը, քաջալերողն ու գործակիցը։

Նորվան Եպիսկոպոս անդրադարձաւ նոր եկեղեցականութիւնը աղօթքի եւ հոգեւոր ապրումի գիտակցութեամբ կրթելու անհրաժեշտութեան, զի եկեղեցական առաքելութեան ճամբուն վրայ բարձր ուսում ու կրթութիւն ստանալուն զուգընթաց՝ աղօթքն ու հոգեւոր ապրումը կը մնան ներշնչարանը մեր գործունէութեան։ Միայն Աստուծոյ ամէնօրեայ ներկայութեան գիտակցումով մենք սիրոյ կապով կը շաղկապուինք իրարու եւ կը յաջողինք իրագործել մեր մտայղացումները։

Ներհայեցողական հաւաքը աւարտեցաւ Ուրբաթ Մարտ 5 երեկոյեան հակումի արարողութեամբ Քէօլնի Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ Առաջնորդանիստ Եկեղեցւոյ մէջ։ Արարողութեան ներկայ էին բազմաթիւ հաւատացեալներ, որոնց ընթացքին նշելով «Հոգւոյն հանգուցելոց» աղօթքին մէջ յիշատակուեցան արմաշական 36 եկեղեցականն երախտաւորներու անունները աղօթելով անոնց հոգիներուն հանգստեան համար։ Ցաւալի արարողութեան ներկայ ժողովուրդին քարոզելով իր հայրական խրատականը տուաւ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան ներկայացուցիչ Շահան Արք. Սվաճեան «Ո՞վ ելցէ ի լեառն Տեառն կամ ո՞վ կացցէ ի տեղւոջ սրբութեան նորա։ Որ սուրբ է ձեռօք եւ անբիծ սրտիւ, որ ոչ առ ղնանրութիւն յանձն իւր, եւ ոչ երդուաւ նենգութեամբ ընդ ընկերի իւրում» (Սաղմոս ԻԲ.) բնաբանով։

Խունկ եւ օրհնութիւն արմաշեաններու անմահ յիշատակին։

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն

Մարտ 3, 1999

300-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

(1700 – 2000)

Հայոց քրիստոնէութեան պաշտօնական դարձի 1700-ամեակի սեմին, Մխիթարեան Միաբանութիւնը, 1999 – 2001 տարիներու ընթացքին, պիտի ոգեկոչէ իր ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 300ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ։

Յոբելենական այս տարիներու ընթացքին, որ պիտի ընդգրկէ նաեւ հանգուցեալ յիշատակութիւնը Միաբանութեանս Հիմնադրին՝ Մխիթար Վրդ. Սեբաստացի Աբբահօր մահուան 250-ամեայ տարելիցը (1940 – 1999), հոգեւոր, իմացական եւ մշակութային տեսանկիւնէն դիտուած՝ պիտի անդրադառնանք ու նշենք մեր դարաւոր Միաբանութեան բեղուն գործունէութիւնը յատկանշող ոգին նուաճումները, որոնք 300 տարիներու ընթացքին աշխատանքով, վերարծարծեցին մեր ժողովուրդին հոգեկան ու մշակութային արժէքները, նպաստելով անոր հարազատ դիմագիծին, աւանդութիւններուն եւ լեզուի զարգացման։

Մինչ կ'ուզենք արժանավայել կերպով ոգեկոչել մեր Մխիթարեան Միաբանութեան պատմականօրէն հարուստ անցեալը, կ'ուզենք միաժամանակ վերանորոգել եւ ապրիլ Մխիթար Վարդապետի եզակի ոգին, խանդավառ իր գաղափարականով, միշտ պատրաստ ընդառաջելու մեր ժողովուրդին ժամանակակից կարիքներուն ու վերելքին։

ԴԻՒԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Վենետիկ – Ս. Ղազար

Մարտ 6

...նը։ Սակայն, նկատի առնելով անոր նորատեղծ ըլլալը, կեդրոնը դեռ պէտք է փաստէ իր կարողութիւնն ու լրջութիւնը։ Մասնաւորապէս, Տիգրան Չուհաճեանի «Արշակ Բ.»-ի կապակցութեամբ, ...րկ է բնագիրն ու եղած մշակումները գիտական բծախնդրութեամբ զուգահեռ հրատարակել ու հանրութեան ներկայացնել։ Իսկ ինչ կը վերաբերի անոր բեմական ներկայացման, նկատի ունենալով որ այդ երկը դեռ երբեւէ բեմական կեանք չէ ունեցած, անկասկած նախընտրելի պիտի ըլլար նախապէս, զայն փոքր բեմի վրայ ներկայացնել, փորձելու համար անոր բեմական արժանիքները եւ ապա միջազգային բեմ բարձրացնելու գործին լծուիլ։

ԺԻՐԱՅՐ ՉՈԼԱՔԵԱՆ

(*) Տես՝ «Մէկ միլիոն տոլարի ազգային ողբերգութիւն Սան - Ֆրանսիսքոյի Օփերայի բեմէն», «Յառաջ» – Յունուար 29, 1999։

(**) Տես՝ Ժ. Բաքագեան – «Տուք գկայսերն՝ կայսեր...» «Յառաջ» – Փետրուար 25, 1999։

(***) Նոյն։

(****) Նոյն։

ԽՄԲ. «Յառաջ»ի։ Մեր աշխատակից՝ Ժ. Չոլաքեանի այս գրութեամբ փակուած կը համարենք «Արշակ Բ.»ի ներկայացման շուրջ ծագած բանավէճը։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Պարտէզին մէջն էին, փողոցի դրան մօտ։ Հոնկէց քան – քանըհինգ մեթր հողէ ճամբայ մը կ'երկարէր մինչեւ բնակարանին մուտքը։ Հեռու օտար աչքերէ, հեծանիւ սորվելու յարմար գետին մըն էր այդ ճամբան։

Երկու երիտասարդները կը յառաջանային դանդաղօրէն աղջիկը հեծանիւին վրայ, տղան քովէն, ամուր բռնած անոր թեւէն։

Քիչ մը ուշ պատահեցաւ ինչ որ պիտի պատահէր։ Աստղիկ կորսնցուց հաւասարակշռութիւնը։ Ցանցաւոր չէր։ Քովընտի ծառէն յանկարծ կատու մը վար ցատքեց հեծանիւին առջեւ։ Այդպիսի պարագայի մը, պէտք է շատ վարժ ըլլալ հեծանիւէն վար չիյնալու համար, Աստղիկ տատանեցաւ, մինչ կատուն, ճնճղուկ մը բերնին մէջ, կը փախչէր արագօրէն։

Տղան ունէր հուժկու բազուկներ. կըրցաւ փաթթուիլ աղջկան եւ արգելք ըլլալ որ ան գետին իյնար։ Առաջին անգամն էր որ Արամ իր թեւերուն մէջ կ'առնէր աղջիկ մը։ Հաճելի էր։ Աստղիկին երեսը տղուն շուրթներուն ճիշդ մօտն էր։ Արամ զգաց իր կուրծքին վրայ փափուկ ճնշում մը։ Անսովոր ջերմութիւն մը ողողեց իր ամբողջ մարմինը։ Աւելի պինդ սեղմեց իր թեւերը Աստղիկի իրանին շուրջ։

Ճիշդ այդ պահուն փողոցին դուռը ճռնչեց Խաչիկ Տիրանեանի մօրուսաւոր դէմքը երեւցաւ կիսաբաց դռնէն։

Արամ մէկէն ազատ ձգեց իր ընկերուհին, քիչ մնաց որ Աստղիկ փռուէր իր ամբողջ հասակով գետինը։

– Բարե՛ւ պարոն նախագահ, յարեց տղան. բարի էք եկեր. բարի լուր կը բերէ՞ք։

– Քոյրդ հո՞ս է։

– Այո, այսօր շաբաթ է, մեր աղջիկը չաշխատիր։ Հրամմեցէք, պարոն նախագահ։

Խաչիկ Տիրանեան առջեւէն, երկու երիտասարդները իր ետեւէն, ուղղուեցան դէպի պարտէզին խորը, բնակարանը։

Խաչիկ Տիրանեան Կրընոպլի Հայ Ազգային Միութեան նորընտիր նախագահն էր։ Վարժապետ եղած էր Պոլիս թաղային դպրոցի մը մէջ։ Կրընոպլը, կ'աշխատէր երկաթեղէնի գործարան մը։ Պաշտօնն էր, երկաթի կտորներ փոխադրել մէկ արհեստանոցէն միւսը, ձեռնակառքով։ Այն ժամանակները, գործարանները, անոնցմէ ոմանք, չունէին տակաւին փոխադրական ինքնաշխատ միջոցներ։

Բնակարանին մուտքի աստիճաններուն առջեւն էր Տիկին Արաքսի՝ ձեռքը քանի մը դդումներ՝ դուրս քաշած էր պարտէզին անդիի մէկ կողմը գտնուող բանջարեղէնի հողամասէն։

– Խեր ըլլա՛յ, պարոն Տիրանեան, հրամմեցէք։

– Խեր չէ, Տիկին, դժբախտաբար։ Օր. Ալիսը կ'ուզէի տեսնել, պէտք ունիմ իր օգնութեանը։

Ալիս երեւցաւ մուտքի դրան մէջ։

– Պէտք է ճար մը գտնենք ու մարդը հանենք բանտէն, ըսաւ Տիրանեան եւ Ալիսին երկնցուց օրուան «Փըթի Տօֆինուա»ն։

Կարմիր մատիտով ընդգծած էր քանի մը տող թերթին վրայ, ոճիր - արկածի բաժնին մէջ։ Տէրտէրեան անուն անձ մը ձերբակալուած էր։ Զունէր ինքնութեան թուղթ, բանտ դրուած էր եւ դատապարտուած՝ Ֆրանսայէն արտաքսուելու։

Քանը չորս ժամ պայմանաժամ տրըւած էր իրեն որ ձգէ երթայ այս երկրէն։

– Ո՞ւր պիտի երթայ խեղճ տղան, ողբաց Ազգային Միութեան նախագահը։ Անտէր ազգ ենք, տեղ, հայրենիք...

– Գացի՞ք բանտը, տեսա՞ք զինքը, ընդմիջեց Ալիս։

(Շար. 5)

(Շար. Ա. էջէն)

գըսեանի նախաձեռնութիւնների հետեւողական տապալմամբ, վերջակէտ չդրուի ՇԱՐԺՄԱՆ վրայ. ՇԱՐԺՈՒՄԸ պետականութիւնն է, անկախութիւնը, ազատագրուած Լեռնային Ղարաբաղը, ազգային անվտանգութեան գլխաւոր երաշխիքը եւ ՇԱՐԺՈՒՄԸ կարմրա-դարչնագոյն աղէտից անհրաժեշտ է պաշտպանել հնարաւոր բոլոր միջոցներով: Չի կարելի թոյլ տալ, որպէսզի 21-րդ դարի սկիզբը եւս նշանաւորուի «ինքնապաշտպանութեան» արեան թաղնիքներով: Իսկ ՇԱՐԺՄԱՆ պարտութիւնը դա է դուժում:

Նկատի ունենանք, որ զինուորականութիւնը բարձունքի վրայ գտնուեց եւ դիմակայութեան չգնաց նոյնիսկ յայտնի ողբերգական իրադարձութիւններից յետոյ: Դա, ի հարկէ, ո՛չ նրանց, ո՛չ երկիրը եւ ո՛չ էլ հասարակութեանը չի ազատում 1998 թ. փետրուարեան խարանից, բայց ընդգծում է, որ յաջորդ «ազմըկարար սպանութեան» զոհի, երկրում ներքին արնաթողութեան ողջ պատասխանատուութիւնը այլեւս նրանցն է, ով եսակենտրոն բախտախնդրութիւնն ընտրել է իբրեւ ուղիղ ճանապարհ: «Քամի ցանողը՝ հողմ կը հնձի», ուստի ոմանք իրենց անձը, ինքնավստահութիւնն ու ամենակարողութեան պատրանքը լրջօրէն վերարժեւորելու կարիքն ունեն: Եթէ ամենամօտ օրերս բարձրագոյն Ատեանից մեղայական չհնչի, եթէ, տեւտոնական կեցուածքից հրաժարուած, իշխանութիւնը չընդունի իր ոչ այնքան պարկեշտ կեցուածքի մեղքը հայ հասարակութեան առջեւ, եթէ չդիմի քաղաքական ընդդիմութեանը՝ իրաւահաւասար հիմքի վրայ ազգային համաձայնութիւն ձեռք բերելու որակապէս նոր փորձ կատարելու առաջարկով, ապա «Սպայի տնից» յաջորդ յուղարկաւորութեան ընթացքը խիստ կանխատեսելի է լինելու:

«Զոհ չեմ ուզում ես, այլ ողորմածութիւն»՝ սա է մեզ կտակել մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոսը: Բոլորի համար էլ պարզ է, որ Հայաստանի քաղաքական-իշխանական դաշտը լուրջ վերադասաւորման կարիքն ունի, բայց դրա դիմաց ոչ միայն արիւն, այլ հայաստանցի մանչուկի մի կաթիլ արցունքն անգամ չարժէ տալ:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
05. 03. 1999

«Առաւօտ», Մարտ 10

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11/12)

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ ԱՆՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՀՇ-ի վարչութեան նախագահի պաշտօնին Վ. Սիրադեղեանի ընտրութենէն ետք վարչութեան երեք անդամներ՝ Կարապետ Ռուբինեան, Սամուէլ Գէորգեան, Երջանիկ Աբգարեան կասեցուցած էին իրենց անդամութիւնը: Իսկ Բ. Արարքցեան որ վարչութեան նախագահի ընտրութեան մրցակիցն էր Վ. Սիրադեղեանի, լրագրողներուն յայտնած է թէ ինք դէմ է կազմակերպութեան հեռակայ ղեկավարման, յատկապէս ընտրութեան նախօրեակի այս շրջանին:

***

«ԱՆՅԱՅՏ» ՎԱՐՈՐԴԸ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ

Լրագրող, քաղաքագէտ Տ. Հայրապետեանի մահուան պատճառ դարձած վարորդը Մարտ 11-ին դիմած է Արաբկիրի Ներքին գործերու բաժինը: Ան ուսանող մըն է. Անդրանիկ Մաշկարեան, ծնած՝ 1976-ին: Ան յայտնած է թէ իր ինքնաշարժին լրագրողին թախումը եղած է յանկարծակի ու ինք վախնալով փողոցի մարդոցմէն, փախուստի դիմած է: Իսկ կատարուածին մանրամասնութիւններուն տեղեկացած է մամուլէն:

***

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Նախագահին առընթեր Քաղաքական Խորհուրդի Մարտ 11-ի նիստին նախագահած է Ռ. Քոչարեան: Օրակարգի գլխաւոր նիւթը եղած են յառաջիկայ ընտրութիւնները: Նախագահը շեշտած է օրինական եւ արդար ընտրութիւններու անհրաժեշտութիւնը: Խորհուրդին եռամսեայ գործունէութեան հաշուետուութիւնը ներկայացուցած է գործադիր քարտուղար Ռուբէն Խուրշուդեան որ վերընտրուած է այդ պաշտօնին:

Ժ. ԼԻՊԱՐԻՏԵԱՆ ԲԱՔՈՒ ԳԱՑԱԾ Է

Լ. Տէր-Պետրոսեանի նախկին խորհրդականը՝ Ժիրայր Լիպարիտեան փարիզէն Բաքու մեկնած է Ուրբաթ, Մարտ 12-ին որպէս «անձնական հիւր» նախագահ Ալիեւի, ըստ ազերի Թուրան գործակալութեան: Այս առթիւ, Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը՝ Արա Պապեան յայտարարած է թէ Լիպարիտեան Երեւան կը գտնուէր անցեալ շաբթու մասնակցելու համար ամերիկեան «Արեւելք-Արեւմուտք» Հիմնարկի կազմակերպած ժողովին եւ որեւէ հանդիպում չէ ունեցած պաշտօնական անձերու հետ: Բանբերը ճշդած է թէ Լիպարիտեան որեւէ լիազօրութիւն չունի Հայաստանի անունով խօսելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՀԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ձերբակալութեան եւ յարակից հարցերուն լայնօրէն կ'անդրադառնար «Լը Մոնտ» (Մարտ 12): Թղթակիցը կը գրէ թէ կառավարութիւնը ձեռնարկած է «մաքուր ձեռքեր» գործողութեան մը հանրային դրամի «մսխումին» դէմ որ ութ տարուան մէջ 4,5 միլիառ տոլարի կը հասնի: Շահէ Պարսումեանի յափշտակութիւնները երկար ատենէ ծանօթ էին: Ն. Վաքիմ անուն երեսփոխան մը գիրք մը հրատարակած է Ռ. Հարիրիի նախկին կառավարութեան դէմ: Յայտնի է որ «մաքուր ձեռքեր»ու գործողութիւնը աւելի վերերը պիտի երթայ, ինչ կը վերաբերի Շ. Պարսումեանի, կը գրէ թղթակիցը, իր «բարձրագոյն» մեղսակցութիւնները հոպիտի գաղտնիք են: Շահէ Պարսումեան արդարադատութեան պալատէն Ռումիէի բանտը փոխադրուած է:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ քաղաքական լուրջ տագնապ մը ծնաւ Մարտ 11-ին իբրեւ հետեւանք Ելմտական նախարար՝ Օսքար Լաֆոնթէնի հրաժարման, ոչ միայն նախարարական պաշտօնէն այլեւ Սոսիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահութենէն: Շրէօտէրի կառավարութիւնը, իշխանութեան գլուխ գալէ հինգ ամիս ետք, ցուցաբերեց իր անփորձութիւնը: Բացէ ի բաց ամբաստանած էր Ելմտական նախարարը որ «ռազմագիտական սխալ» մը գործած է տուրքերու յաւելում հռչակելով ուժանիւթի խումբերու վրայ շրջանի մը մէջ, երբ բանակցութիւններ կը տարուին հիւլէական ուժէ հրաժարելու շուրջ: Այժմ, Շրէօտէր կը խզէ ձախին հետ, որու շնորհիւ իշխանութեան հասաւ, եւ կը վերադառնայ դէպի կեդրոն: Լաֆոնթէնի մեկնումէն հազիւ քանի մը վայրկեան ետք, Եւրօն կը բարձրանար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ, ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ ԵՒ ՉԵԽԻԱ անդամակցեցան Ատլանտեան Ուխտին, ինչ որ նոր ժամանակաշրջան մը կը բանայ ՕԹԱՆ-ին համար, որու անդամներու թիւը 19-ի կը հասնի այս ձեւով: Այս երեք երկիրները, սկիզբէն իսկ, պարտադրուեցան Միացեալ-Նահանգներու կողմէ զինակիցներուն:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԷՋ, Մարտ 11-ին, պատմական հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Պապին եւ Իրանի Նախագահ՝ Խաթամիի միջեւ: Յովհ. Պօղոս Բ. «կարեւոր եւ խոստմնալից օր մը» որակած է այս տեսակցութիւնը:

ՓԱՐԻԶԸ միաձայնութեամբ պակաս մէկ ձայն մերժեց Պէ-էն-Փէ-ի առաջարկը: Սակարանը սակայն դրական հակազդեցութիւն ցոյց տուած էր եւ Պէ-էն-Փէ-ի Սոսիէթէ Ժեներալի եւ Փարիպայի արժեթուղթերը, Մարտ 11-ին, 7·2, 13·3 եւ 18·1% յաւելում կրած էին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արդարադատութիւնը Խորհրդարանին դիմած է որպէսզի վիճարկում կատարուի պատժական հետապնդում կատարելու համար երեք նախարարներու դէմ: Խնդրոյ առարկայ են Փանկալոս (Արտաքին Նախարար), Փափատոփուլոս (Ներքին) եւ Փեթսալնիքոս (Հանրային կարգ-կանոն): Յունաստանի մէջ այս քաղաքական դայթակղութիւնը ծագած է Օճալանի հարցով: Ծանօթ է որ սախպուեցան հրաժարիլ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Սամուէլեան 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց հօր՝ Հայկ Ֆրանսուա Սամուէլեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ի նպաստ
Դ Պ Ր Ո Ց Ա Ս Է Ր
Տ Ի Կ Ն Ա Ն Ց
Վ Ա Ր Ժ Ա Ր Ա Ն Ի Ն

Շաբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 20·30-ին
կը մասնակցի

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

կազմակերպութեամբ՝
Վարժարանին Ծնողաց Միութեան

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով
Պ. Տէմիրի
01 - 49 - 36 - 10 - 43

Soirée Dansante

SAMEDI 17 AVRIL
à 20 heures 30
avec
Marten YORGANTZ
SALLE
"CHARLES AZNAVOUR"
d'ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Réservations :

01. 49. 36. 10. 43
(M. Demir)

MATCH FRANCE-ARMENIE

La Croix Bleue des Arméniens de France — Section «AGNOUNI» d'Asnières — Bois-Colombes — Argenteuil organise un aller-retour en car au Stade-de-France pour le match FRANCE - ARMENIE du 31 mars.

Le départ aura lieu de la Mairie d'Asnières à 18h30 précises.

La participation : 30 F. par personne.

Vu le nombre de places limité il est nécessaire de s'inscrire auprès de Mme Himinian : **Tél.: 01. 40. 11. 19. 33.**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ.Ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30-ին
CASINO D'ENGHIEN - LA PERGOLA

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ-խըրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսքալ փասթոռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44
թիւերուն:

MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE
DE LA JEUNESSE
ET DE LA CULTURE
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

THEATRE

Le groupe *NAREG DOURIAN*
présente
une comédie en 2 actes
"L'EXTRA-TERRESTRE"
Dimanche 21 Mars à 15 heures 30
— P.A.F. 70 F. —
Pour tous renseignements :
Tél : 04. 91. 50. 15. 09.

EREVAN

**2 vols directs hebdomadaires
en Airbus A310
de la compagnie
ARMENIAN AIRLINES**

Départ Paris 2690 F
Départ Province 2800 F

Renseignements & inscriptions :

SEVAN VOYAGES
**48, Cours de la Liberté —
69003 LYON**
**Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.**

SABERATOURS
**19, rue Saint-Roch —
75001 PARIS**
**Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77**

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

«ԿՈՉՆԱԿ» ՀԱՄՈՅԹԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ի նպաստ «ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ» Կազմակերպութեան

Շաբաթ, Մարտ 27, ժամը 20·30-ին

Տոմսերու գին՝ 120 Ֆր., Ուսանող՝ 80 Ֆր.

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով առաւօտները՝
01. 42. 33. 08. 98

o o o o O o o o o

CHANTS DE SAYAT NOVA ET DE TRADITION POPULAIRE

CONCERT EXCEPTIONNEL DE L'ENSEMBLE «KOTCHNAK»

au profit de l'ORGANISATION TERRE & CULTURE
le Samedi 27 Mars à 20 heures 30
SALLE CORTOT — 78, rue Cardinet, 75017 PARIS
Prix des places : 120 F. / Etudiants : 80 F.
Pour réservations & renseignements :
01. 42. 33. 08. 98 (le matin)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 16
MARDI
16 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (սովորական առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·597 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.597

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ «ԱՐԿԱԾ»ԻՆ ԱՌԹԻՒ REPORTERS SANS FRONTIÈRES-Ի ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Առանց սահմանի Թղթակիցներ»ու կազմակերպութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ռոպէր Մենար, Մարտ 11 Թուակիր նամակով մը դիմած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի. նախ անոր ուշադրութեան կը յանձնէ որ իր կազմակերպութիւնը, պաշտպան՝ մամուլի ազատութեան աշխարհի մէջ, խընդրական կը գտնէ լրագրող Տ. Հայրապետեանի մահուան պարագաները:

Յիշելէ ետք, ենթակային հակիրճ կենսագրականը, Ռ. Մենար դիտել կուտայ որ որոշ տուեալներ խորհիլ կուտան որ մահը կրնայ արկածի հետեւանք չըլլալ ու կ'աւելցնէ թէ այս արկածին պղտոր բնոյթին պատճառով, Ռըփորթէր սան Ֆրոնթիէր կը դիմէ նախագահին որպէսզի ան անձամբ հսկէ քննութեան եւ ժամ առաջ հարցը ամբողջովին լուսաբանուի:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11 / 15)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՆԻՍՏԻՆ

Մարտ 16 - 18 Սթրազպուրկի մէջ տեղի կ'ունենայ Եւրոպայի Խորհուրդին բարձրագոյն կրթութեան եւ հետազօտութեան կոմիտէին 6-րդ լիագումար նիստը: Անոր կը մասնակցի Հայաստանի պատուիրակութիւնն ալ, որու կը նախագահէ Ազգ. Ժողովի նախագահ Խ. Յարութիւնեան:

***

ԿԱՐԳԸ Լ. ՏԷՐ - ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ՞ՆՆ Է

Հ.Յ.Դ. Հայաստանի Գերագոյն մարմինը կը պատրաստուի դատի տալ Հանրապետութեան նախկին նախագահ Լեւոն Տէր - Պետրոսեանը: Ան կ'ամբաստանուի նոյն կուսակցութիւնը ահաբեկչութեամբ զրպարտելով: Ամբաստանութիւնը հիմ ունի Լ. Տէր - Պետրոսեանի Մարտ 5-ի արտայայտութիւնը թէ Հ.Յ.Դ.-ն ինք փակած չէ, այլ միայն հրամանագրով մը ահաբեկչութիւնը կանխած, մինչեւ դատարանին վճիռը:

***

ՆԱԽԿԻՆ ԴԱՏԱԽԱԶԸ ՆՈՐԻՆ ՄԱՍԻՆ

Զինուորական նախկին դատախազ Գէորգ Մարգարեան Մարտ 11-ին յայտնած է թէ Վ. Խորխոռունիի սպանութեան լուսաբանումը խոչընդոտած է ներկայի զինուորական դատախազ Գ. Ջհանգիրեան: Գ. Մարգարեան աւելցուցած է թէ Ապահովութեան ու Ներքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներ որոնք ներկայ գտնուած են տեղւոյն վրայ, կրնան վկայել այս մասին:

Նախկին դատախազը ըսած է նաեւ թէ իր պաշտօնավարութեան ընթացքին լուսաբանուած են բանակի չարագործութիւններու 97%-ը: Նոյն օրն իսկ այդ չարագործութիւններու զոհ զինուորներու հարազատները Մամուլի տան մօտ հաւաքուելով դժգոհութիւն յայտնած են Գ. Մարգարեանի բառերուն, հերքելով զանոնք:

***

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՍԳՐՔԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

Ազգային Ժողովի արտակարգ նիստին (Մարտ 12) առաջին ընթերցումով ընդունւած է ընտրական օրէնսգրքին մէջ փոփոխութիւններ եւ լրացումներ կատարելու մասին օրէնքը: Անով մեծամասնութեան համակարգով երեսփոխանական թեկնածու արձանագրուելու համար անհրաժեշտ ստորագրութիւններու թիւը 1000-էն իջած է 500-ի: Քուէարկութենէն ետք Հանրապետութեան խմբակցութեան պնդումները պատասխանելով նախագահ Խ. Յարութիւնեան ըսած է թէ ապօրինութիւն եղած է, բայց ոչ արդիւնքին վրայ ազդելու չափ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Շաբաթ, Մարտ 13-ին Պոլսոյ ասիական ափի Կէօզթէփէ թաղին առեւտուրի կեդրոնի մը մէջ կատարուած մահափորձ մը պատճառ եղած է 13 հոգիի մահուան ու շուրջ 100 հոգի վիրաւորուելուն: Նման արարքներ գործուած են նաեւ այլ քաղաքներու մէջ: Պատահարները փոխադարձութիւն կը նկատուին քիւրտ ղեկավար Ա. Օճալանի ձերբակալութեան: Թրքական մամուլը կատարուածին հեղինակ ցոյց կու տայ «Քիւրտ ազգայնական վրէժխնդիր ուժեր»ը: Եւրոպա գտնուող ՓՔՔ-ի քաղաքական թեւի՝ ԷՌՆՔ-ի բանբերը՝ Միզկին Շէն բոլորովին հերքած է որ ՓՔՔ-ն պատասխանատու ըլլայ արարքին: Շեշտած է ՓՔՔ-ն տէր չեղաւ ոճրափորձին, եթէ իր գործն ըլլար, ըսած կ'ըլլար:

Ոճրափորձին պարագաները դեռ պղտոր կը մնային: Վկաներու համաձայն քանի մը քօքթէյլ մոլոտովներ նետուած են «Կապոյտ Շուկայ»ին վրայ, վերի յարկերը քշելով յաճախորդ եւ պաշտօնեայ:

Կիրակի, Մարտ 14-ին ալ, ոճրափորձ մը գործուած է Պոլիս: Երկու հոգի վիրաւորուած են, բեռնատար կառքի մը տակ դրուած ռումբի մը պայթումէն: Քաղաքին մէկ ուրիշ տեղն ալ ոստիկանութիւնը կրցած է խափանել ռումբ մը որ փասթ-ֆուտի ճաշարանի մը մէջ զետեղուած էր: Ոճրափորձերը կեդրոնացած են Պոլսոյ վրայ, որու տասը միլիոն բնակիչներէն 1-էն 2 միլիոնը քիւրտ է:

***

Օճալանի Թուրք փաստաբան՝ Ա. Զէքի Օքչուօղլուի համաձայն, Օճալան Յոյները կ'ամբաստանէ եւ ի մասնաւորի գաղտնի սպասարկութեան պետը որ զինքը քենիական իշխանութեանց յանձնած են, մինչ ըսած կ'ըլլայ. - «Քաղաքական ապաստան ուզած էի Յունաստանէ»:

***

Մոնտ.-ի մէջ (Մարտ 14/15) Մարի Ժեկօ չահեկան յօդուած մը ստորագրած է ուր կը վերլուծէ Թուրքիոյ վիճակը զինուորականներուն եւ Քիւրտերուն աքծանին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՀՈՒՏԻ ՄԵՆՈՒՀԻՆ մեռաւ Մարտ 12-ին, Պէրլինի մէջ, զոհ սրտի տագնապի մը, 82 տարեկանին: Մեծ ջութակահար, նուագախումբի ղեկավար, արուեստագէտը նաեւ ազնիւ հոգիի տէր մարդ մըն էր որ իր ամբողջ տաղանդը ի սպաս դրաւ մարդասիրական դատերու: Ծնած էր Նիւ-Եորք 1916-ին եւ իր առաջին համերգը կու տար եօթը տարեկանին Սան Ֆրանսիսքօ օրքեսթրային հետ: 1935-ին կը ձեռնարկէր իր առաջին շրջապտոյտին 63 քաղաքներ այցելելով: Երբ, 1951-ին առաջին անգամ Իսրայէլ կ'երթար, պաղ ընդունելութեան մը կ'արժանանար որովհետեւ չէին ներեր իրեն Ֆիւրթվէնկլէրի երկարած ձեռքը, այս վերջինը, անարդարօրէն նացիական վարչակարգի բարեկամ կը նկատուէր: Ազդուած որ «քաղաքական անպատասխանատուութեամբ» մեղադրուի, կ'ըսէր. - «Ֆիւրթվէնկլէր բնազդի երաժիշտ մըն էր: Աշխարհի վերջ դուլումին առարկայ էր, որովհետեւ չէր հեռացած նացիական Գերմանիայէն, կարծես թէ փախուստը քաջութեան ապացոյց ըլլայ»:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ Փութպոլի ազգ. խումբը փոքր լարումի մը պատճառ եղած է Անգարա-Պաքու յարաբերութիւններուն մէջ: Անգարա խստիւ բողոքած է երբ ազրբէջանական խումբը մարզուելու համար ընտրած է Կիպրոսի յունական բաժնին մէջ ճամբար մը: Անգարայի հակազդեցութեան վրայ նախագահ Ալիեւ եւ Մարմնակրթութեան նախարար Գարայեւ անմիջապէս հրահանգած են որ խումբը վերադառնայ Պաքու: Հետապնդումի ալ ձեռնարկուած է ազգային խումբին վարիչներուն դէմ որոնք տուած են Կիպրոս երթալու որոշումը:

ՊԱՊԸ նամակով մը դիմած է Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահ Սքալֆարոյի, յայտնելու համար թէ ինք դրական մօտեցում ունի Մէհմէտ Ալի Աղճայի ազատ արձակման մասին: Աղճա 1981 Մայիսին կրակած էր քահանայապետին ու ծանրօրէն վիրաւորած զայն. անկէ ի վեր բանտը կը գտնուի: Պապին դիմումը եթէ դրական արդիւնք ունենայ, Աղճայի համար կրնայ թրքական բանտ մը փոխադրուելու հաւանականութիւնն ալ ծագիլ: Վճիռը պիտի արձակէ Իտալիոյ Արդարադատութեան նախարարը:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ներկայացուց իր 87 թեկնածուները եւրոպական ընտրութիւններուն համար: Առաջին անգամն է, որ նման պարագայի մը, կուսակցութիւնը կը ներկայացնէ գրեթէ կէս առ կէս ոչ համայնավարներ: Ռազմավարութիւն մը կը նկատուի որու նպատակն է բացուիլ այլ հոսանքներու, պայքար մղել կանաչներու եւ ծայրայեղձախի դէմ: Կուսակցութեան ներսն ալ, սակայն, դժգոհութիւն կայ եւ «ուղղափառները» կ'առարկեն որ Համայնավար կուսակցութիւնը բացակայ պիտի ըլլայ ընտրապայքարէն: Ցանկին վրայ է նաեւ երգիչ Ժան Ֆեռա:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ եւ ԱՄՆ Ապրիլին բանակցութիւն պիտի վարեն Կեդր. Ասիոյ շրջանային ապահովութեան մասին: Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը Մ. Օլպրայթ արդէն ողջունած է ապրիլեան հանդիպումը որուն օրակարգին գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Ազրբէջանի ՕԹԱՆ-ի անդամակցութիւնը: Մոսկուա այս շփումներուն մասին պաշտօնական բացատրութիւն պահանջած է Պաքուէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ Է. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Կիրակի, Մարտ 14-ի երեկոյեան ժամը 6-ին Օրլիի օդակայանը ժամանեց Հայաստանի նոր դեսպանը՝ Է. Նալպանտեան իր կնոջ եւ աղջկան հետ: Պատուոյ հիւրասրահին մէջ դեսպանը ընդունեցան Կաթողիկոսական Պատուիրակ Գիւտ Արք., վերապատուելի Ժիրայր Լեւոնեան, դեսպանատան գործավար՝ Ք. Տէր - Ստեփանեան, խորհրդական Համլէթ Գասպարեան, հիւպատոս Տիկին Յ. Սողոմոնեան եւ գաղութի կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ (Հ.Բ.Ը.Մ., Աղքատախնամ, Ժէ. Ի. Ի. Ա., Հ. Յ. Դ., Հայ Դատի յանձնախումբ, ՌԱԿ, Դեսպանատան Բարեկամներու Միութիւն եւայլն, եւայլն):

Բարի գալուստի խօսք արտասանեց Գիւտ Արք. մաղթելով որ դեսպանը յաջող գործունէութիւն մը ունենայ իր նոր, բարձր պատասխանատուութեանց մէջ: Նոր դեսպանը շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն իրեն եւ ընտանիքին եղած ջերմ ընդունելութեան համար, աւելցնելով որ համաձայն կանոններուն չարտայայտուիր, ցորչափ չէ ներկայացուցած իր հաւատարմագիրը Հանրապետութեան նախագահին: Շեշտեց սակայն որ մեծ պատիւ կը զգայ Հայաստանը ներկայացնելով այս մեծ երկրին մէջ որ է Ֆրանսան եւ ընդգծեց անոր կենսական դերը մասնաւորաբար Կովկասի հարցերու կարգադրութեան համար: Ապահովութիւն տուաւ որ շփումներ պիտի ստեղծէ գաղութին պատասխանատուներուն հետ, որոնք, կը յուսար որ արդիւնաւէտ կ'ըլլան:

ՄԱՀ ԵՐԱԺԻՇՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Շաբաթ, Մարտ 13-ի երեկոյեան Ռամթըրթաունի հիւանդանոցին մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Հայ երաժշտութեան նահապետը՝ Համբարձում Պէրպէրեան 92 տարեկանին: Ծնած էր 1905-ին, Ատանա, ուր յաճախած է Ֆրէրներու վարժարանը, 1915-ին աքսորուած է եւ կորսնցուցած իր ծնողքը: 1918-ին Պոլսոյ մէջ շարունակած է իր ուսումը Կեդրոնական վարժարանը, ապա անցած Աթէնք ուր եօթը տարի հետեւած է երաժշտական ուսումի տեղւոյն Երաժշտանոցը, խմբավարութեան համար աշակերտելով յայտնի երաժիշտ՝ Միթրոփուլոսի: 1930-էն սկսեալ յաջորդական համերգներ տուած է Կիպրոս, Լիբանան եւ այլուր: 1963-էն հաստատուած էր Միացեալ - Նահանգներ: 100 երգերէ զատ, հեղինակ է «Շողիկ», «Արեգնազան» օփերաներու, «Թիթեռ» մանկական օփերա - պալէի, «Խորհուրդ Վարդանանց», «Աղօթք վաղուայ օրուայ սեմին» եկեղեցական օրաթորիոններու եւ այլ բազմաթիւ գործերու: 1961-ին, 1978-ին եւ 1982-ին եղած է Հայաստան եւ համերգներ ղեկավարած: Դեռ մինչեւ վերջերս կը ստեղծագործէր:

Զորս շաբաթ առաջ հիւանդանոց փոխադրուած էր ուր եւ կնքած է իր մահկանացուն: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մարտ 20-ին:

ՌԱԿ-ի մահազդը տես՝ 4-րդ էջ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան

Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն (Իսի) - Գոլոմպիէնն	0 - 2
Ի.Ժ.Ի.Ա. (Ալֆորվիլ) - Մուասի Գրեմայէլ	0 - 0
Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Օրէօյ Փոզիթիֆ	3 - 0
Պատանիներ	
Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս - Ժէօն տ'Անթոնի	14 - 1

Պուշ-տիւ-Ռոնի Շրջան

Մարինեան - Հ.Մ.Ը.Մ. Արժի	4 - 1

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ ԱՐՄԵՆԻԱ ՔԱՂԱՔԻ ԱՆՈՒՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

1999 Յունուարի Գոլոմպիոյ աղէտալի երկրաշարժը, որուն վերնակեդրոնը եղաւ Արմենիա քաղաքը, անգամ մը եւս միջազգային մամուլի նիւթի վերածեց մեր երկրին անունը, 1988-ի երկրաշարժէն հազիւ տասնամեակ մը ետք, հոգ չէ թէ հազարաւոր քիլոմեթրներու հեռաւորութեամբ:

Սփիւռքահայ տարբեր կազմակերպութիւններ եւ հաստատութիւններ (թերեւս նաեւ Հայաստանի կառավարութիւնը, չենք գիտեր) օժանդակութեան ձեռք մեկնեցին Գոլոմպիոյ կառավարութեան, այս առթիւ յիշատակելով աղէտեալ քաղաքին անունը եւ համակամութեան անհրաժեշտութիւնը:

Նոյն առիթով մեր մամուլին մէջ վերարծարծուեցաւ չահեկան նիւթ մը. քաղաքի անունին ծագումը: Գոյութիւն ունի կարծիքներու եւ վարկածներու ծաղկաքաղ մը, որ ցոյց կուտայ հարցին անլոյծ վիճակը: Որոշ յստակացումներ կատարելու նպատակով եւ առանց սպառիչ ըլլալու յաւակնութեան — ու կարելիութեան—, որոշեցինք կարգ մը տուեալներ համախմբել եւ ընթերցողին ուշադրութեան յանձնել:

«Յառաջ»ի լրատուութեան մէջ գրուած էր. –

«Աւելցնենք որ Արմենիա քաղաքը հիմնուած է 1899–ին Անտիոքեան գաղթողներու կողմէ: Այդ անունը տուած է քաղաքին ժեզիւ – Մարի Օքամփօ ի յիշատակ արեւմտեան Հայաստանի մէջ Թուրքերու կողմէ սպաննուած քրիստոնեայ Հայերու»:

Հիմնադրութեան տարեթիւին նշումը իբրեւ 1899, որ կ'երեւի թէ տեղեկատուական աղբիւրի մը հաղորդածն է, սխալ է: «Բրիտանական Հանրագիտարան»ը, օրինակ, կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնը. –

«Արմենիա (կոչուած՝ հին թագաւորութեան անունով) հիմնուած է 1889–ին Խեսուս - Մարիա Օքամփոյի եւ Անթոնիօ Հեռերայի կողմէ»:

Իր կարգին, «Հայկական Սովետական Հանրագիտարան»ը կը գրէ, թէ «հիմնադրուել է 1880-ին՝ Վիլյա Հոլղուէն անուամբ»: Հաւանաբար գրաշարական վրիպակի մը հետեւանքով սպրդած սխալ տարեթիւը սրբագրուած է «Հայկական Համառօտ Հանրագիտարան»ին մէջ, ուր նշուած է, թէ «հիմնուել է 1889-ին՝ այլ անուամբ: Վիլյա Հոլղուէն տառադարձութիւնը ճիշդ չէ, նորէն՝ գրաշարական սխալով. սպաներէն Villa Holguin-ի արեւելահայերէն տառադարձութիւնն է Վիլյա Հոլգին, իսկ արեւմտահայերէնը՝ Վիլյա Հոլկին (միջանկեալ տառը չի հնչուիր): Հիմնադրութեան ճիշդ թուականն է 1889 Հոկտ 14. այդ իրադարձութեան 100-ամեակին առիթով, Գոլոմպիոյ թղթատարական սպասարկութիւնը լոյս ընծայած է 135 գոլոմպիական փեսոյի դրոշմաթուղթ մը՝ 1989 Օգոստոս 30-ին:

Բնական պիտի ըլլար ենթադրել, որ քաղաքանունին ծագումը հետեւանք է հոն ապրած Հայերու ներկայութեան: Սակայն, Գերյ. Կիւրեղ Եպիսկոպոս Զօհրաբեան 1954–ին այցելած է Գոլոմպիա եւ ճշդած, որ Արմենիայի առաջին Հայը եղած է «Յովհաննէսօֆ անունով ռուսահայ մը», որ հոն բնակութիւն հաստատած է իր այցելութենէն քանի տարի առաջ, «ինքն ալ չի գիտեր թէ ինչո՞ւ եւ ինչպէս»: Սակայն, եկեղեցականը աւելցուցած է. «Անմիջապէս ըսեմ ձեզի որ ամբողջ Գոլոմպիայի մէջ, Հայուն չուքն իսկ չկայ»:

Զոյգ հայկական հանրագիտարանները չարունակութեան մէջ կը գրեն. -

«Արձագանգելով Արեւմտեան Հայաստանում, 1894 - 1896–ի հայկական կոտորածներին եւ ի յաւերժացումն հայ նահատակների յիշատակի՝ քաղաքը վերանուանուել է Արմենիա, ուր կանգնեցուել է յուշարձան»:

Ջարդերու չարժառիթը կը թուի ամրապնդել Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան հաղորդագրութիւնը, ուր կոչ կ'ուղղուէր երկրաշարժի տուժածներուն օգնելու: Նոյեմբեր 1972-ին, Ֆըրեզնոյէն երկու հայորդիներ՝ Վարազ Սամուէլեան (Սասունցի Դաւիթի արձանին հեղինակը) եւ Արամ Մուշովեան, այժմ մահացած, այցելած են Գոլոմպիա եւ յուշատախտակ զետեղած՝ Արմենիայի գլխաւոր պողոտայ «Աւենիտա տէ լաս Ամերիքաս»ը (գրուած է՝ «Avenida das Americas», որ սպաներէն չէ): Իրենց կողմէ մակագրուած յուշատախտակը կ'ըսէր (կը թարգմանենք անգլերէնէ). - «Ի գնահատանս Գոլոմպիոյ ժողովուրդին, որ այս քաղաքը Արմենիա կոչեց ի յիշատակ Թուրքերու կողմէ 1895 թուականի հայ քրիստոնեաներու ջարդերուն»:

Այս համոզումը կը թուի լայնօրէն տարածուած ըլլալ երկրին մէջ: Գերյ. Յարութիւն Ծ. Վրդ. Թէքէեան առիթով մը այցելած է Գոլոմպիա (ըստ երեւոյթին, 1970-ական թուականներու սկիզբները), դառնալով Պոկոթայի Արքեպիսկոպոսի հիւրը.—

«Մեծարգոյ Արքեպիսկոպոսը ինծի կ'ըսէր թէ Գոլոմպիոյ մէջ Հայերու գոյութեան ծանօթ չէր, բացառելով Լիբանանի հանրապետութեան հիւպատոսին, որ, իրօք, ծանօթ էր որպէս լիբանանցի: Ուրեմն իրեն հարցուցի. - «Ինչո՞ւ Գոլոմպիոյ կարեւոր քաղաք մը "Արմենիա" կոչուեցաւ (Արմենիա քաղաքը գոլոմպիական սուրճի առեւտուրին մէջ գլխաւորն է): Պատասխանեց. - «Ես ներկայ էի այդ անուանակոչումին: Կառավարութիւնը առիկա ըրաւ իբրեւ համակամութիւն Թուրքերու կողմէ ջարդուած հայ ժողովուրդին... Այս ժեստը կրկնուեցաւ նաեւ Անթիոքիա քաղաքի պարագային"»:

Արդարեւ, Արմենիա անունով ուրիշ քաղաք մը կայ Անթիոքիա (Antioquia) գաւառին մէջ -մեզ չահագրգռող Արմենիայէն շատ աւելի հին -, որ սակայն գաւառակեդրոն Անթիոքիան չէ: Ենթադրելով վրիպում մը յուշագրութեան մէջ (Արքեպիսկոպոսը դժուար թէ ներկայ գտնուէր ութսուն տարի առաջ եղած անուանակոչութեան մը), վաւեր կը մնայ այն տուեալը, որ անունը կը համարուի յարգանքի արտայայտութիւն՝ հայ ժողովուրդի նահատակութեան:

Այս տեղեկութիւնը անխուսափելի – ու ըստ ամենայնի տրամաբանական – հարցումի մը կ'առաջնորդէ. ինչպէ՞ս պատահեր է, որ հարիւր տարի առաջ հեռաւոր Գոլոմպիոյ մէջ մարդիկ հայ նահատակներուն ի յիշատակ իրենց քաղաքին անունը փոխեր են ու դեռ՝ յուշարձան բարձրացուցեր: Ինչպէ՞ս ծագած է այս հայասիրութիւնը: Դեռ չհաշուենք, որ երկրորդ քաղաքի մը անունն ալ դարձած է Արմենիա:

Կ'արժէ նշել, որ Էլ Սալվատորի մէջ ալ գոյութիւն ունի Արմենիա անունով քաղաք մը, որուն ծագումին մասին որեւէ տեղեկութեան չենք հանդիպած: «Հայկական Հանրագիտարան»ի տեղեկութեան աղբիւրը, կ'ենթադրենք, «Սովետական Գրականութիւն» ամսագրի 1971-ին հրատարակած լրատուութիւնն է, որ իր կարգին առնուած է Պոսթընի «Պայքար» օրաթերթէն: Արդարեւ, ամերիկահայ Ռոզ Աքկիւլեանը «Պայքար»ին ու «Արմինիըն Միրրըր Սփէքթէյթըր»ին ուղարկած էր լուսանկար մը: Հանգուցեալ Ռ. Աքկիւլեանը (Ուիսքոնսին նահանգէն) գործօն անձ մըն էր հայ իրականութեան մէջ, ապարէզով՝ ընկերային ծառայող, որ իր աշխատանքին բերումով քանի մը անգամ Գոլոմպիա այցելած է:

Լուսանկարը, որ վերատպուած է ամսագրին կողմէ, ցոյց կու տայ ծառի մը կոճղը (tronçon) եւ հոն մեխուած կացին մը. «Նկարը խորհրդանշական մի կոթող է, որ ոգեկոչում է 1896 թուականի հայ նահատակներին»: Աւելցնենք. չափազանց խորհրդանշական կոթող մըն է, քանի որ կոճղին, կացինին ու հայ նահատակներուն միջեւ կապը կը մնայ անվերծանելի:

Նկարը եւ յարակից տեղեկութիւններ՝ յուշարձանային նոյն պնդումով, 1983 – 1985-ին կրկին շրջագայութեան մէջ մտած են հայ մամուլին մէջ: Աւելին, լուսանկարը վերատպուած է Մեծ Եղեռնի յուշարձանները ներկայացնող շարքի մը մէջ:

Շարունակենք կարդալ բացատրութիւնը.—

«Նկարի ետեւում սպաներէնով արձանագրուած է Արմենիա անունի եւ յիշեալ յուշարձանի հակիրճ պատմութիւնը, որ վերծանուելով [իմա՝ թարգմանուելով. Վ.Մ.] ներկայացնում է հետեւեալ տեղեկութիւնները.

«Դոն Ալեխանտրօ Սուարէզի պնդումով, Խոզէս - Մարիա Օքանփիոթորոյի [sic. հաւանաբար՝ Խեսուս - Մարիա Օքամփօ ի Թորօ, Վ. Մ.] եւ նրա բարեկամ Սեբաստիան ընտանիքին, Ռազօ Լոնտոյին եւ նրա զաւակներից մէկին թոյլատրուեց ճշդելու, թէ Արմենիա քաղաքը որտեղ էր հիմնուած: Արմենիան ներկայումս Քուինտիօ նահանգի մայրաքաղաքն է: Նրա նախորդ անունն էր Վիլյա դը Հոլկուին: Սակայն այդ քաղաքի հիմնադիրների յանձնախումբը յետոյ քաղաքի անունը փոխեց Արմենիայի, ի յիշատակ Թուրքերի կողմից քաղաքական ու կրօնական նրպատակներով սպաննուած 200.000 Հայերի"»:

Յայտնի չէ այս խառնաշփոթ տեղեկութեան հեղինակը. արդեօք ի՞նչ կը նշանակէ «...թոյլատրուեց ճշդելու, թէ Արմենիա քաղաքը որտեղ էր հիմնուած»: Վաւերական ի՞նչ հիմք կայ յայտնելու, թէ անունը փոխուած է ի յուշ «Թուրքերի կողմից... սպաննուած 200.000 Հայերի»:

Սակայն, կարելի է այլ հարցի մը պատասխանը տալ: Հակառակ յօդուածի խորագրին («Հայ նահատակների յուշարձանը Կոլումբիայում») եւ մեկնաբանութեան, յուշարձանը Հայոց հետ կապ չունի:

Արդարեւ, յաջորդ ու վերջին պարբերութիւնը կ'ըսէ. — «Յուշարձանը կանգնեցուած է ի յիշատակ այս քաղաքի հիմնադիրների»: «Հանրագիտարան»ի աշխատակիցը շփոթի մատնուած է հակասութենէն եւ հետեւած՝ խորագրի թելադրութեան: Այսպէս աշխարհ եկած է հայկական ջարդերու անդոյ «յուշարձան» մը:

Գոլոմպիոյ թղթատարը դրոշմաթուղթ մը հրապարակած է 1980 Հոկտ. 14-ին՝ 5 փեսոյի արժէքով, որ ցոյց կու տայ Արմենիայի հիմնադիրներուն նուիրուած յուշարձանը: Այդ յուշարձանը, շրջապատուած՝ երեք ծառերով (շրջանին մէջ յայտնի իբրեւ guadua), վերեւն ու կողմերը, իսկ ներքեւը՝ «1889» թուականով եւ «Աշխատանք ու քաղաքակրթութիւն» նշանախօսքով, կը կազմէ քաղաքին զինանշանը:

Քաղաքին նախկին անունը՝ Վիլլա Հոլկին, հիմնադրութեան ժամանակակից (1888 - 1892) նախագահ Գարլոս Հոլկինի (1832 - 1894) անունէն կը բխի եւ սերտ առնչութիւն ունի երկրորդ՝ քաղաքի եւ 1895 - 96-ի նահատակներու հարցին հետ:

Գալի քաղաքի կրօնաւոր մը, որ 1949-ին Արմենիայի ոստիկանապետն էր, հինգ տարի ետք Կիւրեղ Եպիսկ. Զօհրաբեանին պատմեր է, թէ Արմենիա հիմնուած է համանուն ագարակին վրայ, որ կը պատկանէր ոմն Թիկրերոսի եւ այդ անունը կը կրէր դարերէ ի վեր: Հիմնադիրները եղած են Թիկրերոս, Խեսուս Մարիա [sic] եւ Ալեխանտրօ Սուարէս:

Հոս կան շփոթներ, չենք գիտեր թէ գոլոմպիացի կրօնաւորին կամ հայ եպիսկոպոսին մեղքով: Դիտել տանք, որ

ա) Ոմն «Թիկրերոս» կամ «Թիկրերօ» անունով ծանօթ անձը քաղաքի հիմնադիր Խեսուս Մարիա Օքամփոն է (1849 - 1901), որ այդպէս կոչուած է վագրեր սպաննելու իր սովորութեամբ: Ուրեմն, «Խեսուս Մարիա» նոյնինքն «Թիկրերոս»ն է

բ) Ալ. Սուարէս եղած է հիմնադիր ժողովի մասնակիցներէն մէկը միայն

գ) «Հոն ուր ներկայիս "Գեթսեմանիի դղեակը" կայ, 19-րդ ճանապարհի՝ 27-րդ եւ 28-րդ փողոցներու միջեւ, "Արմենիա" անունով տուն մը կար, որ զայն շրջապատող ագարակին անունն էր նաեւ»: Տունը կը պատկանէր տիկին Խուանիթա Հեռերայի, որ ամուսնացած է Ռաֆայէլ Հեռերայի եւ ապա՝ Անթոնիօ Մարիա Արպոլետայի հետ: Ագարակը կը պատկանէր Վենանսիօ Կոմէսի:

Հետեւաբար, հիմնադրութեան պահուն գոյութիւն ունէր «Արմենիա» տեղանունը:

Ուրկէ՞ կու գայ անունը: Գոյութիւն ունի վարկած մը, որուն համաձայն ծագած է Հարաւային Ամերիկա շրջող ու հոս կայք դրած վաճառականներու ներկայութենէն: Մեզի ծանօթ չէ աղբիւրը, բայց կը կասկածինք, որ փաստական հիմնաւորում ունենայ:

1886-ին, Խեսուս Մարիա Օքամփօ հաստատուած է Քինտիօ գետին եզերքը գնած հողամասի մը վրայ, իսկ 1889-ին, կառուցելով գետը կտրող տախտակէ կամուրջ մը, նախաձեռնարկ կ'ըլլայ նոր քաղաքի մը շինութեան: Հոկտ. 14-ին, քառասուն հոգինոց ժողովի մը ընթացքին, ընտրուած է Բնակեցումի Յանձնաժողով մը:

«Բնակեցումի Յանձնաժողովը, հազիւ ընտրուած, սկսաւ նոր բնակավայրին անունին շուրջ խորհրդածել. այդ մասին, պրն. Փետրօ Վիսենթէ Հենաօ առաջարկեց, որ "Վիլլա Հոլկին" անունը տրուէր, ի յուշ տոքթ. Գարլոս Հոլկինի, երկրի նախագահը 1888 - 1890-ին՝ առաջին անգամ: Այսպէս կ'ակնկալուէր որ կառավարութիւնը նորաստեղծ բնակավայրին յաջողութեան սատարէր: Բայց պարոն Մանուէլ Էմիլիօ Գարտենաս, Յանձնաժողովի քարտուղար եւ համոզուած ազատական, անուանումին քաղաքական գունաւորում տուաւ եւ ընդդիմացաւ: Ուրեմն, Յանձնաժողովի յաջորդ մէկ ժողովին քննարկումի դրուեցաւ "Արմենիա" անունը եւ առիկա ընդունուեցաւ ըստ 1889 Նոյեմբեր 30-ի արձանագրութեան»:

Հետեւաբար, կը յստականայ, որ քաղաքին բուն անունը եղած է Արմենիա՝ ի սկզբանէ, եւ որ «Վիլլա Հոլկին»ը եղած է սոսկ մերժուած առաջարկ մը: Նաեւ յստակ է, որ անուանումը տրուած է 1889-ին, ուստի՝ կապ չունի 1895 - 1896-ի նահատակներուն հետ: Վերը բերուած տեղեկութիւններուն կողքին, այս վարկածը կը թուէր ամրապնդել հետեւեալ շփոթ ծանօթութիւնը, որ մեր օգտագործած աղբիւրին մէջ մուծուած է Արմենիայի քաղաքապետութեան կողմէ. -

«Կ'արժէ նշել, որ Արմենիա անունը տրուեցաւ, որովհետեւ այդ ժամանակ Թուրքիա իր բանակները ղրկեց Հայաստան, Կովկասի մէջ աղերի հողամաս [sic!], եւ Գոլոմպիա օժանդակութիւն ղրկեց: Այդ պատճառով Հայաստանի անունը շատ ծանօթ դարձաւ եւ շրջանին բնակիչ մը ճաշարան մը հաստատեց K 19 ճանապարհը՝ 27-րդ եւ 28-րդ փողոցներուն միջեւ, զոր կոչեց "Արմենիա"»:

1877 - 1878-ի ռուս - թրքական պատերազմէն ետք, անցեալ դարուն թրքական զօրքը Արեւելեան Հայաստան չէ ներխուժած, իսկ գոլոմպիական «օժանդակութիւնը» այլ աղբիւրներէ հաստատուած չէ: Ե՞րբ է «այդ ժամանակ»ը: Բացառուած չէ, որ նման գաղափար եղած ըլլայ (անգամ՝ իրագործուած), դառնալով «հայկական» վարկածին ծնունդը: Նշմարը այնքան շփոթ է (Հայաստան ու Ազրպէյջան խառնելու աստիճան), որ վաւերական միակ կէտը կ'երեւի «Արմենիա» ճաշարանին պատմութիւնը, թէեւ արդէն իսկ կը տեսնենք, որ հայ նահատակներու խօսքը չկայ: Շատ աւելի հիմնաւոր բացատրութիւն մը տուած է յիսուեան հ. Ռաֆայէլ Արպոլետա՝ Պոկոթայի Խաւերեան համալսարանի տեսուչ (1950-1985) եւ Գոլոմպիոյ արաբական գաղութի ուսումնասիրող: Ըստ իրեն, անցեալ դարուն նորոյթ դարձած է Գոլոմպիոյ այդ շրջանին մէջ սուրբգրական եւ միջին արեւելեան անուններով մկրտել ագարակները: Այսպէս, Արմենիայի շրջակայքը Calcedonia, Libano, Tebaida եւ Circasia անունով բնակավայրեր կան, որոնք չեն ենթադրեր, օրինակ, Լիբանանցիներու կամ Չերքէզներու ներկայութիւնը կամ առնչութիւնը: Եթէ ճիշդ է, որ այս Արմենիայի բնակիչները գաղթած են Անթիոքիա նահանգէն, ուր միւս Արմենիան կայ, բացառուած չէ, որ վերջինէս եկած ըլլայ միջին արեւելեան անուններու սովորութիւնը:

Այս բացատրութիւնը տարօրինակ չի թուիր, եթէ նկատենք, որպէս զուգահեռ, որ ԱՄՆ-ու մէջ, երբ տեղի կ'ունենար 19-րդ դարու առաջին կէսի «Greek Revival» կոչուած շարժումը (յունական տաճարներու ոճաւորումը), Նիւ-Եորք նահանգի մէկ մասին մէջ երեւցան քաղաքներ (Սիրաքիւզ, Ութիքա եւ Հռոմ), գիւղեր (Մարաթոն) եւ նոյնիսկ ձմեռնային մարզանքներու շրջան մը որ կը կոչուի Կրիք Փիք (Greek Peak): Յիշեալ անունները կապ չունին, ուրեմն, յոյն գաղթականներու կամ թէկուզ Յունաստանի անկախութեան պատերազմին հետ, որ տեղի կ'ունենար նոյնպէս 19-րդ դարու առաջին կէսին, այլ՝ յունական արուեստի վերյայտնութեան ու սփռումին հետ Արեւմտեան Եւրոպայի ու Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ: Մեր պրպտումին արդիւնքները հարցին ժամանակաւոր լուծում մը կրնան տալ, մինչեւ որ որոշ մութ կէտեր փաստաթուղթերու միջոցով յստականան: Սակայն, կը կարծենք, թէ պիտի չփոխեն բանասիրական այս պրպտումին եզրակացութիւնները:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս-Այրէս

ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2000

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ տարի 1998-ի, Սեպտեմբեր 6-ին, Գերմանիոյ Լութերշթատ Վիթթընպերկի «Leucorea» համալսարանի գլխաւոր սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ՄԵՍՐՈՊ – Հայկական Հետազօտութիւններու Կեդրոնի բացումը։ Արարողութեան ներկայ էին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Մշակոյթի, Մարմնամարզի եւ Երիտասարդութեան նախարար Ռոլանտ Շառոյեան, Սաքսոնիա – Անհալթ նահանգի Մշակոյթի փոխ - նախարար Գիւնթէր Ֆայլեր, ՀՀ Գոնի դեսպան Տոքթոր Աշոտ Ոսկանեան եւ համալսարանի նախագահ՝ փրոֆ. Տոքթոր Գունար Պերկ։ Արարողութեան եւ խորհուրդի առաջին նիստին ներկայ եղան՝ Մեսրոպ - Կեդրոնի տնօրէն փրոֆ. Տոքթոր Հերման Գոլց եւ գործակատար՝ Տոքթոր Վազրիկ Բազիլ, Ս. Էջմիածինէն Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ներկայացուցիչ՝ Հ. Նարեկ Ալէմէզեան, Ամերիկայէն՝ փրոֆ. Տոքթոր Թէնիս Փափազեան, Ախէնէն՝ տոքթոր Արմէն Հախնազարեան, Երեւանի Պետական համալսարանէն՝ Տոքթոր Աշոտ Մելքոնեան, Հալլէի Մարթին Լութերի համալսարանէն՝ Տոքթոր Արմինէ Արզարեան, Տոքթոր Խաչիկ Լազարեան, աստուածաբան Ակսել Մայզնէր, եւ զանազան երկիրներէ եկած հայ եւ օտար գիտնականներ եւ հիւրեր։

Մեսրոպ-Կեդրոնի նստատեղն է Վիթթընպերկի համալսարանի շէնքին մէջ, Սաքսոնիա – Անհալթ նահանգի Մշակոյթի նախարարութիւնը պատասխանատու է Գերմանիոյ Հանրապետութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան մշակութային եւ գիտակրթական յարաբերութիւններու օժանդակութեան վերաբերող հարցերու։ Կեդրոնի աշխատանքները նուիրուած են հայ մշակոյթի բազմազան բնագաւառներու հետազօտութեան եւ զայն գերմանախօս հասարակութեան լայն շրջանակներուն ներկայացնելու գործին։

Մեսրոպ – կեդրոնի ամենամեծ ծրագիրն է, ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2000 Միջազգային Համաժողով կազմակերպել Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հիմնադրման 1700-ամեայ յոբելեանի կապակցութեամբ։

Գիտական Խորհուրդի երկրորդ նիստը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Փետրուար 26-էն մինչեւ Կիրակի 28, ներկայ էին նոր եւ նախկին նիստի գիտնականները եւ հոգեւորականները։ Նորերուն մէջ էին Վիէննայէն՝ Մեսրոպ Արք. Գրիգորեան, Վենետիկէն՝ փրոֆ. Տոքթոր Լեւոն Զէքիեան, Երեւանէն՝ փրոֆ. Տոքթոր Վլատիմիր Բարխուդարեան եւ Երեւանի արխիւներու տնօրէնուհին՝ Տիկին Սօնա Միրզոյեան, Գերմանիա – Պոխումի համալսարանէն՝ Տոքթոր Միհրան Տապազ, Վուրցպուրկի համալսարանէն՝ փրոֆ. Տոքթոր Քրիսթիան Հաննիք, Հալլէի Մարթին Լութերի համալսարանէն՝ Տիկին Ք. Շուպէրթ, Պէրլինի ազգ. գրադարանէն՝ Տիկին Մելինէ Փեհլիվանեան, Հալլէի համալսարանի ուսանող՝ Պր. Արթուր Մանուկեան եւ Էրլանկէնի համալսարանի ուսանող՝ Պր. Իշխան Ջէֆթճեան եւ այս տողերու հեղինակը։

Այս երկրորդ նիստի ընթացքին քննարկուեցան համաժողովի բովանդակային, կազմակերպչական հարցերը։ Այս շրջագծին մէջ էական դեր կը խաղայ նամանաւանդ համաժողովի գիտական բարձր որակի ապահովումը եւ մեկենասներու հարցը։

Մեսրոպ Հայկական Հետազօտութիւններու կեդրոնը մէկ տարի առաջ, Սեպտեմբեր 1-էն մինչեւ 11, կը կազմակերպէ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ - 2000» միջազգային համաժողովը Գերմանիոյ մէջ։ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, Հայաստանի Հանրապետութեան Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի (ՀՀԳԱԱ), Association Internationale des Etudes Arméniennes (AIEA)-ի եւ Society for Armenian Studies (SAS)-ի համագործակցութեամբ այս համաժողովը քննարկելու է հայ մշակոյթն իր ամբողջութեան մէջ եւ փորձելու է հայագիտական նոր մերձեցումներ յայտնաբերել։

Ըստ՝ Մեսրոպ կեդրոնի տնօրէն փրոֆ. Տոքթոր Հերման Գոլցի եւ գործակատար Տոքթոր Վազրիկ Բազիլի, այս գիտաժողովը բաղկացած է հետեւեալ բաժիններէ՝ Ա.- Լեզու եւ գրականութիւն. Բ.- Պատմութիւն. Գ.- Եկեղեցի եւ Աստուածաբանութիւն. Դ.- Արուեստ եւ արհեստ. Ե.- Գիտութիւններ (Իմաստասիրութիւն, ընկերաբանութիւն, հնագիտութիւն, ազգագրութիւն եւ իրաւունք)։

Բոլոր այն գիտնականները, որոնք կը փափաքին այս գիտաժողովի ընթացքին զեկուցում կարդալ՝ հայերէն, գերմաներէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն լեզուներով, պէտք է իրենց զեկուցումներու ամփոփումը ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 15 ղրկեն հետեւեալ հասցէին.–

Stiftung Leucorea
MESROP — Zentrum für Armenische Studien
Collegienstr. 62
D-06886 Lutherstadt Wittenberg
Tel. + 49 - 34 91 / 46 61 41
Fax + 49 - 34 91 / 46 62 32
E-mail: mesrop@uni-halle.de

Նախապէս հայագէտներէ կազմուած յանձնախումբ մը կը քննէ այս ամփոփումները եւ կը կատարէ ընտրութիւնը։ Արդիւնքին մասին բոլոր դիմողներուն կը տեղեկացուի։

Համագումարի մասնակցութեան գլխաւոր սակը 350 գերմանական մարք է։ Այս գումարի մէջ չեն ներառուած գիշերումի, սնունդի եւ զանազան միջոցառումներուն մասնակցելու սակերը։

ՀԱՄՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Գերմանիա – Մարտ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանին մէջ, անգլերէն դասախօսութիւն մը տուած է, Փետրուար 12-ին, Հայր Լեւոն Զէքիեան, նիւթ ունենալով «Հայ քրիստոնէական գաղափարաբանութեան կազմաւորումն ու զարգացումը», նախաձեռնութեամբ համալսարանի տեսչութեան։ Փետրուար 14-ին ալ, Լիբանահայ Գրական Շրջանակի կեդրոնատեղիին մէջ տեղի ունեցած է երկրորդ հանդիպում մը Հ. Լեւոն Զէքիեանի հետ, որու տանուտէրը եղած է «Հայ ինքնութեան հարցը» թեման։ Բացումը կատարած է մէթր Գասպար Տէրտէրեան, ապա Հ. Լեւոն Զէքիեան անդրադարձած է Հայ ինքնութեան հարցին եւ ներկայացուցած անոր հիմնադրոյթները, նշելով թէ հայկական ինքնութիւնը պատմական ուրոյն ճակատագիր ապրած է 5-էն 7-րդ դարերուն, յատկապէս գիրերու գիւտին շնորհիւ։ Պէյրութէն առաջ, Հ. Լեւոն Զէքիեան եղած է Հալէպ, նախաձեռնութեամբ տեղւոյն Ուրֆայի վերածնունդ Մշակութային Միութեան։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Փետրուար 19-ին տեղի ունեցած է Շանթի «Կայսր» թատերախաղին առաջին ներկայացումը Գասպար Իփէկեան թատերախումբին կողմէ, բեմադրութեամբ Վարուժան Խաչեանի։ Շուրջ 40 դերակատարներ եւ Համազգայինի Քնար պարախումբէն 20 պարողներ ճոխ մթնոլորտ մը ստեղծած են։ Ներկայացումները չարունակաբար տեղի ունեցած են Ուրբաթ, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Փետրուար 19-էն սկսեալ։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժին սրահին մէջ, Փետր. 28-ին յատուկ արարողութեամբ մը 38 նորագիրներ մտած են Հ. Յ. Դ. շարքերը։ Երդման արարողութեան կնքահայրը եղած է Գէորգ Գանտահարեան։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Արուեստներու միջազգային ոստանի արուեստագէտներու մասնակցութեամբ Չորեքշաբթի, Մարտ 17-ին (*) ներկայացում մը կը տրուի՝

«A la recherche de la lumière», ստեղծագործութիւն եւ ղեկավարութիւն՝ Անահիտ Սիմոնեան։

Յայտագրին մէջ նաեւ կոմիտասի, Խաչատուրեանի եւ Տէրեանի գործերէն։ Յուցադրուած են Լիւսինէ Սիմոնեանի եւ Քրիսթին Մատոյեանի գործերը։

(*) Eglise Saint Merry, 78, rue Saint Martin (Métro Chatelet) à 20 h. 30 libre participation.

ՊՈՒՏ Մ'ԺՊԻՏ

Ամերիկացի մը դրախտ կ'երթայ, ուր առաջին օրէն կը բարեկամանայ միամիտ տեսքով բարի ծերուկի մը։ Ամերիկացին կը սկսի գովել իր երկրին բազմատեսակ առաւելութիւնները։

- Եթէ միայն պատմեմ ձեզի թէ մենք ունինք աշխարհի մեծագոյն ջրվէժը Նիակարան՝ պիտի զարմանաք անշուշտ։ Երեւակայեցէք ամէն մէկ վայրկեան երեք միլիոն մեթր խորանարդ ջուր կը թափէ այդ ջրվէժը։

- Կրնայ ըլլալ կ'ըսէ ծերուկին։

- Կրնայ ըլլա՞լ, ինչու աւելի մեծը տեսա՞ծ էք։

- Օ'հ, իմ տեսած ջրվէժներուն մօտ ձեր Նիակարան ցնցուղի մը թափած ջուրին կը նմանի բարեկամ։

- Ինչէ՞ր կ'ըսէք, ինչպէ՞ս կարելի է որ Նիակարան ցնցուղի մը թափած ջուրը ըլլայ ձեր տեսածներուն քով։ Ի սէր Աստուծոյ ո՞վ էք դուք։

- Նոյ նահապետն եմ...

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

- Այո՛, փոխր տղայ մըն է, Նուրհան Տիրանեան, բայց վստահ չեմ որ խնկապէս իր անունն է այդ։ Մեր անուններն անգամ երբեմն մերը չեն։ Ինչպէ՞ս Ֆրանսա ինկած է, չուզեց բացատրել։ Ըստ իրեն Իզմիրի ծնած է։ Ճի՞շդ է այդ թէ ոչ, այդ ալ չեմ գիտեր։ Տարիքը երեսունէն–քառասուն։ Մեղք է տղուն. պէտք է հանենք բանտէն, Հայ է վերջապէս։ Չեմ կարծեր որ ոճիր մը գործած ըլլայ։ Հայը ոճրագործ չէ։

- Ահա շինծու քլիշէ մը, մէջ մտաւ Արամ։ Հայը ամէն բան է...

Ոչ ոք պատասխանեց Արամին։ Ալիս մտախոհ էր, նախագահը կը լռէր։

Ալիս՝ որ իր վրայ առած էր Ազգային Միութեան քարտուղարի եւ թարգմանի պաշտօնները, առաջարկեց։

- Երթանք, փորձենք տեսնել դեղագործը. նայինք ինչ ընդունելութիւն կ'ընէ, խորհուրդ մը կուտա՞յ։

Դեղագործին դիմելու մտադրութիւնը չզարմացուց Տիրանեանը։ Դեղարանը այդ թաղին մէջն էր փողոց մը, քանի մը քայլ անդին։ Ալիս առիթ ունեցած էր ծանօթանալու անոր հետ։ Դեղագործը որ քաղաքին երեւելիներէ էր կը սիրէր խօսակցիլ իր յաճախորդներուն հետ։ Հայուհին այն տպաւորութիւնը ունեցած էր որ մասնաւորաբար կը հետաքրքրուէր իրմով, ինչ որ այնքան ալ հաճելի չէր, բայց ներկայ պարագային այդ մարդը, կրնար օգտակար ըլլալ իրենց։

Հոն չէր սակայն։ Տղան կար։ Քրիսթոֆ էր անունը։

Աստղիկ ընկերացած էր Ազգային Միութեան երկու վարիչներուն։ Քրիսթոֆ մօտեցաւ երկու Հայուհիներուն, մինչ Տիրանեան, յուսախաբ, շշմած, անզօրութենէն Հայու ճակատագրին, քթրելով կը պատրաստուէր դուրս ելլելու։

- Ինչո՞վ կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի օրիորդներ, ըսաւ Քրիսթոֆ ժպտերես։

- Պիտի ուզէինք մանաւանդ ձեր հայրը տեսնել, կրկնեց Ալիս։

- Հայրս Փարիզ է այսօր, իր կուսակցութեան վարչական ժողովին գնաց։ Չէ՞ք ուզեր ինծի ըսել թէ ինչ բան ձեզ այլխբեցուցած է։ Կարծեմ տխուր էք, որովհետեւ, օրիորդներ, չէք ժպտիր այսօր եւ կին մը որ չի ժպտիր, այդ լաւ չէ...

Ալիս եւ Աստղիկ միաձնաբար պատմեցին տղուն իրենց այցելութեան պատճառը. մին կ'ամբողջացնէր, ինչ որ ընկերուհին զանց կ'ընէր կամ կը մոռնար. Իսկ Խաչիկ Տիրանեան որուն գլխացած ֆրանսերէնը շատ անկատար էր, կեցած անոնց քով, կը դիտէր տեսնելով երկու Հայուհիներուն համարձակութիւնը։ Իր ծննդավայր գիւղի աղջիկները չէ որ պիտի կրնային այսպէս, առանց կարմրելու խօսակցիլ երիտասարդի մը հետ։

- Ըսէք պարոնին որ բանտարկեալը տեղ մըն ալ չի կրնար երթալ, հայրենիք չունի ըսաւ Տիրանեան։

Այդ միջոցին յաճախորդուհի մը ներս մտաւ, յիսուն տարեկանի մօտ կին մը, գիրուկ, կարճահասակ։ Կ'ուզէր բուսադեղ մը նիհարնալու համար։

- Նիհարնալու համար մէկ բան միայն կայ, քիչ ուտել առաջարկեց Քրիսթոֆ տալով հանդերձ կնոջ ինչ որ ան կ'ուզէր։

Երբ յաճախորդուհին, դեղատուփը ձեռքը, ակնյայտօրէն երկդիմի, մեկնեցաւ, Քրիսթոֆ փութաց մուտքի դրան կղպանքը գոցել։

– Այսպէս աւելի հանգիստ կ'ըլլանք խօսակցելու ըսաւ աղջիկներուն, բայց եկէք ներսի սենեակը մտնենք որպէսզի դուրսէն մեզ չտեսնան։

Քաշեց Աստղիկին թեւէն եւ ներս տարաւ։ Ալիս եւ Տիրանեան հետեւեցան։

- Ըսէք ինծի հիմա թէ ինչ պիտի ուզէիք հօրմէս. թերեւս կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի։

- Պարզապէս մեր հայրենակիցը հանել բանտէն եւ ազատ ձգել, պատասխանեց Ալիս։

- Այդ դատարանի գործ է, ըսաւ Քրիսթոֆ։ Չէ՞ք անգիտանար որ Ֆրանսայի մէջ արդարադատութիւնը բոլորովին անկախ է, թէ քաղաքապետութենէն եւ թէ կառավարութենէն։

- Այդպէս կ'ըսեն, յարեց Աստղիկ, ժպտուն թերահաւատ։

– Ահա վերջապէս գեղեցիկ ժպիտ մը, բացագանչեց Քրիսթոֆ։ Ի սէր այդ ժպիտին, փորձեմ, բարեկամ եմ ոստիկանութեան կարեւոր մէկ պաշտօնեային հետ, հեռաձայնեմ, տեսնեմ, ի՞նչ կ'ըսէ.

Քրիսթոֆ մտաւ հեռախօսի խցիկը։

Խօսակցութիւնը տեւեց շուրջ հինգ վայրկեան երբ դուրս ելաւ, աղջիկները նկատեցին որ իր այտերը կարմրած էին։ Իր դէմքէն կը ցայտէր որոշ հրապոյր մը։ Գոհ էր անկասկած ինքնիրմէն։

– Ձեր մարդը դատարկապորտ մըն է եղեր, ըսաւ կայարանը ձերբակալեր են զինքը, իր քովը ֆրանք մը իսկ չկայ եղեր։ Տակաւին դատէ չէ անցած, պիտի վռնտուի հաւանաբար Ֆրանսայէն։

Ալիս հարցուց.

– Ինչպէ՞ս կրնանք ազատել մեր հայրենակիցը։

– Պէտք է որ ազատենք, աւելցուց Աստղիկ հաստատ շեշտով։

Քրիսթոֆ շեշտակի նայեցաւ Աստղիկին։

- Ինչպէ՞ս, ես ալ հարց տուի այդ մասին բարեկամիս. ըսաւ՝ պէտք է աշխատանք մը ունենայ եւ նաեւ՝ քիչ մը դրամ ու տուն - բնակարան։ Մէկը պէտք է երաշխաւոր ըլլայ իրեն։ Բայց չտապեցէք, կարելի ըլլայ թերեւս դուրս հանել զինքը բանտէն, դատարանէ անցնելէ առաջ։ Եթէ ոչ հարցը աւելի կը բարդանայ։

Քրիսթոֆ աւելցուց.

– Եթէ կ'ուզէք, գացէք անմիջապէս տեսէք բարեկամս, քոմիսէր Անտրէ Տինուան, թերեւս կարենայ կարգադրել ձեր հարցը։

- Աղջիկներ պէտք է խօսոյն երթանք ըսաւ Խաչիկ Տիրանեան։ Եկէք հետս...

Երբ հրաժեշտ կ'առնէին Քրիսթոֆէն, Ալիս նկատեց որ տղան իր ընկերուհիին ձեռքը սեղմեց աւելի երկարօրէն քան իրենը։ Աստղիկ մնաց լուռ մինչեւ որ հասան ոստիկանատուն։

(Շար. 6)

Խոր ցաւով կը գուժենք տաղանդաւոր եւ վաստակաշատ երաժշտահան, երկարամեայ դաստիարակ, Թէքէեան Մշակութային Միութեան հիմնադիրներէն, ծանօթ հանրային գործիչ եւ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան երկարամեայ ղեկավար ընկերներէն՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ, Մարտ 13, Շաբաթ երեկոյեան, Ուաթըրթաունի մէջ, Մեսեչուսէց:

Ընկեր Համբարձում Պէրպէրեանի մահով հայ երաժշտութիւնը կը կորսնցնէ իր լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը, իսկ Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը՝ իր ամէնէն հաւատաւոր ու գաղափարական առաջնորդներէն մին, որ եղաւ գործակիցը անմահանուն Վահան Թէքէեանի, Միհրան Տամատեանի, Բարունակ Թովմասեանի, Գերսամ Ահարոնեանի ու Հրաչեայ Սեդրակեանի:

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը կը սգայ իր վեթերան ընկերոջ մահը ու կը ցաւակցի համայն Պէրպէրեան ընտանիքի անդամներուն եւ հարազատներուն:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ
ԵՒ ԳԱՆԱՏԱՅԻ
ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Ճըրզի, Մարտ 14, 1999

(*) Ցաւակցութիւնները ղրկել հեռապատճէնի (ֆաքս) հետեւեալ թիւին. - 201 - 569 - 0625

Տէր եւ Տիկին Ալէն եւ Յասմիկ Ֆոլլի եւ զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Փիէր եւ Շուշան Լըխաժ եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Գրէգուեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Եղուարդ Տէր - Յակոբեան եւ զաւակները,
Օրիորդ Արաքսի Պատրիարքեան,
Օրիորդ Անի Պատրիարքեան (Երեւան),
Ղորղորեան (Պէյրութ, Մարսէյլ), Հալաճեան (Ամերիկա),
Սերտան, Դաւիթեան ընտանիքները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՂՈՐՂՈՐԵԱՆ-Ի

(Բնիկ Սեբաստացի)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 11-ին, 94 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Մարտ 17, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէր - Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Արամ Տարօնեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեան ընտանիքը իրենց խոր վիշտով ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին զաւակներուն ու 2000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ
ՄՈՒՏՆ Ի ՎԻՐԱՊ

Շաբաթ, Մարտ 20, տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

***

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահք-ի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17-ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24-ին,

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին,
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

Offre d'emploi

ASSOCIATION CULTURELLE
RECHERCHE
1 DOCUMENTALISTE
(formation et expérience + arménien exigés)
CDD 60 mois — Moins de trente ans
Envoyer lettre + C.V. à :
C.R.D.A. — 9, rue Cadet — 75009 Paris
Ne pas téléphoner.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ-ի՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17
ԼԱ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Ս Է Ն Թ Մ Ա Ր Կ Ր Ի Թ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 17, ժամը 17-ին
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
présente

CONCERT "DES JEUNES TALENTS"

Sévan MANOUKIAN (soprano),
Nania BREDIK (harpe)
&
Ayumi TAGA (soprano)
Parandzème SARKISSIAN (piano)

Au programme :
Mélodies arméniennes • Massenet • Schumann • Britten

DIMANCHE 21 MARS
à 17 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26

P.A.F. : Adulte 75 F. — Enfant : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue St-Bazile — 13001 Marseille

THEATRE

Le groupe NAREG DOURIAN
présente
une comédie en 2 actes
"L'EXTRA-TERRESTRE"

Dimanche 21 Mars à 15 heures 30

—— P.A.F. 70 F. ——

Pour tous renseignements :

Tél : 04. 91. 50. 15. 09.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ - խրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Զամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսքալ փասթոռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝

04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44

թիւերուն:

Le Fonds Arménien de France
vous convie à sa

Grande Soirée de Gala

au Profit de la Reconstruction en Arménie
Samedi 27 Mars 1999 à 20 heures 30
Dîner dans les Salons de l'Hôtel Sofitel
20, quai Gailleton.Lyon

Sous la Présidence d'Honneur et en Présence de son Excellence
Monsieur Edouard NALBANDIAN
Ambassadeur de la République d'Arménie en France

Monseigneur Norvan ZAKARIAN
Evêque des Arméniens de Lyon et de la Région Rhône-Alpes

Monsieur Jean-Paul BRET
Député du Rhône
Président du Groupe d'Amitié France-Arménie à l'Assemblée Nationale

Monsieur Bédros TERZIAN
Président du Fonds Arménien de France

Allocutions des Personnalités

Présentation des Réalisations du Fonds

Témoignages de Donateurs et de Journalistes

Soirée organisée par le Comité Centre-France du Fonds Arménien de France

Participation au repas 300 F. par personne,
sur réservation auprès d'un membre du Fonds Arménien de France
ou par tél au 04 78 60 47 18

Date limite d'inscription : le 20 mars, sous réserve de la disponibilité des places.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 17
MERCREDI
17 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.598
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
74e ANNEE — N° 19.598

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՆԻ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ազրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարար Թ. Զուլֆիքարովի Թեհրան այցին ընթացքին գինքը ընդունած է Իրանի նախագահը Խաթամի: Տեսակցութեան նիւթ եղած է Ղարաբաղի հակամարտութեան խնդիրն ալ: Խաթամի յայտնած է թէ Իրան պատրաստակամ է օգնական ըլլալու Հայաստանի ու Ազրպէյճանի, որպէսզի «արդար» լուծում մը գտնուի Ղարաբաղի կնճիռին: Ան աւելցուցած է թէ պատերազմը լաւագոյն միջոցը չէ հակամարտութիւններ հարթելու համար, մանաւանդ որ պատերազմը անպատեհ է շրջանին մէջ օտար ուժերու ներկայութեան դուռ բանալու հանգամանքով:

Այս կէտին աւելի բացայայտ ակնարկած է Իրանի Արտաքին գործերու նախարար Ք. Խարազի ալ, ըսելով որ կնճիռը միայն ԱՄՆ-ու ծառայած է որպէսզի արդարացնէ շրջանին մէջ իր ուժերուն ներկայութիւնը: Ծանօթ է որ Թեհրան հաճոյ աչքով չէր դիտած ՕԹԱՆ-ի անդամակցելու Ազրպէյճանի միտումը:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 15 / 16)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ռ. Քոչարեան գոհունակութիւն յայտնած է Մինսկի խումբին վերջին առաջարկներուն մասին Եւրոպայի Խորհրդարանին Մարտ 11-ի բանաձեւին: Ըսած է թէ այդ բանաձեւը յաջողութիւն է հակամարտութեան կարգաւորման եւ Հայաստանի զարգացման առումով: Հոն անդրադարձ չկայ Ազրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան եւ կ'ըսուի. «ԼՂ ինքնավար շրջանը անկախութիւն հռչակած է այն պահէն երբ Խորհրդային Միութեան փլուզումով նման հռչակագրեր ընդունած են նախկին խորհրդային հանրապետութիւնները»:

***

ԱԺՀ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆԻՒ - ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ԱԺՀ պատուիրակութիւնը նախագահ Ա. Ղուկասեանի գլխաւորութեամբ ներկայ եղած է Ս. Վարդան տաճարին Գավուքճեան սրահին մէջ տեղի ունեցած երեկոյթին որուն բացումը կատարած է փրոֆ. Ռ. Յովհաննիսեան: Մեծ խանդավառութիւն առեղծած է Գոնկրէսի անդամ Ֆ. Փալոնի ելոյթը. ան մէկն է որ Գոնկրէսին մէջ պաշտպանած է Ղարաբաղի անկախութիւնը: Իր ելոյթին մէջ ԱՄՆ-ու շրջապտոյտէն գոհունակութիւն յայտնած է նախագահ Ա. Ղուկասեան, ըսելով թէ հանդիպում ունեցած են Գոնկրէսի անդամներու, ծերակուտականներու հետ: Շրջապտոյտը իրեն առիթ ընծայած է զգալու «թէ ինչ հզօր ազգ ենք եւ ինչպիսի մեծ հնարաւորութիւններ ունենք»: Ան ըսած է թէ պատերազմի տարիներուն կը գիտակցէին որ մինակ չեն ու Հայաստանը եւ Սփիւռքը իրենց թիկունքին են. աւելցուցած է որ ընտրած են անկախութեան ճամբան, բայց վերջնական նպատակը միացումն է Հայաստանի հետ: Նախագահը պատասխանած է բազմաթիւ հարցումներու:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԳՐԱՒՈՒՄԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պոլսոյ Պոմոնթի թաղի վենետիկեան Մխիթարեաններու նախակրթարանը գտնուած շէնքէն վտարելու նախաձեռնութենէն ետք, Վաքըֆներու տնօրէնութիւն գրաւած է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէկ կալուածը: Ան քաղաքին գործի շրջանակին ամէնէն բանուկ մէկ վայրին մէջ բազմայարկ շէնք մըն է որ մեծ արժէք կը ներկայացնէ. 1952-ին կտակուած է հիւանդանոցին:

«Ակօս» շաբաթաթերթը (Մարտ 5) լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ վաքըֆներու տնօրէնութիւնը կը շարունակէ հիմնուիլ «1936-ի յայտարարութեան» վրայ, որմէ ետք հայկական հաստատութիւններու ի նպաստ եղած կտակները անվաւեր կը նկատուին: Խնդրոյ առարկայ կալուածը 30-րդն է որ առնուած է հայ համայնքին ձեռքէն: Անոր մասին հիւանդանոցին վաքըֆին դէմ 1992-ին բացուած դատը անցեալ Յունուար 26-ին աւարտած է, շէնքը «նախկին տէրերուն յանձնել»ու որոշումով: Եթէ նախկին տէր, կամ ժառանգորդ չգտնուի, կալուածը պիտի պատկանի պետական գանձին: Այս նշումն ալ ամբողջովին աւելորդ է արդէն երբ յայտնի է որ կտակին տէրը՝ Խօժէնի Տնտես Ռոման 1954-ին մեռած է անժառանգ: Դատէն առաջ ալ ետք հիւանդանոցը վճարել տարեկան ալ դիմած ըլլալով հանդերձ, վճիռը ոչ մէկ փոփոխութիւն կատարուած է:

Նոյն աղբիւրը յաջորդ թիւով (Մարտ 12) կը տեղեկացնէ թէ հայկական վաքըֆներու պատկանող կալուածներուն յաջորդական գրաւումները մեծ վրդովում առեղծած են համայնքին մէջ ու այդ մասին կը սպասուի որ վարչապետի օգնական եւ վաքըֆներու պատասխանատու Պետական նախարարը ընդունի համայնքին պատուիրակութիւն մը: Պոլսահայութեան պատասխանատուներ ըսած են թէ չեն ուզեր տակաւին դիմել Եւրոպայի Մարդկային Իրաւանց Ատեանին, քանի որ կը հաւատան որ պետութիւնը եթէ ուզէ կրնայ հարցին դիւրութեամբ լուծում բերել, եւ թէ իրենք կը շարունակեն յոյսեր փայփայել: Այսուհանդերձ, կը յայտնեն թէ եթէ պետութիւնը լուծում մը չբերէ, հայկական վաքըֆները իրենց կալուածներուն կարեւոր մէկ մասը պիտի կորսնցնեն:

ՎԱՀԱԳՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԳԵՂԱՐՔՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶՊԵՏԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՏԱՐ

Մարտ 15-ին Գեղարքունիքի մարզին մէջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեան ընթացքին տարածքային կառավարման փոխ - նախարար Ֆ. Զաքարեան ներկայացուցած է մարզպետի պաշտօնակատար Վահագն Յակոբեանը: Նախկին մարզպետ Ռուդիկ Ղուկասեանի պաշտօնին մէջ տրուած է ընդառաջելով իր դիմումին:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

ԲՐԻՒՍԵԼԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՍՏԻՊՈՒԵՑԱՒ ՀՐԱԺԱՐԻԼ

Երեքշաբթի, Մարտ 16, ժամը առաւօտեան մէկին է որ Ժագ Սանթէր, Եւրոպական յանձնախումբին նախագահը, հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց թէ Յանձնախումբը կը հրաժարի իր լրիւ կազմով (20 անդամ):

Այս ծանրակշիռ որոշումը կը տրուէր ի լուր «Իմաստուններու Կոմիտէի» տեղեկագրին, ուր շատ ծանր ամբաստանութիւններ կան յանձնախումբին մատակարարման մասին, ի մասնաւորի էտիթ Գրեսոնի: Այդ ամբաստանութիւնները կը վերաբերին զեղծարարութիւններու, նպաստաւորումներու, ազգականական առանձնաշնորհումներու, հանրային դրամի մսխումի եւայլն, եւայլն: Տեղեկագիրը կը շեշտէ Յանձնախումբին ծանր պատասխանատուութիւնը որպէս հաւաքական մարմին: Ան հարկ եղածին պէս չէ վարած իր գործը, գլխաւորաբար զեղծարարութեանց հանդէպ, կորսնցուցած է իր հակակշիռը: Այս հինգ անկախ մասնագէտները, մկրտուած՝ իմաստուններ, առաւելաբար ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընեն էտիթ Գրեսոնի հասցէին, ինչ որ նորութիւն չէ, բայց, ցարդ Ֆրանսայի նախկին վարչապետը մերժած էր հրաժարիլ եւ իր այդ դիրքով պատճառ եղաւ որ ամբողջ յանձնախումբը պարտաւորուի հրաժարիլ, ինչպէս «Լիպերասիոն» կը խորագրէր (Մարտ 16) «Յանձնախումբը կ'ընկղմի Գրեսոնի հետ»: Ան, նպաստաւորած էր իր բարեկամները շինծու պաշտօններ բաշխելով, շատ դէշ մատակարարած է Լէոնարտօ թղթածրարը որ կը վերաբերի երիտասարդներու պատրաստութեան, «գիտական այցելու»ի պայմանագիր մը շնորհած է իր մէկ ծանօթին որուն աշխատանքը ոչ որակով, ոչ ալ քանակով կ'արդարանար: Իր եւ սպանացի Մանուէլ Մարինի անունները կը հրապարակուին 1998 Օգոստոսի վերջ պելժիական քիչ տպաքանակ ունեցող Լա Մէօզ - Լա Լանթէրն օրաթերթին կողմէ: Առաջին տեղեկութիւններն են դրամական «շեղումներու», Պոսնիացիներու եւ Ափրիկեցիներու սահմանուած նպաստներն են որոնք ծառայած են արտաքին անձնակազմի «աշխատավարձք» վճարելու: Մինչեւ այսօր, էտիթ Գրեսոն որեւէ ձեւով նեղութիւն չի զգար, նոյն ոճով կը յոխորտայ եւ Մարտ 16-ին իսկ, չէր վարաներ յայտարարելու թէ Յանձնախումբը շատ լաւ աշխատանք տարած է այս չորս տարիներու ընթացքին, նաեւ պատրաստութեան մարզին, այսինքն՝ իր մարզին մէջ:

Եւրոպական Միութեան հերթական նախագահը որ Գերմանիան է յայտարարեց թէ ցնոր տնօրինութիւն Յանձնախումբը կ'ապահովէ փոխանցման շրջանը, մինչեւ որ նոր յանձնախումբ մը նշանակուի:

Ծանրակշիռ տագնապ մըն է, առաջինը 1958-էն ի վեր, այսինքն իր հիմնադրութենէն, զոր կը դիմագրաւէ Եւրոպան եւ այս ընտրութիւններէն երեք ամիս առաջ: «Եւրոթերահաւատ»ներուն (խօրոսեփթիք) համար լաւ գէնք մըն է եւ ընտրողներն ալ կրնան ձեռնպահութիւնը նախընտրել ի տես նման անվստահելի կառոյցի մը:

***

Եւրոպական Միութիւնը կազմուած է չորս մարմիններէ.— Ա) Եւրոպական Խորհուրդը, հիմնուած 1974-ին, կը համախմբէ պետութեանց 15 ղեկավարները: Կը հաւաքուին տարին առնուազն 2 անգամ եւ կ'որոշեն ընդհ. ուղղութիւններ: Բ) Նախարարներու Խորհուրդը բաղկացած 15 նախարարներէ, ըստ օրակարգին կը քուէարկեն հրահանգներ որոնք օրէնքի ուժ ունին, միայն Յանձնախումբին առաջարկով: Գ) Եւրոպական Յանձնախումբը, բաղկացած 20 գոմիսերներէ: Գործադիր մարմին մըն է, որու անդամները առաջարկուած են պետութիւններուն կողմէ: Կը պատրաստէ օրէնքները, կը վարէ միջազգային բանակցութիւնները, տէրն է պիւտճէին: Հինգ մեծերը (Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Սպանիա, Մեծն - Բրիտանիա) 2 անդամ ունին: Դ) Եւրոպական Խորհրդարանը, բաղկացած 625 երեսփոխանէ: Կը քուէարկէ պիւտճէն եւ կը հակակշռէ անոր գործադրութիւնը: Կարծիք կրնայ յայտնել Յանձնախումբին առաջարկներուն մասին: Կ'ընտրուի հանրաքուէով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՔՔ-ն սպառնաց այն զբօսաշրջիկներուն որոնք Թուրքիա կ'ուզեն երթալ, շեշտելով թէ վտանգուած են: Նոյն օրը, Մարտ 15-ին, ռումբ մը պայթած էր Անգարայի Եւրոպական Յանձնախումբին շէնքին առջեւ, զոհ չկար: ՓՔՔ-ի ղեկոյցը կը շեշտէ. - «Իրենց ապահովութեան համար, անհրաժեշտ է որ զբօսաշրջիկները Թուրքիա չգան, թող Պետութիւնները տեղեկացնեն իրենց քաղաքացիներուն եւ ճամբորդական գրասենեակներուն որ նման ծրագրեր չունենան: Ամբողջ Թուրքիան հիմա պատերազմական գօտի մըն է: Այդ կ'ընդգրկէ զբօսաշրջական շրջանները: Որոշում տրուեցաւ սաստկացնել պատերազմը Թուրք Պետութեան դէմ մինչեւ որ նախագահ Աբօ (Էօճալան) ազատ արձակուի»: Այս սպառնալիքը ծանր հարուած մըն է ճամբորդական գրասենեակներուն համար եւ արդէն իսկ Նուվէլ - Ֆրոնթիէրի գործատէրը չէր ծածկած իր մտահոգութիւնը Մարտ 16-ին: Զբօսաշրջութիւնը գլխաւոր եկամուտներէն է Թուրքիոյ, եթէ ոչ գլխաւորը: 1998-ին 6 միլիոնի հասած էր այցելուներու թիւը, շուրջ 60 միլիառ տոլար ապահովելով: Նոյն ատեն Թրքական զօրաբաժիններ յարձակումներ կը գործեն քրտական շրջաններու, գիւղերու վրայ: Շաբաթավերջին Սասունի վրայ գործուած յարձակում մը պատճառ եղած է 17 հոգիի մահուան որոնցմէ երկուքը երախաներ են: Թրքական զօրաբաժիններ ուղղաթիռներէ կը ռմբակոծեն քրտական բնակութեան շրջաններ:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱ, Մարտ 15-ին, կաթողիկէ փաստաբանուհի մը սպանուած է օճրափորձի մը ատեն, զոր ստանձնեց «Կարմիր ձեռքի պաշտպանները» անուանուած բողոքական խմբակ մը, որ կ'ընդդիմանայ խաղաղութեան ծրագրին:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ բանակցութիւնները վերսկսան Մարտ 15-ին, այս անգամ Փարիզ, բայց, լաւատեսութիւն չի տիրեր: Եթէ Ալպանացիք յայտարարեցին թէ պատրաստ են համաձայնագիրը ստորագրելու, Սերպերը անդրդուելի կը մնան եւ կը մերժեն բազմազգեան ուժերու ներկայութիւնը:

ՀԻՆ ՏԱՐԱԶՆԵՐ ՈՒ ՈՃԵՐ ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱ՞Ր ԱԼ

Մարտ 9-ի առաջին պահերուն Երեւանի գլխաւոր պողոտաներէն Բաղրամեանի վրայ, իր տան դիմաց, ինքնաշարժի բախումով մը մահացաւ լրագրող, քաղաքական մեկնաբան Տիգրան Հայրապետեան: Նոյն օրն իսկ «ԱրմէնՓրէս»ի հաղորդաշարը տուաւ լուրը. հոն գործածուած տարազներն ու ոճը քիչ մը չատ նման էին երէկուան ծանօթ կաղապարներուն. այնքան որ կարելի չէր վանել ոլ-խուր զուգահեռներ ու չտարուիլ՝ ըսուածէն աւելի չըսուածը նշմարելու: «Անյայտ վարորդ»ի մը կողմէ «վրաերթի ենթարկուած», «աւտովթարի զոհ» լրագրողը գրեթէ ակամայ յղումով մը կը միանար Մինաս Աւետիսեաններու, Սեւակներու, Անդրանիկ Թերզեաններու եւ նոյն ճակատագրին կեր դարձած ուրիշներու շարքին: Ու ատիկա, երբ ընդհանուր հաւատքը կար, կը ջանայինք որ ըլլար, թէ ժամանակները փոխուած են ու անցեալը անդարձ մեկնած:

Կարելի է մտածել անշուշտ որ հակառակ այդ ջանքին, հաւատքին, սովորամոլութեան հակումները ջնջուած չեն տակաւին, թէ պայմանաւորումներ կը շարունակեն ի զօրու մնալ. այսինքն՝ չենք կրնար որոշ նմանութիւններէ մեկնելով ծանօթ եզրակացութիւններու չյանգիլ: Ճիշդ է որ ՀՀՇ-ի գրեթէ վայրկեանական հակազդեցութիւնը, յետոյ նաեւ Շամիրամինը, այս հակումին զարկ տալու բնոյթ ունէին: Երկուքով ալ կը չեշտուէր կասկածը թէ Տ. Հայրապետեանի մահը արկածի հետեւանք չէ, այլ քաղաքական սպանութիւն: Սակայն, նոյնիսկ մէկդի ձգելով բաւական պարագայական երկու յայտարարութիւններն ալ, կը յամառի տիրել կասկածը, մանաւանդ երբ մարդ ծանօթ է երիտասարդ լրագրողին դիտելու, վերլուծելու կարողութեան հետ անսակարկ ոճին, չեշտակի մատնանշումներուն. բաներ որոնք շատ քիչերու յատուկ խիզախութեամբ մը վերջին շրջանին աւելի՛ խստութեամբ թիրախ առած էին ներկայի իշխանութիւնը: Թիրախ՝ ո՛չ որպէս լրագրային ընթացիկ քննադատութիւն, այլ յատկապէս ահազանգ հնչեցնելու, անդարմանելիին ուրուականը վանելու մղումով:

Կասկածը քաջալերելու գործին մէջ ՀՀՇ-ի եւ Շամիրամի յայտարարութիւններէն աւելին ըրաւ «ԱրմէնՓրէս»ի Մարտ 11-ի լուրը որ կը յայտնէր թէ «Տ. Հայրապետեանին վրաերթի ենթարկողը ներկայացել է իրաւապահ մարմիններին»: Հոն կը ներկայացուէր 23 տարեկան ուսանող մը որ ինքնակամ յանձնուած է պատկան մարմիններու, խոստովանելով որ ինք էր Տ. Հայրապետեանին բախած կառքին վարորդը. կայ անոր յաւելեալ տեղեկութիւնն ալ թէ «վրաերթը տեղի է ունեցել յանկարծակի եւ ինք փախուստի է դիմել վախենալով փողոցում գտնուող մարդկանցից»:

Կրնա՞յ գտնուիլ մէկը որ կարկտան – բեմադրութեան մը այնքա՛ն նման այս լուրին վրայ փակուած նկատէ Տ. Հայրապետեանի սպանութեան թղթածրարը: Ո՞վ պիտի չուզէր հարց տալ թէ ի՞նչ կը ջանայ բացատրել բախումին «յանկարծակի» որակումը. ո՞ր վարորդը ոչ - յանկարծակի, այսինքն՝ կանխամտածուած ձեւով կը բախի անցորդի մը, եթէ անշուշտ ատիկա չէ իր նպատակը...: Ընտրուած բացատրութիւն - չքմեղանքն իսկ քիչ մը շատ պերճախօս չէ՞: Մանաւանդ որ հիւանդանոց փոխադրուելէ երկու ժամ ետք մահանալու չափ ծանրօրէն ջախջախուած մարմինը ինչպէս կրնա՞յ «յանկարծակի» բախումի մը հետեւանք ըլլալ:

Անարդարութի՞ւն է ինչպէս չատ վերապահութեամբ վերաբերիլ յանցաւոր վարորդին յանձնուելու լուրին ալ. եթէ այդ ատրճան խղճամիտ ու բարոյականի, քաղաքացիական արիութեան տէր էր այդ ուսանողը, ինչպէս կրցաւ արիւնլուայ զոհը անօգնական ձգել ու փախուստի դիմել, «վախենալով փողոցում գտնուող մարդկանցից»... կէս գիշերը անց:

Հարցականներ որոնք միտքերու մէջ կը ծագին աս ձախող լուրին առնչութեամբ ու կը վերլուծեն խորապէս, եթէ ոչ՝ պատկան մարմինները, անոնցմէ դուրս մնացած յարմութիւններ, անպայման:

Տ. Հայրապետեանի մահուան նախորդած տասնօրեային անոր ստորագրութեամբ Հայաստանեան մամուլին մէջ լոյս տեսած էջերէն այս ուղղութեամբ ամէնէն յատկանշական տողերը կը խմբէ հետեւեալ քաղուածքը. նախ՝ ժողովրդավար ըլլալու հրամայականը չեշտող անոր հարցազրոյցէն («Օրագիր», Փետր. 27). «Կարող ենք ասել որ ժողովրդավարութեան կզզի ենք, բայց բոլորս գիտենք թէ ինչ էր կատարւում նախագահական ընտրութիւնների ընթացքում, թէ ինչպէս Հայաստանի Սահմանադրութեանը եւ օրէնքներին հակառակ, մեր փայլուն իրաւաբանները թոյլ տուեցին նախագահութեան որոշ թեկնածուների գրանցումը: Մենք մեզ կարող ենք խաբել, բայց աշխարհին ո՞նց ենք խաբելու: Աշխարհին չես խաբի: Մենք, ինչ է, դիակների վրայով անցնելուց յետո՞յ պիտի հասկանանք թէ մեզնից ինչ էր պահանջւում»: Նոյն զրոյցին մէջ ան կ'ըսէր տակաւին. «Ուշադրութիւն դարձրէք, բոլոր այն երկրները որտեղ մտել է Միջազգային արժութային հիմնադրամը, կամ Համաշխարհային դրամատունը, այդ երկիրներում արիւն է թափուել, այդ տարածաշրջաններում պատերազմ է եղել: Բայց մենք գայթակղուեցինք՝ շատ փող»: Ան նոյն հիմնարկներուն ձեռքը կը տեսնէր Հայաստանի 1998-ի Փետրուարին իրադարձութիւններուն մէջ; Կը պնդէր որ որեւէ իմաստ ու օգուտ չունի վհուկի որսը եւ թէ այդ հողերանութենէն պէտք է անպայման դուրս գալ, քանի որ «երբ կիյոթինը մի անգամ սկսում է աշխատել, այն դժուար է կանգնեցնել»: Ու կը զարմանար որ «Տէր Պետրոսեանի ժամանակաշրջանի ակնյայտ անօրինակութիւնները տարած Դաշնակցութիւնը զարմանալիօրէն իր ձայնը չի բարձրացնում բռնդէմ նոր փիուկարսի: Ընդհակառակն, նրանք են կոչեր անում: Նման գործելակերպը մարդկային ամենաստոր բնազդներից է սնւում: Եկէք ճիշտ հասկանանք՝ մեր հասարակութիւնը յոգնել է եւ հանրութեան մի ստուար հատուած արիւն է ուզում: ... Ութ տարի տառապում ենք, եւ վերջին մի տարուայ ընթացքում հիասթափութիւնը շատ աւելի ուժեղ է, քան նախորդ ութ տարում: Հիմա լոյս կայ, բայց մարդկային կամքի կոտրուածութեան իմաստով հիմա աւելի վատ է, քան նախորդ ութ տարիների ընթացքում»:

Քանի մը օր ետք, Մարտ 4-ին այս անգամ «Առաւօտ»ի մէջ լոյս տեսած ու «Պառաւած յեղափոխութեան գերեզմանափորները» խորագրուած անոր էջը կը վերլուծէր ներկայի իշխանութիւնը՝ «Ռ. Քոչարեանի "կուսակցութեան" հարուածային ուժը» ներկայացնող հոսանքները. անոնց առաջինը կը նկատէր «խորհրդային կերտուածքով նախկինները. մանր - մունր, միջին, հազուադէպ նաեւ բարձրաստիճան նոմենկլատուրան, 1990-95-ին տարագրութեան մէջ ապրած եւ ֆինանսա-տնտեսական բաւարար հիմքեր ստեղծած, նախկին չինովնիկութիւնը»: Երկրորդը որ տեղ գտած է նախագահին իշխանութեան յենարանին մէջ, «Բազմամարդ եւ զօրծօն հոսանքն է. տարբեր պատճառներով 88-ը չանցած, իսկ նրան յաջորդած ծանր ժամանակաշրջանը առանել կամ պակաս բարւոք վիճակում անցկացրած "ոսկէ երիտասարդութիւնն" է, որի մի մասն է կազմում նաեւ "արհեստավարժների" կառավարութիւնը»: ...«Հասարակութեան այս հատուածի համար "նախկինները" ու ներկաների մեծ մասը անպէտք բալաստ է, խոչընդոտ՝ հասարակական ունեցուածքի նոր վերաբաժանման եւ երկիր մուտք գործող բարիքների լիարժէք իւրացման ճանապարհին»: Իսկ երրորդ հոսանքը այս երկուքին զումարուած հասարակական բազմաքանակ այն անձեւ զանգուածն է որ ծաւալ է «նախկիններ»ու արեան:

Գրութիւնը կ'աւարտէր այն եզրակացութեամբ որ «Անկախ պետականութեանը, ազգային խնդիրներին եւ որ ամենակարեւորն է հասարակական կարիքներին բացարձակ օտար, վրէժխնդրութեամբ ու սպառողական անյագ ախորժակով տառապող երեք բեւեռները միաւորւում են: Իսկ Շարժումը շարունակում է պառակտուած մնալ եւ զոհեր տալ՝ համալրմանը ոչ ենթակայ իր շարքերից: Պատմութիւնը բազմիցս ապացուցել է որ քաղքենիների մենատիրութիւնը ամենածանրն է եւ արիւնալին, իսկ հայ հասարակութիւնը դեռ շատ կը զգջայ Շարժման Տերերի գլխատումներին ոգեւորութեամբ արձագանգելու համար: Բայց պապական խօսք է՝ մինչեւ չգայ վերջինը, չի յիշուելու առաջինը»:

Թերեւս աւելորդ չէ յուշել թէ «Շարժում» որակումով, ինչպէս կ'ըսէր Մարտ 10-ի «Առաւօտ»ի (տե՛ս. «Ցառաջ», Մարտ 13 – 14) իր էջին մէջ, Տ. Հայրապետեան կը հասկնար «պետականութիւնը, անկախութիւնը, ազատագրուած Լեռնային Ղարաբաղը» այն ամբողջութիւնը զոր մարմնաւորեց Ղարաբաղ Կոմիտէն, բայց որ այսօր ամէնէն լուրջ սպառնալիքներու ենթակայ կը նկատէր ան: Ու վախ պատճառող հեռանկարներու առջեւ անհրաժեշտ պատուարը անյապաղ քաշելու մըղումով կ'ազդարարէր անդադար, հրաւիրելով զգօնութեան, սրբագրութեան:

Ցատկալէս վերջին նոյն էջին մէջ ու. չադրու է արիւնահեղութեան, «Սպայի տնից յաջորդ յուղարկաւորութեան» կանխատեսում - նախազգացումը: Իրաւացի է անշուշտ հաստատումն ալ թէ «Հայաստանի քաղաքական - իշխանական դաշտը լուրջ վերադասաւորման կարիքն ունի»: Բայց իր մահով այդ հաստատումին շարունակութիւնը որոշակի կերպով ժխտուած է այսօր. ան կ'ըսէր թէ «այդ վերադասաւորման դիմաց ոչ միայն արիւն, այլ հայաստանցի մանչուկի մի կաթիլ արցունքն անգամ չարժէ տալ»:

Այդ ժխտումը ու Տ. Հայրապետեանի մտայլ նախատեսումները կ'անզօրանան եթէ իր կորուստը անունով մը չերկարէ մութ մնացած ոճիրներու ցանկը որ իր մատնանշումներուն, արդարացիութեան գլխաւոր փաստերէն է: Ինչպէս «անյայտ վարորդ»ին պատճառած «արկած»ին հետեւանք իր մահը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ո՞Վ ԸՍԱՒ ՄԵԶԻ ՈՐ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸՆ Է

Չեմ գիտեր թէ այսօր մեր դպրոցներուն մէջ որքա՞ն յաջող կ'ընթանան գրականութեան դասերը: Եթէ կ'ընթանան գոնէ մօտաւորապէս այնքան յաջող, որքան կ'ընթանային մեր դպրոցական շրջանին, այսօր աշակերտները պէտք է ճանչնան մեր գրականութեան գոնէ տասնըհինգ, քսան տխտան դէմքերը, որոնց անունները մեր միտքերուն մէջ պէտք է քանդակուած ըլլան, եթէ մենք տարրական գաղափար մը ունինք մեր գրականութեան մասին:

Դանիէլ Վարուժան այդ տխտան դէմքերէն մէկն է: Միսաք Մեծարենց այդ տխտան դէմքերէն մէկն է: Սիամանթօ այդ տխտան դէմքերէն մէկն է: Վահան Թէքէեան, Յովհաննէս Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան այդ տխտան դէմքերէն մէկ քանին են:

Աշակերտը ո՞ւրկէ կը սորվի թէ Մեծարենց տխտան դէմք մըն է մեր բանաստեղծութեան մէջ: Կամ մենք ի՞նչպէս սորված ենք: Արդեօք պատահմամբ Մեծարենցին գիրքերը գանելէ ու լրիւ կարդալէ վե՞րջ է որ համոզուած ենք թէ Մեծարենց տխտան բանաստեղծ մըն է: Ո՛չ: Մենք առանց Մեծարենցէն տող մը կարդալու իսկ կրնանք գիտնալ որ ան տխտան մըն է: Որովհետեւ մեր ուսուցիչը այդպէս ըսած է մեզի: Որովհետեւ մեր գրականութեան դասագրքին մէջ այդպէս գրուած է: Որովհետեւ մեզի ծանօթ երեք գրչի մարդիկ այդպէս ըսած են մեզի: Իսկ անո՞նք, ուսուցիչները, դասագիրքերուն հեղինակները, կամ մեր գրչի բարեկամները: Անոնք ի՞նչպէս սորված են: Անոնք ալ ամէնէն առաջ ուրիշէն լսած են Մեծարենցին անունը, յետոյ թերեւս սկսած են կարդալ Մեծարենցէ կտոր մը կամ կտորներ:

Իր ընդհանուր գիծերուն մէջ գրականութեան պատմութիւնը ուրիշներու վկայութեամբ ու ճաշակով, ուրիշներու հաւատալիցումով ու երաշխաւորութեամբ գրուած պատմութիւն մըն է:

Ատիկա չի նշանակեր անշուշտ որ մենք ոչինչ կ'ընենք Մեծարենցին տաղանդը ճանչնալու համար: Եթէ մեր ուսուցիչը կամ եթէ մեր գրականութեան դասագիրքը մեզի սորվեցուցած է Մեծարենցի անունը ու ծանօթացուցած՝ անոր սա կամ նա գեղեցկագոյն գործը, այնուհետեւ մենք ալ կրնանք սկսիլ փնտռել Մեծարենցէն ուրիշ գիրքեր, կարդալ ուրիշ բանաստեղծութիւններ ալ, մտածել անոնց վրայ, Մեծարենցին մասին մեր գիտցածը հարստացնել մեր սեփական տուեալներով եւ ի վերջոյ մեր շուրջիններէն անտեղեակներուն ալ ծանօթացնել Մեծարենցը յաւելեալ ու ճոխացեալ տուեալներով:

Մեծարենց, ուրեմն որպէսզի ճանչցուէր ու այսօր ալ ճանաչուի գոնէ մեր ժողովուրդին կողմէ, կը կարօտէր բարի միջնորդներու, որոնք են՝ նախ քննադատները, նախ հրատարակիչները, յետոյ ուսուցիչները, դասագիրքերու հեղինակները, գրականութեան սիրահար մարդիկ եւ թերեւս արտասանող մը, դերասան մը, եւ այսպիսի անձեր, որոնք ստեղծագործ չեն, բայց ստեղծագործութիւններու լաւ հաղորդիչներ են:

Եւ մենք գրականութիւնը սիրել կը սկըսինք լրիւ վստահելով ու հաւատալով այդ բարի հաղորդիչներուն: Եթէ մէկը մեզի պիտի սորվեցնէ թէ երկու առաւել երկու չորսի հաւասար է, մէկը մեզի պիտի սորվեցնէ նաեւ թէ Մեծարենցը մեծ բանաստեղծ է:

Որքա՞ն մեծ, Որքա՞ն մեծ է Վարուժան: Որքա՞ն մեծ է Զարիֆեանը: Կամ ասոնցմէ ո՞րը միւսէն աւելի մեծ է: Դարձեալ մեր ուսուցիչն է որ մեզի պիտի սորվեցնէ թէ իրաւունք չունինք այսպիսի հարցում մը ուղղելու, իրաւունք չունինք տաղանդաւոր մարդոց հասակները իրարու հետ բաղդատելու, իրաւունք չունինք զանոնք կշիռի մը նժարներուն մէջ դնելու ու զանոնք կշռելու: Բոլորն ալ մէկ-մէկ առանձին հասակ ու ծանրութիւն ունին, մէկզմէկու հետ անբաղդատելի, կամ բաղդատելի ո՛չ թէ արժէքի տեսակէտէ, այլ ոճի, մերձեցումի, արուեստի եւ դեռ չեմ գիտեր ինչ բաներու տեսակէտէ: Անոնք մեզի համար կրնան տարբեր նշանակութիւններ ու մեծութիւններ ունենալ մեր ճաշակին ու մեր հասկնալու կարողութեան համաձայն: Մեծարենցը մեզի համար այնքան մեծ է որքան կը սիրենք ու կը հասկնանք զինքը: Մեծարենցը մեր աչքերուն առջեւ մեր ուսուցիչին մեզի սորվեցուցածէն ալ աւելի կրնայ մեծնալ, եթէ մենք առանձինն մտնենք Մեծարենցի պարտէզէն ներս ու սկսինք շնչել անոր ամբողջ աշխարհը:

Աշակերտական շրջանին որքա՞ն կրցած էինք հասկնալ երբ մեր ուսուցիչը մեզի առաջին անգամ խօսած էր Մեծարենցին մասին:

Այդ շրջանին իրարմէ բնաւ տարբերութիւն չունէին սա երկու նախադասութիւնները. «Երկու առաւել երկու չորս կ'ընէ» եւ «Միսաք Մեծարենցը մեծ բանաստեղծ մըն է»: Շատ տարիներ վերջ է որ, եթէ մենք ինկանք յարմար գետնի վրայ, սկսանք հասկնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէր երկրորդ նախադասութիւնը եւ թէ ան առաջին նախադասութենէն որքա՛ն աւելի երկար ու հրաշալի պատմութիւն մը կրնար առաջնորդել մեզ մեր զգացական աշխարհներուն մէջ:

Օրինակ ըլլա՛ն անոնք որոնք մեզի անուն մը սորվեցուցին մեր գրականութեան մէջ, զուրծ մը ծանօթացուցին մեր գրականութեան պարտէզէն ու մեզ քաջալերեցին որպէսզի չգոհանանք դպրոցական նստարանի վրայ մեր սորված ձեւակերպական տուեալներով ու աւելի՛ն փնտռենք գրականութեան մեր գանձարանին մէջ:

Բ. Հ.

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Լոս - Անճըլըսի «Իմմանուէլ Փրէզպիթերեըն» Եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 20-ին, տեղի ունեցած է հայրենի երաժիշտ Ալեքսանդր Յարութիւնեանի գործերուն նուիրուած երեկոյթ մը, որուն ներկայ եղած են 1300 հոգի, որոնց կարգին՝ հեղինակը: Յայտագրի առաջին բաժնին մեկնաբանուած են Ալ. Յարութիւնեանի «Սիմֆոնիէտա»ը (գրուած՝ 1966-ին) եւ «Զուռնակի քոնչերթօ»ն (գրուած 1988-ին, երկրաշարժի աղէտի ազդեցութեան տակ), որուն մենանուագի բաժինը մեկնաբանած է Միչիկընի պետական երաժշտանոցի դասախօսներէն՝ ջութակահար Ուոլթըր Վէրտէր: Բ. բաժնին մեկնաբանուած են «Տօնական նախերգանք»ը (գրուած 1950-ին, շեփորի եւ նուագախումբի համար), որուն մենանուագի բաժինը մեկնաբանած է Արթուրօ Սանտովալ, «Աւք հայ ժողովուրդի մասին» ձայնա - նուագախմբային պոէմը (գրուած 1961-ին, Միջին - Արեւելքի շրջանները կատարուած այցելութիւններու տպաւորութեան տակ), ինչպէս նաեւ «Հայրենիքիս հետ» խմբերգը (գրուած երգչախումբի եւ նուագախումբի համար): Երգչախումբն ու սիմֆոնիք նուագախումբը ղեկավարած է Վաչէ Պարսումեան: Յայտագրի աւարտին բեմ բարձրանալով Ալեքսանդր Յարութիւնեան ջերմօրէն գնահատած է խումբն ու ղեկավարը, ցուցադրուած բարձր որակին համար եւ շնորհակալութիւն յայտնած իր գործերուն նկատմամբ ցոյց տրուած ընդունելութեան առթիւ: Նուագահանդէսէն ետք տրուած է ընդունելութիւն մը «Ուիլշըր Ռոյըլ» պանդոկին մէջ, ուր խօսք առած են կազմակերպիչ յանձնախումբի ատենապետ Սթիւ Ադամեան, Վաչէ Պարսումեան, Թագուհի Արզումանեան, ջութակահար Ուոլթըր Վէրտէր եւ Ալեքսանդր Յարութիւնեան:

***

«ՄԱՍԻՍ» ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹԻ 19-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կլէնտէյլի «Վէրտիկօ Հիլզ» սրահին մէջ, Փետրուար 27-ին, նշուած է Ս. Դ. Հ. Կ.-ի պաշտօնաթերթ «Մասիս»ի 19-րդ տարեդարձը, որուն ներկայ եղած են 300 հոգի: Բացումը կատարած է Ռուբէն Աւշարեան: «Մասիս»ի խմբագիր տոքթոր Յարութիւն Սադրեան անդրադարձած է թերթին 19-ամեայ վաստակին ու դերին գաղութին մէջ: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեան: «Մասիս»ի ոսկեայ շքանշանը յանձնուած է օրուան նախագահ Վազգէն Գալթաքճեանին, որ այս առթիւ 15 հազար տոլար նուիրած է թերթին:

***

ՀԱՅ ՈՍԿԵՐԻՉՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լոս - Անճըլըսի մէջ Փետրուար 17-ին տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը ընթացքին հիմը դրուած է Հայ Ոսկերիչներու Միութեան Արեւմտեան Ամերիկայի մասնաճիւղին, որուն կ'անդամակցին 30 ոսկերիչներ: Հաւաքոյթի ընթացքին անդամները քննարկած են այն հարցը թէ հայ ոսկերիչները ի՞նչպէս կրնան նպաստել Հայաստանի ոսկերչական արտադրութիւններու զարգացման: Որոշուած է Հայաստանի մէջ գործ ստեղծել, որպէսզի մարդիկ կարենան իրենց ապրուստը ապահովել, ինչպէս նաեւ հաւաքաբար մասնակցիլ միջազգային մեծ ցուցադրութիւններու: Ընտրուած է վարչութիւն մը, ատենապետութեամբ Սարգիս Կիտցինեանի:

***

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՏՆՕՐԷՆԻՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիու Գոլեքըըն» սրահին մէջ, Մարտ 2-ին, տեղի ունեցած է «Հայաստան» Հիմնադրամի գործադիր վարչութեան տնօրէն Վահան Տէր - Ղեւոնդեանի մամուլի ասուլիսը: Բացումը կատարած է Արեւմտեան Ամերիկայի վարչութեան ատենապետ Ռոպերթ Պարսամ, իսկ փոխ - ատենապետ Ջաւէն Խանճեան տուած է տնօրէնին կենսագրականը: Վահան Տէր - Ղեւոնդեան նախ ցոյց տուած է Գորիս - Ստեփանակերտ մայրուղիի կառուցման աշխատանքները ներկայացնող տեսերիզ մը, ապա խօսելով հիմնադրամի նոր ծրագիրներուն մասին շեշտը դրած է Արցախի մէջ հիւսիս - հարաւ մայրուղիի մը եւ Աղէտի գօտիին մէջ բնակարաններու կառուցման անհրաժեշտութեան վրայ: Առ այդ, յառաջիկայ Նոյեմբերին ծրագրուած է Թելեթոն մը կազմակերպել: Եղած են հարցումներ ներկայ լրագրողներու կողմէ: Հաւաքուած գումարները ճիշդ ձեւով չծախսուելու եւ երբեմն մսխումներ ըլլալու վերաբերեալ հարցումի մը պատասխանելով Վահան Տէր - Ղեւոնդեան ըսած է. «Եթէ կան այդպիսի երեւոյթներ, դա պետութեան իրաւաղատութեան հարցն է, որպէսզի ենթակային դատի կանչի: Ես վստահեցնում եմ որ դրամական մսխումներ չեն կարող լինել, քանի որ ամէն ինչ քննւում է մի քանի մարմինների կողմից, ընդ որում մէկը՝ միջազգային»: Ծրագրուած է Հայաստանի մէջ կազմակերպել Սփիւռքի լրագրողներու հետ հանդիպում մը: Փակման խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

***

Հ.Օ.Մ.-Ի ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Կլէնտէյլի Հայ Կեդրոնին մէջ Փետր. 13-ին, տեղի ունեցած է Հայ Օգնութեան Միութեան Շրջ. Վարչութեան դաստիարակչական յանձնախումբին առաջին սեմինարը: Բացումը կատարած է Անդրինէ Մուրատեան: Ալիս Ֆիլհանդէսեան ներկայացուցած է յանձնախումբին յառաջիկայ ծրագիրները: Առաջին դասախօսը՝ վիրաբոյժ Դաւիթ Դաւթեան, ներկայացնելով իր նիւթը՝ «Կուրծքի քաղցկեղը», լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ բացատրած է հիւանդութեան տարբեր երեւոյթները, ախտանշանները եւ զգուշացուցած է ներկաները հարկ եղած քննութիւնները կանոնաւոր կերպով կատարել: Երկրորդ դասախօսին՝ Լեւոն Ճոնազեանի նիւթը եղած է «Մայրութեան հոգեբանութիւնը»: Ան նշած է թէ մօր մը նուիրումը, զոհողութիւնը բնական է, սակայն սահման մը պէտք է գծուի: Կարեւոր է ժամանակին եւ տիրող պայմաններուն յարմարիլ: Մեր զաւակները պէտք է պատրաստենք իրատես ձեւով դիմագրաւելու կեանքի դժուարութիւնները, որպէսզի անոնք մեծնան տոկուն եւ զօրաւոր:

ԼՐԱՏՈՒ

ՄԱՄՈՒԼ

«DIAGONALES EST-OUEST»

(Յունուար-Փետրուար 1999)

Երկամսեան Միրիէլ Փէրնէնի ստորագրութեամբ, «Թուրքիան, ինքնութեան եւ յաւակնութեան միջեւ» խորագրուած էջ մը ունի: Հարց կը դնէ Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութիւն - համարկումին մասին: Ատոր որպէս գլխաւոր խոչընդոտ կը նշուին մարդկային իրաւունքներու մարզը եւ 1915-ի Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումին յապաղումը: Ցետոյ, կարգը կուգայ Թուրքիոյ Փարիզի դեսպանին որ Թուրք գաղտնի գործակալութեան (ՄԻԹ) նախկին պատասխանատուն (1992 - 1997) է: Իսկ այդ գործակալութիւնը մօտէն առընչուած է քիւրտ մտաւորականներու եւ մարտիկներու սպանութեան: Կան նաեւ եւրոպական հրապարակին վրայ Թմրեցուցիչ վաճառքին կազմակերպութեան ոլորտները որոնք Թիրախ ունին նոյն գործակալութիւնը:

Յօդուածագիրը անընդունելի կը նկատէ Թուրքիոյ հետ Ֆրանսայի տասնամեակներու կապերը որոնց հիմը կը կազմեն գինամթերքի պայմանագրութիւնները: Ցետոյ կ'անդրադառնայ Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւին Ծերակոյտի օրակարգին չարձանագրուելու երեւոյթին: Ատիկա սահմռկեցնող վիճակ է ըստ Մ. Փէրնէնի, որովհետեւ Թուրք պետութիւնը կը փորձէ միջամուխ ըլլալ Ֆրանսայի ներքին գործերուն յատուկ Թղթածրարի մը որ կրնայ զինք ամբաստանելի աթոռին նստեցնել. իսկ Ֆրանսայի Խորհրդարանին մէկ չերար տեղի կուտայ սպառնալիքներու առջեւ:

Յօդուածագիրը էջը կ'աւարտէ կրկնելով որ Թուրքիա պարտի քրտական հարցին քաղաքական լուծում բերել, իր պատմութիւնը դիտել առանց ժխտողականութեան. մէկ խօսքով՝ ինչպէս կ'ըսէր Ա. Խօճալան, ամէն բանէ առաջ Թուրքիա պէտք է փոխուի:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի տեղեկութիւն մեր բարեպաշտ ժողովուրդին՝ գոհունակութեամբ կը յայտնենք, թէ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տէր Տէր Գարեգին Ա. Ծայրագոյն Պատրիարք ու Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց.

իրենց «անվերապահ նուիրումին ու արդիւնալից հոգեւոր սպասաւորութեան որպէս գնահատութիւն», պարգեւատրած է Ֆրանսայի մէջ ծառայող կարգ մը հոգեւորականներ, որոնց շարքին՝

Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգեւոր հովիւներէն՝

Արժանապատիւ Տ. ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆԸ

ու

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հովիւն՝

Արժանապատիւ Տ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆԸ,

Տ. Աւետիսին շնորհելով ԱՒԱԳութեան պատիւ եւ տիտղոս. նաեւ՝ Քահանայական Լանջախաչ եւ Սեւ Ծաղկեայ փիլոն կրելու իրաւունք,

եւ Տ. Յարութիւնին շնորհելով Քահանայական Լանջախաչ եւ Սեւ Ծաղկեայ փիլոն կրելու իրաւունք:

Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Բարձրաշնորհ Տ. Գիւտ Արքեպիսկ. Նագդաշեան, 1999 Մարտ 10-ին, «Հսկում»ի արարողութեան ընթացքին, Հայրապետական Կոնդակներուն ընթերցումով պարգեւատրեալներուն փոխանցեց Հայրապետական այս տնօրինութիւնները, մաղթելով որ անոնք շարունակ ըլլան «Մշակներ առանց ամօթոյ»՝ հետեւելով Վեհափառ Հայրապետի խրատին, երբ կ'ըսէ՝

«այս պատիւը թող դառնայ նոր խթան եւ նոր մղում առաւել նուիրեալ եւ առաւել պտղաբեր սպասաւորութեանց, նորանոր եւ աւելի արդիւնալից հոգեւոր ծառայութեանց եւ ի վայելումն մեր հաւատացեալ հայ ժողովուրդին»:

ԴԻՒԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— 3 —

.Կիներուն ամէն ըսածը պէտք չէ ընել, վճռեց Արամ: Աստղիկ եւ Արամ կը պտըտէին Կրընոպլի հանդէսներու փարքին մէջ, հոն ուր քանի մը տարիներ առաջ տեղի ունեցած էր «Սպիտակ հանքածուխի» ցուցահանդէսը, ջուրի հոսանքներու օգտագործումով ստացուած ելեկտրականութեան նուիրեալ հաւանաբար առաջին մեծ ցուցահանդէսը:

Այդ առթիւ բարձրացուած էր հսկայ աշտարակ մը որուն ամենավերջին յարկէն մանաւանդ կարելի էր ազատօրէն դիտել Ալպեաններու շղթան իր անտառապատ լանջերով եւ յաւերժօրէն սպիտակ գագաթներով:

Աստղիկ գիտէր այդ, բայց տակաւին առիթ չէր ունեցած վեր ելնելու: Այդ օրը կ'ուզէր բարձրանալ: Արամ կը հակառակէր, թէեւ ինք ալ նոյն փափաքը ունէր: Բայց կը հակառակէր Աստղիկի որպէս զի անոր ըսածը չըլլայ:

Փիլիսոփայ, աւելցուց.

– Եթէ շատ բան ուզես կեանքի մէջ, դժբախտ կ'ըլլաս:

Աստղիկ խորհեցաւ՝ պատշաճ չըլլար միայնակ մտնել աշտարակէն ներս: Կարելի ալ չէր արդէն քանի որ քովը մուտքի տոմսին համար դրամ չունէր: Ստիպուած, բայց արտնեղած համակերպեցաւ իր պատանի ընկերակցին հաչակած արգելքին:

Ու երկուքը, անխօս, ուղղուեցան դէպի փարքին ելքի դուռը:

Երկաթեայ դուռէն քանի մը քայլ անդին իրենց քովէն անցաւ երիտասարդ մը: Կը քալէր արագ, գլուխը կախ, նայուածքը դէպի առաջ:

– Այս մարդուն դէմքը ծանօթ կ'երեւայ ինծի, ըսաւ Աստղիկ, խղելով անհաճոյ լռութիւնը, բայց ո՞վ է:

Աստղիկ կանգ առաւ եւ նայեցաւ երիտասարդին ետեւէն:

Կը պատահի որ կեդրոնացած ամուր նայուածք մը մէկու մը կռնակէն կը թափանցէ մարմնին մէջ, կը շրջի եւ կը հասնի երբեմն մինչեւ ուղեղը:

Երիտասարդը կանգ առաւ, վեր վերցուց գլուխը կիսով մը ետ դարձուց մարմինը:

Ան բացագանչեց ու շտապեց ետ:

- Ի՛նչ զիւրուած, շատ ու շատ ուրախ եմ ձեզի հանդիպելուս, ըսաւ երիտասարդը եւ ողեւորութեամբ երկու Հայերուն ձեռքերը սեղմեց:

Ֆրանսուան էր, բայց այս անգամ բոլորովին փոխուած էր իր դիմագիծը, պեխ ձգած էր:

- Գրեթէ անճանաչելի էք պարոն Ֆրանսուա, պեխ չունէիք երբ մեզի ընկերացաք Վիլար - տը - Լանս, յարեց Աստղիկ: Մենք ալ ուրախ ենք վերստին ձեզի հանդիպելով:

– Ես բան մը չըսի, մէջ մտաւ Արամ:

- Մեր աշխոյժ բարեկամը առիթ չի փախցնէր իր զուարթախոհութիւնը եթէ ոչ իր հեգնանքը մշակելու, նշեց Ֆրանսուա:

Ու առաջարկեց որ երթան միասին գաւաթ մը խմեն փարքին ճաշարանը:

Սրահը գրեթէ ամայի էր յետ միջօրէի այդ ժամուն: Զոյգ մը երիտասարդներ, գարեջուրի պարապ շիշեր իրենց առջեւ իրարու երես կը շոյէին, մերթ իրենց շրթները կը միացնէին: Քիչ մը անդին միջին տարիքի երեք կիներ, երեքն ալ եւ-րեւութապէս պահած տակաւին իրենց հրապոյրէն, կը շաղակրատէին թէյի գաւաթը իրենց ձեռքին, կը թուէր թէ մըրցում կար իրենց միջեւ՝ ով ամէնէն աւելի պիտի խօսէր:

– Կրընոպլի գաղտնիքները այս տիկիններուն լեզուներուն տակ պահուած են եւ կ'աճին օրէ օր, ըսաւ Արամ հազիւ սրահէն ներս մտած:

Ոչ Ֆրանսուա եւ ոչ Աստղիկ պատասխանեցին պատանիին դիտողութեանը: Ֆրանսուա ակներեւ կերպով գոհ էր այս հանդիպումէն: Աստղիկ՝ նմանապէս, բայց աւանդական զգուշաւորութիւն մը կը նեղէր հայ աղջիկը:

Ֆրանսուա նստելու հրաւիրեց իր հիւրերը սեղանի մը շուրջ: Աստղիկ հարց կուտար մտովի՝ պիտի կրնա՞ր համարձակօրէն խօսակցիլ Ֆրանսացի երիտասարդին հետ:

- Ի՞նչ կը փափաքիք, Օրիորդ, հեղո՞ւկ մը թէ պաղպաղակ.

- Ինչ որ դուք պիտի առնէք, ըսաւ Աստղիկ:

- Իսկ պարոն Արա՞մը:

- Ես կը հետեւիմ միշտ Օրիորդին ճաշակին, պատասխանեց Արամ, անմեղ հեգնանքով մը:

- Երեք պաղպաղակ պոռաց Ֆրանսուա սպասեակին:

Պահ մը լռութիւն տիրեց սեղանակիցներուն միջեւ: Աստղիկ կը խուսափէր նայելէ Ֆրանսացի տղուն դէմքին. գոհ չէր ինքզինքէն, թէ ինչու ակամայ այդպէս կ'ընէր:

(Շար. 7)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 20, ԼԴ. օր Մեծի Պահոց: Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ՝ խորանը կրկին կը գոցուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սոչիէն Խաչատուր Բաղալեան կը փնտռէ իր մեծ քեռիին՝ Մեսրոպ Գէորգովիչ Մինասեանի զաւակները: Ան ծնած է 1891-ին Թուրքիա, 1915-ին ապաստանած Ֆրանսա, եղբօրը՝ Օննիկ Մինասեանի հետ: Հոն ամուսնացած եւ ունեցած է զաւակներ: Ձիրենք փնտռող Խաչատուր Բաղալեանի մօր մականունը Գոնոչեան է:

Հասցէ. –

Kh. Badalian
Tulpani st. No. 7, apt. 2
354341 Sotchi, Russie

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
présente

CONCERT
"DES JEUNES TALENTS"

Sévan MANOUKIAN (soprano),
Nania BREDIK (harpe)
&
Ayumi TAGA (soprano)
Parandzème SARKISSIAN (piano)

Au programme :
Mélodies arméniennes • Massenet • Schumann • Britten

DIMANCHE 21 MARS
à 17 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26

P.A.F. : Adulte 75 F. — Enfant : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐՏԵԱՆ

(Երեւանցի)

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20·30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville
Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ-Ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30-ին
CASINO D'ENGHIEN · LA PERGOLA

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ալեքս Պալըգճեան իրենց հօր՝ Թագւոր Պալըգճեանի *մահուան Ա. եւ մօր՝* Ժանէթ Պալըգճեանի *մահուան 13-րդ տարելիցներուն առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:*

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

18, rue de l'Hôtel de Ville
75180 Paris, Cedex 04; tél 01 42 78 71 72
SALLE 4

EXPOSITION
VALMAR & HRIPSIMÉ
MARGARIAN

Vernissage
le Mercredi 24 mars de 18h à 20h

Exposition du 23 Mars au 3 Avril
de 13h à 19h
(sauf le dimanche et le lundi)

Pèlerinage arménien à
LOURDES
Du 12 au 15 mai

Voyage en T.G.V.
(pour les départs de Paris)
Logement en pension complète dans l'hôtel*** proche de la Grotte
Encadrement religieux du pèlerinage par l'Eparchie et les paroisses.

Prix par personne :
(train + hôtel) : **1550 F.**

Renseignements et inscriptions :
Tél. : 01. 40. 51. 11. 90.

Les inscriptions seront closes le 15 Avril.

L'ECOLE ARMENIENNE
« S I A M A N T O »
propose un

diner dansant

Samedi 10 avril de 20 heures à l'aube

En présence de Madame Janine JAMBU
Maire de Bagneux,
Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
M a r t e n   Y o r g a n t z
et son orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

Avec le bus :

prendre le 188 à la Pte d'Orléans, descendre à l'arrêt «Meuniers».

En voiture :

prendre la RN20 et suivre le panneau «marché de Bagneux»

Réservez vos places auprès de :

Yeghja Chirinian
01 46 65 51 04 (après 19h)
ou 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53.

MATCH FRANCE-ARMENIE

La Croix Bleue des Arméniens de France — Section «AGNOUNI» d'Asnières — Bois-Colombes — Argenteuil organise un aller-retour en car au Stade-de-France pour le match FRANCE - ARMENIE du 31 mars.

Le départ aura lieu de la Mairie d'Asnières à 18h30 précises.
La participation : 30 F. par personne.

Vu le nombre de places limité il est nécessaire de s'inscrire auprès de Mme Himinian : **Tél.: 01. 40. 11. 19. 33.**

ՀՍԿՈՒՄ

Ժ Ա Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ց Ո Յ Ց

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

Գ Ա Մ Փ Ա Ն Ե Ը   Ֆ Ր Է Ջ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 19, ժամը 17-ին
Ս. Կարապետ Եկեղեցի
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1999 pour son Centre de Vacances de Bellefontaine et son Camp Itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assitants sanitaires (medecin ou infirmier en 2ème année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite d'inscription : 15 avril.

MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

THEATRE

Le groupe *N A R E G   D O U R I A N*
présente
une comédie en 2 actes

"L'EXTRA-TERRESTRE"

Dimanche 21 Mars à 15 heures 30

—— P.A.F. 70 F. ——

Pour tous renseignements :

Tél : 04. 91. 50. 15. 09.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՄՈՒՏՆ Ի ՎԻՐԱՊ

Շաբաթ, Մարտ 20, տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ: *Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ - խրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսfալ փասթորալ» *ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:*

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով

04 78 49 42 97 *եւ* 04 78 49 19 44

թիւերուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խղճմտանքի հետեւեալ նուէրները.–

Օր. Մատլէն Աբրապեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գաւոլ Գըրզէն 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Պալըրճեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Սազճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 200 Ֆր., Տիկին Ատրիէն Թագւորեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետրոսեան 500 Ֆր., Տիկին Սոֆի Բուքսէլ - Ներսէսեան 120 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահրամ Էմրինեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Կարապետեան 300 Ֆր., Պր. Ժաքի Զաքիֆեան 150 Ֆր., Տիկին Էլիզապէթ Ֆոնթան - Տագէսեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մանուկ Այնաթը 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Շաքարճեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շնորհօքեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պարկըրճեան 500-ական Ֆր., Տիկին Մարի Հայթայեան 250 Ֆր., Տիկին Գայեանէ Գաբոյեան 500 Ֆր., Օր. Նատին Տէր - Յակոբեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Երկանեան 200 Ֆր., Տիկին Հանրի Ֆուժըրուզ 100 Ֆր., Պր. Ժան Սարաֆեան 200 Ֆր., Տիկին Սըմսարեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Սէրվէրեան 200 Ֆր., Պր. Ժիլպէր Պապանեան 100 Ֆր.:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Տիկին Անահիտ Տէր - Մինասեանէ Յակոբ Սապունճեանի *մահուան առթիւ:*

***

Կապոյտ Խաչի Տէսինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Բարունակ Պառաւեանի *մահուան առթիւ. – Զարդարեան ընտանիք 200 Ֆր.* Յակոբ Սապունճեանի *մահուան առթիւ Ատաքելեան ընտանիք, Յովհաննէս Պառաւեան 500-ական Ֆր., Իրէն Պառաւեան, Նօէլ Պառաւեան 300-ական Ֆր.:*

SAMEDI 27 MARS
à partir de 21 heures
le Comité d'Organisation du 20ème Anniversaire
de la Chorale SAHAK-MESROP et la Section des Jeunes
de la Cathédrale Arménienne
organisent une

SOIREE DANSANTE

au « F L O R I D A   P A L A C E »
162-164, Bd Mireille Lauze — 13010 MARSEILLE

Pour la première fois à Marseille
le Grand Orchestre arméniens de variétés
" G A I D Z A G ' S "

R é s e r v a t i o n s :   P. A. F. : 100 F.
04 91 34 77 44 • 04 91 94 12 09 • 04 91 77 84 70

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 18
JEUDI
18 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.599 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 74e ANNEE — N° 19.599

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱԴՐԲԵՋԱՆ — ՎՐԱՍՏԱՆ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Խորհրդարանի նախագահին՝ Խոսրով Յարութիւնեանի առաջարկով է որ կովկասեան երեք հանրապետութիւններու Խորհրդարաններու նախագահները հանդիպում կ'ունենային Սթրազպուրկ։ Նիստը տեղի կ'ունենար Մարտ 15-ին, Եւրոպական Խորհրդարանի շէնքին մէջ։ Խօսք առնելով Լորտ Ռըսել Ճոնսթըն, Եւրոպայի Խորհուրդի Խորհրդարանական Ժողովի նախագահը, յոյս կը յայտնէր որ այս հանդիպումը նոր յարաբերութիւններու սկիզբ մը կը դնէ երեք հանրապետութիւններու միջեւ։ Ելոյթ ունենալով Խ. Յարութիւնեան կը շեշտէր երեք ժողովուրդներու շահերէն բխող համագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը։ Անհրաժեշտ կը գտնէր որ երկխօսութիւնը սկսի խորհրդարաններէն, քանի որ խորհրդարանական դիւանագիտութիւնը փաստը կուտայ արդիւնաւէտ արդիւնքի։

Նիստի երկրորդ մասը նուիրուած էր համատեղ յայտարարութեան քննարկման։ Երեքուկէս ժամ բուռն վիճաբանութիւններէ ետք է միայն որ կարելի եղած է համաձայնութեան մը յանգիլ։ Ուրեմն Սթրազպուրկի մէջ, Մարտ 15-ին Հայաստանի, Ադրբեջանի եւ Վրաստանի խորհրդարաններու նախագահները՝ Խ. Յարութիւնեան, Մ. Ալեսկերով եւ Զ. Ժվանիա միացեալ յայտարարութիւն մը ստորագրած են, որուն սկիզբը կը յայտնեն թէ հանդիպում ունեցած են Սթրազպուրկ ընդառաջելով Եւրոպայի Խորհուրդի Խորհրդարանական Ժողովի նախագահ՝ Լորտ Ռըսէլ — Ճոնսթընի հրաւէրին, գիտակցելով իրենց ժողովուրդներու տրամադրութեան խաղաղութեան եւ բարի դրացնութեան մթնոլորտի մը մէջ ապրելու։ Կը շեշտեն որ ժողովրդավար փոփոխութիւնը վերջ դնելով ամբողջատիրական ժամանակաշրջանին Հարաւային Կովկասի երեք Պետութեանց մէջ, պատմական պատեհութիւն մը ստեղծեց նոր կապեր զարգացնելու շրջանին մէջ։ Նման յարաբերութիւններ պէտք է հիմնուին երկխօսութեան, համագործակցութեան եւ ՄԱԿ-ի ուխտին սկզբունքներուն, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի Խորհուրդի բազմաբնոյթ ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն վրայ՝ յարգանք մարդկային իրաւանց օրէնքի կանոններուն։ Հարաւային Կովկասը այդ ձեւով կ'ունենայ կայունութեան եւ ժողովրդավար ապահովութեան շրջան մը, նպաստելով տնտեսական զարգացման եւ բարելաւելով շրջանի բնակչութեան կեանքի պայմանները։ Խաղաղ եւ բարգաւաճ ապագայի մը յոյսը պէտք չէ խանգարուի հողային փառամոլութիւններով, անհանդուրժողութեամբ կամ յարձակողական ազգայնականութեամբ։

Համոզուած ենք, կ'ըսեն երեք նախագահները, որ խորհրդարանները կարեւոր դեր մը ունին խաղալիք գարկ տալով շրջանի համագործակցութեան եւ ստեղծելով վստահութեան մթնոլորտ մը։ Որոշած ենք երկխօսութիւն հաստատել խորհրդարանական մակարդակի վրայ, խօսելու համար հասարակաց շահու մասին, ինչպէս օրէնսդրութեանց ներդաշնակութիւն, մարդկային իրաւանց պաշտպանութիւն, ազգային փոքրամասնութեանց իրաւունքներ, գաղթականներու եւ տեղահանուած անձերու կացութիւն, պատերազմական գերիներու եւ պատանդներու փոխանակում, սահմանային համագործակցութիւն ինչպէս նաեւ այլ հարցեր ընտրուած փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Խորհրդարանական Ժողովի հովանաւորութեան ներքեւ երրեակ խորհրդարանական հանդիպումներու շարք մը պիտի կազմակերպուի այս տարի եւ տեղի պիտի ունենան երեք մայրաքաղաքներուն մէջ։ Եւրոպայի Խորհուրդի անդամակցութեան իրենց դիմումով, Հայաստան, Ադրբեջան եւ Վրաստան յստակ կերպով արտայայտած էին իրենց փափաքը եւրոպական ժողովրդավար ընտանիքին ամբողջական մաս կազմելու եւ բաժնելու ու յարգելու եւրոպական արժէքները։ Կը հաւատանք, կ'եզրակացնեն նախագահները, որ խորհրդարանական նախաձեռնութիւնը պիտի օժանդակէ մեր ժողովրդավար հիմնարկներու ամրապնդման ինչպէս նաեւ շրջանի հակամարտութեանց լուծումին եւ օգնէ մեր երկիրներու ամբողջական համարկումին Եւրոպայի Խորհուրդի կառոյցներուն մէջ, նկատի առնելով Խորհրդարանական Ժողովէն բխող բոլոր բնագրերը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԸ՝ Է. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱԳԻՐԸ ՅԱՆՁՆԵՑ ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ

Մարտ 16-ին, Երեքշաբթի օր, Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպանը՝ Է. Նալբանդեան իր հաւատարմագիրը յանձնեց Նախագահ Շիրաքի։ Պաշտօնական արարողութենէն ետք, նախագահին հետ ունեցած առանձին տեսակցութեան ընթացքին, Է. Նալբանդեան Նախագահ Քոչարեանի ողջոյնները փոխանցած է եւ շեշտած որ Հայաստան մեծ կարեւորութիւն կուտայ Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւններու զարգացման եւ ամրապնդման բոլոր մարզերու մէջ։ Նախագահ Ժ. Շիրաք հետաքրքրուած է Հայաստանի ներկայ վիճակով եւ Լ. Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացով։ Նշած է որ Փարիզ շահագրգռուած է Երեւանի հետ յարաբերութիւններու ընդլայնումով եւ տրամադիր է օժանդակելու ժողովրդավարութեան եւ շուկայական յարաբերութիւններու ամրապնդման, ներդրումներու խրախուսման եւ տնտեսական զարգացման։ Յատկապէս շեշտած է այդ հարցերու լենաագործման համար շրջանին խաղաղութեան եւ կայունութեան հաստատման անհրաժեշտութիւնը, Լ. Ղարաբաղի հարցին արագ եւ բանակցային լուծում գտնելը։ Շիրաք խնդրած է որ իր ողջոյնները հաղորդուին Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ յաջողութիւն մաղթած է դեսպանին իր պաշտօնին մէջ։ Հաւատարմագրի յանձման առեն ներկայ եղած են նաեւ Արտաքին նախարար Հ. Վեդրին, դիւանագիտական հարցերու խորհրդական ժան — Տաւիտ Լեւիթ։ Հայաստանի դեսպանին կ'ընկերանային Քրիսթիան Տէր — Ստեփանեան եւ Համլէթ Գասպարեան։

«ԱՐՄԷՆՓՐԵՍ»

(Մարտ 16/17)

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՍԱԿԱԳԻՆԵՐՈՒՆ ՅԱՐՈՒՑԱՆԱԾ ՎԷՃԸ

Ելեկտրականութեան սակագիներուն դէմ շուրջ հազար երեւանցիներու բողոքի ցոյցին զրեթէ նոյն պահերուն Ազգ. Ժողովը, Մարտ 15-ին, արտակարգ նիստով մը կը քննարկէր «Էլեկտրաէներգիայի սակագների սառեցման մասին» օրէնքի նախագիծը, զոր ներկայացուցած է Եղ. Եգորեան։ Ան կ'առաջարկէր մինչեւ «Սակագների մասին» օրէնքին ընդունուիլը պահպանել 1998 Նոյ. 1-ին ճշդուած սակերը։ Կուսակցական զանազան խմբաւորումներու ներկայացուցիչներ արտայայտած են նիւթին նկատմամբ իրենց մօտեցումը, սակայն երբ վարչապետ Արմէն Դարբինեան եւս նոյնպէս փափաքած է իր կարծիքը արտայայտել օրինագիծին մասին, երեսփոխանները մերժած են։ Ի վերջոյ, կէս գիշերը անց, 96 թեր, 1 դէմ եւ 0 ձեռնպահ ձայներով ու առաջին ընթերցումով ընդունուած է օրինագիծը։

Իսկ Մարտ 16-ին, Ռ. Քոչարեանի բանբերը Վահէ Գաբրիէլեան մամուլի ասուլիսով մը լրագրողներուն ներկայացուցած է քուէարկման մասին նախագահին կարծիքը, ըսելով՝ «Նախագահը գտնում է, որ էլեկտրաէներգիայի սակագները իջեցնող օրէնքի ընդունումը անթոյլատրելի է, որովհետեւ այն ամբողջովին կը խաթարի երկրի էներգետիկ համակարգը»։ Ան շարունակած է նշելով թէ Նախագահին կարծիքով նման օրէնք ետ կը տանի երկիրը դէպի այն ժամանակները երբ յաճախակի էին ելեկտրականութեան խզումները, ուժանիւթի համակարգը կործանման եզրին էր եւլն.։ Վ. Գաբրիէլեան եզրակացուցած է՝ «Օրէնքը բոլոր փուլերով չի անցել, եւ դեռ յոյս կայ որ պատգամաւորները գիտակցաբար կը մօտենան այդ հարցին, եւ այդպիսի օրէնք չի ընդունուի։ Իսկ եթէ այդ օրէնքն այնուամենայնիւ ընդունուի, նախագահը վեթօ կը դնի նրա վրայ»։

Ներկայիս ելեկտրականութեան սակագինն է 25 դրամ քիլօվաթ ժամ։

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ՄԵԾ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնական այցով Մեծ-Բրիտանիա եւ Հիւսիսային Իրլանտա մեկնած Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան, Մարտ 16-ին հանդիպում ունեցած է Անգլիոյ Պաշտպանութեան նախարար Ճորճ Ռապըրթսընի հետ։ Հայաստանցի նախարարը իր պաշտօնակիցին ներկայացուցած է իր երկրին շրջանային քաղաքականութիւնը, Լեռնային Ղարաբաղի հարցին վերջին

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՐՈՒՆԸ ՄՕՏ Է, ՇԱՏ ՄՕՏ

Գարունը հասած է արդէն Հռոմի բլուրներուն ու պարտէզներուն։ Օրուան ընթացքին 20°-ի շուրջ պտտող ջերմութիւն մը կանաչցած մարգերու եւ ծաղկած ճիւղերու հետ մտերմութեան կը կանչէ։ Զերկարե՞լ այդ մարգերուն վրայ, սպիտակ — վարդագոյն ստերուն արանքէն դիտելու համար երկնքին հագուադէպ ամպերը։

Վատիկանի պարտէզները հազար խորհուրդ, հազար գաղտնիք թաղած իրենց լռութեամբ մասնաւորապէս հրաւիրող են գարնան շունչին ու գոյներուն։ Եթէ չըլլան անոր մուտքին ու ելքին ամենայն լրջութեամբ հսկող, գունաւոր երիզներէ տափատներով, պատմութեան գիրքերէն բերուած գլխարկներով ինքնատիպ պահակները։

Վատիկանի արտին վրայ, իրենց ոտքերուն տակ ու գլխուն վրայ փռուած գարունը ընշմարելու չափ այլ աշխարհի մը մէջ սուզուած երեք — չորս Հայեր կան։ Իրենց թեւերն ու միտքը մխրճած դարերու խորքը, լծուած են մեծ, լուրջ աշխատանքի մը։ Նաեւ կը շտապեն։ Պէտք է ստուգել Հայաստանէն, Իտալիոյ զանազան թանգարաններէն, Վատիկանի այս ու այն դիւանէն, պահեստէն, թանգարանէն, նաեւ այլ վայրերէ, մինչեւ Ս. Պետերբուրգէն բերուած մատեաններ, նամակներ, քարտէսներ, կնիքներ, դրամներ, եւայլն, դասաւորել զանոնք, յետոյ տեղաւորել մէկիկ — մէկիկ, ըստ նախապէս պատրաստուած ծրագրին։

Հռոմի ու Հայաստանի երկհազարամեայ յարաբերութիւնները պիտի պատմեն այդ բոլոր ցուցանմոյշները որոնք պիտի լեցնեն Սիքստինեան մեծ սրահը։ Յատկապէս այդ յարաբերութիւններուն առնչութեամբ Վատիկանի մէջ պահուած գանձերուն ցուցադրութիւնը աննախադէպ բան կը համարուի. արդարօրէ՛ն։ Նաեւ նման ցուցահանդէսի մը համար այնքա՛ն եզակի արժէքի, իմաստի տէր վայրի մը ապահովումը։

Ծայր աստիճան բարդ, միեւնոյն ատեն նուրբ, մեծղի այդ գործին ծրագրումէն մինչեւ իրականացումը կապուած է գրեթէ միակ անձի մը՝ Արմէն — Գլոտ Մութաֆեանի երեւակայութեան, հմտութեան, փորձառութեան. նաեւ յամառութեան հասնող վճռակամութեան։ Բաներ, որոնց նախորդ մէկտեղումին պանծալի արդիւնքը եղաւ Կիլիկիոյ նուիրուած Սորպոնի մատուռին ցուցահանդէսը (1993 Հոկտեմբեր)։ Այս անգամ երկուհազարամեայ Հայաստանը կը ներկայանայ որպէս Հռոմէական մեծ կայսրութեան դաշնակիցը, գործակիցը, խօսակիցը։

Արմէն — Գլոտ Մութաֆեանի ամէնէն մօտիկ օժանդակները՝ Փարիզէն ցուցահանդէսներու պատրաստութեան մասնագէտ Գեղամ Թորոսեանն ու Հայաստանի Վատիկանի դեսպանատան քարտուղարուհի Մարիամ Երեմեանն են։ Նաեւ մէկ — երկու ուրիշներ։ Արդէն հասած են Հայաստանեան նմոյշները։ Շաբաթ մը կայ բացումին ու պէտք է հասնին Իտալիոյ զանազան քաղաքներէն ու այլ վայրերէ ընտրուածները։

Բացումը տեղի կ'ունենայ Մարտ 24, Չորեքշաբթի, Յովհաննէս — Պօղոս Բ.ի, Ամենայն Հայոց ու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսներուն՝ Գարեգին Ա. ու Արամ Ա.ի, Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի, Արտաքին գործերու, Մշակոյթի նախարարներուն եւ պաշտօնական բազմաթիւ դէմքերու ներկայութեան։

Արդէն պատրաստութեան ընթացքի մէջ է ցուցահանդէսին մօտ 400 էջնոց հատորն ալ, ֆրանսերէն ու իտալերէն անջատ տարբերակներով։ Հայաստան — Հռոմ յարաբերութիւններու զանազան շրջաններուն, նշելի հանդրուաններուն մասին մօտ հինգ տասնեակ մասնագէտներ — Հայ, ֆրանսացի, իտալացի—, գրութիւններ ստորագրած են հոն։ Տեղ տրուած է նաեւ աւելի քան 300 գունաւոր վերարտադրութիւններու, 26 քարտէսի, եւայլն։

Վատիկանի հայկական գարունէն բաժին մը ունենալու ձգտումը մեծ է ու խմբական յաջորդական այցեր կը կազմակերպուին։ Հասկնալի է որ Կիլիկիոյ, յետոյ Նանթի ցուցահանդէսով արծարծուած արդար հպարտութեան ալիքը նորոգուելու ծարաւը ունի։

Ա. ԹՈՐԹՈՅԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ֆրանսահայ գաղութը ամէն անգամ որ հաւաքական նպատակի մը առջեւ դրուած խոչընդոտներու կը հանդիպէր, աջէն ու ձախէն կը բարձրանային աւանդական դարձած տրտունջներ. ախտանք կը յայտնուէր որ Եւրոպայի մեծագոյնը նկատուած գաղութը որ թէեւ իր թիւին խակ ստոյգ կերպով չի գիտեր, չունի ներկայացուցչական մարմին մը։ Ատիկա, թէ՛ կարելի առաւելագոյն չափով միաձոյլ զանգուածի մը գոյութիւնը պիտի նշանակէր ու պաշտօնական հանգամանք տար 300 – 350 հազար նկատուած զանգուածին եւ թէ անոր նկատմամբ աւելի լուրջ վերաբերում ապահովէր։ Իբրեւ թէ ընդհանուր այս փափաքը տասնամեակներ ամբողջ մնացած է խօսքի մակարդակին վրայ, երբեմն վերածուելով գիրի, բայց կամքը, կամ կարելիութիւնը չէ եղած գործնականի վերածելու։

Տասնամեակներու այս վիճակը բնական է որ պատճառ եղած է չղթայական կորուստներու - սերունդէ սերունդ, շրջանակէ շրջանակ-։ Ու ներկայի հանգրուանին, գաղութը որ կը չափուի քանի մը հարիւր հազարի պատկառելի թիւով, «հայկական» պիտակին տակ ամփոփելի թանձրացեալ քիչ բան ունի։

Կարելի՞ է տակաւին պատուար կանգնել դէպքերու նոյն բնոյթով ընթացքին ու շրջել անոր ուղղութիւնը։ Կորսուած ժամանակին վնասը կրնա՞յ գոնէ աստիճանաբար դարմանուիլ որպէսզի մեր բաղձութիւնները կարենան դէմքի, դիմագիծի տէր ամբողջութեան մը վերածուիլ։

Շատ, շատերու համար ժխտական է նման հարցականներու պատասխանը։ Այսուհանդերձ, ամէն ժխտականէ, վարանումէ, թերահաւատութենէ աւելի կարեւորն է այն յոյսը զոր կը մարմնաւորէ այս ուղղութեամբ Ֆրանսայի 24 Ապրիլի Կոմիտէն։ Նոյն թուականին ոգեկոչումին նպատակով քանի մը տարիէ ի վեր լուրջ միասնութեամբ մը գործակցութեան լծուած էր ան. յետոյ, գաղութին առջեւ ծառացող հարցերու կարգաւորումն ալ ստանձնեց, ինչպէս՝ Վայնչթայնի նշանակումը։ Եւ քանի որ գործակցութիւնը կը շարունակուէր, պատճառ չկար հեռանկարներ չունենալու եւ չձգտելու աւելին։

Այսօր այս հանգրուանին վրայ է 24 Ապրիլի Կոմիտէն, որուն նախագահ Ալեքսի Կէօվճեանի հետ հետեւեալ հարցազրոյցը կ՚օգնէ քիչ մը աւելին գիտնալու կորուած ճամբուն եւ յառաջիկայի ծրագիրներուն մասին։

***

Հ. – Իր բաղկացուցիչներով, ներկայի գործունէութեամբ ու վաղուան հեռանկարներով, ի՞նչպէս կարելի է ամփոփ ներկայացում մը ընել 24 Ապրիլի Կոմիտէին։

Պ. – 24 Ապրիլի Կոմիտէն որ քանի մը տարիէ ի վեր գործունէութիւն կը տանէր, 1998 Յունուարէն ի վեր սկսած է ձեւաւորուիլ որպէս ընկերակցութիւն։ Ան կը խմբէ Ֆրանսահայութեան կրօնական, մշակութային, քաղաքական, տնտեսական կարեւորագոյն կազմակերպութիւններու մեծամասնութիւնը։ Մաս կը կազմեն, աւելի բացայայտ խօսելու համար, երեք եկեղեցիները, կուսակցութիւնները, մշակութային, բարեսիրական կազմակերպութիւնները ինչպէս՝ Հ. Բ. Ը. Մ.-ը, Կապոյտ Խաչը, Հայ Դատի Յանձնախումբը, Աղքատախնամը, եւայլն։

Կոմիտէի գլխաւոր նպատակն է Ապրիլ 24-ի ոգեկոչումը եւ ցեղասպանութեան ճանաչումին ապահովումը. այսուհանդերձ, զանազան կազմակերպութիւններու միասնական աշխատանքի փորձառութեամբ հետզհետէ չեչտուեցաւ համախոհութեան մթնոլորտ մը որ առաջնորդեց չասհմանափակուելու սկզբնական նպատակներով եւ դիմելու աւելի լաւ կազմակերպուած, աւելի ընդհանուր վիճակի մը. ատիկա ներկայացուցչական մարմնի մը հեռանկարն է որ այսօր կայ մեր դիմաց։ Արդէն պատասխանատուները սկսած են մտածել այլ կերպի կազմակերպութեան մը մասին որ չըլլայ միայն 24 Ապրիլի Կոմիտէ։ Դիմէ դէպի հայ գաղութին ներկայացուցչական մարմին դառնալու հանգրուան։

Հ. – Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ երբ սկսած էք ներկայացուցչական կեդրոնական մարմին դառնալ, մինչեւ այսօր այդ դիրքին տէր եղողներ ի՞նչ հակազդեցութիւն կ՚ունենան։ Մրցակցութեան երեւոյթ մը չկա՞յ արդեօք։

Պ. – Հիմնականը այն է որ զանազան հոսանքներու պատկանող ուժերով միասնական աշխատանք տանիլ դիւրին չըլլալով հանդերձ, բոլորը ունին յաջողելու անկեղծ փափաքը։ Ատիկա միասնութեան մը հարկաւոր հիմը կը տրամադրէ։ Ինչ որ ամէնէն կարեւորն է։ Երբ կը տեսնենք որ ժամանակ մը առաջ մինչեւ իսկ իրարու հետ չխօսող մարդիկ լծուած են միասնական գործին, մրցակցութեան մասին խօսելու տեղ չի մնար։ Ամէնքս նոյն սեղանին շուրջ բոլորուած, նոյն պայքարին մարտիկներն ենք։ Այսօր այլեւս ժամանակները եւ մտայնութիւնները փոխուած են ու տարբերութիւնները չեն որ կը վարեն մեր ընթացքը. բացուած է նոր շրջան մը։ Այսօր մեր առաջնահերթութիւնը ցեղասպանութեան ճանաչումն է, յետոյ սփիւռքահայ ինքնութեան մը մարմնացումը Ֆրանսահայութեան, ապա ամբողջ Սփիւռքին համար։ Ու կրօնական, մշակութային, ընկերակցական, քաղաքական բոլոր շրջանակները համաձայն են այս նպատակներուն։

Հ. – Կը կարծէ՞ք որ Ապրիլ 24-ի, ցեղասպանութեան ճանաչումի աշխատանքէն ետք ալ կը շարունակուի ներկայի այս ոգին։

Պ. – Ծիշդ է որ այս երկուքը ընդհանուր չահուն, հետաքրքրութեան առարկայ մարզեր են։ Կը խորհիմ որ ասոնց շուրջ կրնանք խմբել զանազան հակումները։ Իսկ անկէ ետքի համար արդէն կարեւոր ու օգտակար ձեռքբերում պիտի ըլլան միասնական աշխատանքի, իրար ճանչնալու, նոյն նպատակին ծառայելու տուեալները։ Երբ թերի է, կամ չկայ փոխադարձ ճանաչումը, մարդիկ վերապահութիւններ, վախեր կ՚ունենան իրարմէ։ Մինչդեռ այսօր հարթուած է այս խոչընդոտը։

Հ. – Գաղութին մէջ կարեւոր նկատուած կազմակերպութիւններ կա՞ն որ դուրս մնացած են կոմիտէէն։

Պ. – Այդ հանգամանքով կարելի է նշել «Ազնաւուր փոր լ՚Արմէնի»ն եւ «Հայաստան» հիմնադրամը, Բայց երկուքն ալ գործակից են մեր կոմիտէին. նաեւ նիւթական մասնակցութեամբ։ Անոնցմէ զատ կարեւոր ինչ կազմակերպութիւն որ կայ, բոլորը մասնակից են Կոմիտէին։

Հ. – Իսկ ներկայի թղթածրարներէն զատ, – Ապրիլ 24-ի ոգեկոչում, ցեղասպանութեան ճանաչում, Վայնշթայնի հարց, յուշակոթողներ, եւայլն–, յետագայ ծրագիրներու նախագիծեր ունի՞ Կոմիտէն։

Պ. – Այո՛. յստակ է այլեւս որ գաղութը պէտք է վերակազմակերպել այսօրուան մակարդակով ու արդիական չափանիշներով։ Այսինքն՝ ունենալ գործելու նոր, արդիական կերպեր. նաեւ կազմել ներկայացուցչական կորիզ մը որ յանդի ժողովրդավարութեան։ Եթէ պիտի ունենանք ներկայացուցչութիւն մը, ատիկա միայն ժողովրդավարական պէտք է ըլլայ։

Հ. – Ըսել կ՚ուզէք ընտրութեամբ ձեւացած մարմին մը եւ ոչ ինքնակոչ։

Պ. – Այո՛. ուշ կամ կանուխ այդ հանգրուանին պիտի հասնինք։ Ապրիլ 24-ի Կոմիտէին ներկայի պատասխանատուները ու անոնց վաղուան յաջորդները, անոնց ձեւացնելիք մարմինը – Ազգային Խորհուրդ, կամ ինչ որ կոչուի ան–, պէտք է չարժին այն գիտակցութեամբ թէ եթէ ժողովրդավարական չըլլան, պիտի չյաջողին։ Այժմէականը, արդիականը առիկա կը պահանջեն։ Ներկայի Կոմիտէին անդամ կարեւոր կազմակերպութիւնները ունին այս գիտակցութիւնը եւ տրամադիր են այդ ուղղութեամբ գործելու։ Անշուշտ մէկ անգամէն իրականալի թիրախ չէ ատիկա, բայց հինգ – վեց տարիէն պէտք է հոն հասնինք։ Ունենանք իսկական ժողովրդավարութիւն մը։

Հ. – Մանաւանդ որ արդէն շատ ուշացած ենք. բայց ինչպէս կ՚ըսեն, հոս ալ վստահաբար լաւ է ուշ, քան երբեք։ Այս նպատակին մէջ կա՞յ նաեւ եւրոպական կառոյցով մը ամբողջանալու հեռանկարն ալ։ Մանաւանդ որ ներկայացուցչական կորիզներ ձեւացնելու զուգահեռ գործունէութիւն կը տարուի եւրոպական այլ երկիրներու մեր գաղութներուն մէջ ալ, ինչպէս Զուիցերիա, Գերմանիա, եւայլն։ Ու Մայիսի սկիզբը Պրիւսէլ տեղի կ՚ունենայ եօրեայ համագումար մը որուն մէկնակէտն ալ նոյնն է։

Պ. – Խորքին մէջ այսօր երկու գլխաւոր մարզ կայ. Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւնները եւ եւրոպական կառոյցի մը պատրաստութիւնը։ Կոմիտէն միայն կրնայ համաձայն ըլլալ միութեան մը նպատակին դիմող ամէն նախաձեռնութեան, ինչպէս Պրիւսէլի յառաջիկայ ժողովը։

Հ. – Ունեցա՞ծ էք արդէն շփումներ եւրոպական այլ երկիրներու նման մարմիններուն հետ։

Պ. – Այո՛. վերջերս ժողով մը գումարեցինք Զուիցերիոյ եւ Պելժիոյ Կոմիտէներուն հետ, Փարիզի մէջ։ Քննարկուեցան Պրիւսէլի ժողովին առընչուած հարցեր ու յետագայ գործակցութեան ձեւեր։ Ասոր մէջ կայ նաեւ արդէն ձեռք ձգուած փորձառութիւններէ օգտուելու նպատակը։ Եւ պէտք է ըսել որ Ֆրանսահայութեան իր թիւով ու խմբած կրօնական, քաղաքական, բարեսիրական, մշակութային կազմակերպութիւններով առաջին տեղը կը գրաւէ Եւրոպայի մէջ։ Այս իմաստով, անգամ մը որ իրագործումներ ըլլան Ֆրանսայի մէջ, միւս գաղութները կրնան ընդօրինակել։

– Յաջողութի՛ւն Կոմիտէին յետագայ գործունէութեան եւ շնորհակալութի՛ւն։

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ
ԲՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՂԻԱՅԻՆ ԱՂԵՐՍԱՆՔԸ

Այսօր այլեւս անիրաւօրէն քիչ մը մոռցուած հսկայ մըն է Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, մեր անբախտ բանաստեղծ ու արձակագիրը, փիլիսոփայ, Նիրվանայի սիրահար։ Սիրտս պատառ պատառ կ՚ըլլայ երբ կը բանամ անոր արձակ էջերն ու բանաստեղծութիւնները, որոնք մնացած են հարիւր տարուան հնաբոյր լեզուի մը բանտին մէջ եւ դարձած են անըմբռնելի։ Ի՛նչ մեղք։ Եղիա Տէմիրճիպաշեան այսօր այլեւս խօսք չունի մեր գրասէրներուն, չի կրնար խանդավառել զանոնք։ Իր շրջանին՝ երիտասարդ աղջիկներ թերեւս խենթ կ՚ըլլային անոր մէկ նայուածքին արժանանալու համար։ Եթէ պիտի հաւատանք իր լուսանկարներուն, գեղադէմ ու տպաւորիչ մարդ էր։ Իր գործերը այդ շրջանին յափշտակութեամբ կը կարդացուէին թերեւս։ Իր ժամանակակից հեղինակաւոր գրողները կը հասկնայի՞ն զինքը։ Թերեւս ոչ։ Բայց Եղիան իր նմանը չունէր մեր գրականութեան մէջ։ Նաեւ իր բախտով։ Իր ճակատագրով։ Իր տաղանդով։

Այսօր ան մեր գրականութեան պարտէզին մէջ անուն մըն է, բայց ո՛չ գրական գործ։ Անկեղծ խօսք, կը դժուարանամ ծայրէ ի ծայր կարդալու իր սա կամ նա բանաստեղծութիւնը։ Եւ այդ է որ սիրտս պատառ պատառ կ՚ընէ։ Եւ կը մտածեմ թէ ո՛վ գիտէ ինչ հաւատքով բանաստեղծը գրած էր այդ բանաստեղծութիւնները։

Միայն թէ Եղիա Տէմիրճիպաշեանի ամբողջ բանաստեղծական գործին մէջ կայ տող մը, որ քանդակուած է մտքիս մէջ, վստահաբար այնքան ուժեղ, որքան ուժեղ քանդակուած է իմ սերունդէս բոլոր գրասէրներուն մտքին մէջ։

Ո՛վ իմ Աստուած, Արարչութիւնդ ալ հինցաւ։

Աստուծոյ ուղղեալ աղերսանք, կամ բողոք։ 1895-ին գրուած ու օրուան Պատրիարք Մատթէոս Սրբազանին ձօնուած այս երկարաշունչ բանաստեղծութիւնը այսօր ալ բան մը կը խաղցնէ սրտիս մէջ եւ ես ալ Եղիային նման կը գոչեմ. Ով Աստուածս, արարչութիւնդ ալ հինցաւ, ինչո՞ւ քիչ մը չես փոխեր զայն։

Խեղճ բանաստեղծը կ՚ողբայ իր ճակատագիրը։ Անսահման երկինքին տակ բախտը զինքը կը տանի ցաւէ ցաւ ու օր մըն ալ պիտի ոչնչանայ, այդ երկինքին տակ կէտ մը իսկ պիտի չըլլայ։ Տէր Աստուած, կը բաւէ, այս տխուր արարչութիւնդ չե՞ս փոխեր քիչ մը, ալ հինցաւ ան։ Ցամաքները նոյն ցամաքներն են, ատտղերու նոյն չողերն են որ կը հասնին մեզի, աքաղաղը ամէն օր նոյն ժամուն կ՚արթնցնէ մեզ։ Այս բոլորը հինցան այլեւս։ Տէր իմ, նորաստեղծման ժամը չեկա՞ւ դեռ։ Արեւը ամէն օր նոյն ձեւով կը ծնի, իսկ հիւծախտաւոր լուսինը դեռ չմեռաւ։ Կը բաւէ, Տէր իմ, հեթանոսներն ալ պաշտած են այդ արեւը, մենք հիմա նոր Եղիցի մը պէտք ունինք։

Ծիշդ է որ բանաստեղծութիւնը այնքան հզօր կերպով չի շարունակուիր, բայց անոր մէջ կայ ջիղ մը որ կը գոյատեւէ ու այսօր ալ կը հմայէ մեզ, եթէ ուշադիր կարդանք ու մտնենք Եղիայի դժուար թափանցելի մտածողութեան աշխարհէն ներս։ Կ՚արժէր որ մէկը նստէր ու Եղիային Աստուծոյ ուղղուեալ այս աղերսանքը դրի առնէր մեր այսօրուան լեզուով։ Մենք ալ համակարծիք պիտի ըլլայի՞նք տարաբախտ բանաստեղծին, երբ ան կ՚ըսէր. «Տիեզերքը հրաշալիք մըն է արդարեւ, բայց մենք հրաշք, նորոգ կեանք կ՚ուզենք, Տէր իմ»։

Եւ այդ բանաստեղծութեան մէջէն դարձեալ մտքիս մէջ քանդակուած նախադասութիւն մը գիս կ՚առնէ ու կը տանի.

Մարդ չի ծնիր քրիստոնեայ, Տէր։ Կ՚ըլլայ։

Ահաւասիկ այն ինչ որ մեր հոգեւորականները ամէն օր Խորանէն պէտք է յիշեցնեն մեզի։ Մի՛ կարծէք որ Քրիստոնեայ ծնած էք, մարդ քրիստոնեայ չի ծնիր, կամ միայն ձեւականօրէն քրիստոնեայ կը ծնի։ Վերջն է որ մարդ գիտակից ընտրութեամբ քրիստոնեայ պիտի ըլլայ։ Վերջն է որ մարդ պիտի վերահաստատէ թէ քրիստոնեայ է։ Եւ մենք կրնանք շնորհակալ ըլլալ Եղիային, քրիստոնէութեան մասին մեզի տուած այս դասին համար, հոգ չէ թէ ինքը անհաւատի մը նման գերեզմանատան մէկ անկիւնը չպրտեցին, երբ ան անձնասպան եղաւ պարտուելով իր չար հիւանդութենէն։

Հարիւր տարի մը եւս անցաւ այն օրէն, ասդին երբ Նիրվանայի երգիչը գրեց այս տողերը։ Հարիւր տարին մեծ բան մը չէ այն հազարաւոր, տասնեակ հազարաւոր տարիներուն քով, որոնց ընթացքին արեւը ծագեցաւ միշտ նոյն հորիզոններէն ու մայր մտաւ միշտ նոյն հորիզոններուն ետեւէն։ Եկանք ու կ՚երթանք։ Մեր կեանքը քանի՞ տարուան կեանք է որ։ Այսուհանդերձ, այս կարճ կեանքին մէջ իսկ կ՚ուզենք որ Արարիչը այլեւս բան մը փոխէ իր արարչութենէն։ Բանով մը յուսադրէ մեզ։ Կերպով մը քակէ այն չուանը որ անցած է մեր վիզէն, ինչպէս կը գրէր Եղիա Տէմիրճիպաշեան, երբ ան, Տիրոջ երկրաւոր ներկայացուցիչին խօսք ուղղելով, կը պաղատէր իր անմոռանալի նախադասութեամբ.

Ո՛վ իմ Աստուածս, Արարչութիւնդ ալ հինցա՛ւ։

Ռ. Հ.

PUBLICATIONS REÇUES

SELECTED POEMS
by
SHOUSHIG DASNABEDIAN

Translated from armenian
by *Samuel Mkrtchian*

Nor-Dar Publishers, Erevan
1999

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԼՈՆՏՈՆ

Համազգայինի Մշակութային Միութեան կազմակերպութեամբ Մարտ 9-ին, երեկոյեան ժամը 8-ին Նաւասարդեան սրահը համախմբուեցաւ հարիւրի մօտ գրասէր հասարակութիւն մը լսելու համար «Յակոբ Օշական 2000»ի անձին եւ երկին մասին:

Համազգայինի ատենապետը Պր. Հայաստան Վարդանեան հանդէս եկաւ բարի գալուստի խօսքերով եւ հրաւիրեց գաղութիս մէջ փնտռուած մատուցողը՝ Պր. Կարպիս Եսայեան որ ներկայացնէ Պր. Վահէ Օշականը:

Պր. Եսայեան մշակուած հայերէնով եւ յուզիչ արտայայտութեամբ հին յուշերու ծրար մը բացաւ մինչեւ 40-ական թուականները՝ Երուսաղէմ, ուր Յակոբ Օշական ընտանիքին դրացի եղած էին: Անդրադարձաւ Վահէին եւ իր պարմանութեան խանդավառ քաղցր օրերուն, երբ գրական փորձեր կը կատարէին եւ ատեն-ատեն ալ պտոյտներ կը կազմակերպէին: Պր. Եսայեան ապրումով վերյիշեց Յակոբ Օշականի աշակերտ ըլլալու պատիւը եւ դիտել տուաւ որ իրեն կը պարտի հայեցի դաստիարակութիւնը: Իսկ Տիկին Օշականի համար ըսաւ որ, տնային պատասխանատու գործերուն առընթեր, իր մտաւորական կարողութեամբ, իր ամուսինին կողքին կեցած միշտ օգտակար կ՚ըլլար գրական մարզերէն ներս: Ապա հակիրճ տողերով ըսաւ որ «Վահէ Օշական ծնած է Պուլկարիա, երկրորդական ուսումը ստացած է Երուսաղէմ եւ բարձրագոյն ուսումով աւարտած է Փարիզի Սորպոնի համալսարանը ու մասնագիտացած է բաղդատական գրականութեան մէջ: Դասաւանդած է Միացեալ – Նահանգներ, Փենսիլվանիոյ եւ Պըրքլի համալսարանները եւ Ստեփանակերտ: Վերջաւորութեան Վահէ Օշական բեմ բարձրացաւ ծափահարութիւններու մէջ: Ան իր հայրը ներկայացնելէն առաջ երախտագիտական խօսքերով դրուատեց Համազգային կազմակերպութիւնը որ առիթը տուեց իրեն եւ իր կնոջ Լոնտոն հրաւիրուելուն եւ մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց Տէր եւ Տիկին Արամ եւ Սելա Թնճուկեան ընտանիքին հիւրասիրութեան համար:

Պր. Վահէ Օշական իր խօսքը սկսաւ օրինակ բերելով բաղդատութեան դնելով իր հայրը եւ երկը Աւստրալիոյ մէջ 1150 ոտք բարձրութեամբ վեց մղոն շրջագիծով հսկայ ժայռակոյտի հետ, որ պաշտամունքի կեդրոն մըն է եւ ոչ սրբավայր մը Ապորիճիններուն համար որ կը կոչուի Էյըրզ ռոք անտրամաբանական եւ անըմբռնելի երեւոյթ մը, պատկառազդու եւ գեղեցիկ նոյն ատեն ու «նոյն երեւոյթը կ՚ունենամ, կը տպաւորուիմ ամէն անգամ որ երեւակայութիւնս կեդրոնացնեմ Յակոբ Օշականի անձին ու երկին վրայ»: Վահէ Օշական ըսաւ «Մարդը եւ իր գործը հրապարակաւ ներկայացնելէ առաջ, կարիքը զգացի երկրորդ անգամ կարդալու հօրս ամբողջական գործերը 40 տարուան ընթացքին 40 հատոր գործ, տեսաբանական, թատերական, քննադատական հատորներ, պատմուածքներ եւ տպաւորապաշտ գիրքեր: Դժուար է զանազանել մարդը իր գործէն, գտնելու համար ո՞րն է մարդը, ո՞րն է գրականութիւնը: Այնքան սերտ է միաձուլումը Օշականին, իր հերոսներուն, իր գրականութեան միջավայրին եւ ոճին միջեւ:

Օշական 50 տարի առաջ մահացաւ բայց դեռ ողջ է, ոչ թէ հռետորական իմաստով, այլ՝ իր գործին ներքին կեանքով, որովհետեւ 2000-ին կը մարմնաւորէ մեր գրական ու հոգեբանական մշակոյթի բոլոր կարեւոր թեմաները, բոլոր առաքինութիւններն ու թերութիւնները: Ատոր համար է որ կ՚ապրի որքան ատեն հայեր կան աշխարհի վրայ ու կը կարդան զինքը»:

Օշականի մեծութիւնը, բուն շեշտը իր տաղանդին, իր վէպին մէջ կը կայանայ, եւ իր վէպերովն է որ ան կրնայ յաւակնիլ, ու կը յաւակնի մաս կազմել համամարդկային գրականութեան դէմքերու փաղանքին»:

«Օշականի այս ոգեկոչումը ինծի համար զօրակոչի, ազգային հպարտութեան ու նաեւ միութեան առիթ մըն է»:

Յակոբ Օշականի նուիրուած գրական երեկոյթը վերջ գտաւ իր կեանքէն պատմական հին նկարներու ու սահիկներու ցուցադրութեամբ, Սէօլէօզ գիւղէն, Արմաշէն, Երուսաղէմէն, Հալէպէն, բարձրաստիճան եկեղեցականներու, գրագէտներու եւ բանաստեղծներու հայապահպանութեան նուիրեալ մշակոյթի կեդրոններէն:

Մ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

***

ՓԱՐԻԶ

Մարտ 12, Ուրբաթ իրիկուն Սէ - Էռ - Տէ - Ա-ի կեդրոնի սրահին մէջ, որ ծայրէ ծայր լեցուած էր, Համազգայինի նախաձեռնութեամբ, Վահէ Օշական եկած էր խօսելու իր հօրը՝ Յակոբ Օշականի մասին: Բացման քանի մը խօսքերով Տիգրան Շիրվանեան յայտնեց թէ պէտք չկայ ներկայացնելու Վահէ Օշականը որ ծանօթ մարդ է եւ ծանօթ գրիչ:

Վահէ Օշական նախ իր ուրախութիւնը յայտնեց որ Փարիզ կը գտնուի, Փարիզ ըլլալ, ըսաւ, ապրումներու ապրումն է ու անցաւ իր նիւթին: Խօսիլ մարդու մը մասին որ ծանօթ է եւ անծանօթ, իսկ այդ մարդուն իր հայրն ըլլալը թէ բարիք է թէ աղէտ, ինչեց Վահէ Օշական, աւելցնելով թէ պիտի փորձէ առարկայական ըլլալ թէեւ առարկայութիւնն ալ առաքինութիւն չի նկատեր:

Աւելի քան տարի մըն է արդէն, որ Միացեալ – Նահանգներէն սկսեալ, ի մասնաւորի Նիւ – Եորք ոգեկոչուեցաւ Յակոբ Օշականը իր մահուան 50-ամեակին առթիւ: Այդ կապակցութեամբ մեր աշխատակից Րաֆֆի Աճէմեան մանրամասն արձագանգեց այս միտնակներուն մէջ Վահէ Օշականի ելոյթին (1998, Դեկտեմբեր 22 եւ 23) ուրեմն պիտի խուսափինք կրկնութիւններէ:

Վ. Օշական ներկայացուց իր հայրը որպէս մարդ ու որպէս գրագէտ թէեւ կարելի չէ մէկը միւսէն անջատել:

Ան շեշտեց թէ հայրը գրական բոլոր մարզերը օգտագործած է եւ նոյնքան յաջողած բոլորին մէջ, դեռ 20 տարեկանին, երբ գիւղն էր բանաստեղծութիւն գրած է որ հասուն գրիչի մը տպաւորութիւնը կը թողու, գրած է վէպեր, պատմուածքներ, թատերգութիւններ, յուշագրութիւններ ու ուրիշ անաւարտ գործեր: Օշական հսկայ մըն է հայ գրականութեան մէջ եւ ո՛վ որ Օշական չէ կարդացած իրաւունք չունի խօսելու հայ գրականութեան մասին: Օշական ինք կ՚ըլլայ հերոսն է իր վէպերուն եւ ինք ալ ապրած է վիպային հերոսի մը նման: Օշականի գործը այսօր 48 հատոր կը կազմէ, բայց դեռ կան հրատարակելիներ, օրինակ միայն Նամականին կրնայ հինգ հատոր կազմել: Ան մանրամասնօրէն բնորոշեց հօրը գրականութիւնը ցաւ յայտնելով որ ցարդ չէ թարգմանուած անգլերէնի, ֆրանսերէնի, ռուսերէնի եւ այդ ուղղութեամբ եղած աշխատանքները դրական արդիւնքի չեն յանգած: Վ. Օշական մանրամասնօրէն բնորոշեց հօրը գրականութիւնը, ինչպէս ըսինք, ու ներկայացուց նաեւ մարդը, ամուսինը, հայրը իր մտերմութեան մէջ:

Ինչպէս ինք ալ անդրադարձաւ եւ մատնանշեց, իր դասախօսութիւնը քիչ մը ցրուած էր, յաճախ մէկ կէտէն միւսին ցատքելը անկապ քանի մը տպաւորութիւնը կը թողուր երբեմն, արդէն ըլլալով ունկնդրին կեդրոնացման բայց, ընդհանուր ձեւով չահեկան երեկոյթ մըն է զոր մեզի հրամցուցին Համազգայինն ու Վահէ Օշական:

Ա. Մ.

ԱՐԻԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարտի սկիզբէն ի վեր, Սորպոնի հրաւէրով եւ փրոֆ. Ժան - Փիէր Մահէի կարգադրութեամբ Փարիզ ժամանած է Աւիկ Իսահակեան (թոռը՝ Աւետիք Իսահակեանի) որ երկու դասախօսութիւններ տուած է, նիւթ ունենալով Ա. Իսահակեանի կեանքն ու գործերը: Հայաստան կը վերադառնայ Ապրիլ 5-ին:

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 1999

Վենետիկի համալսարանի Հայ լեզուի եւ Մշակոյթի խտացեալ դասընթացքը տեղի կ՚ունենայ Օգոստոս 4 – 24-ին: Քննութիւններ՝ Օգոստոս 25-ին: Ժամանում՝ Օգոստոս 2 - 3-ին, մեկնում՝ 27-ին: Դասընթացքը ունի չորս մակարդակ՝ բացարձակ սկսնակներէ մինչեւ յառաջադէմներ: Դասերը՝ Երկուշաբթիէն՝ Ուրբաթ, օրը չորս պահ, առաւօտեան: Ներկայութիւնը՝ պարտադիր: Փափաքողներ կրնան մասնակցիլ կարճ ժամանակով՝ Օգոստոս 2 – 15: Արձանագրութեան սակը ո՛չ մէկ պարագայի կը փոխուի եւ կատարուած վճարումը որեւէ պատճառով ետ չի դարձուիր: Պէտք է դիմել անձամբ եւ գրաւոր՝ նշելով միշտ հեռաձայնի, եթէ կայ՝ նաեւ հեռապատճէնի ու E-Mail-ի թիւ մը: Պայման է լրացուցած ըլլալ տասնըութ տարեկանը:

Արձանագրութեան սակն է՝ 1.050.000 իտալական լիրէթ, համապատասխան 5.420 Եւրոյի: 700.000 իտալական լիրեթ 2 - 16 շրջանին համար: Այս գումարին 500.000 լիրէթի բաժինը պէտք է կանխաւ վճարուի՝ յետ ընդունելութեան մինչեւ Մայիս 31: Մայիս 31-է ետք կանխավճարը կը բարձրանայ 600.000 լիրէթի: Արձանագրութեան մնացեալ մասը կը վճարուի մուտքի օրը: 10% զեղչ մը կը կիրարկուի անոնց՝ որոնք նախապէս լաւ արդիւնքով մասնակցած են դասընթացքին, գոնէ երկու անգամ: Նոյնպէս մօտիկ ազգականներէ մէկուն (ծնողք, քոյր / եղբայր, կողակից): Ամէն փոխադիր պէտք է հասցէագրուի միայն այսպէս՝ ASSOCIAZIONE PADUS - ARAXES և զրկուի հետեւեալ հասցէին՝ Assoc. Padus-Araxes - c/o Dipt. Studi Eurasiatici - S. Polo 2035 - 30125 Venezia (Italia): Կը խնդրուի բոլորէն երբեք չդիմել դրամատնային փոխանցումի (virement bancaire), միջնորդչէքի բարձր սակերուն պատճառով: Ամէն պարագայի՝ դրամատնային բոլոր ծախքերը դիմողին կը պատկանին:

Կ՚ընծեռուի բնակութեան հնարաւորութիւն համալսարանական ուսանողատուն մը՝ պատմական Վենետիկի մէջ: Օգոստոս 2 - 25 ներառեալ, ամբողջ շրջանին համար, բնակութեան սակն է՝ 980.000 լիրէթ առանձին սենեակի մէջ լոգարանով, 860.000 լիրէթ առանձին սենեակի մէջ առանց լոգարանի, 750.000 լիրէթ 2 / 3 հոգինոց սենեակի մէջ լոգարանով, 625.000 լիրէթ 2 / 3 հոգինոց սենեակի մէջ առանց լոգարանի: Կարճ կեցութեան գիներն են ըստ կարգի՝ 680.000, 590.000, 510.000, 430.000 լիր.: Ամէն ճաշ կամ ընթրիք կ՚արժէ 11.000 լիր., տեղւոյն վրայ վճարելի:

Ի հարկին՝ հեռախօսել Հայր Լեւոն Զէքիեանին հետեւեալ թիւով (041) 52 - 07 - 737, երեկոյեան 9-էն 11 (21–23) Իտալիոյ ժամով: Կը խնդրուի՝ լաւ ըստուգել երկիրներու միջեւ ժամերու տարբերութիւնը: Բացակայութեան պարագային կրկին փորձել կամ լուր մը թողուլ հեռընկալուչին: Չհեռաձայնել Վենետիկի համալսարանի գրասենեակներուն: Տրուած հեռախօսի համարը կ՚ընդունի նաեւ հեռապատճէն:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Արամ հարցուց.

- Ինչպէ՞ս է Լեւոնին նորածինը:

- Հորթը՞, առողջ է, կը մեծնայ օրէ օր: Մեր քովն է:

- Ինչո՞ւ ձեր քովը:

- Ա՛հ, կ՚երեւի տեղեակ չէք. Լեւոն մեկնեցաւ: Ազնիւ տղայ է Լեւոն. իր լաւագոյն ընկերներէն մէկն էի կարծեմ: Երեք տարիներ միասին էինք երկրագործական դպրոցը: Ազնիւ, երբեմն ալ բարի տղայ է, բայց Լեւոն դրամ չահող չէ: Չի կրնար յաջողիլ մեր արհեստին մէջ: Հողը կը պահանջէ բացարձակ նուիրում իրեն, ամէն օր, ամէն վայրկեան: Պահանջկոտ սիրուհի մըն է հողը: Լեւոնին համար չէ ան,

Ֆրանսուա շարունակեց.

- Ո՞ւր մեկնեցաւ: Մեկնեցաւ Փարիզ եւ յոյս ունի որ Ամերիկա պիտի երթայ: Մեր հօրեղբայր մը ունի եղեր Գալիֆորնիա: Անոր քով պիտի երթայ, կը յուսայ: Եթէ հօրեղբայրը մուտքի արտօնութիւն մը ձեռք բերէ ու ղրկէ...

- Ագարակը ի՞նչ եղաւ, հետաքրքրուեցաւ Աստղիկ:

- Ագարակը հօրս էր, վարձու տուած էինք Լեւոնի եւ տուինք: Վարձքը վճարելու կարողութիւն չունեցաւ արդէն:

- Ահա լուր՝ որ այնքան ալ հաճոյք պիտի չպատճառէ Ալիսին, յարեց Աստղիկ:

- Ինչո՞ւ. կը սիրէր արդեօ՞ք ընկերս:

- Սիրել, չեմ գիտեր, չեմ կարծեր: Արդէն մեր տարիքին կը խորհիմ որ դժուար է գիտնալ թէ ինչ է սէրը, կը սիրե՞նք թէ չէ:

- Ահա բարդ, մտահոգիչ հոգեվիճակ մը. փտնդաւոր կ՚ըլլայ ուրեմն սիրահարիլ ձեզի ըսաւ Ֆրանսուա խնդալով:

Առաջինը Արամ վերջացուց իր պաղպաղակը:

– Որքան ալ տարօրինակ թուի ձեզի, ես տակաւին չեմ ելած սա աշտարակին գագաթը, ըսաւ Ֆրանսուա մատովը ցոյց տալով զայն: Հանրակառքը երկու ժամէն կը մեկնի: Փոխանակ սպասելու սրճարանի մը մէջ հոս եկայ բարձրանալու մըտադրութեամբ, բայց ձեզի հանդիպեցայ նոյնքան, թերեւս աւելի պուհունակութիւն պատճառեց ինծի մեր հանդիպումը:

– Եթէ կ՚ուզէք տակաւին կրնանք բարձրանալ, առաջարկեց Աստղիկ՝ ուրախ որ պիտի կրնար այդպէսով Արամէն վրէժ լուծել:

– Ամենայն հաճոյքով, եթէ կրնաք ընկերանալ ինծի:

Երեք երիտասարդները ուղղուեցան դէպի աշտարակը: Մուտքի դուռը փակ էր: Վրան ազդ մը՝ «Գոց նորոգութեան պատճառաւ, վտանգ...

– Ես գիտէի որ այդպէս էր. ատոր համար մերժեցի քիչ առաջ, ըսաւ Արամ իր խօսքը ուղղելով աղջկան:

– Բախտ չունինք եզրակացուց Ֆրանսացին: Կ՚ըսուի որ տեսարանը հոյակապ է վերը: Կը խոստանամ, Օրիորդ, օր մը ձեզի ընկերանալ մինչեւ վեր, եթէ կը թոյլատրէք:

– Այդ կ՚ենթադրէ որ զիրար վերստին պիտի տեսնաք, մէջ մտաւ Արամ:

– Ինչո՛ւ չէ...

Աստղիկ, եթէ համարձակէր, ապտակ մը պիտի տար Արամին բերանին: Զսպեց ինքզինքը: Ժպտեցաւ: Կարմրեցան այտերը: Մնաց լուռ, մինչ Ֆրանսուա, նայուածքը կեդրոնացուց աղջկան վրայ, կը նկատէր որ Հայուհին, այդ պահուն, աւելի քան երբեք ցանկալի էր:

– Երբ առաւօտուն մեկնեցայ ագարակէն, վստահ էի որ ձեզի պիտի տեսնէի այսօր:

Ֆրանսուայի դէմքը գոհունակութիւն կը ցայտէր:

– Վստահ էի, կրկնեց ու ձեռքը երկարեց Աստղիկին:

Կրկնոպլը, Փլաս Վէրտէօն, համալսարանին դրան առջեւն էին: Ուսանող, ուսանողուհիներ կը մտնէին, կ՚ելնէին: Մաս մըն ալ ժողովուրդ կը մնար մայթին վրայ: Կը սպասէր: Զինուորական նուագախումբին ձայնը կուգար հեռուէն, կը մօտենար հետզհետէ: «Ալպեան որսորդները» յաճախ եթէ ոչ ամէն օր, երբ կը վերադառնային մարզանքէ, կ՚անցնէին Փլաս Վէրտէօնէն երթալու համար իրենց զօրանոցը:

Այդ զօրախումբը սիրելի էր ժողովուրդին եւ քաղաքին մէջէն իր անցքը առիթ կ՚ըլլար նոյնիսկ տեղ տեղ ծափահարութիւններու: Կը բաւէր որ մէկը սկսէր...

Կէս օրէն վերջն էր: Աստղիկին օրուան դասաժամերը աւարտած էին: Աստղիկ դուրս ելած էր տուն վերադառնալու համար:

Աղջիկը պահ մը մնաց լուռ, տղուն դիմաց: Ի վերջոյ՝

– Ինչպէ՞ս գիտցաք թէ հոս էի:

– Չէի գիտեր, պատահմամբ: Հոսկէց կ՚անցնէի փարքը երթալու համար: Կ՚ըսուի թէ բախտը, երբեմն...

Ֆրանսուա չվերջացուց իր խօսքը: Քանի մը երկվայրկեան յետոյ միայն աւելցուց.

– Անհուն փափաք մը ունէի ձեզ վերստին տեսնելու, լսելու ձեր ձայնը, խօսելու ձեզի հետ, դիտելու ձեր դէմքը:

(Տար. 8)

(Շար. Ա. էջէն)

զարգացումները, ապահովութեան առընչուող շարք մը հարցերու նկատմամբ Հայաստանի դիրքորոշումը եղն.: Նոյն օրը Վ. Օսկանեան հանդիպում ունեցած է նաեւ Առեւտուրի եւ Արդիւնաբերութեան նախարարի տեղակալ Քիմ Հաուըլի եւ նախորդ օրն ալ բրիտանական Ազատական կուսակցութեան եւրոպական հարցերու թանրեր Տէյվիտ Հիթի հետ: Մարտ 15-ին Արտաքին Նախարարը ելոյթ ունեցած է նաեւ Միջազգային յարաբերութիւններու Թագաւորական Հիմնարկին մէջ, քաղաքագէտներու եւ դիւանագէտներու բազմութեան խօսելով Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան, Լեռնային Ղարաբաղի հարցին մասին:

***

ԵՐԿՐԱՊԱՀՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Մարտ 16-ին Ազգ. Ժողովի Երկրապահ երեսփոխանական խմբակի ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցած են Նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ: Ներկայ եղած են Ազգ. Ժողովի փոխ-Նախագահներ Ալպէր Բազէեան, Եուրի Բախշեան, Հանրապետական կուսակցութեան նախագահ Անդրանիկ Մարգարեան, Հարկային վարչութեան պետ Սմբատ Այվազեան եւ ուրիշներ: Հանդիպումի աւարտին Ա. Մարգարեան լրագրողներուն ըսած է թէ արծարծած են վերջին օրերու կարեւորութիւն ներկայացնող շարք մը հարցեր: Այլ աղբիւրներէ պարզուած է որ քննարկումի նիւթ եղած է նաեւ նախորդ օրը Ազգ. Ժողովին կողմէ ընդունուած ելեկտրականութեան սակագիներու մասին օրէնքին քուէարկութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՏԻԹ ԳՐԷՍՈՆ հակայարձակման անցած է եւ հաշիւ ալ կը մաքրէ «Ֆիկառօ»յին տուած հարցազրոյցով մը: Ան չի վարանիր ըսելու թէ «խմատուններու» տեղեկագիրը խեղաթիւրուած է՝ «աննպաստ եւ ստայօդ ուղղութեամբ» ինչ կը վերաբերի իրեն: Ցաւ կը յայտնէ որ եւրոպական խանդը նոյնը չըլլայ ինչ որ էր Տըլորի, Քոհլի եւ Միթերանի օրով: Թոնի Պլէր ալ անմիջական մեկնումը կը պահանջէ նախագահ Ժ. Սանթէրի եւ կ՚ուզէ որ անոր տեղ անցնի «ծանր կշռող անձ մը»: Ժոսփէնի համար Յանձնախումբին հրաժարումը ծանր արարք մըն է, բայց կը համապատասխանէր կացութեան: Սանթէրի յաջորդութեան թեկնածուներ կան արդէն:

ՓԱՐԻԶԻ քաղաքապետարանի չինծու պաշտօններու հարցին մէջ, Շիրաք ալ խնդրոյ առարկայ է: Տէժիւր դատաւորը ձեռքը նամակ մը ունի ուր Փարիզի նախկին քաղաքապետը պաշտօն մը կ՚ուզէ աշխատաւոր կնոջ մը համար որ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ-ի հաշւոյն կ՚աշխատի: Այլ խօսքով ԷՌ - ՓԷ ԷՌ աշխատելով վճարուի Քաղաքին կողմէ:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ նոր օրինագիծ մը մշակած է ինչ կը վերաբերի քաղաքացիութեան, քիչ մը տարբեր նախորդէն: Ցարդ Գերմանիա ծնած անձ մը օտար ծնողքէ «հողի իրաւունքը» չէր վայելեր: Այս օրինագիծով իրեն կը մնայ ընտրել մէկ կամ միւս (գերմանական կամ ծնողքին) հպատակութիւնը 23 տարեկանին: Բարենորոգումը 15-էն ութ տարիէ կ՚իջեցնէ հպատակութիւն ստանալու ժամանակաշրջանը: Գերմանիա 7,2 միլիոն օտար կ՚ապրի:

ՇԻՔԱԿՈՅԻ մօտ երկաթուղիի արկած մը պատահած է որու հետեւանքով 12 հոգի մեռած են եւ շուրջ 200 հոգի ալ վիրաւորուած, որոնց 127-ը ծանր վիճակի մէջ են:

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ձրի օրաթերթ մը ծնած է՝ Մէթրօ Լոնտոն անունով, տաքչինը իր տեսակին մէջ: Նպատակն է միջին ճամբայ մը գտնել որակաւոր եւ ժողովրդական 12 օրաթերթերուն միջեւ: Այդ 12 օրաթերթերուն ընդհանուր տպաքանակն է 13,5 միլիոն:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55985

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Լուտուար եւ Սոնիա Տէր - Յակոբեան 200 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօրեղբօր՝ Արամ Ղորղորեանի յիշատակին:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

RECHERCHE

pour la Maison de Retraite de Montmorency

1) INFIRMIERE PLEIN TEMPS

2) AIDE SOIGNANT(E)

A partir de Juin 1999

Envoyer C.V. à la Maison de Retraite arménien .
44-50, avenue Charles-de-Gaulle
95160 MONTMORENCY

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀՌՈՄ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը կազմակերպած է այցելութիւն մը Վատիկանի Սիքսթինեան Գրադարանի սրահին մէջ Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700-ամեակին առթիւ բացուած Հռոմ _ Հայաստան ցուցահանդէսին:

Ճանապարհորդութիւնը կը տեւէ՝
ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍ 7-էն,
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 10

Երդուդարձ օդանաւով, պանդոկ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք, շրջապտոյտներ օթոքարով:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 3·300 Ֆր·:

Տեղերը սահմանափակ են:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Ապրիլ 3:

Դիմել հեռաձայնի հետեւեալ թիւերուն՝
01 - 43 - 59 - 67 - 03
01 - 46 - 62 - 01 - 29
01 - 47 - 43 - 12 - 66

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
présente

CONCERT
"DES JEUNES TALENTS"

Sévan MANOUKIAN (soprano),
Nania BREDIK (harpe)
&
Ayumi TAGA (soprano)
Parandzème SARKISSIAN (piano)

Au programme :
Mélodies arméniennes • Massenet • Schumann • Britten

DIMANCHE 21 MARS
à 17 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26

P.A.F. : Adulte 75 F. — Enfant : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՍՓՌՈՒՄՆԵՐԸ EUTELSAT-ՈՎ

Ինչպէս արդէն յայտարարուած էր, որոշ ժամանակէ ի վեր կարելի է դիտել Հայաստանի ազգային հեռատեսիլը ՀԱՊ-ի որոշ երկիրներու, Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ:

Այդ սփռումները կը կատարուին ԷՕԹԷԼՍԱԹ համակարգով, HOTBIRD-3 13 աստիճանի անքէնով, 12111 մեկապայթ յաճախականութեամբ, MTEG - 2 սքանտարտով:

ՀՍԿՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ԳԱՄ ՓԱՆԵԸ ՖՐԷԶ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 19, ժամը 17-ին
Ս. Կարապետ Եկեղեցի

Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1999 pour son Centre de Vacances de Bellefontaine et son Camp Itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assitants sanitaires (medecin ou infirmier en 2eme année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite d'inscription : 15 avril.

MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE
12-14, rue St-Bazile — 13001 Marseille

THEATRE

Le groupe *NAREG DOURIAN*
présente
une comédie en 2 actes
"L'EXTRA-TERRESTRE"

Dimanche 21 Mars à 15 heures 30

— P.A.F. 70 F. —

Pour tous renseignements :

Tél : 04. 91. 50. 15. 09.

PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE DE PARIS

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

Dimanche 28 mars à 13 heures

Pour vous permettre de passer une journée entière dans votre paroisse,

l'**Association Sainte Croix** organise dans la salle de l'église, après la Divine Liturgie et avant la cérémonie de l'Ouverture des Portes

Un grand repas communautaire

Inscrivez-vous dès maintenant :
— Eglise : Tél. : 01 44 59 23 50
— Eparchie : Tél. : 01 40 51 11 90

P.A.F. : Adultes 100 F.
Enfants, étudiants, chômeurs 75 F.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 20, Լ.Դ. օր Մեծի Պահոց: Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ ստսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ՝ խորանը կրկին կը գոցուի:

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ԱՐԵՒԱԳԱԼի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 21
Գալստեան Կիրակին

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ
ՄՈՒՏՆ Ի ՎԻՐԱՊ

Շաբաթ, Մարտ 20, տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

ՀԻՒԱՆԴԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ

Մոնփըլիէի Հայկ. Ամիքալը օգնութեան կոչ կ՚ընէ Հայաստանէն եկած 34 տարեկան կնոջ մը համար (Յասմիկ Թադէոսեան) որ կը տառապի lymphome médiastinal-է եւ որու խնամքի սկզբնական ծախքերը 200·000 Ֆր. են, բայց հիւանդանոցին պահանջած այդ գումարը ընդհանուր նախահաշիւ մըն է:

Գումարները կարելի է ղրկել·
AMICALE ARMENIENNE
DE MONTPELLIER ET SA REGION
SOLIDARITE ASMIK
IMMEUBLE LE PORTUGAL
488, avenue du Père Soulas
34090 MONTPELLIER

Domiciliation
MONTPELLIER COMEDIE (02100)
Bank Identification Code (BIC)
SBCIFR2B

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ - խրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէզիէօյի «էսֆալ փասթոռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20·30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝
04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44
թիւերուն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐՏԵԱՆ
(Երեւանցի)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20·30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville

Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris Tél.: 01. 48. 24. 63. 89
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville Tél.:01. 43. 76. 55. 89

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 19
VENDREDI
19 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·250 Ֆ· — Վեցամսեայ : 635 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·500 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ·
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19·600 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.600

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՎԵՏՐԻՆ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ՎԱՅԱՆԻ ԸՍԱԾԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՒԶԵՐ ՈՐ ՀԱՐՑԸ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ԲԵՐՈՒԻ

Ծերակոյտի արտաքին գործերու յանձնախումբին առջեւ, Արտաքին նախարար՝ Հիւպէր Վետրին կրկնեց, ինչ որ Տանիէլ Վայան ըսած էր Մարտ 10-ին, պատասխանելով Տիկին Ժամպիւի («Յառաջ», Մարտ 13 / 14), այսինքն Ֆրանսայի կառավարութիւնը չուզեր որ Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը արձանագրուի Ծերակոյտի առաջնահերթ օրակարգին վրայ: Պատճառաբանութիւնները չեն փոխուած եւ անոնց լուսապտոյտ անդրադարձած էր «Լը Մոնտ» Մարտ 12-ի իր ողջամիտ խմբագրականով:

Վետրին կը շեշտէ որ թէ Հանրապետութեան Նախագահը եւ թէ կառավարութիւնը կը խորհին որ «Օրէնքին չի մնար որոշումը հռչակել այդ պատմական ողբերգութեան մասին»: Անշուշտ «ցեղասպանութիւն» տարազը չի գործածեր այդ ոստումը կը շարունակէ ճզճիմ եւ ոտեղ սակարկութեան մը առարկայ ըլլալ, ինչ որ միայն վրդովեցուցիչ չէ այլեւ աւելի քան վիրաւորական, հանդէպ մէկուկէս միլիոն նահատակներու: Բայց, Պետութիւններու առեւտրական եւ այլ շահերը կարելի չէ բարձի թողի ընել ժողովուրդի մը ողբերգութեան պատճառաւ...:

Վետրին կ'ըսէ նաեւ թէ Ֆրանսա կ'ուզէ որ կարելի ըլլայ իրեն օգտակար երկխօսութիւն հաստատել բոլորին հետ եւ մտահոգ է որ նման օրէնքի մը որդեգրումը պատճառ կ'ըլլայ ինքն իր վրայ փակուելու եւ կը նպաստէ ուժեղ ազգայնականութիւն մը հաստատելու: Արտաքին նախարարը կը կրկնէ նաեւ Վայանի այլ յայտարարութիւնը թէ Ծերակոյտի Նախագահներու ժողովը կրնայ հարցը արձանագրել տալ լրացուցիչ (գոմփլէմանթէր) օրակարգին վրայ: Այդ ժողովը կը գումարուի Մարտ 23-ին:

ԼՂՀ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԼՂՀ նախագահ Ա· Ղուկասեան եւ Արտաքին գործերու նախարար Ն· Մելքումեան ԱՄՆ այցէն վերադարձի ճամբուն վրայ կայք մը ունեցան Փարիզ ու մամուլի ասուլիս մը տուին Մարտ 17, Չորեքշաբթի երեկոյեան, Հայաստանի դեսպանատան սրահին մէջ: Ուշագրաւ էր նախագահ Ա· Ղուկասեանի բարձր տրամադրութիւնը որ արդիւնք էր ունեցած հանդիպումներուն ներշնչած լաւատեսութեան: Համոզում յայտնեց որ իրենց այցը ազդակ կ'ըլլայ Ղարաբաղի իշխանութեան դիրքորոշումին նկատմամբ Նախկին վերաբերումները փոխելու: Շատ ջերմ մթնոլորտի մէջ անցած էին ԱՄՆ-ու Գոնկրէսի անդամներու, ծերակուտականներու, քաղաքական այլ շրջանակներու հետ չփումները· ան գոհ էր եւ ուրախ յատկապէս որ իրենց այցը առիթ տուած էր խօսակիցներու մտքին մէջ Ազրպէյճանի քարոզչութեամբ ԼՂՀ-ի կեցուածքին մասին ժխտական տպաւորութիւնը սրբագրելու: Ըսաւ թէ ԱՄՆ-ու պաշտօնական դէմքերը տեսած էին խաղաղութեան ու շրջանին մէջ կայունութեան ձգտելու իրենց անկեղծ ջանքը, մինչ Բաքուի յայտնի նըպատակն էր ժամանակաւոր կերպով կասեցնել այդ ընթացքը:

Նախագահը գոհ էր հայ համայնքին հետ ունեցած հանդիպումներէն ալ· այն տպաւորութիւնը ստացած էր որ ԼՂՀ-ի տնտեսապէս, մանաւանդ ներդրումներով օգնելու անկեղծ տրամադրութիւն կար ու զանազան պայմանաւորումներ եղած էին: Գոհ էր մանաւորաբար նշմարելով որ համայնքը զիրենք ընդունելու, իրենց հետ հանդիպելու ընթացքին կատարեալ միասնութեան մը պատկերը պարզած էր:

Ներկայ շուրջ տասնեակ մը լրագրողներու ուղղած հարցումներուն պատասխանելով Ա· Ղուկասեան կրկնեց Մինսկի խումբին կողմէ կատարուած «ընդհանուր պետութեան» առաջարկին մասին իրենց տեսակէտը· ըսաւ թէ այդ սահմանումը իրեն համար շօշափելի նշանակութենէ զուրկ է, բայց իրենք ամէնէն կարեւորը կը նկատեն ԼՂՀ - Ազրպէյճան բանակցութիւններու սկիզբ մը ու այդ նպատակով կ'ընդառաջեն ամէն կարելի քայլի:

Համեմատելով Ղարաբաղի ու Քոսովոյի պարագաները, ան մատնանշեց գլխաւոր տարբերութիւնը. Քոսովոյի մէջ միջազգային հանրութեան միջամտութիւնը արգիլած էր պատերազմը· այդ նոյն հանրութիւնը այսօր իրաւունք ունէր ուրեմն, պահանջներ ներկայացնելու: Մինչդեռ Ղարաբաղի պարագային ոչինչ ըրած էր միջազգային հանրութիւնը, ուստի ոչ մէկ իրաւունք ունէր պահանջի: Կրկնեց թէ իրենց համար անընդունելի էր ինքնավարութիւնը եւ Ազրպէյճանի ենթակայութեան ամէն ձեւ:

Լ· Տէր-Պետրոսեանի նախկին խորհրդական Ժ· Լիպարիտեանի վերջերս Բաքու կատարած այցին մասին հարցումին Ա· Ղուկասեան պատասխանեց թէ առիկա կը նկատէ Ազրպէյճանի քարոզչական գործունէութեան տրուած նեցուկ «մեր նախկինների կողմից»: Շեշտեց թէ Ժ· Լիպարիտեան ոչ մէկ լիազօրութեան ու հանգամանքի տէր է· բայց անշուշտ Բաքու կը փորձէ շահարկել տրուած փաստը: Այդ առիթը պէտք չէր տալ անոր:

Ինչ կը վերաբերի պատերազմի կրկին բռնկումի վտանգին, ԼՂՀ նախագահը ըսաւ թէ Ազրպէյճանի այդ ուղղութեամբ պատրաստութիւնը մատնող փաստեր կան, կը զինուի, եւլն·: Բայց, իր կարծիքով, այնքան ատեն որ Ղարաբաղ ունենայ հըզօր բանակ, այդ հաւանականութիւնը տըկար կ'ըլլայ: Ինք չի կարծեր որ պատերազմի դիմելու լուրջ տրամադրութիւն ունի Բաքու, քանի որ առիկա նոր կորուստներ կրնայ պատճառել անոր ու զրկել տնտեսական գործօններէ:

Ա· Ղուկասեան լուրջ չէր նկատեր ՕԹԱՆ-ի անդամ ըլլալու, իր տարածքին վրայ ամերիկեան կամ թրքական զինուորական խարիսխ ունենալու Բաքուի ձըգտումները: Ըսաւ թէ իրականութիւնը եւ փափաքները տարբեր բաներ են: Իսկ Ն· Մելքումեան հերքեց այն լուրը թէ ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարը ողջունած է ՕԹԱՆ-ի անդամակցելու Բաքուի որոշումը:

Ուղղուած հարցումներով նիւթ եղաւ ԼՂՀ Առողջապահութեան վիճակն ալ: Նախագահը ըսաւ թէ յատկապէս մեծ կարիք կար մանկական պատուաստներու եւ այդ մարզին մէջ օժանդակութեան անմիջական պէտք ունէին: Փորձած էին Հայաստանէն ապահովել անհրաժեշտը, սակայն հոն ալ կացութիւնը աւելի փայլուն չէր ու անհրաժեշտ կը նկատուէր Սփիւռքի, արտաքին շրջանակներու հետաքրքրութիւնը:

Շուրջ ժամուան մը ասուլիսը աւարտեցաւ Նոյեմբերին կատարուելիք ընդհանուր հանգանակութեան արշաւին լայն մասնակցութեան հրաւէրով: Հանգանակութիւնը առիթ պիտի տայ շինելու Ղարաբաղի հիւսիս - հարաւ Մարտակերտ - Հադրութ ճանապարհը, ինչ որ շատ կենսական նշանակութիւն ունի:

Ա· ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԵՆՓՐԵՍ»

(Մարտ 17 / 18)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՕԹԸ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑԱԾ

Ազգ· Ժողովի Մարտ 17-ի նիստին քննարկուած ու վաւերացուած են միջազգային եօթը պայմանագրեր, ոմանք՝ 1995-ին ստորագրուած փաստաթուղթեր, ինչպէս օր· «Հայաստանի կառավարութեան եւ ՕԹԱՆ-ի միջեւ ապահովութեան համաձայնագիրը», կամ Գերմանիոյ հետ կնքուած Հայաստան գտնուող գերմանացի զօրամիկներու շիրիմներու մասին համաձայնագիրը: Վաւերացուած են նաեւ ԹԱԻՍ-ի վերաբերող յուշագիրը, Գանատայի կառավարութեան հետ ներդրումներու խրախուսման եւ պաշտպանութեան մասին համաձայնագիր մը եւլն·: Իսկ «Տարբերկրեայ պետութիւններից եւ միջազգային կազմակերպութիւններից ըստացուած փոխառութիւնների եւ վարկերի օգտագործման մասին» որոշումին նախագիծը չէ ընդունուած:

***

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մարտ 17-ին, Երեւանի Պետական Համալսարանի մեծ սրահին մէջ ուսանողներու եւ դասախօսներու հետ հանդիպում մը ունեցած է ԱԺՄ նախագահ Վազգէն Մանուկեան: Ան անդրադարձած է 1988-ին ծայր առած Ղարաբաղեան Շարժումին, որու առեղծած ոգեւորութիւնը, սակայն, տարիներու ընթացքին հետզհետէ մարեցաւ. ատոր պատճառ եղան նաեւ կեղծ ընտրութիւնները: ԱԺՄ-ի ղեկավարին կարծիքով Հայաստան պէտք չէ որ պայքարի ձեւաւորուած համաշխարհային քաղաքական համակարգին դէմ, այլ ընդհակառակն, պէտք է փորձէ տեղ գրաւել անոր մէջ, եւ փորձէ այդ ձեւով լուծել ԼՂՀ հարցը: Ինչ կը վերաբերի երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութիւններուն Վ· Մանուկեան բացառած է ԻՄ-ի հետ որեւէ դաշինք, իսկ Կ· Դեմիրճեանի գլխաւորած ՀԺԿ-ի հետ բանակցութիւններն ալ արդիւնք տուած չըլլալով, ԱԺՄ-ն կը մասնակցի առանձին ցուցակով: Ան կասկած յայտնած է այս ընտրութիւններուն արդար բնոյթին մասին, աւելցնելով սակայն՝ «Մի քայլ առաջ լինի՝ մենք դա կ'ողջունենք»:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ներքին Գործերու եւ Ապահովութեան նախկին աշխատակիցներ Լեւոն Աբրահամեան եւ Աշոտ Խաչատրեան որոնք ամբաստանուած էին անցեալ տարուան Մայիս 16-ին Իրանի քաղաքացի Վարուժ Անդրէասեանի վրայ յարձակում գործելու, զայն ազատութենէ զրկելու եւ անկէ հարիւր հազար տոլար շորթելու յանցանքով, դատապարտուած են բանտարկութեան պատիժներու: Մարտ 17-ին Արարկիրի Ա· ատեանին մէջ տեղի ունեցած դատավարութեան դատաւորը ութ տարի արգելափակում վճռած է անոնցմէ առաջինին եւ տասը տարի ալ երկրորդին համար: Դատարանը որոշած է նաեւ գրաւում անոնց գոյքերուն 50 տոկոսին եւ պատիժի կրում՝ ծանր ռեժիմի տակ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷԼԻԱ ԳԱԶԱՆԻ շնորհուելիք սինեմայի պատուոյ Օսքարը Մարտ 21-ին կը շարունակէ բուռն բանավէճի նիւթ ըլլալ: Ծընած Պոլիս 1910-ին յոյն ընտանիքի մը ծոցը, բուն անունով՝ Գազանճօղլու, իրագործած է շուրջ 20 ֆիլմեր Միացեալ Նահանգներու մէջ. ամէնէն ծանօթներէն են՝ «Խուճապ փողոցին մէջ» (1950), «Էօն Թրամուէյ Նոմէ տէզիր» (1952), «Կեցցէ՛ Զափաթա» (1952) եւ մանաւանդ «Ամերիկա՛, Ամերիկա» ուր նաեւ լուսարձակ ներկայացուած էր հայկական ցեղասպանութեան ողբերգական հետեւանքը: Բանավէճի պատճառն է Է· Գազանի դիրքը Մք· Քարթիզմի օրերուն: Հակառակորդները կը մեղադրեն զինք որ մատնութիւն ըրած է 1952-ին, երբ համայնավարները կը հալածուէին գեղարուեստական շրջանակներուն մէջ (թատրոն, սինեմա եւայլն): 25 տարի առաջ արձանագրուած կարգ մը խօսակցութեանց մէջ, որոնք նոր կը հրապարակուին, Գազան կը բացատրէ որ համոզուած էր որ համայնավար դաւ մը կայ ԱՄՆ-ի դէմ: Գազանը պարգեւատրելու որոշումը վրդոված է մանաւանդ անոնք որոնք այդ սեւ ցանկին վրայ եղած են: 1952-ին, Ներկայացուցչական Ժողովին հակամերիկեան գործունէութիւններուն յանձնախումբին առջեւ, Գազան ութ բարեկամներ, Կրուփ Թիաթրըի անդամ մատնած է որպէս համայնավար: Ամէն պարագայի մէջ, ճէֆ Եունկի շնորհած իր հարցազրոյցին մէջ ալ բացայայտ է իր խորշումը համայնավարութեան հանդէպ, զոր լաւ ճանչցած է, իր իսկ փորձառութեամբ, 30-ական թուականներուն երբ անդամ էր կուսակցութեան: Համայ-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՄԱՐՏ 13՝ ՍԱԼ ԿԱՎՕ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՀԱՅ ԵՐԳԸ՝ ԽՈՐՀՐԴԱՆԻՇ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՅԱՒԵՐԺՈՒԹԵԱՆ

Իրրեւ բնական տարերք՝ կա՛յ ժողովուրդներու մշակոյթին մէջ խորհրդանիշ մը աւելի օրինակելի՝ քան իր երգը:

Վստա՛հ՝ փիլիսոփայութեան մը խտացումն է երաժշտութիւնը:

Եթէ գիտակցինք անոր ուժին:

Նման խորհրդածութիւններ կ'ըլլան լսած մօտիկս, իրրեւ վարդապետին խօսքը՝ զորս վերլուծելէ հետ վերյիշուած համերգի ընթացքին, սարքուած Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի եօթանասունամեակին առթիւ:

Նշանաւորելիք աւուր համեմատ:

Ահա՛ յայտագիր մը պատրաստուած արուեստի բարձր մակարդակով, որ կը պատասխանէր հայ երգասէրներու ակնկալութեան պահանջին:

Ունկնդրի թէ պատասխանելու, թէ՛ կատարողական եւ կազմակերպչական գեղեցկութեան վրայ, գեղարուեստական պատրաստուած վերելքի համերգ մը:

Անկեղծ պիտի ըլլար նշել թէ այս բացառիկ յայտագիր մը մենք փոխ իրրեւ արուեստագէտ պատրաստելու համար ալ յաջողուած մէջն է:

Գալով Կոմիտաս վարդապետի. ըսած ըլլա՛ր իր աշակերտուհիին՝ «աղջի՛կս, մոռցի՛ր բեմը, խոսականն օփերա չէ՛ երգածդ ... արտին մէջն զգայ ինքզինքդ, պարզ, գեղջկուհին պարզութիւնը, շուրջդ հարսնուկներ, ամպոտած երկինքը գիտէ՛...»

Ու մայրս կ'երգէր: Կոմիտաս: Ձեմ գիտեր ինչպէ՞ս: Կը գմայլէի: Երեկ դէշեր Աննա Մայիլեան գտացուց մեզի այդ բոլորը իր յուզիչ մեղմաղձոտ ձայնով:

Երբեմն կը պակսէր պարզութիւնը, բայց արիւնոզ, հեւքոտ քան մ'ալ կար իր մանրանկարներուն մէջ:

Կատարողական հիանալի գիտակցութեամբ կ'ընկերանար իրեն դաշնակի վրայ Վիլֆրիտ Հումպէր: Այն աստիճան որ բոպէ մը, Ռոմանոս Մելիքեանի «Մի լա՛ր»ի ընթացքին ուշադրութիւնս սահեցաւ դէպի դաշնակ:

Աննա Մայիլեան ունի իրապէս գեղեցիկ թաւ, խորունկ թաւշային ձայներ, մինչ բարձր նօթերը կրնան տակաւին զօրանալ, պահելով միշտ իրենց յատուկ բիւրեղեայ արտայայտիչ հնչողութիւնը:

Ահա՛ այսպէսով է որ կարելի է հայ երգահաններուն պատմական վաստակը արտայայտել:

Առանց մոլին ըլլալու նեղմիտ ազգայնամոլութեան մը, կա՞յ աւելի օգտակար ճամբայ հոգեւին հայ մնալու: Խելացի մշակումը հայկական մեղեդիներուն, ինքնատիպ իրենց չեշտերով:

Եթէ զանց առնենք արեւմուտք – արեւելքի միջեւ՝ հայ երգի մեկնաբանութեան, չարժումներու արագութեան, բառերու առոգանութեան ու արժեւորումին մէջ տիրող չեշտուած տարբերութիւնները՝ մանաւանդ Կոմիտասի պարտգային՝ անվարան կարելի է ըսել թէ Աննա Մայիլեան յաջողեցաւ տալ մեզի հայ երգահաններու մեղեդիներուն, ինչպէս նաեւ անանուն շարականի մը ընդմէջէն, ամենակարեւորը՝ տարրական զգալի յուզումը: Հայ ոգին:

Գիչերուան երկրորդ արուեստագիտուհին դեռատի Շուշան Սիրանոսեան՝ յայտնաբերեց իր արհեստագիտական արժէքը Եդուարդ Միրզոյեանի «Ներածութիւն եւ Մշտագնաց չարժման» ընթացքին: Գործը տպաւորեց մեզ Շուշան Սիրանոսեանի ճպոտով որ կը հոսէր վճիտութեամբ առանց ակնյայտ արտաքին ճիգի, հեղասահ, հեշտագին դնացքով: Խորութիւն ալ ունի իր նուագը, նաեւ գործին լիակատար ըմբռնումը: Յայտագրի առաջին մասը կը վերջանար Մոցարթով:

Մոցարթ՝ հինգերորդ Լա մաժէօր քոնչէրթօն՝ ամենադժուարին գործը յայտագրին: Ամենադժուարին մեկնաբանութիւնը նաեւ: Կարծէք, չէ կարելի դիւրաւ ամփոփել, կաղապարել անոր հանճարեղ տեսիլքը, երբ այնքան պարզ ալ կը թուի ունկնդրութեան ժամանակ:

Գտնել անոր հարուստ հոգեբանութիւնը իր ամենապարզ տարազովը, առանց կորսնցնելու այդքան երեւելիները գործին: Սրամտութեամբ, տխրութեամբ, բարեմտօրէն, զուարթագէմ, ու այդ բոլորը ինքնավարժ հասկացողութեամբը Մոցարթի սիրահար մեկնաբանին ու կատարեալ արհեստագիտութեամբ:

Երբ Պէթհովէն դիւրաւ կ'իյնէ՝ Մոցարթ կը վերացնէ:

Հարկ է սակայն յարմար գետինը պատրաստել նախ:

Շուշան Սիրանոսեան տուաւ անոր ջութակի թաքուն ծալքերով պճնուած քոնչէրթօն իր զգացումներուն համապատասխան: Եւ լաւ է՛ր որ այդպէս ըլլայ: Առանց իյնալու ընդունուած կաղապարներու նեղ սահմաններուն մէջ:

Աքատէմի Սէն - Լուի - ան - լ'Իլ-ի նուագախումբը ըրաւ կարելին՝ իր կարելին՝ ընկերանալու այս խոստմնալից ջութակահարուհիին որ ունի արդէն բոլոր տուեալները կարենալ բարձրանալու համար աշխարհի վանազան բեմերուն վրայ:

Նուագախումբը, Ալեքսանդր Սիրանոսեանի հոգածու ճպոտին էր յանձնուած որ ունէր դժուարին պարտականութիւնը ընկերանալու իր աղջկան:

Եղան երկու լրացուցիչ ճպոտներ՝ որոնք կրցին սրահը մեծապէս ոգեւորել:

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Փարիզ, Մարտ 14, 1999

***

ԽՄԲ. «Յառաջ»ի. _ 70-ամեակի այս ձեռնարկին պատկերը ամբողջացնելու համար, աւելցնենք որ երեկոյթին սկիզբը, Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան նախագահուհին՝ Տիկին Հելէն Մերճանեան, հայերէն եւ ֆրանսերէն, անդրադարձաւ կազմակերպութեան գործունէութեան, անոր հանրօգուտ կազմակերպութեան նկարագրին (շնորհուած կառավարութեան կողմէ), ոչ – կառավարական կազմակերպութիւն ընդունուելու հանգամանքին, որով կը մասնակցէր միջազգային համագումարներու եւ ընդհանուր կերպով տարած բոլոր բարեսիրական աշխատանքներուն Ֆրանսա եւ Հայաստան: Հանդիսութիւնը փակեց Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Արք. դրուատելով Կապոյտ Խաչի արժանիքները, հուսկ՝ Պահպանիչով:

ցուցահանդէս

ՎԱԼՄԱՐ ԵՒ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Վալմար (Վլադիմիր Մարգարեան) ծանօթ արուեստագէտ է արդէն Ֆրանսահայութեան յաջորդական ցուցահանդէսներով (Փարիզ 1987, 1994, 1996, Մարսէյլ 1994): Ցուցահանդէսներ տուած է նաեւ Հայաստանէն դուրս այլ երկիրներ ինչպէս՝ Միացեալ – Նահանգներ, Զուիցերիա, Հունգարիա, Յունաստան, Անգլիա, Լիբանան, Գանատա եւայլն:

Վալմար ծնած է Գիւմրի 1948-ին, աւարտած է Երեւանի Գեղարուեստի Հիմնարկը, աշակերտած է նկարիչ Ե. Քոչարի: Տարիներու երկայնքին կատարած է գիրքերու եւ թատերական ներկայացումներու ձեւաւորումներ: 1994-էն անդամ է Նկարիչներու Միջազգային Միութեան:

Արուեստագէտին աղջիկն ալ նկարիչ է: Հռիփսիմէ Մարգարեան ծնած է Երեւան 1975-ին, աւարտած է տեղւոյն Պետական գեղարուեստի Հիմնարկի արդիւնաբերական կրաֆիքայի բաժինը:

Իր գործերը ցուցադրուած են Երեւան, Գանատա, Միացեալ – Նահանգներ:

***

Այժմ երկու նկարիչներուն գործերը պիտի ցուցադրուին Փարիզ Մարտ 23-էն Ապրիլ 3 (*):

(*) Cité Internationale des Arts,
18, rue de l'Hôtel de Ville,
Salle 4 (sauf dimanche et lundi).

ԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՂԷՏԸ ՉԻ ԽԱՆԳԱՐԵՐ ՄԵՌԵԼՈՒ ՀԱՆԳԻՍՏԸ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Երբ Արցախի ազատամարտիկները դիւցազնական հակայարձակով եռ կը մղէին ազերի զօրքերը, ազատագրելով հայկական հողերը եւ ապահովութեան գօտի մը ստեղծելով լեռնային հողամասին շուրջ, չէին զուշակեր իրենց սպասող աղէտ մը. իրենց նահանջի ընթացքին՝ Ազերիները ճամբաներու վրայ եւ դաշտերու մէջ ցանած էին ականներ. այդ հականհատական ռումբերը, չինուած մետաղէ կամ կերպընկալ նիւթերէ, եւ անտեսանելի դարձած ափ մը հողով, որոնք կը պայթին անցորդին ոտքին տակ: Եթէ արկածը անմիջապէս չսպաննէ ենթական, առնուազն զայն կ'անդամահատէ մէկ կամ երկու ոտքերէն եւ ձեռքերէն, ձեւազեղծելով նաեւ դէմքը:

Յստակ թիւ մը չունինք հայկական ուժերուն այս ձեւով կրած ընդհանուր կորուստին – մեռեալ եւ հաշմանդամ _ մասին: Գիտենք թէ նոյնիսկ զինադուլէն ետք հայ բնակչութիւնը _ այր, կին երախայ – շարունակեց զոհեր տալ իր տեղափոխումներուն եւ հողամշակութեան աշխատանքներուն ընթացքին, երբ կը գործածէր ազատագրուած եւ ապահով ընկալուած հողամասերը եւ արահետները: Այս շարունակուող նահատակութիւնը մեծ մասամբ վերջ գտաւ, երբ պարոնուհի Քարոլայն Քոքս իր հետ Արցախ բերաւ անգլիացի մասնագէտներ, որոնք անհրաժեշտ սարքերով վնասազերծեցին ռումբերը: Այսօր ականներու տարածք մը կը բաժնէ Արցախի եւ Ազրպէյճանի հողամասերը:

Ականներու հարցը կը շարունակէ ըլլալ համամարդկային ողբերգութիւն մը: Ամէն տարի աշխարհի չորս ցամաքամասերուն ականները կը պատճառեն 26.000 զոհեր: Անոնց ընդհանուր թիւը աւելի է քան հիւլէական, քիմիական եւ կենսաբանական բոլոր զէնքերուն պատճառած զոհերուն գումարը: Ականներուն եղերական յատկութիւնն է կեանքերու շարունակ մանգաղումը, երբ զինադադար ստորագրուած է եւ կամ հաշտութիւն գոյացած՝ թշնամի երկիրներուն միջեւ: Վերադարձող գաղթականին տան սեմին զինք կը սպասէ սպաննիչ ականը:

Ականներուն «յաճախորդները» եւ միաժամանակ զոհերն են գլխաւորաբար ասիական եւ ափրիկեան յետամնաց կամ նոր զարգացող պետութիւնները, հետեւաբար աղքատ եւ օգնութեան կարօտ ժողովուրդները, սկսեալ Ռուանտայէն, Զայիրէն, Մոզամպիքէն մինչեւ Աֆղանիստան եւ Գամպոճիա, ներառեալ Անկոլա, Էրիթրէ, Մոզամպիք, Սոմալի, Սուտան, Իրաք (Քիւրտիստան) եւ այլ երկիրներ: Բնականաբար անոնցմով բերրի դաշտի մը վերածուեցաւ նաեւ Պոսնիան: Ականներու տարածումը կը դիւրանայ անոնց դիւրամատչելի գինովը եւ գործածականութեամբը. կարելի է մեծաքանակ գնել հատը երեք - չորս տոլարի: Ամերիկեան Արտաքին Նախարարութեան համաձայն՝ աշխարհի մէջ այսօր 80 – 110 միլիոն ականներ ցրուած են 71 երկիրներու մէջ: Միջազգային Կարմիր Խաչին համաձայն, վերոնշեալ թիւերը կը բարձրանան 120 միլիոնի: Հարցին տխուր կողմը այն է, որ եթէ անոնց թիրախը զինուորականութիւնն է, սակայն ընդհանրապէս զոհն է քաղաքային բնակչութիւնը, _ ամէն տարիքի եւ սեռի անմեղ աշխատաւորներ, կիներ, երախաներ: Այս վերջինները կը կազմեն զոհերուն 20 տոկոսը: Վիճակագրութեան մը համաձայն, Գամպոճիոյ մէջ 236 անձերէն մէկը հաշմանդամ դարձած է պայթած ականներէն: Ասիոյ մէջ նման ականներ արտադրող եւ ծախող մեծագոյն երկիրն է Չինաստան: Մեծաքանակ արտադրող երկիրներ են նաեւ Ռուսիա եւ Ամերիկա:

Մարդկութեան այս աղէտին առաջքը առնելու համար միջազգային անդուլ աշխատանք կը տարուէր վերջին տասնամեակին: 1997 Դեկտեմբերին, 122 երկիրներ Գանատայի մէջ ստորագրած էին Օթթաուայի Համաձայնագիրը, որ կ'արգիլէր ականներու պատրաստութիւնը, արտածումը եւ գործածութիւնը: Համաձայնագիրին գլխաւոր մէկ ջատագովն էր Գանատայի Արտաքին Գործոց Նախարար Լօյտ Էքսուորթի, Մարտ 1-ին, Ժընեւի մէջ պաշտօնապէս ի զօրու դարձաւ Օթթաուայի Համաձայնագիրը, զոր արդէն ստորագրած էին 134 պետութիւններ, իսկ վաւերացուցած՝ 60 երկիրներ: Մերժեցին ստորագրել Չինաստան, Միացեալ – Նահանգներ, Ռուսիա, Իսրայէլ, Թուրքիա, Եգիպտոս, Հնդկաստան, Գուպա, Սերպիա, Վիէթնամ, երկու Գորէաները, եւ ուրիշներ:

Մեծամասնաբար մեծ պետութիւններուն մօտ է որ տեսանելի է վերապահութիւնը, եթէ ոչ ընդդիմադրութիւնը նման պարտադրանքներու: Անգլիա կ'ուզէ, օրինակ, որ հականհատական ականներու գործածութեան արգելքը ի զօրու չըլլայ պատերազմի կամ զինեալ բախումներու ընթացքին: Կը պահանջուի որ անոնց փոխարէն արտօնուին «խելացի» ականները, որոնք ինքնաբերաբար կը չէզոքացուին տուեալ ժամանակ մը _ ամիս մը – ետք: Այսուհանդերձ Անգլիոյ վարչապետ Թոնի Պլէրն է որ գլխաւոր ջատագովը եղաւ Համաձայնագիրին անհրաժեշտութեան:

Ամերիկեան ներկայ կառավարութիւնը մերժեց յարիլ Օթթաուայի Դաշնագիրին, Փենթակոնի ընդդիմադրութեան պատճառով: Այդ ժխտական կեցուածքին որպէս պաշտօնական բացատրութիւն եւ արդարացում կը տրուի Գորէան, ուր հիւսիսի եւ հարաւի պետութիւնները բաժնուած են ականներու գօտիով: Այսպէս, կը բացատրէ Փենթակոն, համայնավար Գորէան կրնայ հարաւ թափանցել եւ վտանգել ամերիկեան բանակայիններուն կեանքը: Ուրիշ մէկ բացատրութիւնը կ'առնչուի տնտեսականին. Ուաշինկթընի համար աւելի սուղ պիտի արժէր պաշտպանութեան նոյնքան ազդու էլեկտրոնիկ համակարգը: Միացեալ - Նահանգներ ականներով ծածկած են նաեւ Իրաքի ընդարձակ հողամասեր:

Մասնաւորաբար ուշագրաւ պարագայ մըն է Միացեալ – Նահանգներու ժխտական կեցուածքը կարգ մը համամարդկային հարցերու հանդէպ, որոնց պաշտպանութեան լծուած է ինք: Ամերիկա բարձր պարզած է դրօշակը վսեմագոյն սկզբունքներու, _ Համաշխարհային խաղաղութիւն, միջազգային արդարութիւն, ժողովուրդներու ապահով զարգացում, անցեալի սխալներու ախտաճանաչում եւ ի հարկին՝ վնասներու հատուցում, մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու բացայայտում, ոճրագործներու հետապնդում եւ օրինական պատժում: Նախկին Եուկոսլաւիոյ մէջ, Ատլանտեան Ուխտի երկիրներու զօրքերը, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի, այսօր լծուած են մարդկութեան դէմ պատերազմական ոճիրով ամբաստանուած ոճրագործներու որսորդութեան, զանոնք յանձնելու համար Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին:

Նման ինքնահակասումի մէջ կը գտնուի Ուաշինկթըն, երբ կ'ընդդիմանայ համաշխարհային ոճրային դատարանի ստեղծման որոշումին, որ տրուած էր անցեալ Յուլիս 17-ին Հռոմի մէջ 120 երկիրներու համաձայնութեամբ: Այս ժխտական դիրքին որպէս առաջին բացատրութիւն ըսուած էր թէ Ամերիկա կը վախնայ թէ իր խաղաղասիրական ուժերը իրենց առաքելութեան ընթացքին կրնան ամբաստանուիլ պատերազմական ոճիրներով: Սակայն այդ չէ թուիր ըլլալ իսկական պատճառը:

Նման վախէ մը մղուած, Ֆրանսա նաեւ սկիզբը մերժած էր ստորագրել, մինչեւ որ Անգլիա միջնորդական որոշում մը առաջարկած էր, թէ օրէնքը ի զօրու պիտի դառնայ եօթը տարի ետք: Գիտենք թէ ֆրանսական զինուորականները մարզած էին Ռուանտայի բանակը, որ գործադրեց թութսի փոքրամասնութեան ցեղասպանութիւնը շուրջ հինգ տարի առաջ: Ֆրանսա վախը ունի որպէս վկայ կանչուելու Միջազգային դատարանին առջեւ: Ամերիկա նոյն վախը ունի: Հակառակ շատ մը երկիրներու վերաբերեալ Գոնկրէսի արգելքներուն, ամերիկեան մասնաւոր ջոկատներ մարզած են օտար բանակներ եւ երբեմն գործօն դեր մը ունեցած են անոնց զինուորական գործողութիւններուն մէջ՝ քաղաքականի կողքին, մասնաւորաբար հարաւային _ Ամերիկայի եւ Գա-[illegible] 9 երկիրներուն, ինչպէս

փաքիստանի եւ Ինտոնեզիոյ մէջ, երկիրներ՝ ուր մարդկային իրաւունքները շատ խեղճ վիճակ մը կը պարզեն կամ կը պարզէին, — Սալվատոր, Փանամա, Էքուադէօր, Կուաթեմալա եւ այլն: Այսուհանդերձ, Ամերիկեան Պետական փոխ - քարտուղարութիւնը նման զինուորական գործակցութիւնները նկատած էր որպէս «մեր ծածկուած մեծագոյն ինչքը», հաստատելով (?) — հաստատուեցաւ ... թիւնը:

Միացեալ — Նահանգներ տառապած են համաշխարհային, երկրագնդային պատասխանատուութիւններ: Իր աշխարհատարած գերակայութիւնը պահպանելու համար, ան պէտք ունի լրաքաղ ստասարկութիւններու կողքին անպաշտօն կամ գաղտնի զինուորական ջոկատներու գոյութեան, երբ պաշտօնական զօրքեր կարելի չէ պահել տեղւոյն վրայ: Հետեւաբար ան շատ խոցելի կը դառնայ համաշխարհային ոճրագատ ատեանի մը գոյութով: Ուաշինկթըն չուզեր եւ չի կրնար ստոնել որ ուրիշ երկիրներ միջամուխ ըլլան իր ներքին գործերուն թէ արտաքին գործողութիւններուն: Եւ կը ըսպառնայ նոյնիսկ որ իր զինուորական պաշտպանութիւնը պիտի զլանայ բոլոր այն տկար երկիրներուն, որոնք պէտքը ունին անոր: Ակներեւ կը դառնայ նաեւ ուրիշ իրողութիւն մը. երկրին քաղաքական ղեկավարութիւնը ինչ որ ալ որոշէ, Փենթակոն եւ ապահովութեան սպասարկութիւններ ունին իրենց ծրագիրը, զոր կարելին կը կիրարկեն որպէս զուգահեռ քաղաքականութիւն:

Այս տուեալներու լոյսին ներքեւ պէտք է նաեւ քննարկել ականներու գործածութեան դէմ Ուաշինկթընի — Փենթակոն — ընդդիմադրութիւնը Օթաուայի Համաձայնութեան: Որոշ է նաեւ թէ, եթէ նոյնիսկ աշխարհի երկիրներուն բոլոր խորհրդարանները զայն վաւերացուցած ըլլան, ան պիտի մնայ որպէս անզօր տառ: Միայն Ուաշինկթընի պաշտպանութեամբ եւ անոր ճնշումներուն հետեւանքով է որ շատ մը դաշնագիրներ եւ միջազգային օրէնքներ կը գտնեն իրենց գործադրութիւնը, մասնաւորաբար տկար երկիրներու պարագային, որոնք պէտք ունին ամերիկեան օժանդակութեան կամ կը վախնան ամերիկեան պոյքոթէն: Եւ Համաձայնագիրին մերժումին հարցով Ուաշինկթըն առանձին ալ չէ. իր կողքին են Ռուսիա եւ Չինաստան: Ինչպէս կը տեսնուի, փոքր ժողովուրդներու աղէտը անհանգիստ չըներ մեծերը:

Օթաուայի Համաձայնութիւնը, սակայն, պիտի վայելէ բոլորին զօրակցութիւնը: Աշխարհի մէջ ամէն տարի երկու քէն հինգ միլիոնով կ'աւելնայ ականներու ցրումը: Այսօր անոնց գլխաւոր յաճախորդներն են քաղաքազօրքերը, որոնք ականներ կը գործածեն քաղաքացիական պատերազմի մէջ կամ հայդուկային կռիւներու համար, նկատի առնելով անոնց ժամանութիւնը: Իսկ ականազերծումի ներկայ տարեկան 10 հազար գումարի ընթացքով, հազար տարի պէտք պիտի ըլլայ զանոնք ջնջելու երկրին մակերեսէն, եթէ նոյնիսկ այսօր դադրէր անոնց տարածումը: Հետեւաբար սերունդներ ամբողջ պիտի շարունակեն զոհեր տալ ցանցընուած ականներուն, եթէ նոյնիսկ այսօր խաղաղութիւնը տիրէ ամէնուր:

Այսուհանդերձ, պէտք չէ յուսահատիլ: Առաջին քայլը արդէն առնուած է: Ստորագրող պետութիւնները պէտք է լծուին իրենց պահեստները փճացնելու աշխատանքին: Անգլիա արդէն որոշում տուաւ մինչեւ 2005 թուականը փճացնելու իր պահեստները:

Միւս կողմէ, աշխարհի աւելի քան 1200 Ոչ – Կառավարական կազմակերպութիւններ իրենց ուժերը կեդրոնացուցած են որ կիրարկուի Օթաուայի Համաձայնագիրը, որուն գոյացման մէջ մեծ դեր ունեցած էին իրենք: Անոնք պիտի շարունակեն ճնշումի գործողութիւնները:

Գ. Ք.

Պոսթըն

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՉԷՉԷՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՌԵՒՏՈՒՐ ՄԸ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐՈՒ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՈՎ

Չէչէնիոյ մէջ առեւտրական լուրջ գործ է պատանդ վերցնելու եւ պահելու արարքը: Այդ նպատակին համար պատրաստուած բանտախուցեր կան տուներու նկուղներուն մէջ որոնք նախատեսուած են երկար ատեն մարդ պահելու: Ռուս ոստիկան Ս. Խալանսկիի պատանդ մնացած վերջին տունը նման խցիկ մը ունէր մետաղեայ դուռով մը, ճաղերով ու փոքր բացուածքով մը ուրկէ ստնդեղէն կը տրուէր. ներսը անկիւն մըն ալ կար ծորակ մը եւ արտաքնոցը:

Հաշտարար առաքելութեամբ այդ շըրջանը գտնուող խմբակներ որոնք Չէչէնիա կը գտնուին պատանդները ազատագրելու ջանքով, անդրադարձած են կատարուած բարելաւումին: Առաջ խցիկները ոչ մէկ յարմարութիւն ունէին ու պատանդները հոն կը պահուէին արգելափակուած անասուններու նման: Այսօր նոյնիսկ շրջագայութեան իրաւունք ունին, ճիշդ է, գիշերները, որպէսզի մարդ չնշմարէ զիրենք:

Ակներեւ է որ պատանդները կը նկատուին առուտուրի ապրանք մը զոր ի հարկին տարիներով պէտք է պահել, յարմար առիթին շուկայ հանելու համար:

Պատանդ վերցնելու արարքին ամէնէն տարածուած ձեւը սահմանակից շրջաններու մէջ նախապէս որոշուած հարուստ ուխտաւորներ, կամ զինուորականներ առեւանգելն է: Նոյն Խալանսկին, օրինակ, Տաղստանէն առեւանգուած էր ուր այցի գացած էր Ստավրոպոլի շրջանը: Անշուշտ միշտ դիւրին գործ չէ առեւանգումը: Պէտք է մանրամասնօրէն պատրաստուած ըլլայ եւ մանաւանդ ունենայ տեղացի մատնիչներու ներգունքը. Պատահած է որ արարքին նախաձեռնողները դէմ յանդիման մնան ոստիկանական միջամտութեան, կրակոցներու: Այդ պատճառով շատեր կը նախընտրեն «որսի ելլել» Չէչէնիոյ մէջ, ձեռք անցընելով շոգեկառքի կամ հանրաշարժի տարանցիկ ճամբորդներ: Կ'առեւանգեն պատերազմի ռուս բանտարկեալներ որոնք արգելափակուած կ'ըլլան պաշտօնապէս:

Պէտք չէ կարծել որ չէչէն այդ պատանդապահները բոլորն ալ շատ հարուստ են. անոնցմէ ոմանք այնքան անձուկ պայմաններ ունին որ կը հարկադրուին ուրիշներու փոխանցելու իրենց պատանդները. ատիկա չեն ըներ անոր հետքը կորսնցնելու մարտավարական նպատակով, այլ երբեմն պարզապէս որովհետեւ ստնդեղէնի իրենց պաշարը սպառած է: Ազատագրուածներէն մէկը օրինակ ըսած է թէ իր «տէրը» հասնած է միայն հինգ հազար տոլարի փրկագինով մը գոհանալու երբ սովորաբար հարիւր հազարաւոր տոլարներ կը պահանջուին:

Պատանդներու մասին Չէչէններու մօտեցումը անպայման մեծ փրկագիններու հեռանկարով չէ սահմանուած: Եթէ նոյնիսկ ոչ ոք զիրենք փնտռէ, ազատագրել ուզէ, բանտարկեալը միշտ առնուազն ձրի աշխատող է: Ատիկա եղած է օրինակ ռուս Նախկին զինուորական Վորոպիովի պարագան: Ան մինչեւ իր ազատագրումը, երկուուկէս տարի, հիմեր փորած կամ քարեր սալարկած է իր յաջորդական տէրերուն հաշուին: Այն Չէչէնները որոնք բանտարկուած ազգականներ ունին Ռուսաստանի մէջ, պատանդներ կը գնեն որպէսզի զանոնք գործածեն որպէս փոխանակումի միջոց:

Հաշտութեան առաքելութեամբ Չէչէնիա գտնուողները հոն անյայտացած 130 հոգիի ցանկ մը ունին: Ըսել չէ թէ բոլորն ալ ողջ են: Հաշտարար խումբին քարտուղարը չի բացառեր որ անոնցմէ մահացածներ կրնան ըլլալ որոնք կը հանգչին Գրոզնիի շրջակայ հասարակաց փոսերու մէջ: Անյայտացած 130 Ռուսերէն միայն 35-ին պարագան ստուգուած է թէ ողջ են: Ու շատ հաւանական է որ կամ հող կը փորեն, կամ գետին կը սալարկեն իրենց տիրոջ հրահանգով:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՈՂՏՈՒԹԻՒ ԳՈՂՏՈՒԹ

ՍԱՄԱԹԻԱՅ (Պոլիս) Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 7-ին ոգեկոչուած է երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքի յիշատակը անոր վախճանման 9-րդ տարելիցին առթիւ: Քարոզած է Մեսրոպ պատրիարք որ ներկայացուցած է Շնորհք Պատրիարքը որպէս իր առաքելութեան «հաւատարիմ տնտես մը»: Եկեղեցական արարողութեան աւարտին, Խորհրդարանին մէջ հոգեճաշ մը տրուած է հոգեւորականներուն համար: Ապա, ծաղկեպըսակ զետեղուած է Շնորհք Պատրիարքի դամբարանին, Շիշլիի գերեզմանատունը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ճէմալ Րէշիտ Րէյ համերգասրահին մէջ, Մարտ 9-ին, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է ծանօթ ջութակահար՝ Արա Մալիքեան, ներկայացնելով ուսակաւոր յայտագիր մը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Արաս հրատարակչատունը հրապարակ հանած է կրթական մշակ եւ «Մարմարա»յի երկարամեայ աշխատակից Վահրամ Պուրմայեանի յօդուածներու մէկ հաւաքածոն՝ «Հէ՛ք Թուղթի կտորներ» խորագրին ներքեւ: Վ. Պուրմայեանի յօդուածները շօշափած են ոչ միայն կրթական հարցեր այլեւ ընկերային եւ տոհմիկ այլազան նիւթեր ու յուշեր: 1983-ին, իր իսկ խմբագրութեամբ «Մարմարա» հրատարակած է «Դպրոցը իր հոգերով» հատորը, ուր հաւաքուած էին կրթական հարցերու շուրջ թերթին մէջ լոյս տեսած իր յօդուածները:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Մարքամի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Փետրուար 3-ին, ճաշ - դասախօսութիւն - ժողով մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Գանատայի Հայ առեւտրական խորհուրդի Օնթարիոյի մասնաճիւղի վարչութեան: Ճաշէն ետք, խօսք առած է փաստաբան Արա Արզումանեան որ ներկայացուցած է օրուան դասախօսը՝ Օր. Գրիսթըլ Ռէինթըրզ, տնօրէնուհի Պիզնէս Նէթուորք Ինթէրնէշընէլի: Ան խօսած է առեւտրական անհատական յարաբերութիւններու եւ այդ գըծով նոր շուկայ եւ յաճախորդ ապահովելու նիւթին շուրջ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Աստղիկ զգաց թէ անկեղծութեան շեշտ մը կար տղուն խօսքերուն մէջ: Ուրախ էր, բայց կ'ուզէր մնալ անտարբեր: Մինչեւ ո՞ւր կրնար երթալ իր ծանօթութիւնը այս օտար տղուն հետ:

Աստղիկ քաղաքավարօրէն՝

– Շատ ազնիւ էք պարոն, ազդուած եմ ձեր փաղաքշական արտայայտութիւններէն: Անցեալ օր գիրք մը կարդացի ուր կ'ըսուէր թէ կիները կ'ախորժին միշտ փայփայիչ խօսքերէ, եթէ նոյնիսկ ամբողջովին վստահ ըլլան թէ դիմացինը չի խորհիր այնպէս ինչպէս որ կ'ըսէ...

– Իմ պարագաս այդ չէ ... դժբախտաբար ... ինչպէ՞ս է ձեր երիտասարդ սիրահարը: Այսպէս մինակ ձգա՞ծ է ձեզի:

– Սիրահա՞րս: Այդ ո՞վ է:

– Կարծեմ Արամ էր անունը:

– Ինչպէ՞ս թէ սիրահար:

– Անշուշտ, ան ձեզ կը սիրէ:

– Բայց պատանի մըն է ան:

– Պատանի կամ չափահաս, սիրահարած է: Ակներեւ է:

– Ձիս կը խոովէք, Ֆրանսուա:

Աստղիկ անմիջապէս նկատեց որ արտասանած էր «Ֆրանսուա»: Կարճ: Ինչո՞ւ ըսած էր Ֆրանսուա: Պէտք ալ չունէր տալու տղուն անունը:

Ուղղեց իսկոյն՝

– Այո՛, կը պղտորէք միտքս, պարոն Ֆրանսուա: Ձեմ կրնար հաւատալ այդպիսի բանի: Արամ երախայ մըն է տակաւին:

Աստղիկ ուզեց հրաժեշտ առնել իր խօսակիցէն, բայց Ֆրանսուա իր ափերուն մէջ առաւ աղջկան ձեռքերը՝

– Ձեմ մոռցած խոստումս, կրնամ կատարել զայն այսօր մեծ հաճոյքով: Կ'ուզէ՞ք...

– Ի՛նչ խոստում:

– Ձեզի հետ բարձրանալ աշտարակին գագաթը:

Առաջարկը հրապուրիչ էր Աստղիկին համար: Կրնար այդ օրը մէկ - երկու ժամ յատկացնել պտոյտի մը: Բայց այդ օտար տղո՞ւն հետ ... կը տատամսէր, տեսակ մը վախ ալ կար իր մտքին մէջ: Բայց կար անժխտելի փափաք մը ընկերանալու Ֆրանսուայի, խօսակցելու անոր հետ. առիթ էր մտնելու աշտարակէն ներս, բարձրանալու գագաթը, ինչ որ կը ցանկար ատենէ մը ի վեր: Մինակը չէր համարձակեր:

Ձօրաբաժինը կ'անցնէր այդ պահուն համալսարանի մուտքին առջեւէն: Դիտեցին, լուռ:

– Լաւ, ըսաւ Աստղիկ ի վերջոյ, բայց մէկ ժամէն պէտք է տունս վերադառնամ. մօրաքոյրս կ'անհանգստանայ, եթէ ուշանամ. չեմ ուզեր որ ինծի համար նեղուի:

– Պէտք է արդէն աճապարենք պատասխանեց Ֆրանսուա. օդը կ'ամպոտի, թերեւս անձրեւէ:

– Սպասեցէք վայրկեան մը, հանդերձարանը հովանոց մը ունիմ, երթամ առնեմ:

Աստղիկ վերադարձաւ շուտով:

– Եթէ չար ըլլաք, մորակը պատրաստ է, ըսաւ ցոյց տալով, սպառնալից, ձեռքի կարմրագոյն հովանոցը:

– Այդ փափուկ ձեռքերով ծեծուիլը ինծի համար հաճոյք մը կ'ըլլայ, յարեց Ֆրանսուա:

Խնդացին միասնաբար: Խօսակցելով ուղղուեցան դէպի ցուցադրութեան փարքը:

Այս անգամ աշտարակին դուռը բաց էր: Վերելակը հանեց երկու երիտասարդները մինչեւ նախավերջին յարկը՝ ուր շրջանակաձեւ պատշգամբ մը այցելուներու տրամադրութեան տակն էր: Կը բաւէր շրջիլ: Քաղաքը, լիճ եւ Տօֆինէի Ալպեան լեռնաշղթաները, քանի մը գագաթներ տակաւին ձիւնածածկ, իրենց աչքերուն առջեւն էին:

Միասին պատշգամին շրջանը ըրին: Ֆրանսուա ինքնիր վրայ ճիգ մը ըրաւ չբռնելու համար Աստղիկին ձեռքը. տաքօրինակ դրաւ իր զուսպ վարմունքը: Գոհ չէր ինքզինքէն, բայց ուրախ էր, հպարտ ալ մասամբ երբ կը նայէր Աստղիկին դէմքին, հրապուրիչ արտերուն: Յաջողած էր այդ օտար գեղեցիկ աղջկան հետ միայնակ գտնուիլ: Տղան չէր խօսեր:

– Թուր սան Վընէնէն ալ կարելի է ըմբոշխնել այս տեսարանը, ըսաւ Աստղիկ լռութիւնը փարատելու համար: Կը տեսնենք քաղաքը, նոյն գագաթները:

– Այո՛, բայց ոչ իմ հայրենիքս:

Ու Ֆրանսուա մատը ուղղեց դէպի Վէրքորի կողմը որու վրայ կը գտնուէր Ֆրանսուայի ընտանեկան ագարակը:

Աշտարակին վրայ հովը կը սաստկանար:

– Ժամանակ է վար իջնելու, առաջարկեց Աստղիկ:

Երբ հասան փարքին դրան առջեւ, անձրեւը սկսած էր, բայց փոքր կաթիլներ էին միայն: Աստղիկ բացաւ իր հովանոցը:

– Եթէ կ'ուզէք չթրջիլ, մտէք թեւս ըսաւ:

Հրաւէրը անսպասելի էր, աւելի քան հրապուրիչ տղուն համար:

Քով քովի, մեղմ անձրեւին տակ, երկու երիտասարդներ հասած էին Նամականան հրապարակը, Ֆրանսուա կանգ առաւ.

– Գիտէք ի՛նչ ... վաղը մօրս տարեդարձն է. ապարանջան պիտի նուիրեմ իրեն: Պիտի խնդրէի ձեզմէ որ օգնէիք ինծի, երթայինք միասին գնումի: Այրի մը համար, մանաւանդ ինծի պէս անփորձ գիւղացիի մը համար դժուար է մտնել գոհարավաճառի մը խանութը ընտրութիւն կատարել: Կնոջ մը ներկայութիւնը կը դիւրացնէ: Արդէն, չեմ ալ գիտեր թէ ուր պէտք է երթամ:

Աստղիկ, անհանգիստ, նայեցաւ իր թեւի ժամացոյցին:

- Անհոգ եղէք, ուշ չէք մնար, եթէ ուշ ալ մնաք, ես թաքսիով մը ձեզի ձեր բընակարանը կը տանիմ ժամանակին:

- Լաւ, եթէ կ'ուզէք երթանք Կէյի խանութը: Հեռու չէ, Կրընոպլի ամէնէն ճոխ գոհարավաճառն է կարծեմ:

- Այո՛, այդպէս կ'ըսեն:

(Շար. 9)

(Շար. Ա. էջէն)

նավար վարդապետութիւնը «մտքի սրբութիւն է» կ'ըսէ:

ԷՕՃԱԼԱՆԻ դատավարութեան կրնան ներկայ ըլլալ «ունկնդիրներ» անհատական հանդամանքով, բայց ոչ՝ «դէտեր» որոնք հաստատութիւն մը կամ հիմնարկ մը կը ներկայացնեն:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ, կաթոլիկէ փաստաբանուհիին սպանութենէն 48 ժամ յետոյ, բողոքական մը սպաննուած է:

ԺԱՆ – ՓԻԵՐ ՊԼՈՔ, Ֆրանսական Դիմադրութեան մեծ դէմքերէն, հիմնադիր եւ նախկին նախագահ ԼԻՔՐԱ–ի (Ցեղապաշտութեան եւ Հակասեմականութեան դէմ լիկա) մեռաւ 94 տարեկանին:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ» նոր երեւոյթով մը հրապարակ իջաւ Մարտ 18–ին ընթերցողներու թիւը աւելցնելու միտումով, թերթը չատ ընթերցող կորսնցուցած ըլլալով վերջին տարիներուն: Այլեւս Մուրճ մանգաղ չկայ եւ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին ըլլալն ալ չէ արձանագրուած: 36 էջերով թերթը կը ջանայ, ըստ երեւոյթին, ամբողջ չահագրգռել եւ այդ նպատակով կը թուի թէ կորսնցուցած է լրջութեան իր դիմագիծը: Ռ. Հիւ յայտարարեց այս առընչութեամբ «կեցցէ' ինքնավար Իւման» որ պէտք է, կ'ըսէ, ընկերութեան յարմարի, այլ խօսքով նիւթական ապահովելու համար ամէն գինով կ'ըլլայ, նոյնիսկ երբ թերթը կուսակցութիւն մը կը ներկայացնէ:

«ՖՐԱՆՍ – ՍՈՒԱՌ» խորհրդանշական 1 Ֆրանքի կը ծախուի Հերսան Խումբին կողմէ Նուվէլ Էքոնոմիսթի նախկին սեփականատիրոջ՝ Ժորժ Կոն որ 150 միլիոն Ֆրանք պիտի ներմուծէ: Թերթը կը յանձնուի 535 միլիոն Ֆրանքի բացով եւ կը նախատեսուի ամսական 8–էն 10 միլիոն բաց մը: 1998-ին «Ֆրանս – Սուառ» 120 միլիոն Ֆրանք կորսնցուցած է, ինչ կը վերաբերի գնորդին, մամուլի արկածախնդիր մը կը նկատուի, «խելացի, բայց աւազակ մը» կ'ըսէ մամուլի ուրիշ գործատէր մը («Լիպերասիոն», Մարտ 18):

MARSEILLE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE

12-14, rue St-Bazile — 13001 Marseille

THEATRE

Le groupe *NAREG DOURIAN*

présente

une comédie en 2 actes

"L'EXTRA-TERRESTRE"

Dimanche 21 Mars à 15 heures 30

— P.A.F. 70 F. —

Pour tous renseignements :

Tél : 04. 91. 50. 15. 09.

MESSE ANNIVERSAIRE

Fidèle à sa tradition annuelle la Croix Bleue des Arméniens de France de Lyon-Villeurbanne, fait célébrer une messe de requiem en hommage à ses membres disparus, le Dimanche 28 Mars en l'Eglise Apostolique Arménienne St. Jacques de Lyon. A l'issue de cette messe un repas sera proposé en l'Espace Garbis Manoukian à partir de 12 heures 30.

Réservations : Maison de la Culture de Villeurbanne : Tél. : 04 78 26 28 71 (les après-midi du mardi au samedi)

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

RECHERCHE

pour la Maison de Retraite de Montmorency

1) **INFIRMIERE PLEIN TEMPS**
2) **AIDE SOIGNANT(E)**

A partir de Juin 1999

Envoyer C.V. à la Maison de Retraite arménien

44-50, avenue Charles-de-Gaulle
95160 MONTMORENCY

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE présente

CONCERT "DES JEUNES TALENTS"

Sévan MANOUKIAN (soprano),
Nania BREDIK (harpe)
&
Ayumi TAGA (soprano)
Parandzème SARKISSIAN (piano)

Au programme :
Mélodies arméniennes • Massenet • Schumann • Britten

DIMANCHE 21 MARS
à 17 heures

Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 01 42 27 12 26

P.A.F. : Adulte 75 F. — Enfant : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 20, ԼԴ. օր Մեծի Պահոց: Տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ տանջալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ, ժամը 10-ին, պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ՝ խորանը կրկին կը գոցուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ՄՈՒՏՆ Ի ՎԻՐԱՊ

Շաբաթ, Մարտ 20, տօն է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ: Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE DE PARIS

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

Dimanche 28 mars à 13 heures

Pour vous permettre de passer une journée entière dans votre paroisse,

l'Association Sainte Croix organise dans la salle de l'église, après la Divine Liturgie et avant la cérémonie de l'Ouverture des Portes

Un grand repas communautaire

Inscrivez-vous dès maintenant :
— Eglise : Tél. : 01 44 59 23 50
— Eparchie : Tél. : 01 40 51 11 90

P.A.F. : Adultes 100 F.
Enfants, étudiants, chômeurs 75 F.

SALON DU LIVRE

Stand des Editions Parenthèses au Salon du Livre de Paris **du 19 au 24 mars**

Parc des Expositions de la Porte de Versailles

Stand M 92.

Nouveauté présentée en avant-première:
ISTANBUL PEUT-ETRE
Photographies de Antoine AGOUDJIAN
Texte de Michéa Jacobi.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

RECHERCHE

Monsieur et Madame KAPRIELIAN RECHERCHENT pour garder leurs enfants à domicile à Courbevoie (92), trois jours par semaine, une personne expérimentée

Téléphoner au :
01. 47. 88. 47. 60.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կանանց օրուան տարեկան ճաշ - խրախճանք կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Տէսինի Ա. Ջամալեան մասնաճիւղի կողմէ, Մէգիէօյի «Էսքալ փասթոռալ» ճաշարանը, Մարտ 20, ժամը 20.30-ին:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով 04 78 49 42 97 եւ 04 78 49 19 44 թիւերուն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

(Երեւանցի)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20.30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville

Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris Tél.: 01. 48. 24. 63. 89
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville Tél.:01. 43. 76. 55. 89

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1999 pour son Centre de Vacances de Bellefontaine et son Camp Itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assitants sanitaires (medecin ou infirmier en 2ème année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite d'inscription : 15 avril.

UGAB — MARSEILLE

Colonie de Vacances

Pour la 16e fois l'UGAB organise sa colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans **du Vendredi 2 Juillet au Vendredi 23 Juillet**

Elle aura lieu cette année comme l'année précédente à CHAILLOL LA VILLETTE (Hautes-Alpes).

Prix : Voyage (Marseille à Marseille) et activités compris
3 400 Francs pour 1 enfant
6 200 Francs pour 2 enfants

Pour tous renseignements veuillez contacter l'UGAB au :
327, Bd. Michelet — 13009 MARSEILLE
Tél. : 04 91 22 10 45 — 06 03 74 16 99

★

Pension Familiale de l'U.G.A.B.

du Samedi 24 Juillet (à partir de 14h) au Samedi 31 Juillet (au matin).

Prix : Pension complète
250 F / jour ((par personne)
1500 F / 7 jours (par personne).

l'U.G.A.B. recrute des *Animateurs — Animatrices* pour sa *Colonie de Vacances* de juillet avec B.A.F.A. complet, envoyer C.V. + photo au :
327, Bd. Michelet — 13009 MARSEILLE

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱՅԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

«ԿՈՉՆԱԿ» ՀԱՄՈՅԹԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ի նպաստ «ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ» կազմակերպութեան

Շաբաթ, Մարտ 27, ժամը 20.30-ին

Տոմսերու գին՝ 120 Ֆր., Ուսանող՝ 80 Ֆր.

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով առաւօտները՝
01. 42. 33. 08. 98

o o o o O o o o o

CHANTS DE SAYAT NOVA ET DE TRADITION POPULAIRE

CONCERT EXCEPTIONNEL DE L'ENSEMBLE «KOTCHNAK»

au profit de l'ORGANISATION TERRE & CULTURE
le Samedi 27 Mars à 20 heures 30
SALLE CORTOT — 78, rue Cardinet, 75017 PARIS
Prix des places : 120 F. / Etudiants : 80 F.
Pour réservations & renseignements :
01. 42. 33. 08. 98 (le matin)

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 20-21
SAMEDI - DIMANCHE
20-21 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.601 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.601

ÉDITORIAL

Ne pas déranger

C'est une formule connue surtout des hôteliers. A la porte de chaque chambre on accroche une petite pencarte : *Ne pas déranger. Don't disturb.*

Cette fois-ci nous ne sommes pas à l'hôtel. Nous sommes en France et il s'avère que chaque Français d'origine arménienne devrait faire sienne cette formule et s'en tenir là.

Ne pas déranger les relations commerciales avec la Turquie, ne pas déranger la vente des hélicoptères de combat à la Turquie, ne pas déranger la diplomatie française, ne pas déranger le soutien de la France à la Turquie dans l'évolution de cette dernière «*vers la modernité, la stabilité et le respect accru des Droits de l'Homme, d'un renforcement de la démocratie, d'une reconnaissance des droits des minorités*» (sic). Plus encore, en demandant tout simplement cette reconnaissance, ou dérange la France elle-même «*qui risque d'y perdre son image d'impartialité, de compréhension et d'ouverture, jusqu'ici reconnus par toutes les parties, et le crédit diplomatique qui lui a permis de jouer, dans le cadre du groupe de Minsk, un rôle utile dans la recherche d'une solution aux conflits de la région*». Excusez du peu, a-t-on envie de dire à la vue du désastre que nous sommes susceptibles de causer à notre pays, à notre France, si jamais elle s'aventurait à proclamer une vérité historique !

Nous n'insisterons pas sur la question de principe que pose le gouvernement français en ce qui concerne la forme légale que doit prendre ou ne pas prendre, la reconnaissance du génocide arménien. Mais, qu'il nous soit permis au moins de faire remarquer que nous n'aurions pas eu besoin d'un loi, si les pays occidentaux et surtout la Turquie avaient assumé leurs responsabilités depuis 84 ans, au lieu de tergiverser, de marchander, de louvoyer, bref de nier l'évidence d'une vérité historique et par la même à insulter plus d'un million de morts sans sépulture. Comment ne pas s'indigner, ne pas se révolter même en son âme et conscience quand le ministre des Affaires étrangères de la France fait remarquer en toute quiétude.- «*Appartient-il en effet à une Assemblée parlementaire de qualifier des faits historiques, survenus il y a plus de quatre-vingt ans, dans un autre pays*»,

Dans son éditorial du 12 mars «*Le Monde*» traitait d'*ahurissants* les arguments avancés par M. Daniel Vaillant sur ce même sujet. Comment doit-on qualifier ceux de M. Hubert Védrine, quand il n'hésite pas à invoquer *le temps et le lieu* pour justifier l'injustifiable. Faut-il rappeler que le lieu n'était même pas cité dans cette formule édulcorée que nous offrait l'Assemblée nationale («La France reconnait publiquement le génocide arménien de 1915»).

Mais la realpolitik qu'impose le pouvoir fait oublier à la gauche ses principes de moralité proclamés pendant la campagne électorale et les promesses du temps de l'opposition, situation confortable dont use aujourd'hui la droite.

Quant à nous, n'oublions pas la formule : *Ne pas déranger.*

«HARATCH»

ԱՄՆ

907ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՋՆՋԵԼՈՒ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ

Հայաստանի կիրարկած շրջափակումին որպէս հակազդեցութիւն, Ազրպէյճանի օժանդակութիւնը արգիլող թիւ 907 յօդուածը ջնջելու նոր առաջարկ մը մերժուած է, Մարտ 17-ին, ԱՄՆ-ու Ներկայացուցիչներու տան միջազգային հարցերու ենթակոմիտէին մէջ։ Առաջարկով կը նախատեսուէր վաւերացնել «Մետաքսի ճամբու»ն օժանդակութիւնը եւ ջնջել 907 թիւ յօդուածը։ Ջնջումին կողմնակից են Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը, Սպիտակ Տունը, Փենթակոնը եւ հրէական բազմաթիւ կազմակերպութիւններ։ Սակայն, նկատի առած հայկական երկու լոպիներու անցեալին տարած ազդեցիկ պայքարը, ենթակոմիտէին ատենապետը Տ. Պէրոյթեր (Հանրապետական) յայտարարած է որ 907-ը ջնջելու ճիգը պէտք է մէկդի ձգել, որովհետեւ կարեւոր է Մետաքսի ճամբուն օրէնքը վաւերացնել. իսկ եթէ 907-ին մասին վէճ սկսի, անցեալին նման պէտք կ'ըլլայ կրկին յետաձգել։ Դրական երեւոյթ ըլլալով հանդերձ այս կեցուածքը, պէտք է շեշտել որ ջնջումի նոյն առաջարկը կ'ըլլայ Ծերակոյտին համար եւս, իսկ հայկական լոպիները հոն աւելի տկար են։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԹՈՍՈՒՆԵԱՆ ՊՐԻՄԱԿՈՎԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

«Ազգ» օրաթերթը Մարտ 10-ի թիւով կը տեղեկացնէ թէ մոսկուաբնակ, ֆինանսի հարցերու ծանօթ մասնագէտ Գարեգին Թոսունեան Ռուսաստանի վարչապետին խորհրդական նշանակուած է։ Ան ծնած է Երեւան. Ֆիզիք-մաթեմաթիկի գիտութիւններու թեկնածու է եւ իրաւաբանական գիտութիւններու տոքթոր։ Վերջերս նախագահութիւնը վարած է Մոսկուայի Տեխնոպանքին ու եղած քաղաքապետին խորհրդականներէն։ Իր նշանակումին առթիւ Մոսկուայի մամուլը գրած է թէ Գ. Թոսունեանի մասին երաշխաւորած է անոր վաղեմի բարեկամը Ռ. Մարգարեան որ Ռուսաստանի վարչապետին քարտուղարութեան պետն է։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 18 / 19)

ԱՐՑԱԽԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵԼՈՅԹ ՈՒՆԵՑԱԾ ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պաշտօնական այցով Մեծ-Բրիտանիա գտնուող Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան Մարտ 17-ին հանդիպում մը ունեցած է Արտաքին գործերու համագործակցութեան նախարար Ռապին Քուքի հետ։ Նոյն օրը ան ելոյթ ունեցած է Լորտերու Պալատին մէջ։ Աւելի քան ժամ մը տեւած ելոյթէն ետք, հարցումներու բաժնին Արտաքին Նախարարը հանգամանալից կերպով ներկայացուցած է Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական զարգացման հեռանկարները։ Ապա տեղի ունեցած է Լեռնային Ղարաբաղի հարցին նուիրուած քննարկում։ Նոյն իրիկունը, նախարարին գլխաւորած պատուիրակութիւնը հանդիպում մը ունեցած է Մեծ-Բրիտանիոյ հայ գաղութի ներկայացուցիչներուն հետ, Նաւասարդեան կեդրոնին մէջ։ Մարտ 18-

(Շար.ը Դ. էջ)

GÉNOCIDE ARMÉNIEN

DECLARATION DU MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES, M. HUBERT VEDRINE, AU NOM DU GOUVERNEMENT, DEVANT LA COMMISSION DES AFFAIRES ETRANGERES, DE LA DEFENSE ET DES FORCES ARMEES DU SENAT

(PARIS, 17 MARS 1999)

1.— Durant le premier conflit mondial, en 1915-1916, alors que le régime du sultan Mehmet V était entré en guerre contre la Russie voisine, l'Angleterre et la France, aux côtés de l'Allemagne et de l'Autriche-Hongrie, la communauté arménienne de l'ancien Empire ottoman a été la victime de masacres abominables.

Ces atrocités, cette barbarie programmée marquent de manière indélébile l'Histoire. Elles sont gravées dans la mémoire des descendants de leurs victimes, et la France, qui est fière d'avoir été l'une de leurs grandes terres d'asile et d'accueil, en garde elle aussi le souvenir vivant.

Il est de la responsabilité de la représentation nationale et de celle du gouvernement de veiller à perpétuer ce souvenir, de témoigner de la solidarité de la République à l'égard des Françaises et des Français d'origine arménienne.

J'en viens maintenant à l'éventuelle adoption de la proposition de loi déjà votée par l'Assemblée nationale sur le génocide arménien. Vous avez souhaité connaître la position du gouvernement. Je vais donc vous la présenter.

2.— En premier lieu, ce devoir de mémoire doit-il et peut-il prendre la forme d'une loi qui «reconnaîtrait» ce génocide ? Cette interrogation est d'ordre juridique et constitutionnel, mais aussi philosophique. Appartient-il en effet à une assemblée parlementaire de qualifier des faits historiques, survenus il y a plus de quatre-vingt ans, dans un autre pays ?

L'Assemblée nationale a, par son vote, exprimé son intention politique de reconnaissance du génocide arménien. Le gouvernement en a pris acte. Il peut comprendre les sentiments qui ont inspiré cette initiative parlementaire. Mais est-ce à la loi de proclamer «la vérité» sur cette tragédie historique ? Le gouvernement ne le pense pas, et le président de la République partage cette appréciation.

3.— Après cette question de principe, j'en viens à l'appréciation de l'opportunité de cette initiative. La politique étrangère de la France est une politique de paix. C'est pourquoi il lui est indispensable de comprendre ce qui a conduit aux tragédies du passé, pour mieux en conjurer la répétition dans la réalité du monde d'aujourd'hui, c'est pourquoi elle doit aussi pouvoir avoir un dialogue utile avec tous.

De la Méditerranée à la Caspienne, comme partout dans le monde, notre politique extérieure vise à éradiquer les causes des conflits, à surmonter les antagonismes, à trouver des solutions aux problèmes que pose la coexistence entre les peuples. Le vote de cette loi servirait-il ces objectifs ? Renforcerait-il le message de notre pays, sa capacité à parler à chaque protagoniste des conflits d'Asie mineure et du Caucase, à les convaincre de régler leurs différends d'aujourd'hui par la voie du dialogue et de la coopération ? Responsables de la politique extérieure du pays, le gouvernement et le président de la République ne le pensent pas.

Vis-à-vis de la Turquie en premier lieu, que veut la France ? Voir ce grand pays évoluer dans le sens de la modernité, de la stabilité, d'un respect accru des Droits de l'Homme, d'un renforcement de la démocratie, d'une reconnaissance des droits des minorités. La France soutient ceux qui œuvrent dans ce sens.

Nous redoutons que l'adoption de cette loi serve avant tout ceux que tentent le repli sur soi, le nationalisme autoritaire et la répudiation des valeurs de progrès et d'ouverture.

La situation est particulièrement tendue dans le Caucase. La réconciliation entre les peuples et les divers Etats de cette région, meurtris par leurs luttes passées, mutuellement méfiants, opposés sur la question du Haut Karabagh, y est encore fragile. Les forces du nationalisme le plus ombrageux peuvent y précipiter de nouvelles tragédies, et leurs esprit de surenchère pourrait, certes à mauvais droit, trouver de nouveaux aliments dans un vote du Parlement français. La France risque d'y perdre son image d'impartialité, de compréhension et d'ouverture, jusqu'ici reconnus par toutes les parties, et le crédit diplomatique qui lui a permis de jouer, dans le cadre du groupe de Minsk, un rôle utile dans la recherche d'une solution aux conflits de la région.

4.— Je vous ai dit avec franchise les raisons pour lesquelles le gouvernement en ce qui le concerne, en accord avec le président de la République, n'a pas inscrit et n'entend pas inscrire cette proposition de loi à l'ordre du jour prioritaire du Sénat, comme l'avait déjà indiqué à plusieurs reprises M. Daniel Vaillant.

Mais la Haute Assemblée a la faculté de l'inscrire à son ordre du jour complémentaire, conformément à l'article 48, alinéa 3 de la Constitution. Au moment où elle va exercer sa responsabilité à cet égard, le gouvernement a voulu que sa décision soit pleinement éclairée.

ՎԱՀԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Վահինակ Միսքճեան, նրբամիտ Հայու նմոյշ մըն էր մեր գաղութին մէջ։ Պիտի չմոռնամ այն նախադասութիւնը որ կը կրկնէր ամէն անգամ երբ նուիրատուութիւն մը կ՚ընէր, – առէ՛ք այս չէքը, ժամանակս կը մօտենայ երթալու, վերէն պիտի չկարենամ ձեզի չէք ղրկել։

Այսպէս կ՚ընէր ամէն տօնական օրերուն, Մարգարեան – Փափազեան վարժարանի հողի գնման առթիւ, շէնքի կառուցման ժամանակ, եւ դեռ ինչ գիտնամ, – բազմաթիւ այլ առիթներով։

Լրագրութեան տքնաջան այս աշխատաւորը, մարզական հրապարակագրութեան այս «նահապետ»ը, ինչպէս պիտի գրէր Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պէյրութի «Մարզիկ» ամսաթերթի խմբագիրը իր մահուան վաղորդայնին, իր սրտին պարտքը լի ու լի կատարած էր այս աշխարհէն մեկնելէ առաջ, բարերարի քաղցր յիշատակ մըն ալ ձգելով իր ետին։

Մահուընէն երկու ամիս ետք, լաւ չեմ յիշեր օրը, եկեղեցւոյ քարտուղարուհին՝ Սեդան, նամակները տուած պահուն՝ յարեց։

– Այս մէկը, Մէթր Տըլօրմէն է։

Բացինք զգուշութեամբ։ Վահինակին գիրն էր։

– Մեռնելէն ետք մեզի նամա՞կ գրեր է...

Հարցումս պարզապէս տպաւորութիւն մը կ՚արտայայտէր։

Անբացատրելի յուզում մը պատեց մեզ, երբ կտակի վերջաւորութեան կարդացինք երկրորդ կտակը։

«Les dons précités sont faits à la mémoire des victimes de génocide 1915-18 et en souvenir de ceux qui m'ont permis d'aller à l'école quelques années.

J'ai toujours pensé qu'il était de mon devoir et du devoir de chaque homme ou femme d'apporter son aide matérielle et morale à ses semblables dans la misère et simplement en difficulté. J'ai agi dans ce sens selon mes moyens.

A mes fils de voir s'ils peuvent continuer dans la même voie.

Lyon, le 22 août 1995».

Այս տողերը կարդալէ ետք, մարդ ակամայօրէն կը տարուի մտածելու թէ աշխարհը այնքան ալ աւրուած չէ եղեր։ Եթէ կան տակաւին Վահինակի պէս անոյշ սրտեր, կրնանք լաւատես ըլլալ աշխարհին հանդէպ։

Ինչո՞ւ 1980-ի սկիզբը, երբ Լիոն կը փոխադրուէի Փարիզի մէջ ինծի ըսին – ուշադրութիւն ըրէ՛, հո՛ն խնդիր հանող մարդ մը կայ Վահինակ Միսքճեան անունով։

Եկայ Լիոն։ Տեղաւորուեցայ։ Անցան օրեր։ Ճանչցայ Վահինակը։ Լսեցի իր շինիչ դիտողութիւնները Ազգային Միութեան Ընդհանուր Ժողովներուն եւ տեսայ թէ այս մարդը խնդիր հանող չէ, այլ խնդիր կարգադրող։

Որքա՜ն կարեւոր է եղեր որ մարդ իր անձնական կարծիքը կազմէ...

Եթէ մնայի վերի կարծիքի ազդեցութեան տակ, կրնայի հեռաւորութիւն մը պահել Վահինակի պէս ազնուասիրտ անձնաւորութեան մը հետ, որու ներկայութիւնը Լիոնի պէս գաղութէ մը ներս այնքա՜ն դաստիարակիչ էր եւ վարակող։

Յարատեւութեան ոգիի քուրմերէն մէկն էր անիկա։ Խօսած չէ բնաւ այդ մասին, ո՛չ ալ խրատած։ Ձայն ապրեցաւ լռութեամբ։ Լռութիւն մը, որ աւելի խօսուն էր ըսելու համար թէ Հայոց գոյութիւնը նախ եւ առաջ հիմնուած է յարատեւութեան ոգիին վրայ։ Չէր ձանձրանար։ Ամէն Կիրակի եկեղեցի կուգար, թերեւս ո՛չ անպայման մեր հասկցած բարեպաշտական առումով, այլ իրեն յատուկ ըմբռնումով, բայց կուգար։ Ներկայ էր ամէն հանդէսի, բանախօսութեան, ֆութպոլի մրցումներուն, երգահանդէսի, դպրոցական կամ մանկական ամենապարզունակ հանդէսներու, դաշտահանդէսներու, ժողովներու ... արհամարհանք չունէր ո՛չ մէկ հայկական ձեռնարկի հանդէպ, կը հաւատար թէ այս բոլորն են հայկականութիւնը շարժող ուժերը, որոնց պէտք էր քաջալերել բանիւ եւ գործով, գիտակցութեամբ եւ ներկայութեամբ։

– Դիւրին լուծում մըն է, – նուէրը ղրկել եւ հաւաքական կեանքէն բացակայիլ՝

Վահինակը յարգանքի վերապահութեան բարդոյթ չունէր։ Ժողովուրդի ամէնէն հասարակ խաւին հետ կրնար շփուիլ, առանց իր մեծութենէն բան մը կորսնցնելու։ Մտածողներէն չէր, որոնք կը զգուշանային հայկական հաւաքոյթներու ներկայ գտնուելէ, մտածելով թէ մի գուցէ իրենց արժէքէն բան մը կը պակսի։

Ի՜նչ լաւ պիտի ըլլար այս բոլորը ըսել իր կենդանութեան։ Բայց դժուար էր։ Եթէ ապրէր Մարտ ամսուան մինչեւ 21-ը, վստահաբար գաղութը վայելուչ կերպով իր ծննդեան 90-ամեակը պիտի տօնէր, եւ գուցէ այդ առթիւ ինծի բախտը վիճակուէր այս բոլորը ըսելու իր ներկայութեան։ Բայց առոր ալ վստահ չեմ։ Առիթներ ներկայացան, ինչպէս «Ս. Ներսէս Շնորհալի» շքանշանի տուչութեան օրը։ Բայց դէմքի ծամածռութիւններով, մատներու շարժումներով, հասկցուց որ գովասանական խօսքեր չհայլուին իր հասցէին։

Այսպէս էր Վահինակը։ Իր յօդուածներուն մէջ ինք գովասանքներ կ՚ընծայէր ուրիշներուն, բայց փոխարէնը կը մերժէր։

Օր մը Մովսէս Պչաքճեանը գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ յօդուած մը նուիրելու Վահինակ Միսքճեանին, նախ անոր համար որ շատ կը սիրէր Վահինակի լրագրական ոճը, յետոյ՝ մեկնելով այն մտահոգութենէն թէ ինք ամէնուն մասին կը գրէ եւ իր մասին գրող չկայ։ Լաւ չեմ յիշեր, ժամադրութիւն մը տեղի ունեցաւ Լիոնի մէջ եւ Մովսէսը կարծեմ ձայնագրեց տեսակցութիւն մը Վահինակին հետ։ Այդ տեսակցութեան հիման վրայ յօդուած մը պիտի գրուէր «Յառաջ»ի մէջ։ Ի՜նչ զուգադիպութիւն... Այդ օրերուն «Ֆրանս – Արմէնի»ն Վահինակին մէկ փառաւոր լուսանկարով «փորթրէ»ն հրատարակեց իր սիւնակներուն մէջ։

«Յառաջ»ի մէջ յօդուածը լոյս չտեսաւ։ Այդ օրերու Մովսէսին հարցուցի այդ կապակցութեամբ, պատասխանեց թէ «Ֆրանս – Արմէնի»ն կանխած ըլլալով, որոշած է յետաձգել՝ առանց հրաժարելու գաղափարէն։

Վահինակի կերպարը գեղեցիկ կերպով տուած է իր քոյրը՝ Հերմինէն, իր լոյս ընծայած ընտանեկան յուշագրքին մէջ։ Այնտեղ տեղ գտած են նաեւ Երկրորդ Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Վահինակի Գերմանիոյ մէջ անցուցած գերութեան տարիները։ Պատերազմական գերիներէն տարբեր ողբական մը չկայ Վահինակի անձին հետ կապուած։ Իր կենսագրութեան մաս կազմող այս կէտը յիշեցի այն բանով, որ այս սերունդի մարդիկ աքսորի համը դեռ իրենց բերնին մէջ, ճաշակեցին նաեւ գերութեան դառնութիւններ, կեանքին նայեցան վառ յոյսերով։

Վահինակի կեանքին եզական մասը կը սկսի լրագրական կոչումի տարիներուն։ «Le Lien» թերթը քառակուսիի մը մէջ եւ «Apprentissage...» խորագրին տակ, Վահինակի գրիչէն իսկ ելած վկայութիւն մը տպած է իր մահուընէն ետք, որ որպէս վաւերագիր կը մէջբերենք այստեղ. –

«V. Miskdjian nous a quittés. Il nous a laissé ce papier juste avant de partir pour sa maison de repos sur la Côte d'Azur. Quelques mois plus tard la mort le frappait.

Dans les années 30, je fais mes premières piges au "Petit Dauphinois" à Grenoble. Un dimanche, on m'envoie dans un village pour faire le compte rendu d'un match de foot, jugé important.

Je pars le matin. Je déjeune sur place dans l'unique restaurant du pays. Ce repas me coûte 14 francs, café et pousse café inclus. Heureux temps !

Je présente ma note à Paul Marmonier, responsable de la rubrique. Mon chef jette un coup d'œil sur le papier, il met l'index sur les mots "repas 14 francs" et me regarde d'un œil sévère... Il tranche : "Il n'y a pas de repas à 14 francs!"

Il prend sa plume et surcharge : le 1 devient 2, le 4, 0... Le caissier me rembourse 20 francs sans me demander d'explication.

C'est ainsi que j'ai commencé mon apprentissage dans l'art et ma manière d'établir des notes de frais... V. MISKDJIAN, Journaliste Honoraire, No de Carte 1388».

Վահինակ Միսքճեան լրագրական գրականութեան յատկապէս մարզական ճիւղէն ներս դիրք մը ապահովելով կը նուաճէ բարձունքներ։

Ան մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէր ոճի դարձուածքներուն։

– Լեզուն մէյ մը որ անհամնայ, – մարդ այլեւս չի՛ կարդար գրածներդ։

Վահինակի շնորհքը կը կայանար այս համին մէջ։ Համով – հոտով լրագրող էր ան։

Ո՛չ մարզական յօդուածներուն մէջ, մանաւանդ հայկականներուն՝ երբեմն կայ ձգտում մը դէպի գեղարուեստականը։ Անտիպ ձեռագիրներուն մէջ որ վերջերս իր որդին՝ Սերժը վստահեցաւ ինծի կարդալու համար, առոնց մէջ աւելի կը տեսնուի այդ ձգտումը, եւ անոնք յօդուածէ աւելի պատմուածքի բնոյթ ունին։ Յայտնի է որ այդ պատմուածքները այս վերջին տարիներուն նստած գրած է. եւ եթէ ղրկած չէ «Յառաջ»ին, շատ հաւանաբար գեղարուեստական ոճի երանգ մը նկատելով ամօթխածութեան զգացումէ մը պաշարուած է, որմէ դրդուած՝ անոնց ճակատագիրը յանձնած է իր որդւոյն։ Բայց անոնց հրատարակութիւնը «Յառաջ»ի մէջ խորեւ այդ, նոյնքան հետաքրքրական է, որովհետեւ անոնց մէջ կայ ժամանակի մը վկայութիւնը։

*
**

Գրութիւնս Վահինակի ո՛չ գործին, ո՛չ ալ մարդկային բնաւորութեան ամբողջական գիծերը կը բնութագրէ, ինչ որ գրեցի բաժակաճառ մը կը նկատեմ, զայն կը ձօնեմ իր ծննդեան 90-ամեակին։

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԻՐ ԿԵՂԵՒԸ» ՈՒ «ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ»

Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան թատերական ընթերցումներու եօթներորդ շարքին երկրորդ ներկայացումը նիւթ ունեցաւ մէկ արարնոց երկու թատերախաղեր։ Հ. Բ. Ը. Մ. Փարիզի կեդրոնին Ա. Մանուկեան սրահին մէջ Մարտ 14, Կիրակի օր նախ թատերական ընթերցումի նիւթ եղաւ Ռ. Հատտէճեանի «Մարդը եւ իր կեղեւը» խաղը, ապա Գոհար Մարկոսեանի «Յուշարձանը»։

Առաջինը ընտրուած էր առաւելաբար թատերական արտայայտչապաշտ ու անհեթեթ ոճերը համադրելու հետաքրքրական փորձին պատճառով։ Անկախ՝ յաջողութեան չափանիշէն, ինքնատիպ թատերգութիւն մըն է «Մարդը եւ կեղեւը» որուն հերոսներն են երիտասարդ զոյգ մը, ծերունի հայր մը եւ օտարական մը։ Ուշագրաւ տիպար մըն է այս վերջինը որ խօսելու կարողութիւնը կորսնցուցած է ու միայն բացագանչութիւն մը կրնայ արտաբերել որպէս ամէն հարցումի պատասխան։ Անխօս այդ տիպարը նկատելի յաջողութեամբ մարմնաւորեց Վահրամ Աժարեան։ Երիտասարդ զոյգին դերերը ստանձնած էին Աստղիկ Շինկիթեան եւ Արսէն Այնթապլեան, իսկ օտարականինը՝ Ժիրայր Զոլաքեան։ Բեմական գործողութիւններու ընթերցումը կը կատարէր Թորոս Գովթիկեան։ Ինչպէս նշուած էր ներկայացումի թերթիկին մէջ, խաղին ընտրութիւնը մեկնած էր այն տեսակէտէն թէ «բեմական երկ մը հանրութեան հետ շփման ենթարկուելով միայն կրնայ էապէս հաստատուիլ ու պարզաբանուիլ»։ Իսկ այս պարագան փորձարկելու համար կատարուած ներկայացումը կարելի չէ ըսել թէ դրական արդիւնք տուաւ։

Օրուան Բ. թատերախաղը կուգար Հայաստանէն. հրատարակուած էր 1989 Օգոստոսի «Սովետական արուեստ»ին մէջ։ Հեղինակը՝ Գոհար Մարկոսեան անծանօթ անուն մըն էր ու ինչպէս բաւ ձեռնարկին ղեկավար Ա. Յովհաննիսեան, անոր հետքը գտնելու ջանքերը արդիւնք չէին տուած մինչեւ այսօր։ Հեղինակին նկատմամբ հետաքրքրութիւնը ա՛լ աւելի չեշտուեցաւ խաղին ընթերցումէն ետք։ Ցաւոք գործ մըն է ան, թէ՛ գրական, թէ՛ թատերական տեսակէտէ։ Ունի ընկերային խորք. կը գծէ ժամանակներու փոփոխութեան մթնոլորտ մը ուր ընտանեկան աւանդութիւնները կը ցնցուին սերունդներու բախումներով։ Հայաստանեան ընկերութեան մէջ ընտանեկան աւանդութիւնը շարունակող կնոջական տարրին հեղինակութիւնն է նիւթը ուր տեղ գտած են հոգեբանական, կենցաղային գործօններ. բոլորն ալ հին ու նոր սերունդին բախումին շրջանակին մէջ։

Խնդիրը մեռած որդւոյն հողակոյտին վրայ յուշարձան զետեղելու համար շատ աւելի կարեւոր ծրագիրներ անտեսող ծերունի մօր յամառութենէն կը ծագի։ Անով մարմնաւորուած աւանդական հեղինակութեան դէմ յաջորդ երկու սերունդին – հարսին, աղջկան ու թոռան – ընդդիմութիւնը ի յայտ կը բերէ պարտկուած, լռութեան մատնուած ներքին այլ պրկումներ ալ։ Ու խաղը կ՚աւարտի այդ դիմակազերծումներուն յաջորդած սառոյց քայքայումով։

Այս թատերգութեան հեղինակին անձը հետաքրքրութիւն կը շարժէ յատկապէս այն պատճառով որ վարժ թատերագրի մը ներկայութիւնը կը մատնէ։ Նիւթին զարգացումի ձեւը, տիպարներու ամփոփ, այլ որոշակի ներկայացումը, հոգեբանական ազդակներու վարպետօրէն գործածութիւնը տուեալներ են որոնք կը չեշտեն թատրոնին, անոր լեզուին քաջածանօթ հեղինակ մը։ Գ. Մարկոսեանի յաջողութեան մէկ չափանիշն ալ այն եղաւ որ դերակատարներէն ամէն մէկը մեծ ըմբռնումով կը մարմնաւորէր տրուած դերը, լայնօրէն զանցելով ընթերցումի մակարդակը. դրեթէ նկատելի չէին բնագրին պատճէնները որոնք կային սակայն ամէնուն ձեռքը։ Այս տպաւորութեան մէջ գլխաւոր բաժինը կը պատկանի հարսի դերով Հելգա Գէորգեանի, ապա Նայիրի Յովսէփեանի, Համբիկ Էքմէքճեանի, Անէթ Դիլանչեանի եւ Մարգարիտ Փէլթէքեանի։ Այս խաղին բեմական գործողութիւններն ալ կարդաց Աստղիկ Շինկիթեան։ Երկու խաղին փորձերը վարած էին Արփի Յովհաննիսեան եւ Ժիրայր Զոլաքեան։

Խաղերուն աւարտին, ինչպէս սովորութիւն դարձած է այլեւս, զրոյց մը ծաւալեցաւ խումբին ու ներկաներուն միջեւ որոնք սովորականէն սակաւաթիւ էին այս անգամ։ Առաջինները յատկապէս կ՚ուզէին գիտնալ Ռ. Հատտէճեանի թատերգութեան ստեղծած տպաւորութիւնը որ բացառիկ չէր եղած. իսկ ներկաները չեշտուած հետաքրքրութիւն ցոյց տուին Բ. հեղինակին անձին մասին, յատկապէս ուզելով գիտնալ թէ թատերական այլ գործեր ալ ունի՞, եւայլն։ Հաճելի անակնկալ մը պիտի ըլլայ եթէ այս կամ այն ձեւով հետքը գտնուի երեւանցի այս թատերագրին ու անոր նկատմամբ եղած հետաքրքրութիւնները գոհացում գտնեն։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼՈ

ՀԱՄԱԿԱՐԳԻՉԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ «ՆՈՐ ԼՈՅՍ» ԿԸ ՍՓՌԵՆ ՄԻՔԵԼԱՆՃԵԼՈՅԻ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ՝ ՎԵՐՍՏԵՂԾԵԼՈՎ ԱՆՈՆՑ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՄԱՆՐԱԿՐԿԻՏ ԵՒ ՇԱՐԺՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

Ինթերնէթի տեղեկութիւններու ցանցին մէջ «Միքելանճելօ» անունը կ՚առաջնորդէ «Դաւիթ»ի արձանին պատկերներուն, Սիքսթինեան մատրան եւ այլ գլուխ գործոցներու, որոնք կը ցուցադրուին համակարգիչի ցանցերու կապուած թանգարաններու համակարգչային կեդրոններուն մէջ։ Սակայն ինչ որ կարելի չէ գտնել, իտալացի վարպետին գործերուն ճշգրիտ վերարտադրութիւնն է։ Տեսողական արուեստի տակաւին իրականութեան անտաշ ընդօրինակութիւն մըն է պաստառին վրայ։

Վերջերս Սթանֆորտի համալսարանէն

համակարգիչի գիտնականներ յայտարարած են, թէ յաջողած են ճշգրտութեան նոր չափ մը գտնել՝ վերարտադրելու համար հռչակաւոր քանդակներու պատկերները: Անոնց յայտնաբերած հնարքով կարելի պիտի ըլլայ քանդակ մը իր բոլոր անկիւններէն դիտել եւ մակերեսի մանրամասնութիւններէն մինչեւ մուրճի ամէնէն նուրբ հարուածներու հետքերը տեսնել:

Սթանֆորտի համալսարանէն համակարգիչի գիտութեան մասնագէտ Մարք Լեւոյ իր աշխատանքային խմբակին հետ ձեռնարկած է «Տիժիթալ Միքելանճելօ» ծրագիրին: Խումբը այս ձմեռը կ՚անցընէ Իտալիոյ մէջ եւ յատուկ այս նպատակին համար սարքուած լէյզըր սքենըր մը կը գործածէ Միքելանճելոյի բոլոր քանդակներուն համակարգչային պատկերները վերարտադրելու համար: Լեւոյ կը յուսայ, որ սքենըրին միջոցով արտադրուած նկարները Միքելանճելոյի քանդակները պիտի ներկայացնեն այնպէս, ինչպէս ըլլալիք կան էմ - Առ - Այ գործիքը կը նկարէ մարդկային մարմինը իր բոլոր մանրամասնութիւններով: Ան լէյզըր սքենըր կը գործածէ, որովհետեւ էմ - Առ - Այ-ի ոչ մէկ գործիք բաւարար չափով մեծ է Միքելանճելոյի քանդակները նկարելու համար:

«Տիժիթալ Միքելանճելօ» ծրագիրին նպատակն է ստեղծել համակարգչային այնպիսի վերարտադրութիւններ, որոնք բաւարար չափով ճշգրիտ ըլլան արուեստի մասնագէտներու կողմէ օգտագործուելու, ինչպէս նաեւ՝ պարզ դիտողներու համար: Լեւոյի համաձայն, ցարդ համակարգիչի պաստառին վրայ վերստեղծուած ոչ մէկ քանդակ լուրջ ուսումնասիրութեան յատուկ մանրամասնութիւններ կ՚ընձեռէ:

Արուեստի բազմաթիւ պատմաբաններ հետաքրքրուած են Լեւոյի ծրագիրով: Համակարգիչի յատուկ կատարեալ պատկեր մը առիթ կու տայ, որ ուսանողներ քանդակ մը ազատօրէն «գլխիվայր» դարձնեն, կամ զայն ուսումնասիրեն լոյսի տարբեր ազդեցութիւններու տակ՝ նոր գիտակցում մը գտնելով:

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՎՆԱՍՈՒԱԾ ԳՈՐԾԵՐ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵԼՈՒ ՅՈՅՍՈՎ

Լեւոյի գլխաւորած խումբը կը յուսայ ի վերջոյ համակարգչային տեղեկութիւնները օգտագործել արուեստի վնասուած գործեր, ինչպէս՝ Մեքելանճելոյի Մովսէսի արձանին մօրուքը վերանորոգելու համար: Համակարգիչով վերստեղծուած քանդակները նաեւ կրնան օգնել արուեստի ուսուցիչներու՝ հետանկարի հնարքներ բացատրելու համար:

Օրինակ, Միքելանճելօ իր Աստուածամօր քանդակին (փիեթա) մէջ չափահասայր մը կնոջ մը գիրկը տեղաւորելու հարցը լուծած է շատ երկար ոտքերով Աստուածամայր մը քանդակելով: Համակարգիչի պաստառին վրայ Աստուածամայրը տարբեր շարժումներով «վերակենդանացնելով» եւ զայն ոտքի կանգնեցնելով կարելի է աւելի յստակօրէն տեսնել չափական այս խախտումը:

Ի՞նչպէս կը կատարուի քանդակի մը համակարգչային նկարահանումը: Լեւոյի լէյզըր սքենըրը լոյսի շերտ մը կ՚արձակէ քանդակի մը վրայ, մինչ վիտէօ քամերա մը կը դիտէ քանդակին կողմնանկարը եւ կ՚արձանագրէ անոր վրայ ինկած լոյսին ձեւը, երբ անիկա կ՚անցնի քանդակին մակերեսին վրայով:

Քանդակը իրարմէ տարբեր բազմաթիւ անկիւններէ նկարելով եւ լոյսին փոփոխուող ձեւը վերլուծելով՝ գիտնականներ կրնան ստեղծել քանդակի մը բարձրորակ վերարտադրութիւնը:

ԱՆԿԱՐԵԼԻՆ ՓՈՐՁԵԼՈՎ

Լեւոյ այս արհեստագիտութիւնը կը կիրարկէ նոյնիսկ շատ աւելի բարդ ծրագիրի մը համար. ան կը փորձէ վերակազմել Ֆորմա Ուրպիս Ռոման. 22 մեթր լայնքով եւ 15 մեթր բարձրութեամբ մարմարէ քարտէս մը, որ կը պատկերէ Հռոմէական կայսրութեան սահմանները: Այս հսկայական քարտէսը վար ինկած է պատէ մը եւ հազարաւոր կտորներու վերածուած է՝ դարեր շարունակ շփոթի մատնելով պատմագէտները:

Քարտէսը երկար ժամանակէ ի վեր անհրաժեշտ կապ մը կը համարուի հնադարեան Հռոմի պատմութեան մէջ: Զայն վերակազմելը դժուար եղած է, յատկապէս որովհետեւ անոր կտորներուն կէսէն աւելին կորսուած է, իսկ բեկորներէն ոմանք աւելի քան 45 քիլոկրամ կը կշռեն եւ զանոնք փոխադրելը դիւրին չէ:

Սակայն Լեւոյ կը հաւատայ, որ լէյզըր սքենըրի օգտագործումը կրնայ լուծել քարտէսին առեղծուածը: Գոյատեւող բեկորներուն մեծ մասը բաւական հաստ է եւ տիժիթալ պատկեր մը կրնայ վերարտադրել անոնց կոտրուած մակերեսը՝ երեք ուղղութիւններով (լայնութիւն, երկարութիւն եւ խորք) ներկայացնելով զանոնք, ինչ որ կտորները վերամիացնելու գաղտնիքները կրնայ լուծել:

Լեւոյ Ֆորմա Ուրպիս Ռոման վերակազմելու իր ճիգով կը դասուի «անկարելին փորձող» մարդոց շարքին:

Լէյզըր սքենըրով պատկերներ ստեղծելու միակ հարցը անոնց մանրամասնութիւններ արտացոլացնելու տարողութիւնն է: Լեւոյ կը բացատրէ, թէ մանրակրկիտ ձեւով վերարտադրուած քանդակները պիտի պարունակեն շատ աւելի մեծ թիւով համակարգչային տեղեկութիւններ, քան ինչ որ սովորական համակարգիչ մը կրնայ ամբարել: Այս պատճառով դժուար է նախատեսել, թէ մօտիկ ապագային ճիշդ ե՞րբ կարելի պիտի ըլլայ համակարգչային քանդակներ օգտագործել: «Անոնք այնքան հեռու են համակարգիչներու ներկայ սերունդէն, որ վստահ չեմ, թէ արդեօք կարելի պիտի ըլլա՞յ յառաջիկայ 10-էն 20 տարուան միջոցին համակարգիչներու պաստառին վրայ տեսնել զանոնք», կ՚ըսէ Լեւոյ:

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ «ՍՈՒՐԲ ՓՐԿԻՉ» ԱՄՍԱԳՐԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ԹԻՒԵՐԸ ԴԵՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

Ս. Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցի ամսագիրը, «Սուրբ Փրկիչ» իր 1998 Դեկտեմբերի թիւը յատկացուցած է դեղագործութեան պատմութեան՝ նիւթ մը, որուն կը նուիրուի ամսագրի հայերէն բաժինը 80 էջերով ու անոր կից կը հրատարակուի նաեւ թրքերէն _ հայերէն յաւելուածական թիւ մը՝ 50 էջերով եւ գունաւոր ու պատմական լուսանկարներով: Այս երկու թիւերը բացառիկ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն ո՛չ միայն դեղագործական տեսակէտէ, այլ նաեւ մօտիկ անցեալի առողջապահական կեանքի տուեալներու ուսումնասիրութեան տեսակէտէ:

Այս բացառիկ թիւը, որ յղացումն է ամսագրի հրատարակութենէն հոգաբարձութեան անունով պատասխանատու՝ Պր. Արսէն Եարմանի, ունի բազմաթիւ կարեւոր մասնայատկութիւններ: Նախ՝ թրքերէն _ հայերէն յաւելուածականին մէջ առաջին անգամ ըլլալով հրատարակուած են հիւանդանոցի դեղարանի բաժնի պատմական կարասիներուն, գործիքներուն, ապակեայ եւ յախճապակեայ պահպանակներուն եւ բղուղներուն, գործիքներուն եւ դեղօրայքի տուփերուն եւ պահարաններուն սրուակներուն, դեղագիրներուն, դեղօրայքի տոմարներէ էջերու գունաւոր լուսանկարները, որոնք պատմական կարեւորութիւն կը ներկայացնեն ո՛չ միայն մեզի, այլ նաեւ թուրք դեղագործութեան ու առողջապահական կազմակերպութիւններու շրջանակներէ ներս:

Այս տեսակէտէն, այս բացառիկ թիւը արդէն այժմէն մեծ շահագրգռութիւն ըստեղծած է այդ շրջանակներէն ներս:

Իսկ ամսագրի բնականոն հայերէն յաւելուածականը իր կարգին, առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակէ տոքթոր Արթօ Մէզպուրեանի կողմէ 1956-ին գրի առնուած անտիպ մէկ ձեռագիր ուսումնասիրութիւնը՝ «Հայ եւ ծագումով հայ վկայեալ դեղագործներ եւ քիմիագէտներ» խորագրին ներքեւ:

Այս թանկագին ուսումնասիրութեան ձեռագիրը ցարդ անտիպ կը մնար Պատրիարքարանի արխիւներուն մէջ: Այժմ, Պատրիարքարանի թոյլտուութեամբ, այդ կարեւոր ձեռագիրը կը հրատարակուի Ազգային Հիւանդանոցի ամսագրին մէջ եւ կը յանձնուի այս նիւթերով շահագրգռուող ընթերցողներու ուշադրութեան: Ուսումնասիրութիւնը կ՚ընդգրկէ սկիզբէն մինչեւ 1956 յայտնի հայ դեղագործներու անունները, անոնց կարճ կենսագրութիւնները եւ ոմանց լուսանկարները: Այդ երկար ցանկէն այսօր կը գոյատեւեն երկու դեղարաններ: Թիւպլէնտճեաններու «Իքը գափըլը էճզանէ» եւ Բարունակեաններու դեղարանը:

Այս բացառիկ թիւին մէջ հրատարակուած է նաեւ հիւանդանոցի դեղագործուհի՝ Մաքրուհի Չիլինկիրօղլուի մէկ յօդուածը «Սուրբ Փրկիչ հիւանդանոցի դեղագործութեան մասին», ամսաթերթի հրատարակութեան պատասխանատու տնօրէնուհի՝ Մաքրուհի Պ. Յակոբեանի գրիչէն «Հայկական դեղարաններ եւ հայ դեղագործներ Անատոլուի զանազան քաղաքներուն մէջ», Գրիգոր Քահանայ Տամատեանի գրիչէն «Սուրբ Փրկիչ Ազգային Հիւանդանոցի դեղարանի շէնքին կառուցումը», Ռ. Հատտէճեանի «Երէկուան դեղագործներն ու այսօրուան դեղագործները» յօդուածները եւ այլ նիւթեր հիւանդանոցի ներքին կեանքէն:

Պէտք է նշել, որ այս երկու բացառիկ թիւերը մեծ փայլ կը ստանան յայտնի լուսանկարիչ՝ Տիգրան Թօփալեանի (Ֆօթօ Շէնէլ) կողմէ առնուած հին ու նոր որակաւոր լուսանկարներէն:

«ՄԱՐՄԱՐԱ»

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ ՊԵՐՃՈՒՀԻԻ (ԲԱՐԹԵՂԵԱՆ) ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի, Մարտ 17-ին, Թիէի գերեզմանատունէն Պանթէօ - Փարիզէնի գերեզմանատան Հայ Մտաւորականներու դամբարանը փոխադրուեցան գրագիտուհի Պերճուհի (Բարսեղեան) աճիւնները:

Պերճուհի ծնած է Խտիրնէ 1889 Յուլիսին, անցած է Պուլկարիա (Վառնա), ուսուցչութիւն ըրած է Կիլիկիա եւ Վան: Ամուսնացած է Սարգիս Բարսեղեանի (Շամիլ) հետ, որ պիտի նահատակուէր 1915-ին: Ապա, կրկին անցած է Պուլկարիա, Թիֆլիս ուր ուսուցչութիւն ըրած է Յովնանեան - Գայայեան վարժարանը, անկախութեան շրջանին եղած է երեսփոխան Հայաստանի Խորհրդարանին: 1920-ին հեռացած է Երեւանէն, անցած Պոլիս, Պուլկարիա եւ 1924-ին՝ Փարիզ ուր իր մահկանացուն պիտի կնքէր 1940 Մայիս 18-ին, մինչ իր միակ զաւակը՝ Արմէն պատերազմական ճակատն էր: Մաս կազմած է Փարիզի Գրական Ակումբին:

Աշխատակցած է «Ծակատամարտ»ին, «Հայրենիք ամսագրին», «Յառաջ»ին: Հրատարակուած իր միակ գործն է՝ «Փոթորիկէն վերջ» (1932, Փարիզ): Ինքնակենսագրական յուշեր ստորագրած է խորագրուած՝ «Խանձուած Օրեր»:

Մօտ 60 տարի ետք, Պերճուհի իր բուն տեղը կը գտնէ Հայ Մտաւորականներու դամբարանին մէջ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ֆրանսուա գոհ էր որ չէր մերժուած եւ մանաւանդ քանի մը վայրկեան աւելի պիտի վայելէր այդ հրապուրիչ օտար աղջկան ընկերակցութիւնը:

Ընտրութիւնը դիւրին չեղաւ: Աստղիկ կին էր, կնոջական բնազդը արթնցաւ ի տես գոհարավաճառին փարթամ ցուցափեղկին: Իրարու ետեւէ բերել տուաւ տասնեակ մը ապարանջաններ, մի առ մի, փոխն ի փոխ անցուց նախ իր ձախ ապա իր աջ թեւին, հանեց, դարձուց ձեռքերուն մէջ, վերստին անցուց թեւին, նայեցաւ վրան, մօտէն, քիչ մը հեռուէն...

Տղան, զարմացած, կը դիտէր իր ընկերուհիին շարժուձեւերը: Կ՚ամչնար վաճառորդուհիէն, բայց այս վերջինը անտարբեր էր. վարժուած էր գործառնելու կիներու հետ: Երբեմն, քանի մը խօսքով, կը միջնորդէր, կը գովէր իր ապրանքը երբ նոր տիպար մը մէջտեղ կը հանէր:

Ընտրութիւնը տեւեց շուրջ կէս ժամ: Ի վերջոյ Աստղիկ առաջարկեց.

- Ահաւասիկ այս մէկը կարծեմ գեղեցիկ կ՚ըլլայ ձեր մօր թեւին վրայ,

Չէր իսկ հարց տուած թէ Ֆրանսուա որքան կ՚ուզէր ծախսել իր գնումին համար:

Տղան ձեռքը առաւ Աստղիկին իրեն երկարած ապարանջանը: Ոսկիէ էր կամ ոսկեզօծ միայն, շուրջ երեք սանթիմեթր լայն, վրան կար կանանչ քար մը:

Յարմար էր: Գինը՞: Երբ լսեց գինը, Ֆրանսուա տատամսեցաւ ակնթարթ մը, բայց անյարմար գտաւ աղջկան մօտ, առարկութիւն ընել այդ մասին: Վճարեց ու դուրս ելան:

Այդ պահուն անակնկալ զգացում մը կը պատէր Աստղիկին էութիւնը: Տեսակ մը ուրախութիւն, թերեւս անոր համար որ մասնակցած էր, հեռուէն Ֆրանսուայի ընտանեկան մէկ հարցին լուծման: Օգնած էր Ֆրանսուայի:

Դուրսը անձրեւը շատցած էր: Տղան ներս վազեց խոկոյն եւ խնդրեց վաճառորդուհիէն որ թաքսի մը կանչէ: Սպասումը երկար չտեւեց: Երկու երիտասարդները վազեցին մտան կառքին մէջ: Նըստեցան քով քովի: Աստղիկ տուաւ իր հասցէն: Հեռու չէր: Ֆրանսուա ծանօթ էր քաղաքին, գիտէր որ հեռու չէր: Դեռ կառքը նոր ճամբայ ելած էր երբ տղան իր աջ ձեռքը դրաւ աղջկան ծունկին վըրայ, յետոյ քիչ մըն ալ աւելի վեր: Սեղմեց մեղմօրէն փափուկ մկանները: Աստղիկ դարձուց գլուխը, նայեցաւ տղուն: Աչքերը կը փայլէին, մինչ դուրսը կայծակ մը լուսաւորեց փողոցը:

- Հեռու չէ ինկած, յարեց Ֆրանսուա եւ միեւնոյն ժամանակ թեւը անցուց Աստղիկին վիզին, դէմքերը մօտեցան իրարու, շրթներուն միացումը անխուսափելի էր:

Առաջին անգամն էր որ Աստղիկ տղայ մը կը համբուրէր շրթունքներուն վրայ... Ամօթ եւ ուրախութիւն գիրար կը հրմշտկէին իր մտքին մէջ:

- Ո՞ւր մնացիր նորէն աղջիկ, թրջեցար, ըսաւ Տիկին Արաքսի որ աչքը դրան վրայ կը սպասէր անհանգիստ Աստղիկին վերադարձին:

- Ո՛չ մօրաքոյր չթրջեցայ, հովանոց ունէի:

Հովանոցը թաց էր արդարեւ, բացած էր զայն պարտէզին դրան առջեւ եւ մինչեւ բնակարանին մուտքը, հովանոցը առած էր գործածուածի երեւոյթ:

Իրիկունը, իր աշխատանքէն վերադարձին՝ Ալիս նկատեց որ իր ընկերուհին մըտացիր վիճակ մը ունէր: Սովորականին պէս չէր խօսակցեր իրեն հետ, չէր պատմեր օրուան մեծ ու պզտիկ անցուդարձերը եւ ոչ կը հարցուփորձէր զինք իր այդ օրուան զբաղումին մասին, ինչ որ Աստղիկ կ՚ընէր ընդհանրապէս, տեղեկանալու միտքով թէ ինչպէս կ՚ըլլայ դիւանատան մը մէջ աշխատանքը:

Ալիս զարմացաւ, բայց յարգեց իր ընկերուհիին լռութիւնը: Չէ՞ որ երբեմն ինք ալ կը նախընտրէր մնալ ամփոփ, անխօս, դէմ յանդիման իր մանկամարդուհիի խոհերուն հետ:

— 4 —

Տիկին Արաքսի պարտէզն էր, հակած ելակենիներու հողաշերտի մը վրայ: Պըտուղները խոշոր էին, արդէն կարմրած, ախորժաբեր տեսքով, ոմանք, սակայն որդնոտած էին:

— Չէի գիտեր որ ելակն ալ կ՚որդնոտի, ըսաւ Տիկին Արաքսի:

— Կ՚որդնոտին երբ անձրեւ գայ եւ դըպչին հողին բացատրեց Արամ:

— Դուն ինչէ՞ն գիտես:

— Գիտեմ: Արդէն այլեւս ելակ չի մշակուիր այդպէս: Հողը պէտք է պատուած ըլլայ կամ յարդով կամ փլասթիք ծածկոցով մը: Ծածկոցը ծակեր կ՚ունենայ, այդ ծակերէն դուրս կուգան տունկերը ու պտուղը հողին չի դպչիր:

— Խենթ բաներ կ՚ըսես, տղա՛յ:

Տիկին Արաքսի մեծ համարում մը չունէր իր մանչ զաւկին վրայ: Կը տեսնէր որ ծոյլ էր ան, բայց կը տեսնէր նաեւ որ խելացի էր, կը սիրէր իր Արամիկը: Ինչպէ՞ս չսիրել ... իր զաւակն էր եւ այնքան նման, դէմքով, մանաւանդ բերանին ձեւով իր ամուսինին, զոհուած 1915-ին:

(Շար. 10)

(Շար. Ա. էջէն)

ին Արտաքին նախարարը վերադարձած է Երեւան :

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄԱՄԼՈՅ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ելեկտրականութեան սակագին ճշդելու քննարկումներու եւ որոշում կայացնելու ընթացքին, Ազգ. Ժողովի Մարտ 15-ի նիստին, վարչապետին մերժուած էր խօսքի իրաւունք (տե՛ս. «Յառաջ», Մարտ 18) : Այս առթիւ վարչապետին մամլոյ գրասենեակը յայտնած է թէ վարչապետին կարծիքով պատահարը կրնայ առաջնորդել անցանկալի կացութեան Ազգ. Ժողովի եւ կառավարութեան յարաբերութիւններուն միջեւ : Շեշտուած է նաեւ թէ Ազգ. Ժողովի կանոնակարգը Հանրապետութեան նախագահին, Ազգ. Ժողովի նախագահին եւ վարչապետին կը վերապահէ արտակարգ խօսքի կամ արտակարգ ելոյթի իրաւունք : Սակայն այս կանոնակարգին մէջ ամէն ինչ չատ յստակ չըլլալով, վարչապետը հրաւէր ուղղած է Խորհրդարանի իր գործընկերներուն «Ազգ. Ժողովի կանոնակարգ»ի օրէնքին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու համար, որպէսզի երկրին բարձրագոյն պետական պաշտօնեաները ի հարկին կարենան հանրութեան իմացնել իրենց կարծիքը :

Ելեկտրականութեան սակագինի նոյն հարցին առնչութեամբ Ուժանիւթի նախարարն ալ արտայայտուելով ըսած է. «Մենք պէտք է ընտրութիւն կատարենք՝ կամ շուրջօրեայ էներգամատակարարում 25 դրամ սակագնի պայմաններում, կամ 20 դրամ վարձի պայմաններմում 12-ժամեայ էներգամատակարարում» :

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ – ՎՐԱՍՏԱՆ – ՈՒԿՐԱՆԻԱ ՄԻԱՑԵԱԼ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ

Վրաստան եւ Ադրբեջան պայմանագրութիւն մը ստորագրած են Ուկրանիոյ հետ միասին ռազմափորձեր կատարելու՝ Բաքու - Սուփսա նաւթամուղի պահպանութեան համար : Միացեալ այս ռազմափորձերը տեղի կ'ունենան Ապրիլին, Ուկրանիա :

***

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԱՒԵԼԻ Կ'ՕԳՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Մարտ 15 - 16 Աթէնք տեղի ունեցած հայ - յունական տնտեսական եւ գիտաթեքնիք միջկառավարական յանձնաժողովի երկրորդ նիստին համագործակցութեան զարգացման համաձայնագիր մը ստորագրուած է : Արդիւնաբերութեան եւ Առեւտուրի փոխ-նախարար և յանձնաժողովի համանախագահ Արմէն Պետրոսեանի եւ Յունաստանի Ազգ. Տնտեսութեան փոխ-նախարար Ալեքսանդր Պալթասի ստորագրած փաստաթուղթը կ'ընդգրկէ արդիւնաբերութեան, ուժանիւթի, փոխադրութեան, դիւզատնտեսութեան, հեռահաղորդակցութեան, զբօսաշրջութեան, կրթութեան, գիտակդ, հետազօտութիւններու, թէքնոլոժիի, դրամատնային համակարգի եւլն. բնագաւառները :

***

ՍԵՐԳԷՅ ՄԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԴԵՍՊԱՆ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 18-ի հրամանագրով Արտաքին Գործերու նախարարի տեղակալ Մ. Մանասարեան Եգիպտոսի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան նշանակուած է :

Ծնած է Երեւան, 1959-ին : Աւարտած է դիւանագիտական Հիմնարկը : 1992 – 1993-ին եղած է փոխ – վարչապետի օգնական, 1993 – 1995 վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար. 1966-էն ի վեր Արտաքին Գործերու նախարարի տեղակալ էր : Ամուսնացած է, ունի 2 զաւակ :

***

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԷ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԵՂԱՆԱԿԻՆ

Մարտ 18-ին Ազգ. Ժողովին մէջ տեղի ունեցած ճեպազրոյցի մը ընթացքին «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան նախագահ Ե. Սարգսեան քննադատելով ընտրական նոր օրէնսգիրքը, «նախորդ օրէնսգիրքէն աւելի ժողովրդավարական էր եւ հրապարակայնութեան աւելի լայն հնարաւորութիւն էր ընձեռնում, քան ներկայումս ընդունուածը» ըսած է : Պնդած է որ նոր օրէնսգիրքը ընդունուած է Սահմանադրութեան խախտումներով, օրինակ բերելով այն երեւոյթը թէ Դաւիթ Մաթեւոսեանի օրէնսգրքի վերաբերեալ նախաձեռնութիւնը օրակարգի նիւթ ըլլալու անգամ չարժանացաւ : Այս ամբողջին պատճառաւ, ըսած է Ե. Սարգսեան «Հանրապետութիւն» խմբակցութիւնը պոյքոթի կ'ենթարկէ օրէնսգրքին ընդունման ողջ գործընթացը, չուզելով մեղսակից դառնալ անոր : Երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութիւններուն ալ մասնակցելու կամ չմասնակցելու որոշումը կը տրուի յառաջիկայ քանի մը օրերուն :

***

ԳԻՆԵԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ԱՆԴԱՄ ՀԱՅԸ

Գինեգործութեան միջազգային ակադեմիայի ընդհ. ժողովը իսկական անդամ ընտրած է տքթոր փրոֆ. Արտեմ Մելքոնեանը, գնահատելով այգեգործութեան զարգացման համար անոր կատարած աշխատանքը : Ա. Մելքոնեան հեղինակ է աւելի քան 250 գիտական աշխատութեան որոնց մէկ մասը թարգմանաբար հրատարակուած է : Վերջին տարիներուն գործնական աշխատանք տարած է Իտալացի ու Եւրոպայի այլ երկիրներու մասնագէտներուն հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՍՈՎՈՅԻ բանակցութիւնները, որոնք Մարտ 15-ին վերսկսած էին Փարիզ, ընդհատուեցան Մարտ 19ին, ժամանակ տալու համար Սերպերուն որ «մտածեն» : Արդարեւ Ալպանացիները ստորագրեցին համաձայնագիրը մինչ Սերպերը անզիջող կը մնան եւ Միլոսեւիչ զօրք եւ զինաթերք կը ղրկէ Քոսովօ :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ երեք ռմբափորձեր գործուած են Մարտ 18-ին, Ըհլամուրքույու թաղին մէջ : Զորս վիրաւորներ կան :

ԿԻՊՐՈՍԻ վերջին մարդահամարին (1997) համաձայն 746 հազար է բնակչութեան թիւը : 658 հազարը կ'ապրի հանրապետութեան մէջ, 88 հազարն ալ Թրքական զօրքերու գրաւած շրջանը : Փարիզի դեսպանատան լրատուն կ'ըսէ թէ այս թիւերէն դուրս ձգուած են 114 հազարնոց Թրքական զօրաբաժինները որոնք ապօրինի կերպով կը գտնուին կղզիին վրայ : Կիպրոսի բնակչութեան 0.3%-ը կը կազմեն Հայերը :

ԼԻԱԲԱՆԱՆԻ մէջ, ոստիկանութիւնը հնախուզական 2000 առարկաներ գրաւած է անհատներու տուներէ : Ասոնք կը վերաբերին բիւզանդական եւ հելլենական խճանկարներու եւ այլ առարկաներու :

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱՅԻ հոմանուհին՝ Ք. Տըվիէ – Ժոնքուռ կը շարունակէ իր մաղձը թափել եւ վեց ժամերու երկայնքին նոր յայտնութիւններ ըրած է դատաւորներուն Մարտ 18-ին : Ան կ'ըսէ թէ Էլֆէն ստացած գաղտնի միջորդչէքէն 22,5 միլիոն ֆրանք պահած էր եւ Ռիւ տը Լիլ գնուած յարկաբաժինէն ալ օգտուողը Ռ. Տիւման էր : Այս վերջինը ամէն բան կը հերքէ եւ կը մնայ Սահմանադրական Խորհուրդին գլուխը :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

MESSE ANNIVERSAIRE

Fidèle à sa tradition annuelle la Croix Bleue des Arméniens de France de Lyon-Villeurbanne, fait célébrer une messe de requiem en hommage à ses membres disparus, le Dimanche 28 Mars en l'Eglise Apostolique Arménienne St. Jacques de Lyon. A l'issue de cette messe un repas sera proposé en l'Espace Garbis Manoukian à partir de 12 heures 30.

Réservations : Maison de la Culture de Villeurbanne : Tél. : 04 78 26 28 71
(les après-midi du mardi au samedi)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Մարգրիտ Գրիգորեան իր ծնողքին՝ Գրիգոր եւ Կուլինէ Գրիգորեանի յիշատակին (մահացած Պուլկարիա) 300-ական ֆրանք կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցիին, ԻՒՄԱՖ-ին (առանց «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին :

ՀՍԿՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24, ժամը 10.30-ին
Արեւագալի ժամերգութիւն
Քարոզիչ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

EREVAN
2 vols directs hebdomadaires
en Airbus A310
de la compagnie
ARMENIAN AIRLINES
Départ Paris 2690 F
Départ Province 2800 F
Renseignements & inscriptions :
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.
SABERATOURS
19, rue Saint-Roch — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՍՓՌՈՒՄՆԵՐԸ EUTELSAT-ՈՎ (numérique)

Ինչպէս արդէն յայտարարուած էր, որոշ ժամանակէ ի վեր կարելի է դիտել Հայաստանի ազգային հեռատեսիլը ՀԱՊ-ի որոշ երկիրներու, Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ :

Այդ սփռումները կը կատարուին ԷՕԹԷԼՍԱԹ համակարգով, HOTBIRD-3 13 աստիճանի անբէնով, 12111 մեկապայթ յաճախականութեամբ, MTEG - 2 սքանտարտով :

les Coupons d'Alsace
21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10
Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93
65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ-ի՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահք-ի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24-ին,
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ :
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին :
Արեւագալ ժամը 9.45-ին,
Պատարագ ժամը 10.30-ին :
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 27
Յիշատակ Յարութեանն Ղազարու
ժամը 16.30-ին՝ Կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի :
Կիրակի, Մարտ 28
Ծաղկազարդ, Տօն գալստեանն Քրիստոսի
Ատուծոյ Մերոյ Յերուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին :
Պատարագ ժամը 10.30-ին,
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին :

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 28, Ծաղկազարդ
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին :
Պատարագ ժամը 10-ին :
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 16-ին :

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ՑՐԵԿՈՅԹ
ի նպաստ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ
Շաբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 20.30-ին
կը մասնակցի
ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ
կազմակերպութեամբ՝
Վարժարանին Ծնողաց Միութեան
Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով
Պ. Տէմիրի
01 - 49 - 36 - 10 - 43

Soirée Dansante
SAMEDI 17 AVRIL
à 20 heures 30
avec
Marten YORGANTZ
SALLE
"CHARLES AZNAVOUR"
d'ARNOUVILLE-LES-GONESSE
Réservations :
01. 49. 36. 10. 43
(M. Demir)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 23
MARDI
23 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 19·602 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.602

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 20/22)

ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 19-ին հանդիպում ունեցած է ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանի հետ, որ նախորդ օրը վերադարձած էր Միացեալ-Նահանգներէն: Ա. Ղուկասեան մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է իր այցի ընթացքին ունեցած հանդիպումներուն ու բանակցութիւններուն մասին: Երկու նախագահները արծարծած են նաեւ Ղարաբաղի հարցին վերջին զարգացումները:

***

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մարտ 19-ին Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան հանդիպում մը ունեցած է Վրաստանի իր պաշտօնակից՝ Մենադաբիշվիլիի հետ որ միօրեայ այցելութեամբ Երեւան եկած էր: Վ. Օսկանեան այս հանդիպումը գնահատած է շրջանին մէջ վերջերս տեղի ունեցող աշխոյժ փոփոխութիւններու ծիրին մէջ: Անոնք արծարծած են փոխ յարաբերութիւններու, տարածաշրջանի, միջազգային կազմակերպութիւններէն ներս երկու երկիրներու համագործակցութեան հարցեր: Մենադաբիշվիլի ընդգծած է վերջերս Սթրազպուրկի մէջ կովկասեան երեք երկիրներու Խորհրդարաններու նախագահներուն ստորագրած միացեալ փաստաթուղթին կարեւորութիւնը, յիշեցնելով նաեւ այս անգամ երեք Հանրապետութիւններու նախագահներուն տեսակցութիւնը, որ կը նախատեսուի ի մօտոյ, Լիւքսանպուրկի մէջ: Ան աւելցուցած է թէ Վ. Օսկանեանի հետ համաձայնութեան յանգած են, որպէսզի մամուլի միջոցով Արտաքին գործերու նախարարութիւնները արձագանգեն հայ-վրացական յարաբերութիւններուն առընչուող անճիշդ լրատուութիւններուն: Հիւր նախարարը նոյն օրը ընդունուած է նաեւ նախագահ Ռ. Քոչարեանի եւ վարչապետ Ա. Դարբինեանի կողմէ:

***

ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Մարտ 18-ի իրիկունը ժամը 21·30-էն մինչեւ 22 Ազրպէյճանի զինեալ ստորաբաժանումները մեծ զէնքերով գնդակոծած են Նոյեմբերեանի պաշտպանական դիրքերը: Շնորհիւ հայկ. կողմին հակազդեցութեան կարելի եղած է գնդակոծումը կասեցնել: Տուժածներ չկան:

Այլ միջադէպներ ալ արձանագրուած են հայ-ազրպէյճանական սահմանի հարաւ-արեւմտեան և հիւսիս-արեւելեան հատուածներուն վրայ, Մարտ 19-ի գիշերը: Ազրպէյճանական զինեալ ուժերը զանազան տեսակի հրազէններով գնդակոծած են Մեղրիի Տիգրանաձոր եւ Նոյեմբերեանի Բերդաւան բնակավայրերու պաշտպանական դիրքերը. հոս եւս կրակոցը դադրած է հայկ. կողմին համապատասխան գործողութիւններէն ետք:

***

ՀՀՇ-Ի ՆԻՍՏԸ

Մարտ 20-ին տեղի ունեցած է ՀՀՇ-ի հանրապետական խորհուրդին նիստը, որուն օրակարգի նիւթերն էին Վ. Սիրադեղեանի նախագահութեան հաստատումը, խորհրդարանական ընտրութիւններուն կուսակցութեան մասնակցութեան ձեւումը եւ «Հայք» պաշտօնաթերթի խմբագրի հաստատումը: Այս փակ նիստին չեն մասնակցած Բ. Արարքցեան եւ Սամուէլ Գէորգեան, որոնք աւելցուցած են իրենց անդամակցութիւնը: Սակայն նոյն որոշումը տուած միւս անդամները՝ Կարապետ Ռուբինեան, Արա Սահակեան, Երջանիկ Աբգարեան ներկայ եղած են ժողովին: Ինչ կը վերաբերի «Հայք»ի խմբագիրի նշանակման հարցին, Տիգրան Ցակոբեանին մեծ հաւանականութեամբ կը յաջորդէ Արմէն Պողոսսարեան:

***

Բ. ԱՐԱՐՔՑԵԱՆ.– «ՀՀՇ-Ի ՇՈՒՐՋԸ ՓՍԻԽՈԶԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ Է ՁԵՒԱՒՈՐՈՒԵԼ»

Մարտ 19-ին, «Օրագիր»ի խմբագրատան մէջ լրագրողներու հետ ունեցած հանդիպումի ընթացքին «Հանրապետութիւն» խմբակի նախագահ Բ. Արարքցեան նշած է որ 1998 Փետրուարին Հայաստան կատարուած յեղաշրջում էր եւ իշխանութեան գլուխ եկած ուժերը կը փորձեն խեղաթիւրել ՀՀՇ-ի իշխանութեան տարիներու ձեռքբերումները եւ անոր գաղափարախօսութիւնը: Ըստ իրեն, անցեալ տարիներուն դրուած հիմքերը ներկայիս կը խախտին ու առօր հետեւանքը կրնայ ըլլալ ամբողջատիրական համակարգի հաստատումը: Բ. Արարքցեան բսած է նաեւ որ՝ «ՀՀՇ-ի շուրջը ստեղծուել է փսիխոզի մթնոլորտ, կուսակցութեան տեսակէտները համարւում են օրէնքից դուրս, ինչը նման է 37 թուականի մթնոլորտին»: «Հանրապետութիւն» խմբակցութեան նախագահին կարծիքով, երբ այս ամբողջին աւելցուի ընտրական օրէնսգիրքին ապօրինի ընդունումը, խնդրոյ առարկայ կը դառնայ խորհրդարանական ընտրութիւններուն իրենց մասնակցութիւնը, քանի որ «իմաստ ունի՞ գնալ ընտրութիւնների, երբ արդիւնքը կանխորոշուած է»:

Խօսելով նաեւ ՀՀՇ ներքին խնդիրներուն մասին, Բ. Արարքցեան նշած է թէ հարցը պէտք չէ ընկալել Սիրադեղեան – Արարքցեան տեսանկիւնէն, այլ կուսակցութեան ղեկավարման ձեւերու: Աւելցուցած է թէ կը վերադառնայ ՀՀՇ վարչութիւն երբ Վանօ Սիրադեղեան յստակ ճշդէ իր դիրքորոշումները: Ինչ կը վերաբերի խորհրդարանական ընտրութիւններուն իր թեկնածութեան, Բ. Արարքցեան բսած է՝ «Ոեւէ մէկը չի կարող ինձ պարտադրել, որ թեկնածութիւնս չդնեմ», աւելցնելով սակայն թէ դեռ չէ տուած իր որոշումը:

***

Այս նոյն հանդիպումին պատահած է փոքր անկանկալ մըն ալ: Բ. Արարքցեանի ներկայութենէն օգտուելով (թէեւ որպէս պատճառաբանութիւն տրուած է «Օրագիր»ի մէջ լոյս տեսած յօդուած մը) անբացատրելի պայմաններու մէջ զոհ դարձած զինուորներու մայրերու խումբ մը այցելած է խմբագրատուն: Անոնք Բ. Արարքցեանի իրենց վրդովումը յայտնելէ եւ բացատրութիւններ պահանջելէ ետք հեռացած են: Բ. Արարքցեան այս մասին արտայայտուելով չեշտած է թէ թէ անցեալին եւ թէ ներկայիս յաւօք գոյութիւն ունի երեւոյթը եւ որու մէջ ինք ալ ունի իր պատասխանատուութեան բաժինը: Ամէնէն զայրացնողը այն է որ, բսած է ան, ծնողքներուն որեւէ բացատրութիւն չի տրուիր, ինչպէս «բացատրութիւններ չեն տրւում պատուիրուած սպանութիւնների դէպքում»:

***

Վ. ԳԻՒԼԻԶԱԴԷ ԱԶՐԲԷՋԱՆԻ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Իր սեփական ապահովութեան հողտանիլը Ազրպէյճանի ինքնիշխան իրաւունքն է եւ ան իրաւասու է այդ նպատակով ուրիշ երկրի հետ համաձայնագիր կնքելու՝ այդ շարքին նաեւ ռազմական բնագաւառին մէջ, որպէսզի ապահովէ իր պաշտպանութիւնը» բսած է Ազրպէյճանի նախագահի խորհրդական Վ. Գիւլիզադէ, Մարտ 19-ին, ներկայացնելու առեն իր երկրին դիրքորոշումը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՕՍԷԹԻՈՅ մայրաքաղաքին Վլատիկավկասի մէջ ոճրափորձ մը գործուած է Մարտ 19-ին, որուն հետեւանքով աւելի քան 64 մեռեալ կար եւ 101 վիրաւոր ոմանք շատ ծանր վիճակի մէջ: 10 քիլօ Թի - էն - Թի ուժականութեամբ ռումբ մը պայթած է առաւօտեան, շուկային մէջ ուր մեծ բազմութիւն մը կար եւ անմիջական խուճապ ստեղծուած է: Ահաբեկչական արարքին հեղինակները յայտնի չէին: Հիւսիսային Օսէթիան Չէչէնիոյ մերձաւոր փոքր Հանրապետութիւն մըն է 650 հազար բնակչութեամբ: 1992-ին արիւնալի պայքարի մէջ էր, Ինգուշիայի հետ եւ շնորհիւ Մոսկուայի կրցաւ ինգուշ ուժերը ետ մղել: Անոնք կը պահանջէին որ իրենց վերադարձուի Վլատիկավկասը, որպէս պատմականօրէն իրեն պատկանող քաղաք: Նոյն առեն Ելցին կը պաշտօնազրկէր նախագահական վարչութեան պետը՝ Բորդիուժա, ցաւակցութիւն կը ներկայացնէր եւ իր Ներքին նախարարը կը ղրկէր տեղւոյն վրայ: Դումայի ինգուշ երեսփոխան մը յայտարարած է այս առթիւ՝ «Ինծի համար, այս ոճրափորձը կը նշանակէ որ նոր պատերազմ մը կը սկսի Կովկաս»:

Գ. ԱԼԷԿՐԻ դէմ ցոյց մը եւս տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մարտ 20-ին, Տանֆէր - Ռոշըրոյէն Մաթինեոն: Այս անգամ ցուցարարները դասատուներն էին պատասխանելով շուրջ քսան սենտիքաներու կոչին: Կազմակերպիչներուն համար 40 հազար էին, բայց միայն 17·000 ոստիկանութեան համար: Ոմանք նախարարին հրաժարումը կը պահանջէին, թէեւ մեծամասնութեան պահանջը այդ չէր, այլ պարզապէս հրաժարումը ծրագրուած բարենորոգումներէն: Ալէկր, յաջորդ օրն իսկ յայտարարեց թէ ոչինչ կը փոխէ բարենորոգումներու իր ծրագրէն, կ'ընդունի որ սխալած է ինչ կը վերաբերի յաւելեալ ժամերուն, խորհելով որ անոնց ջնջումը կրնար աշխատանք հայթայթել երիտասարդներու, մինչ մեծ իրարանցում ստեղծուեցաւ: Ամէն պարագայի մէջ, կը կրկնէ, ամէն ինչ խորհրդակցութեամբ պիտի ըլլայ:

ՕԴԱՊԱՐԻԿՈՎ աշխարհի շրջանը ըրին զուիցերացի հոգեբոյժ մը՝ Պ. Փիքար եւ անգլիացի՝ Պ. Ճոնս 19 օր 21 ժամ եւ 55 վայրկեանէն, իրագործելով Ժիւլ Վերնի երազը: Օդապարիկը չկրցաւ էջք կատարել Գահիրէի բուրգերու առջեւ, այլ 850 քիլոմեթր հարաւ, անապատին մէջ, Մարտ 21-ին: Նոր օրերու որպէս հերոս ընդունուեցան բոլորին կողմէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, 110 հոգի ձերբակալուած է Մարտ 20-էն 21-ի գիշերը որովհետեւ մասնակցած էին քրտական նոր տարուան - Նեվրուզի - արգիլուած տօնակատարութեանց Անգարա եւ Այնթապ: 35 հոգի դեռ կը մնան Անգարա, 75 ուրիշներ ալ Այնթապ, երբ սկսած էին լոզունգներ արձակել ՓՔՔ-ի ի նպաստ: Վեց ոստիկան եւ մէկ ցուցարար վիրաւորուած են Պոլսոյ զանազան թաղերուն մէջ:

ՔՈՍՈՎՈՅԻ մէջ կռիւները բաւական բուռն թափ առած են եւ բնակիչները կը շարունակեն փախիլ, մինչ Սերպերը կը շարունակեն իրենց յարձակումը: Ամերիկայի բանագնաց մը Պելկրատ գնաց Մարտ 22-ին վերջին փորձ մը ընելու համոզելու համար Միլոսեւիչը որ համաձայնագիրը ստորագրէ, նախքան ՕԹԱՆ-ի սպառնալիքի գործադրութիւնը: Միլոսեւիչ, սակայն, տրամադիր չէր որեւէ զիջումի, իրեն համար համաձայնագիր գոյութիւն չունի: Զօրս սերպ զինուորներ մեռած են թակարդ մը իյնալով:

ԺԱՆ ԿԻԹՈՆ, ֆրանսական ակադեմիայի երիցագոյն անդամը մեռաւ Մարտ 21-ին, 98 տարեկանին: Կաթողիկէ փիլիսոփայ եւ գրագէտ, հեղինակ է բազմաթիւ (30) հատորներու: Լոյս տեսած են նաեւ իր խօսակցութիւնները Միթերանի հետ, որ իր կեանքի վերջալոյսին կ'այցելէր փիլիսոփային խորհրդածելու համար մահուան մասին: Միթերան կ'ուզէր որ Կիթոն բացատրէ իրեն հաւատքին դրդապատճառները: Պերկսոնի աշակերտ, որուն կտակակատարն եղած էր, հետեւորդ էր Ս. Օգոստինոսի եւ Փասքալի մտածողութեան: Վերջին գործերը լոյս տեսած են 1997-ին եւ 1998-ին:

ՉԷՉՆԻՈՅ նախագահ՝ Մասխադովի դէմ մահափորձ մը ձախողած է Մարտ 21-ին: Ռումբ մը պայթած է իր բնակարանին մօտ, երբ իր ինքնաշարժը պիտի անցնէր: Զոհեր կան դրացիներուն եւ իր շրջապատին մէջ:

ՌՈՒԱՆ ՏԻՒՄԱՅԻ հրաժարումը պահանջողներու թիւը կը մեծնայ աջէն ու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄՕՏ 20 ՀԱԶԱՐ ՆՈՐ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Ֆրանսայի Թրքական կազմակերպութիւններու Միութիւնը Հայերու ցեղասպանութեան բանաձեւին դէմ «մօտ 20 հազար» ստորագրութիւններով հանրագրութիւն մը յանձնած է Ծերակոյտի նախագահ Գ. Փոնսըլէի: Միութեան նախագահին կցկտուրութեամբ պատուիրակութիւն մը ընդունուած է Պ. Փոնսըլէի կողմէ որուն Մ. Կէօքէր բսած է. «Մեր այն հայրենակիցները որոնք կը խորհին թէ հայկ. բանաձեւը պիտի վնասէ թէ՝ Թուրքիա-Ֆրանսա եւ թէ Թուրքիա - Հայաստան յարաբերութիւններուն, այդ փափուկ հարցին Ծերակոյտի օրակարգին առնուելու հեռանկարէն վրդոված, մասնակցեցան հանրագրութեան: Այս առթիւ կը փափաքիմ ձեզի փոխանցել մեր հայրենակիցներուն մտածումը թէ նոյն հարցին մասին վճիռ պէտք է արձակեն պատմաբանները եւ ոչ՝ քաղաքական մարզի մարդիկը»:

Թուրք մամուլը լուրը հաղորդելով չէ նշած հանրագրութեան յանձնումի ճշգրիտ թուականը, սակայն ստոյգ է որ ան տեղի ունեցած է Արտաքին Գործերու նախարար Հ. Վետրինի ծանօթ վերջին արտայայտութեան նախօրեակին:

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԾԵՐԱԿՈՅՏ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ

Ժ. Փ. Պրէթ Մարտ 15-ին նամակ մը ղրկած է Լ. Ժոսփէնի, Տանիէլ Վայանի յայտարարութենէն ետք (եւ Վետրինէն առաջ) ուր կը կրկնէ անհրաժեշտութիւնը որ ցեղասպանութեան ճանաչման հարցը Ծերակոյտի օրակարգին արձանագրուի:

Միւս կողմէ, «Մոնտ»ի Մարտ 21-ի թիւին մէջ, Ժագ Ինար լրատուութիւն մը ստորագրած էր ուր կը հաղորդուի որ Թուրքիա եւ ֆրանքօ-գերմանական խորհրդաքոնսորցիումը խումբը 600 միլիոն Ֆրանք պայմանագիր մը կը ստորագրեն ութ թռանիներու գնման համար Թուրք ոստիկանութեան կողմէ: Արդէն Թուրք ոստիկանութիւնը ֆրանսական Փումա թռաններ կը գործածէ:

Յօդուածագիրը, այս կապակցութեամբ, կ'անդրադառնայ կառավարութեան դիրքին եւ Հ. Վետրինի յայտարարութեան ինչ կը վերաբերի Հայկական ցեղասպանութեան հարցին արձանագրութեան Ծերակոյտի օրակարգին:

ԴԱԺԱՆ, ԸՆԴՎԶԵՑՆՈՂ ԵՒ ՍՏՈՅԳ

Ընդհանրապէս հետաքրքրական աշխատանք է Հայաստանեան մամուլին շաբաթական տրցակը քանալ, աչքէ անցընել: Հետաքրքրական՝ ո՛չ անպայման այդ ուրակումին արժանի մեծ թիւով ընթերցումի նիւթ գտնելու անհամբերութեամբ: Այլ, շաբաթէ շաբաթ փոխադրուող կրկնութիւններու, հինցած փառաւորումներու, լոզունգային շատախօսութիւններու բազմութեան մէջ որսալու համար այն էջերը որոնք կարելի մերկութեամբ ճըշգրիտ պատկերներ կուտան:

Մարտ 5 – 11-ի թիւերուն տրցակը այս բոլորին հետ ունէր դաժան ընթերցումի մը էջեր ալ: Անոնք կը վերաբերէին քաղաքագէտ, հրապարակախօս Տիգրան Հայրապետեանի մահուան նիւթին: Կային թերթեր որոնք քանի մը տողով, գրեթէ անխուսափելի պարտականութիւն կատարելու պէս հաղորդած էին Մարտ 9-ի պատահարին լուրը· կային ուրիշներ որոնք մահուան լուրին կցած էին ցաւակցական տողեր ալ: Սակայն, Տ. Հայրապետեանի վերջին շրջանի վերլուծական էջերը հիւրընկալած թերթերէն «Օրագիր»ը Մարտ 10 - 11-ի թիւերով լայն տեղ տուած էր անոր կենսագրական տուեալներուն, ըմբոստացնող մահուան պարագաներուն, հակազդեցութիւններու, նաեւ նախատեսումներու: Պէ՛տք է ըսել որ այդ սիւնակները իրենց ամէն մէկ տողով կը զօրացընեն կատարուած պաշտօնական լրատուութեան արթնցուցած թերահաւատութիւնները, կասկածները:

Թերթին Մարտ 10-ի թիւով տրուած է երիտասարդ լրագրողին «քաղաքական կենսագրութիւնը»: 90-ական թուականներէն յատկապէս Հայաստանի ու Միջին - Արեւելքի քաղաքականութեան վերլուծումին նուիրուած նախաձեռնութիւններով – թերթի հիմնադրութիւն, աշխատակցութիւն, հետազօտական կեդրոն _ ուշագրաւ դէմք կը դառնայ: Կը յատկանշուի որպէս անաչառ ըլլալու խիզախութեան տէր մամուլի մարդը որ ժողովրդավարական եւ համամարդկային արժէքներու սկզբունքային պաշտպանն է ու կը փորձէ «հայ ազգայինը դիտարկել համաշխարհային քաղաքակրթութեան ենթախորքի վրայ»: Կը յիշուի թէ 1994-ին երբ ՀՅԴ-ն արգիլուեցաւ, ան այն եզակիներէն եղաւ որոնք դատապարտեցին Լ. Տէր _ Պետրոսեանի վարչակազմին այդ քայլը որպէս ժողովրդավարութեան չափանիշներու կոպիտ անտեսում:

Նոյն էջերուն մէջ մահուան գոյժին տողերով ալ կրկնուած է նոյն միտքը. «զարմանալի մի զուգադիպութեամբ Տ. Հայրապետեանի վերջին շրջանի գործունէութիւնը քաղաքական առումով շատ աւելի կարեւոր էր: Երկիրը յայտնուել է ճգնաժամի մէջ ու նա փաստօրէն այն քչերից էր որ իրերն իրենց անունով էր կոչում: Աւելին՝ Տ. Հայրապետեանը վիճակից դուրս գալու յստակ մեխանիզմ էր առաջարկում»:

Քաղաքական առումով կարեւոր իր գործունէութի՞ւնը մղած էր զինք հանդիպում մը ունենալու Պաշտպանութեան նախարարին հետ: Հաւանօրէն, քանի որ ինչպէս կը տեղեկացնէ Ն. Փ., ան ըսած էր որ կարեւոր ըսելիք ունի եւ կ'ուզէ դէմ առ դէմ տեսնուիլ Վ. Սարգսեանի հետ: Անոր անկատար մնացած այդ փափաքը տխուր զուգահեռ մը կը կազմէ Արծրուն Մարգարեանի պարագային հետ: Վ. Խորխոռունիի սպանութենէն ետք Ա. Մարգարեան ալ նման հանդիպումի մը ցանկութիւն յայտնած էր նոյն նախարարին հետ, պատճառաբանելով որ շատ կարեւոր ըսելիք ունի: Ան ալ չէր կրցած այդ փափաքը իրականացնել: Այս մտանշումը կ'աւարտի Ն. Փ.ի հետեւեալ տողերով. «զաւեշտական մի անէծք է ձեւաւորւում որ գործում է անվրէպ· "Վազգէնի ընդունելութեանը չարժանանաս"»:

Ինչ կը վերաբերի հակազդեցութիւններու, առաջին արտայայտութիւն մը տեղ գտած է թերթին նոյն թիւին մէջ: Նայիրա Մամիկոնեան նախ կ'ըսէ թէ Տ. Հայրապետեանի մահուան լուրը Մարտ 9-ին ցնցող տպաւորութիւն գործած է Խորհըրդարանին մէջ: Եղած են երեսփոխաններ որոնք պատահած ողբերգութեան մէջ քաղաքական ենթախորք փնտռած են, բայց չեն համարձակած անվերապահութեամբ պնդել այդ տեսակէտը:

Հեռատեսիլի «Ար» ընկերութեան նախագահ Մերուժան Տէր _ Գուլանեանի կարծիքով՝ աւելի շատ դժբախտ պատահար է եւ քաղաքական բնոյթը քիչ հաւանական. բայց ան նաեւ չի հերքեր որ Տ. Հայրապետեան «բացառիկ ինֆորմացուած քաղաքագէտ էր, ինչը տուեալ դէպքում կարող էր նաեւ անցանկալի լինել ոմանց համար»:

Թէականօրէն յայտնուած այս մտածումը գրեթէ շօշափելի բնոյթ կը ստանայ քիչ անդին տեղ գտած «Խօսուն փաստեր»ով որոնք առաջին փորձ մըն են կառքի բախումը տրամաբանութեան մաղէն անցընելու: Կ'ըսուի թէ լրագրողին մահուան պատճառ ինքնաշարժը անմիջապէս հեռացած է դէպքին վայրէն ու հետաքրքրական է որ քանի մը մեթր անդին կեցող ծաղկավաճառները կատարուածին անմիջական կերպով չեն անդրադարձած: Ատիկա կը բացատրուի անով որ ոչ Տ. Հայրապետեանի բախելէն առաջ, ոչ ալ ետքը, վարորդը արգելակած չէ· այլապէս, արգելակներուն ճռինչը վայրկենապէս պիտի սթափեցնէր մօտակայքը գտնուողները: Լրագրողը հարց կուտայ թէ եթէ անցորդի մը բախիլ անսպասելի էր վարորդին համար, ինչո՞ւ ան ամբողջ ուժովը չէ արգելակած ու հանդարտօրէն հեռացած, որպէս թէ ոչինչ պատահած է: Աւելի քան տեղին է հարցումը, մանաւանդ երբ արկածէն երկու _ երեք օր ետք հայաստանեան լրասփիւռներ յայտնեցին թէ արկածին պատասխանատուն յանձնըւած է ու ըսած որ բախումը «յանկարծակի» տեղի ունեցած է...: Մատնանշըւած Բ. կէտ մըն ալ այն է որ ամէն մարդ գիտէ թէ երեւանցի վարորդները նման ուշ ժամերու արագութեամբ կը սուրան. բայց ատիկա կ'ընեն փողոցին մէջտեղը զետեղուած հանրակառքի գիծերուն վըրայէն եւ ոչ մայթեզրին մօտ, «եթէ ի հարկէ, ինչ որ յատուկ նպատակ չեն ունենում»: Իսկ Տ. Հայրապետեանի արկածը տեղի ունեցած է մայթին մօտ 1,5 մեթր հեռաւորութեան վրայ: Յետ գրութեան մը տողերով ալ կ'ըսուի որ Բաղրամեան պողոտայէն յաճախ երթեւեկողներ կը պնդեն թէ փողոցին այդ հատուածը մինչեւ ուշ ժամեր լուսաւոր կ'ըլլայ եւ անկարելի է որ զոհ երիտասարդը աննըշմարելի եղած ըլլայ վարորդին համար:

Նոյն թերթին յաջորդ օրուան թիւին մէջ ալ տեղ գտած է նիւթը: Նախ առաջին էջին վրայ, նախադէպերու հիմով կ'ենթադրուի թէ «Տ. Հայրապետեանի գործը այդպէս էլ չի բացայայտուելու», Որպէս նախադէպ կը նշուին Ա. Մարգարեանի եւ Վ. Խորխոռունիի սպանութիւնները որոնք մինչեւ այսօր չեն լուսաբանուած, վախի եւ ահաբեկումի հիմ տրամադրելով: Նոյնն է պարագան այսօր. «քանի դեռ չի բացայայտուել գործը, լրագրողների շրջանում վախի որոշակի մթնոլորտ է ձեւաւորուելու եւ դրա առաջին նախանշանները արդէն իսկ կան»: Հաւանական կը նըկատուի որ լրագրողներու այդ վիճակը ոչ մէկ վրդովում կը պատճառէ իշխանութիւններուն. այս պարագան ալ ենթադրել կուտայ որ «Տ. Հայրապետեանի գործը այդպէս էլ չի բացայայտուելու»:

Բոլոր հարցականներէն, ենթադրութիւններէն շատ աւելի պերճախօս է եղերաբախտ լրագրողին մօրը Մարտ 10-ի յայտարարութիւնը. «Օրագիր» Վ. Թ. ստորագրութեամբ տեղ տուած է անոր (Մարտ 11). Տ. Հայրապետեանի մայրը՝ Ֆրիտա Մաղոյեան յաղթահարելով յուզումը եւ բարոյական ընկճումը, կ'ըսէ լրագրողներու. «Հեռուստատեսութեամբ հաղորդել են որ իմ տղայի մահուան պատճառը սովորական աւտովթար է եւ կոչ են արել խուճապի չմատնուել: Ես դրա հետ կտրականապէս համաձայն չեմ եւ կոչ եմ անում ժողովրդին չհաւատալ, որովհետեւ սա պատուիրուած քաղաքական սպանութիւն է: Իսկ մանրամասն տեղեկութիւններ ես կը հաղորդեմ տղայիս յուղարկաւորութիւնից յետոյ: Ես կ'ասեմ թէ ինչպէս են իմ երեխային պարբերաբար ահաբեկել: Այդ մասին միայն ես չէ, այլ շատերը գիտեն: Սակայն, տղաս միշտ մատների արանքով էր նայում եւ ծիծաղով էր արձագանգում այս ամէնին: Սակայն, փաստօրէն, չարագործութիւնը կատարուեց: Մեղաւորները պէտք է պատասխանատուութիւն կրեն: Եթէ չեն կարող առանց կեղտոտ սպանութիւնների ղեկավարել երկիրը, թող հեռանան իշխանութիւնից»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

1947-Ի ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Դրախտէն արտաքսուած Ադամ – Եւա զոյգին յաջորդող սերունդներուն խայտառակութիւններէն զայթակղած, Արարիչը կ'որոշէ ջրհեղեղի մը միջոցաւ երկիրը մաքրել այդ ցեղերէն, նոր մարդկութիւն մը հաստատելու յառաջադրութեամբ:

Այսու, իրեն հաճոյ Նոյ Նահապետին դիմելով անոր խորհուրդ կուտայ մեծ եւ հաստատուն տապան մը շինել եւ անոր մէջ պատսպարուիլ իւրայիններուն հետ, զոյգ - զոյգ կենդանիներ առնելով մէկտեղ:

Քառասուն օր, քառասուն գիշեր տեւող անձրեւ մը սար ու ձոր ամբողջութեամբ ջուրերուն տակը կ'առնէ:

Երբ անձրեւը կը դադրի տեղալէ եւ տապանը կը խրի Հայաստանի Աստուածաշունչէն յիշուած Արարատի վրայ, եւ Սիւնէն մինչեւ Մասիս երկարող ծիածան մը ջուրերու ցամքած ըլլալը կը յայտնէ, Նոյ աղաւնի մը կ'արձակէ կացութիւնը ստուգելու համար, և երբ խաղաղութեան խորհրդանիշ թռչունը ոստ մը կտուցին կը վերադառնայ, Նոյ տապանին դուռը կը բանայ եւ կամաց - կամաց լերան կողերէն վար կ'իջնէ, ատեն մը Ակոռի կը հաստատուի, ուր առաջին որթը կը տնկէ, գինի կը պատրաստէ, եւ մեծ կարասի մը շուրջը առնելով աւագ իշխաններն ու մեծ պարոնները, կը խմէ, կը խմէ, կը գինովնայ...

Ատեն մը հոս հանգստանալէ ետք, Տիրոջը հրամանաւ աճած ու բազմացած տապանաբնակները, վայրէջքը շարունակելով Արարատեան դաշտին մէջ կը տարածուին, եւ կամայ թէ ակամայ աշխարհի չորս ծագերուն վրայ բնակութիւն կը հաստատեն, եւ որպէս մշակ, արհեստաւոր, առեւտրական, զինուոր, սպայ, սպարապետ, կառավարիչ, նախարար, վարչապետ, նախագահ, եւ ի՞նչու չէ, թագաւոր կամ կայսր, ուսուցիչ, հռետոր, քարոզիչ, սուրբ եւ մարտիրոս, կը շէնցնեն այն բոլոր երկիրները որոնք զիրենք սիրով կ'ընդունին, Սեբաստիոյ բաղարջը, Կեսարիոյ ապուխտը, Խարբերդի չի քէօֆթէն անպակաս ընելով իրենց ճամբորդական պարկէն:

Նոյն ժամանակաշրջանին, Հայուն միսը համով ըլլալով, Պարսիկը, Հռոմէացին, Յոյնը, Արաբը, տեղը անպաշտպան գտնելով, կը ներխուժեն, եւ դարերու ընթացքին կ'ուտեն, կը խմեն կը թալլեն, կրակի կուտան այն ինչ որ չեն կրնար հետերնին տանիլ, բնակչութիւնը սուրէ կ'անցընեն, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան, կամ կը գերեն որպէս աշխատաւոր կամ գերի, Գերիներու Շուկային մէջ ծախելու համար որպէս աշխատաւոր կամ ծախու ապրանք:

Մայր երկրին սահմանները առաձգական ըլլալով – սահման քաշող չէն իրենց - Հայաստան շատ անգամ բաժնուած կ'ըլլայ բազմաթիւ դրացիներու միջեւ, մինչեւ Մանազկերտի ճակատամարտը 1071ին, ուր Սելճուք Թուրքերը կը տիրանան Պարսկաստանի եւ Բիւզանդիոնի միջեւ բաժնուած բիւզանդական բաժինին:

Եւ այսպէս է որ կ'ունենանք Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանները, ուրիշ խօսքով պարսկական կամ կովկասեան Հայաստանը եւ Արեւմտեան կամ Տաճկական Հայաստանը, իր ստորաբաժանումներով՝ Պոլսեցին եւ գաւառացին, որ ղըրսեցի ալ կը կոչուի տեղական բարբառով, իսկ Պոլսեցին, Բերացին եւ Գում - Գաբուցին կ'ունենայ, գաւառացին, Սեբաստացին կամ Կարնեցին կ'ունենայ, Սեբաստացին իր կարգին Բրգնիկցին կ'ունենայ եթէ Դանիէլ Զպուքքեարեանի մը ծննդավայրն է, Կոլտուցին՝ եթէ Մուրատ Խրիմեանը զէնքի ընկեր ընտրած է, եւ Հողդարցին եթէ մկրտութեամբ Մանուկ կը կոչուի եւ ատեն մը Ս. Նշանին ծառայելէ ետք որպէս սարկաւագ եւ Մխիթարաբբայ, ատեն մը Պոլսոյ մէջ փոքրիկ միաբանութիւն մը հաստատելէ ետք Վենետիկի Ս. Ղազար բլուրներու կղզին մէջ Մխիթարեան միաբանութեան ծննդավայր կուտայ, եւ Լուսաւորիչի ջահը երկրորդ անգամ վառ է:

Կանգ առ, ո՛վ ուխտի, պիտի ըսէր անմահն Պարոնեան, կանգ առ եւ դուն, Լեւոն եղբայր, այս ամէնը ի՞նչ գործ ունին Քսենոփոնի, Խորենացիի, Ալիշանի, Մանանդեանի Հայոց պատմութիւններուն եւ ներգաղթին հետ: Չունին, հաստատապէս չունին, սակայն սիրտս այրած է տեսնելով թէ ամէն անգամ որ Հայ մը գաղթած է, բուխերիկ մըն է որ դադրած է ծխելէ, թոնիր մըն է որուն վերջին մխիրը դադրած է ճարճատելէ, եւ օճախ մըն է որ եկած է մարած բոցը վերստին արծարծելու:

Եւ այսպէս է որ Տիգրան Բ. Մեծի ծովէ ծով Հայաստանը, զոր հակառակորդ զոյգ պատուիրակութիւններ յաւակնեցան վերականգնել թուղթի վրայ 10.000 քառ. քմ. տարածութեամբ, 600.000 բնակչութեամբ, հասարակապետութեան մը յանգեցաւ, ուր անապահովութիւնը, անգործութիւնը, անօթութիւնը կը տիրէին, սովը, որ մարդակերութեան հասած էր, եւ որուն պատուիրակութիւնը, Խալիլ պէյի առաջարկութեամբ Պոլիս եկած էր գերմանական Կեներալ եւ Թուրք Կիւլ Նահիէ նաւերով, 1918 Յունիս 10-ին եւ իջեւանած Եռագոյնով զրօշազարդուած Թոքաթլեան պանդոկը, նորոգ ստորագրուած «Խաղաղութեան եւ բարեկամութեան» դաշնագրին ինչ - ինչ կէտերը վերջնականապէս ճշդելու համար եւ այս առթիւ Բ. Դուռը եւ կայսերական պալատը Սուլթանին հետ տեսակցած էր խոնարհաբար իր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար:

Ալ. Ահարոնեանէ, Ալ. Խատիսեանէ, զօրավար Ղորղանեանէ կազմուած պատուիրակութիւնը յայտնեց թէ իրենք Թըրքահայերու մասին խօսելու որեւէ լիազօրութիւն չունին, այցելեցին Պատրիարքարանը, Մայր Եկեղեցին, Ազգային հիւանդանոցը, եւ Օգոստոս 15-ին Սուրբ Աստուածածնի օրով Բերայի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցիին մէջ Եղիշէ Արք. Դուրեանի պատարագին ներկայ գտնուեցան, աւագերէց Սահակ Քահանայ Փափազեանի եւ դպրապետ Լեւոն Զիլինկիրեանի վարած դպրաց դասին հետ, որուն մաս կը կազմէի որպէս ձայնաւոր:

«Հայրենիք», «Բիւզանդիոն», «Ճերիտէ Շարքիյէ», «Իգտամ», «Թասվիրի էֆքեար» գովեստով խօսեցան Հայ եւ Թուրք նոր բարեկամութեան մասին, եւ Ահարոնեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ահմէտ Րիզայի եւ «Իգտամ»ի խմբագրութեան հետ:

Ես առաջին անգամ է որ կը գտնուէի Ալ. Ահարոնեանի կերպարին հետ դէմ դիմաց, որուն նկարը մեր տանը զարդն էր, եւ որուն «Կոյր Աշուղը» կ'երգէի յաճախ:

Իսկ երբ կարգերը փոխուեցան, Դանուշ Շահվէրտեան եւ Լեւոն Քարախան, մին Թիֆլիս եւ միւսը Անգարա, երէկուան Ջարդարարները աստուածացուցին, Կիլիկիայէն Ֆրանսացիներ, Իզմիրէն Յոյները, Պոլսէն Համաձայնականները ծովը թափած ըլլալնուն համար, յայտարարելով թէ քէմալական յաղթանակները իրենց ալ յաղթանակներն էին:

Արամայիս Երզնկեան յայտարարեց թէ բոլոր Հայերը Հայաստան հաւաքելու գաղափարէն վերջնապէս պէտք է որ հրաժարէինք, իսկ Գէորգի Զիչերին, աւելի բարեացակամ, մեծ թիւով Հայեր Քուպանի կողմերը հաստատելու ծրագիրը ներկայացուց, պայմանաւ որ փոխադրութեան ծախքերը ուրիշները հոգային:

Առանց հայրենիքի մնացած Հայերուն կը մնար ձուլուելու կամ Նանսէնեան հայ դառնալու երկընտրանքը, թէեւ շատ մը ազգաս երկիրներէ, ինչպէս Իրաք, Յունաստան, Լիբանան, կարեւոր թիւով Հայեր կրցին ներգաղթել:

Մարսէյլ, Գան Օտտօ գաղթակայանին մէջ Արարատ վարժարանին ուսուցիչները մե-

ազգային գինեձօնի մը հրաւիրած էին Հ.Օ.Կ.-ի նախագահ Փրիլոր Վարդան. [illegible] Փրանսական [illegible] ներգաղթի խնդրին [illegible] Հայաստան [illegible] պետական քաղաքականութեան [illegible] ներկաները [illegible] պատմական [illegible]

Ո՛չ իմանալով է որ խայթեց նախագահը [illegible]

- Ես փող ունիմ, եւ կրնկնէ վերջ մի [illegible]

Անոնց մը եղաւ երբ Հայաստանի վարիչները իրենց յաւակնութիւնները [illegible] Հ.Օ.Կ. մէջ [illegible] 1915-ի Ապրիլ 11 - 24-ի օրերը յիշեցնե. [illegible]

Մինչեւ Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը, երբ գերման լեռնային զինուորները խումբ մը ելլելով [illegible] գերմանական կեռ խաչով զարդարելը: Լեզուապատու վարիչները երէկուան Թըրքաննին լքելով, Կաթողիկոսին, Գրողներու Միութեան միջոցաւ օգնութեան աղաղակներ բարձրացուցին, Ռուզվելթընի մէջ Լեւոն Կերտան (Կիւմիւշկերտանեան) լեզու գտաւ Խորհրդային Միութեան դեսպան Մաքսիմ Լիթվինովի հետ, տոլարները կրկին հոսեցան, Սասունցի Դաւիթ տանկային շարասիւնի համար հանգանակութիւններ կատարուեցան, «Էջմիածին» լոյս տեսաւ 1944-ին, եւ ամէն դժուարութիւն մոռացութեան տրուեցաւ:

Եւ երբ պատերազմը վերջացաւ Երեւանի եւ արտասահմանի մէջ մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան «Մեր Հողերը» կարգախօսը տարածելով: Երեւանի ձայնասփիւռը եւ Մոսկուայի տաճկական հաղորդումներու կայանը արդարութեան անունով Կարսի եւ Արտահանի մարզերուն մասին պահանջներ ներկայացուցին, ինչ որ պիտի դիւրացնէր ներգաղթը: Հակացոյցեր տեղի ունեցան Պոլիս եւ Անգարա, յայտնելով թէ ատիկա իրենց համար «մահու եւ կենաց» խնդիր մըն էր:

Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխը, Լէոն Պլում, յայտարարեց թէ այդ պահանջները որեւէ օրինական հիմք չունէին, այլ մաս կը կազմէին Խորհրդային Միութեան աշխարհակալական ախորժակներուն, Պատերազմէն անմիջապէս առաջ Ֆրանսական կառավարութիւնը խոստացած էր Թուրքիոյ սահմանները պաշտպանել առանց փոխադարձ յանձնառութեան եւ Սուրիոյ մէջ մեծ բանակ մը կեդրոնացուցած էին այս առթիւ:

Հանրի Վէրնէօյ եւ Ռուբէն Մելիք Ֆրանսական մամուլի մէջ հայկական տեսակէտը բացատրեցին, մին Մարսէյլ, միւսը Փարիզ, «Լա Մառսէյէզ»ի եւ «Ռըկաո»ի մէջ:

Ի վերջոյ այս խնդիրը հրապարակէն վերցաւ եւ Խորհրդային Միութեան եւ Հայաստանի միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ 100.000 անձերու ընդունման եւ տեղաւորման մասին: Խորհրդային դեսպանատուներուն մէջ յատուկ լիազօրներ կարգուեցան տեղական մարմիններու աջակցութեամբ գործը գլուխ հանելու համար:

Ֆրանսայի մէջ միջազգային օրէնսգէտ քաղաքացի Անդրանիկ Հինայէկեան իր գրասենեակը հաստատած էր Փլաս Մալզհերպ, խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ, ուր առեն մը օգնութեան գացի, իսկ Ազգային ճակատը, երբ նախագահ ունենալով Մէթրը Մարմարեան եւ քարտուղար Մեսրոպ Ասատուրեան, եւ Ներգաղթի Կոմիտէն, նախագահութեամբ Արտակ Դարբինեանի եւ քարտուղարութեամբ Դաւիթ Դաւիթեանի, իրենց կեդրոնը հաստատած էին, 9, Փլաս տը լա Մատըլէն:

Շուտով բացատրական հաւաքոյթներ տեղի ունեցան ամէն տեղ, արձանագրութեան թուղթիկներ բաժնուեցան, ամէն մարդ իր կապոցը կապեց Կառ տը Լիոն-ի ճամբով Մարսէյլ հաւաքուելու համար:

ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԸ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԲԵՐՆԷՆ

Շաբաթ Մարտ 13-ին, Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ երիտասարդաց յանձնախումբը կազմակերպած էր երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Յովհաննէս Թումանեանի:

Տասնեակ մը երիտասարդ – երիտասարդուհիներ, հայկական տարազներով, մերթ ընդ մերթ բարձրացան երգի, ընթերցանութեան, նուագի, խաղարկութեան ճամբով ներկայացնելու համար մեր գրականութեան ամէնէն ժողովրդական եւ համահայկական տաղանդներէն մին:

Երեկոյթը սկսաւ «Հայրենիքիս հետ» բանաստեղծութեան ընթերցումով՝ Լուսինէ Սիմոնեանի կողմէ, որու յաջորդեց Արման Ձիրէքեան, տալով բանաստեղծին կենսագրականը: Այս կենսագրականին Ֆրանսերէնով ամփոփումը բաժնուած էր մուտքին, դիւրիմաց դարձնելու համար կարգ մը ներկաներու:Ապա ունկնդրեցինք «Կաթիլ մը մեղր»ը՝ Գարմէն Ձիլինկիրեանէ, «Անոյշ»էն երեք հատուածներ՝ Ա. Ձիրէքեան եւ Քրիստինէ Կիւրեղեանէ, «Ամպի տակից»ը երգեցին Ք. Կիւրէղեան եւ Գ. Ձիլինկիրեան դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Գարօլ Կարապետեանի եւ «Մարօ»ի ընթերցանումը Լիլի Ձիրէքեանէ:

Հուսկ լսուեցաւ «Ախ Թամար»ի երաժշտութիւնը: Պարզ բայց գեղեցիկ բեմայարդարութեամբ ներկայացուեցաւ՝ տղուն լողալով կղզի հասնիլը եւ Թամարի կողմէ դիմաւորուիլը, որու դերակատարներն էին Սիլվա Գաբրիէլեան եւ Լօրան Կարապետեան, իսկ փոքր դերերով բեմ եկան Ալիս Սիմոնեան, Գ. Ձիլինկիրեան, Վրէժ Ձիլինկիրեան եւ Ա. Ձէրիքեան:

Այս երեկոյթին միտքը եւ հոգին, նաեւ երիտասարդաց յանձնախումբը առաջնորդող ուժը եղող՝ Արման Ձիրէքեան, բեմ բարձրանալով ըսաւ. «Յովհաննէս Թումանեանի բանաստեղծութիւնները միշտ ունեցած են տխուր վախճան, բայց տըրուած ըլլալով որ այսօր կը տօնենք նաեւ մեր երիտասարդաց յանձնախումբի կազմութեան հինգերորդ տարեդարձը պիտի չուզէինք տխուր տրամադրութեամբ բաժնուիլ: Ուստի խոնարհելով բանաստեղծի յիշատակին առջեւ, երեւակայեցինք մեր օրերու արդի, ազատագրուած «Ախ Թամար»ը, ուրախ տարբերակով»:

Ինչպէ՞ս չխնդալ՝ երբ սիրահարները կը հաղորդակցէին բջիջային հեռախօսով, արդիական հագուածքով եւ երբ տղան ծովասահնակով կ'երթար դէպի կղզի, «Թամար»ը կը լքէր զայն, քանի մը երիտասարդներով շրջապատուած:

Երիտասարդները՝ թէ բանաստեղծի գործերուն ներկայացումով եւ թէ ստեղծուած ուրախ մթնոլորտով, յաջողած էին հասնիլ իրենց նպատակին, արժանանալով բուռն ծափահարութիւններու:

***

Գնահատելի ձեռնարկ մը, որ կուգայ մեղմել ապագայի նկատմամբ մեր ունեցած յոռետեսութիւնը: Գոհունակութիւն է տեսնել թէ կան տակաւին երիտասարդներ որոնք գիտեն կազմակերպել՝ ոչ միայն պարանցիկ երեկոյթներ, այլ նաեւ մշակութային ձեռնարկներ:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ՉԱՐԵՆՑԻ ՏՈՒՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Ե. Չարենցի տարեդարձին օրը, Մարտ 13-ին, ծանօթ նկարչուհի Ռեգինա Ղազարեան որ 1937-ին մեծ քաջութիւն ցոյց տուած է բանաստեղծին ձեռագիրները պահելու գործին մէջ, անոր տուն-թանգարանին յանձնած է Չարենցի ձեռագիրները. անոնց մէջ կան անոր կնոջ Իզաբելլայի լուսանկարները, ձայնագրութիւններ եւ Պուտտայի արձանիկ մը: Մինչեւ 1954 հողին տակ թաղուած ձեռագիրները զգալիօրէն վնասուած են ու բուժումի կարիք ունին. Սեբաստիա-Մալաթիա համայնքին պետ Վ. Զատիկեան որոշ գումար մը յատկացուցած է այդ նըպատակին:

***

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՆԵՑՈՒԿՈՎ

Յունաստանի հայ գաղութին «Աղէտեալներու փրկութեան կոմիտէ»ին միջոցաւ Լոռի մարզի դպրոցաշինութեան համար 1998-ին ղրկած 300 հազար տոլարով արդէն վերականգնուած են ութ կրթօճախներ: Այդ գումարով արդէն աւարտած են Վանաձորի թիւ 12, Ստեփանաւանի թիւ 6 եւ Նեղոց գիւղի միջնակարգ դպրոցներու ամրացման եւ վերանորոգման աշխատանքները, շուրջ 740 աշակերտներու ապահովելով յարմարագոյն միջոցներ: Հանգանակուած այդ նոյն գումարով կը վերանորոգուին նաեւ մարզի քանի մը այլ դպրոցներ, որոնք մօտ օրէն իրենց դռները կը բանան աշակերտներուն: Իսկ տնակային պայմաններէ դեռ չձերբազատած Վանաձորի մանկավարժական հիմնարկի շէնքի նորոգութեան ծախքերն ալ կ'ապահովէ Հայ Օգնութեան Միութիւնը, տրամադրելով 200 հազար տոլար:

***

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ 80-ԱՄԵԱԿԸ

Աշտարակի Ն. Միսակեան կրթական համալիրին մէջ Մարտ 10-ին նշուած է բանաստեղծուհի, արձակագիր եւ հրապարակախօս Սիլվա Կապուտիկեանի 80-ամեակը: Գրական - երաժշտական ցերեկոյթին արտասանուած են մեծարեալին բանաստեղծութիւններ, հնչած են իր խօսքերով երգեր: Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ բանաստեղծուհին ըսած է թէ վերջին տարիներուն, դպրոցներու մէջ քիչ կը պատահին նման նշումներ, քանի մտաւորականութեան հանդէպ հետաքրքրութիւն չկայ այլեւս, բայց եւ այնպէս, աւելցուցած է ան, շնորհիւ այս ցերեկոյթին վերյիշեց տարբեր շրջաններու գրած իր բանաստեղծութիւնները եւ յոյսով ներշնչուեցաւ ապագայի նկատմամբ:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Անցեալ աշնան էր որ եկած վարձած էին այն տունը՝ որ ընդարձակ պարտէզի մը մէջ էր: Առաջին օրէն, Տիկին Արաքսի սկսած էր աշխատիլ պարտէզին ազատ մնացած հողին վրայ, քիչ մը նկարելու նպատակաւ եւ մանաւանդ՝ յառաջ բերելու տան պէտք եղած բանջարեղէնին մէկ մասը: Շատ աւելի հաճոյքով կ'եփէր թթում կամ լուբիա երբ անոնք իր իսկ արտադրութիւններն էին: Եւ ձրի էին: Միայն ինք կ'աշխատէր պարտէզը: Արամ դուրս չէր ելլեր դիտողի դերէն: Ալիս ձեռնոց արտադրող փոքր գործարանի մը դիւանին մէջ պաշտօն գտած էր: Արամ կը հետեւէր գծագրութեան դասերու, որոնց վերջաւորութեան թուականը կը մընար տակաւին անորոշ:

Աստղիկ համալսարանը քաղաքական տնտեսութիւն եւ գրականութիւն կ'ուսանէր:

Ամէն ինչ դիւրին եւ պարզ չէր Տիկին Արաքսիի համար: Տնային տնտեսութիւն չէր ուսած, բայց կը յաջողէր հեւ ի հեւ պահել բնակարանը կոկիկ եւ՝ սեղանը ճոխ, մանաւանդ բանջարեղէնով եւ պըտուղներով:

Հաստատ եկամուտ Ալիսին աշխատավարձքն էր զոր աղջիկը ամբողջովին կը յանձնէր իր մօրը: Կար նաեւ Աստղիկին ծնողաց ղրկած ամսականը. կը հասնէր ընդհանրապէս օրը օրին: Երբեմն ալ կ'ուշանար. Տիկին Արաքսի չունէր շատ ախորժելի կեանք մը, բայց վարժուած էր նեղութեան աքսորի տարիներէն ի վեր: Հաւատացեալ կին, փառք կուտար Աստուծոյ որ իր առողջութիւնը կը ներէր ծառայելու իր երկու զաւակներուն եւ Աստղիկին:

Երբ Աստղիկ կէս օրին կամ իրիկունը ուշանար, Տիկին Արաքսի կը մտահոգուէր:

- Նորէն ո՞ւր մնաց այս աղջիկը, կ'ըսէր ինքնիրեն, բարձրաձայն:

Արամ, երբ մօտը ըլլար, չէր փախցներ առիթը՝

- Հոգ մի ըներ, մայրիկ. Նորէն տղու մը հետ է ան:

Արամ կը չափազանցէր: Աստղիկ լուրջ աղջիկ էր, բայց երիտասարդ աղջիկ էր վերջապէս եւ ունէր հրապոյր: Իրեն տարեկից տղաներ կային անշուշտ համալսարանը:

- Եթէ այդ աղջկան բան մը պատահի, ես ի՞նչ պիտի ըսեմ իր մօրը, կ'ըսէր ու հնհնուքը կը մտնէր իր միտքին մէջ:

- Կ'ըսես որ յանցանքը իրն է, ինչո՞ւ աղուոր աղջիկ աշխարհ բերեր է, կ'ընդմիջէր Արամ:

Աստղիկ կուգար, ժպտերես, այտերը կարմրած. հաւանաբար աճապարած էր:

- Ո՞ւր մնացիր, աղջի՛կ:

Այսօր դասը սովորականէն աւելի երկար տեւեց մօրաքոյր, աճապարեցի, բայց չէի կրնար աւելի շուտ գալ: Նամակ չկա՞յ Վառնայէն:

Շաբաթը երկու - երեք անգամ նոյն հարցումն էր, նամակ եղած օրերը, ուրախութիւն էր թէ Աստղիկին եւ թէ՛ Տիկին Արաքսիին: Աստղիկին մայրը եւ Տիկին Արաքսի եղած էին դպրոցական ընկերուհիներ: Ամէն անգամ որ նամակ գար, քանի մը տող ալ կար «Մօրաքոյրին» համար, ինչպէս որ Աստղիկ սովորութիւն ըրած կոչել Տիկին Արաքսին: Երկու հին ընկերուհիները կը վերյիշէին իրենց նամակներու մէջ անցեալ լաւ օրերը, ինչ որ մխիթարութիւն մըն էր Տիկին Արաքսիին համար որ սրտանց ոչ մէկ բարեկամուհի ունէր Կրընոպլի մէջ եւ չէր կրցած վարժուիլ տակաւին այս օտար երկրի ապրելակերպին: Երբեմն ուրախութեան կը յաջորդէր զգալի տրտմութիւն մը: Ու Տիկին Արաքսի անէծք կու տար իր չար բախտին:

– Մօրաքոյր այս իրիկուն դասախօսութիւն մը կայ, հրաման տաս, պիտի երթամ, ըսաւ Աստղիկ: Փարիզէն ակադեմական մը պիտի գայ եւ մեզի պիտի խօսի Փիէր Պընուայի վերջին վէպին մասին:

Փիէր Պընուայի անունը անծանօթ էր Տիկին Արաքսիի: Չէր գիտեր ալ թէ ինչ էր ակադեմական մը: Բայց ինչպէ՞ս հրաման չտալ աղջկան, քանի որ ան Կրընոպլը ղրկուած էր ծնողքին կողմէ որպէսզի գրականութիւն ուսանի:

- Նայէ որ շատ չուշանաս գիշերը:

Քաղաքապետարանին կից սրահը լեցուն էր ունկնդիրներով, Մաս մը ուսանող - ուսանողուհիներ բայց կային նաեւ տարեց մարդիկ, մանաւանդ կիներ: Փիէր Պընուա այդ ժամանակուան վիպագիրներուն ամէնէն փնտռուածն էր: Շուրջ 300 հոգի եկած էին լսելու ակադեմականը:

Աստղիկ կը կարծէր որ դասախօսը պիտի խօսէր ... Ան գոհացաւ կարդալով իր գրածը - իրը կամ իր քարտուղարուհինը, ո՛վ գիտէ: Մանրամասնօրէն ներկայացուց Փիէր Պընուայի գլխաւոր վէպերը, Քէօնիկսմարք, Աթլանթիտ եւ Լէ Շաթըլէն տիւ Լիպանը մանաւանդ: Շեշտեց հեղինակին տաղանդը, ո՛չ թէ իբրեւ բարձր գրականութիւն արտադրող մը, այլ զմայլելի վարպետ մը միացնելու, իր գրիչին տակ, սէրն ու արկածախնդրութիւնը, ստիպելով ընթերցողը հետեւելու հեւ ի հեւ իր երեւակայութեան արշաւանքին:

Հակառակ անոր որ դասախօսը շատ քիչ անգամ վեր առաւ իր գլուխը ու նայուածքը ուղղեց դէպի սրահին զանազան կողմերը, այսուհանդերձ ունկնդիրներէն ոչ ոք ձանձրացաւ: Քնացողներ չեղան: Աւարտին դասախօսը ծափահարուեցաւ անկեղծօրէն:

– Հետաքրքրաշարժ դասախօսութիւն մը, այնպէս չէ՞:

Հպում մը զգաց Աստղիկ իր աջ բազուկին վրայ, ետ դարձաւ:

– Դուք ալ գրականութեան կը հետեւի՞ք:

Իր դիմացն էր Քրիսթոֆ, գեղադէմ տղան: Կը ժպտէր:

(Շար. 11)

(Շար. Ա. էջէն)

ձախէն ։ Մարտ 21-ին Միշէլ Ռոքար ալ կը յայտարարէր թէ «բարոյական հարց մըն է» ։ Նոյն կարծիքն ունին Ֆ. Պայրու, Շ. Փասքուա, Մ. Ֆօռ, Ալէն Քրիվին եւայլն, եւայլն ։ Գալով իրեն, կը թուի թէ այլեւս նոյնքան վճռական չէ իր՝ «հոս է՛մ կը մնամ» որոշումին վրայ եւ «Ֆիկառօ»յին կը յայտարարէր Մարտ 22-ին՝ «Շատ դժուար պիտի ըլլայ, շատ դըժուար» ։

«ԱՌԱՆՑ ԹՈՒՂԹԻ» օտարականներու խումբ մը Թէաթր տը Շայօ մտած է Մարտ 21-ին, Կիրակի խանգարելով Մոլիէռի «Ագահ»ին ներկայացումը ։ Խումբին մէջ էր դերասան Միշէլ Փիքոլի ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ 32 հոգի սպաննուած են որոնց մէջ 6 բնակիչ, երկու զինուորական եւ 24 զինեալ խլամապաշտ ։

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մէջ, Մարտ 21-ին տեղի ունեցաւ շարժանկարի Օսքարներու 71-րդ հանդիսութիւնը ։ Լաւագոյն Ֆիլմը նկատուեցաւ «Շէյքսփիր ին լով» որ ստացաւ նաեւ վեց ուրիշ մրցանակներ որոնց մէջ լաւագոյն դերասանուհիին օսքարը Ֆիլմին հերոսուհիին համար, Պենյինիի «Կեանքը գեղեցիկ է» ժապաւէնը արժանացաւ 3 օսքարի՝ լաւագոյն օտար Ֆիլմը, լաւագոյն դերասանը (Պենյինիի համար որ նաեւ դերակատարն էր) եւ լաւագոյն երաժշտութիւնը ։ Ինչպէս Գաննի մէջ, Պենյինի իր ուրախութիւնը արտայայտեց փացաղանչութիւններով, ցատկռտելով բեմին վրայ, պարգեւատրուեցաւ նաեւ «Պէտք է փրկել Ռայան զինուորը» բեմադրութեան համար, 5 ուրիշ օսքարներով ։

ՆԱՆԹԷՌԻ (փարիզեան արուարձան) դատախազը յայտարարեց որ ձեռնհաս չէ ընթացք տալու այն նամակին զոր Շիրաք ստորագրած էր 1993-ին, երբ Փարիզի քաղաքապետ էր, չինծու պաշտօններու կապակցութեամբ ։ Այլ խօսքով, նախագահին կարելի չէ դպչիլ ։

ՖՈՒԹՊՈԼ
Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Վալանսի Հայ Մարզականը 1 – 1 արդիւնք ձեռք ձգեց, բայց իր դիրքը չէ բարելաւուած, 18-րդ տեղը կը գրաւէ 30 կէտով ։ Գլուխն է Սէն - Թիէթիէն 64 կէտով եւ վերջինն է Ռետ Սթար 26 կէտով ։

***

Զիտան եւ Ճորքայէֆ վիրաւորուած ըլլալով իրենց ոտքէն հաւանական չէ որ կարենան մաս կազմել Ֆրանսայի Ազգային խումբին Ուկրանիոյ եւ Հայաստանի դէմ մրցումներուն (Մարտ 27 եւ 31) ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան

Ա.Ս.Օ. Արմէնիէն (Իսի) - Մօ	1 - 1
Իւ. էՍ. Կուրնէ - Իւ. Ժի. Արմէնիէն (Ալփորվիլ)	0 - 1
էՆ. էՍ. Օ. Գոլոմպ - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս	2 - 2

Ռոն-Ալփեան Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Վալանս - Վալանս Ժի. էՍ. Օ. Ա.	0 - 0

Պուշ-տիւ-Ռոնի Շրջան

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ - Սալոն	4 - 1

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Փարիզեան Շրջան

Մենիլմոնթան - Հ.Մ.Ը.Մ. Ֆրանս	62 - 71

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Սարգիսեան, իր քոյրերը՝ Սիրարփի եւ Ալիս, իրենց հօր, մօր, քրոջ, եղբօր մահերուն տարելիցներուն առթիւ կը նուիրեն 300 Ֆրանք «Յառաջ»ին ։

MESSE ANNIVERSAIRE

Fidèle à sa tradition annuelle la Croix Bleue des Arméniens de France de Lyon-Villeurbanne, fait célébrer une messe de requiem en hommage à ses membres disparus, le Dimanche 28 Mars en l'Eglise Apostolique Arménienne St. Jacques de Lyon. A l'issue de cette messe un repas sera proposé en l'Espace Garbis Manoukian à partir de 12 heures 30.

Réservations : Maison de la Culture de Villeurbanne : Tél. : 04 78 26 28 71 (les après-midi du mardi au samedi)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՀՌՈՄ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Յանձնախումբը կազմակերպած է այցելութիւն մը Վատիկանի Սիքսթինեան Գրադարանի սրահին մէջ Հայաստանի Քրիստոնէացման 1700-ամեակին առթիւ բացուած Հռոմ – Հայաստան ցուցահանդէսին ։

Ճանապարհորդութիւնը կը տեւէ՝
ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՅԻՍ 7-էն,
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 10

Երդուղարձ օդանաւով, պանդոկ, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք, շրջապտոյտներ օթոքարով ։

Ծախքերու մանրամասնութիւն՝ 3.300 Ֆր. ։

Տեղերը սահմանափակ են ։

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ՝ Ապրիլ 3 ։

Դիմել հեռաձայնի հետեւեալ թիւերուն՝

01 - 43 - 59 - 67 - 03
01 - 46 - 62 - 01 - 29
01 - 47 - 43 - 12 - 66

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ

«LES DIAMANTAIRES» ճաշարանին մէջ
60, rue La Fayette, Paris 9e
(M° Cadet)

Հաւկթախաղ – վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

SAMEDI 27 MARS
à partir de 21 heures
le Comité d'Organisation du 20ème Anniversaire
de la Chorale SAHAK-MESROP et la Section des Jeunes
de la Cathédrale Arménienne
organisent une

SOIREE DANSANTE

au «FLORIDA PALACE»
162-164, Bd Mireille Lauze — 13010 MARSEILLE

Pour la première fois à Marseille
le Grand Orchestre arméniens de variétés
"GAIDZAG'S"

Réservations : P.A.F. : 100 F.
04 91 34 77 44 • 04 91 94 12 09 • 04 91 77 84 70

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 27
Յիշատակ Յարութեանն Ղազարու
Ժամը 16.30-ին՝ Կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը փակուի ։

Կիրակի, Մարտ 28
Ծաղկազարդ, Տօնն գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յերուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին ։
Պատարագ ժամը 10.30-ին ։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին ։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 28, Ծաղկազարդ
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին ։
Պատարագ ժամը 10-ին ։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 16-ին ։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մարտ 28
Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30-ին ։
Պատարագ ժամը՝ 10-ին ։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ժամը 17-ին ԴՌՆԲԱՑԷՔ ։

ՀՍԿՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 26, ժամը 17-ին
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

18, rue de l'Hôtel de Ville
75180 Paris, Cedex 04; tél 01 42 78 71 72
SALLE 4

EXPOSITION
VALMAR & HRIPSIMÉ
MARGARIAN

Vernissage
le Mercredi 24 mars de 18h à 20h

Exposition du 23 Mars au 3 Avril
de 13h à 19h
(sauf le dimanche et le lundi)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
(Երեւանցի)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20.30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville

Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris Tél.: 01. 48. 24. 63. 89
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville Tél.:01. 43. 76. 55. 89

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի ամբողջ շրջանին, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ ՀՍԿՈՒՄ-ի՝ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ» եւ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի՝ համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցի.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
ԼԸ. օր Մեծի Պահոց
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Մեծ Պահք-ի ամբողջ շրջանին Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 5-ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով ։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 24-ին,

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ ։
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին ։
Արեւագալ ժամը 9.45-ին,
Պատարագ ժամը 10.30-ին ։
Քարոզ և Հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հանգուցեալ հայրենակցուհի՝ Վիքթոր Զաքարեանի (ծնեալ՝ Ալաչեան) մահուան առթիւ, Մարսէյլի Տարօն Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ այս տխուր առիթով 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին ։

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

CONFERENCE

le Vendredi 26 MARS
à 20 heures 30

MARTIROS SARIAN :
PEINTRE ARMENIEN
DU XXème SIECLE

par *ROUZANE SARIAN*
petite-fille du peintre Sarian
spécialiste des œuvres de son grand-père

Conférence en français
avec projections

Centre Culturel "Alex Manoogian" de l'U.G.A.B.

118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
(M° Courcelles)

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

PAROISSE ARMENIENNE CATHOLIQUE DE PARIS

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

Dimanche 28 mars à 13 heures

Pour vous permettre de passer une journée entière dans votre paroisse,

l'Association Sainte Croix organise dans la salle de l'église, après la Divine Liturgie et avant la cérémonie de l'Ouverture des Portes

Un grand repas communautaire

Inscrivez-vous dès maintenant :
— Eglise : Tél. : 01 44 59 23 50
— Eparchie : Tél. : 01 40 51 11 90

P.A.F. : Adultes 100 F.
Enfants, étudiants, chômeurs 75 F.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 24
MERCREDI
24 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com.fr

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ · ԹԻՒ 19.603 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.603

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 22 / 23)

ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեան խօսելով Ադրբէջանի մէջ Թրքական ռազմակայան զետեղելու հեռանկարին մասին, ըսած է թէ այդ պարագային Հայաստան ստիպուած կ'ըլլայ մտածելու համարժէք քայլեր, երկու երկիրներու ռազմական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար: Ըստ նախարարին, այդ հաւասարակշռութիւնը այսօր հիմնուած է միայն Հայկական բանակին եւ ոչ թէ Հայաստանի ռուսական զօրակայաններուն վրայ: Ան չեշտած է թէ Հայաստան - Ադրբէջան ոչ փափաքելի բախումի մը պարագային Հայաստան Ադրբէջանի դէմ ռուսական սպառազինումը չի կրնար գործածել, իսկ երբ Ադրբէջանի մէջ Թրքական ռազմակայան զետեղուի, նման սահմանափակում պիտի չըլլայ:

Նախարարը անդրադառնալով նաեւ Իրանի միջնորդութեան առաջարկին, ըսած է թէ Հայաստան դրական կը գնահատէ զայն. «Որեւէ միջնորդութիւն, որը կարող է դրական արդիւնքներ տալ, ողջունում է. բանակցութիւնները մենք ոեւէ մէկի մենաշնորհը չենք համարում» նշած է ան: Սակայն, Վ. Օսկանեան յիշեցուցած է թէ Մինսկի խումբի շրջանակներուն մէջ կատարուող գործընթացը որոշ ճամբայ հարթած է եւ կան որոշ յառաջդիմութիւններ, կայ առաջարկ սեղանի վրայ եւ պէտք է փորձել կեդրոնանալ անոր վրայ եւ չշեղիլ անկէ:

***

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԱԾ

Համայնավար կուսակցութեան Մարտ 20-ի համագումարին հաստատուած է յառաջիկայ ընտրութեան համար առաջադրուած թեկնածուներու ցուցակը: Համամասնական ընտրակարգով 84 թեկնածուկայ ցանկին վրայ. անոնց մաս կը կազմեն Սերգէյ Բաղալեան, Վլ. Դարբինեան, Հրանտ Ոսկանեան, եւայլն: Իսկ մեծամասնութեան կարգով կ'առաջադրուի 47 այլ թեկնածու:

***

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ «ՀԶՕՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Մարտ 20-ին, «Հզօր Հայրենիք» կուսակցութեան առաջին համագումարը տեղի ունեցած է: Նախագահ Վահան Վարդապետեան մանրամասնած է ծրագրին հիմնական յօդուածները: Կուսակցութիւնը որ աջ կեդրոնամէտ ուղղութեան տէր կը նկատուի, ընտրած է վարչութեան նոր կազմը: Նախագահ վերընտրուած է Վ. Վարդապետեան:

***

Ա. ԲԱՂԷԵԱՆԻ ԵՂԲԱՅՐԸ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Մարտ 19-ին Ազգային Ժողովի փոխ - նախագահ Ա. Բաղէեանի եղբայրը Վազգէն Բաղէեան մահացած է ինքնաշարժի արկածով մը: Անոր ինքնաշարժը շրջած է Սպիտակ - Երեւան մայրուղին վրայ. ան վիրաւոր վիճակի մէջ փոխադրուած է հիւանդանոց ուր մահացած է:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO» (23 Mars)

CONTROVERSE SUR LES KURDES

ՃՆՇՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ

ՄՕՐԻՍ ԱԼԷ
(Նոպէլեան դափնեկիր)

Թերթը իր երկրորդ էջը (կարծիքներ) նուիրած է քրտական հարցին: Մօրիս Ալէ, տնտեսութեան Նոպէլեան մրցանակաւոր, երկարօրէն կը բացատրէ այդ ճնշուած ժողովուրդին արդար իրաւունքը: Կ'ըսէ թէ պէտք է վերջ տալ 25 միլիոն Քիւրտերու ճնշումին: Կ'անդրադառնայ այդ ճնշումին նաեւ Օսմանեան կայսրութեան շրջանին, կը յիշէ Սեւրի, ապա Լօզանի դաշնագիրը: Թուրքիան պահեց Քիւրտիստանի մեծ մասը եւ անկէ ի վեր Քիւրտերը ճնշուած մնացին եւ 1925-ի, 1930-ի եւ 1937-ի իրենց ըմբոստութիւնները ճզմուեցան: Որքան ալ դատապարտելի ըլլայ, կը գրէ, քրտական ահաբեկչութիւնը, անիկա հետեւանքն է զսպումին որուն ենթակայ են Քիւրտերը:

Յօդուածագիրը ապա խստօրէն կը դատապարտէ Արեւմուտքը, անոր լրբութիւնը (սինիզմ): Իսկապէս անարդարանալի է կը նկատէ արեւմուտքի քաղաքականութիւնը Քիւրտերու հանդէպ: Մեծ պետութիւնները միայն իրենց շահերով մտահոգուած են: Կը ցաւի ՓՔՔ-ի ահաբեկչական արարքներուն համար զորս կը դատապարտէ, բայց կը գտնէ որ հարկ է նախ անոնց դրդապատճառները ջնջել: Պէտք է ի գործ դնել քաղաքականութիւն մը որ թոյլ տայ Քիւրտերուն եւ Թուրքերուն կողք կողքի ապրիլ:

***

ՇԻՆԾՈՒ ՀԱՐՑ ՄԸ

ՍԻՕՆՄԷԶ ՔԷՕՔՍԱԼ
(Թուրքիոյ դեսպան)

Նոյն էջին վրայ, բոլորովին տարբեր բան կ'ըսէ, անշուշտ, Թուրքիոյ դեսպանը: Գրութեան սկիզբը, ան կը մատնանշէ. - «Թուրքիա, Եւրոպայի Խորհուրդի անդամ երկիր մըն է: Աշխարհական և ժողովրդավար Հանրապետութիւն մը որ աշխարհի մշակութային ամէնէն մեծ հարստութիւններէն մէկուն տէր է: Հանրապետութեան ստեղծումէն ի վեր, 75 տարի առաջ Աթաթիւրքի կողմէ, ցայտուն զարգացում մը գլուխ հանեց տնտեսական եւ արդիականացման դետնի վրայ: Շատերու նման, դէմ յանդիման է կարգ մը հարցերու որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն իր ազգային համերաշխութիւնը: Այդ շրջագծին մէջ է որ պէտք է դնել ինչ որ ոմանք «քրտական հարց» կը կոչեն»:

Ու դեսպանը երկարօրէն կը ծանրանայ հարցին վրայ, որ իրեն համար շինծու հարց մըն է: ՓՔՔ-ն, կ'ըսէ, հազարաւոր մարդիկ, կիներ եւ մանուկներ սպաննեց եւ հազարաւոր ուրիշներ ալ վիրաւորեց: Իր հիմնադրութենէն ի վեր, ան փաստեց իր պատեհապաշտութիւնը, յաջորդաբար մարքս - լենինիստ, ստալինական ըլլալով նախքան գործակցիլը ռուս ծայրայեղ աջին հետ: Կ'անդրադառնայ ՓՔՔ-ի հաւաքած գումարներուն Եւրոպայի մէջ (տարեկան 20 միլիոն Փրանք Ֆրանսայի մէջ), մասնագէտ դարձած է, կ'ըսէ, թմրեցուցիչի շահատակութեան եւ դաղտնի գաղթի ցանցերու կազմակերպութեան մէջ դէպի արեւմտեան Եւրոպա: Անատոլուի Քիւրտերը հիմնադիրներն են, կը գրէ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան Պալքաններէն, Կովկասէն, Ղրիմէն եկած զանազան խումբերու հետ: Քիւրտերը հալածանքի ենթակայ չեն Թուրքիոյ մէջ: Իրականութիւն է որ Թուրքիոյ մէջ քիւրտ ծագումով միլիոնաւոր քաղաքացիներ կան որոնք խաղաղօրէն կ'ապրին երկրին չորս ծագերուն: Կը հասնին պետական բարձր պաշտօններու: Բոլոր Քիւրտերը նոյն լեզուն չեն խօսիր եւ այդ պատճառաւ հասարակաց մշակոյթ չունին եւ տարբեր ծէսերու կը հետեւին: Սերունդներէ ի վեր խառն ամուսնութիւններ կ'ըլլան: Որեւէ ձեւով դէմ չենք որ մեր հայրենակիցներէն ոմանք ջանան հաստատել ինքնութեան իրենց ծարաւը, Թրքերէնէն զատ ուրիշ լեզուներ սորվիլ ուզելով, բայց, պարկեշտ չէ որ ոմանք այդ դիմումները ընեն խնդրոյ առարկայ ընելով ինչ որ միասնաբար շինած ենք այսքան դարերու երկայնքին:

***

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ

ՀՀՇ Հանրապետական Խորհուրդը Մարտ 20-ին հաստատած է Վ. Սիրադեղեանի նախագահական ընտրութիւնը: Իսկ կուսակցութեան պաշտօնաթերթին գլխաւոր խմբագիր ընտրուած է Արմէն Պաղտասարեան:

***

Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՇՐՋԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Ապրիլ 13-ին նախատեսուած է Օ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի հերթական նախագահ եւ Նորվեկիոյ Արտաքին նախարար Գնուտ Վոլլեպեկի շրջան այցելութիւնը: Վ. Օսկանեանի տուած տեղեկութեանց համաձայն, ան վերջերս հանդիպում ունեցած է Մինսկի խումբին համանախագահներուն հետ եւ մօտ օրէն յայտնի կը դառնայ թէ անոնք կ'ընկերանա՞ն թէ ոչ Գ. Վոլլեպեկի այդ այցելութեան ընթացքին:

***

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ

Համայնավար կուսակցութեան նախկին Ա. քարտուղար Անտոն Քոչինեանի Զաքենց փողոցին վրայ գտնուող տունը գնած է Գերմանիան, հոն դեսպանատուն բանալու համար: Մարտ 21-ին ալ այդ բացումին նուիրուած մէկ շաբթուան ձեռնարկներուն առաջինը տեղի ունեցած է Ամերիկեան համալսարանի դահլիճին մէջ, ձայնասփիւռի սէնֆոնիք նուագախումբին համերգով զոր ղեկավարած է Օհան Տուրեան:

***

ԵՐԿՐԱՊԱՀՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՇ ՔԱՅԼԵՐԷՆ

Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ եւ «Երկրապահ» խումբի նախագահ Ալպէր Բաղէեան, Մարտ 18-ին տեղի ունեցած ճեպազրոյցի մը ընթացքին յայտնած է թէ երեսփոխաններու իր գլխաւորած խումբը մերժած է նախորդ տարիներու վարկերը ուսումնասիրող յանձնաժողովին ներկայացուցած որոշումին նախագիծը, քանի որ իրենց գնահատումով ճիշդ չէ ամբողջութեամբ ապարդիւն համարել վարկերու ստացման եւ գործածման գործընթացը: Ան դժգոհութիւն յայտնած է նաեւ ուժանիւթի բնագաւառէն ներս կատարուած ապօրինութիւններու մասին, աւելցնելով թէ իրենք անցեալ աշնան արդէն կառավարութեան լուրջ հարցադրումներ ներկայացուցած էին այս մասին եւ դեռ մինչեւ այսօր որեւէ քայլ չէ առնուած այդ ուղղութեամբ: «Կառավարութիւնը երկրապահի հետ չի ցանկանում հաշուի նստել, նրանց հետ յարաբերւում է անհատների միջոցով, ոմանց պաշտօնների նշանակելով» նշած է Ա. Բաղէեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ յամառ ճնշումներուն տեղի տալով Անգլիա 21 օրուան փակումի որոշում տուած է հեռատեսիլի քրտական «ՄԷՏ - ԹԻ ՎԻ» կայանին: Թուրք մամուլը լուրը հաղորդած է որպէս կարեւոր յաջողութիւն, իսկ քրտականը՝ որպէս նոր դաւադրութիւն: Քրտական կայանը անգլիական արտօնագիրով մը սկսած էր իր սփռումները 1995 Մայիսին: Միւս կողմէ միջադէպերը եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: 1500 հոգի դիպահ են: Նուսայպինի մէջ (Մարտինի գաւառ) վեց Գերմանացիներ ալ դիպահ են, որովհետեւ փորձած են քաղաք մտնել մասնակցելու համար քրտական Ամանորի արգիլուած տօնակատարութեան: Մարտ 19-ին պայթում մըն ալ եղած է Թուրք - իրաքեան նաւթուղիին մէկ հատուածին վրայ եւ քարիւղի հայթայթումը դէպի Թուրքիա ընդհատուած է:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ բացարձակապէս մերժեց որեւէ լուծում որ կը պարտադրուի բռնի ուժով: Ամերիկացի բանագնացին բոլոր ճիգերը, Մարտ 22-ին, ի դերեւ ելան: Քոսովոյի մէջ կռիւները կը շարունակուին տեղահան ընելով բնակիչները, մինչ ՕԹԱՆ ալ կը պատրաստուի խօսքէն գործի անցնիլ եւ ռմբակոծութիւններու դիմել:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանի դատախազը դիմած է բեկանիչ Ատեանին որպէսզի արգիլուի իսլամապաշտ Ֆազիլէթ (Առաքինութիւն) կուսակցութիւնը որ «գործած է խախտելով քաղաքական կուսակցութեանց օրէնքը»:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Օսքարներու 71-րդ հանդիսութեան առթիւ բաշխուած մրցանակներու ցանկը ամբողջացնելու համար (ակնարկ մը տուած էինք մեր նախորդ թիւով) ըսենք թէ պատուոյ Օսքար մը ի վերջոյ շնորհուեցաւ Էլիա Գազանի, բայց հանդիսականներուն մէկ մասը ոտքի չելաւ շնորհման ատեն: Յանօթ է որ յոյն բեմադիրին մատնութիւնները Մք. Քարթիզմի ատեն պատճառ եղած էին որ այս պարգեւատրութիւնը բողոքներու առիթ տայ: Ինչպէս ըսինք Ռոպէրթօ Պենինեիի ֆիլմը՝ «Կեանքը գեղեցիկ է» արժանացաւ երեք մրցանակներու, խրագործողը նկատուելով նաեւ լաւագոյն դերասանը: «Շէքսփիր ին լով» արժանացաւ եօթը մրցանակի (լաւագոյն ֆիլմ, լաւագոյն դերասանուհի, ինքնատիպ բեմանկար, լաւագոյն գեղարուեստական ղեկավարութիւն, լաւագոյն կանացի Բ. դեր, լաւագոյն երաժշտութիւն եւ զգեստաւորում): Ընդհանուր յուսախաբութիւն ստեղծած է «Լա լինեը ռուժ»ի եւ Թը Թրումըն Շոյի բացակայութիւնը մրցանակներու ցանկին մէջ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ հեռատեսիլի հանրային կայանէն սփռուած է այն տեսերիզը որ կը ներկայացնէ ընդհ. դատախազ՝ Սկուրատովի նմանող անձ մը մօրէ մերկ անկողնի մը մէջ երկու պոռնիկներու հետ: Մեծ դայթակղութիւն ծագած է: Ինք կ'ըսէ թէ Մապաթեքս հարցին պատճառով այդ շանթաժին ենթարկուած է: Բայց, «Նովայա Կազետա» ալ յօդուած մը հրապարակած է ուր կը պարզուի որ իր նախարարութեան դրամով 360 հազար տոլարի տուն մը շինել տուած է իր արտամուսնական յարաբերութիւններուն համար:

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ - Դ. ՀԱՏՈՐ (Բ. ԳԻՐՔ)»

Հեղինակ՝ Տ. ԶԱՒԷՆ Ա. ՔՀՆՑ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ՆԻՒ - ԵՈՐՔ _ 1997)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, անցնող տարուան Հոկտեմբեր 31-ին, Նիւ - Եորքի մէջ կայացած գրական երեկոյթի մը ընթացքին, Հանրութեան կը ներկայացուէր ու բանասէրներու սեղանին կը դրուէր Ֆլորիտայէն (ԱՄՆ) Տ. Զաւէն Ա. Քհնյ. Արզումանեանի «Ազգապատում» աշխատասիրութեան Դ. Հատորին Բ. գիրքը: Արդարեւ, Քահանայ Հայրը յանդգնութիւնն ունեցած էր ձեռնարկելու Կ. Պոլսոյ մեծանուն պատրիարքներէն Մաղաքիա Արք. Օրմանեանի (1841 _ 1881) «Ազգապատում» եռահատոր պատմագրութեան շարունակութեան, 1995-ին լոյս ընծայելով նախ կոթողային աշխատասիրութեան Դ. Հատորին Ա. գիրքը, շուրջ 400 էջերէ բաղկացեալ, ուր շարադրուած էին Հայ եկեղեցւոյ եւ Ազգին ժամանակակից պատմութեան (1910 - 1930) մեծ ու փոքր անցքերը՝ կրօնական, քաղաքական, ընկերային եւ մշակութային իրենց բոլոր դիմայեղումներով: Այսօր, հրատարակուած է արդէն Դ. Հատորին Բ. գիրքը, որ բնականաբար օրկանական շարունակութիւնն է նախորդին ու կ'ընդգրկէ դէմքերու եւ դէպքերու գունաւոր շղթայ մը, այս անգամ տարածուած՝ 1930 _ 1955 երկարող քառորդ դարեայ ժամանակահատուածին վրայ:

Օրմանեան Պատրիարք իր «Ազգապատում»ին առաջին երկու ստուար հատորները լոյսին բերած էր իր ողջուցը՝ 1912 _ 1914, Պոլիս, մինչ երրորդ հատորը հրատարակութեան յանձնուած էր հեղինակին վախճանումէն շուրջ տասնամեակ մը յետոյ միայն, 1927-ին Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց տպարանին մէջ, Արմաշի Դպրեվանքի անդրանիկ շրջանաւարտներէն Բաբգէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեանի (յետագային՝ Աթոռակից Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ) հոգածութեամբ եւ Պօղոս Նուպար Փաշայի մեկենասութեամբ: Երեք հատորները միասնաբար կը կազմէին 5500 երկսիւնակ էջ, եւ ուր հեղինակը դարերու վիհէն դուրս կը բերէր «Հայ ուղղափառ եկեղեցւոյ անցքերը սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը՝ յարակից ազգային պարագաներով պատմուած», ինչպէս կը նշէր արդէն այս եռաչարքին ենթախորագիրը:

Տալով թէ որակով նմանօրինակ պատկառելի երկասիրութեան մը շարունակութեան ձեռնարկել՝ անկասկած որ խիզախ «մարտահրաւէր» մը կ'ենթադրէ: Իրողութիւնն այն է, որ Օրմանեանի մահուան յաջորդող 70 տարիներու ընթացքին՝ Հայ եկեղեցւոյ իշխանաւոր եպիսկոպոսներէն ո՛չ ոք համարձակած է հալիլ այսօրինակ նախաձեռնութեան մը ու պատմութեան գնացքը առաջ մղել դէպի մեր օրերը: Թերեւս վարանած են՝ մտքի ու գրչի իրենց ներուժը նկուն համարելով Օրմանեանի խորաթափանց հմտութեան հետ բաղդատած, կամ գուցէ չեն յանդգնած իրենց ժամանակակից դէպքերը շարադրելու փորձութեան մատնուիլ՝ հասկնալի ինչ _ ինչ պատճառներով: Մեր եկեղեցականներու համեստ դասուն համալսարանաւարտ ներկայացուցիչներէն՝ ամերիկաբնակ Զաւէն Ա. Քհնյ. Արզումանեան (ծնած՝ 1933, Գահիրէ) ի վերջոյ կրցած է առհաւ բառնալ հոգեբանական այս պատնէշը ու ձեռնամուխ ըլլալ անհրաժեշտ այդ աշխատանքին:

Նախորդին նման (1) ներկայ հատորը եւս հրատարակուած է Նիւ - Եորքի «Ս. Վարդան» մատենաշարէն, Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի (էջմիածնական) Առաջնորդարանի յատուկ մէկ հիմնադրամին օժանդակութեամբ: Գիրքը կը բաղկանայ 324 էջերէ եւ կ'ընդգրկէ Ամենայն Հայոց Խորէն Ա. Մուրադբէգեան (1932 _ 1938) եւ Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան (1945 _ 1954) հայրապետներու գահակալութիւնը ընդգրկող քսանհինգ տարուան ժամանակաշրջանը, որ հայ եկեղեցւոյ ժամանակակից պատմութեան ճակատագրական ու փափուկ մէկ հանգրուանը կը հանդիսանայ՝ երբ «Մայր Աթոռը, Հայաստանի եւ Ներքին թեմերու եկեղեցական վարչակարգն ու հոգեւորական դասը անասելի տառապանքի, հալածանքի եւ ոչնչացման մատնուեցան» հակակրօն համայնավար իշխանութեան կրունկին տակ, ինչպէս դիտել կուտայ հեղինակը իր նախաբանին մէջ: Այս իսկ պատճառով, ներկայ հատորին մէջ լայն տեղ գրաւած են ո՛չ միայն ստալինեան բռնապետութեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ֆ. ՇԱՆՈՅԵԱՆԻ ԵՒ Ժ. ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Այս երկու արուեստագէտները անծանօթներ չեն ֆրանսահայութեան, քանի որ անոնք տարիներէ ի վեր կը տանին բեղնաւոր աշխատանք Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու զանազան բեմերուն վրայ։ Սակայն, միտքերը թարմացնելու համար տանք շատ կարճ տեղեկութիւններ։

Ֆայիէն Շանոյեանը ծնած է Սէն - Թ'էթիէն։ Ուսանած է ձայնամարզութիւն ծննդավայրի, Նիսի, Ժէնի եւ Պարչելոնայի երաժշտանոցներուն մէջ։ Մասնակցած է բազմաթիւ միջազգային մրցոյթներու եւ ձեռք բերած՝ պատուաբեր յաջողութիւններ։ Ստանձնած է առաջին դերերը «Մատամ Պաթըրֆըլայ», «Թայիս», «Մանոն», «Լ'Աֆրիքէն տը Մայերպէր», «Լը Ռուա տ'Իս», «Գարմէն», «Լա Թրավիաթա» եւայլն օփերաներուն։ «Անոյշ»ի դերով հանդէս եկած է Մարսէյլի մէջ եւ ներբողալից տողեր ստացած երաժշտական քննադատներէն։ Մեկնաբանած եւ ալի վրայ արձանագրած է Կ. Ափրիկեանի «Սասունցի Դաւիթի Ծնունդը» օրաթորիոն, նոյնինքն յօրինողի, իսկ Վարդան Սարգսեանի մշակած «Արեւագալը, խմբերգներն ու մեներգները Խ. Երլմազեանի ղեկավարութեամբ։ Ֆրանսա թէ այլ երկիրներու մէջ Ֆ. Շանոյեան տուած է ռէսիթալներ։

Ժիլբէթ Երլմազեան ծնած է Պոլիս։ Ուսանած է ծննդավայրի Երաժշտանոցը աւարտելէ յայտնի դաշնակահար Ֆէրտի Ենթաչէրի մօտ։ Երաժշտական ուսման զուգընթաց յաճախած է Պոլսոյ Համալսարանը եւ աւարտած «Արուեստի Պատմութիւն» ճիւղը։ Կրթութիւնը կատարելագործելու համար մեկնած է Գերմանիա եւ վկայուած որպէս դաշնակահար եւ «Երաժշտութեան Պետական Ուսուցիչ» Միւնսթէր եւ Տորտմունտ քաղաքներու երաժշտութեան աքատէմիներէն եւ տուած է ծանօթ ղեկավարներու՝ Ֆ. Պիւքէրի, Վ. Զայսի, Վ. Շիփթէրի առաջնորդութեամբ համերգներ եւ ստացած՝ գնահատական գրութիւններ։ Հայ երգն ու երաժշտութիւնը պահելու, ծանօթացնելու գիտակցութեամբ Ժ. Երլմազեան տասնեակ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի իր իսկ հիմնած «Գարուն», ինչպէս նաեւ Սահակ – Մեսրոպ» եւ «Սայաթ Նովա» երգչախումբերէն ներս սիրայօժար, որպէս դաշնակահար, երգենահար եւ մարզիչ։ Ան երկար ժամանակէ ի վեր կը վարէ նաեւ դաշնակի ուսուցչութեան պաշտօն Մարսէյլի Ազգային Երաժշտանոցին մէջ։

Շաբաթ, Մարտ 13, ժամը 20-ին տեղի ունեցաւ Սէն – Ռաֆայէլի «Վիլլա Արփէժ» պանդոկին մէջ իրենց համերգը, կազմակերպութեամբ՝ «Քրէչէնտօ» անուանեալ Միութեան, որուն նախագահն է գերմանացի Հէլմութ Էրպրէխթսըրը։ Յայտագրին առաջին մասին ունկնդրեցինք Շուպէրթի (1797 – 1828) եւ Շումանի (1810 – 1856) «Լիտ»երը։ Այս երկու հսկաներու «Լիտ»երուն մէջ կան երաժշտական բաւականին հասարակաց գիծեր, տրուած ըլլալով որ Շուման ի մասնաւորի երգարուեստի բնագաւառէն ներս խորապէս ազդուած է եւ ներշնչուած՝ Շուպէրթէն, որ, ըստ Ֆրանց Լիսթի «ամէնէն բանաստեղծական երաժիշտն է բոլոր ժամանակներու»։ Շուպէրթն ու Շումանը հաւասարմօրէն կը ցոլացնեն այս «Լիտ»երուն մէջ մէկ կողմէ հոգետանջող, սակայն կեանք տուող սէրը, իսկ միւս կողմէ մաքուր, ոգեւորիչ, սիրալիր եւ անկեղծ բընութիւնը։ Ֆ. Շանոյեան եւ Ժ. Երլմազեան մեկնաբանեցին Շումանի «Les amours du poète» ստեղծագործութեանց շարքէն հինգ, «L'amour d'une femme» շարքէն երկու եւ այլ երկու երգեր, իսկ Շուպէրթէն չորս «Լիտ»եր հարուստ զգայնութեամբ, գեղեցիկ ներդաշնակութեամբ նուրբ եւ պարզ ձեւով, եւ արդարացիօրէն ստացան երկար ծափահարութիւններ։

Տաղանդաւոր արուեստագէտները նոյն գաղափարը եւ գիտակցութիւնը ունեցած էին յայտագրին երկրորդ մասին մէջ ներկայացնելու, հայ երաժշտական գրականութենէն զատուած երգերու փունջ մը, ոչ հայ երաժշտասէրներուն, որոնց մէջ ակնյայտ էր Գերմանացիներու թիւը։ Փունջ մը, որ խայտաբղէտ էր իր երաժըշտական ոճով, բանաստեղծական բովանդակութեամբ եւ կշռոյթային այլազանութեամբ։ Անշուշտ Կոմիտասը ներկայ էր իր «Կռունկ»ով, «Լէ, լէ, եամա-ն»ով, «Կաքաւի երգ»ով. Վ. Սարգսեանը՝ «Նազէլի օրօր»ով, «Համբարձում եայլա»ով, «Հօյ նար»ով, Ռոմանոս Մելիքեանը «Մի լար»ով, իսկ Խ. Աւետիսեանը «Իմ անոյշ տաւիղ»ով։

Պէտք է չեւել թէ՝ Ֆ. Շանոյեան ունի գեղեցկօրէն զունաւորուած, տպաւորիչ, թաւշային ուժեղ սակայն հնչեղ, լայնածաւալ ձայն մը, որ դիւրութեամբ կը շարժէ ունկնդիրներուն հոգիները։ Ժ. Երլմազեան ունի հաստատ թէքնիք, հարուստ զգայնութիւն, նուրբ ճաշակ եւ երգչուհիին հեշտութեամբ ընկերակցելու վարպետութիւն։ Շնորհիւ իրենց այս տաղանդին եւ մեկնաբանողական բարձրակ արուեստին գրաւեցին ներկաներուն սիրտերը եւ արժանացան «պիս»ի։ Սպանացի յօրինող Ֆ. Օպրատորսի «Էլ վիթօ» ժողովրդական երգը ալ աւելի ջերմացուց մթնոլորտը եւ ներկաները յոտնկայս ծափահարութիւններով ցոյց տուին իրենց սէրն ու համակրանքը, եւ գնահատանքը այս արժէքաւոր մեկնաբանութիւններուն։

Յ. Խ. ՄԵԼՏՈՆԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԷԻ Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան Թէքէեան սրահին մէջ, Փետր. 13-ին, կազմակերպութեամբ Հայկական Գեղարուեստական Միութեան, կոկանեան սրահին եւ Հայկական ընթերցասրահի վարչութեան ոգեկոչուած է Վարդանանց հերոսամարտը։ Հ. Գ. Մ.-ի ատենապետ՝ Գրիգոր Մարգարեան անդրադարձած է հանդիսութեան նպատակին, կենդանի պատկեր մը խորհրդանշած է օրուան խորհուրդը, ապա էջեր կարդացուած են Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանանք»էն։ Օրուան բանախօսը պատմականն ըրած է Վարդանանց հերոսամարտի, եզրափակիչ խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արքեպիսկոպոս Չինչինեան։

1999-Ը՝ ԿԻՒՐՃԻԷՖԻ ՏԱՐԻ

Միտիք փիլիսոփայութեանց հանրածանօթ դէմքերէն Կիւրճիէֆի մահուան յիսնամեակի այս տարին «Կիւրճիէֆի տարի» յայտարարուած է անոր հայրենակիցներուն՝ Գիւմրեցիներուն կողմէ։ Ան ծնած է քաղաքին յունական թաղամասը, 1880-ին։ Ինչպէս կը տեղեկացնէ Գ. Մըկրտչեան («Ազգ», Մարտ 10), անոր հայրը յոյն էր, մայրը՝ հայ։ Գիւմրիի մէջ գտնուած է հօրը գերեզմանը։ Ծրագրուած է 1999-ի ընթացքին անոր հատորներէն թարգմանութիւններ հրատարակել, ցուցահանդէսներ բանալ։

ԱՆԹՈՒԱՆ ԱԿՈՒՃԵԱՆԻ «Փխրուն երազներ»ը

Երիտասարդ լուսանկարիչ մըն է Ա. Ակուճեան որ վերջին տարիներուն ուշադրութիւն գրաւեց յատկապէս Հայաստանեան լուսանկարներով։ Ցնցող տպաւորութիւն գործած էր 1988-ի երկրաշարժին նուիրուած «Կրակը սառին տակ» ալպոմը ուր լուսանկարներու լեզուով պատմուած էր աղէտին ամբողջ դաժանութիւնը, բայց նաեւ հակառակ ամէն բանի պահուած յոյսը։

Ան նոր ցուցահանդէսով մը յայտնուեցաւ Մարտ 16-ին, ըսելու համար որ Հայաստանեան իրականութիւնը կը շարունակէ իր հետաքրքրութեան կեդրոնական տեղը գրաւել։ Տէֆանսի «Տապան»ին (*) սրահները գրաւած նոր ցուցահանդէսը խորագրուած է «Փխրուն երազներ»։ Գըլխաւորը կեանքի թեման է որ ներկայացուած է զանազան դիտանկիւններէ։ Տեղ մը նախնական պայմաններու մէջ կատարուած ծննդաբերութիւն մը, քիչ անդին գինակիր հովիւ մը, իր տամիկին համեստ սեղանին վրայ երախան ձեռքերուն մէջ վեր բարձրացուցած հայր մը, կամ ժայռերու թիկնած բացատի մը մէջ սուտակի մը ընկերակցութեամբ ինքնամոռաց պարողը այդ թեմային լուռ, այլ պերճախօս տիպարներն են։ Սեւ — ճերմակ այդ լուսանկարներէն ամէն մէկը պատմութիւն մը կը խտացնէ ակնթարթային անշարժացումի մը մէջ։ Նաեւ անգամ մը եւս փաստը կուտայ Ա. Ակուճեանի դիտելու եւ արձանագրելու վարպետութեան։ Այնքան խօսուն պատկերներուն հետ քիչ մը աւելորդ թելադրականութիւն ունին միայն անոնց մակագրութիւնները. մինչդեռ շատ տեղին ընտրուած խորագիրով ու ցուցանմոյշներով ցուցահանդէսը բնաւ պէտք չունէր պատմողական այդ միջամտութեան։

Բացումի երեկոյթը մեծ բազմութիւն մը խմբած էր հոն ուր առնուազն լուսանըկարներուն չափ լաւ ընդունելութեան արժանացաւ պատուասիրութեան սեղանը...։ Ներկայ էին «Նաւասարդ»ի պարողներն ու նուագողներն ալ որոնց քանի մը պարերով ստեղծուած խանդավառութեամբ փակուեցաւ երեկոյթը։

«Փխրուն երազներ»ը խորագիրն է նաեւ ցուցահանդէսին ներկայացուած լուսանըկարներուն քաթալոկ-ին որ կը վաճառուի տեղւոյն վրայ։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

«REVES FRAGILES»
Le Toit de la Grande Arche
Salon «Belvédère»
LA DEFENSE
(16 Mars — 5 Avril).

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Հաւանաբար ոչ այնքան որքան դուք։

-Արդարեւ, ես ուսանող եմ այդ ճիւղին մէջ ըսաւ Աստղիկ, բայց վստահ չեմ թէ լաւ մասնագիտութիւն մը ընտրած եմ, թէ պիտի կրնամ ատով կեանքս շահիլ։

. Ցաճախ կիները պէտք չեն ունենար իրենց ապրուստը շահելու։ Մարդու մը կը հանդիպին, կը սիրեն կամ կը սիրուին, կ'ամուսնանան։

Խօսակցելով, Աստղիկ եւ Քրիստոֆ հասած էին դրան առջեւ, փողոցը։

Քրիստոֆ յանկարծ աղջկան ձեռքը բըռնեց.

– Կը թոյլատրէ՞ք ըս համարձակիմ ձեզի ընկերանալու մինչեւ ձեր տունը։

Ցարձակումը չեշտակի էր։ Տղան կեդրոնացուց իր նայուածքը աղջկան աչքերուն վրայ։ Ելեկտրական լոյսին տակ, Քրիստոֆի դէմքին վրայ ամենամեղմ կոյսն իսկ կրնար կռահել արական ցանկութիւնը։

Աստղիկ վախցաւ. չպատասխանեց անմիջապէս։

Տղան կը շարունակէր իրեն նայիլ, անձայն։ Անցան տասնեակ մը երկվայրկեաններ։ Քրիստոֆ խզեց լռութիւնը։

– Մօթոս անդիի փողոցին մէջն է։ Եւեւը կը նստիք. կը տանիմ ձեզի մինչեւ ձեր բնակարանը։

Աստղիկ, գործնական աղջիկ, յիշեց իր «մօրաքրոջ» պատուիրանքը՝ շատ ուշ չմնալ։ Մօթօն միջոց էր ժամանակ շահելու։ Նորութիւն մըն ալ էր իրեն համար։ Առիթ մըն էր։ Առաջին անգամ պիտի հեծնէր մօթօսիքլէթի մը վրայ։

- Չեմ գիտեր թէ պէտք է՞ ընդունիմ։ Բայց քանի որ կ'առաջարկէք ··· լաւ, երթանք, որոշեց Աստղիկ՝ սրտարոփ։

Քրիստոֆի մօթօն մեծ էր։ Եւեւի նըստատեղին հանգստաւէտ էր։ Աստղիկ կըրցաւ առանց դժուարութեան ելնել վրան։

– Լաւ մը փաթթուեցէք մէջքիս, պատուիրեց տղան։ Կ'երթանք դէպի դեղարանը, հոն կ'ըսէք թէ որ փողոցն է ձեր բընակարանը։

Հինգ վայրկեան չանցած Աստղիկ հասած էր տանը դրան առջեւ։ Կրցաւ հսկայ հեծանիւէն վար իջնել առանց Քրիստոֆի օգնութեան։

_ Կը տեսնեմ որ ճկուն մարմին մը ունիք նկատեց տղան բարձրաձայն եւ ··· գեղեցիկ ալ, աւելցուց։

Քրիստոֆ կը զգար որ իր այտերը կ'այրէին։ Բառերը կիսատ կ'ելնէին իր լեզուէն։

Մօտեցաւ աղջկան։ Փորձեց զայն իր թեւերուն մէջ առնել։ Աստղիկ փափկութեամբ ետ հրեց զայն եւ պոռչեց.

. Ո՛չ, ո՛չ, ոչ ա՛յդ սիրելի բարեկամ։ Մեծապէս շնորհակալութիւն ձեր բարութեանը համար։ Օգտակար եղաք ինծի։ Գիշեր բարի։

Ու վազեց մտաւ պարտէզը։

Քանի մը քայլ անդին, բնակարանին մուտքին վրայ կը փայլէր աղօտ լոյս մը։ Մինչ կը յառաջանար դէպի այդ լոյսը, մտաբերեց որ հեծանիւին վրայ երբ ձեռքերը անցուցած էր Քրիստոֆի մէջքին, իր ծունկերը կը դպէին տղուն սրունքներուն եւ այդ միջոցին հաճելի ջերմութիւն մը պատած էր իր մարմինը։

Տիկին Արաքսի չէր պառկած. կը սպասէր Աստղիկին վերադարձին։

– Ինչ որ է, շուտ եկար։

– Աճապարեցի, մօրաքոյր։

– Ալիսը կը քնանայ արդէն, կարծեմ, գնա դուն ալ անկողին մտիր կամացուկ մը։ Գիշեր բարի։

Աստղիկ մտաւ անկողին, բայց առաւօտեան մօտ միայն կրցաւ աչքերը գոցել եւ հանգստանալ քանի մը ժամ։

— 5 —

. Գիտե՞ս ով տեսայ այսօր հարցուց Արամ, խօսքը ուղղելով Աստղիկին՝ որ նստած էր սեղանին շուրջ, վերաքաղ կ'ընէր Միջին դարու ֆրանսական գրականութենէն։ Կը պատրաստուէր մօտալուտ քննութեան, համալսարանը։

Աստղիկ գլուխը վեր առաւ.

_ Ո՞վ կ'ըսէիր։

Չէր հետեւած տղուն հարցումին։

. Մարզադաշտը Քրիստոֆը տեսայ, դեղարանին տղան։ Քեզի հարցուց։

. Ուրկէ՞ց կը ճանչնաս զինքը։

. Երբեմն կուգայ մարզարան վազելու։ Ընկեր ենք։ Գիտէ ուր կը բնակիմ։ Մեզի չըսիր թէ անցեալ իրիկուն քեզի մինչեւ հոս բերած է իր մօթոյին վրայ։

Աստղիկ վրդովեցաւ. տաքութիւն մը պատեց իր երեսները։ Ցարեց բարկութեամբ.

. Ամէն բան քեզի պատմելու համար դաշինք չեմ ստորագրած։

. Անշուշտ, անշուշտ, բայց ըսեմ քեզի, վտանգաւոր է երիտասարդ աղջկան մը համար նոյնքան երիտասարդ տղու մը փաթթուիլ։ Անգամ մըն ալ չընես, աւելցուց հեգնական ժպիտով մը։

Աստղիկ եւ Արամ իրարու նայեցան, ինչպէս շուն եւ կատու։ Աստղիկ, սրտնեղած, կը պատրաստուէր պատասխանելու խիստ կերպով երբ Տիկին Արաքսի սենեակէն ներս մտաւ։ Աղջիկը լռեց եւ գըլուխը վերստին կախեց գրքին վրայ։ Արամ դուրս ելաւ։ Գոհ չէր ինքզինքէն։ Կը խորհէր որ աճապարած էր յայտնելու որ գիտէր թէ բան մը անցած դարձած էր եւ Աստղիկին եւ դեղարանին տղուն միջեւ։

Երկու օր վերջն էր. կէս օրուան ճաշը նոր աւարտած էին։ Պարտէզին դրան զանգակը հնչեց. Արամ բնակարանին շեմը ելաւ տեսնելու համար թէ ով կուգայ։ Քրիստոֆն էր։ Շատ քայլերով կը մօտենար ծառերով եզերուած անցքին մէջէն։

_ Ո՞ւր են օրիորդները, պոռաց հեռուէն։ Գէշ լուր մը ունիմ իրենց յայտնելու. ըսէ որ չյուզուին։

Տիկին Արաքսի եւ աղջիկները միասնաբար դուրս ելան լսելով այցելուին ձայնը։

- Ահաւասիկ ինչի՞ ծառայեց ձեր միջամտութիւնը ի նպաստ ձեր հայրենիկին։ Բանէն ազատեցիք. բայց գիտէ՞ք ի՛նչ է ըրած ··· երէկ անոր դիակը դուրս են հանած գետէն, Սէն - Մարսէլէնի մօտ։ Բարեկամս, ոստիկանը հեռաձայնեց քիչ առաջ։ Եթէ կ'ուզէք տէր ըլլալ դիակին, պէտք է ներկայանաք ոստիկանատուն։ Պաշտօնեայ մը ձեզի կ'առաջնորդէ ուր որ պէտք է, ըսաւ Քրիստոֆ ու իր ակնարկը կեդրոնացուց Աստղիկին դէմքին վրայ։

(Շար. 12)

Օր. Այտա Յակոբեան,
Տէր եւ Տիկին Միշէլ Լարպալէթրիէ,
Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պամաճեան եւ զաւակները՝ Սթեֆան եւ Սոֆի,
Տէր եւ Տիկին Լարպալէթրիէ - Պլանշար եւ զաւակները՝ Տիմիթրի եւ Սեւան Պլանշար
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, նանիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Սրբուհի Կարապետեան)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 19-ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 26, ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռենսիի նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

2, allée Victor Hugo
93340 LE RAINCY

L'ECOLE ARMENIENNE
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux
présente

MA TANTE DE PARIS

Alors que tout un quartier d'Erevan attend avec impatience l'arrivée de la riche tante de Paris . . .

Mise en scène par
NAREK DOURIAN

Samedi 10 Avril à 20 heures 30

Salle "Cortot"
78, rue Cardinet, 75017 PARIS
Métro : Malesherbes

Si vous avez toujours envie de rire, venez nombreux rejoindre les fidèles de la salle CORTOT.

Pour réserver vos places à l'avance appelez :
— Tricot Spi-len; 01 46 30 35 21 ;
— Ecole Tarkmantchatz; 01 46 45 60 55;
— Epicerie Markar; 01 46 44 80 14;
— Epicerie Eniz 01 39 85 08 91.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խնամքին հետեւեալ նուէրները.-

Տիկին Գրիգոր Թեւանեան 500 Ֆր., Տիկին Էլիզա Կարապետեան 200 Ֆր., Պր. Կարապետ Աքմանօղլու, ՍԱՅԱ ընկերութիւն 500-ական ֆրանք, Պր. Սուրէն Սարգիսեան 2000 Ֆր., Պր. Կարապետ Վահանեան 100 ֆրանք, Տիկին Լոլա Հարենց 300 ֆրանք, Տիկին Վահրամ Քըրմըզեան 500 Ֆր., Տիկին Անիճա Ալեքսանեան 2500 Ֆր., Օր. Ռոզ Պամաճեան 100 Ֆր., Պր. Ժագ Պաթմանեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գլոտ Ճերանեան 250 Ֆր., Տիկին Մելինէ Աւագեան 500 Ֆր., Տիկին Վերժիկ Արթինեան 150 Ֆր., Օր. Ժագլին Թէրզեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համբարձումեան 500 Ֆր., Պր. Գլոտ Գափամաճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Քիւրքճեան 200 Ֆր., Տիկին Եւգինէ Եղիայեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոն Մնակեան, Տէր եւ Տիկին Հերման Նեվրուզ 200-ական Ֆր., Պր. Լօրան Պալեան 100 Ֆր., Պր. Փօլ Մելգոնեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Իվ Դաւիթեան, Պր. Անտրէ Պեքիարեան 200-ական Ֆր., Տիկին Սոնիա Կիւմիւշեան 1200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆրէտէրիք Հայրոյեան 1000 Ֆր., Պր. Ռուբէն Նորտիկեան 100 Ֆր., Տիկին Ն. Գընաճեան 300 Ֆր., Տիկին Վերոնիկ Ջագըրաալեան 100 Ֆր., Պր. Էլի Գուգուրահլեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Գլոտ Գույումճեան 500 Ֆր., Տիկին Մարի - Լուիզ Լըրուա 2000 Ֆր., Տիկին Մարի Շահպազեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միշէլ Գարանֆիլեան 300 Ֆր., Տիկին Արփինէ Աւետիսեան 500 Ֆր., Պր. Ժան - Փիէռ Պիւրթէ 1200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պօղոս Տէմիր 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Փիէռ Քիպարեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Գրիգորեան 250 Ֆր., Տիկին Վալանթին Մուրատեան 300 Ֆր., Պր. Ալեքսանտր Կարապետեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Սիմոնեան 100 Ֆր., Տիկին Իզապէլ Փիլավճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Եղիսեան 300 Ֆր., Տիկին Վալանթին Մաթէոսեան,, Պր. Ժան Ֆորթինաթօ 100-ական Ֆր., Տիկին Մարգրիտ Թեւանեան 250 Ֆր.:

(Շար.)

MESSE ANNIVERSAIRE

Fidèle à sa tradition annuelle la Croix Bleue des Arméniens de France de Lyon-Villeurbanne, fait célébrer une messe de requiem en hommage à ses membres disparus, le Dimanche 28 Mars en l'Eglise Apostolique Arménienne St. Jacques de Lyon. A l'issue de cette messe un repas sera proposé en l'Espace Garbis Manoukian à partir de 12 heures 30.

Réservations : Maison de la Culture de Villeurbanne : Tél. : 04 78 26 28 71 (les après-midi du mardi au samedi)

Հ. Բ. Ը. Մ.
Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բարեկարգման եւ արդիականացման նոր հանգրուանէ մը կ'անցնի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Մատենադարանը: Լրջօրէն աշխատանք կը տարուի նաեւ զայն ճոխացնելու նոր գիրքերով:

Հաստատութեանս Մատենադարանը հարստացնելու նախանձախնդրութեամբ, կոչ կ'ուղղենք բոլոր հեղինակներուն իրենց հեղինակած գիրքերէն, Հայերէնով կամ այլ լեզուով, մէկ կամ երկու օրինակ Մ. Կ. Հաստատութեան նուիրելու խնդրանքով:

Limassol Ave., 2112 Anglantzia,
P. O. Box 21907, CY-1514,
Nicosia, Cyprus
Tel. : + + 357-2-422195/423578
Fax : + + 357-2-493155
E-mail. : agbumei@melkonian.ac.cy

Կանխայայտ շնորհակալութեամբ՝
Մ. Կ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՃԵՄԱՐԱՆԸ ԵՒ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
"COURANTS D'ART"
կազմակերպած են

երկու դասախօսութիւններ

Երկուշաբթի, Մարտ 29, ժամը 20.30-ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

Նիւթ՝ «Մտաւորական կեանքը Հայաստանի մէջ Համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմներու միջեւ»:

Խօսք կ'առնեն՝

ԱՐԻԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ (բանաստեղծին թոռը), Հայաստանի գիտական ակադեմիայի գրական բաժնի տնօրէն:
«Աւետիք Իսահակեան եւ հայ ժողովուրդի ազատութիւնը»:

ՌՈՒԶԱՆ ՍԱՐԵԱՆ, (գեղանկարիչ Մարտիրոս Սարեանի թոռը):
«Մարտիրոս Սարեանի գեղանկարները»:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1999 pour son Centre de Vacances de Bellefontaine et son Camp Itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assitants sanitaires (medecin ou infirmier en 2ème année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 Paris

Date limite d'inscription : 15 avril.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի. Տէր եւ Տիկին Նետիլեան 1500 ֆրանք Գրիգոր Պաղտասարեանի մահուան առիթով, Տիկին Մարի - Ժան Խաչատուրեան 500 Ֆր. Շաքէ Իլմայեանի մահուան առթիւ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 27
Յիշատակ Յարութեանն Ղազարու
Ժամը 16.30-ին՝ Կիրակամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի:
Կիրակի, Մարտ 28
Ծաղկազարդ, Տօն գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յերուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 28, Ծաղկազարդ
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 16-ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մարտ 28
Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30-ին:
Պատարագ ժամը՝ 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՀԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Ժամը 17-ին ԴՌՆԲԱՑԷՔ:

ՀՍԿՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 26, ժամը 17-ին
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

RECHERCHE

pour la Maison de Retraite de Montmorency

1) INFIRMIERE PLEIN TEMPS
2) AIDE SOIGNANT(E)

A partir de Juin 1999

Envoyer C.V. à la Maison de Retraite arménien
44-50, avenue Charles-de-Gaulle
95160 MONTMORENCY

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

18, rue de l'Hôtel de Ville
75180 Paris, Cedex 04; tél 01 42 78 71 72
SALLE 4

EXPOSITION
VALMAR & HRIPSIMÉ
MARGARIAN

Exposition du 23 Mars au 3 Avril
de 13h à 19h
(sauf le dimanche et le lundi)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

(Երեւանցի)

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20.30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville
Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris Tél.: 01. 48. 24. 63. 89
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville Tél.:01. 43. 76. 55. 89

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

CONFERENCE

le Vendredi 26 MARS
à 20 heures 30

MARTIROS SARIAN :
PEINTRE ARMENIEN
DU XXème SIECLE

par *ROUZANE SARIAN*
petite-fille du peintre Sarian
spécialiste des œuvres de son grand-père

Conférence en français
avec projections

Centre Culturel «Alex Manoogian»
de l'U.G.A.B.

118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
(M° Courcelles)

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ
«LES DIAMANTAIRES»
ճաշարանին մէջ
60, rue La Fayette, Paris 9e
(M° Cadet)

Հաւկթախաղ - վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège social 7 Place des Ursules
Saint-Etienne 04 77 33 71 37

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 25
JEUDI
25 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.604 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.604

ԲԱՔՈՒ ՎԱՐ ԿԸ ԴՆԷ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԵՌՆԱՏԱՐ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ

«Ֆայնանշըլ Թայմզ», «Ֆիկարօ» (նաեւ «Հիւրրիյէթ») Մարտ 24-ի իրենց թիւերուն մէջ կը հաղորդէին որ անցեալ Ուրբաթ օր (Մարտ 19) Բաքուի իշխանութիւնները վար դրած են ռուսական բեռնատար օդանաւ մը, որ Բաքուի օդակայանէն էջք կատարած էր վառելանիւթ առնելու համար։ Օդանաւը 6 հալածիչ ՄիԿ օդանաւեր կը փոխադրէր եւ Եուկոսլաւիա պիտի երթար։ Մոսկուայի Արտաքին Նախարարութեան բանբերը բոլորովին հերքած է լուրը, պնդելով որ օդանաւին պատասխանատուութիւնը Ղազախստանի կը պատկանէր։ Օդանաւը նաեւ 30 օդաչու եւ թեքնիքեան կը փոխադրէր։ Եթէ այս կասկածները հաստատուին, կը նշանակէ որ Ռուսաստան խախտած է էմպարկոն զոր ՄԱԿ-ը հաստատած է Եուկոսլաւիոյ հանդէպ, արգիլելով զէնքի որեւէ վաճառում Պելկրատի։

Ազրպէյճանական աղբիւրները կ'ըսեն նաեւ թէ օդանաւերը բազմաթիւ նպատակակէտեր կրնային ունենալ, ներառեալ Իրանի կամ Հայաստանի ռուսական կայանները։

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ հաստատուի որ օդանաւերը Եուկոսլաւիոյ համար էին եւ Բաքու արգելք եղաւ, կարելի է խորհիլ նաեւ որ փաստ մը տրուի Բաքուի գործակցութեան ՕԹԱՆ-ի հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈԼԱՆ ՏԻՒՄԱ, ի վերջոյ քաշուեցաւ Սահմանադրական Խորհուրդի նախագահութենէն, առանց հրաժարելու Խորհուրդէն ինչպէս կը թելադրէին իրեն աջէն եւ ձախէն։ «Արձակուրդի» է մինչեւ որ արդարադատութիւնը վերջնապէս քննէ հարցը եւ վճիռ մը տայ, ինչ որ ալ ըլլայ ան։ Այս պայմաններու մէջ, Սահմանադրական Խորհուրդը չի կրնար իսկ գործել, քանի կը մնան ութ անդամներ եւ իր աթոռը, առժամապէս, գրաւող երիցագոյն անձը՝ Իվ Կենա, որպէս փոխարինող չունի նախագահին պատկանող վճռական ձայնը, ուրեմն եթէ հարց մը 4 եւ 4 ձայն ստանայ, ոչ մէկ որոշում կրնայ տրուիլ։ Շատեր կ'առարկեն նաեւ որ այս «արձակուրդի» սիսթեմը գոյութիւն չունի։ Միւս կողմէ ԷԼՖ հարցով զբաղող երկու դատաւորները՝ Էվա Ժոլի եւ Լօրանս Վիշնիէվսկի Հարաւ Ափրիկէ գացած են, ուր կը փնտռեն Ալֆրէտ Սիրվէնի հետքերը։ Ծանօթ է որ ԷԼՖ թղթածրարին «բանալին» իսկ է եւ անհետացած է։ Յայտարարած էր որ իր յայտնութիւնները կրնան Հանրապետութիւնը տապալել։ Յիշեցնենք որ հարցը ծագած էր 1997 Նոյեմբեր 4-ին երբ անանուն մատնութեան մը հետեւանքով հետապնդում կը կատարուէր։ Ըսուած էր որ Ռոլան Տիւմայի մօտ մէկը 66 միլիոն ստացած էր ԷԼՖ - Աքիթէնէն։ Այդ անձը նախկին նախարարին հոմանուհին էր՝ Քրիսթին Տըվիէ - Ժոնքուռ որ, սկիզբը խնայեց Տիւման, բայց երկու շաբաթ առաջ գնաց դատաւորներուն եւ ծանր ամբաստանութիւններ ըրաւ, յայտնելով թէ իր ստացած այդ գումարներէն եւ գնած յարկաբաժինէն գլխաւոր օգտուողը նոյնինքն Տիւման էր։

ՔՈՍՈՎՈՅԻ հարցը լուծուած չըլլալով, ՕԹԱՆ-ը կրնար ռմբակոծութիւններու ձեռնարկել Մարտ 24-ին իսկ եւ պատերազմը անխուսափելի կը նկատուէր։ Գլինթըն ելոյթով մը չէր վարաներ Միլոշեւիչը Հիթլէրին նմանցնելու եւ քիչ ետք ալ ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղարը՝ Սոլանա ռմբակոծութիւններու հրահանգ կուտար։ Ֆրանսական ուժերն ալ պիտի մասնակցէին։ Նոյն օրը, Պերլինի մէջ կը բացուէր Եւրոպական վեհաժողովը։ Միւս կողմէ, Պրիմակով որ Մարտ 23-ին Ուաշինկթըն կ'երթար, կէս ճամբայէն ետ դարձաւ, երբ տեղեկացաւ ռմբակոծութեան հրահանգին։ Ծանօթ է որ Ռուսաստան դէմ է զինեալ միջամտութեան եւ Սերպիոյ կողքին է։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նիստը ընդհատուեցաւ Մարտ 23-ին, երբ Լա Ռոշէլի երեսփոխան քաղաքապետը՝ Միշէլ Գրեփօ, որ Սթրօս-Քահնը կը հարցաքննէր, սրտի տագնապ մը ունեցաւ։ Բժիշկ երեսփոխաններ՝ Տուսթ - Պլազի, Գուշնէր յաջողեցան սրտի բաբախումները վերահաստատել եւ Գրեփօ Քոշէն հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ, ազդու խնամքներու բաժինը։ Բժիշկները վերապահ էին Մարտ 24-ին։

ՃԷՔ ԳԻՒՈՐԳԵԱՆ, Մարտ 22-էն ի վեր, կը դատուի «մարդասպանութեան» ամբաստանութեամբ եւ կրնայ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուիլ։ Բժիշկը 130 անբուժելի հիւանդի օգնած է որ մեռնին եւ առաջին անգամն է որ կը դատուի մարդասպանութեան համար։ Ինք կ'ապահովէ իր պաշտպանութիւնը։ «Ֆիկարօ» երկար յօդուած մը նուիրած է իրեն այս առթիւ, նկարն ալ հրատարակելով (Մարտ 24)։ Նախորդ չորս դատավարութիւններու ատեն անպարտ արձակուած էր, այս անգամ ամբաստանութիւնը կեդրոնացած է 52 տարեկան անդամալոյծ անձի մը սպանութեան վրայ։ Խորքին մէջ հեշտամահութեան հարցն է որ կը ծեծուի։

ԵԼԹՍԻՆԻ ընտանիքն ալ ծանր ամբաստանութիւններու տակ է եւ խուզարկութիւն մը տեղի ունեցած է Կրեմլին։ Համայնավար երեսփոխան մը կ'ամբաստանէ Ելցինի աղջիկը՝ Տատիանա Դիաչենկօ որ 235 միլիոն տոլար իւրացուցած է ԷՖ - ԷՄ - Ի-էն (Դրամական Միջազգային Հիմնադրամ)։

ՄԱՄՈՒԼ

«OSSERVATORE ROMANO»

(22/23 Mars)

LA MOSTRA «ROMA-ARMENIA»
NEL SALONE SISTINO
DEI MUSEI VATICANI

Duemilla anni di storia et di cultura tra Oriente ed Occidente

Վատիկանի կիսապաշտօնական օրաթերթը՝ «Օսսերվաթորէ Ռոմանօ» վերնշեալ խորագրին տակ («Երկու հազար տարուան պատմութիւն եւ մշակոյթ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ») կ'անդրադառնայ Հռոմ - Հայաստան ցուցահանդէսին որ պաշտօնապէս կը բացուէր Մարտ 24-ին Վատիկանի Սիքստինեան մեծ սրահին մէջ։ Նախորդ օրը՝ Երեքշաբթի, Մարտ 23-ին ցուցահանդէսը ներկայացուած էր մամուլին ասուլիսի մը ընթացքին որուն մասնակցած են Եօրկէ Արք., դիւանապետ եւ գրադարանապետ Հռոմէական Ս. Եկեղեցւոյ, Արմէն Սարգսեան Հայաստանի դեսպան Վատիկանի մօտ եւ Գլօտ Մութաֆեան։ Հակիրճ ձեւով կ'անդրադառնայ ցուցահանդէսին որ Հայաստանի եւ Հռոմի կապերը կը ներկայացնէ Պոմպէոսի եւ Մեծն Տիգրանի հանդիպումէն սկսեալ։ Կարգ մը այլ մանրամասնութիւններէ ետք, թերթը կը գրէ թէ Սիքստինեան հոյակապ սրահը իտէալ վայրն էր ներկայացնելու համար այսքան հարուստ հաւաքածոյ մը։ Շուրջ 500 առարկաներ եկած Վատիկանի առաքելական Մատենադարանէն, Վատիկանի գաղտնի դիւանէն, հայկական հաստատութիւններէ, միջազգային գրադարաններէ եւ դիւաններէ «կը պատմեն» (չակերտը՝ թերթինն է) Իտալիոյ եւ Հայաստանի յարաբերութիւնները, փոխանակութիւնները, փոխադարձ ազդեցութիւնները։

***

Ցուցահանդէսին աւելի մանրամասնօրէն կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւերով, «Յառաջ»ի կողմէ պաշտօնական բացման ներկայ կ'ըլլայ Արփի Թոթոյեան։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՄՆ Կ'ՈՒԶԷՆ ԻՐԱՔԸ ՔԱՆԴԵ՞Լ ԹԷ ՊԱՀԵԼ

Փետրուարի թիւերէն մէկուն մէջ անգլիական թերթ մը գրած էր թէ Ռուսաստանի կառավարութիւնը եւ զինամթերքի ազգային ընկերութիւնը Իրաքի հետ համաձայնութիւններ ստորագրած են, զինամթերքի յանձնումի մասին. ատիկա ստոյգ բռնաբարում էր ՄԱԿ-ի հռչակած շրջափակումին։ Մոսկուա կտրականապէս մերժեց լուրը։ Բայց ատիկա կրնա՞ր բացառել զինամթերքի յանձնումին մէջ երրորդ երկիրներու գոյութիւնը։ Ժամանակին Ռուսաստան 185 միլիառ ֆրանքի զինամթերք ծախած էր Իրաքի. բայց 1990-ին դադրեցուցած, ըստ ՄԱԿ-ի ապահովութեան խորհուրդին բանաձեւին։

Անկէ ի վեր տարիներ անցած են եւ ռուս լրագրող մը կը գրէ թէ այդ շրջանին Մոսկուա շարունակած է զէնք տալ Իրաքի։ Ան ունի ՄիԿ - 3, ՄիԿ - 25 եւ ՄիԿ - 29 օդանաւեր որոնք իրենց հակակշիռին տակ կը պահեն իրաքեան երկինքը. ունի նաեւ ռատար-ներ, հետաքննելու համար թշնամի գործիքները։ Նոյնիսկ հրթիռներ արձակուած են թշնամիին փոխադրամիջոցներուն վրայ։ Ասիկա կը նշանակէ որ տառացի կերպով չեն կիրարկուած ՄԱԿ-ի պատիժները։ Կը մնայ գիտնալ թէ որո՞նց միջոցով, ի՞նչպէս եւ ինչո՞ւ չէ յարգուած շրջափակումը։

Բնական է որ Մոսկուա կ'ուրանայ նման ընթացք։ Բայց որոշ է որ Իրաք զէնք ու զինամթերք կը գնէ երրորդ երկիրներէ։ Լաւատեղեակ շրջանակներ անոնցմէ կը յիշեն Թուրքիան, Յորդանան, Պալքանեան երկիրներ, ինչպէս Պուլկարիան։ Ի վերջոյ, Իրաքի ունեցած զէնքերուն պէս զէնքեր ունէին խորհրդային բոլոր հանրապետութիւնները, սոցիալիստ երկիրները, երրորդ աշխարհի երկիրները։

Շրջափակումին այս ձեւով բռնաբարումը, բնական է որ աննկատելի պիտի չմնար երկար ատեն։ Քիչ - քիչ շշուկներ շրջեցան թէ 90-ական թուականներու կէսերուն ռուսական զինամթերքին մասին գաղտնի համաձայնութիւններ կնքուած էին Իրաքի պաշտօնատարներու եւ «Ռուս»երու միջեւ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ։ Նաեւ ծախուած զէնքերուն զետեղումը ըրած են ռուս մասնագէտներ։

Ուաշինկթըն, ինչպէս Լոնտոն եւ Թել-Ավիվ, տեղեակ էր այդ գործառնութիւններուն. Ռուս նոյն լրագրողը որ կ'ըսէ թէ ՄԱԿ-ի շրջանակէն լրատու աղբիւր մը ունի, յայտնած է իրեն թէ Ամերիկացիներն ալ անծանօթ չէին կացութեան։ Ու ամէն բան ըրին որ շրջափակման բռնաբարումները գաղտնի մնան։

Ասիկա կը բացատրուի անով որ ԱՄՆ պէտք չունին անզօրացած Իրաքի մը։ Եթէ անոր ուժը, զինամթերքը փճանան, ան կը դադրի տեսական սպառնալիքը ըլլալէ Պարսից ծոցի արաբական երկիրներուն որոնք հարուստ են քարիւղով։ Իսկ այդ պարագային ԱՄՆ տասնեակ միլիառաւոր տոլարի զէնք ու զինամթերք չեն կրնար ծախել շէյխերուն, ինչպէս ըրած էին 90-ական թուականներուն, նոյն ատեն շրջանին մէջ մեծցնելով իրենց ազդեցութեան գօտին։

Ամփոփելով կացութիւնը, սխալ չէ ըսել որ Իրաք կը շարունակէ զինուորական, ռազմական լուրջ զօրութիւն մը ներկայացնել, ամէնէն աւելի շնորհիւ ԱՄՆ-ու ու նաեւ ի նպաստ անոնց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 23 / 24)

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱԾ ՀԱՅՈՑ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԱՐԽԻՒՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԷՆՆԵՐ

Մարտ 23-ին, Երեւանի մէջ, Գերմանիոյ լիազօր դեսպան տիկին Գ. Միւլլէր Հոլտքեմփէր նախագահ Ռ. Քոչարեանին յանձնած է Գերմանիոյ արտաքին գերագոյն տեսչութեան արխիւներուն մէջ պահպանուած 1889 - 1920 տարիներու փաստաթուղթերու մանրապատճէններ։ Այս վաւերաթուղթերը կը պատկանին նշեալ տարիներուն Պոլսոյ Գերմանիոյ դեսպանութեան։ Շնորհակալութեան իր խօսքին մէջ Հայաստանի նախագահը ըսած է թէ այս քայլը կը գնահատէ որպէս Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման հարցին մէջ Գերմանիոյ անկողմնակալութեան արտայայտութիւն։ Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան լրագրողներու հետ զրոյցի ընթացքին նշած է թէ այս Գերմանիոյ «ժեստ»ն է ի պատասխան ամիսներ առաջ Հայաստանի այդ երկրին արխիւային բազմաթիւ փաստաթուղթեր յանձնելուն։

Արարողութեան ներկայ եղած են Ռ. Քոչարեանէն եւ Վ. Օսկանեանէն բացի նախարարներ, երեսփոխաններ, Գրողներու Միութեան, Ազգ. Ակադեմիայի եւ Մատենադարանի ղեկավարներ։

***

ՀՀՇ-Ի ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐ

ՀՀՇ-ի վարչութեան անդամներ Անդրանիկ Յովակիմեան եւ Արարատ Զուրաբեան ընտրուած են կուսակցութեան փոխ-նախագահներ։ Անոնք ընդգրկուած են նաեւ նշանակուած ՀՀՇ-ի նախընտրական կեդրոնի կազմին մէջ, Վ. Հայոցեանի, Ա. Մանուկեանի եւ Հ. Իգիթեանի հետ։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՆԻՍՏԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի մասնակցութեամբ Մարտ 20-ին տեղի ունեցած է Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւններուն նուիրուած համահայկական խորհրդաժողով պատրաստող կառավարական յանձնաժողովի հերթական նիստը։ Յանձնաժողովի համանախագահ եւ Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան իր զեկուցումին մէջ ներկայացուցած է կատարուած աշխատանքները։ Այնուհետեւ յանձնաժողովը քննարկած է յառաջիկայ գործունէութեան կազմակերպման առընչուող հարցեր։ Յանձնաժողովը որոշած է ճշդել այցելութիւններու յստակ ժամանակացոյց, այդպէսով տարբեր երկիրներու մէջ կազմակերպելու համար լայն քննարկումներ, խորհրդակցութիւններ եւլն.։ Նման առաջին քննարկում մը արդէն տեղի ունեցած է Փէշտա, յաջորդը տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Մարտի վերջաւորութեան։

***

ԻՄ-Ը ՆԵՂՈՒԱԾ՝ ԱԺՄ-էն

Այս օրերուն, Երեւանի համալսարանին մէջ ուսանողներու հետ հանդիպումի ընթացքին ԱԺՄ նախագահ Վազգէն Մանուկեան ըսած էր թէ իր կուսակցութիւնը մերժած էր միացեալ կազմով ընտրու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

«ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ - Դ. ՀԱՏՈՐ (Բ. ԳԻՐՔ)»

Հեղինակ՝ Տ. ԶԱՒԷՆ Ա. ՔՀՆՅ. ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ՆԻՒ – ԵՈՐՔ _ 1997)

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս յիշեցինք հեղ մը, Կ. Պոլսոյ պատրիարքական Աթոռը, այս նոյն շրջանին կը պարզէր ներփակեալ եւ անշքացած վիճակ մը, ենթակայ՝ Թուրքիոյ հայավերնաս քաղաքականութեան մնայուն ճնշումներուն։ «Ազգապատում» դիտել կու տայ թէ Արմաշական վերջին սերունդէն՝ Մեսրոպ Պատրիարք Նարոյեանի 17 տարիներու յարաբերաբար երկար գահակալութիւնը (1927 _ 1944) «եղաւ անձայն, անաղմուկ եւ հարկադրաբար ապարդիւն, որովհետեւ Կ. Պոլսոյ Հայոց պատրիարքութիւնը այլեւս ամփոփուած էր հին մայրաքաղաքի, նոր անունով Իսթանպուլի, սահմաններուն մէջ, պահելով թերեւս նախկին հմայքը միայն եւ իր պատմական յիշատակը։ Աթոռը 1927 - 1944-ի ընթացքին կը գտնուէր այնպիսի փափուկ պայմաններու տակ որ իր գոյութեան խարիսխը միայն հայ եկեղեցւոյ զաւակներուն գուրգուրանքն ու պաշտպանքը կը կազմէին։ Մեսրոպ Նարոյեան եղաւ իր ժամանակին մարդը որ կրցաւ մնալ անխոցելի, կասկածելի շահերէ վեր, նկարագրով բարձր, որոնց շնորհիւ յարգելի դարձուց իր նկուն Աթոռը» (էջ 157)։

Թրքահայոց պատրիարքութեան առընչութեամբ, «Ազգապատում» առանձնաբար կ՚անդրադառնայ նաեւ Արսլանեան տեղապահի շրջանին (1948) ծագած ներքին վտանգաւոր խռովութեանց, Գարեգին Տրապիզոնի ընտրութեան (1950) եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնադրութեան (1953) պարագաներուն։

Ինչ կը վերաբերի Կիլիկիոյ Աթոռին, ապա Անթիլիասի ծովափին ապաստան գտած այս դարաւոր հաստատութիւնը Խապայեան – Կիւլէսէրեան _ Սարաճեան կաթողիկոսներու ճիգերով հետզհետէ կը վերագտնէր իր երբեմնի դիմագիծը՝ իր հովանին տարածելով Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի հայահոծ գաղութներուն վրայ։ Դպրեվանքի հիմնումը 1930-ին՝ կ՚երաշխաւորէր հոգեւորական նոր սերունդի մը պատրաստութիւնը, մինչ Կիրակնօրեայ Վարժարաններու գոյառումը (1929) կրօնական դաստիարակութեան պահանջը կը գոհացնէր թեմերէն ներս։ Յետոյ կ՚իրականանար Անթիլիասի կալուածին գնումը, Վեհարանի, Դպրեվանքի եւ Մայր Տաճարի շինութիւն։ Իսկ Գարեգին Ա. Յովսէփեանցի օրով (1943 - 1952) Անթիլիաս տակաւ կը գտնէր մշակութային օճախի մը դիմագիծ։ Արզումանեան Քհնյ. Կիլիկիոյ Աթոռին նուիրած է զանազան գլուխներ, ինչպէս՝ «Էջմիածին եւ Անթիլիաս», «Կիլիկեան թեմեր», «Անթիլիասի միաբանութիւնը», «Բաբգէն Կաթողիկոսի վաստակը», «Սահակ Կաթողիկոսի մահը», «Սարաճեանի ընտրութիւնը», «Գարեգին Ա. Կիլիկիոյ», «Անթիլիասի 1947-ի հունձքը», «Դպրեվանքի քառամեակը», «Բիւզանդ Եղիայեան» եւայլն։

Երբ կը կարդանք այս եւ յարակից այլ նիւթեր, անկարելի է չանդրադառնալ, թէ 40-ական թուականներուն Հայ եկեղեցին կը տառապէր ոչ այնքան որակի, որքան քանակի պակասէն։ «Ազգապատում»էն կ՚իմանանք, օրինակ, թէ 1945-ին աշխարհով մէկ հայ եպիսկոպոսներու ընդհանուր թիւը լոկ 14 էր, ներառեալ Հայաստանն ու արտասահմանի բոլոր թեմերը (ի հարկէ, նկատի չունինք հայ կաթողիկէ կղերը), ինչ որ «սովորականէն շատ նուազ թիւ մը կը ներկայացնէր, թերեւս նուազագոյն՝ հայ եկեղեցւոյ բովանդակ պատմութեան մէջ» (էջ 210)։ Այս առընչութեամբ, աւելի քան խօսուն է պարագան Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Ուխտին, որ Մեսրոպ Պատրիարք Նշանեանի վախճանման վաղորդայնին (1944) միաբանութեան շարքերուն մէջ չէ ունեցած ո՛չ մէկ եպիսկոպոս եւ ուստի՝ պատրիարքական գահ բարձրացուցած է Կիւրեղ Ծ. Վրդ. Իսրայէլեանը։ Նոյնքան հետաքրքրական է երեւոյթը, որ պարզուած է 1944-ի կէսերուն, երբ նուիրապետական չորս Աթոռները փորձնականապէս թափուր մնացած են ԲՈԼՈՐՆ ալ։ Այսօր, յիսուն տարի յետոյ, բնականաբար բարւոքած կը թուի քանակի հաւասարակշռութիւնը (Հայաստանեայց Եկեղեցին կը հաշուէ ոչ պակաս քան 60 եպիսկոպոս), մինչ որակի հարցը կը շարունակէ մնալ «դարմանումի ենթակայ»…։

«Ազգապատում»ի ներկայ հատորը ձեռք առած է նաեւ «փշոտ» հարցեր, զորս դիմագրաւել պարտաւորուած է Հայ Եկեղեցին նշեալ թուականներուն։ Անոնցմէ մին վարչական երկփեղկումի վտանգն է, որուն նախանշանները ի յայտ եկած են ամէնէն առաջ ամերիկահայ թեմէն ներս՝ յանգելու համար Շիքակոյի «Եռաչոյն դրօշակի դէպք»ին եւ Դուրեան Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսի սպանութեան (1933 Դեկտեմբեր 24)։ «Սոյն քստմնելի ոճիրով, կը գրէ Արզումանեան, դժբախտ եւ խորապէս ցաւալի էջ մը կը բացուէր ամերիկահայ թեմի պատմութեան մէջ, որուն հետեւանքը անչափելի համեմատութեանց պիտի հասնէր յաջորդող տասնամեակներուն, պատճառ դառնալով թեմի բաժանման, մին օրինաւոր եւ հայրապետահաստատ, եւ միւսը՝ անջատեալ» (էջ 66)։

Նոյնքան դժբախտ հետեւանքներ ունեցած են սովետ համայնավար վարչակարգին կողմէ Հայ Եկեղեցւոյ արտասահմանեան թեւին վրայ քաղաքականապէս ազդելու փորձերը, «պաղ պատերազմ»ի տաք օրերուն։ 1943-ին Հայաստանի մէջ կեանքի կոչուած էր արդէն «Հայ եկեղեցու գործերի խորհուրդ»ը, որպէս կրօնքի նկատմամբ խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը ճշդող մարմին։ Անոր պարտականութիւնն էր հսկել եւ հակակշռել ամէն ինչ որ կաթողիկոսը Էջմիածնի մէջ պիտի ծրագրէր ու գործադրէր։ Զաւէն Քհնյ. չի ծածկեր որ այդ Խորհուրդը «միջամտեց նաեւ արտասահմանի թեմերու ներքին գործերուն, ստիպելով որ կաթողիկոսը սաստէ տեղական իշխանութիւնները՝ չկատարելու ամէն ինչ որ հակառակ կը նկատուէր խորհրդային իշխանութեան շահերուն» (էջ 224)։ Օրինակներ ալ տալով, ան կը յիշեցնէ որ Ամերիկահայոց երբեմնի Առաջնորդ Տիրան Արք. Ներսոյեան երբ 1950-ին իր թեմին անունով դիմում կը կատարէ Ամերիկայի Եկեղեցիներու Ազգային Խորհուրդին անդամակցութեան, խորհրդային իշխանութիւնը վրդոված՝ «իր կարգին ճնշում բանեցուց Գէորգ Զ. Կաթողիկոսին վրայ թոյլ չտալու որ Տիրան Եպիսկոպոս նման քայլեր առնէր։ 1947 Հոկտեմբեր 31-ին հայ եկեղեցւոյ գործերու պետական գործակալ Սուրէն Յովհաննիսեան գրած է Մոսկուայի իր պաշտօնակից Պոլեսնկի թէ Ներսոյեան միջ - եկեղեցական համագումարներուն կը մասնակցէր։ Գէորգ Զ. ստիպուեցաւ գրել առաջնորդին ու դադրեցնէր իր յարաբերութիւնը օտար եկեղեցիներու ժողովներուն մասնակցելէ։ Որպէս հետեւանք եղած միջամտութեան, Պոլեսնկի 1948 Յունուար 12 թուակիր նամակով կը զգուշացնէր Յովհաննիսեանը՝ որ հայ եկեղեցւոյ մասնակցութիւնը միջ – եկեղեցական ժողովներուն "քաղաքականապէս անթոյլատրելի է եւ ուղղակի վտանգաւոր Խորհրդային իշխանութեանց"» (էջ 259)։

Խրտչեցնող միջամտութիւն մը նախապէս ալ եղած էր Ատրպատականի բազմաբեղուն եւ երկարամեայ (1912 - 1948) Առաջնորդ Ներսէս Արք. Մելիք – Թանգեանին նկատմամբ, երբ Երեւանի խորհրդային իշխանութիւնը պահանջած է Գէորգ Ե. Սուրէնեանց Կաթողիկոսէն՝ կարգալոյծ հռչակել Ներսէսը, զայն «դաշնակցական կուսակցութեան համակիր եւ գործակից նկատելով» ու «քաղաքական գետնի վրայ կասկածելի ու անբաղձալի տարր» համարելով յաչս Խորհրդային իշխանութեան։ Եւ սակայն, Մայր Աթոռի անունով՝ Գարեգին Արք. Յովսէփեանց պատասխանած է օրին՝ «կարգալոյծ է լինում նա, ով մեղանչում է եկեղեցու դէմ, իսկ Ներսէս Արքեպիսկոպոսը եկեղեցու դէմ չի մեղանչել» (էջ 260)։

*
**

Հիմա, որ ընդհանուր գաղափար մը ունեցած եղանք այս ծաւալուն հատորին շօշափած նիւթերուն եւ արծարծած որոշ տեսութիւններուն մասին, արձանագրենք նաեւ կարգ մը հիմնական դիտողութիւններ, ի յառաջագունէ յայտնելով որ՝ մատնանշուած թերութեանց վերացումը կրնար գործը փրկել իր խոցելի երեսակներէն ու աւելի ապահով տեղ մը ամրագրել անոր՝ մեր ազգային մատենագրութեան արժէքաւոր երկասիրութեանց շարքին մէջ. –

1) _ «Ազգապատում – Դ. Հատոր»-ին Բ. գիրքը, ի տարբերութիւն նախորդին, մանաւանդ բաղդատաբար Օրմանեանի եռաշարքին հետ, ինքզինք խստօրէն սահմանափակած է կրօնական _ եկեղեցական նեղ շրջածիրի մը մէջ, բաւական հեռու մնալով մեր ժողովուրդին քաղաքական, մշակութային եւ ազգային հեւքին տրոփը փոխանցելէ։ Պէտք չէ մոռնալ ընել, թէ այս գործին մասնայատկութիւնն է ԸՆԴԵԼՈՒԶԵԼ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ՝ դէպքերը պահելով առաւելաբար եկեղեցւոյ հետ իրենց հեռաւոր կամ մօտաւոր առընչութեանց մէջ, ինչպէս կը թելադրէ արդէն մայր «Ազգապատում»ին ենթախորագիրը։

Արդ, եթէ նկատի ունենանք հայ ժողովուրդի պատմութեան 1930 - 1955 երկարող ժամանակահատուածը, կասկած չկայ որ զայն յուզող գլխաւոր դէպքերն եղան՝ նախ 1936 - 1938-ի ստալինեան «մաքրագործումներ»ը, յետոյ Ալեքսանտրէթի սանճագին Թուրքիոյ կցումը եւ շրջանի հայութեան տեղահանութիւնը 1939-ին, աւելի ուշ՝ Բ. Աշխարհամարտի անցուդարձերը ու Հայաստանի վտիտ ուժերէն առոր տրամադրուած արիւնատուութիւնը (75.000 զոհ, 100.000 հաշմանդամ), հուսկ ապա 1946 – 1947-ի զանգուածային ներգաղթը։

Ըսինք արդէն, թէ ստալինեան բռնութեանց մասին ներկայ հատորը տրամադրած է լայն բաժին մը, հոգ չէ որ թերի ձգած ըլլայ պատումը հայ գրողներուն վիճակուած տխուր ոդիսականին, որ երկրորդ «Ապրիլ 24» մը եղաւ մեր ազգին համար։ Բայց ինչ կը վերաբերի «Հայրենական պատերազմին» ու անոր յաջորդող ներգաղթին, ապա «Ազգապատում» անոնցմէ իւրաքանչիւրին տրամադրած է 3 - 4 էջ միայն, խիստ անբաւարար ու հպանցիկ ակնարկով մը, որ խոտոր կը համեմատի այդ դէպքերուն տարողութեան, զգեցած ծաւալին ու ազգին ընդհանուր գոյավիճակին վրայ թողած խոր ազդեցութեանց…։ Գալով Սանճագի կցումին, ապա ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կայ այդ մասին ներկայ հատորին մէջ, մինչ պէտք է շեշտուէր, թէ Սուէտիոյ եւ Մուսա լերան հայահոծ գիւղերուն պարպումը իր հետ բերաւ գաղթականներու նոր ալիք մը (շուրջ 40.000 հոգի) ու հայ եկեղեցիէն խլեց իր պատմական թեմերէն մին՝ Անտիոքը։

2) _ Ներկայ հատորը լայն չափերով անտեսած է ժամանակաշրջանի գրագէտներուն եւ մտաւորականութեան դերը՝ մեր ազգային - մշակութային կեանքի առօրեային մէջ։ Գէթ հարկ էր արագօրէն անդրադառնալ Ապրիլեան Եղեռնին յաջորդող առաջին սերունդին գրական մեծ ճիգերուն՝ Համաստեղէն Շուշանեան, արտացոլած մանաւանդ «Հայրենիք» ամսագրին էջերէն ու նաեւ առանձին հատորներով։

Օրմանեան իր «Ազգապատում»ին 3-րդ հատորին մէջ կ՚ըսէր թէ իր շարադրած «պատմութեան մէջ ընդգրկուած ոճը կը պահանջէ ազգին հանրութիւնը եւ ազգային կացութիւնը շահագրգռող գլխաւոր եղելութիւնները պարագաներով եւ առընչութիւններով բացատրել, զանց ընելով մասնաւոր դիպուածներու յիշատակութիւններ, որոնք աւելի լրագրական կամ օրագրական ոճին կը վերաբերին։ Սակայն այդ ոճէն օտար չենք կարծեր ազգային կեանքի մէջ նշանակութիւն ունեցող քանի մը անձերու մահերը յիշել» (տե՛ս նշեալ հատորը, էջ 5146)։ Ու առ այդ, պատմագիր Օրմանեան պատմութեան թաւալքին հետ պարբերաբար կանգ կ՚առնէր անհետացող աշխարհական դէմքերու ալ (գրագէտներ, հանրային գործիչներ եւայլն) յիշատակին առջեւ՝ սեղմ տողերով բնութագրելով իւրաքանչիւրին վաստակն ու ծառայութիւնը։ Զաւէն Քհնյ. միայն անգամ մը համար տեղ կու տայ «Ազգային մահեր»ուն (էջ 290), յիշատակելով Տիգրան Կամսարականը, Վահան Թէքէեանը, Ոսկան պէյ Մարտիկեանը, Ն. Աղբալեան եւ Ստ. Մալխասեանը։ Ինչո՞ւ չեն յիշատակուած, զորօրինակ, նոյն շրջանին մահացած դէմքերէն Ն. Ադոնցը (մհ.՝ 1942), Աւ. Ահարոնեանը (1948), Լէօն (1932), Սիպիլը (1934), Գաբրիէլ Էֆէնտի Նորատունկեան (1936), Շիրվանզադէն (1935), Վազգէն Շուշանեանը (1941), Զապէլ Եսայեանը (1943), Բժ. Վահրամ Թորգոմեանը (1942), Մանուկ Աբեղեանը (1944), Ալ. Խատիսեանը (1945), Արշակ Չօպանեանը (1954), Լեւոն Շանթը (1951) եւայլն։ Այս դէմքերուն ամփոփ կենսագրութեանց ընդմէջէն ինքնաբերաբար պիտի ցոլար շրջանի ազգային մշակութային հեւքին պատկերը (քանի նշեալ անունները գործօն ջիղը եղած են մեր հաւաքական կեանքին) եւ «Ազգապատում» շրջանցած պիտի ըլլար իր գլխաւոր թերիներէն մին։

3) – Արզումանեան Քհնյ., որ ջանադիր եղած է իր հատորին մէջ կենսագրական նօթերով անդրադառնալու տուեալ ժամանակահատուածին իրենց մահկանացուն կնքած բոլո՛ր հայ եպիսկոպոսներուն, լռութեամբ անցած է Մայր Աթոռի երբեմնի բարձրաստիճան միաբաններէն Բագրատ Արք. Վարդազարեանի, Թադէոս Եպիսկոպոս Յարութիւնեանի եւ Արտակ Եպիսկոպոս Սմբատեանի վիճակուած տխուր ճակատագրին վրայէն։ Ճիշդ է որ սոյն եպիսկոպոսներուն անուան քանիցս կը հանդիպինք հատորին տարբեր գլուխներուն մէջ, բայց անոնց վախճանը զարմանալիօրէն աննկատ թողուած է հեղինակին կողմէ։

Ծանօթ է որ Թադէոս եւ Արտակ Եպիսկոպոսները (այս վերջինը՝ Սիւնեաց Թեմի առաջնորդ եւ տէր գրական վաստակի) սպաննուած են 1937-ին, իսկ Բագրատ Արք. (առաջնորդ Բաքուի եւ Աստրախանի) գնդակահարուած է 1938-ին, բոլորն ալ զոհ՝ ստալինեան «մաքրագործումներ»ուն (այս առընչութեամբ տե՛ս Երեւանի «Ազգ» օրաթերթի 1995 Հոկտեմբեր 21-ի թիւով հրապարակուած արխիւային տուեալները)։

4) – Յատուկ անուններու անուանացանկ մը անխուսափելիօրէն անհրաժեշտութիւն է այլեւս նման երկասիրութեանց համար։ Դժբախտաբար, Օրմանեան եւս չէ ձեռնարկած ատոր, բայց անկասկած հիանալի աշխատանք մը իրագործուած կ՚ըլլայ եթէ «Ազգապատում»ի այս շարքին աւարտին՝ վերջին գիրքին կցուի այդ անուանացանկը (նախընտրաբար՝ բոլո՛ր հատորներուն պարունակութիւնը ներառնող), արտակարգ դիւրութիւններ ընծայելով բանասէրներուն եւ մատենագիրներուն (3)։

5) _ Թէ ինչո՞ւ տողադարձի բազմաթիւ անկանոնութիւններ տեղ գտած են հատորին մէկ ծայրէն միւսը՝ դժուար է բացատրել։

6) _ Հատորին մէջ նկատելի են նաեւ կարգ մը վրէպներ, որոնք արդիւնք են թիւրիմացութեան կամ ստուգումի պակասի։ Այսպէս, Թեմական երկփեղկումի առաջին զոհին՝ Դուրեան Ղեւոնդ Արք.ի մասին խօսած ատեն, «Ազգապատում»ի հեղինակը կը նշէ թէ ան ստանձնեց «Անգլիոյ Մանչեսթըր քաղաքի Հայոց հոգեւոր հովուութեան պաշտօնը, ուր եւ փայլեցաւ գրական վաստակով» (տե՛ս էջ 59)։ Կասկածելի է այս հաստատումը եւ չենք յիշեր հանդիպած ըլլալ գրական կամ այլ երկի մը որ փայլք բերած ըլլայ Դուրեանի անունին։ Եւ արդէն, Արզումանեան Քհնյ. եւս չէ յիշատակած Ղ. Դուրեանէն որեւէ տպագրեալ գործի անուն…։

Այլ տեղ մը դիտել կու տրուի, թէ երաժշտագէտ եւ երգահան Բ. Կանաչեան «1945-ին իր աչքի տեսողութիւնը կորսնցուց եւ մեկնեցաւ Պաղտատ ուր եւ մահացաւ» (տե՛ս էջ 249)։ Ճշդենք, որ Կոմիտասի արժանաւոր սանը մահացաւ ո՛չ թէ Իրաք, այլ Պէյրութ, 1967 Մայիս 21-ին։

Էջ 290-ի վրայ, գրագէտ Տիգրան Կամսարականի մասին կ՚ըսուի թէ «Գրիգոր Զօհրապի եւ Հրանտ Ասատուրի հետ հրատարակած է «Մասիս» շաբաթաթերթը, ուր գրած է «Յարօ»ն, «Հովկուլը», «Ընկոյզին կողովը» ՎԷՊԵՐԸ» (ընդգծումը մերն է _ Լ. Շ.)։ Ծանօթ է որ Կամսարական ունի միակ վէպ մը՝ «Վարժապետին Աղջիկը», իսկ վերեւ յիշատակուած գործերը կարճ պատմուածքներ են։

*
**

Այս նշումները, ի հարկէ, չեն կրնար ստորագնահատել տարուած խնամեալ աշխատանքը, որ ինքնին երկար շունչ ու համբերատար պրպտումներ պահանջող պատուաբեր նախաձեռնութիւն մըն է, եւ որ կը մնայ ողջունելի ճիգ մը՝ իր ամբողջութեանը մէջ։ Գործը իր աւարտին պիտի հասնի լոյս ընծայելի «Գ. գիրք»ով

ՆՈՐ ՌԱՍՓՈՒԹԻ՞Ն ՄԸ

Ռուսաստանի քաղաքական բեմին ամէնէն գունաւոր ու ամէնէն հակասական նկարագիրներէն մէկն է ՀԱԳ-ի նախկին քարտուղար Բ. Բերեզովսկի: Զինք կը կոչեն «դաւերու դէմքն», «երկրորդ Ռասփութին»: Վերջին տարիներու քաղաքական շրջանակին մէջ ոչ ոք իրեն չափ ուշադրութիւն գրաւած է, նաեւ գայթակղութիւններու ցնցիչ պատահարներու առընչութեամբ: Կը պատմուի որ նախագահական վարչական մարմնին նախկին պատասխանատուն Եկորով մահամերձ վիճակին մէջ իր բարեկամներուն հրահանգած է յատկապէս պատուար կանգնիլ Բերեզովսկիի:

Անոր յաջողութեան հիմերը շատեր կը փնտռեն 1991 – 1993 տարիներուն խստօրէն քննադատուած Ելցինի տրուած նեցուկին մէջ. առկէ ետք է որ ան բաժնեկից դարձած է հեռատեսիլի կայանի մը, ապա քարիւղի ընկերութեան մը: 1996-ին Ելցինի նախագահութեան յաղթանակով վարձատրուած է հաւատարմութիւնը ու բոլոր դուռները բացուած անոր առջեւ:

Բերեզովսկիի հզօրութեան առաջին ազդակներէն կը նկատուի անսահման հարստութիւնը. ան ուզած ատեն, ուզածին չափ դրամ կրնայ գտնել թէ՛ Ռուսաստանի մէջ, թէ՛ արտասահմանի. ազդակ մըն ալ տեղեկատուութիւն ունենալու մեծ կարելիութիւն է. Ատիկա արդիւնք է յարաբերութիւններու լայն ցանցին որուն մաս կը կազմեն համայնավար ղեկավար Զիուգանով, Ելցին ընտանիքը, Չէչէնիոյ նախագահը, զօրավար Լեբեդ, նախկին վարչապետ Չերնոմիրդին, եւայլն: Ունի վերլուծելու մեծ կարելիութիւններ, շնորհիւ քաղաքական վերլուծումի սեփական կեդրոնին: Տէր է լրատուական կարեւոր անուններու որոնք առիթ կուտան իր տեսակէտները հասցնելու լայն զանգուածներուն: Կազմած է ապահովութեան սեփական սպասարկութիւնը եւ իր տրամադրութեան տակ են երկրին ամենակարող իրաւապէտները:

Այսուհանդերձ, ներկայիս անոր դէմ սուր հակադրութիւն ցոյց կուտայ վարչապետ Պրիմակով: Ու ընտրութեան նախօրեակին այս շրջանին իշխանութեան բուռն պայքար մը կը սպասուի երկու դէմքերուն միջեւ որոնք գաղտնիքներու եւ դաւերու անառարկելի մեծագոյն վարպետները կը համարուին:

Զօրավար Լեբէդ պատմած է որ 1996-ին Չէչէնիոյ հետ հաշտութեան բանակցութեան բանակցութիւններու ընթացքին Բերեզովսկի բողոքած է իրեն, դժգոհելով որ հաշտութեան ջանքը անտեղի է, քանի որ կը քանդէ շահաբեր գործերը. աւելցուցած է թէ ճիշդ է որ մահեր կը պատահին, բայց, ի վերջոյ, ատիկա ամէն ատենուան բան է: Որոշ վերլուծողներ այն տպաւորութիւնը կ'ունենան որ Չէչէնիոյ մէջ պատանդ առնելու արարքներ ու անոնց յարմարագոյն պահուն հրաշքով մը փրկութիւնը մեծ շահ կ'ապահովեն իրեն:

Ան նախարարութեան պաշտօնի մը իշխանութեամբ բաւականանալու նպատակ չունի: Կ'ուզէ ստեղծել աւելի մնայուն, աւելի հիմնական իշխանութեան մը պայմանները: Ատոր համար կապեր, դաշինքներ կը ստեղծէ զանազան գործընկերներու հետ: Կ'ըսուի թէ հասարակ մահկանացու մը չի կրնար հետեւիլ անոր բարդ ու բազմակի համաձայնութիւններուն: Մամուլը բազմաթիւ անգամներ գրած է թէ ինչ միջոցներով կը տիրանայ պալատի գաղտնիքներուն. հոն գլխաւոր տեղը կը բռնեն կատարած ունկնդրութիւնները, յատկապէս Ելցին ընտանիքին հեռաձայնի խօսակցութիւններուն: Նախկին վարչապետ Կիրիէնկօ բացատրած է թէ Բերեզովսկի տեղեկութիւններու իր ցանցին շնորհիւ կրնայ վերին ատեաններուն կողմէ տրուելիք կարեւոր որոշումներու տեղեակ ըլլալ. ու որոշումին հրապարակման նախօրեակին կը յայտարարէ թէ կը պահանջէ որ ճիշդ նոյն որոշումը տրուի:

Տարածուած է կարծիքը թէ ան «ժողովրդական հերոս»ի մը վերածուելու ձգտումը ունի: Մեկնած է այն տեսակէն որ ժողովուրդին սէրը վայելելով գործի անցած ղեկավարները միջոց մը ետք ատելի եղած են: Ինք կ'ուզէ փորձել հակառակ ուղղութիւնը:

Այս բոլորը միացած՝ ընկերային լայն ճանաչումի Բերեզովսկիի մեծ ծարաւին, յայտնի կը դարձնեն որ տնտեսական ազատականութեան նոր ժամանակներու «կընքահայր»ը ոչ Ե. Կայտարն է, ոչ ալ Ա. Չուբայիսը, այլ Բերեզովսկի ինքը: Ան արդէն ապացոյցը տուած կը համարուի որ պէտք չէ կեանքէն վախնալ. այնքա՛ն ճարտարօրէն կը նաւէ մէկ ալիքէն միւսը: Անոր բարեկամներէն մէկը զինքը նմանցուցած է ճիւղհալի շրջանին դետ մը ինկած մարդուն որ մէկ սառնակոյտէն միւսը կը ցատքէ խեղդամահ չըլլալու համար եւ այդ ընթացքին կը յաջողի նաեւ յառաջանալ:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ Շիշլիի գերեզմանատան մէջ, Մարտ 10-ին, հանդիսաւոր արարողութեամբ կատարուած է երջանկայիշատակ Գարեգին Պատրիարքի նորակերտ շիրիմին բացումը, հոգեհանգստեան պաշտօնով: Ոգեկոչուած է նաեւ Շնորհք Պատրիարքի յիշատակը: Արարողութեան նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք, կողքին ունենալով Շահան Արք. եւ էջմիածնէն հիւր եպիսկոպոսներ՝ Ներսէս եւ Արսէն արքեպիսկոպոսները:

***

ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ մէջ վերջերս, կառավարութիւնը «օրինակելի քաղաքացի»ի տիտղոս շնորհած է բարերար Տէր եւ Տիկին Արմէն Մեծատուրեանի: 1997-էն ի վեր աւանդութիւն դարձած այս տուչութիւնը առաջին անգամն է որ կը շնորհուէր հայ անձնաւորութիւններու: Հանդիսութեան ընթացքին կառավարութեան պետ՝ տոքթ. Տէ լա Ռուա ջերմ խօսքերով շնորհաւորած է բարերարները, շեշտելով թէ քաղաքը պատիւ կը զգայ զիրենք մեծարելով:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ համալսարանականներու ընդհ. Միութեան «Նիկոլ Աղբալեան» սրահին մէջ, Մարտ 5-ին տեղի ունեցած է նոյն միութեան արուեստի բաժանումին կազմակերպած «Նարեկ» համոյթի պչպային-յեղափոխական երգերու ելոյթը, ղեկավարութեամբ Տիգրան Սուքիասեանի:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Ակումբի սրահին մէջ, Մարտ 3-ին, նախաձեռնութեամբ Հայոց «Քուշեչ - Դաւթեան» տղոց միջնակարգ դպրոցի ծնողական խորհուրդի, գնահատանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նոյն դպրոցի միջնակարգի ընթացքն աւարտած եւ համալսարանի մուտքի քննութիւնը յաջողած ուսանողներուն ի պատիւ: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Թեհրանի Հայոց Թեմի կրթական խորհուրդի գնահատանքի խօսքը արտասանած է նոյն խորհուրդի ատենապետ՝ Վարուժան Գաւաֆեան:

***

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Ակումբի սրահին մէջ, Մարտ 4-ին բացումը կատարուած է հայկական պատմական տոհմիկ տարազներու ցուցահանդէսին «Հայ Կին» Միութեան 60-ամեակին առթիւ: Բացման խօսքը արտասանած է Լիդիա Ալեանդեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած է Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք.:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«Արամ Խաչատրեան» տուն-թանգարանին մէջ Մարտ 18-ին գումարուած հիմնադիր ժողովով կեանքի կոչուած է Հայաստանի Փաստաբաններու Միջազգային Միութիւնը (ՓՄՄ): Բացման խօսքը արտասանած է փաստաբան Տիգրան Ջանոյեան. իրեն յաջորդած են փաստաբաններ Ռ. Ռչտունի եւ Պոլինա Շապոշնիկովա ու Իրաւաբաններու Միութեան նախագահ Գ. Ղազինեան: Հիմնադիր ժողովին կողմէ ներկայացուած կանոնագրին հաստատումէն ետք տեղի ունեցած քուէարկութեամբ ՓՄՄ նախագահ ընտրուած է Տ. Ջանոյեան:

***

«ՕՐԱԳԻՐ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐԻՆ ԲԱՑԱԾ ԴԱՏԸ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԴԷՄ

«Հայոց Աշխարհ» օրաթերթի Յունուար 30-ի թիւին մէջ լոյս տեսած Ներքին գործերու եւ Ազգ. Ապահովութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի հարցազրոյցին մէջ տեղ գտած «"Օրագրի" մասին միանշանակ ասեմ, որ բոլոր նյութերը յերիւրանքներ են» տողերը պատճառ հանդիսացած էին որ «Օրագիր» նախարարին դէմ քաղաքացիական բողոքի դիմէ, օրաթերթին համբաւին պատճառած վնասին, խմբագրութեան աշխատակիցներուն պատուին ու արժանապատուութեան հասցուցած վիրաւորանքին համար: Իսկ Ս. Սարգսեան ալ իր կարգին, Մարտ 12-ին «Օրագիր»ին դէմ բողոքով դատարան դիմած էր, այս վերջինէն հերքումներ եւ պատճառած վնասի հատուցում պահանջելով: Մարտ 19-ի դատավարութեան «Օրագիր»ի գլխաւոր խմբագիր Նիկոլ Փաշինեան կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ համայնքներու Ա. Աւետեանին առջեւ ըսած է թէ առարկութիւն ունի փոխադարձ բողոքին մասին, որ դատարանին առարկայական գնահատում կազմելուն արգելք կ'ըլլայ: Ապա լեզուաբանական քննարկումի նիւթ եղած է «բոլոր» բառին իմաստը, ապացուցելու համար թէ անոր գործածութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէր թերթին մէջ լոյս տեսած բոլոր լուրերը, եւ ոչ թէ միայն Ներքին նախարարին վերաբերողները, մինչ հոն լոյս տեսած լուրերէն շատեր հանրութեան ծանօթ դարձան որպէս ճշմարտութիւն եւլն. եւլն.: Դատաւորը Ն. Փաշինեանի յետաձգման խնդրանքին ընդառաջելով առկախած է դատավարութիւնը մինչեւ յաջորդ նիստը, որու թուականը դեռ չէ ճշդուած:

մը, ուր պիտի ընդգրկուին 1955 - 1995 երկարող ժամանակահատուածին անցուդարձերը, որոնք Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին քառասնամեայ գահակալութեան տարիները կը բնորոշեն: Հոն տողանցող դէպքերուն (բաւական բարդ եւ «փշոտ»...) եւ դէմքերուն ժամանակակից ու մերօրեայ բնոյթը եթէ մէկ կողմէ ականատես – պատմագրողի հանգամանք մը կը ստեղծէ հեղինակին համար՝ եղելութեանց ժամանակամիջոցութիւններուն իրազեկ ըլլալու առաւելութիւնը տալով իրեն, միւս կողմէ կրնան որոշ դժուարութիւններ ու կաշկանդումներ ստեղծել ակամայ՝ հասկնալի ինչ – ինչ պատճառներով:

Լիայոյս կը մնանք Զաւէն Ա. Քհնյ. Արզումանեանի կարողութիւններուն նըկատմամբ եւ այժմէն իսկ «բարի ծնունդ» կը մաղթենք «Ազգապատում»ի վերջին հատորին:

Հայէպ

---

(3) – Հաւաստի աղբիւրէ մը լսած եմ, առանց ստուգել կարենալու, թէ Ամերիկայի մէջ տարիներ առաջ արդէն պատրաստուած ու հրատարակուած է Օրմանեանի «Ազգապատում»ին յատուկ անուններու մատենագիտական անուանացանկը:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Աստղիկ յուզուած էր. Քրիսթոֆի ներկայութիւնը իր դիմաց, անցեալ դէպքերուն միջադէպէն յետոյ եւ հայ գաղթական տղուն մահուան անակնկալ լուրը վերիվարշրջած էին իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը, զգալիօրէն խանգարուած արդէն Ֆրանսուայի հետ իր հանդիպումէն ի վեր:

- Պէտք է լուր տալ նախագահին առաջարկեց Տիկին Արաքսի: Ալիս չի կրնար երթալ: Իր աշխատանքին պիտի վերադառնայ: Արամ, առաջնորդէ պարոնը Տիրանեանին տունը որպէսզի բացատրէ անոր թէ ի՛նչ պէտք է ընել: Խեղճ տղան չենք կրնար անզերեզման ձգել. պէտք է տէր ըլլալ: Արդեօ՞ք մայր ունէր. դժբախտաբար, ... դժբախտաբար...

- Ես դաս ունիմ, ընդմիջեց Արամ:

- Ուրեմն Նորէն դուն պիտի զոհուիս, ըսաւ Տիկին Արաքսի, դառնալով Աստղիկին. հրաւիրեց Քրիսթոֆը որ ներս մտնէ եւ սուրճ մը առնէ:

Ալիս մէջ մտաւ.

- Պարոն Քրիսթոֆ, կը հաճի՞ք երթալ ընկերուհիիս հետ մինչեւ մեր նախագահին տունը եւ բացատրել անոր թէ ի՛նչ պէտք է ընել տիրանալու համար մեր տարաբախտ հայրենակիցին մարմնին:

- Հաճոյքով, անմիջապէս...

Աստղիկ անհանգիստ էր ի տես կացութեան մը որ կրնար բարդ եւ տհաճոյ ըլլալ իրեն համար, երթալ, քալել այդ տղուն հետ առանձին...

- Ի վերջոյ, ինչո՞ւ չէ, ըսաւ Աստղիկ ինքնիրեն:

Քրիսթոֆ համակրելի էր նոր հանդիպում մը անոր հետ այնքան ալ անբաղձալի պէտք չէր ըլլալ: Տղան քաշողական զօրութիւն մը ունէր որուն դէմ տակաւին կանուխ է պայքարիլ, խորհեցաւ Աստղիկ:

Մինչ տղան կամաց կամաց կ'ըմպէր ոսկեգոյն գաւաթի մը մէջէն արեւելեան սուրճը ըսելով՝ «Գէշ չէ, գէշ չէ», Աստղիկ մտաբերեց իր վերջին ընթերցումներէն մին: Յիշեց «Մատամ Պովարի»ն՝ որ «կը սիրէր ծովը անոր փոթորիկներուն համար եւ կանանչութիւն, երբ ան ցանցառ էր աւերակներու մէջ...: Արդեօ՞ք ինքզինքը էմմային տեղը կը դնէր. ինք ալ չէր գիտեր, բայց կը զգար թէ բան մը փոխուած էր իր մէջ Ֆրանսուայի եւ Քրիսթոֆի հետ իր ունեցած հանդիպումներէն յետոյ, կը վախնար որ իր կեանքը նոր անծանօթ ուղիի մը մէջ մտնէր:

- Լաւ, եթէ կ'ուզէք, ես պատրաստ եմ ըսաւ տղան:

Աւելցուց՝

- Առաջին անգամն է որ կը խմեմ ձեր սուրճը, մէջը թէ խմելիք կայ թէ ուտելիք ... Բայց զօրաւոր է: Կը զգամ թէ միտքս պայծառեցաւ անմիջապէս, Օն, յառաջ երթանք:

***

- Ո՞ր կողմը:

Քրիսթոֆ բացաւ պարտէզին դուռը դէպի փողոց եւ ձգեց որ Աստղիկ առաջ անցնի:

- Պիտի երթանք Սալպէ Կրէկուար փողոցը ըսաւ Աստղիկ. Տան թիւը, չեմ գիտեր, բայց գիտեմ ուր է:

- Լաւ, հեռու չէ ուրեմն: Աւա՜ղ...

- Ինչո՞ւ այդ բացագանչութիւնը:

- Երկար օրերէ ի վեր կը տենչամ ձեր ընկերակցութիւնը: Պէտք եղաւ որ դիակ մը ջուրէն ելնէ որ յաջողիմ: Աւա՜ղ որ քիչ պիտի տեւէ:

- Ի՞նչ կ'ըսէք, պարոն:

- Ոչինչ: Գիտէ՞ք ով էր Սալպէ Կրէկուար:

- Կրօնապետ մը. կրօնաւոր մը անշուշտ:

- Կրօնաւոր մը, թերեւս, բայց յեղափոխական մը անկասկած, բայց ոչ կրօնապետ: Կարծեմ Նանսիի մօտ տեղ մը ծնած է: Ֆրանսական յեղափոխութեան դէմքերէն մէկը, բարեկամ հրեաներու: Ի՞նչ կ'ուսանիս Օրիորդ:

- Հիմակուհիմա ֆրանսական գրականութիւն. կարծեմ ըսած եմ այդ արդէն ձեզի:

Խօսակցելով հասած էին Խաչիկ Տիրանեանի բնակարանին առջեւ. շէնքին դուռը բաց էր, կանակի վրայ: Աստղիկ առաջ անցաւ: Նախագահը կը բնակէր երկրորդ յարկը: Պարոն Տիրանեան տունը չէր: Կինը իրար անցաւ ի տես Աստղիկի անծանօթ ընկերակցին:

– Դեղագործին տղան է, ըսաւ աղջիկը հայերէն:

(Շար. 13)

Օր. Շաքէ Պէնկեան,
Պ. Անդրանիկ Պէնկեան
ինչպէս նաեւ Խմիրզեան (Վալանս), Խմիրզեան (Հայաստան եւ Ամերիկա), Քանայեան, Ազամեան (Ամերիկա եւ Սուրիա), Նաճարեան (Լիբանան), Պէնկեան ընտանիքները
ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին՝

ՄԻՍԱՔ ՊԷՆԿԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 24-ին, 99 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Մարտ 26, ժամը 10-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին
6, avenue Bourgain, Issy-les-Moulineaux
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մէտոն-Թրիվոյի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ գրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Շաքէ եւ Անդրանիկ Պէնկեանի:

L'ASSOCIATION ARMÉNIENNE D'AIDE SOCIALE

RECHERCHE

pour la Maison de Retraite de Montmorency

1) INFIRMIERE PLEIN TEMPS
2) AIDE SOIGNANT(E)

A partir de Juin 1999

Envoyer C.V. à la Maison de Retraite arménienne
44-50, avenue Charles-de-Gaulle
95160 MONTMORENCY

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղինի հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կարեւորեան 200 Ֆր., Պր. Անդրէ Դուրեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Զէյնոքի, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Կանայեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գ. Պաղտասարեան, Տիկին Մաոլէն Փափազեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մոմճեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սերժ Պապիկեան 800 Ֆր., Պր. Բագրատ Գուսէմ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէմիր 500 Ֆր., Տիկին Մարի Պօղոսեան 1000 Ֆր., Տիկին Արփինէ Սէրվէրեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրէ Կարապետեան 300 Ֆր., Օր. Դանիէլ Պարթէնլեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Նազգաչեան 300 Ֆր., Պր. Յարութիւն Գալայճեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սրապեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ներսէս Պետրոսեան 200 Ֆր., Տիկին Արուսեակ Խօլլէզեան 50 Ֆր., Տիկին Թէրէզ Պարոնեան 500 Ֆր., Պր. Փօլ Կարապետեան 200 Ֆր., Պր. Լեւոն Գալուստեան 350 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 200 Ֆր., Օր. Սիլվա Քիզիրեան 500 Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 200 Ֆր., Տիկին Անայիս Տամլամեան 300 Ֆր., Տիկին Աննա Սէնիէօրէ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Առաքելեան 200 Ֆր.:

(Շար.)

(Շար. Ա. էջէն)

Թիւններուն ներկայանալու ԻՄ-ի առաջարկը: Այս արտայայտութիւնը խորապէս վրդոված է Ինքնորոշման Միութեան անդամները եւ այս մասին յայտարարութիւն մըն ալ պատրաստուած է զոր Մարտ 19-ին ներկայացուցած են իրենց գրասենեակը հրաւիրուած լրագրողներուն: Հոն յատկապէս ըսուածը այն է թէ ԻՄ-ը պաշտօնապէս չէ դիմած ԱԺՄ-ի, այլ համագործակցութիւնը նիւթ եղած է անհատներու կողմէ: Ի մէջ այլոց նըշուած է նաեւ՝ «հիմնականում ԱԻՄ-ի շրջանակի Վազգէն Մանուկեանը դարձաւ յաղթող թեկնածու: ... Աւելին, սեպտեմբերեան դէպքերից յետոյ որքա՞ն պէտք է թաքնուած մնար Պրն. Մանուկեանը, եթէ Հայրիկեանը չգնար խորհրդարան... Մենք առանց ԱԺՄ-ի եղել ու գործել ենք 1987 թուականից եւ "նանապարհ ենք հարթել" ՀՀՇ-ի (Լ. Տէր-Պետրոսեան), նաեւ ՀՀՇ-ից ծնուած ԱԺՄ-ի համար: ԱԺՄ-ն առանց մեզ գործելու դժբախտութիւնը կամ երջանկութիւնը դեռ չի ունեցել եւ երեւի թէ չի էլ ունենայ»:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Մարտ 28
Ծաղկազարդ, Տօն գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յերուսաղէմ
Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Մարտ 28
Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Դռնբացէք Երեկոյեան ժամը 17-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 28, Ծաղկազարդ
Ժամերգութիւն ժամը 8.45-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 16-ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մարտ 28
Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30-ին:
Պատարագ ժամը՝ 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Ժամը 17-ին ԴՌՆԲԱՑԷՔ:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի, Մարտ 28
Առաւօտեան Ժամերգութիւն ժամը 9:
Պատարագ ժամը 10:
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 17:

ՀՍԿՈՒՄ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ
ՄԷՋ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 26, ժամը 17-ին
Քարոզիչ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

MATCH FRANCE-ARMENIE

La Croix Bleue des Arméniens de France — Section «AGNOUNI» d'Asnières — Bois-Colombes — Argenteuil organise un aller-retour en car au Stade-de-France pour le match FRANCE - ARMENIE du 31 mars.

Le départ aura lieu de la Mairie d'Asnières à 18h30 précises.

La participation : 30 F. par personne.

Vu le nombre de places limité il est nécessaire de s'inscrire auprès de Mme Himinian : **Tél.: 01. 40. 11. 19. 33.**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Հայկանոյշ - Տէսբինա Գավճեանի մահուան առթիւ. –

Պր. Կարպիս Գահվէճիօղլու 300 Ֆր., Պ. Նշան Գալայճեան, Պր. Կարապետ Տազէսեան 200-ական Ֆր., Պր. Պերճ Գավճեան, Պր. Յակոբ Այվազ 500-ական Ֆր., Պազգալօղլու 250 Ֆր., Պր. Սահակ Բէզմէզօղլու, Կարապետեան 100-ական Ֆր., Տիկին Զարուհի Սագալեան 500 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

MESSE ANNIVERSAIRE

Fidèle à sa tradition annuelle la Croix Bleue des Arméniens de France de Lyon-Villeurbanne, fait célébrer une messe de requiem en hommage à ses membres disparus, le Dimanche 28 Mars en l'Eglise Apostolique Arménienne St. Jacques de Lyon. A l'issue de cette messe un repas sera proposé en l'Espace Garbis Manoukian à partir de 12 heures 30.

Réservations : Maison de la Culture de Villeurbanne : Tél. : 04 78 26 28 71 (les après-midi du mardi au samedi)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՌՈՒԲԷՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

(Երեւանցի)

Կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ի
Փարիզի մասնաճիւղին
եւ գործակցութեամբ
Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան

Ուրբաթ,
Մարտ 26, 1999, ժամը 20.30

Salle des Fêtes
20, rue Voltaire — 94140 Alfortville

Billets en vente :

M.C.A. de Paris : 17, rue Bleue — 75009 Paris Tél.: 01. 48. 24. 63. 89
M.C.A. d'Alfortville : 9, rue Madrid — 94140 Alfortville Tél.:01. 43. 76. 55. 89

Pèlerinage arménien à

LOURDES

Du 12 au 15 mai

Voyage en T.G.V.
(pour les départs de Paris)

Logement en pension complète dans l'hôtel*** proche de la Grotte

Encadrement religieux du pèlerinage par l'Eparchie et les paroisses.

Prix par personne :
(train + hôtel) : **1550 F.**

Renseignements et inscriptions :
Tél. : 01. 40. 51. 11. 90.

Les inscriptions seront closes le 15 Avril.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ-Ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20.30-ին
CASINO D'ENGHIEN - LA PERGOLA

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

CONFERENCE

le Vendredi 26 MARS
à 20 heures 30

MARTIROS SARIAN :
PEINTRE ARMENIEN DU XXème SIECLE

par *ROUZANE SARIAN*
petite-fille du peintre Sarian
spécialiste des œuvres de son grand-père

Conférence en français avec projections

Centre Culturel «Alex Manoogian» de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
(M° Courcelles)

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ

«LES DIAMANTAIRES» ճաշարանին մէջ
60, rue La Fayette, Paris 9e
(M° Cadet)

Հաւկթախաղ – վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1999 pour son Centre de Vacances de Bellefontaine et son Camp Itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assitants sanitaires (medecin ou infirmier en 2ème année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration - 17, rue Bleue, 75009 Paris
Date limite d'inscription : 15 avril.

SAMEDI 27 MARS
à partir de 21 heures
le Comité d'Organisation du 20ème Anniversaire de la Chorale SAHAK-MESROP et la Section des Jeunes de la Cathédrale Arménienne
organisent une

SOIREE DANSANTE

au «FLORIDA PALACE»
162-164, Bd Mireille Lauze — 13010 MARSEILLE

Pour la première fois à Marseille le Grand Orchestre arméniens de variétés "GAIDZAG'S"

Réservations : 04 91 34 77 44 • 04 91 94 12 09 • 04 91 77 84 70

P. A. F. : 100 F.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 26
VENDREDI
26 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice: Arpik MISSAKIAN
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tel. : 01.47.70.86.60 Fax : 01.48.00.06.70
E-mail : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. Paris 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.605 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.605

ՕԹԱՆ ԳՈՐԾԱԴՐԵՑ ԻՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

ԵՒ ՅԵՏՈ՞Յ

Չորեքշաբթի, Մարտ 24, ժամը 20.45-ին [illegible] Պելկրատի [illegible] ՕԹԱՆ [illegible] չուած է: Ռմբակոծումներուն մասնակցած են ամերիկեան, անգլիական, գերմանական եւ ֆրանսական օդանաւեր: Ռմբակոծումները կ'ըլլան օդէն նաեւ ծովէն (Ադրիական), ուրկէ հրթիռներ արձակուած են: ՕԹԱՆ-ի ուժերը ոչ մէկ վնաս կրած են կ'ըսեն, մինչ Պելկրատ կը պնդէ որ գերմանական օդանաւ մը վար առնուած է: Գործողութեան կը մասնակցին, բացի վերոնշեալ երկիրներէն՝ Գանատա, Իտալիա, Հոլանտա եւ Սպանիա: Շիրաք, Պերլինէն, փորձեց արդարացնել այս կացութիւնը եւ Ֆրանսայի մասնակցութիւնը՝ «պաշտպանելու համար խաղաղութիւնն ու մարդկային իրաւունքները եւրոպական ցամաքամասին վրայ»: Ֆրանսայի մէջ, միաձայնութիւն չկայ այս մասնակցութեան կապակցութեամբ, Ներքին նախարար Շըվէնըման դէմ արտայայտուեցաւ, շատ խիստ հակազդեցութիւն ունեցաւ Համայնավար կուսակցութիւնը, բայց չի քաշուիր կառավարութենէն···: Ազգ. Ժողովի Պաշտպանութեան յանձնախումբի նախագահ՝ ընկերվարական Փօլ Քիլէս յայտնեց որ Խորհրդարանը տեղեակ չէր պահուած մինչ երբ պատերազմ կը յայտարարուի, Խորհրդարանի որոշումով կ'ըլլայ: Գործողութեան անցնելէ ետք էր որ Ժոսփէն պիտի արտայայտուէր Ազգ. Ժողովին առջեւ: Արտաքին ճակատի վրայ ամէնէն բուռն ընդդիմադիրն է Ելցին, բայց՝ անզօր է եւ միայն խօսքով կրնայ արտայայտել իր ընդդիմութիւնը, ինչ որ ըրաւ հեռատեսիլէն, Մարտ 24-ին: Ռուսաստան վրդովուած է, անմիջապէս ետ կանչած է ՕԹԱՆ-ի մօտ իր զինուորական ներկայացուցիչը: Պրիմակովի կէս ճամբայէն վերադառնալը զրկած է Ռուսաստանը 15 միլիառ տոլարէ (գացած էր դրամ «մուրալու») բայց, ամրապնդուած է իր հեղինակութիւնը. «Ռուսաստան չի սակարկեր իր սկզբունքները, Քոսովոն մէկ բան է, ԷՖ - ԷՄ - Ի-ի հետ բանակցութիւնները բոլորովին ուրիշ բան է» կ'ըսէ Ռուսաստանի վարչապետը: Ռուսաստան պահանջեց Ապահովութեան Խորհուրդի նիստի անմիջական գումարում: Արդարեւ, ՄԱԿ-ի որոշումէն անկախ այս պատերազմական արարքը շատ ծանր բան է, նաեւ իրաւական գետնի վրայ: Կը հաստատուի որ աշխարհի «ոստիկանը»՝ Միացեալ-Նահանգները կ'ընեն ինչ որ ուզեն, ո՛ւր որ ուզեն եւ Եւրոպան ալ հլու հպատակ կը հետեւի, երբ իր իսկ ցամաքին վրայ է որ պատերազմի կը ձեռնարկուի, պատերազմ մը որուն դրդապատճառները ոչ ոք կրնայ համոզել: Եւ արդէն այնքան անարդարանալի է այս գործողութիւնը որ անհրաժեշտ կը նկատուի բազմաթիւ ելոյթներով ... արդարացնել: Ոմանք դիտել կուտան որ նոյն տրամաբանութեամբ հարկ է նաեւ ռմբակոծել Թուրքիան: Այս առընչութեամբ Անթոնիի երեսփոխան — քաղաքապետը՝ Փաթրիք Տէվճեան յայտարարած է. — «ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՄԷՋ ՆՈՒԽԱՋ ՉԻՀ ԿԱՅ, ԲԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՈՒՐԻՇ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՈՒՐ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՉԸԼԼԱՐ. ԿԸ ՅԱՒԻՄ ՈՐ ՄԻԱՑԵԱԼ — ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԿԸ ՉԳՆԵՆ ՈՐ ԱՇԽԱՐՀԸ ՋՈՀ ԸԼԼԱՅ ՔԻՒՐՏՍՏԱՆ»: [illegible] կարմիր բանակը ալ Պերլին չէր մտներ եւ Արեւելեան Եւրոպան ալ գրաւեր···):

Յիսուն տարի ետք, առաջին անգամ ըլլալով պատերազմ կ'ըլլայ եւրոպական ցամաքամասին վրայ եւ Մարտ 25-ին, ՕԹԱՆ-ի շրջանակները կը յայտնէին թէ ռմբակոծութիւնները պիտի շարունակուին: Յանուն ինչի՞: Միլոսեւիչ կը մերժէ իր հողամասին վրայ օտար ուժերու ներկայութիւնը. այս է միակ հարցը: Եւ ի պատասխան այս մերժումին, ռումբեր կը տեղան «պաշտպանելու համար մարդկային իրաւունքները»···:

Յիշենք որ 1974-ին, Եուկոսլաւ Սահմանադրութիւնը ինքնավարութեան իրավիճակ մը կը շնորհէր Քոսովոյի Սերպիոյ ծոցը (անգամ Եուկոսլաւ դաշնակցային Հանրապետութեան): 1981-ին Քոսովոյի Ալպանացիները կ'ապստամբէին պահանջելով անկախ Հանրապետութիւն մը Եուկոսլաւիոյ մէջ: 1989-ին, Ս. Միլոսեւիչ խնդրոյ առարկայ կ'ընէր Քոսովոյի ինքնավարութիւնը: 1992-ին Ի. Ռուկովա, Քոսովոյի նախագահ ընտրուած ոչ պաշտօնական քուէարկութեամբ, խաղաղ դիմադրութեան կոչ կ'ընէր: 1997-ին քոսովոյի ծայրայեղ տարրերը (Իի - Սէ - ՔԱ, Քոսովոյի Ազատագրութեան Բանակ) կը բազմացնեն ահաբեկչական արարքները: 1998 Մարտին, Սերպերը կը յարձակին Փրէկազ գիւղին վրայ, սպաննելով բանակին պետերէն մէկը եւ 50 ուրիշներ: Սեպտեմբեր 24-ին, ՕԹԱՆ վերջնագիր մը կը ղրկէ Պելկրատի որպէսզի վերջ դնէ կռիւներուն: Մնացեալը ծանօթ է, մինչեւ Փարիզի բանակցութեանց ձախողութիւնը: Մնաց որ այս ամբողջը կրնայ լաւ ծուղակ մը ըլլալ արեւմուտքի համար (ի դէպ, խորագիրն իսկ էր «Լիպերասիոն»ի խմբագրականին), որովհետեւ Միլոսեւիչ ռումբերու պատճառով չէ որ տեղի պիտի տայ, ուրեմն ինչ պիտի պատահի, այլ խօսքով՝ եւ յետո՞յ:

Ռմբակոծութիւնները, կարճ դադարէ մը ետք, վերսկսան Հինգշաբթի առաւօտ, Մարտ 25-ին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ՕԹԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւնը, Հ.Յ.Դ.-ն, Հ.Հ.Շ.-ն, ԻՄ-ը,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի, Մարտի վերջին Կիրակին հարկ է անցնիլ ամրան ժամուն, Մարտ 27-էն 28-ի լուսնալիք գիշերը ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տանելով:

ԲԱՑՈՒՄ

«ՀՌՈՄ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ.Ի ԵՒ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

ՀՌՈՄ («Յառաջ») —

Ծրագաւորումի ու պատրաստութեան ամիսներու աշխատանքէն ետք, Վատիկանի Սիքստինեան սրահներուն մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ բացումը կատարուեցաւ Հայաստան — Հռոմ ցուցահանդէսին: Մարտ 24, Չորեքշաբթի յետմիջօրէին Իտալիոյ ու Սփիւռքի բոլոր շրջաններէն, նաեւ Հայաստանէն ժամանած հոծ բազմութիւն մը դիմած էր նշանակուած մուտքի դուռը ուր նախապէս պատրաստուած ցանկերու հիման վրայ միայն 250 հրաւիրեալներ ընդունուեցան բացումի հանդիսութեան պաշտօնական առաջին մասին:

Հայ եւ իտալացի կրօնաւորներու պատկառելի թիւ մը, քաղաքական անձնաւորութիւններ, օտար երկիրներու դեսպաններ, ներկայացուցիչներ ու հրաւիրեալները գրեթէ ամբողջութեամբ լեցուցած էին սրահը երբ ժամանեցին Հայաստանի Նախագահ Ռ. Քոչարեան, Յովհ. Պօղոս Բ., Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.: Նախագահ Ռ. Քոչարեանի կ'ընկերանային Արտաքին Գործերու եւ Մշակոյթի նախարարները: Էջմիածնի պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեան, Գարեգին Արք. Ներսիսեան ու այլ բարձրաստիճան կրօնաւորներ. Սփիւռքէն՝ Երուսաղէմի պատրիարքը՝ Թորգոմ Արք. Մանուկեան, Հայ կաթողիկէ պատրիարք Յովհ. ԺԸ. Գասպարեան, Փարիզէն Գիւտ Արք. Նագդաշեան, Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, ԱՄՆ-էն Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Մխիթարեան միաբանութեան (Վենետիկ) աբբահայր Հ. Վարդան Վրդ. Քէշիշեան ու կրօնական բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Իր հակիրճ ուղերձով Նախագահ Ռ. Քոչարեան նախ շնորհակալութիւն յայտնեց 1700-ամեակի նշումներու կարգին նման ցուցահանդէսի մը Վատիկանի մէջ հիւրընկալումին, ապա ծանրացաւ հայ ժողովուրդին 301 թուականէն այսօր քրիստոնէական, մարդասիրական արժէքներուն հաւատարմութեան վրայ: Ըսաւ թէ քրիստոնէութիւնը իր դրոշմը ձգած է մեր մշակոյթի արժէքներուն վրայ ու Հայաստան որպէս քրիստոնեայ երկիր, միշտ ինքզինքը մօտ զգացած է Եւրոպայի: Շեշտեց թէ որպէս ցեղասպանութեան զոհ ժողովուրդ, հայութեան համար մեծ արժէք կը ներկայացնեն ընտանիքի սրբութեան նման համամարդկային արժէքներ որոնց միշտ հետամուտ է ան, եւ որոնցմէ է նաեւ ցեղասպանութեան ճանաչումը: Խօսքը աւարտեց այն հաւատքով որ ցուցահանդէսը կը նպաստէ Հայաստան - Վատիկան յարաբերութիւններու բարելաւումին ու Յովհ. Պօղոս Բ.ի այցը Հայաստան յաւելեալ զարկ կուտայ անոնց:

Ռ. Քոչարեանի հայերէն այս ուղերձին յաջորդեց անգլերէն թարգմանութիւնը: Նոյնպէս անգլերէն ուղերձ մըն ալ գրի առած էր Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը. անոր ընթերցումը ըրաւ ԱՄՆ-ու Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ՝ Խաժակ Արք. Պարսամեան: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւս կը ծանրանար 301-ին ընդունուած քրիստոնէութեան, անոր ձգած խոր հետքերուն վրայ: Կը բացատրէր թէ որքան կարեւոր կը նկատէր նման ձեռնարկ մը որուն ներկայ ըլլալ փափաքած էր անպայման, հակառակ առողջական ծանօթ վիճակին: Խօսքը կ'աւարտէր շնորհակալութեան բաժինով մը ուր կը նշուէին ցուցահանդէսին հովանաւոր Մանուկեան ընտանիքը, Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկը եւ յատկապէս՝ ծրագրաւորումի, պատրաստութեան աշխատանքին գլխաւոր հերոս Արմէն — Գլօտ Մութաֆեանը:

Բացումի արարողութեան այս բաժինը փակուեցաւ Յովհ. Պօղոս Բ.ի ուղերձով (անգլերէն) ուր ան եւս ուրախութիւն յայտնեց ձեռնարկին համար, ողջունեց բարձրաստիճան հայ կրօնաւորները, անդրադարձաւ Հայաստան — Հռոմ պատմական անցեալին:

Յետոյ ցուցահանդէսէն երեք նմոյշներ բերուեցան եւ ներկայացուեցան Պապին, Գարեգին Ա.ի, Նախագահ Ռ. Քոչարեանին որմէ ետք միայն բազմութիւնը անցաւ ցուցասրահ. հոն ալ ուղերձներ արտասանեցին Հայաստանի դեսպան Արմէն Սարգսեան ու կարդինալ Մեխիա որ պատասխանատուն է Վատիկանի գրադարանին ու դիւանատան: Հակառակ որ հրաւիրեալներու մնացեալ խումբին ալ ժամանումով բաւական խճողուած էին սրահները, առաջին օրուան այցը տեւեց մինչեւ երեկոյեան յառաջացած ժամերը:

***

Նոյն օրը առաւօտուն Նախագահ Ռ. Քոչարեան տեղւոյն Հայ կաթողիկէ Ս. Նիկողայոս եկեղեցին այցելած էր եւ հանդիպում մը ունեցած համայնքին ու հիւրերուն հետ Լեւոնեան վարժարանի հիւրասրահին մէջ: Կրօնական արարողութենէ մը ետք երգուած էին Հայաստանի փառերգը, «Կիլիկիա»ն, ապա Նախագահը հակիրճ ելոյթով մը դիմած էր ներկաներուն. իր ուրախութիւնը յայտնելէ ետք հանդիպումին, ծանրացած էր Հայաստան — Սփիւռք երկխօսութեան, գործակցութեան մեծ կարեւորութեան վրայ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՊԻՏԻ ՉԱՐՁԱՆԱԳՐԷ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Ծանօթ է որ Մարտ 9-ին (տե՛ս «Յառաջ» Մարտ 11) Ծերակոյտի նախագահներու ժողովը Մարտ 23-ին (ապա՝ 24-ին) յետաձգած էր Հայոց ցեղասպանութեան հարցի արձանագրութիւնը իր օրակարգին վրայ: Մարտ 24-ին ալ, մինչ կը սպասուէր որ որոշումը տրուի նախագահ Փոնսըլէի ի՛սկ հաստատումով, այս անգամ մերժուեցաւ:

Նախագահներու ժողովը մեծամասնութեամբ մերժեց արձանագրել հարցը, իբրեւ պատճառաբանութիւն ալ կը տրուէր՝ չխանգարել Ֆրանսայի դիւանագիտական աշխատանքները, նաեւ Քոսովոյի հարցը որու հետ կապը շատ յստակ չէ···: Յիշենք որ Նախագահներու ժողովը կազմուած է Ծերակոյտի նախագահէն, վեց փոխ - նախագահներէ, կուսակցական խմբաւորումներու նախագահներէ եւ յանձնախումբերու նախագահներէ: Ի նպաստ արձանագրութեան քուէարկած են մէկ ընկերվարական եւ մէկ համայնավար եւ աջէն՝ Ժան-Գլօտ Կօտէն ու Ֆիլիփ Մարինի, ինչ որ չէր ապահովեր մեծամասնութիւնը: Պարզ է որ ֆրանսական կառավարութեան բացայայտ դիրքորոշումը (Տանիէլ Վայան, ապա Հ. Վետրին) հետեւանք, անկասկած, թրքական ճնշումներու եւ առեւտրական շահերու իրենց դերը խաղացին: Արդիւնքն ալ չէր կրնար տարբեր ըլլալ:

ՉԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐՈՒՆ ՎԱԽՃԱՆԸ ԲԱՐԻ Է

Հայաստանի ներկան որուն անցքի շըրջան անունը կուտանք լայնախոհութեան ընելայն շեշտով մը, միայն քաղաքական մարզի տուեալներով չէ որ յուսախաբութիւն, զարմանք կը պատճառէ պարբերաբար: Տնտեսական ու ընկերային կեանքն ալ լայն ազդեցութեան տակն է «անցքի շրջան»ով բնորոշուած ժամանակին: Ու որքան ալ «անցք» բացատրութիւնը հեռու կամ մօտ սահման մը կ'ենթադրէ, փոփոխութեան, բնականոնացումի հանդրուանին յապաղումը կը շեշտէ զարմանքներն ու յուսախաբութիւնները:

Մէկդի ձգած՝ կաշառք վերցնելու, խաբելու, չորթելու, անբացատրելի հարըստութիւններով յոխորտալու, միջին խաւը արհամարհելու երեւոյթները, արիւնալի հաշուեյարդարները, տխուր է տեսնել որ «անցքի շրջան»ը ազդեցութեան տակ կը պահէ երբեմն բարոյականի մարզն ալ: Մանաւանդ որ հոս ես, նպատակը տնտեսականն է: Այս առումով, լրատուները այնպիսի պարագաներու կ'արձագանգեն որ դժուար կ'ըլլայ հաւատալ թէ «անցքի շրջան»ին աւարտէն ետք բարոյականն ալ պիտի վերագտնէ իր բնականոն տեղը: Ճիշդ է որ անցքի իրենց շրջանը շատոնց բոլորած հաւաքականութիւններ իսկ այսօր բարոյականէն շատ բան զոհած են տնտեսականին: «Բայց մե՞նք, մենք...» պիտի ափսոսան հաւանօրէն, Հայուն ամէն մարզի մէջ մաքուր, բարիի, լաւի հանդէպ ձեւած միամիտներ: «Հայը ոչ գող, ոչ ստախօս, ոչ ոճրագործ, ոչ խաբեբայ կ'ըլլայ» կրկնողներ են անոնք որոնց տիպարներուն կարելի է ամէն անկիւնի մէջ հանդիպիլ: Անոնց մօտ ամէնէն զարմանալի յատկանիշը յամառութիւնն է. ու չեն գիտեր որ յուսախաբութիւն մը չխոստովանելո՞ւ, թէ իրականութիւններ դիմագրաւելու անզօրութեան հետեւանք է տակա: Մանաւանդ երբ ի վերջոյ հայաստանեան լրատուներու հաղորդած ծուռութիւնները այդ շրջանին մենաշնորհները չեն կազմեր. հայկական Սփիւռքին մէջ ալ կը վխտան ստախօսներ, գողեր, խաբեբաներ, նոյնիսկ մարդասպաններ, ինչպէս աշխարհի բնականոն բոլոր հաւաքականութիւններուն մէջ:

Այսուհանդերձ, արձագանգի արժանի ըլլալու չափ ցնցիչ է պարագան որուն տեղ տուած է «Առաւօտ» (Մարտ 9) Գէորգ Աբրահամեանի ստորագրութեամբ: Մօտ կէս էջնոց գրութիւնը կը կրէ «Սեւ պիզնէս ծննդատանը» խորագիրը: Ենթախորագիրով մըն ալ ամփոփուած է նիւթը՝ «Ծնողներին ստիպում են հրաժարուել երեխայից՝ ասելով, թէ նա մահացել է»:

Պատահարին հերոսներն են Նուպարաշէնի բնակիչներ՝ Գագիկ Բալասանեան եւ կինը՝ Գայեանէ Աբրահամեան: Փետրուար 5-ին երբ կը պատրաստուին իրենց անդրանիկ զաւկին ծնունդով ուրախանալու, յանկարծակի կերպով ամէն բան սեւի կը ներկուի: Երախան հազիւ ծնած, բժիշկները կը յայտնեն թէ ողջ է ան, բայց ապրելու ոչ մէկ հաւանականութիւն ունի: Յաջորդ օրը բաժնի վարիչը իր կարգին «գիտական» բացատրութեամբ մըն ալ կը հաստատէ ըսուածը, աւելցնելով որ մանկան ողնայարին մէկ կտորը կը պակսի, ողնայարին վրայ ջուր կը կուտակուի:

Յետոյ կը պատահին անհասկնալի բաներ: Երախան ծնելէն կէս ժամ ետք նոյն բաժնի վարիչը կը պահանջէ որ շուտով բերեն իրենց զաւկին ծննդեան վկայագիրը: Նոյնիսկ կը խոստանան օգնել որպէսզի անյապաղ պատրաստուի ան: Շտապելու, յատկապէս այդ շրջանակին համար բաւական անսովոր պարտադրանքն է թերեւս որ երիտասարդ հօր կասկած կը ներշնչէ: Չի ձեռնարկեր պահանջուածը կատարելու քայլին: Ասոր վրայ պնդումը կ'ընէ գլխաւոր բժիշկը որ կը սպառնայ դատարանով եւ «համապատասխան մարմիններով»: Յետոյ երիտասարդ զոյգը կը դնեն սուր երկընտրանքի մը առջեւ. կա՛մ պէտք է ծննդեան թուղթը բերեն, կամ երախայէն հրաժարելու թուղթ ըստորագրեն: Դժբախտ ծնողները ի վերջոյ տեղի կուտան. Հրաժարագիրը կը գրեն, նշելով որ երախայէն կը հրաժարին միայն այն պարագային եթէ բժիշկները ոչ մէկ յոյս տան անոր ապրելուն:

Երկու օր ետք երբ Գ. Բալասանեան ծննդատունէն կինը տուն տանելու կ'երթայ, բաժնի վարիչը կ'ըսէ թէ նախորդ օրը իրենց զաւակը մանկական հիւանդանոց փոխադրած են ուր մահացած է: Ու նորէն իրենցմէ ծննդեան վկայական կը պահանջուի: Մինչեւ իսկ կը սպառնան չարտօնել երիտասարդ մօր մեկնումը: Բայց ամուսինը չենթարկուիր ու կինը տուն կը տանի:

Շաբաթ մը ետք հեռաձայնէն յանդիմանող ձայն մը հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ տէր չեն ըլլար իրենց զաւկին որ այնքան «աշխույժ ու գեղեցիկ բալիկ է»: Գագիկը կը սլանայ հիւանդանոց ուր վիրաբոյժ մը կը բացատրէ թէ եղածը պարզ բան էր, երախային ողնայարի մէկ կէտին վրայ, մորթին տակ ջուր հաւաքուած էր, այդքա՛ն: Կ'աւելցնէ թէ ատիկա կրնայ ծննդաբերութիւնը կատարող բժիշկին անփութութեան հետեւանք եղած ըլլալ:

Գագիկ Բալասանեան քանի մը խօսքով կը փակէ տխուր բեմադրութիւնը. երբ հիւանդանոց կ'երթան, կը զգան որ ամէն մարդ ծուռ կը նայի իրենց. յետոյ ընկերացող հիւանդապահուհին կ'ըսէ որ ծննդատունէն իրենց տեղեկացուցած են թէ ծնողները հրաժարած են երախայէն եւ թէեւ մէկը գայ որ տասը տարիէ ի վեր զաւակ չէ ունեցած, երախան անոր տան: Հիւանդապահուհին կ'ըսէ նաեւ թէ շատ «յաճախորդ»ներ կուգային իբրեւ թէ մեռած մանուկին համար: Վարագոյրը կը փակուի երջանիկ հօր շնորհակալութեան արտայայտութիւններով:

Իսկ լրագրողը կ'աւելցնէ թէ փոքրիկ Գրիգորը արդէն տունն է, վիրահատութեան պատճառով կորսնցուցած քիլոները վերագտած է, իսկ վիրաբոյժը վստահեցուցած է թէ երախան ողնայարի ոչ մէկ հարց ունի. խոստացած է մինչեւ անոր քալելը ամէն ամիս երթալ տեսնել զինքը:

Այսքանը, որպէս փաստ թէ բնականոն ժողովուրդ է Հայաստանցին ալ, նոյնիսկ ոմանց յուսախաբութիւն պատճառելու գնով. եւ թէ ամէն չարութիւն անպայման տխուր վախճանով մը չի փակուիր:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՈՍՏԱՅՆ

ՀԱՅ ՄԸ ՄԵՌԱՒ, ՀԱ՛Յ ՄԸՆ ԱԼ ՄԵՌԱՒ

ՎԱՀԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Ոստայնը Վահէ Մանուկեանի մասին չէ, որ կը հիւսեմ: Ի՛ր յիշատակին, այո՛, բայց ոչ իր մասին, այլ իմ ու քու մասին, սիրելի ընթերցող...

Իր մահէն տասը օր ետք հասաւ մահազդը, Ֆրանսայէն: Լաւ որ ալ եկաւ, այդ ազդը՝ մօրս զարմիկին, մեծ մօրաքրոջս տղուն մահը գուժող: Պարզ, տպաւորիչ, ներկայանալի մահազդ մըն էր, մոխրագոյն գիծով մը երիզուած, ձախին, վերը՝ նոյնպէս մոխրագոյն խաչ մը: Յիշուած էին սգաւորներուն՝ կնոջ, զաւկին ու ընտանիքին, Ֆրանսաբնակ միւս զարմիկներուն ու անոնց պարագաներուն, ու ինծի անծանօթ երկու այլ ընտանիքներու անունները, առաւել՝ «ամբողջ ընտանիքը ու իր բարեկամները»: Մահացած է, կ'ըսուէր, Փարիզ 13-րդ (քաղաքաշրջանին մէջ), 1999 Փետրուար 15-ին, 86 տարեկան հասակին: Կրօնական արարողութիւնը պիտի կատարուէր հայկական (անանո՞ւն) եկեղեցիին մէջ, 15, Ժան Կուժոն փողոց, Փարիզ 8-րդ, իսկ հրկիզումը՝ նոյն օրը, Ժոնշըրոլի հրկիզարանը, Վիլթանէօզ - 93 քաղաքամասին մէջ, 95, Մարսել Սանպա փողոց: Կը խնդրուէր ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ բերել, այլ միայն ցաւակցութիւնները ու բարեկամական զգացումները արձանագրել տոմարին մէջ: Այսքան, ներողութիւն, աւելցուած էր նաեւ իր բնակարանին, ինչպէս նաեւ, կ'երեւի մեռելաթաղին հասցէն: Մահազդն ալ արդէն նոյն այդ մեռելաթաղին կողմէ պատրաստուած ըլլալու էր, քանի որ անոր սկզբնատառերով ու աղուանկերպ նշանակով կնիք մը կար, թուղթին վրայ դրոշմուած, անմելան, այդպէս ուռուցիկ (en relief): Շատ մասնագիտական:

Եւ այսքան:

Այսպէ՞ս կ'աւարտէր, այսպէ՞ս պիտի աւարտէր 1912-ին Պոլիս ծնած (87 տարեկան էր, ուրեմն, ոչ 86), Եղեռնէն վերապրած, հօր կողմէ որբացած, Ֆրանսա հասած՝ Եւփիմէ մօր ու իրմէ մեծ քրոջ՝ Ատրինէի հետ, հոն ձեւով մը տեղաւորուած, աշխատանքի լծուած, ընտանիք կազմած ու ազգին անքակտելիօրէն կապուած մնացած Վահէին պատմութիւնը:

Մեր ամբողջ կեանքին ընթացքին չորս կամ հինգ անգամ զինք տեսնելու առիթ ունեցած էի: Իր հարազատ զարմիկը՝ մայրս, երկու անգամ միայն: Մէյ մը երբ երկուքն ալ նորաբոյս երիտասարդներ էին, ու մայրս առիթ ունեցած էր Աղեքսանդրիայէն, իր մօր հետ Փարիզ այցելելու, 1937-ի մեծ ցուցահանդէսի տարին, իրենց ազգականները տեսնելու, մէյ մըն ալ շուրջ երեսուն տարի ետք՝ Եգիպտոսէն Գանատա գաղթած ատեն: Ես ալ այդ թուականին էր, որ առաջին անգամ պիտի տեսնէի զինք, օդակայանին մէջ, պահիկ մը, ապա տարբեր առիթներով, Փարիզի վրայով այլուր ճամբորդած ատեն՝ երբեմն ժամ մը, երբեմն քիչ մը աւելի վայելելով իր ներկայութիւնը: Վրաս շատ լաւ տպաւորութիւն էր ձգած, իսկական հարազատի զգացումներ առթած, հակառակ որ իրարու մասին շատ բան չէինք գիտեր, բացի տարիներու նամակագրական փոխանակութիւններէն, որոնք ոչ թէ ինծի, այլ ծնողքիս հետ էր ունեցած:

Առաջին անգամ ան յիշողութեանս մէջ արձանագրուած էր որպէս ընտանիքին սեւ ոչխարը ... առաջինը՝ որ համարձակա՛ծ էր օտար ամուսնութիւն կնքել: Այդպէս էր, որ իր խօսքը կ'ըլլար, կը պատմուէր իր մասին, ու զինք տարհամոզելու համար մօրս գրած յորդորներուն, եւ Փարիզի իր հարազատներու փորձերուն մասին:

Բայց, ապարդիւն: Վահէն առաւ Անտրէն - Անտրէ՞ն առաւ Վահէն, չեմ գիտեր -, ծնաւ Պատրիկը՝ զարմիկս:

Բայց Վահէն նաեւ դաշնակցական էր, ու զաւակը դարձաւ նոր սերնդական, ամուսնացաւ հայուհիի մը՝ Վերժինին հետ. ունեցաւ երկու աղջիկ՝ Գարոլը, Լօրը:

Պատրիկը ու կինը տեսայ մէկ անգամ. Զաւակները անծանօթներ են ինծի, նաեւ զաւակներուս համար: Ոստայնի թելերը չհասան իրենց, չպարուրեցին զիրենք:

Վահէն մնաց մեր միակ կապը:

Ըսի դաշնակցական էր, հաւատաւոր, ու այդպէս ալ մնաց մինչեւ կեանքին վերջը, հակառակ անոր, որ տարիներ առաջ, չեմ գիտեր ի՞նչ վրիպումին համար, շատերու հետ ինք եւս հեռացուեցաւ: Հեռացուեցաւ, բայց չհեռացաւ:

Կը զգայի, իր հետ եղած այդ կարճ պահերուս – եւ ընդհանրապէս մեր հանդիպումները Կապոյտ փողոցի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ կ'ըլլային – որ իբր երէց ընկեր, միշտ կը գնահատէր իր զարմուհիին զաւկին հասարակական աշխատանքները. կը քաջալերէր, կը խրախուսէր, ու գուցէ նաեւ կը ցաւէր որ այլեւս ոչ ինք, բայց մանաւանդ ոչ ալ զաւակը որեւէ դերակատարութիւն ունէին հայ կեանքին մէջ:

Ասպարէզով արհեստաւոր էր եղած, հաւանաբար՝ վարպետ, քանի որ «Էֆիֆ» մարդկան թերթին երկարամեայ զինկագրիչն (zingographe) էր եղած:

Եւ եղած էր գործօն՝ իր արհմիութեան անդամ: Իր ընկերվարական համոզումները գործնական դրսեւորման առիթ էին ունեցած: Եւ դեռ, նուիրեալ մարդ, վարած էր Գառէ-ի շրջանի ազատ որմնադիրներու դրադարանը: Այս տեղեկութիւնները ես մահէն ետք ունեցայ միայն, հեռաձայնելով Փարիզ:

«Յառաջ»ի հաւատարիմ ընթերցող էր, ու սքանչելիօրէն կը տիրապետէր հայերէնին: Այն սերունդէն էր, որ յաջողած էր, ինքնաշխատութեամբ գրել – կարդալ սորվիլ, ու գործածել սորվածը: Իր նամակները կը պահեմ գանձի պէս: Հակառակ որ վերջին տարիներուն աչքերը կը դաւաճանէին իրեն նոյնիսկ այս ամենավերջին կաղանդին մաղթաքարտիս պատասխաներ էր քանի մը տողով:

– Վերջերս եկաւ ու խնդրեց որ այլեւս չղրկենք թերթը, քանի որ չէր կրնար կարդալ, - կ'ըսէր Տիկին Արփիկ, «Յառաջ»ի խմբագրատունէն, ու կ'ափսոսար, որ մահազդ մը իսկ չէին տուած:

Ու հիմա չկայ Վահէն:

Չկայ Վահէն, որ մեր ընտանիքի այն քիչ անդամներէն էր, որուն հետ կրցեր էի մերթ ընդ մերթ հաղորդակցիլ:

Իսկ միւսնե՞րը:

Ծնողքիս հարազատ զարմիկները, երկու կողմէն, արդէն իսկ ոչ բազմաթիւ, հետզհետէ հրաժեշտ առին այս աշխարհէն: Զաւակներէն ոմանց հետ կան առընչումներ, նամակակցութիւն, հեռաձայնային խօսակցութիւն: Բայց ուրիշներու հետ – մեծամասնութեա՛ն – այլեւս կապ չունինք: Զաւակներս չեն իսկ ճանչնար զանոնք:

Միջերկրականէն մինչեւ Հիւսիսային ծով, Ատլանտեանէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս, դերդաստանը փռուած է աշխարհով մէկ, ու Ոստայնը, որ ամէնէն առաջ ընտանիքի հարազատ անդամներուն հետ կապերուն էր, որ հիւսուեր էր, ու սրտամօտիկ ընկերներու հետ կապակցութիւններով, սկսեր է կորսուիլ. կորսնցնել իր թելերը, նօսրանալ:

Իսկ ա՞զգը:

Ամէն մէկս ունի իր հեռաւոր Վահէները, որոնք յանկարծ, առանց լուր տալու, կը հեռանան մեզմէ:

Կը հաւաքուին հոն, անդենականին մէջ:

Իսկ ատիկա մեզի ի՞նչ օգուտ:

Հայ մը մեռաւ: Ցաւը մերը չէ միայն, բոլորինս է:

ՎՐԷԺ – ԱՐՄԷՆ

«Հորիզոն»

ՈՒԽՏԻ ՕՐԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

1700-ամեակի կապակցութեամբ ուխտաւորութեան ձեռնարկները լայն թափ կը ստանան եւ ուրախ ենք որ մեր այս հնամենի եւ սուրբ աւանդութիւնը հետզհետէ կ'արմատաւորուի մեր ժողովուրդի հաւաքական գիտակցութեան մէջ:

1999 թուականի առաջին ուխտագնացութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 7 – 14, դէպի Երուսաղէմ՝ Սուրբ Երկիր:

Ամերիկայի եւ Գանատայի ուխտաւորները Լոնտոնի վրայով Թել Աւիւ պիտի հասնին Աւագ Չորեքշաբթի, Ապրիլ 7-ին: Նոյն օրը Լիոնի, Լոնտոնի, Միլանոյի եւ Գերմանիոյ ուխտաւորները Երուսաղէմ պիտի ժամանեն տարբեր ժամերու, իսկ առաջին անգամ ըլլալով «Զուարթնոց» օդանաւի շուրջ 200 ուխտաւորներ Երեւանէն պիտի հասնին Երուսաղէմ: 1700-ամեակի ուխտագնացութեանց Յանձնախումբը յատուկ շնորհակալութիւն կ'ուզէ յայտնել Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Թորգոմ Արքեպիսկոպոսին, որ ամէն տեսակի դիւրութիւն եւ աջակցութիւն ստեղծեց Հայաստանցի մեր ուխտաւորներուն համար:

Հին տոմարով Զատիկը այս տարի կը զուգադիպի Ապրիլի 11-ին, որով մեր ուխտաւորները պիտի կարենան մասնակցիլ Աւագ շաբթուան բոլոր արարողութեանց՝ Ս. Յակոբայ, Ս. Յարութեան եւ Ս. Աստուածածնայ տաճարներուն մէջ: Անոնք պիտի այցելեն Գեթսեմանի, Խաչի Ճանապարհը, Բեթղեհէմ, Մեռեալ Ծով, Երիքով, Նազարէթ եւ այլն:

Աւագ Շաբաթ օր՝ ուխտաւորները Ս. Յարութեան Մայր Տաճարին մէջ պիտի մասնակցին «Լոյս»ի հրաշագեղ արարողութեան եւ հայկական Երուսաղէմի յատուկ աւանդութեանց՝ անդաստան, Պատրիարքական Պատարագ, եւ այլն, եւ այլն: Երկար տարիներէ ի վեր այսքան մեծ թիւով ուխտաւորներ չէր տեսած Ս. Յակոբը, որ վստահաբար պիտի ուրախանայ իր զաւակներուն վերադարձով:

Այլապէս ալ կարեւոր է այս ուխտագնացութիւնը, քանի պիտի շեշտէ հայկական Երուսաղէմի նկարագիրը եւ Հայոց պատրաստակամութիւնը տէր կանգնելու իրենց իւրայատուկ ժառանգութեան, որ գնուած է դարերու ընթացքին Հայաս-

տան – Երուսաղէմ եկող ուխտաւորներու հաւաքով եւ արեան վկայութեամբ:

Ուխտագնացութեան պիտի մասնակցին 1700-ամեակի Վարիչ - Քարտուղար Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Ուխտամնացութեան Տնօրէն՝ Յովնան Արք. Տէրտէրեան, Ղարաբաղի Առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, Վրաստանի Առաջնորդ Գէորգ Արք. Սերայտարեան, Գերմանիոյ Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան, Ռոն-Ալփի Հայրապետական Պատրիարքի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան, բազմաթիւ վարդապետներ եւ Քահանայ Հայրեր, դիւանագէտներ, գրողներ՝ Հայաստանի բոլոր շրջաններէն:

Ապրիլ 14-ին ուխտաւորները Երուսաղէմէն պիտի մեկնին Երեւան եւ յաջորդող օրերուն պիտի մասնակցին Տաւուշի եւ Լոռիի մարզերուն համար կազմակերպուած ուխտագնացութեանց: Արդարեւ, բոլոր հաստատուած սովորութեան, այս տարուան Թեմական ուխտագնացութեան առանցքն է Գուգարքի Թեմը, Առաջնորդ Սրբազանը՝ Սեպուհ Եպիսկոպոս Չուլճեան, պետական եւ ռազմական համապարփակ յայտագիր: Ցրուած են յատուկ ոգմագրեր, հրատարակութեան մէջ է ալբոմագիրք մը, շարժման մէջ են տեղական բազմաթիւ կազմակերպութիւններ՝ լաւագոյն ձեւով ընդունելու համար 1999 թուականի ուխտաւորները, որոնք պիտի այցելեն Վանաձոր, Հաղբատ, Սանահին, Հաղարծին, Օձուն, եւ այլն: Օձունի մէջ յատուկ կերպով պիտի նշուի Ս. Յովհան Օձնեցի Հայրապետին յիշատակը:

Նոյն այդ օրերուն տեղի պիտի ունենան սրտաշարժ արարողութիւններ: Ապրիլ 18-ին պիտի կատարուի Ամաղու Նորավանքի Բուրթելաշէն տաճարի օծումը, իսկ Ապրիլ 25-ին՝ Կարբիի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ օծումը: Յոյսով ենք որ Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոս անձամբ ներկայ կը գտնուի օծման արարողութեանց:

Ապրիլ 16 – 17-ին տեղի պիտի ունենայ գիտական համագումար եւ ցուցահանդէս՝ Նորավանքի մէջ: Ապրիլ 17-ին գիշերը՝ Սունդուկեան Թատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ իւրայատուկ ձեռնարկ մը՝ «Ուխտագնացութիւն Դէպի Մշոյ Ս. Կարապետ» թեմայով, որն իր տեսակին մէջ եզակի երեկոյ մը կը խոստանայ ըլլալ:

Եւ, ի վերջոյ, Ապրիլ 24-ին՝ մեր բոլոր ուխտաւորները առիթը պիտի ունենան հարիւր հազարաւոր Երեւանցիներու հետ բարձրանալ Ծիծեռնակաբերդ եւ ծաղիկներ դնել մեր նահատակաց յիշատակին, յաւերժական բոցի աչքերուն առջեւ:

Երանի ուխտաւորաց:

1700–ԱՄԵԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Մոնրէալ
Մարտ 16, 1999

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՈՒՄԳԱՊՈՒԻ (Պոլիս) Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 14-ին ոգեկոչուած է Գարեգին Պատրիարքի յիշատակը անոր վախճանման տարելիցին առթիւ, ապա սիրոյ սեղան մը կազմակերպած էր Գարեգին Պատրիարքի օրով եւ անոր մտահոգութիւններով հիմնուած ՍԻՎ կրթական եւ առողջապահական հիմնարկը: Այս առթիւ յիշատակուած են նաեւ Հիմնարկին ողբացեալ բարերարները: Մեսրոպ Պատրիարք հրահանգած էր որ նոյն օրը փակ մնան բոլոր եկեղեցիները որպէսզի բազմութիւնը հաւաքուի Գումգաբու: Հակառակ այս կարգադրութեան ակնկալուած բազմութիւնը չէ եղած: Պատարագած ու քարոզած է Շահան Արք.: Եկեղեցական արարողութեան աւարտին Պէզճեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է ՍԻՎ հիմնարկի սիրոյ սեղանը, որու նախագահած է Պատրիարքը: Հիմնարկին վարչութեան ատենապետը բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն ու շնորհակալութիւն յայտնած անոնց որոնց շնորհիւ իրականացած էր հաւաքոյթը: ՍԻՎ-ի կատարած ու կատարելիք աշխատանքներուն մասին խօսած է հիմնարկին ատենապետը՝ Գրիգոր Տէօչէմէճեան, իր ելոյթին սկիզբը ցաւ յայտնելով որ համայնքին մարմինները հարկ եղած կարեւորութիւնը չեն տուած եւ հաւաքոյթը աւելի բազմանդամ չէ եղած: Բացատրած է հիմնարկին նպատակը, չեշտած թէ ան կրնայ նուէրներ ստանալ, դրամական թէ կալուածային, թէ պայմանաւոր կերպով սա կամ նա մարմնին կամ դպրոցին համար: Նպատակն է սատարել կրթական մարզին, կրթաթոշակներ հաստատել: Կազմուած են կրթական եւ տնտեսական յանձնախումբեր: Պ. Նայպանտ կարդացած է նուիրատուներու ցանկը, որ շատ բարձր գումարներ կը պարունակէր: Հաւաքոյթի աւարտին, դառնութեամբ լեցուն հուսկ Բանք մը արտասանած է Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս ի տես համայնքի մարմիններու ցուցաբերած անտարբերութեան, չեշտելով թէ՝ «Մեր հարցը նիւթականը ապահովելու հարց չէ, բուն հարցը՝ անտարբերութիւնն է, որքան ալ Սփիւռքը հիմնայ մեր վրայ, մենք այսօր չենք ինչ որ էինք քսան տարի առաջ: Անտարբերութիւնը կը կրծէ մեզ: ... Այս անտարբերութիւնը իր ժխտական ազդեցութիւնը կը գործէ մեր կրթական, գրական, մշակութային կեանքին վրայ»:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 15-ին, Միութեան Երիտասարդական Յանձնախումբը բացած է արուեստի եւ մշակոյթի իր 3-րդ փառատօնը: Առաջին ելոյթն ունեցած է Պէզճեան Սանուց Միութեան փոփ - նուագախումբը՝ «Սայլորդ»: Խումբը կազմուած է խանդավառ նուագածուներէ եւ ունի երկու մեներգիչ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Կաթողիկէ Յովհ. Պօղոսեան սրահին մէջ, Մարտ 14-ին երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ «Դիտակ» ամսաթերթի եւ գործակցութեամբ լիբանահայ մշակութային միութիւններու, նուիրուած՝ Հայաստանցի երգիծաբան, «Ոզնի»ի խմբագիր՝ Արամայիս Սահակեանի: Սրահը (653 տեղ) ծայրէ ծայր լեցուած է եւ շատեր ալ տեղ չեն գտած: Սեպուհ Եպիսկ. Սարգիսեան ներկայացուցած է Արամ Կաթողիկոսի խօսքը: Ապա, մէկ ժամ քսան վայրկեան խօսած է Արամայիս Սահակեան, եզրափակիչ խօսքն ալ արտասանած է Ժիրայր Դանիէլեան:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պիւֆէ Գրիսթալի սրահին մէջ, Մարտ 7-ին ՀՕՄ-ի տեղւոյն Սօսէ եւ Լալայի Շուշի մասնաճիւղերու վարչութիւններու դաստիարակչական յանձնախումբերու կազմակերպութեամբ տօնուած է «Կանանց միջազգային օրը»: Բացումը կատարուած է «Մեր Հայրենիք»ով, ապա ներկաներուն բարի գալուստ մաղթած է օրուան հանդիսավար՝ Լուսին Փալանճեան, որ նաեւ հակիրճ պատմականն ըրած է օրուան, նշելով թէ երբ 1910-ին, միջազգային ժողովին որոշում կը տրուէր Մարտ 8-ը կանանց միջազգային օր հռչակել, նոյն թուականին հիմը կը դրուէր Հայ Օգնութեան Միութեան կանացի կազմակերպութեան: Բեմ հրաւիրուած է բժ. Ռիթա Գույումճեան ներկայացնելու համար իր դասախօսութիւնը որու նիւթն էր «Ժամանակակից կինը եւ անոր ֆիզիքական եւ հոգեկան կարիքները»: Իրեն յաջորդած է Մոնրէալի քաղաքապետութեան գործադիր մարմնի փոխատենապետ՝ Նուշիկ Էլոյեան, որու նիւթը եղած է՝ «Կնոջ մարտահրաւէրները»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Պատուուած են այն Հայուհիները որոնք իրենց կեանքով եւ գործով սատարած են ազգային կեանքի վերելքին: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Հ.Օ.Մ.-ի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ՝ Աննա Պուլկարեան:

***

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 13-ին, ցուցադրուած են նկարիչ Պերճ Զալըքմանի գործերը:

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱ՞ՆԸ ԹԷ ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական մամուլի գործակալութիւնը Մարտ 22 թուակիր հաղորդաշարով անդրադարձած է Մեծամօրի բնակչութեան համար Հայաստանի ատոմակայանին կենսական կարեւորութեան: Գիւղին բնակիչներուն աշխատունակ տարրին 30%-ը կայանին շնորհիւ աշխատանք ունի, իսկ ինչ որ աւելի կարեւոր է, կայանին արտադրած ելեկտրականութիւնն է, ուժանիւթի աղբիւրէ զուրկ երկրին համար: Երբ հարց կը տրուի ատոմակայանի մը ենթադրեալ վտանգին մասին, տեղացիներէն գործատան նախկին տնօրէն մը որ այսօր գործազուրկ է, կ'ըսէ. «աւելի կը վախենաք անօթի մնալէ, քան՝ շողարձակումէն»:

Մեծամօրէն շատ անմխիթար պատկեր մը կը գծեն գործակալութեան աշխատանքները: Նպարավաճառ կին մը կ'ըսէ թէ իր յաճախորդները իրենց գնումները վճարելու դրամ չունին, ուրիշ մը կը ցաւի որ դրացին չորս - հինգ ամիսէ ի վեր ելեկտրականութիւն չունի, քանի որ չէ կրցած վճարել հաշուեցոյցը: Շատեր կ'ապրին կառավարութեան նպաստներով, կամ ազգականներու Ռուսաստանէն ղրկած գումարներով:

Կը խօսուի կայանին փակումին մասին ալ որ պարբերաբար նիւթ կ'ըլլայ Եւրոպայի Միութեան ու Հայաստանի պատասխանատուներուն հանդիպումներուն: 350 միլիոն տոլար հարկաւոր կը նկատուի կայանը փակելու եւ ուժանիւթի այլ աղբիւրներ կարենալ օգտագործելու համար:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ
(XIV)

ՎԱՆ – ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան ԳԱԱ Հրատարակչութիւն, Երեւան 1999

***

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ
(XV)

ՎԱՆ – ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

«Ամրոց», Երեւան 1998

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Տիկին Տիրանեան լսած էր թէ թաղին ընդարձակ քաղաքին երեւելիներէն մէկն էր: Տղան իր տունը ... պիտի համարձակէ՞ր հրաւիրել ներս թէ չէ: Տատամսեցաւ պահ մը խորհելով թէ ներկայանալի հիւրասրահ մը չունէր, դաղթական էին: Ի վերջոյ ըսաւ.

. Ներս եկէք, սուրճ մը առէք:

Աստղիկ թարգմանեց:

. Շատ ազնիւ է Տիկինը, պատասխանեց Քրիսթոֆ, բայց եթէ ձեր սուրճէն այսօր երկրորդ մը խմեմ, օդը կը ցատքեմ եւ թերեւս ալ, Օրիորդ, ձեզի անհանգիստ ընեմ: Քաֆէինը կը գրգռէ սիրտը, խօսք դեղագործի:

Աստղիկ ծիծաղեցաւ. ժպիտը երեսին, աղջիկը աւելի քան երբեք ցանկալարոյշ երեւցաւ Քրիսթոֆի:

Աստղիկ չթարգմանեց Տիկին Տիրանեանի թէ ինչ կ'ըսէր տղան, բացատրեց թէ ինչու եկած էին: Համաձայնեցան որ երբ Պր. Տիրանեան տուն վերադառնայ, անմիջապէս երթայ տեսնէ երիտասարդ դեղագործը:

. Ի՛նչ դժբախտ տղայ է եղեր բացադանչեց Տիկին Տիրանեան, փրկուիլ Թրքական դժոխքէն, գալ ազատ երկիր ու գետը նետուիլ, անձնասպան ըլլալ վա՛խ եավրում: Տէրտ մը ունի եղեր կ'երեւի:

Երկու երիտասարդները հրաժեշտ առին Տիկին Տիրանեանէ. Քրիսթոֆ գլխարկը հանեց եւ ներողութիւն խնդրեց որ զինքը անհանգիստ ըրած են:

. Տէլի խանըը տղայ կ'երեւայ, բայց քաղաքավար է ըսաւ Տիկին Տիրանեան Աստղիկին: Քաղաքավար մարդն ալ ուրիշ բան է:

Երբ դուրս ելան, տանդուխին գլուխը, Աստղիկ նայեցաւ տղուն: Արդարեւ համակրելի տղայ էր, առոյգ, մազերը եւ սանտրած, կուրծքը լայն: Մարզիկի տիպար մը:

Վարը, Քրիսթոֆ հարցուց.

. Հիմա ի՞նչ պիտի ընենք:

_ Պիտի գտնենք ինքզինք ըսաւ Աստղիկ, ծիծաղկոտ.

– Աւա՛ղ:

. Նորէ՞ն Աւա՛ղ:

- Չեմ կարծեր որ վաղը գետէն նորէն Հայու մը դիակ մը ելնէ ու կարենամ գալ ձեր դուռը զարնել: Երբ պիտի կրնանք վերստին տեսնել զիրար:

. Անհրաժե՞շտ է...

. Ինծի համար աւելի քան անհրաժեշտ անցեալ իրիկունէ ի վեր, երբ այնքան կոշտ կերպով զիս ետ նետեցէք, ձեր դէմքը, ձեր մարմինը, ձեր շունչը, այդ բոլորը միտքիս մէջ զիրար կը հրմշտկեն:

. Կոշտ կերպով, ըսի՞ք:

. Ոչ, ներողութիւն, բայց ամէն մերժում, սիրահարի մը համար կոշտ կը թուի, անողոք: Սիրտը կը ցանկայ գուրգուրանքով միայն: Վաղը ի՞նչ կ'ընէք:

. Համալսարան կ'երթամ:

- Ո՞ր ժամուն կը վերջանան ձեր դասերը:

. Ժամը չորսին:

. Այդ կը բաւէ ինծի. ցտեսութիւն, ցտեսութիւն, հաճոյքով:

Քրիսթոֆ անցաւ դիմացի մայթը եւ անհետացաւ քովընտի փողոցին մէջ:

Աստղիկ պահ մը մնաց անշարժ. կը նայէր, մտախոհ տղուն ետեւէն. ըսաւ ինքնիրեն.

. Ինչո՞ւ այս յանկարծակի բաժանումը, կոշտ բաժանում մը. գնաց առանց իսկ ձեռքս բռնելու:

Նկատեց որ ինքն ալ կը գործածէր, նոյն բառը՝ կոշտ:

– 6 –

Ժամը չորսին տասը մնացած Քրիսթոֆ համալսարանի առջեւն էր: Մօթօսիքլէթը մայթին վրայ բարձրացուց ու պատին կռթնեցուց: Անցաւ դիմաց: Դիմացը հրապարակին պարտէզն էր՝ ուր, ընդհանրապէս, ուսանող եւ ուսանողուհի իրենց դասաժամերէն յետոյ կամ երկու դասախօսութեան մէջտեղ, կուգային կը հանգչէին կանաչ նստարաններուն վրայ, կը շաղակրատէին, կը վիճաբանէին:

Քրիսթոֆ նայեցաւ չուրջը: Նստարաններուն մեծամասնութիւնը գրաւուած էր: Իր փնտռած աղջիկը հոն չէր:

Իր փնտռած աղջիկը ... բայց անունն ի՞նչ էր: Նկատեց որ չէր իսկ հետաքրքրըւած իր հետապնդած աղջկան անունովը:

Դիրք բռնեց ծառի մը տակ, նայուածքը յառած համալսարանին դրան: Քիչ վերջը Աստղիկ երեւցաւ մուտքին մէջ: Կը խօսակցէր բարձրահասակ խարտեաշ տղու մը հետ: Անգլիացի մը անկասկած խորհեցաւ Քրիսթոֆ: Ի տես Աստղիկին խօսակցութեանը այդ տղուն հետ, իր տրամադրութիւնը աւրուեցաւ, նեղուեցաւ: Կ'երեւի խիկայէս սիրահարած եմ, ըսաւ մտովի: Իր նայուածքը չէր հեռանար համալսարանին դռնէն:

Աստղիկ դուրս կ'ելլէր: Յանկարծ տատանեցաւ: Խարտեաշ տղան քովն էր: Բռնեց անմիջապէս աղջկան մերկ թեւէն, փրկելով զայն անկումէ:

Քրիսթոֆ շուարած էր. պէտք է՞ր վազել դիմաց, ներկայանալ աղջկան. բայց տղայ մը կար քովը...

Քրիսթոֆ չկրցաւ լսել թէ ինչ կ'ըսէր Աստղիկ տղուն: Այս վերջինը ծռեցաւ, քաշեց հանեց աղջկան ձախ կօշիկը եւ ցոյց տուաւ անոր: Քրիսթոֆ կռահեց որ կօշիկին կռունկը փրթած էր: Ծիծաղեցաւ այսուհանդերձ կացութիւնը, իրեն համար, կը մնար խրթին:

Որոշեց ի վերջոյ «նետուիլ ծովը»: Անցաւ արագ դիմաց: Ան տպաւորութիւնը ունեցաւ որ Աստղիկ յանկարծակիի եկաւ երբ կանգնեցաւ անոր առջեւ: Մոռցած է՞ր ժամադրութիւնը: Բայց կա՞ր այ ժամադրութիւն:

. Անհոգ եղէք, Օրիորդ, հիմա կ'երթանք կօշկակարի մը եւ կռունկը տեղը դնել կուտանք, ըսաւ առանց իսկ բարեւելու:

(Շար. 14)

(Շար. Ա. էջէն)

ամայնավար կուսակցութիւնը նախքան ընտրակծութիւններուն սկիզբն իսկ, դատապարտած են ՕԹԱՆ-ի որոշումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ԷՕՃԱԼԱՆԻ դատավարութիւնը որ բացուեցաւ Անգարա Մարտ 24ի-ն, յետաձգուեցաւ Ապրիլ 30-ին, Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին որոշումով։ Դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Իմրալը կղզին ուր փոխադրուած է ՓՔՔ-ի ղեկավարը Փետր. 15-էն ի վեր, երբ ձերբակալուեցաւ Նայրոպի։

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը յայտարարեց որ Բաքու վար դրուած ռուսական բեռնատար օդանաւին վեց ՄԻԿ-երը իրենց համար էին։ Ծանօթ է որ (տե՛ս. «Յառաջ», Մարտ 25) Բաքու վար դրած էր որովհետեւ կ'ըսուէր թէ Սերպիոյ սահմանուած են։

ՄՈՆ-ՊԼԱՆԻ փապուղիին մէջ (Իտալիա-Ֆրանսա) Մարտ 24-ին բեռնատար կառքի մը կրակ առնելու հետեւանքով, ծանր կացութիւն մը ստեղծուած է եւ երկար ժամանակ հարկ եղած է որպէսզի իտալական հրշէջները կարենան մարել ծագած հրդեհը։ 4 մեռեալ եւ 27 վիրաւոր կար։

ՊԷՐԼԻՆ հաւաքուած Եւրոպական Միութեան երկիրներու ղեկավարները, դրնփակ նիստի մը ընթացքին, Իտալիոյ նախկին վարչապետը՝ Ռոմանօ Փրոտին նշանակեցին Եւրոպական Յանձնախումբին գլուխը, փոխարինելու համար Ժագ Սանթէրը։ Փրոտի միակ թեկնածուն էր։ Կը մնայ իրեն 20 անդամ գտնել կազմելու համար իր յանձնախումբը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 24 / 25)

ՏԱՈՒՇ ԿՐԿԻՆ ԳՆԴԱԿՈԾՈՒԱԾ

Մարտ 23-ին, ինչպէս յաճախադէպ է Տաւուշ, կրկին գնդակոծուած են հայկական պաշտպանական դիրքերը, այս անգամ հիւսիս – արեւելեան հատուածին մէջ։ Թշնամին մեծ տրամաչափով զէնքերով կրակ բացած է մինչեւ համարժէք պատասխանը։ Ոեւէ տուժող չէ արձանագրուած։

***

ԱԼԻԵՒ – ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈ՞ՒՄ

Ի պատասխան Հ. Ալիեւի այն նամակին, ուր ան մտահոգութիւն կը յայտնէր Ռուսաստանի կողմէ Հայաստանի զէնք մատակարարուելուն առթիւ, Բ. Ելցին ազերի նախագահին ուղերձ մը ղրկած է ձեռամբ Արտաքին փոխ – նախարար Դրաչեվսկիի։ Ան, Մարտ 23-ին Ալիեւի հետ ունեցած հանդիպումին ընդգծած է թէ Ռուսաստանի եւ Հայաստանի ռազմական համագործակցութիւնը ուղղուած չէ Ազրպէյճանի կամ որեւէ այլ երկրի դէմ։ Անդրադառնալով հայ – ազրպէյճանական հակամարտութեան, Լ. Դրաչեվսկի ըսած է թէ պէտք չէ բացառել փոխզիջումներու տարբերակով լուծումի մը կարելիութիւնը։ Եւ ատիկա կարելի կ'ըլլայ միայն երկխօսութեան միջոցով ու նաեւ ամենաբարձր մակարդակի վրայ՝ Հայաստանի ու Ազրպէյճանի նախագահներուն ալ մասնակցութեամբ։ Ռուս փոխ - նախարարը այս հանդիպումին ալ որպէս թուական տուած է Ապրիլ 2-ը, երբ Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենայ ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու ղեկավարներու վեհաժողովը։

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԵՒ ՕԹԱՆ

Մարտ 24ին ալ Ալիեւ ընդունած է ԱՄՆ-ու ռազմական օդային ուժերու պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէ ընդհ. հրամանատար՝ Վեքս։ Ազրպէյճանի, ԱՄՆ-ու եւ ՕԹԱՆ-ի զինեալ ուժերու համագործակցութեան ամրապնդման հարցերու քննարկումէն ետք ազերի նախագահը ըսած է թէ հինգ տարի առաջ «գործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրին Ազրպէյճանի միանալով սկսած համագործակցութիւնը իր երկրորդ փուլը կը թե-

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ

«Les Diamantaires» ճաշարանին մէջ

60, rue La Fayette, Paris 9e
(M° Cadet)

Հաւկթախաղ – վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

EREVAN

2 vols directs hebdomadaires
en Airbus A310
de la compagnie
ARMENIAN AIRLINES

Départ Paris 2690 F

Départ Province 2800 F

Renseignements & inscriptions :

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté — 69003 LYON
Tél. : 04. 78. 60. 13. 66;
Fax : 04. 78. 60. 92. 26.

SABERATOURS
19, rue Saint-Roch — 75001 PARIS
Tél. : 01. 42. 96. 10. 10;
Fax : 01. 42. 96. 18. 77

ւակոխէ ներկայիս եւ այն համոզումը յայտնած է թէ նման կապեր կը համապատասխանեն թէ՛ ԱՄՆ-ու, թէ՛ ՕԹԱՆ-ի, թէ՛ Ազրպէյճանի եւ թէ ամբողջ Կովկասի շահերուն։

***

Ա. ԲԼԷԵԱՆ ՄԵՂԱԴՐՈՒԱԾ ՊԱՇՏՕՆԻ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒՄՈՎ ԵՒ ԻՒՐԱՑՈՒՄՆԵՐՈՎ

Մխիթար Սեբաստացի կրթահամալիրի տնօրէն Աշոտ Բլէեան քրէական մեղադրանքի տակ առնուած է Երեւանի դատախազութեան կողմէ։ Ան կը մեղադրուի պաշտօնի չարաշահումով եւ մեծ գումարներու իւրացումով։ Մարտ 23-ին դատախազութեան մօտ հարցաքննութեան ենթարկուելէ ետք իրեն արգիլուած է քաղաքէն հեռանալ։

***

ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ – ՍՓԻՒՌՔ ՄԻՈՒԹԻՒՆ»

Վերոյիշեալ անունով Հայաստանի քաղաքական կեանքին սկսած է մաս կազմել այս նոր կուսակցութիւնը, որուն նախագահն է Հրաչ Տէր – Եսայեան, որ բացատրելով իրենց գաղափարախօսութիւնը ըսած է թէ կազմակերպութիւնը կոչուած է կամուրջ հանդիսանալու տարբեր երկիրներու հայկական գաղթօճախներու եւ հայրենիքի միջեւ, հետեւողական գործունէութիւն ծաւալելու ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչման համար, ինչպէս նաեւ աջակցելու Հայ Դատի յանձնախումբերու աշխատանքներուն, անոնց բաղկացուցիչ մասը նկատելով արցախեան հարցը։

***

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳԱՑԱԾ

ՀԱՊ-ի անդամ երկիրներու Պաշտպանութեան Նախարարներու հերթական նիստին մասնակցելու համար Հայաստանի Պաշտպանութեան Նախարար՝ Վազգէն Սարգսեան Մարտ 24-ին Մոսկուա գացած է։

Inscriptions à l'Ecole «TARKMANTCHATZ» d'Issy-les-Moulineaux

Les inscriptions pour l'année scolaire 1999-2000 ont commencé à l'école bilingue TARKMANTCHATZ d'Issy-les-Mlx.

La MATERNELLE :

— La maternelle petite section acceptera des enfants de 3 ans (nés en 1996). Des enfants de deux ans pourront être acceptés dans cette section, dans la limite des places disponibles.
— Les enfants de 4 ans (nés en 1995) seront dans la maternelle moyenne section.
— Les enfants de 5 ans (nés en 1994) seront dans la maternelle grande section.

Le C.P.

Les enfants nés en 1993 seront accueillis dans cette classe. Parallèlement à l'enseignement de l'arménien, le programme scolaire du C.P. établi par le Ministère de l'Education Nationale sera appliqué, ainsi qu'une heure hebdomadaire d'initiation à l'anglais.

Le C.E.1 ouvrira ses portes en Septembre. Les enfants nés en 1992 seront placés dans cette classe. Hormis l'enseignement de l'arménien, le programme scolaire du C.E.1 établi par le Ministère de l'Education Nationale sera appliqué, ainsi qu'une heure hebdomadaire d'anglais. De plus, des cours d'initiation à l'informatique sont envisagés.

Les parents sont invités à inscrire leurs enfants jusqu'au 15 Mai. Prendre R.V. avec la Directirce, Mme HILDA KALFAYAN-PANOSSIAN, en téléphonant au **01 46 45 60 55**, entre 10h et 16h.

RECHERCHE

Monsieur et Madame KAPRIELIAN RECHERCHENT pour garder leurs enfants à domicile à Courbevoie (92), trois jours par semaine, une personne expérimentée

Téléphoner au :
01. 47. 88. 47. 60.

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ-ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30-ին

CASINO D'ENGHIEN - La Pergola

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Մարտ 28
Ծաղկազարդ, Տօն գալստեանն Քրիստոսի Աստուծոյ Մերոյ Յերուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Կիրակի, Մարտ 28
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Դռնբացէք Երեկոյեան ժամը 17-ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Կիրակի, Մարտ 28, ժամը 10-ին պատարագ, Դռնբացէք ժամը 12-ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Կիրակի, Մարտ 28, Ծաղկազարդ
ժամերգութիւն ժամը 8·45-ին։
Պատարագ ժամը 10-ին։
Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 16-ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, Մարտ 28
Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին։
Պատարագ ժամը՝ 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
ժամը 17-ին ԴՌՆԲԱՑԷՔ։

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Կիրակի, Մարտ 28
Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9։
Պատարագ ժամը 10։
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 17։

CITE INTERNATIONALE DES ARTS

18, rue de l'Hôtel de Ville
75180 Paris, Cedex 04; tél 01 42 78 71 72
SALLE 4

EXPOSITION
VALMAR & HRIPSIMÉ
MARGARIAN

Exposition du 23 Mars au 3 Avril
de 13h à 19h
(sauf le dimanche et le lundi)

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԵՐ

«ԿՈՉՆԱԿ» ՀԱՄՈՅԹԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՄԵՐԳ

ի նպաստ «ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ» Կազմակերպութեան

Շաբաթ, Մարտ 27, ժամը 20·30-ին

Տոմսերու գին՝ 120 Ֆր., Ուսանող՝ 80 Ֆր.

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով առաւօտները՝
01. 42. 33. 08. 98

o o o o O o o o o

CHANTS DE SAYAT NOVA ET DE TRADITION POPULAIRE

CONCERT EXCEPTIONNEL DE L'ENSEMBLE «KOTCHNAK»

au profit de l'Organisation TERRE & CULTURE
le Samedi 27 Mars à 20 heures 30
SALLE CORTOT — 78, rue Cardinet, 75017 PARIS
Prix des places : 120 F. / Etudiants : 80 F.
Pour réservations & renseignements :
01. 42. 33. 08. 98 (le matin)

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 27-28
SAMEDI - DIMANCHE
27-28 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.606 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.606

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Նախ Ինչո՞ւ Ապա՝ Եւ Յետո՞յ

Պատերազմ մը կը մղուի եւրոպական ցամաքամասին վրայ, որովհետեւ այդպէս որոշեց Ուաշինկթըն, Եւրոպա կը հետեւի եւ այս ամբողջը կը կատարուի արհամարհելով միջազգային իրաւական տարրական կանոնները : Արհամարհելով ՄԱԿ.ը, որուն ոչ թէ հաւանութիւնը, այլեւ ճիշդ հրահանգն իսկ անհրաժեշտ ընկատուեցաւ ձեռնարկելու համար ռմբակոծումներու : Արդարացումը՝ մարդկային իրաւունքները : Խնդա՞լ թէ լալ : Պատերազմ մըն ալ ոչինչի, կ'ըսէ աշխարհի «ոստիկանը» պատերազմին առաջքն առնուի : Ուրի՞շ արդարացում : Միլոսեւիչ մենատէր մըն է, բռնատէր մըն է : Կասկած չկայ որ Միլոսեւիչ ժողովրդավար խոհալ ղեկավար մը չէ, կասկած չկայ որ մենատէր մըն է : Միա՞կն է : Կը բաւէ՞ այդ պատրուակը ռումբեր տեղացնելու համար ինքնիշխան Պետութեան մը գլխուն որ կը մերժէ օտար զօրքերու ներկայութիւնը իր հողամասին վրայ : Սերպիա կը հալածէ, կը ջարդէ իր մէկ գաւառին ալպանացի բնակիչները : Միա՞կն է : Ինչո՞ւ չռմբակոծել նաեւ Թուրքիան որ 25 տարի է Կիպրոսի մէկ լայն տարածքը գրաւած է, որ տասնեակ տարիներէ ի վեր կը հալածէ ու կը ջարդէ իր հարաւ-արեւելեան գաւառներու քիւրտ բնակիչները :

Բայց, Թուրքիան Սերպիա չէ : Թուրքիան ՕԹԱՆ.ի անդամ է, Միացեալ-Նահանգներու գուրգուրանքը վայելող անփոխարինելի զինակից մըն է : Մնաց որ Թուրքիայէն դատ, նոյն պարագաներու մէջ շատ երկիրներ կան, բայց, հարցը Սերպիան է, կը թուի որ միակ պետութիւնն է որ դասի մը պէտք ունի յարգելու համար մարդկային տարրական իրաւունքները, ժողովրդավար սկզբունքները : Եւ ինչպէ՞ս կը տրուի այդ դասը : Ռումբերով :

Կատարուած իրողութիւնը պատճառ է որ շատեր ստիպուին իրենց հաւանութիւնը տալ, եթէ նոյնիսկ համոզուած չեն : Ֆրանսան, որ աւանդական բարեկամն է Սերպիոյ, զանազան ձեւերով կը ջանայ արդարացնել այս յարձակումը որուն կը մասնակցի առանց իսկ Խորհրդարանի հաւանութեան, ինչ որ առ նուազն հակասահմանադրական է : Նախարարապետը, ամէն ինչ կատարուելէն ետք է, որ Մարտ 26.ին կը ներկայանար Ազգային Ժողովին առջեւ, ելոյթով մը բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ Ֆրանսա այս փորձանքին մասնակից է : Ու կը հետեւէր վիճարկում մը, առ ալ յապաղումով :

Հարցը, սակայն, ոչ միայն բարդ է, այլեւ՝ վտանգաւոր :

Գլինթըն համոզուած է որ ռումբերը պիտի բաւեն որպէսզի Միլոսեւիչ տեղի տայ : Ռումբերը պատճառ պիտի ըլլան որ Միլոսեւիչ ընդունի իր գաւառին «չօշափելի» ինքնավարութիւն մը շնորհել եւ արդարանալ իր ժողովուրդին առջեւ, քանի միայն բռնի ուժին առջեւ է որ զիջում ըրած կ'ըլլայ : Մնաց որ Քոսովօն ինքնավարութենէն աւելի անկախութիւն կ'ուզէ, ինչ որ Արեւմուտքի հաշիւներուն մէջ չկայ :

Եւ կը պարզուի որ Եւրոպան, այսօր, աւելի քան մտահոգիչ արկածախնդրութեան մը մէջ է, որուն ոչ հետեւանքները, ոչ ալ վախճանը յայտնի են : Եթէ տէրն ըլլար իր ճակատագրին, փոխանակ մշտական հետեւորդն ըլլալու Ուաշինկթընի, անկասկած տարբեր կ'ըլլար ամէն ինչ :

Բայց, կը մնայ կենսական հարց մը : Ենթադրենք, պահ մը, որ Միլոսեւիչ տեղի չտայ :

Եւ յետո՞յ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ՕԹԱՆ-Ի ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՆ

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

Մարտ 25.ի գիշերը, ՕԹԱՆ-ի օդանաւերը շարունակեցին ռմբակոծել Սերպիոյ զինուորական խարիսխները : Բնակչութիւնը խուճապի մատնուած է, երկիրը պատերազմական վիճակի մէջ է, փակուեցան դրամատուները, Թղթատարական գրասենեակները, դպրոցները : Ժողովուրդը կը խուսափի դուրս ելլելէ : Ըստ ՕԹԱՆ.ի աղբիւրներուն 40 ռազմական թիրախներ վնասուած են : Ռմբակոծութիւնները «յաջողութեամբ» պսակուած են, բոլոր օդանաւերը վերադարձած են իրենց կայանները, ոչ մէկ թերացում կայ : Ինչ կը վերաբերի բնակչութեան կրած վնասներուն Պելկրատի համաձայն, 10 բնակիչ մեռած է եւ աւելի քան 60 վիրաւոր կայ, մինչ Մոսկուա 60 մեռեալի մասին կը խօսէր : Վնասներ կան նաեւ Քոսովօ, քանի Ուաշինկթըն կ'ուզէ քարուքանդ ընել սերպիական ռազմական ուժը : Բայց, Քոսովօ նաեւ պատմական օրրանն է Մեծն Սերպիոյ, ուր կան պատմաբաններու 1300 յուշարձաններ կամ միջնադարեան յուշարձաններու հետքեր կան : Ասոնց կարգին Տեքանի վանքը, կառուցուած 1327.ին որ արեւելեան քրիստոնէութեան Սիքստինեան մատուռը կը նկատուի : Դեռ 80 եկեղեցիներ կան ոտքի եւ 60 ուրիշներ աւերակ վիճակի մէջ :

– Պելկրատ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ, Միացեալ-Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ հետ : Երկրէն արտաքսեց ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն պատկանող բոլոր թղթակիցները :

– ՕԹԱՆ.ի երկիրներէն, Յունաստան մաս չի կազմեր «երգչախումբին» եւ առանձին սոլօ մը կ'երգէ : Ճիշդ է որ աշխարհագրական իր դիրքն ալ զինք շատ նեղ կացութեան կը մատնէ : Ինք սերպամէտ դիրք ունի եւ Պաշտպանութեան Նախարարն ալ յայտնեց թէ Յունաստան չի մասնակցիր զինուորական գործողութիւններուն : Նախարարն այլ կոչ ըրաւ ՕԹԱՆ.ի որ դադրեցնէ իր ռմբակոծութիւնները եւ տեղի տայ երկխօսութեան : Աթէնք կը վախնայ որ շրջանը բռնկի, ալպանական փոքրամասնութիւններն ալ (Յունաստան, Մակեդոնիա, Քոսովօ) հրահրուին եւ ուզեն Թիրանայի հետ Մեծն Ալպանիա մը ոտքի դնել :

Միւս կողմէ Թուրքիոյ վարչապետ Պ. Էճէվիթ ալ ըսած է թէ այս պատերազմը իր անդրադարձը կ'ունենայ դրացի երկիրներու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ վրայ, աւելցնելով թէ թրքական ռազմական օդանաւեր պատրաստ կը սպասեն Քոսովոյի մօտերը սակայն անոնց վերապահուած ճշգրիտ պաշտօնը դեռ չէ ճշդուած : Անտիկա կրնայ ըլլալ գործօն պաշտօն մը, եւ կամ դիտարկումի ու պաշտպանութեան պաշտօն : Նախագահ Գլինթըն ալ Տէմիրէլի ուղղուած նամակով մը շնորհակալութիւն յայտնած է Թուրքիոյ զօրակցութեան համար . Տէմիրէլ, իր կարգին յայտարարած է թէ իր երկիրը պատրաստ է գաղթականներու առաջին ալիք մը հիւրընկալելու :

Իրաց ներկայ կացութեան մէջ, մտահոգութեան նիւթ են նաեւ Թուրքիա – Յունաստան յարաբերութիւնները եւ վախ կայ որ աւելի սուր կացութիւն մը ստեղծուի : Այս կապակցութեամբ յաջորդաբար Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Ի. Ճէմի հեռաձայնած են Ամերիկայի եւ Յունաստանի Արտաքին Նախարարները : Ի. Ճէմ յայտնած է թէ Թուրքիա որպէս լուրջ երկիր իր պատասխանատուութիւններուն կը գիտակցի եւ կը յարգէ ՕԹԱՆ-ի առած որոշումները, կը փափաքի խաղաղութեան վերահաստատումը, եզրակացնելով թէ Թուրքիա – Յունաստան պատերազմ չի ծագիր :

Թուրք մամուլը կ'ընդգծէ նաեւ որ 54 տարի ետք Թուրքիա առաջին անգամ ըլլալով կրկին ներգրաւուած է պատերազմի մը մէջ : Թուրք դեսպանն ալ հեռացած է Պելկրատէն :

– Պելկրատէն կոչ եղած է յարձակելու ամերիկեան հաստատութեանց վրայ եւ արդէն, Մարտ 25.ին իսկ, կրակի տրուեցան Մակեդոնիոյ ամերիկեան դեսպանատունը եւ դիւանագիտական կառքեր : Յարձակումներ եղան նաեւ Մակեդոնիոյ նոյն քաղաքին՝ Սկիւպի Մեծն - Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանատուներուն վրայ :

Ֆրանսայի Սերպերն ալ շատ վրդոված են : Անոնցմէ մէկը, ձայնասփիւռէն, կը թելադրէր Ֆրանսայի որ իր գործերով զբաղի եւ օրինակ անկախութիւն շնորհէ Գորսիքայի : Դեսպանն ալ արտայայտուեցաւ զարմանալով, որ Ֆրանսա, աւանդական բարեկամը Սերպիոյ նման դիրք բռնէ : Շուրջ 80 հազար Սերպեր կ'ապրին Ֆրանսա, գաղթած 60.ական թուականներուն : «Ամօթ Ֆրանսայի, Շիրաք՝ մարդասպան» կը բացագանչէին քանի մը տասնեակ Սերպեր հաւաքուած Էնվալիտ : Ուրիշ կին մը դառնութեամբ կ'ըսէր . – «Եւրոպացի ղեկավարները Գլինթընի ծունկը ինկան, ան Քոսովօն հարուածելով, կ'ուզէ Եւրոպան եւ Ռուսաստանը իր հակակշռին տակ առնել : Բայց, այս յարձակումները կ'ամրապնդեն Միլոսեւիչի իշխանութիւնը» :

– Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին Ռուսաստան բանաձեւ մը կը ներկայացնէր, բայց որեւէ հաւանականութիւն չկար որ քուէարկուի : Ռուսաստան կ'ուզէ դեր մը խաղալ, բայց, նախկին Խորհրդային Միութիւնը չէ այլեւս որպէսզի իր խօսքը կշիռ ունենայ : ՕԹԱՆ.ի այս քայլը պատճառ եղաւ նաեւ որ Ռուսաստան եւ Չինաստան համակարծիք դառնան :

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՄՏԱԴԻՐ Է ՅԱՏՈՒԿ ԳՈՒՄԱՐՏԱԿ ՂՐԿԵԼՈՒ ՔՈՍՈՎՕ

Ատրպէյճանի Արտաքին նախարարութիւնը դիմելով ԱՄՆ.ու Արտաքին նախարարութեան 30 հոգինոց յատուկ գումարտակ մը առաջարկած է Քոսովօ ղրկելու համար : Կ'ենթադրուի որ ան կ'ընդգրկուի թրքական ուժերուն մէջ, այս վերջիններուն Քոսովօ զետեղման ընթացքին : Այս գումարտակը, զոր Պաքու կ'ուզէ ղրկել, կը պատկանի ընտիրներու շարքին, յատկապէս մարզուած ՕԹԱՆ.ի «գործակցութիւն յանուն խաղաղութեան» ծրագրի շրջանակներուն մէջ :

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

Արտաքին քաղաքականութեան հարցերով նախագահ Ռ. Քոչարեանի խորհրդական Արամ Սարգսեան Եուկոսլաւիոյ ռմբակոծութեամբ ստեղծուած իրավիճակը մեկնաբանելու նպատակով Մարտ 25–ին տուած ասուլիսին ըսած է թէ այս մասին Հայաստանի պաշտօնական դիրքորոշման տեղեկանալու համար պէտք է սպասել Ռ. Քոչարեանի Հռոմէն վերադարձին : Սակայն յայտնելով իր կարծիքը Ա. Սարգսեան նշած է թէ ՄԱԿ.ի փոխարէն ՕԹԱՆ.ը առանձին որոշումներ կուտայ եւ կը գործադրէ զանոնք, ինչ որ շատ վտանգաւոր է, աւելցնելով որ դէպքերու լոյսին տակ կարելի է մտածել որ ՕԹԱՆ.ի անդամ որեւէ երկիր կրնայ որեւէ գործողութեան իրաւունք վերապահել ինքզինքին այս կամ այն երկրի նկատմամբ, որուն միջազգային չափանիշները կրնայ խնդրոյ առարկայ ընել որովհետեւ անոնք չեն համապատասխաներ իր շահերուն կամ պարզապէս միայն գիտակցելով թէ զօրաւորը կը յաղթէ . «Սա մտահոգիչ է յատկապէս մեր երկրի համար, որն ունի իր յայտնի խնդիրները» աւելցուցած է ան : Անոր համոզումով, Հայաստան որ կը գտնուի Ռուսաստանի հետ միասին ՀԱՊ.ի Միացեալ ապահովութեան կազմին մէջ, չի կրնար անտարբեր մնալ այս կացութեան : Արամ Սարգսեան մտահոգութիւն յայտնած է նաեւ Եւրոպայի ապահովութեան պայմանագրի ապագային մասին, որ պէտք է ստորագրուի այս տարուան ընթացքին, Պոլիս :

***

Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան բանբեր Արա Պապեան ալ այս մասին յայտարարութիւն մը ըրած է ուր ըսած է . -

«Հայաստանը միշտ պաշտպանել եւ պաշտպանում է ժողովուրդների արդարացի ինքնորոշման իրաւունքը եւ գտնում է, որ այդ իրաւունքի ոտնահարումը չի նպաստում խաղաղութեան ու կայունութեան հաստատմանը :

Այսուհանդերձ, Հայաստանի համար մտահոգիչ է ՕԹԱՆ.ի կողմից ուժի կիրառումը, մանաւանդ որ, ըստ մեզ, դեռեւս լիովին սպառուած չեն Քոսովոյի հիմնահարցի լուծման գործընթացը քաղաքական սեղանի շուրջ վերադարձնելու հնարաւորութիւնները :

Մենք խորապէս մտահոգուած ենք նաեւ այն իրողութեամբ, որ առանց ՄԱԿ.ի Անվտանգութեան Խորհրդի որոշման հնարաւոր է եղել ուժի կիրառումը :

Հայաստանը ուշադրութեամբ հետեւում է Քոսովոյի շուրջ իրավիճակի զարգացմանը եւ յոյս յայտնում, որ կողմերը կը գտնեն հարցի խաղաղ կարգաւորման ուղիներ՝ կանխելով ռազմական հակամարտութեան ծաւալումը» :

***

Հայաստանի Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութիւնը (ՍԴՀԿ) ալ ՕԹԱՆԻ ռազմական գործողութիւնները դատապարտող յայտարարութիւն մը ըրած է Մարտ 25.ին : Նոյն ուղղութեամբ յայտարարութիւն մըն ալ հրապարակած է Հայ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի նախագահը՝ Ռ. Քոչարեան Մարտ 25.ին, ընդունուած է Պապին կողմէ որուն շնորհակալութիւն յայտնած է իր բերած աջակցութեան համար «Հռոմ-Հայաստան» ցուցահանդէսին :

Զրոյցի ընթացքին քննարկուած են Վատիկան - Հայաստան յարաբերութիւնները ներկայիս եւ ապագայի հեռանկարները : Ռ. Քոչարեան պաշտօնապէս հրաւիրած է Յովհ. Պօղոս Բ.ը Հայաստան : Նախագահը հանդիպած է նաեւ Վատիկանի պետական քարտուղարին հետ :

***

Նոյն օրը, Իտալիոյ նախագահը՝ Լուիճի Սքալֆարօ ընդունած է Հայաստանի նախագահը : Խօսակցութեան նիւթ եղած է նաեւ Ղարաբաղի հարցը եւ Ռ. Քոչարեան ներկայացուցած է հարցին կարգաւորման վերջին զարգացումները :

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐԴՈՑ ՄԱՍԻՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

«Բաց Նամակ», Գիր ու Պատկեր – Նոր Շարք, տարին երկու թիւ, թիւ 1 – 16, 1999, 120 էջ: Խմբագիր՝ Փուրգէն Արգումանեան, աշխատակից խմբագիրներ՝ Վարդէն Գրաւեան, Արա Օշական, խմբագրական կազմ՝ Րաֆֆի Աճէմեան, Գէորգ Մանուկեան, Վարդան Մաթէոսեան: «Բաց Նամակ»ը Սփիւռքի ժամանակակից գրական հրապարակի վրայ տպագրող, տպագրութեան ամէնէն յատկանշական երեւոյթն է, շատ համարձակ: Իր անունը շատ գրական է, պարունակելով մտածումը, թէ հոն գրողները ներկայ, յանդուգն, գոց են, անձնային մասը զգալ ուզողները չէ որ կուտան, այլ ամէն մարդ չանցկացուած գիր ու խօսք ունի ըսելիք: Այլ քաղուած էր այս, այսինքն մարդիկ կ'աշխատին, ժամանակ չատ չունին, կարճ է չունչերնին, գրական կեանք է որ կ'ապրին, ոտքի վրայ, միտքը ուրիշ տեղ: «Հանրակառք» կրնային կոչել, ու նոյն բանը պիտի հասկնայինք: Այս անսովոր, քիչ մը անսպասելի խորագրութեան պատճառներէն առաջինը անոր հաւաքական ճիգի բիւրեղացումը ըլլալն է, բան մը որ սփիւռքեան, ամէն մարդ իր գլխուն, կեդրոնախոյս իրականութեան մէջ նշանակելի երեւոյթ է: «Հաւաքական» կը նշանակէ ճաշակներու, տաղանդներու եւ մանաւանդ խառնուածներու (այս բառը երթալով կը կորսնցնէ իր նախկին բորբ ու բարձրաթռիչ նշանակութիւնը ու կը վերածուի գինք փոխարինող, աւելի մօտերն «ծրագիրներ» բառին) առ նուազն համընթաց չարժում մը, կամքերու եւ մտածումներու հագուստւոր, անսպասելի ժամադրավայր, որ սփիւռքեան աշխարհագրութիւնը, այսինքն մեր կեանքին արտակարգ այլազանութիւնը, ճոխութիւնը ու մանաւանդ քաոսային բզկտումը կը պարտադրէ մեր վրայ: «Բաց Նամակ»ը Սփիւռքն է, նետուած հովերուն ու քաղաքակրթուած վայրենիներու այս հոյակապ գանդուածին որ ամերիկեան խուժանային բազմութիւններն են, Շաբաթ գիշերները Լոս - Անճըլըսի Սանսէթ Պուլվարի, կամ Նիւ – Եորքի պողոտաներուն երկայնքին: Ամերիկան նոր մուտք կը գործէ հայ գրականութեան մէջ: Մինչեւ հիմա այս աշխարհամասը կա՛մ անտեսուած էր, կամ ալ մերժուած (ինչ որ գրեթէ նոյն բանն է), բայց այս պատիկ, համեստ, ամօթխած հանդէսը չալկող սերունդով է որ լոյս մը կը ծագի մեր գրական երկնակամարին վրայ, թէ ի վերջոյ արթննալու վրայ ենք աշխարհի իրականութեան, թէ անցեալի կուռքերու սրլայքը, ի վերջոյ, կը կորսնցնէ իր ուժը: Ո՞ւր կը տանի այս նոր ճամբան – մարդ չի գիտեր: «Բաց Նամակ»ը առաջին յանդուգն, արկածախնդիր քայլն է ամերիկեան քաղաքակրթութեան մէջ ապրեցնելու սփիւռքեան գրականութիւնը: Վաթսուն տարի առաջ Նիկողոս Սարաֆեանր եւ Զարեհ Որբունի այդ ճիգը ըրած էին ֆրանսական մշակոյթի փորձարանին մէջ, բայց պատերազմը եկած ու խառնած էր բոլոր քարթերը:

Երկրորդ նկատողութիւնը այս խմբակին բանիւ եւ գործով երիտասարդ նկարագիրն է: Բացայայտ է, որ արուեստի կալուածէն ներս, տարիքի, փորձառութեան, սեռի, կրթական վկայականի, բարոյական կամ գգացական վիճակի եւ կեանքի պայմաններու նկատողութիւններ չեն միջամտեր գործի մը արժեւորումին մէջ: Մէկ ու միակ չափանիշը՝ գործի գեղագիտական որակը, յաջողուածքն է, Մէկ չափ, մէկ կշիռ, բոլորին համար անխտիր: Բայց հայկական միջավայրը չի տանիր այդքան արմատական, չեզոքուն օրէնք: Ուրե՞մն – ջուր պիտի խառնե՞նք գինիին: Ոչ: Բայց ոչ ալ «կիյոթին»ը պիտի սարքենք, այլ համբերենք ու սպասենք արդիւնքին: Սփիւռքը երէկ չծնաւ ու վաղն ալ չի մեռնիր, այլ դեռ կ'ապրի քանի մը հարիւր տարի: Ու երիտասարդական փորձերը իրենց պատմութիւնը ունին արդէն – «Նոր Էջ»ը Թեհրանի մէջ 1935 _ 1944, 1958 _ 1972, «Ահեկան»ը՝ Պէյրութի երիտասարդութեան 1960-ական թուականներուն, «Երիտասարդ Հայ»ը 1970–ական տարիներուն նորէն Պէյրութի մէջ, «80-ական»ը Լոս - Անճըլըսի տղոց կարճատեւ պարբերականը՝ 80–ական թըւականներուն, «Նոր Գրականութիւն»ը 90-ական շրջանին, որ փոթորիկի մը նըման եկաւ, տարտղնեց ու գնաց յիշատակներու աշխարհը, նորէն Պէյրութէն: Այսինքն՝ կա՛յ հակա – աւանդութիւն մը, որմէ ուժ կրնան առնել «Բաց Նամակ»ի տղաքը: Այս բոլորէն սակայն «Ահեկան»ն է միակը, որուն հետ կարելի է որ «Բաց Նամակ»ը կամուրջ նետէ: Եթէ «Ահեկան»ը մաքուր, անարիւն յեղափոխութիւն կ'ուզէր ըլլալ, եթէ «Նոր գրականութիւն»ը գրական անհարեկչութիւն կը փորձէր, «Բաց անմակ»ը շատ աւելի զուսպ ու խոհուն դիրք մը ունի մեր հին սերունդին, Սփիւռքի տիրող ճաշակին եւ ամերիկեան գրական հոսանքներուն նկատմամբ: Իր նոր «ֆորմաթ»ի առաջին այս թիւը ոչ մէկ հանդգանակ ու բարձրաթռիչ ցանկութիւն կը չեփորէ: Այսինքն՝ կը շարունակուի նախկին ոճը, որ հայկական տարբերակն է արդիականութեան, ինչպէս իր ժամանակին Բիւզանդ Թօփալեանի «Անդաստան»ը (1952 – 1969) փորձեց ըլլալ Փարիզի մէջէն: Ինչպէս այսօր կ'ընեն Ամերիկայի այժմէականութեան թափը ճշդող յառաջացող պարբերականները, օրինակ՝ Նոր հրապարակը ազդկող «Double Take» հանդէսը որ Նորթ Գարոլայնայի Տիուք համալսարանէն լոյս կը տեսնէ _ լրագրային հետաքրքրութիւններ, գեղարուեստական լուսանկարչութիւն, ընկերային ծանր տագնապներու արձագանգներ, արուեստի ու մտածումի լուրջ գործեր, թեթեւ հպումներ առօրեայի ողբերգական թէմաներուն, քիչ մը ցնցում ու քիչ մը չոյանք, բայց կենդանի, արագ ու անեղերական թափ մը ոճի ու խորքի: Այս տարազը «ժողովրդային արուեստ» կոչուած ենթամշակոյթին բարձրացումն է լրջութեան ու ճաշակի այն մակարդակին, ուր կը շնչեն փաւերական ստեղծագործ միտքերը եւ «Ջանգու Ջիքըն»ի յաճախորդները: Եւ Աստուած գիտէ թէ մեր հայ իրականութիւնը, մանաւանդ այն որ Լոս – Անճըլըսի հեւքին մէջէն կ'ապրուի մեր կրակոտ, կեանքին խերը անիծող, մուխը մարող երիտասարդներու կողմէ, ամերիկեան յոռեգոյն ու լաւագոյն կենցաղէն հսկայ աւար մը կը տանի իր հետ: «Բաց Նամակ»ը ահա այս մայթէն է որ քալած է իր ծնունդէն ի վեր, եւ ի պատիւ իրեն՝ այս նոր թիւը կը շարունակէ այդ տարազը:

«Բաց Նամակ»ի բովանդակութիւնը յաջող համադրում մըն է ներկայ մտածող ու տագնապող սերունդի առաքինութիւններուն եւ անբաւարարութիւններուն: Ճոխ, հետաքրքրական այս հատորին մըտածումի առանցքը կը կազմէ Րաֆֆի Աճէմեանի մէկ դասախօսութեան արտատպումը – «Սփիւռք 68՝ Տարա _ գրութենէն անդին»: Ուսումնասիրութեան հիմը կը կազմեն Յարութիւն Քիւրքճեանի 1968-ին եւ 1978-ին հրատարակած երկու գրութիւնները, որոնք կը քննեն սփիւռքեան ինքնութեան ուրացումի եւ ստանձնումի խմացաբանական դժուարութիւնները, առանց սակայն որեւէ յանգումի կէտի: Այդ օրերէն ի վեր անցեր են քսան, երեսուն խճողուն ապրումներու, լքումներու, անկումներու եւ յամառ ճիգերու տարիներ, սակայն տագնապը, հոգեբանական վէրքը դեռ կը կոտտայ: Իրականութիւնը այն է, որ Սփիւռքի միջին սերունդի մտաւորականութիւնը այսօր բռնուած է երկու հրամայականներու աքցանին մէջ: Մէկ կողմը՝ անկարողութիւնը, գինք կանխողներուն, մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ, սփիւռքեան իւրայատուկ գիտակցութեան մը հասնելէ ետք՝ գայն լուծումի մը, վճռական բանաձեւումի մը տանելու (սխալ ձախողանք չի նշանակեր, քանի որ արուեստի գործերու ստեղծումը, Սարաֆեանի, Որբունիի եւ միւսներու կողմէ կը բաւէ եւ կ'աւելնայ՝ երբ անոնց կեանքին ու գործին հաշուեփակը ընենք): Միւս կողմէն նորերուն տուայտանքներն ու ինքնավստահութեան պակասը՝ իրենց ճամբան իրենց ուժերով, իրենց միջոցներով ու ծրագիրներով մշակելու: Այս երկու մտավիճակներուն միջեւ ինկած են Քիւրքճեանի տարիքի տըղաքը: Մեծ, բայց ոչ միակ խոչընդոտը որուն դէմ կը զարնուին անոնք, անշուշտ Աղէտն է, աւելի ճիշդը՝ Աղէտի շուրջ ըստեղծուած անձկութեան կպչուն, չվերջացող եւ քաղաքական ուժերու կողմէ տեւական հրահրուող մթնոլորտը: Մարդ այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ, թէ այդ սերունդին համար կեանքը արգելք է արուեստին պոռթկումին, եւ արուեստը, փոխադարձաբար՝ արգելք է կեանքի ծաղկումին: Ութսուն տարի սուգ չի՞ բաւեր, դեռ մինչեւ ե՞րբ տաղանդով ու կիրքով օժտուած այս երիտասարդները թիապարտներու նման պիտի դառնան չուրջը աղէտի մը, որ ամբողջութեամբ դուրս կ'իյնայ իրենց փորձառութենէն, որմէ ոչինչ կը հասկնան եւ որ կը ջլատէ, վարակիչ ախտի մը նման, իրենց ստեղծագործական կարողութիւնները: Ա՛ս ինչ համբերութիւն: Սփիւռքեան ինքնութեան ու ըլլալութեան տագնապ մը անկասկած կայ բոլորիս մէջ, բայց կարելի չէ՞ մեր ստեղծագործական երեւակայութիւնը ազատագրել անոր մտասեւեռումէն ու նեղ, հայ աւանդական, նուիրագործուած սահմանումէն դուրս, ըլլալ ինքզինքը վաւերական ու յարափոփոխ իրաւութեամբ, ինչպէս է սա գունագեղ, արտասովոր, ինքնատիպ ու պարզապէս մարդկային աշխարհը ուր համր, կոյր ու խուլ նախախնամութիւն մը չպրտեր է մեզ: Դիւրին է հարցում մը հարցնելը _ հարիւր հատը տասը գրուշ: Սակայն եթէ կայ պատասխան՝ ատիկա կրնայ գալ, շատ հաւանաբար, «Բաց Նամակ»ի սերունդէն, որուն «Գոց Աչ»ին մէջ պահուած է մեր ապագայի խորհրդաւոր հունտը:

Հանդէսին մնացեալ էջերը հետաքրքրական բովանդակութիւն ունին (սակայն պիտի նախընտրէի որ «Ինքնութեան առաջին սատիճան» գրութենէն պակսէին գանգատները, որոնք միայն կը տկարացնեն խմբագրութեան կորովը - գանգատ հանրութենէն, գանգատ երէց սերունդէն՝ քաջալերանքի պակասին համար: Քիչ մը աւելի ինքնավստահ եւ արհամարհական կեցուածք շատ աւելի օգտակար կ'ըլլայ իրենց, քան ինչ որ հիները կրնան տալ: Անշուշտ «կեցուածք»ը չի բաւեր: Ասոր սկսելու է, բայց մնելու է ապագայի արօսները ինքնեկ հպարտութեամբ, կեանքի ծարաւով, բայց մանաւանդ լուռ աշխատանքի դժան կարգապահութեամբ: Իսկ դառնութիւնը, գանգատը հանրութենէն՝ հողմաղացներու դէմ նիզակ ճօճելէ անդին չանցնիր: Սեւով ճերմակ գրելէ ետք, երկու էջ անդին, շատ գովելի հասունութեամբ ու քաջութեամբ թէ «ինչ որ փոխուած չէ («Բ. Ն.»ի մէջ) ... մեր հաւատքն է գործին հանդէպ, գրականութիւնը քաղաքականութենէ, լոզունգային համակարգերէ, մտային սըրկացումներէ հեռու պահելու, անոր միջոցով մենք մեր ժամանակը բռնելու, զայն արտայայտելու ու ապրեցնելու մըղումը», ալ ի՞նչ պէտք կայ Սարաֆեանի պարտուած մէկ վայրկեանին գրած տըկար տողերուն դիմելու կամ գողածածուկ կերպով յարձակուելու սա ու նա անհատին վրայ: Ազնիւ, հպարտ, մաքուր եւ քաջ մնացէք նոյնիսկ պարտութեան մէջ, բայց մանաւանդ յաղթանակի այս թիւին երեւումին մէջ:

«Բաց Նամակ»ի այս նոր թիւը յաջողուածք է իր պատկերներու պատշաճով, իր քերթողութեան որակով ու իր գրական _ վերլուծական գրութիւններով: Զենք խօսիր իր անբաւարարութիւններուն մասին, որոնց իրենք երիտասարդները շատ լաւ ծանօթ են: Ահա հասցէն – ճաշակեցէք եւ տեսէք:

Open Letter Journal
1208 A, East Lexington Drive
Glendale, CA 91206

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՉԱՐԱՇԱՀՈՒՄ ԵՐԳՈՎ ՈՒ ՊԱՐՈՎ

Բոլոր անոնք որոնք Թիֆլիսի «Հայք» պատանեկան համոյթին Մարտ 19-ի փարիզեան երեկոյթէն բացակայելու բախտը ունեցան, երբեք պիտի չգիտնան թէ ի՛նչ սահմաններու կրնայ հասնիլ մանուկներու չարաշահում կոչուածը: Եւ ըսել որ հայկական երգի, պարի, նուագի ամէնէն անմեղ, ամէնէն սիրելի ազդակները միջոց եղած էին այդ չարաշահումին որուն գլխաւոր դերակատարները երկու - երեք չափահասներ էին ու երկու տասնըեակի չափ պատանիներ: Առաջինները ներկայացան դեկավար, պարագլր, երգերու հեղինակի նման տիտղոսներով. երկրորդները՝ այդ խմբակին ձեռնասուները որոնք վրացական ու հայկական երգերու, պարերու յայտագրով մը Թիֆլիսէն բերուած էին, ո՛չ անշուշտ իրենց հետքերուն վրայ յուսախաբութեան, ընդվզումի ապրումներ ցանելու:

Սակայն ատիկա եղաւ Լիոնի ճամբուն վրայ ԻՒՆԷՍՔՕ-ի փոքր սրահը տրուած իրերայաջորդ երկու ներկայացումներուն արդիւնքը: Մեծ ու պզտիկով պատանեկան խումբ մը վայելելու խանդավառութեամբ հոն փութացողները, շուրջ 300 հոգի, ականատես եղան այն աղաւաղումին որուն գլխաւոր զոհն էին երգիչներու, պարողներու այդ խումբը, ապա երգը, նուագը, բեմադրութիւն եւ գգեստաւորում կոչուածները:

Որակէ, ճաշակէ, գիտութենէ ու հետաքրքրութենէ բոլորովին զուրկ ամբողջութիւն մը այդ անոյշ պատանիները, մանչ ու աղջիկով, վերածած էր ամէնէն աժաննոց զբօսավայրերու ռաբիզ երգիչներուն. անոնք իրենց անզօր հագագներուն վրայ կը բռնանային, այդ երգաձեւին պատշաճ կողկողագին գալարումները արտաբերելու համար, չմոռնալով ընկերացնել յարմար շարժուձեւեր ալ որոնք վայել էին պատանեկան համոյթէ մը չա՛տ տարբեր միջավայրերու. մանաւանդ, յատկապէս պատանուհիներուն ըդգեստաւորումն ալ մեծապէս կը նպաստէր ձայնի, շարժուձեւի այդ միասնութեան:

Տեսած ու լսած չէինք ու ասկէ ետք ալ հաւանօրէն դիւրին -դիւրին չարժանանանք մէկուկէս ժամուան յայտագրի մը ուր մանկական խումբին ընկերանան չորս չափահասներ ու իրենց նուագարաններուն խլացնող աղմուկով անհաւասար պայքարի ելլեն ուժ, տասը, տասներկու տարեկան տղոց երգին հետ: Տեսած ու լսած չէինք նաեւ որ յուսահատ սիրահարի ամենատափակ բառերով յօրինուած վիշտը երգեն նոյն մանչուկները, աղջնակները, վանկերու կերկերուն երկարաձգումներով: Հաւանօրէն շատեր չգիտցան թէ պէտք էր տխրի՞լ, թէ խնդալ, տեսնելով մատ մը մանչուկներու «չես գալիս, յիշում եմ անցեալըս ու լալիս»ի նման վշտալի հառաչանքները: Նոյն էր պարագան թրքական գինետուներու ծանօթ երգի մը որ հայերէն նոյն անիմաստ բառերով կ'արժանանար հայ պատանիներու ձայնին ու չունչին, ԻՒՆԷՍՔՕ-ի բեմին վրայ...: Ու որպէս յարմարագոյն վերջաբան այս տխուր բարեկենդանին, անոնք երգեցին «Հայ ենք մենք, Հայ էք դուք»ի նման այլանդակութիւն մը որ անպայման կոչուած էր սրահին խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցնելու, քանի որ ապահովաբար մինչեւ Թիֆլիսի այդ անկիւնը հասած է լուրը թէ Սփիւռքի Հայը կարօտի անսպառ իր պաշարով հալած իւղի պէս կը կլլէ ամէն բան որ կու գայ Արարատի փէշերէն, կամ վերջապէս այդ կողմերէն:

Ընդվզումին, այլայլումին ենթախորքին վրայ այդ երեկոյթէն մնաց գութի խոր զգացում մը Թիֆլիսցի պատանիներուն ա՛յս տեսակի չարաշահումին դէմ. ու որպէս սփոփանք՝ երեւոյթը ուր նոյն պատանիները ծափերով քաջալերելու տըրամադրութենէն աւելի մեծ էր ներկաներուն սրահէն հեռանալու անհամբերութիւնը:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Թիւ 9–10, Սեպտեմբեր _ Հոկտեմբեր 1998
Անթիլիաս, Լիբանան

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

200 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ՝ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Կլէնտէյլի «Ռոյալ Փալաս» սրահին մէջ, Մարտ 14-ին, տեղի ունեցած է Հայ Կաթողիկէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կազմակերպած ճաշը, որուն մասնակցած են 350 հոգի։ Բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Բարսեղ Գարթալեան։ Համայնքին ժողովրդապետը՝ Հ. Ռաֆայէլ Մինասեան, շնորհակալութիւն յայտնած է ներկաներուն, որոնք միշտ զօրավիգ եղած են իրեն եւ համայնքին եւ որոնց ազնիւ վերաբերմունքին շնորհիւ իրականութիւն կը դառնայ 1700-ամեակին առթիւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի անունով նոր եկեղեցւոյ կառուցումը։ Ապա բեմ հրաւիրելով օրուան հովանաւոր եւ եկեղեցւոյ բարերարներէն Տէր եւ Տիկին Տիմիթրի եւ Թամար Տիմիթրին, անոնց յանձնած է Յովհաննէս-Պօղոս Բ. Պապի օրհնութեան Գիրը, ինչպէս նաեւ Կաթողիկէ Հայոց Կաթողիկոս-Պատրիարք Յովհաննէս-Պետրոս ԺԸ. Գասպարեանի օրհնութեան Գիրը եւ շքանշանը։ Ընծայուած պատիւէն յայտնապէս յուզուած, բարերար ամոլը 100 հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը կատարած է եկեղեցւոյ կառուցման ֆոնտին։ Հ. Ռաֆայէլ Մինասեան բեմ հրաւիրած է նաեւ Լիբանանի աւագ հիւպատոս Ժըպրան Սուֆանը, որ քառամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտելով պիտի վերադառնար Լիբանան։ Այս առթիւ աւագ հիւպատոսին յանձնուած է յուշատախտակ մը, ի գնահատութիւն հայ գաղութին հետ անոր գործակցութեան։ Այնուհետեւ ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ եղած են նուիրատուութիւններ, որոնց գումարը հասած է 200 հազար տոլարի։

***

ԴՐՈՅԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՂԵԿԱՎԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԱԾ Է 75 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐ

Կլէնտէյլի «Պրէնտվիւ Գոլեքշըն» սրահին մէջ, Մարտ 14-ին, տեղի ունեցած է հանգանակութեան ճաշ մը, ի նպաստ Երեւանի մէջ Դրոյի անունով հիմնուելիք Ղեկավարման Հիմնարկին։ Ներկայ եղած են Թեմին զոյգ Առաջնորդները, Հայաստանի աւագ հիւպատոսը, Դրոյի ընտանիքը եւ 200 հոգի։ Հանդիսութիւնը վարած է Մաքօ Մկրտիչեան։ Խօսք առած են Վահիկ Գիւրջեան։ Քրիստափոր Բագրատունի, տօքթոր Վարդիթեր Կոճոլոդեան-Յովհաննէսեան, աւագ հիւպատոս Արմէն Մելքոնեան եւ Դրոյի որդին Մարտիկ Կանայեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։ Ձեռնարկը հովանաւորած է Սաքօ Մարտիրոսեան։ Եղած նուէրներէն գոյացած է 75 հազար տոլար։

***

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Փասատինայի Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 13-ին, նշուած է արձակագիր Ստեփան Ալաջաջեանի ծննդեան 75-ամեակը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ։ Յայտագիրը վարած է Նունէ Աւետիսեան։ Հանդէս եկած են Գագիկ Խոջասարեան, «Լարք» երաժշտանոցի պատանեկան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վաչէ Պարսումեանի, գրող Պերճ Զէյթունցեան, Լիլիա Մելքոնեան (պար), Անահիտ Շահնազարեան եւ Ռազմիկ Մանսուրեան (երգ)։ Կատարուած է գինեձօնը հեղինակին նոր հրատարակած «Ճամբեզրի վրայ» գիրքին, զոր ներկայացուցած է Տիգրան Ոսկունի։ Գինեձօնի արարողութիւնը վարած է Գրիգոր Շէնեան։ Կարդացուած են շնորհաւորական գիրեր, ստացուած կազմակերպութիւններէ եւ դէմքերէ։ Յոբելեարին շնորհակալութեան խօսքը փոխանցած է Յակոբ Պօղոսեան։

***

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 95-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կլէնտէյլի «Հայ Սքուլ»ի սրահին մէջ, Մարտ 6-ին, տեղի ունեցած է Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 95-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ եղած են 1300 հոգի։ Յայտագրի առաջին բաժնին 65 հոգինոց սէնֆոնիք նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Հենրիկ Անասեանի, մեկնաբանած է Խաչատրեանի «Սպարտակ» եւ «Գայեանէ» բեմապարէն հատուածներ։ «Սիփան» երգչախումբը մեկնաբանած է Խաչատրեանէն քանի մը երգեր, զորս երգչախումբի եւ նուագախումբի համար մշակած է ղեկավարը՝ Հենրիկ Անասեան։ Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած է Խաչատրեանի ջութակի քոնչերթօն, որուն մենանուագը կատարած է Արմէն Անասեան։ Վերջին բաժնին կատարուած է Արամ Խաչատրեանի յիշատակին նուիրուած Հենրիկ Անասեանի «Ճանապարհ» գործին առաջին ունկնդրութիւնը։ Նուագախումբը ղեկավարած է հեղինակին որդին Արմէն Անասեան։ Հանդէսը կազմակերպուած է Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Մարտիրոս Իսկէնտէրեանի։

***

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹԻԻ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ Ի ՆՊԱՍՏ ՃԱՇԸ

Օրէնճ Քաունթիի «Ղուկասեան» սրահին մէջ, Փետրուար 27-ին, տեղի ունեցած է ճաշ-պարահանդէս մը, ի նպաստ Նոր Հայ Կեդրոնի մը կառուցման։ Ներկայ եղած են 325 հոգի։ Խօսք առած են Հրանդ Քհնյ. Երկեան, հոգաբարձութեան ատենապետ Սարգիս Եկէնեան եւ «Արմէն Գարօ» Կոմիտէի ներկայացուցիչ Արամ Մատէնլեան, որ յուշատախտակ մը յանձնած է Տէր եւ Տիկին Ջոհրապ Ղազարեանի, որոնք ի նպաստ Կեդրոնին նուիրած են 150 հազար տոլար։ Ծրագրական յանձնախումբին խօսքը փոխանցած է Արա Փափազեան։ Եղած նուէրներէն գոյացած է 70 հազար տոլար։

***

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կլէնտէյլի հանրային գրադարանին մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունեցած է «Ասպարէզ»ի «Գրական էջ»ի հերթական հանդիպումը, զոր վարած է Վահագն Մկրտիչեան։ Բանաստեղծուհի Անահիտ Երեմեան կարդացած է իր քերթուածներէն նմոյշներ։ Բանաստեղծուհիին գործը վերլուծած է Գրիշ Դաւթեան։ Խօսք առած են Գէորգ Քրիստինեան, Գարուշ Հայրեանց, Նորայր Ադալեան եւ Գրիշա Դարբինեան։

***

«ԴԱՒԹԵԱՆ-ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մոնթեպելլոյի «Բաղրամեան» սրահին մէջ, Մարտ 6-ին, տեղի ունեցած է Թեհրանի «Դաւթեան-Մարիամեան» վարժարանի շրջանաւարտներու հանդիպումը։ Շրջանաւարտները 12 տարի առաջ Լոս-Անճըլըսի մէջ հիմնած են «Դաւթեան-Մարիամեան» կրթական հաստատութիւնը, որ շրջանի հանրային 17 դպրոցներու մէջ, օրուան կանոնական ժամերէն ետք, 1000 հայ աշակերտներու կը ջամբէ հայկական դաստիարակութիւն, սորվեցնելով մայրենի լեզու եւ պատմութիւն։ Խօսք առնելով առաջնորդ Մուշեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան, հաստատութեան ատենապետ Ռուբէն Գիւրջեան եւ Օննիկ Հայրապետեան, գնահատած են տարուած աշխատանքները։

***

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԱՀԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 7-ին, իր մահկանացուն կնքած է դերասան եւ արտասանող Յարութիւն Գաբրիէլեան։ Նոյն օրը, երեկոյեան ողբացեալը կազմակերպած էր յիշատակի երեկոյթ մը, նուիրուած «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբի բեմադիր Ժորժ Սարգիսեանի։ Մինչ 450 հանդիսականներ հաւաքուած սրահին մէջ կը սպասէին վարագոյրի բացուելուն, Յարութիւն Գաբրիէլեան կ'իյնայ սրահին մէկ անկիւնը եւ կը կնքէ իր մահկանացուն։ Ծնած էր Պէյրութ, մաս կազմած «Լեւոն Շանթ» եւ ապա «Գասպար Իփէկեան» թատերախումբերուն։ 1986-ին փոխադրուելով Լոս-Անճըլըս, հոն եւս կազմակերպելով արտասանական երեկոյթներ, ներկայացուցած է Զարիֆեանի, Օտեանի, Զարենցի, Թումանեանի, Պարոնեանի, Սիամանթոյի, Ռ. Սեւակի գործերը։

ԼՐԱՏՈՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳՈՔԻՆԻՈՅ (Յունաստան) «Զաւարեան» Կեդրոնին մէջ, Մարտ 15-ին, տօնուած է «Ազատ Օր»ի 55-րդ տարեդարձը։ Օրուան նախագահն էր Սերգօ Մինասեան որ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ հրաւիրած է ներկաները յարգելու «Ազատ Օր»ի ընտանիքի անդարձ մեկնած անդամները։ Խօսք առած են Յարութիւն Միքիկեան եւ «Ազատ Օր»ի խմբագիր՝ Յովսէփ Պարազեան։ Տեսերիզով մը ներկայացուած է թերթին անցեալն ու ներկան։ Այս առթիւ յուշատախտակներ շնորհուած են տասնեակ տարիներ «Ազատ Օր»ի աշխատակցած եւ անդարձ մեկնած անձերու ու յանձնուած անոնց հարազատներուն։ Փակման խօսքը արտասանած է նախագահը։

***

ԱԹԷՆՔԻ Ինթէրքոնթինանթալ պանդոկի մէկ սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը տօնած է «Կնոջ Օր»ը։ Բացման խօսքը արտասանած է Շրջ. վարչութեան ատենապետը՝ Լիզա Աւագեան որ հակիրճ պատմականը ըրած է Օրուան ստեղծման եւ նպատակին։ Օրուան դասախօսն էր Տիկին Մարիէթա Եանաքու-Քուցիկու, երեսփոխան եւ նախկին նախարար որ ներկայացուցած է կնոջ դերը ու անոր արձանագրած նուաճումները։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։

***

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, Փետրուար 3-ին, օգտուելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսի ներկայութենէն (հրաւէրով Ս. Գրոց ընկերութեան) Ազգային Վարչական Ժողովը կազմակերպած էր «Վահրամ Իւթիւճեան» սրահի պաշտօնական բացման հանդիսութիւնը։ Կաթողիկոսական փոխանորդ Վարուժան Եպիսկ. ողջունած է Հայրապետը, բացատրած թէ ինչու կառուցուած է այս սրահը եւ ի՞նչ կ'ակնկալէ ժողովուրդէն։ Խօսք առնելով, Արամ Ա. իր գնահատանքը յայտնած է Ազգային Առաջնորդարանին կողմէ իրագործուած այս գեղեցիկ ծրագիրին։ Նոյն օրը բացումը կատարուած է Երեւանի Մկրտչեան պատկերասրահի գեղարուեստական հաւաքածոյի ցուցահանդէսին։ Փետրուար 4-ին, Հայրապետը այցելած է վերջերս հիմնովին վերանորոգուած Լառնաքայի Ս. Ստեփանոս Եկեղեցին եւ անոր կից Ազգային Նարեկ վարժարանը։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Պոլսահայ Միութեան Հինդլըեան սրահին մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունեցած է ՄԷԿ-ի աւանդութիւն դարձած ամսուան առաջին չորեքշաբթիներու դասախօսութեանց երկրորդը։ ՄԷԿ-ի ատենապետ՝ Վահէ Քէթլի երեկոյթը բանալով ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ «Ապագայ»ի խմբագիր՝ Արսէն-Նուպար Մամուրեան, որու նիւթն էր՝ Արփիար Արփիարեանի յախուռն ու կռուող նկարագիրը, որ պատճառ եղած էր իր կեանքին անօրինակ վերիվայրումներուն, բանտարկութեան, մինչեւ իսկ երեցս մահափորձի ենթարկուելուն եւ երրորդին կեանքն իսկ վրայ տալուն։ Մանրամասն անդրադարձած է անոր կենսագրութեան եւ գրական վաստակին։

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

«Անգլիացին» ի տես Քրիսթոֆի միջամտութեան «ցտեսութիւն Աստղիկ» ըսաւ եւ հեռացաւ, գոհ թերեւս որ ստիպուած պիտի չըլլար ընկերակցիլ կաղ աղջկան մը եւ առաջնորդել զայն մինչեւ իր բնակարանը։

– Ուրեմն ձեր անունը Աստղիկ է, ըսաւ Քրիսթոֆ։ Մինչեւ հիմա գաղտնիք մըն էր այդ ինծի համար։

– Բնաւ հարցուցած չէիք։

– Չեմ գիտեր. թերեւս իրաւունք ունիք. կիները միշտ իրաւունք ունին։ «Աստղիկ», աղուոր կը հնչէ։

Աղջիկը հագած էր լազուարթ շրջազգեստ մը. հոլանի թեւեր։ Ըղձայարոյց լեցուն թեւեր ունէր Աստղիկ. առաջին օրէն գրաւած էին Քրիսթոֆի ուշադրութիւնը։

Քրիսթոֆ աղջկան ձախ կողմը անցաւ.

– Կռթնեցէք ինծի, վար չիյնաք, ըսաւ։

Եւ անմիջապէս մարզիկի իր հուժկու ափերուն մէջ սեղմեց աղջկան աջ թեւը եւ այսպէս, երկու մարմինները իրարու հպած, անցան դիմաց, պարտէզը։ Աստղիկին ձախ ձեռքին մէջն էր կօշիկին կրունկը։

– Կեցէք վայրկեան մը հոս, բերեմ մեքենան, երթանք կօշկակարին։

Աստղիկ վարանեցաւ։ Հետեւէ՞ր տղուն թէ ոչ։ Գոհ էր որ այր մը կ'ուզէր ծառայել իրեն, բայց վախ ալ կար իր միտքին մէջ. մինչեւ ո՞ւր կրնային երթալ իր յարաբերութիւնները այս ֆրանսացի տղուն հետ։ Ինչե՞ր կրնար երեւակայել Արաքսի «մօրաքոյրը» եթէ գիտնար...

Չկրցաւ բան մը ըսել Քրիսթոֆին, մնաց ծառին տակ, մինչ տղան կերթար դէպի իր մեքենան։

Քանի մը վայրկեան վերջ, երկու երիտասարդները կօշկակարի մը կրպակն էին։ Շուտով Աստղիկին կրունկը վերագտաւ իր տեղը։ Աղջիկը չթոյլատրեց որ Քրիսթոֆ վճարէ։

Հեծան վերստին մօթօսիքլէթին վրայ։ Աստղիկ նորէն անցուց թեւերը տղուն մէջքին շուրջ։

Օդը արեւոտ էր. գնացքին յարուցած հովը հաճելիօրէն կը փայփայէր աղջկան այտերը, մազերը։ Այդ տարիներուն գլխու սաղաւարտը պարտադիր չէր քաղաքին մէջ։

Քրիսթոֆ բռնեց Էյպէնի ճամբան։ Երբ Աստղիկ նկատեց այդ, պոռաց տղուն ականջին.

– Բայց իմ բնակարանս այդ կողմը չէ։

Տղան լսեց թէ ոչ, Աստղիկ չգիտցաւ։ Քրիսթոֆ կը մնար անտարբեր եւ կը շարունակէր նոյն ճամբէն. Աստղիկ վերըստին պոռաց։ Երիտասարդը հասկցաւ որ իր վարմունքը անխոհեմ էր։ Կեցուց մեքենան շուրջ հարիւր մեթր անդին, ճամբու եզրին, ցարասիի մը տակ։

– Ի՞նչ կ'ըսէիք, Աստղիկ։

Առաջին անգամն էր որ աղջկան անունը կուտար խօսակցութեան մը մէջ։

Լսել իր անունը այդ պահուն տղուն բերնէն, մեղմիկ գոհունակութիւն մը համակեց Աստղիկին էութիւնը։

– Ո՞ւր կը տանիք զիս, հարցուց հանդարտօրէն, ես պէտք է տուն երթամ, արդէն ուշ մնացի։

– Կը տանիմ ձեզի ձեր բնակարանը, բայց նախ կ'ուզէի որ միասին կարկանդակ մը ուտենք, Էյպէնէ անդին, բարձունքին վրայ, փոքր սրճարան մը կայ, երթանք հոն, համեղ կարկանդակ ունին. իրենք կը պատրաստեն. Tarte maison !

– Այդ կարելի չէ, ուշ է։

– Մի մերժէք, զիս դժբախտ պիտի ընէք. գթացէք... խնդրեմ...

Քրիսթոֆի խօսքերուն մէջ թէ յուզում կար եւ թէ հեգնանք։ Ու այդպէս, այդ պահուն, սովորականէն դուրս համակրելի էր տղուն դէմքը։ Աստղիկ չպատասխանեց։ Քրիսթոֆ մեկնարկ տուաւ մեքենային։

Քանի մը վայրկեան յետոյ երկու երիտասարդները նստած էին գիւղական սըրճարանի մը մէջ, գիւղական բայց մաքուր, պատերը զարդարուած իւղանկարներով՝ լեռնային տեսարաններ։

– Մայրս կը սիրէ նկարել, ըսաւ ծառայող աղջնակը, մինչ Աստղիկ կը դիտէր երկու պաստառները որոնք պատսպարուած էին ապակիով։

Կարկանդակը իսկապէս համով էր։

– Կ'ուզէ՞ք հատ մըն ալ, առաջարկեց Քրիսթոֆ երբ վերջացուցին առաջին բաժին մը։

– Շատը չատ է, որոշեց Աստղիկ, չափազանցելը կը վնասէ։

– Մոռցայ ձեզի ըսելու, բայց թերեւս արդէն տեղեակ էք։ Ձեր հայրենակիցին դիազննութիւն կատարուած է. եզրակացութիւն՝ անձնասպան եղած է գետը նետուելով։ Անկասկած գաղտնիք մը ունէր։

(Շար. 15)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԷՆ – Թ'էթիէն Պ. Հայկազ Աստուրեան 500 Ֆր.:

***

ՓԱՐԻԶ. – Լիզ Նազարեան 1000 Ֆր.:

(Շար. Ա. էջէն)

Արեւելեան Ցեղասպանական կուսակցութիւնը (ՀԱՑԿ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆ - ՊԼԱՆԻ փապուղիին հրդեհը որ ամբողջովին կարելի չէր եղած մարել 48 ժամ ետք, այսինքն Մարտ 26-ին, շատ աւելի մեծ աղէտ մը պատճառած է քան ինչ որ կը կարծուէր: Արդէն 30 մեռեալի խօսք կար, բայց, հաւանաբար այդ թիւը վերջնական չըլլար, քանի ծուխին ու մուխին մէջ դեռ կմախքներ կը յայտնաբերուէին եւ անհետացած զբօսաշրջիկներ կային:

ՎՐԱՍՏԱՆ, Եւրոպայի Խորհուրդի 41-րդ անդամը դարձաւ, Նախարարներու Խորհուրդի որոշումով, հրապարակուած Մարտ 25-ին, Սթրազպուրկ, յատուկ զեկոյցով: Հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 27-ին, Շվարնածէի ներկայութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ գլխաւոր թշնամիներէն իսլամապաշտ Մէթին Քափլան Մարտ 25-ին ձերբակալուած է Քէօլնի մէջ: Գերմանիա ապաստանած այս ծայրայեղականը տարիներէ ի վեր գործունէութիւն կը ծաւալէր Թուրքիոյ Հանրապետութեան դէմ: Գերմանիոյ գլխաւոր դատախազութեան կողմէ կ'ամբաստանուի այդ երկրին մէջ ահաբեկչական խմբակ կազմաւորելու, իր ընդդիմադիրները սպաննելու, հետեւորդները Թուրքիոյ դէմ արարքներու մղելու յանցանքով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 25 / 26)

ԳԽԱրՔՄ ի–ն ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարտ 25-ին տեղի ունեցած մամլոյ ասուլիսի ընթացքին ԳԽԱրՔՄ ի կուսակցութեան ղեկավար Ալ. Աղամալեան յայտնած է թէ խորհրդարանական ընտրութիւններուն յատուկ ընտրացուցակով չեն մասնակցիր, այլ զօրավիգ կ'ըլլան մեծամասնութեան ընտրակարգով մասնակցող իրենց անդամներուն: Այսպէս, իրենց թեկնածութիւնները առաջադրած են Աղասի Արշակեան, Դմիտրի Աթրաշեան, Ռոպէր Շամիրեան եւ ուրիշներ: Իսկ Ռաֆայէլ Ղազարեան որոշած է չմասնակցիլ: ԳԽԱրՔՄ ի-ն դաշինք կնքած է ՍԻՄ-ի եւ «Ազգ. միաբանութեան» հետ:

***

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼԸ ԽՈՅՍ ՏՈՒԱԾ ԸՆԿԵՐԱՑՈՂ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մարտ 23-ին, Արարատի մարզի Ա. աւանի դատարանէն մայրաքաղաքի բանտը փոխադրութեան ընթացքին խոյս տուած է ամբաստանեալ Վաչագան Դաղայեան՝ աւելի ծանօթ «Փելէ» ծածկանունով, որ կը մեղադրուի մեծ գումարներու յափշտակութեամբ եւ վարկերու վճարումներու զեղծարարութեամբ: Ձերբակալուած են միլիցիայի աշխատակիցներ Վաչագան Թաւաթելեան, Վոլոդիա Պաղտասարեան ու Ռոպէր Ղազարեան որոնք փախուստի պահուն կ'ընկերանային ամբաստանեալին եւ որոնց մեղսակցութեան շնորհիւ է որ այս վերջինը յաջողած է խոյս տալ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. – ՖՐԱՆՍԻ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ ՓԱՐՔ ՏԸ ՇՈՒԱԶԻ

Կիրակի, Մարտ 28-ին Շուազիի Փլէն Նոր մարզադաշտին վրայ, ժամը 15.30-ին Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի ներկայացուցչական խումբը ճակատագրական մրցում մը կը խաղայ ընդդէմ իր խմբակի առաջատար Մէզոն Պէնֆիքայի, որ անպարտ է ներկայիս: Այս մրցումէն առաջ, ժամը 13.45-ին կը պայքարին երկու խումբերու պահեստիները: Նոյն առեն, նոյն վայրը կը խաղայ նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի պատանիներու խումբը Փիւթոյի դէմ, քոմի դաշտը:

Այս մրցումներուն կը հրաւիրուի Հայութիւնը՝ մեծ թիւով, որու քաջալերանքին կարիքն ունին հայ երիտասարդները:

Շ. Ո.

Coordination pour la Reconnaissance du Génocide Arménien de 1915

Communiqué de Presse

La Conférence des Présidents a décidé, le 24 mars, de ne pas inscrire à l'ordre du jour des travaux du Sénat la proposition de loi reconnaissant le génocide arménien de 1915, adoptée à l'unanimité le 29 mai 1998 à l'Assemblée nationale.

Seule, Hélène LUC, Présidente du groupe Communiste Républicain et Citoyen, Claude ESTIER, Président du groupe Socialiste, Jean-Claude GAUDIN (RI), Guy ALLOUCHE (PS), vice-présidents du Sénat et Philippe MARINI (RPR), se sont exprimés en faveur de l'inscription.

La Communauté française d'origine arménienne tient à exprimer sa profonde indignation pour cette attitude de refus qui prive les Sénateurs du droit de s'exprimer sur une proposition de loi dont le gouvernement, à l'Assemblée nationale, avait pris l'engagement solennel de conduire le processus législatif jusqu'à son terme.

Ce refus est d'autant plus choquant qu'il résulte de la pression exercée par Hubert VEDRINE, Ministre des Affaires Etrangères, une pression inqualifiable également exprimée au nom du Président de la République, et cela en totale contradiction avec les prises de position du même gouvernement.

Il est inconcevable en effet de prétendre vouloir bâtir une «politique de paix» et «de réconciliation des peuples» en cédant aux chantages exercés par la Turquie, client très aléatoire d'armes et d'engins de combat dont l'utilisation contre la minorité kurde ne saurait faire aucun doute.

Les citoyens français d'origine arménienne, s'estimant bafoués dans leur dignité, exigent de la Conférence des présidents, qu'elle reconsidère sa position.

Ils sauront, dans les jours et mois à venir, mobiliser toutes leurs énergies pour convaincre les plus hautes autorités de l'Etat et la majorité sénatoriale d'agir afin que l'image internationale, hélas ternie, de la France soit restaurée.

Paris, le 25 Mars 1999

ՓԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ի նպաստ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, Ապրիլ 17, ժամը 20.30-ին կը մասնակցի

ՄԱՐԹԷՆ ԵՈՐԿԱՆՑ

կազմակերպութեամբ՝ Վարժարանին Ծնողաց Միութեան

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով Պ. Տէմիրի

01 - 49 - 36 - 10 - 43

Soirée Dansante

SAMEDI 17 AVRIL

à 20 heures 30

avec

Marten YORGANTZ

SALLE

"CHARLES AZNAVOUR"

d'ARNOUVILLE-LES-GONESSE

Réservations :

01. 49. 36. 10. 43

(M. Demir)

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Կիրակի, Մարտ 28

Պատարագ ժամը՝ 10.30-ին:

Դոնրացէք ժամը՝ 16.30:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Կիրակի, Մարտ 28

Պատարագ ժամը՝ 10.30-ին:

Դոնրացէք ժամը՝ 16.30-ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ

«LES DIAMANTAIRES» ճաշարանին մէջ

60, rue La Fayette, Paris 9e

(M° Cadet)

Հաւկթախաղ – վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Աւագ Երեքշաբթի, Մարտ 30

Ցիշատակ տասը կուսանաց:

Ժամը 16.30-ին ժամերգութիւն կը կատարուի:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Երեքշաբթի, Մարտ 28

Ցիշատակ Տասն Կուսանաց, ժամը 17-ին ժամերգութիւն կը կատարուի:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Երեքշաբթի, Մարտ 30

Ժամերգութիւն ժամը 16.30–ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Բիւզանդ մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեանի եւ իր զաւակներուն, ինչպէս նաեւ՝ Գույումճեան ընտանիքներուն իրենց եղբօր, հօր, ազգականին՝ Ակնունի Գույումճեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

SIRET : 571 027 317 000 15

Commission Paritaire : N° 55935

150 Ancienne route de Beaujeu - GLEIZE BP 421

69653 Villefranche sur Saône

Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

Voyage à la découverte de l'ARMENIE et du KARABAGH avec l'UGAB

ARMENIE du 13 au 20 mai

Extension au KARABAGH du 20 au 24 mai

Un voyage-émotion qui séduira tous ceux qui désirent découvrir ou mieux connaître l'Arménie

7 jours ARMENIE : 6 965 F

12 jours ARMENIE & KARABAGH : 9 465 F

tous frais (pension complète, visa, taxe d'aéroport...) inclus

Contact : Arévik MARTIROSSIAN

UGAB — 11, Square Alboni — 75016 PARIS

Tél. : 01 45 20 03 18 — Fax : 01 40 50 88 09.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 30
MARDI
30 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 19.607 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 74e ANNEE — N° 19.607

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

ՔՈՍՈՎՈՅԻ ՄԷՋ ՋԱՐԴ, ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ ԵՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կը թուի որ ՕԹԱՆ-ի գործողութիւնները ճիշդ հակառակ արդիւնքը կուտան, գոնէ առ այժմ: Նպատակն էր փրկել Քոսովոյի Ալպանացիները, պաշտպանել զիրենք: Մինչ ի՞նչ կը պատահի, Սերպերը անխնայ կը ջարդեն, ցեղային մաքրագործումի կը դիմեն եւ բռնի տեղահանութեան: Այլ խօսքով եւ այս ընթացքով Քոսովոյի համար ոչ ինքնավարութեան, ոչ ալ անկախութեան հարց պիտի մնայ, քանի Ալպանացի պիտի չմնայ Քոսովոյի մէջ: Աւելի քան 50 հազար հոգի աքսորի ճամբաները բռնած է, 20 հազար հասած են Ալպանիա, որ Եւրոպայի ամէնէն աղքատ երկիրն է եւ օգնութիւն կ'ուզէ: Միւս կողմէ, նաեւ այն Սերպերը որոնք դէմ էին Միլոշեւիչի, այսօր համախմբուած են անոր շուրջ: Այս ալ, երկրորդ ձախողած նպատակը, քանի աւելի քան երբեք ամրապնդուած է մենատէրին դիրքը:

Հինգ օր է որ ՕԹԱՆ անխնայ կը ռմբակոծէ: Մարտ 29-էն, որոշուած էր Ա.էն անցնիլ Բ. հանգրուանին. այսինքն հարուածել սերպ զօրաբաժինները: Մինչ այդ, Սերպերը աւելի քան երբեք միակամ են: Ամերիկայի, Եւրոպայի դէմ ցոյցերը կը բազմանան ամէն կողմ: Պելկրատի մէջ վար առնուած է Ֆրանքեւսերպ բարեկամութեան նուիրուած յուշարձանը: Մինչ ռումբեր կը տեղան, Կիրակի, Մարտ 28-ին, սերպ երիտասարդութիւնը բացօթեայ ռոք նուագահանդէս մը տուած է Պելկրատի կեդրոնը աղաղակ կարդալով ՕԹԱՆ-ի: Շաբաթ օր, ջախջախուած էր ամերիկեան էֆ - 117 կատարելագործուած օդանաւ մը, որու կարեւորագոյն յատկանիշն էր չյայտնաբերուիլ ռատարներէ: Սերպերը կը պարծենան որ վար առած են օդանաւը, հեգնանքով ալ աւելցնելով՝ «ներողութիւն, չէինք նկատած որ անտեսանելի է», մինչ Ամերիկացիք արկածի կը վերագրեն պատահածը: Փրկուած է օդաչուն:

Ռուսաստան, մինչ խստօրէն կ'ընդդիմանայ այս պատերազմին, բայց, շատ բան չի կրնար ընել: Իր բանաձեւը դադրեցնելու համար ռմբակոծութիւնները միայն երեք ձայն տուաւ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին (իր, Չինաստան եւ Նամիպիա): Մոսկուայի քաղաքապետը բառերը չի ծամծմեր: Իրեն համար, Եւրոպայի Վիէթնամն է եւ Քոսովոն ալ ռազմափորձի դաշտ մը ՕԹԱՆ-ի համար: Ինչո՞ւ, կ'ըսէ, ամէն ինչ կեդրոնացած է Քոսովոյի վրայ եւ ոչ՝ Թուրքիոյ, ուր Քիւրտեր ջարդուած են. ինչու չռմբակոծեցին Ռուսաստանը երբ կը պատերազմէր Չեչենիոյ դէմ, որովհետեւ Քոսովոն ռազմափորձի շրջան մըն է: Մոսկուայէն աքսորուեցաւ ՕԹԱՆ-ի ներկայացուցիչը: Ռուսաստանէն երեք դիւանագէտներ Պելկրատ մեկնեցան խորհրդակցելու համար Միլոշեւիչին հետ: Բայց, այս վերջինը անզիջող կը մնայ: Ընդհ. կարծիքն այն է որ այս գործողութիւնները իրենց նպատակին չեն կրնար հասնիլ, քանի որ նման ռմբակոծութիւններէ ետք, հարկ է ցամաքային գործողութիւններու ձեռնարկել, ինչ որ չէր նախատեսուեր: Եւ ոչ ոք կրնայ պատասխանել սա պարզ հարցումին.- Ի՞նչ պիտի ըլլայ, երբ Միլոշեւիչ տեղի չտայ:

– Քոսովոյի գաղթականներու վիճակը ահաւոր է: Կը հասնին Ալպանիա, բայց նաեւ Մոնթենեկրօ, Մակեդոնիա եւ Թուրքիա: Ինչ որ կը պատմեն կը յիշեցնէ 1915-ի տեղահանութիւնը: Սերպ ոստիկանները կը գտնեն այրերը, կիներն ու երախաները, կը սպառնան ու կը հրահանգեն մեկնիլ, կրակի կուտան տուները, թալանի կուտան ամէն ինչ, կը սպաննեն այրերը եւայլն, եւայլն: Այլեւս ամէն ոք կը համոզուի որ ՕԹԱՆ ռազմագիտական մեծ սխալ մը գործեց, զոր անշուշտ չուզեր ընդունիլ: Միակ արդարացումն այն է որ եթէ նոյնիսկ այս յարձակումները չըլլային, Սերպերը պիտի ջարդէին ու մաքրէին:

– Զանազան քաղաքներու մէջ ցոյցեր եւ միջադէպեր կան: Փարիզ ալ, Սերպերը ցոյց մը ըրին ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, փամփուշտներ նետելով շէնքին վրայ: Հոս հոն կը բազմանան նման ցոյցեր եւ լոզունգներն ալ չեն պակսիր: Օրինակ ՕԹԱՆ կամ ՆԱԹՕ (ըստ անգլերէնին) Հիւսիսային - Ատլանտեանի ահաբեկչական կազմակերպութիւն (Օրկանիզասիոն Թերորիստ տը լ'Աթլանթիք Նոր):

***

Օրէ օր բողոքներն ու դատապարտումները կը բազմանան: Սըր Մայքըլ Ռոզ, անգլիացի զօրավարը, որ նախկին հրամանատարն էր Պոսնիոյ խաղաղութեան ուժերուն կ'ըսէ թէ ՕԹԱՆ սխալած է իր ռազմավարութեան մէջ, որովհետեւ ելք չկայ առանց ցամաքային միջամտութեան: Ուրիշ անգլիացի մը, որ դասատու է Եւկոսլաւիա կ'ըսէ թէ («Լիպերասիոն», Մարտ 29) ՕԹԱՆ-ը յաջողեցաւ չորս օրուան մէջ, ինչ որ Միլոշեւիչ տասը տարիէ կը փորձէր՝ համախմբել Սերպերը հաւաքական դատի մը շուրջ եւ ամրապնդել ազգային զգացումը:

Կիրակի, Մարտ 28-ին, «Գանալ Փլիւս»ի Գարլ Զերոյի «Լը վռէ ժուրնալ» յայտագրին շատ խօսուեցաւ այս մասին եւ շեշտուեցաւ Թուրքիոյ գործած հալածանքներն ու ջարդերը Քիւրտերու դէմ, բայց, հոն ՕԹԱՆ-ը ոչինչ կ'ընէ քանի Թուրքիա իր անդամն է, ապա ռազմագիտական դիրք կայ Թուրքիոյ:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ռուսաստանի Անգարայի դեսպանը Ա. Լեբեդեւ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է ՕԹԱՆ-ի Քոսովոյի միջամտութեան ու իր երկրին կեցուածքին մասին: Ան ըսած է թէ շատ սխալ է Թուրքիոյ վարչապետին մօտիկ շրջանակին արժեւորումը թէ Ռուսաստան կորսնցուցած է նախկին հզօրութիւնը: Լեբեդեւ շեշտած է.«Եթէ վարկաբեկիչ այս նկատումներով կ'ուզեն Ռուսաստանի համբերութիւնը փորձել, ատիկա կը նշանակէ թէ կրակի հետ կը խաղան: Ատոր հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ ամէն բան կ'աւարտի աղէտով մը ուր փաստը կը տրուի Ռուսաստանի մեծութեան»:

Ռուսաստանի դեսպանը ըսած է նաեւ թէ ՕԹԱՆ-ի յարձակումին բուն թիրախը իր երկիրն է ու ԱՄՆ կ'ուզէ ապացուցել տալ որ աշխարհի միակ տիրակալն է: Սակայն Ռուսաստան ունի անհրաժեշտ ուժը ցոյց տալու թէ ատիկա իրականութիւն չէ: Լեբեդեւ Քոսովոյի խնդիրը առիթ մը կը նկատէ ԱՄՆ-ու համար իրենց նոր զինամթերքը փորձելու, ինչպէս ըրած էին Իրաքի մէջ: Կ'ըսէ թէ իրենք ալ ունին նոյն զինամթերքը որուն անխորհուրդ գործածութիւնը կրնայ առաջնորդել հետեւանքներու որոնք ոչ ոքի համար ցանկալի են:

ԵՒՐՕ-2000

Ե Ւ Ր Ո Պ Ա Յ Ի
Ա Զ Գ Ե Ր Ո Ւ
Ա Խ Ո Յ Ե Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«JOURNAL DU DIMANCHE»

(28 Mars)

CAPITAINE COURAGEUX D'ARMENIE H. VARDANYAN A FAILLI PERIR DANS LE GRAND TREMBLEMENT DE TERRE...

Թերթին յատուկ թղթակիցը Երեւան գացած է եւ անկէ ղրկած է երկար յօդուած մը որ ամբողջ էջ մը կը գրաւէ, ճոխացած նկարներով: Օլիվիէ Ժոլի, թղթակիցը նախ կը խօսի երկրաշարժին մասին, որմէ տասը տարի առաջ զոհ կրնար գացած ըլլալ խմբապետը՝ Յարութ Վարդանեան: Գիւմրի է, ու մարզիկը կը պատմէ.- «Հոս, անցեալին վեց յարկանի մեծ շէնք մը կար: Վեցերորդ յարկը կը բնակէինք, երբ ժամը 11.40-ին, հողը սկսաւ շարժիլ: Եղբօրս հետ սանդուխներէն իջանք վազելով, Բ. յարկն էինք երբ շէնքը փլաւ, մնացեա՞լը, չեմ յիշեր. երբ արթնցայ մինչեւ վիզս թաղուած էի քարերու տակ եւ կը լսէի Արթիւրը որ կը պոռար՝ "ո՞ւր է եղբայրս, ո՞ւր է եղբայրս"»:

Ապա, լրագրողը կը պատմէ Լենինականի երկրաշարժը, վաթսուն հազար մեռեալ (այս թիւն ալ տասը տարի է չէ ճշդուած): Յարութ երեք ժամ մնացած է աւերակներուն տակ, սրունքները ջախջախուած, կը խորհէր որ այլեւս երբեք պիտի չկարենայ քալել, իսկ ֆութպոլ խաղա՞լ...:

Տասը տարիներ անցած են եւ հայկական խումբին պետն է: Ամէն մրցումի նախօրէին կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, կը դիտէ ցնցումին ձգած հետքերը, աւերակ շէնքեր, պարապ գործատուներ, փլատակներով փողոցներ: Գիւմրի 300 հազար բնակիչ ունէր առաջ, այսօր՝ 110 հազար: Ճարտարարուեստը մեռած է: Տունը համեստ է, բայց կարեւոր չէ, հոն է իր օճախը, մայրը՝ Ռիմա, նախկին բանուորուհի, այսօր՝ գործազուրկ: Արմէն, եղբայրը, Ռուսաստանի եւ Հայաստանի քիքպոքսինկի ախոյեան, զարմիկը՝ Եուրի, ժիւտոյի նախկին ախոյեան, մանկութեան ընկերը՝ Խաչիկ Քափանակեան, ծանրաբարձութեան ողիմպիական ախոյեան (1996, Աթլանթա): Լրագրողը կը նկարագրէ ընտանեկան կեանքը: Յարութ բոլորին հիացման առարկայ է, ինք մաս կը կազմէ Քէօլնի Ֆորթունային (Բ. դասակարգ), Շիրակի խումբին մաս կազմելէ ետք: Մէքսիքէէն կը պտըտի, վայելուչ զգեստներ կը կրէ եւ Գալվին Գլայն ակնոցներ: Երկարօրէն կը խօսուի անոր մղած մրցումներուն մասին, յետոյ կ'անդրադառնայ Էրիք Ասատուրեանի եւ ուրիշ Ֆրանսայի խաղացողի մը, այսօր հանդատեան կոչուած՝ Տէր-Զաքարեան, որոնք կ'արտայայտուին Հայաստանի ֆութպոլին մասին:

Վերջաւորութեան, կը խօսուի Մարտ 31-ի մրցումին մասին: Խաղացողներու շապիկներուն վրայ է Հայաստանի խորհրդանիշը՝ Արարատ, որու վրայ կը հանդչի գնդակ մը: Խումբին ջատագովները կ'ըսեն.- «Ամէն պարագայի մէջ, յաղթական Հայ մը պիտի ըլլայ, քանի որ Ճորքայէֆն ու Պօղոսեանը կան ֆրանսական խումբին մէջ»: Գալով Յարութի մօր, Զորեքշաբթի իրիկուն համբիչը ձեռքը, պիտի աղօթէ, մէկ մտածում ունենալով՝ «Թող ոչինչ պատահի զաւկիս: Չվիրաւորուի: Արդիւնքը նուազ կարեւոր է»:

***

«L'EQUIPE»

(29 Mars)

L'ARMENIE TROP NAïVE

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ (0-3) ՄՐՑՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

4.000 հանդիսականներու առջեւ է որ Շաբաթ, Մարտ 27-ին Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենար «Եւրօ-2000»ի զտումներուն ի հաշիւ Հայաստան - Ռուսաստան մրցումը որ վերջ կը գտնէր Հայաստանի պարտութեամբ՝ 0 - 3: Հայաստան աղէտեալ կերպով ճամբայ ելաւ կը գրէ թերթին թղթակիցը՝ Ալէն Փէշըրալ, ապա, մանրամասն կը նկարագրէ խաղը: Կը խորհի որ իրատեսութիւնն է որ առաւելաբար կը պակսի հայկական խումբին որ տաղանդէ զուրկ չէ: Կը գովէ Վարդանեանը, նաեւ Արթիւր Պետրոսեանը:

«Ասատուրեան չի հասկնար» ենթախորագրի մը տակ, թղթակիցը կ'արձագանգէ անոր յուսախաբութեան: Ստիպողաբար Երեւան կանչուած էր եւ ամբողջ հանդիպումի ընթացքին տեղը նստած է: «Չեմ հասկնար ինչո՞ւ զիս բերել տուին: 32 տարեկան եմ, արհեստավարժ եմ և եթէ կը խորհին որ այլեւս չեմ կրնար ծառայել հայկական խումբին, շատ լաւ կը հասկնամ: Բայց, պէտք է որ ամէն ինչ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՅՈՎՀ.-ՊՕՂՈՍ Բ. - ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Մարտ 25-ի առաւօտեան ժամը 11.30-ին, Վատիկանի մէջ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Յովհ. Պօղոս Բ.-ի եւ Գարեգին Ա.-ի միջեւ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընկերացած են իր շքախումբին անդամները: Գարեգին Ա.-ի ուղերձը (ֆրանսերէն) կարդացած է Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Արք.: Հոն, Կաթողիկոսը իր ուրախութիւնը կը յայտնէր որ անգամ մը եւս ջերմ ընդունելութեան մը կ'արժանանար Վատիկան, ինչ որ ապացոյցն է Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ սիրոյն եւ գնահատանքին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հանդէպ: Իր պատասխանին մէջ, Պապը շեշտած է. – «Կը հայցեմ Ս. Հոգիէն, որպէսզի մեզի օգնէ ըլլալու մարդոց ծառաները եւ ընթանալու միութեան ճամբով, որու մեզ կը հրաւիրէ Քրիստոս», աւելցնելով իր հիացումը հանդէպ Գարեգին Ա.-ի աննկուն կամքին եւ կորովին դաժան հիւանդութեան դէմ պայքարին մէջ:

Յուշանուէրներու փոխանակում տեղի ունեցած է, որու ընթացքին Գարեգին Ա. Պապին նուիրած է արծաթեայ ձեռաց խաչ մը, իսկ Յովհ. Պօղոս Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին տուած է ոսկեզօծ սկիհ մը:

Պապը ընդունած է նաեւ Հայաստան երթալու հրաւէրը:

Յաջորդ օրը, Գարեգին Ա. դաւազանակիր Խորէն Արք. Յովհաննիսեանի ընկերակցութեամբ մեկնած է Լոնտոն, ուրկէ Մարտ 29-ին կը վերադառնար Էջմիածին:

ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ, "ԲԱՐԱՐԱՆ" ՄԸ...

Մեր իրականութեան մէջ մամուլի, կըրթական գործի աշխատաւորը, ուսանողը, աշակերտը, պարզ ընթերցողը շատ յաճախ կը զգան ժամանակից պահանջներու պատասխանելու կարող բառարաններու կարիքը: Այս հատուածներէն երբեմն երիտասարդներ, երբեմն երէց սերունդի ներկայացուցիչներ խմբագրատուն կը դիմեն հարց տալով թէ ֆրանսերէնէ հայերէն, հայերէնէ ֆրանսերէն բառարան ո՞ւրկէ կարելի է գնել, թէ կա՞ն նոր պատրաստուածներ, եւայլն: Ընդհանրապէս ոչ շատ քաջալերական կ'ըլլայ նման հարցումներու պատասխանը, քանի որ շատ ցանցառ է այդ մարզին մէջ նորութիւն ունենալ. մանաւանդ ունենալ նորութիւն որ նաեւ յանձնարարելի ըլլայ...:

Վերջին տարիներուն մեր սեղաններուն հասածներէն ամէնէն լուրջի առնուելիքը պէյրութեան հրատարակութիւն մըն է (Շիրակ, 1998) որ կը ներկայանայ երկու մասով եւ զոյգ հեղինակներով. Յարութիւն Քիւրքճեան եւ Գրիգոր Շահինեան: Առաջինը պատրաստած է ֆրանսերէնէ հայերէնի բաժինը, երկրորդը՝ հայերէնէ ֆրանսերէնի: Խնամուած աշխատանքին, ներկայանալի հրատարակութեան հետ կարելի չէ ըսել թէ հոն ամփոփուած են ժամանակակից ֆրանսերէնին բոլոր նորաբանութիւնները որոնք ամէնէն աւելի կ'ընդգծեն բառարանի պահանջը: Սխալ չէ ըսել որ նոյնիսկ քայլ պահուած չէ մամուլին հետ որ առաջին փորձաղաշտը ըլլալով լեզուին անմիջական գործածութեան, անխուսափելի հարկին տակ կը գտնուի գրեթէ ամէն օր բառակերտումի աշխատանք ալ տանելու:

Այս առումով աւելի այժմէական է Փարիզի մէջ պատրաստուած ֆրանսերէնէ հայերէն բառարան մը (1994) որ կը կրէ «phonétique» նշումը: Այս մէկը պրպտումի բաւական բծախնդիր աշխատանքի մը պտուղն է, պատրաստուած՝ Մելիք Ամիրայեանի եւ Ժան Մատոյեանի կողմէ: Նախորդին նման կը խմբէ 16 հազար բառ: Կողքին վրայ իսկ կայ արձանագրութիւնը թէ ֆրանսախօսներու համար է. այսինքն՝ պէտք չէ մոռնալ այդ յատկանիշը ու չզարմանալ, չզայթակղիլ, տեսնելով որ բառերու հայերէն իմաստները գրուած են լատինատառ: Առնուազն բաւական զարտուղի այս երեւոյթը, հասկնալի է որ հայերէն կարդալ չգիտցողին գործը դիւրացնելու նպատակին հետեւանք է. բայց կարելի՞ է նաեւ արդարանալի նկատել: Ցատկապէս երբ հայերէնը ըլլալով ո՛չ ըրտասփիւռներու, ո՛չ նորոյթի եւ այլն լեզու մը, միայն խօսքի մակարդակի գործածութեան, հետաքրքրութեան առարկայ չէ, իսկ ան որ սա կամ նա պատճառով պահանջը պիտի զգայ ֆրանսերէն բառերու հայերէնը գիտնալու, բնական է ենթադրել որ երեք տառնեակ գիր սորվելու ձանձրոյթն ալ յանձն առած կ'ըլլայ:

Լուրջի առնուելիք այս երկու բառարաններուն համար ալ ափսոսանքի մը անկեղծ զգացումը կ'արթննայ, քանի որ նըման բարդ, երկար ժամանակի կարօտ գործի ձեռնարկելէ ետք քիչ բան կը պակսէր առաւելագոյն պահանջ մը գոհացնելու մակարդակին հասնելու: Մինչդեռ, առաջինը հրջանցուած բառերով, երկրորդը լատինատառ հայերէնին վանողականութեամբ, լեզուին այժմէացումի պահանջներուն դէմ յաճախ առանձին կը ձգեն անոր աշխատաւորը. խմբագիր, ուսանող, ուսուցիչ, ընթերցող, եւայլն:

Հարցը հոն է որ բառարանագիտութիւնը ըլլալով սուղ մասնագիտութիւն որ հայերէնի պարագային բոլորովին անգըտանելի բան կը դառնայ, դժուար է յուսալ նոր նախաձեռնութիւն որ մօտ ատենէն ճամբայ ելլէ, մատնանշուած թերութիւնները սրբագրելու նպատակով: Այսինքն, որպէս իրենց աշխատանքին օժանդակ տարր բառարանի պահանջ ունեցողներու խումբը պիտի շարունակէ նշուածներուն, կամ աւելի հին հրատարակութիւններու էջերը յաճախ ի զուր թերթատել:

Բառարաններու մարզին մէջ բոլորովին հակադիր բեւեռի տուեալ մըն ալ կայ. վերջին հասածն է, Փարիզի ծնունդ (1998): Եռեւի կողքին վրայ հեղինակը՝ Ժան Խուշար Ալվազեան, կը ներկայացուի թէ՛ ֆրանսերէնի, թէ՛ հայերէնի երկու տարբերակներուն քաջատեղեակ անձ մը: Բառարան պատրաստելու նախաձեռնութիւնը արդիւնք է իր այդ գիտութիւնը ուրիշներու հետ բաժնելու փափաքին: Նշուած է տակաւին թէ 20 հազար բառի պարունակութեամբ բառարանը օգնական պիտի ըլլայ սկսնակի, ուսանողին, գիտցողին, չգիտցողին:

Սակայն, առաջին ակնարկով այսքան խոստմնալից հատորը առաջին էջէն բոլոր տուեալները կը պարզէ խոստումներու անհիմութեան: Ա. էջին վրայ ուր կ'ըրկնուած են հեղինակին, հատորին անունը, հրատարակութեան վայրը, արդէն փուշի պէս աչք կը ծակէ մեծատառ «ԲԱՐԱՐԱՆ» մը, Երկու էջ անդին, զոյգ էջերու վրայ տեղադրուած է հեղինակին «Երկու խօսք»ը — հայերէն եւ ֆրանսերէն—. հայերէն բընագիրը ունի լեզուի, քերականական, ուղղագրական ճիշդ 32 սխալներ: Այդ էջը արդէն ծակած փուշիկի կը վերածէ եռեւի կողքին հաւաստումները ու աւելորդ կ'ընէ հատորը թերթատելու հետաքրքրութիւն մը. այսուհանդերձ, շուտ չյուսահատող մը էջերը դարձնելով կը ծանօթանայ բառարանագիտութեան «նոր» մեթոտի մը որ կ'ամփոփուի ընդրօնակութեան կարողութեամբ: Ժ. Ի. Ալվազեան սակայն, այդ մէկն ալ չունի, քանի որ շուրջ դարու մը վրայ տարածուող զանազան բառարաններու տուեալները շարած է խուրաքանչիւր ֆրանսերէն բառի դիմաց, բայց ամէն էջի մէջ կը վխտան սխալները. ամէն մարզի վրայ անոնք հաստատած են իրենց տիրապետութիւնը. ուղղագըրութիւն, տպագրութիւն, քերականութիւն, բոլորն ալ բաժին ունեցած են ամենայն առատութեամբ: Էջեր կան ուր մէկուկէս տասնեակ սխալներ խաղաղ համակեցութեան մէջ են, Թիրախ առած՝ հետաքրքիր ընթերցողին համբերութիւնը, բարեմտութիւնը ... միամտութիւնը: Որոչ յամեցում մը այդ էջերուն մէջ, ի յայտ կը բերէ որ հեղինակը ընդօրինակութեան նախորդած հանգրուանին — ճիշդ ընթերցումի — վրայ ալ հազիւ սկըսնակի մակարդակ մը կը մատնէ. բառեր որոնց հետ ակներեւ է որ առաջին անգամ հանդիպում ունեցած է այս աշխատանքին ընթացքին, տարօրինակ խեղաթիւրումներու զոհ դարձած են. այդպէս է օրինակ՝ «գաղիր»ը որ հոն բերուած է ապահովաբար դարասկիզբի բառարանէ մը, բայց մինչեւ որ հասած է երկուհազարամեակի նախաշէմին, վերածուած է «գագիր»ի, ինչպէս «գէնուզարդ»ը՝ «գէնուզարդ»ի...: Աւելորդ է, նաեւ անպատեհ, երկարել շարքը այս կարգի տուեալներու, քանի որ Ժ. Ի. Ալվազեան Ա. էջէն ազդարարած է որ հատորէն կատարուած ընդօրինակութիւն մը որ պիտի ուղղուի հասարակական գործածութեան, օրէնքով արգիլուած է...:

Ազատ ժամանակի տէր մէկը այդ ազատութիւնը եւ ունեցած դրամը ուզած ձեւով գործածելու ամէն իրաւունքի տէ՞ր է. անշո՛ւշտ: Լեզուի մը խերը սանձարձակ կերպով անիծելո՞ւ ալ. թերեւս: Այս բառարանին առընչութեամբ անընդունելին ու անբացատրելին այն քաջալերական էջն էր որուն տեղ տուող ալ գտնուեցաւ «հայ» մամուլին մէջ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓՈԹՈՐԻԿ

Թատերախաղ, չորս տեսիլ

ՋԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ

Յառաջաբան՝ Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Իսթանպուլ, 1999

ՏԱՆԹԷՆ ԱՅՍՕՐ

Ալիկիէրին կը յաղթանակէ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Հանրային ընթերցումներ, գիրքեր եւ համագումարներ իրարու կը յաջորդեն, ոգեկոչելու համար Միջնադարու Իտալացի մեծ բանաստեղծը: «Աստուածային կատակերգութիւն»ին գտած յաջողութիւնը այլեւս սահմաններ չի ճանչնար: Ասոր գաղտնի՞քը: Անոր գրուած ըլլալն է լեզուով մը որ երրորդ հազարամեակինը պիտի ըլլայ: Այսպէս կը յայտարարէ Տանթէի «բանբեր»ը, գրող Վիթթորիօ Սերմոնթի, «Աստուածային կատակերգութիւն»ը ընթերցողն ու զայն մեկնողը:

Ներկայիս, Իտալիոյ մէջ Տանթէ կը նըկատուի նոր Վիրկիլիոս մը, ինչպէս կը գրէ Սթելլա Փենաէ, որուն հարկ է նայիլ, դիմագրաւելու համար երրորդ հազարամեակի մութ սեմը: Նախապէս, բանաստեղծը երբեք նոյնքան տեղ չէր գտած Իտալացիներու մտածումներուն եւ իղձերուն մէջ, ինչպէս ցոյց կուտան հարցախոյզները, լոյս տեսնող գիրքերը, հանրային ընթերցումները եւ ոգեկոչումները: «Գոռիերէ տելլա Սերա» թերթին կողմէ կազմակերպուած մըցանք մը կը հաստատէ թէ ժամանակակից ակնառու դէմքեր գինք հազարամեակին առաջին քաղաքացին ընտրած են: Բայց, այս բոլորէն անդին, այլ երկիրներու մէջ է որ Տանթէ շատ մեծ սէր կը վայելէ: Միայն անցեալ տարուան ընթացքին, Եւրոպայի մէջ հրատարակուեցան 916 գիրքեր, ուսումնասիրութիւններ եւ վերամշակումներ: Իսկ Ամերիկայի մէջ, ան ուղղակի դարձած է պաշտելի որ «Մրցակիցներ չունի բանաստեղծութեան, հիւմուրի եւ արդիականութեան մէջ», կը գրէ ականաւոր տանթէագէտ Ճան Քլէյնըր: Մինչ անգլիական Թայմզի գրական յաւելուածը 1999 տարին սկսաւ երկնային բանաստեղծին մասին լոյս տեսած վեց գիրքերու դրադատութեամբ:

Բայց ան որ լաւագոյն կերպով կ'ընկալէ Տանթէի գտած համաշխարհային յաջողութիւնը Վ. Սերմոնթին է, որ դարձած է Տանթէի ձայնն իսկ ու անոր նոր կեանք տուողը: Սերմոնթի տասնըհինգ տարի առաջ սկսած է տանթէական իր նուիրումին, երբ ձայնասփիւռէն կարդացած է «Աստուածային կատակերգութիւն»ը, որուն պատճէնը յետոյ երեք հատորներու մէջ խմբուած է, «Դժոխք», «Քաւարան», «Դրախտ» խորագրուած: Ասոր յաջորդած են Ռաւեննայի Սան Ֆրանչեսքօ կաթողիկէին մէջ հարիւրեակ մը երեկոյեան ելոյթներ, մինչեւ 500 հոգիի ներկայութեան: Այսպէս, Տանթէն լսելու փափաքը զոր Սերմոնթի սերմանած է, հասած է մինչեւ Վատիկան, այնքան որ Գասթէլկոնտոլֆոյի իր առանձնատան մէջ Պապը անոր ընթերցումով ունկնդրած է «Դրախտ»ին վերջին երգը:

Տանթէի յատկապէս այսօր գտած մեծ ժողովրդականութեան համար Սերմոնթի այլազան պատճառներ կուտայ: Կ'ըսէ թէ նախ մտաւորականները կը նկատեն որ ամէնէն աւելի Ամերիկայի սիրտն է որ Տանթէի համար կը բաբախէ. բանաստեղծին մասին գրուածներուն յիսուն առ հարիւրը անգլերէնով է եւ մինչեւ իսկ Իտալացի մեծ տանթէագէտներ Թէօտոլինտա Պարօլինի եւ Ֆրանքօ Ֆերրուչչի անգլերէնով կը գրեն: Իրականութիւնը այն է թէ ԱՄՆ-ը, Արեւմուտքի հեռաւոր ինքնութեան իրենց փնտռտուքով, պարտ էին «հաշուի նստիլ» Հոմերոսի, Վիրկիլիոսի եւ, յատակօրէն, Տանթէի հետ: Միւս կողմէ, գաղափարախօսութեան չիջումը մարդոց մէջ պահանջքը կը ստեղծէ ուժեղ միտքի մը կառչելու, պատմական անյողդողդ անձնաւորութեան մը. այս պարագային՝ Տանթէի:

Ճ. Քլէյնըր աւելի հեռու կ'երթայ երբ կը գրէ թէ Տանթէ ինքնահեղինակի, զօրութեան եւ այժմէականութեան վարպետ մըն է, արդի հարցերուն մօտէն առընչըւող քան ոեւէ այլ մէկը: Սերմոնթի համամիտ ըլլալով այս արտայայտութեան, կ'աւելցնէ թէ Տանթէ, որեւէ ատենէ աւելի, մեր ժամանակակիցն է. ան հակասական է. քաղաքական անհամնում շեղումներու անձն է, ինչպէս եւ բարոյախօս մը, հայրական տիպար մը, աչքըբաց մը, մէկը որ պիտի ծխէր արգիլուած վայրերու մէջ: Իր արդիականութիւնը կուգայ նաեւ այն ընկերութենէն որուն մէջ կ'ապրէր, որ շատ աւելի մեր դարուն կը նմանէր քան տքնաջան աշխատանքով յատկանշուած ԺԹ. դարուն: Այդ օրերուն, Ֆլորենցէի մէջ, ինչպէս այսօր Իտալիա, տնտեսութեան դրամականացման մասին կը խօսուէր. պարտքեր, չարաշահութիւն, դրամատնային մտահոգիչ գործողութիւններ: Երէկ, ինչպէս այսօր, աշխատանքին եւ բարոյականութեան միջեւ կապը կ'իյնար: Սակայն, ասոր կողքին, պէտք չէ մոռնալ Տանթէի լեզուն, որ յըստակ է եւ պարզ, լեզու մը որ կրնայ ամէն բանի մասին խօսիլ:

Բայց ի՞նչ ձեւով Տանթէն հասկնալ եւ ներկայացնել: Սերմոնթի գիտել կուտայ որ ինք զայն չի հասկնար եւ թէ թերեւս գոյութիւն չունենայ մէկը որ կարենայ զայն երբեւիցէ հասկնալ, քանի որ բանաստեղծութիւնը չի հասկցուիր. ան պէտք է խորհրդաւոր մնայ, մշուշոտ: Բառերուն ձայնն է որ պէտք է գերէ, ինչ որ բանաստեղծութեան թարգմանումը կը դարձնէ բաւական խնդրական, նոյնիսկ եթէ այս մէկը գերազանց ըլլայ, ինչպէս ֆրանսերէնով լոյս տեսածը, Ժաքլին Ռիսէի եւ անգլերէնը՝ Ալըն Մանտէլպաումի կողմէ կատարուած: Տակաւին կան ընթերցման եւ արտասանութեան հարցերը, որպէս իրենք իսկ թարգմանութեան ձեւ: Սերմոնթի կ'ըսէ թէ երբ իր բերնէն դուրս կուտայ Տանթէի տողերն ու իր լըեւ ապրումը, ինք գիտէ թէ, ձեւով մը, զայն կը թարգմանէ, աւելցնելով որ Տանթէի բանաստեղծութիւնը կը պահանջէ բարձր ձայնով արտասանուիլ, որովհետեւ այդ դժոխային մարդերը, այդ կիները, այդ կուտակուն երկինքներն ու տիղմերը, այդ սուրբերն ու հրէշները այնպիսի պահանջք մը ունին ապրելու որ, ոեւէ անձի մը շունչը կը բաւէ զանոնք արթնցնելու համար: Ճիշդ է որ ոեւէ թարգմանութիւն կրնայ քմածին ըլլալ, ինչպէս եւ որեւէ ընթերցում: Սակայն, իւրաքանչիւր ընթերցումին Սերմոնթի կը ջանայ մտածել որպէս թէ ան առաջին անգամն ըլլայ, իբրեւ թէ քայլ առ քայլ յայտնաբերէ այն ինչ որ կը կարդայ, որպէսզի ուրիշներ կարենան իրեն հետ յայտնաբերել եւ հասկնալ: Ցետոյ, ինք նոյնացում չապրիր, ոչ ալ ընթերցումը կը սատկացնէ կամ կը թատերականացնէ, քանի որ ամէնէն դէշ վճիռը բանաստեղծի մը համար, մեծ դերասանի մը կողմէ արտասանուիլն է:

Հրատարակութիւններէն եւ սրահներէն դուրս, Տանթէի նուիրուած կայք մը գոյութիւն ունի համացանցին վրայ: Ամէնէն աւելի այցելուած երգը՞: Հինգերորդը. Փաօլոյի եւ Ֆրանչեսքայի վերաբերող...:

ՍԵՐՄՆԱՑԵԱՆ

(Քաղուած՝ «ՖԱՆՈՐԱՄԱ»էն)

ԱՒԻԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ

Մարտի 9-ին եւ 16-ին Սորպոնի համալսարանին մէջ տեղի ունեցաւ գրականագէտ Աւիկ Իսահակեանի դասախօսութիւնների շարքը նուիրուած իր մեծ-հօրը՝ Աւետիք Իսահակեանի ստեղծագործութեանը եւ քերթողական արուեստին:

Դասախօսութիւնների շարքը կազմակերպուած էր հայ գրականութեան և պատմութեան յայտնի նուիրեալ փրոֆ. Ժան-Փիէր Մահէի նախաձեռնութեամբ եւ տեղի ունեցան Սորպոնի Էգօլ փրաթիք տէ հօթ զ'էթիւտ-ի պատմա - բանասիրական բաժնում:

Դասախօսութիւններին նախորդեց փրոֆեսոր Ժան-Փիէր Մահէի ներածական խօսքը Աւետիք Իսահակեանի անձի եւ գործի մասին: Փրոֆ. Մահէ ընդգծեց որ մեծ բանաստեղծը ունեցել է մեծ եւ հետաքրքիր կեանք. երիտասարդ հասակից իր գործունէութեամբ կապուելով հայ ազատագրական շարժման հետ, առաջիններից մէկը եղել է հայ ֆիդայական շարժումը, եղել է քաղաքական գործիչ, նստել է բանտեր, որպէս վտարանդի երկար տարիներ ապրել է օտարութեան մէջ, այդ թւում 1930 - 1936 թթ. Փարիզում, վերադառնալով Հայաստան վայելել է ժողովրդի սէրը, մեծարուել «Վարպետ» անունով, եղել Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի հիմնադիր անդամներից մէկը եւ մինչեւ իր կեանքի վերջը ղեկավարել Հայաստանի Գրողների Միութիւնը: Փրոֆ. Մահէ խօսեց այն մասին, որ Աւետիք Իսահակեանը արտայայտել է հայ ժողովրդի բուն էութիւնը եւ ոգին, դասական շուք հաղորդել

հայ ազգային բանաստեղծութեանը եւ ֆոլքլորին, զարգացնելով նրա աւանդները, դուրս բերելով այն համաշխարհային ասպարէզ: Իսահակեան բացառիկներից է հայ բանաստեղծներից որ ունեցաւ միջազգային ճանաչում, որի երկերը թարգմանուեցին աշխարհի բազմաթիւ լեզուներով եւ շարժեցին օտար մասնագէտների հետաքրքրութիւնը: «Իսահակեանի քերթողական արուեստը հայ պոէզիայի յաւերժ գագաթներից է որ կ'երեւայ դարերի խորքից եւ միշտ պիտի երեւայ ապագայ դարերում»:

Ապա փրոֆ. Մահէ ներկայացրեց օրուայ բանախօսին՝ տոքթ. Աւիկ Իսահակեանին, որուն հետ իրեն կապում է աւելի 25 տարիների բարեկամութիւն եւ գիտական համագործակցութիւնը: Յիշեց ողբացեալ փրոֆ. Ֆրէտէրիք Ֆէյտին, որի հետ հիւր էին Հայաստան, Աւետիք Իսահակեանի 100-ամեակի տօնակատարութեան օրերին եւ Աւիկի ընկերակցութեամբ այցելեցին Թալինի շրջանի լեռնային գիւղերը՝ Իրինդ եւ Կաթնաղբիւր: Ներկայ գտնուեցին հայկական հարսանիքին եւ լսեցին բնիկ Սասունցիների երգերն ու ասմունքները «Սասնայ ծռեր» էպոսից: «Աւիկ Իսահակեան, - ըսաւ փրոֆ. Մահէ, - անցած է հիմնական գիտական ուղի՝ ուսում առած Երեւանի Համալսարանում, ապա Ռուսաստանի Ակադեմիայի Համաշխարհային Գրականութեան Ինստիտուտում (Մոսկուա), աշխատած է տարիներ ի վեր Հայաստանի Ակադեմիայի Մ. Աբեղեանի անուան գրականութեան Ինստիտուտում, եղած է Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանի տնօրէնը, բանասիրական գիտութիւնների տոքթ. է, հեղինակ է չորս գրքերի եւ շուրջ 100 գիտական աշխատութիւնների: Արժանացած է Ռուսաստանի Ակադեմիայի յատուկ գիտական թոշակի եւ Մոսկուայի համաշխարհային գրականութեան Ինստիտուտի պատուէրով գրած է «Աւետիք Իսահակեանի գիտական կենսագրութեան» առաջին հատորը (800 էջ):

Սորպոնում կարդացած Աւիկ Իսահակեանի առաջին դասախօսութեան նիւթն էր՝ «Հայ ժողովրդական էպոսը եւ Աւետիք Իսահակեանի ստեղծագործութիւնը»: Դասախօսը մանրամասն վերլուծեց «Սասնայ Ծռեր» էպոսի հիման վրայ գրուած Իսահակեանի «Սասմայ Մհեր» պոէմը: «Ի դէմս Սասունցի Դաւթի կրտսեր որդու՝ Սասմայ Մհերի կերպարի, Իսահակեանը տեսնում էր նոր տիպի գիւղացու մարմնացումը, ուր զարմանալի կերպով զուգորդւում էին առասպելական հերոսն ու իր ժողովրդի ցաւերով ապրող ու տանջուող մարդը: Մհերի վերջնական նպատակն էր, ազատութեան եւ երջանկութեան բերել իր ժողովրդին ինչի համար ինքը պայքարեց, ընդվզուեց եւ վերջը խռովուած իրականութիւնից, մեկուսացաւ քաշուելով "Ագռաւայ քարը": Անշուշտ փոքր Մհերը նաեւ Իսահակեանի մտորումների իւրովի մարմնացումն էր, նրա հայեացքների մեկնաբանումը պատմութեան վերաբերեալ: Սասմայ Մհեր" պոէմը, - ընդգծեց դասախօսը, - 1920-ական թուերին կերտուած հայ գրականութեան թէ՛ ամենաժողովրդական, թէ՛ ամենախմաստուն երկերէն մէկն է, որի գերագոյն խորհուրդը, սակայն, չի ամփոփւում բանաստեղծի 1937 թուին գրած պոէմի վերջերգը: Պատմական դէպքերի զարգացման յետագայ ընթացքը բերեց Իսահակեանին այն եզրակացման, որ Մհերին քարանձաւից պիտի դուրս հանել միայն հայկական դատի պահանջարկով, միւս մոտիվները (սոցիալական եւլն.) անհիմն էին թւում Իսահակեանին: Եւ բանաստեղծը ծրագրում էր գրել նոր վերջերգ կամ ընդհանրապէս հրաժարուել նրանից: Իսահակեանի երկերի ակադեմիական հրատարակութիւններ պատրաստելիս պէտք է հաշուի առնել հեղինակի «Վերջին կամքը» եւ ներկայացնել պոէմի վերջերգը ոչ թէ բուն տեքստում, այլ տարբերակների բաժնում»:

«Եւ սակայն, քչերը գիտեն, - շարունակեց բանախօսը, - որ "Սասմայ Մհեր" պոէմը գրելուց շատ առաջ 19-րդ դարի վերջերին (1895-99 թթ.) Իսահակեանը գրել է "Սասնայ Ծռեր" էպոսի հունով, բայց իր, նոր բովանդակութիւնն ունեցող մի էպոսատիպ ասք՝ "Մասսայ Մանուկ" (այսինքն Մասիսի զաւակը) անուան տակ: Այս երկը որը մի առիթով Իսահակեանն անուանել է "յեղափոխական պոէմաս", մարմնաւորում է Հայոց ազատագրական շարժման գաղափարը: Պոէմի հերոսը սիմվոլիկ կերպարն է նոր Հայաստանի, այն ուժերի որոնք ոտքի էին ելել պայքարի՝ օսմանեան, Թուրքերի դէմ, ազատագրելու իրենց հայրենիքը: Ողջ ասքով մէկ անցնում է համընդհանուր ժողովրդական ապստամբութեան գաղափարը, որը պիտի առաջնորդէր Մասսայ Մանուկը: Դերենիկ Դեմիրճեանը այս գործը անուանել էր՝ "Ինքնաստեղծ էպոս: Դա մի շքեղ բան էր: Այդ էպոսը բոլորովին այլ ոճ ունէր, քան "Մհեր"ն է, և բոլորովին առանձին տեղ էր բռնում Աւետիք Իսահակեանի ստեղծագործութեան մէջ" (Դ. Դեմիրճեան, Երկերի ժողովածու, հ. 8, 1963, էջ 201): «Մասսա Մանուկը» եղաւ առաջին մեծածաւալ երկը մեր պոէզիայի պատմութեան մէջ, որ հնչեց հայ ազատագրական պայքարի սուրբ կոչը եւ էպոսատիպ պատկերներով արտայայտուեց այդ հերոսամարտը»:

«Մասսա Մանուկը» ամբողջական կառուցուածքով կազմում է շուրջ 4000 տող, մինչդեռ Իսահակեանի երկերի վեցհատորեակում (հ. II) տպագրուել է միայն 1500 տողը: Այս երկը ամբողջութեամբ նոյնպէս լոյս կը տեսնի Իսահակեանի երկերի 14-հատորեայ ակադեմիական հրատարակութիւնում, որն իրագործելու է, սկսեալ 2000 թուից, Ակադեմիայի Գրականութեան Ինստիտուտը:

Աւիկ Իսահակեանի դասախօսութեան երկրորդ չարքը անուանուած էր «Իսահակեանի "Աբու Լալա Մահարի" պոէմի խոհա - փիլիսոփայական աշխարհը»:

«Ամէն մի բանաստեղծի ստեղծագործութեան մէջ, - ասաց Աւիկ Իսահակեան, - կայ մի երկ որ հանդիսանում է այդ հեղինակի գաղափարների եւ քերթողական արուեստի գագաթնակէտը: Այդպիսին մի երկ է Իսահակեանի մօտ "Աբու Լալա Մահարի" պոէմը (1910 թ.): Մէկ անգամ Իսահակեանին հարցրել են՝ "Վարպետ, ճի՞շդ է, որ դուք երեք օրում էք գրել "Աբու Լալան": Իսահակեանը պատասխանել է՝ "այո"": Բայց դրա համար պէտք էր երեք օր եւ մի ամբողջ կեանք: Պոէմի հերոսը Ժ. դարի արաբ հանճարեղ բանաստեղծ եւ փիլիսոփայ - սուֆիստ Աբուլ-Ալա-ալ Մահարրին էր, որի քննական - մերժողական ոգին, աշխարհայեացքը, շատ հարազատ գտնելով իր ներաշխարհին, Իսահակեանն ընտրել էր իր խոհերի, մտորումների արտայայտիչը: Այնպէս, որ այս պոէմը ոչ թէ արաբ մեծ բանաստեղծի մասին է, այլ առաջին հերթին այն բացայայտում, մեկնում է աշխարհին Ի. դարի հայ բանաստեղծի աշխարհահայեացքը եւ պատկերացումները: Իր նամակներից մէկում, այս առթիւ Իսահակեանը գրել է. «Աբու Լալայի՝ իմ հերոսի անուան տակ ես եմ, սակայն ուրիշի վերմակի տակ»: Պոէմի իւրաքանչիւր տողը կապուած է Իսահակեանի հետ, կառաւանի իւրաքանչիւր զօղանջը գտնում է իր արձագանքը Իսահակեանի հոգում: Այն ճամբով, որով անցնում է Իսահակեանի հերոսը Պաղտատից մինչեւ Արաբստանի մեծ անապատի Սահարայի դարպասները՝ մարդկային հոգու քաւարանն անցնելու յաւիտենական ճամբան է, որով մէկ օր անցնում են աշխարհի բոլոր մեծ բանաստեղծները. նոյն այդ ինքնաքննման, ինքնապախարակման ու ինքնահրկիզման ճանապարհով անցել է Գրիգոր Նարեկացին իր անմահ «Մատեան ողբերգութեան»ը կերտելիս, այդ ճամբով տարաւ եւս Վիրգիլիոսը Մեծն Տանթէին..., - եզրակացրեց Աւիկ Իսահակեանը: Այս պոէմում Իսահակեանը հանճարեղ կանխատեսութեամբ պատկերել էր այն բոլոր բռնութիւնները, բարոյականութեան խեղաթիւրումները, հոգեւոր սկզբունքների արժեզրկումները ու ստեղծագործ մտքի հետապնդումները որ պիտի բերէր Ի. դարը յանձինս, թէ արիւնահեղ պատերազմների եւ եղեռնների, թէ ամբողջատիրական վարչակարգերի: Այսպիսի պոէմ երեւի միայն կարող էր գրել հայ ժողովրդի զաւակը, աշխարհի վրայ տանթէական դժոխքի բոլոր արհաւիրքները տեսած ժողովրդի բանաստեղծը, խոստովանել էր մէկ առիթով Իսահակեանը: «Աբու Լալա Մահարի» պոէմը Ի. դարի հայ գրական մտքի մեծագոյն նուաճումներից մէկն է, որի արժէքը անանց է:

«Աբու Լալա Մահարու» կառաւանը սովորական երկրային ուղեգծով չէ ընթանում, այն դուրս է եկել յաւերժի ճամբայ, բարձել մեր բազմաչարչար Երկրի իւրայատուկ աբրանեակը: Եւ որքան ժամանակը առաջ է ընթանում, այն աւելի է մօտենում ժամանակակից մարդուն, դառնում աւելի ու աւելի արդիական երկ: Այդպիսին է ճակատագիրը այս զարմանալի երկի»:

Աւիկ Իսահակեանի դասախօսութիւնները ընթանում էին հայերէն լեզուով, եւ միջնորդարար փրոֆ. Մահէն ներկայացնում էր ունկնդիրներին նրանց ֆրանսերէն ամփոփումները: Իսկ «Աբու Լալա Մահարի» պոէմից բերուած հատուածները ներկայացուեցին Ժան Մինասեանի արած ֆրանսերէն թարգմանութեամբ:

Բոլոր դասախօսութիւնները անցան մեծ հետաքրքրութեամբ, կենդանի մթնոլորտում: Եւ վերջում, լինում էին հարցեր ու պատասխաններ՝ բազմաթիւ թեմաներով, կապուած հայ գրականութեան, Հայաստանի արդիական կեանքի հետ:

Վերջում Աւիկ Իսահակեան ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց փրոֆ. Մահէին ընձեռած հնարաւորութեան եւ վերջինիս հայանպաստ երկար տարիների գործունէութեան համար:

ԿԱՐԻՆԷ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԱՅ ԾՈՎԱԳՆԱՑՆԵՐՈՒ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Հայաստանի «Այաս» ծովային հետազօտութիւններու ակումբը հիմնուած է 1985-ին. այդ թուականէն ան կը զբաղի հայ ծովագնացութեան ու նաւաշինութեան պատմութեամբ, կը վերականգնէ հայկական հնագոյն նաւեր, կ'ուսումնասիրէ ծովային ճամբաներ, հին քարտէսներ եւ ծովագնացութեան սարքեր, դըրօշներ, տեղեկութիւններ հայ ծովայիններու մասին, նաեւ կը զբաղի ստորջրեայ հնագիտական հետազօտութիւններով:

Ակումբին գլխաւոր նպատակն է պատմական փորձարկումներու միջոցով միջազգային հանրութիւնը իրազեկ դարձնել հայ ծովագնացութեան պատմութեան, ինչպէս նաեւ կազմակերպել ծովային ճամբորդութիւն, զայն որպէս միջոց օգտագործելով աշխարհացրիւ Հայութեան եւ Հայաստանի միջեւ կամուրջներ ստեղծելու համար: «Այաս» մտադիր է ծովային թանգարան բանալու:

Ակումբին նախագահը Կարէն Բալայեան ներկայացնելով իրենց ծրագիրները կ'ըսէ թէ քրիստոնէութեան 2000-ամեակին եւ Հայաստանի մէջ ալ որպէս պետական կրօնք ճանաչման 1700-ամեակին առթիւ կը կազմակերպեն յատուկ նաւարկութիւն մը որ կ'իրագործուի հին ձեռագիրներուն մէջ նկարագրուած եւ արդէն կառուցման փուլի մէջ գտնուող ԺԳ. դարու Կիլիկիոյ առագաստանաւով, ծովային հին առեւտրական ճամբաներով(Սեւ ու Միջերկրական ծովեր, Ատլանտեան ովկէանոս) պահպանելով միջնադարեան նաւարկութեան ձեւերը եւ գործիքները, նաւաստիներու կենցաղը եւլն.: Բնականոն պայմաններու մէջ այդ նաւը պէտք է պատրաստ ըլլայ մինչեւ աշուն. Սեւանայ լիճի վրայ կատարուելիք փորձարկումէ մը ետք ան կը փոխադրուի Բաթում, ուրկէ կը սկսի ճամբորդութիւնը:

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

- Գաղտնիքը խեղճութիւնն է, անօթի, թափառած ըլլալը: Դուք չէք գիտեր թէ ինչքան դժուար է ստիպուիլ հեռանալ իր ծննդավայրէն, փախչիլ ու անծանօթ հողի մը վրայ փորձել ապաստան գտնել: Չէք գիտեր ի՛նչ ըսել է գաղթական ըլլալ, մերժուիլ, արտաքսուիլ, նկատուիլ անբաղձալի:

Աստղիկ ակներեւ կերպով յուզուած էր: Ու այդ վայրկեանին էր որ Քրիստոֆ աղջկան ձեռքերը իր ափերուն մէջ առաւ եւ նայուածքը սեւեռեց անոր դէմքին:

- Այսպէս բարկացած, յուզուած աւելի գեղեցիկ էք, ըսաւ, զմայլած ու շրթունքները մօտեցուց Աստղիկի այտերուն, փորձեց իր թեւերուն մէջ առնել Հայուհին:

Աստղիկ ոտքի կանգնեցաւ:

- Ո՛չ, ո՛չ, յարեց եւ ետ քաշուեցաւ: Ու աւելցուց.

- Բարի կ'ըլլաք զիս տունս առաջնորդել:

Ֆրանսացին չէր սպասեր այս մերժումին, դժուար զսպեց իր դժկամութիւնը:

- Ինչպէս որ կ'ուզէք, Օրիորդ: Ես սովորութիւն չունիմ կիները հարկադրել զիս սիրելու: Երբեմն կը պատահի հակառակն իսկ: Ձեր տրամադրութեան տակն եմ. աւելի ճիշդ՝ մեքենան ձեր տրամադրութեան տակն է, երբ որ կ'ուզէք:

Տխրութիւն մը պատած էր Աստղիկի սիրտը, մինչ մեքենան կը սուրար դէպի քաղաք: Աղջիկը չուզեց որ Քրիստոֆ զինքը տանի մինչեւ տուն: Հրաժեշտ առաւ տղայէն փողոց մը անդին.

- Մեծապէս շնորհակալ եմ ձեր կրկնակի ծառայութիւններուն համար, ըսաւ ժպտերես:

Քրիստոֆ չպատասխանեց. միայն աջ ձեռքը քիչ մը բարձրացուց, քշեց մեքենան եւ անհետացաւ:

– 7 –

Օրը իրիկուան մօտն էր: Տիկին Արաքսի մինակ էր տան մէջ. երկնցած բազմոցին վրայ, կը հանգչէր պահ մը: Սեղանը պատրաստ էր. ամէն ինչ տեղն էր: Կերակուրը տաք կը մնար խոհանոցը, կազին վրայ: Երիտասարդներ պիտի գային մէկիկ մէկիկ: Երբ երեքն ալ պատրաստ ըլլային, պիտի պոռար՝ «ճաշի...»:

Տիկին Արաքսիի համար օրուան ամէնէն ուրախ ժամն էր այդ. իր շուրջը առած իր ձագուկները, պիտի կշտացնէր զանոնք. կրկնելով, երբեմն երբեմն, «Փառք Աստուծոյ, այսօր ալ անօթի չմնա – ցինք...»:

Պարտէզին դրան զանգակը հնչեց: Օտար մը կուգար անկասկած. տնեցիները ներս կը մտնէին առանց ազդարարելու: Տիկին Արաքսի բնակարանին դրան առջեւը ելաւ. եկողը պարոն Տիրանեանն էր: Երբ մօտեցաւ ան, տանտիկինը տեսաւ որ Ազգային Միութեան նախագահը ընկճուած դէմք մը ունէր:

- Յոգնած կ'երեւիք, ի՞նչ ունիք, պարոն Խաչիկ.

- Յոգնա՞ծ, ոչ: Աւելի ճիշդ՝ յոգնած եմ տխուր ըլլալէ: Վաղը տղուն յուղարկաւորութիւնը պիտի ընենք: Բարեբախտաբար Միութեան սնտուկին մէջ քանի մը փարա կար, ներկայանալի դագաղ մը կրցայ առնել: Թաղումին ծախքերը ապահովուած են:

- Քահանայ պիտի գա՞յ:

- Դժբախտաբար՝ ոչ. Լիոն հեռաձայնեցի, Տէր Միքայէլը հիւանդ է եղեր. մարդ չունին ղրկելիք:

- Ֆրանսացի տէրտէ՞ր մը:

- Գացի Սէն Պրինոյի երէցը տեսայ: Հարցուց՝ «կաթոլի՞կ էր հանգուցեալը»: Առանց պատասխանելու դուրս ելայ: Անբախտ տղայ է եղեր այս Տէրտէրեանը. քահանայ պիտի չըլլայ թաղումին, բայց պիտի ուզէի որ գոնէ քանի մը հոգի ըլլանք գերեզմանին շուրջը: Ամէնքդ ալ եկէ՛ք: Վաղը ժամը 16-ին է, Իլ Վէրթի գերեզմանատունը: Մնաք բարով, Տիկին Արաքսի, քանի մը ուրիշ տուներ ալ այցելեմ հիմա եւ խնդրեմ որ գան թաղումին:

Տիրանեան մեկնեցաւ, ձգելով այդ տան մէջ մաս մը իր տխրութենէն: Ճաշը այդ իրիկուն լուռ անցաւ: Միայն Արամ, երբեմն, կը փորձէր կատակել աղջիկներուն հետ, բայց երբ նկատեց որ պատասխան ստանալու յոյս չկար, ան ալ հրաժարեցաւ խօսելէ:

***

Ճիշդ տասնեւմէկ հոգի էին դագաղին շուրջ երբ երկու մեռելաթաղերը իջեցուցին զայն փոսին մէջ: Տասնեւմէկ հոգի, վեց կին եւ հինգ այր: Հոն էր նաեւ Քրիստոֆ իր բարեկամ ոստիկանին հետ: Եկած էի՞ն ի պաշտօնէ թէ յարգանքի կամ հետաքրքրութեան համար, հարց տուաւ ինքզինքին պարոն Տիրանեան:

Արամ խորհեցաւ՝ խեղճ մարդը կ'երեւի կը սիրէր ջուրը. ջուրէն ելաւ, նորէն ջուրը կը մտնէ: Փոսին մէջ ջուր հաւաքուած էր արդարեւ. գիշերը անձրեւած էր երկարօրէն: Տղան չհամարձակեցաւ արտայայտել իր մտածումը բարձրաձայն, մինչ, Տիրանեան, աչքերը յառած վեր, ակամայ, դէպի Պէլլըտոնի լեռնաշղթան որ զարդարուած էր, գիշերը ձիւնի նոր խաւով մը կը սկսէր, խաչ մը ձեռքը, արտասանել Տէրունականը.

- Հայր մեր որ յերկինս ես...

(Շար. 16)

(Շար. Ա. էջէն)

յատակ ըլլայ, պէտք է գիտնամ թէ Ֆրանսայի դէմ պիտի խաղա՞մ թէ ոչ...»:

***

Այս մրցումին Հայաստան ներկայացած է հետեւեալ կազմով.- Ռոման Բերեզովսկի, Արթիւր Մկրտչեան, Երուանդ Քարպանեան (Հայկ Յարութիւնեան 65րդ վայրկեան), Սարգիս Յովսէփեան, Սարգիս Յովհաննիսեան, Յարութիւն Վարդանեան, Արթիւր Պետրոսեան, Արթիւր Ոսկանեան (Մանուկ Կակոսեան 78րդ վայրկեան), Ալպէր Սարգսեան, Արմէն Շահկելտեան, Կարապետ Միքայէլեան (Տիգրան Եսայեան 81-րդ վայր.):

Ռուսաստանի կէտերը նշանակած են Կարպին 7-րդ եւ 63-րդ (փենալթիէն) Վլ. Բեշաստնիխ 89-րդ վայրկեաններուն:

***

L'ARMENIE, C'EST MON HISTOIRE

YOURI DJORKAEFF

Նոյն թիւին մէջ ամբողջ էջ մը նուիրուած է Ճորքայէֆի հետ հարցազրոյցի մը ուր ան առաւելաբար կը խօսի հայութեան մասին: Հայութեան կապող իր գըլխաւոր յիշատակը իր ընտանիքն է (մօրը կողմէ) Կարօ Օհանեան: Կը յիշէ իր մանկութիւնը, մայրը իրեն ոչ հայերէն սորվեցուցած է, ոչ ալ հայկական դպրոց ղրկած: Կը խօսի իր մեծ-հօր եւ մեծ-մօր մասին, իր երկու զաւակներուն որոնք ռուսական եւ հայկական անուններ ունին՝ Սաշա եւ Օհան: Գիրքեր կարդացած է ցեղասպանութեան մասին եւլն. եւլն.:

***

«LE FIGARO»

(29 Mars)

L'ARMENIE A LA PEINE

Անդրադառնալով Շաբաթ օրուան մըրցումին, թերթը կը գրէ թէ Ֆրանսայի յաջորդ մրցակիցը շատ ծանր չէ կշռած Ռուսաստանի դէմ:

Աւելցնենք որ Ֆրանսա - Ուկրանիա 0 - 0 արդիւնքէն ետք, 4-րդ խումբի դասաւորումն է.-

1.-	Ուկրանիա	10 կէտ
2.-	Ֆրանսա	8 կէտ
3.-	Իսլանտա	8 կէտ
4.-	Հայաստան	4 կէտ
5.-	Ռուսաստան	3 կէտ
6.-	Անտորա	0 կէտ

Ֆրանսայէն ետք, Հայաստանի յաջորդ հանդիպումներն են.-

ՅՈՒՆԻՍ 5՝ Իսլանտա - Հայաստան,
ՅՈՒՆԻՍ 9՝ Հայաստան - Ուկրանիա,
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4՝ Ռուսաստան - Հայաստան
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 8՝ Հայաստան - Ֆրանսա,
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 9՝ Անտորա - Հայաստան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ կեդրոնական շրջանին Թաքսիմի հրապարակին վրայ Մարտ 27-ի կէսօրին անձնասպանական արարք մը գործըւած է: Երիտասարդուհի մը մօտենալով ոստիկաններու խումբի մը, պայթեցուցած է իր մարմնին վրայ կրած պայթուցիկները: Ինք մահացած է անմիջապէս, 11 հոգի ալ վիրաւորուած են: ՓՔՔ-ի ղեկավար Ա. Օճալանի ձերբակալութենէն ետք առաջին արարքն է որուն պատասխանատուութիւնը ստանձնած է քըրտական նոյն կազմակերպութիւնը:

ՄՈՆ - ՊԼԱՆԻ փապուղիին զոհերու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ: Մարտ 29-ին, արդէն 40 մեռեալ կար, բայց դեռ անհետացած անձեր կան եւ կարելի չէ եղած բոլոր դիակները, կմախքները յայտնաբերել: Շրջէնըրմանէն ետք, տեղւոյն վրայ փութաց Ժոսփէն:

ՕՊԱՆԵԸ (Պուշ - տիւ - Ռոնի նահանգ) 37 տարիներու համայնավար տիրապետութենէ ետք, աջին ձեռքն անցաւ: Ձայներու 56%-ով Ազատական ժողովրդավարութենէն Պերնար Տէֆլէսէլ ձեռք ձգեց երեսփոխանի աթոռը այս մասնակի ընտրութիւնով: Նախորդ ընտրութիւնը (համայնավար յաղթանակով) ջնջուած էր խարդախութեան պատճառով:

ՄԻՋԻԿԱՆԻ (Փոնթիաքի) ժողովրդական դատակազմը մարդասպանութեամբ յանցաւոր հռչակեց տոքթոր Ճէք Գէորգեանը որ օգնած էր անբուժելի հիւանդի մը անձնասպան ըլլալու: Կրնայ ցկեանս բանտարկուիլ: Ինք, չի վարանիր իր արարքը փաղդատել քաղաքացիական իրաւունքներու հերոսներու ըրածին, ինչպէս՝ Լութէր Քինկ: Բուն պատիժը պիտի ճշդուի Ապրիլ 14-ին. մինչ այդ ազատ է երաշխաւորագինի փոխարէն: Կ'ըսէ որ եթէ բանտարկուի, հացադուլի կը դիմէ մինչեւ իր մահը:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Աւագ Հինգշաբթի, Ապրիլ 1

Յիշատակ ընթրեաց տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8-ին:
Կարգ Ապաշխարողաց եւ ընթրեաց:
Պատարագ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16-ին:
Խաւարում՝ ժամը 19.30-ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Հինգշաբթի.-

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 10-ին, Պատարագ ժամը 10.30-ին, Ոտնլուայ՝ ժամը 16.30-ին, Խաւարում ժամը 20-ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հինգշաբթի.-

Ընթրեաց պատարագ ժամը 10.30-ին, Ոտնլուայ ժամը 16-ին, Խաւարում ժամը՝ 20-ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Հինգշաբթի.-

Ընթրեաց պատարագ ժամը 10-ին, Ոտնլուայ ժամը 17-ին, Խաւարում ժամը 19.30-ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Հինգշաբթի.-

Ընթրեաց պատարագ ժամը 11-ին, Ոտնլուայ ժամը 16.30-ին, Խաւարում ժամը 19-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Հինգշաբթի.-

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին, պատարագ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ ժամը 16-ին, Կարգ չարչարանաց ժամը 19.30-ին:

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի.-

Ժամը 10-ին վերջին ընթրեաց պատարագ:
Կը պատարագէ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Ժամը 17-ին Ոտնլուայ, ժամը 19.30-ին Կարգ Խաւարման:

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Հինգշաբթի.-

Վերջին ընթրեաց պատարագ ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Փոքրիկներու հաղորդութիւն: Ժամը 18-ին Ոտնլուայ:

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Հինգշաբթի.-

Մանուկներու հաղորդութիւն ժամը՝ 9-ին, ընթրեաց պատարագ ժամը 10-ին, Ոտնլուայ ժամը 17-ին, Խաւարում ժամը 20-ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Յարութիւն Բարթալօղլուի մահուան առթիւ.-

Պր. Արմանտ Պարանտ 500 Ֆր., Պր. Խաչիկ Թոսուն 200 Ֆր., Պր. Համբար Ապա 500 Ֆր., Պր. Ռուբէն Օնան 200 Ֆր., Պր. Վարդէն Գույումճեան 350 Ֆր., Տիկին Սիւզան Գարաթէփէ, Մարմանեան 200-ական Ֆր., Տիկին Սեդա Զիլինկիրեան 250 Ֆր., Պր. Արման Կոտողեան 200 Ֆր., Պր. Ժիրայր Փեհլիվան 300 Ֆր., Պր. Ռոպէն Յովհաննէսեան, Պր. Արամ Գարակէօզօղլու, Պր. Տանիէլ Ալըճը, Պր. Սիմոն Ալըճը, Պր. Գրիգոր Պարտաք, Պր. Սարգիս Մուրատեան 200-ական Ֆր.:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպութեամբ՝ Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղին

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ

կը ներկայացնէ՝

ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ

«Մի դաշոյն այս պարտէզի մէջ»
«Un poignard dans ce jardin»
գործին հայերէն թարգմանութիւնը (Նայիրի հրատարակչութիւն, Երեւան 1999):

Թարգմանիչ՝ Ալեքսանդր Թոփչեան

Հինգշաբթի, Ապրիլ 15, ժամը՝ 20.30

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն
17, rue Bleue, 75009 PARIS

Offre d'emploi

RECHERCHE
FEMME D'AGE MOYEN

pour prendre soin d'une dame valide (faire les courses, le ménage, préparer les repas) dans la journée de 9h à 18h, dans une proche banlieue de Paris.

Téléphoner : 01. 42. 36. 37. 18

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

le vendredi 2 avril à 21 heures

«LA DANSE ARMENIENNE»

avec la participation
du chorégraphe arménien
GERARD MADILIAN
Conférence-Débat

animée par Cécile NAZARIAN

Centre Culturel Alex Manoogian
de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS

Métro : Courcelles

Participation aux frais : 30 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour ses séjours des mois de juillet et août 1999 pour son Centre de Vacances de Bellefontaine et son Camp Itinérant :

- **Directeurs diplômés BAFD;**
- **Animateurs diplômés BAFA;**
- **Assitants sanitaires (medecin ou infirmier en 2ème année);**
- **Economes;**
- **Cuisinières**

Ecrire à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration — 17, rue Bleue, 75009 Paris
Date limite d'inscription : 15 avril.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ

«LES DIAMANTAIRES» ճաշարանին մէջ
60, rue La Fayette, Paris 9e
(M° Cadet)

Հաւկթախաղ – վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

L'ECOLE ARMENIENNE
«SIAMANTO»
propose un

diner dansant

Samedi 10 avril de 20 heures à l'aube

En présence de Madame Janine JAMB[...]
Maire de Bagneux,
Députée des Hauts-de-Seine

Avec la participation de
Marten Yorgantz
et son orchestre

Salle des Fêtes Léo-Ferré
rue Charles-Michels, Bagneux

Avec le bus :

prendre le 188 à la Pte d'Orléans, descendre à l'arrêt «Meuniers».

En voiture :

prendre la RN20 et suivre le panneau «marché de Bagneux»

Réservez vos places auprès de :

Yeghja Chirinian
01 46 65 51 04 (après 19h)
ou 01 45 46 10 11 / 01 46 65 81 53.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարի Հոգաբարձութիւնը Սուրբ Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղագինի հետեւեալ նուէրները.-

Պր. Պատրիկ Պիւքէր 1500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վահրամ Հայթայեան 150 Ֆր., Տիկին Զուարթ Կիւլէչեան 200 Ֆր., Տիկին Ռոզ Մելգոնեան 500 Ֆր., Տիկին Իսկուհի Փամպուքճեան 200 Ֆր., Օր. Վիրժինի Մանուկեան 600 Ֆր., Տիկին Վիրժինի Միրասէտեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խոմէզեան 100 Ֆր., Պր. Ժագ Տէյիրմէնճեան, Օր. Մարլէն Բաբերդեան 500-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժերար Սորէն 300 Ֆր., Օր. Անի Էքպէրեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժագ Լըգոդ 300 Փրանք, Օր. Միրէյլ Ներսէսեան, Պր. Փօլ Տէր - Յակոբեան 200-ական Ֆր., Օր. Էլիզապէթ Տէօքմէճեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Հարվաճեան 500 Ֆր., Տիկին Ալիս Դանիէլեան - Պէնաք 300 Ֆր., Տիկին Վարդուհի Սթէֆանօ 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Օհանեան 1000 Ֆր., Պր. Ժագ Սէրճանեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մարթէն Մարեան 500 Ֆր., Օր. Աննա Խօգկիւլէր 200 Ֆր., Տիկին Ռոզ Ալեքսանեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Վարդանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիփ Գարակիւլեան 500 Ֆր., Գնդապետ Ճ. Տէմիրճեան 20 տոլար, Պր. Ժիրայր Կիւրճեան 150 Ֆր. Օր. Սարա Նազարեան 100 Փրանք, Պր. Խամոն Պետրոսեան 500 Ֆր., Պր. Ռուբէն Մելիք 800 Ֆր., Տիկին Ժաննա Վարդապետեան, Պր. Փիէռ Արգումանոֆ 300-ական Ֆր., Տիկին Անահիտ Գափթան 250 Ֆր., Տիկին Ալիս Երեմեան 500 Ֆր., Պր. Ալեքսանտր Օհանէսոֆ 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Հաքպիլէն, Հարալամպիտիս ընտանիք, Տիկին Սիմա Քարապետեան 100-ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վաչէ Մինասեան 300 Ֆր., Տիկին Վէզնէեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200 Փրանք:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 31
MERCREDI
31 MARS
1999

LE NUMERO : 6,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01.47.70.86.60 FAX : 01.48.00.06.70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·250 Ֆ. — Վեցամսեայ : 635 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·500 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·350 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 6,00 Ֆ.
C.C.P. PARIS 15069-82 E

74րդ ՏԱՐԻ . ԹԻՒ 19.608 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 74e ANNEE — N° 19.608

ՔՈՍՈՎՕ

ՇԻՐԱՔ ՓՈՐՁԵՑ ԱՐԴԱՐԱՑՆԵԼ ԻՆՉ ՈՐ ՉԱՐԴԱՐԱՆԱՐ

ՌՈՒՄԲԵՐ, ՋԱՐԴ, ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Շիրաքի անակնկալ ելոյթը, Մարտ 29-ին ժամը 20-ին, ցոյց տուաւ որ անհրաժեշտ դարձած էր բացատրութիւններ տալ, կարելիութեան սահմաններուն մէջ համոզել որ ՕԹԱՆ-ի ռմբակոծութիւնները անխուսափելի էին, այլ ելք չկար եւ այս բոլորին միակ պատասխանատուն՝ Ս. Միլոսեւիչն է։ Քոսովոյի կացութիւնը մտահոգիչ է, կ՚ըսէ Շիրաք, եւ ամէն մարդ հարցականներու առջեւ է։ Սերպերու ընթացքը անընդունելի է։ Եւրոպան չի կրնար հանդուրժել իր հողամասին վրայ մարդ մը եւ վարչակարգ մը որ տասը տարիէ ի վեր, Սլովենիա, Խրուաթիա եւ Պոսնիա, հիմա ալ Քոսովօ ցեղային մաքրագործումի գործողութիւններու, սպանութիւններու, ջարդերու եւ շրջանի անկայունութեան ձեռնարկած են, հետեւանք ունենալով 200 հազար մեռեալ եւ միլիոնաւոր անձերու տեղահանութիւնը։ Նախագահը չի ծածկեր որ ներկայ կացութիւնը վտանգներ ունի զինուորներուն եւ շրջանի բնակիչներուն համար։ Գիտակից են եւ հարկ է զանոնք ստանձնել։ Ֆրանսա նաեւ դիւանագիտական լուծում մը կը փնտռէ, կ՚աշխատի այդ ուղղութեամբ։

Այդ նպատակով է արդէն որ Ռուսաստանի վարչապետը՝ Պրիմակով, Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարարներուն հետ Պելկրատ գնաց Մարտ 30-ին հանդիպում ունենալու համար Միլոսեւիչի հետ։ Ռուսերը, որոնք աւանդական բարեկամները են Սերպերուն, կ՚ուզեն սակայն որ նախ ռմբակոծութիւնները դադրին։ ՕԹԱՆ վճռած է չդադրեցնել եւ Մարտ 30-ին, վեցերորդ գիշերն էր որ ռումբեր կը տեղային։ Քոսովոյի մէջ կացութիւնը միշտ ողբերգական է։ Սերպերը սպառնալիքներու տակ տեղահան կ՚ընեն բնակիչները, որոնք կը գաղթեն դէպի Ալպանիա, Մոնթենեկրօ, Մակեդոնիա։ Ասոնց թիւը 100 հազարէն աւելի էր Մարտ 29-ին։ Այս ձեւով արդէն, ալպանացի պիտի չմնայ Քոսովօ եւ հարցը ինքնաբերաբար կը լուծուի, Միլոսեւիչ ալ կրնայ երախտապարտ ըլլալ ՕԹԱՆ-ի։

Տեղւոյն վրայ ալ սպանութիւն, ջարդ կը շարունակուին։ ՕԹԱՆ-ի համաձայն, Ֆեհմի Ականի, որ մաս կը կազմէր Ռամպույէի քոսովոյի պատուիրակութեան, սպաննուած է։ 66 տարեկան, չափաւոր մըն էր եւ շատ յարգուած Ալպանացիներէն։ Մէկն էր Քոսովոյի Ժողովրդավար Լիկայի հինգ հիմնադիրներէն, այսինքն չափաւորներու կուսակցութեան։

***

Ընդհանուր ձեւով, քննադատութիւններն ու դատապարտումները կը բազմանան։ Բոլոր զինուորականները համաձայն են հաստատելու համար որ ռմբակոծութիւնները ոչ մէկ բանի կը ծառայեն, երբ անոնց չի հետեւիր հրետանին, այսինքն ցամաքային գործողութիւնը։ Եւ, այսօր անել կացութիւն մը ստեղծուած է որու ելքին բնոյթին մասին, ոչ ոք կրնայ բան մը ըսել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ

(Մարտ 29 / 30)

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.Ի ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ԵՐԵՒԱՆ

Աւելի քան վեցամսեայ բացակայութենէն ետք Լոնտոնէն Երեւան վերադարձին (Մարտ 29) Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Զուարթնոց օդակայանին մէջ դիմաւորուած է վարչապետ Ա. Դարբինեանի, Կաթողիկոսական Ընդհ. Փոխանորդ Գարեգին Արք. Ներսիսեանի, բարձրաստիճան հոգեւորականներու, կառավարութեան անդամներու կողմէ։ Գարեգին Ա. ըսած է թէ Մայր Աթոռ վերադարձած է ոչ լրիւ ապաքինած, սակայն Զատկուան առթիւ Հայրապետական խօսք կ՚ուղղէ ժողովուրդին։

***

ՌՈՒՍ ԱՐՏԱՔԻՆ ՓՈԽ-ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԸ

Աշխատանքի այցելութեամբ Երեւան գացած է Ռուսաստանի Արտաքին նախարարի տեղակալը Լ. Դրաչեվսկի. իրեն կ՚ընկերանար Մինսկի խումբի ռուս համանախագահին ներկայացուցչին տեղակալը։

Մարտ 27-ին զիրենք ընդունած է Արտաքին նախարար Վ. Օսկանեան։ Քննարկած են Արցախի հակամարտութեան կարգաւորման ներկայ վիճակը. Դրաչեվսկի անդրադարձած է վերջերս Բաքու կատարած այցելութեան, Ելցինի կողմէ Ալիեւի բողոքին որպէս պատասխան ղրկուած ուղերձին։ Օսկանեան ալ ընդգծած է Հայաստանի կառուցողական դիրքորոշումը։ Խօսակցութեան նիւթ եղած է նաեւ Ապրիլի սկիզբը Մոսկուա գումարուելիք ՀԱՊ-ի վեհաժողովը։ Կողմերը ներկայացուցած են Քոսովոյի հարցին մասին իրենց կարծիքը եւ անոր կարելի անդրադարձներուն հարցը շօշափած։ Իսկ լրագրողներու հետ ունեցած հանդիպումին, Դրաչեվսկի իր արտայայտութիւններով հաստատած է ադրբեջանական կողմին այն ուղղութեամբ լրատուութիւնը թէ Ելցինի յիշեալ նամակին մէջ Ատրպեջանէն չէր պահանջուեր որ այս վերջինը ընդունի Մինսկի խումբին վերջին առաջարկները. արդարեւ Դրաչեվսկի ըսած է թէ Ռուսաստան չի սեւեռիր այս կամ այն առաջարկին. եթէ ան երկու կողմերէն մէկը չի գոհացներ, Ռուսաստան որպէս միջնորդ պատրաստ է քննարկելու այլ միջոցներ։ Միւս կողմէ, Հայաստանի Արտաքին նախարարը այն կարծիքը յայտնած է թէ հակառակ այս ամբողջին, Ապրիլ 13-ին, տարածքաշրջան իր այցելութեան ընթացքին Մինսկի խումբի նախագահը պիտի փորձէ համոզել Ալիեւը որպէսզի ընդունի Մինսկի խումբի առաջարկները։

***

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 29-ին Ազգային Ժողովի ընտրութեան համամասնական ընտրակարգով մասնակցելու դիմում կատարած են «Օրինաց երկիր»ը, ՀՅԴ-ն, ԱԺՄ-ը, «Հզօր հայրենիք»ը, Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, Երիտասարդական կուսակցութիւնը, Շամիրամը, Ազատութիւնը, նաեւ երեք դաշինք. «Իրաւունք եւ միաբանութիւն», «ԱԻՄ +», «Հայրենիք»։ Այն կուսակցութիւնը, կամ դաշինքը որ Ազգային Ժողովին մէջ խմբակցութիւն ունի, 30 հազար վաւերական ստորագրութիւն պէտք է յանձնէ, իսկ չունեցողներէն կ՚ընդունուին նոյն թիւով վաւերական ստորագրութիւն հաւաքած առաջին հինգ կուսակցութիւնները։

***

ՀՀՇ-Ի ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԿԸ

ՀՀՇ վարչութեան Մարտ 29-ի նիստին որոշուած է մասնակցիլ Մայիս 30-ի խորհրդարանական ընտրութեան։ Հաստատուած է նախընտրական համամասնական ցուցակն ալ զոր կը գլխաւորէ Վ. Սիրադեղեան։

***

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐԸ

Թուական ոչ մէկ տուեալ կայ Եուկոսլաւիոյ Հայաստանցիներուն մասին։ Սակայն, ՕԹԱՆ-ի ռմբակոծումէն ետք Հայաստանի եւ Ռուսաստանի արտաքին գերատեսչութիւններուն միջեւ համաձայնութիւն կայացած է որ Հայաստանի քաղաքացիները որոնք կը գտնուին Եուկոսլաւիա, Հայաստան վերադառնալու համար կրնան դիմել տեղւոյն Ռուսաստանի դեսպանութեան։

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գլամարի (փարիզեան արուարձան) թաղապետութիւնն ալ, Մարտ 26-ին, միաձայնութեամբ եւ հանդիսաւոր կերպով «մաղթանք» (վէօ) մը արտայայտեց Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչման համար, երեսփոխան-քաղաքապետ՝ Ժան-Փիէր Ֆուշէի առաջարկին վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԽԱԹԱՄԻ յետաձգեց Ֆրանսա կատարելիք այցելութիւնը, որովհետեւ Ելիզէ ընդառաջ չգնաց Իրանի պահանջին՝ գինի չսպասարկել պաշտօնական ճաշին։ Անցեալին, պարսիկ նախարարական այցելութիւններու առեն, սովորութիւն էր պուղի հիւթ հրամցնել Պարսիկներուն, որոնք չէին գայթակղեր երբ գինի ըլլար սեղանին վրայ ուրիշներու համար։

Ժ. Մ. ԼԸ ՇԸՎԱԼԻԷ Թուլոնի քաղաքապետը հրաժարեցաւ Ազգային Ճակատէն, խզելով տասնամեակներու իր բարեկամութիւնը Լը Փէնի հետ։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆ ԵՒ ԱՆՏԻՈՔ

Ուրբաթ, Մարտ 26-ին, Պոլսոյ պատրիարքը՝ Մեսրոպ Արք., ընկերակցութեամբ Կրօնական Ժողովի ատենապետ՝ Արամ Ծ. Վրդ. Աթէշեանի եւ ուխտաւորներով լեցուն երեք օթոպիւսներով մեկնած էր Իսքէնտէրուն։ Պատրիարքը Պոլսէ ճամբով անցած է Անգարայէն, ապա՝ Կէօլպաշըէ, Շէրէֆլի Գոչհիսարէ, Բոզանթըէ, Կիլիկեան Դռներէ, Ատանայէ, Տէօրթեոլէ ու իրիկունը հասած է Իսքէնտէրուն, ուր դիմաւորուած է տեղւոյն Թաղային Խորհուրդին կողմէ։ Ուխտաւորները Շաբաթ առտու հասած էին Թարսուս ուրկէ կը շարունակէին իրենց ուղեւորութիւնը։ Իրենց կը միանար չորրորդ

(Շար.ը Դ. էջ)

ԵՒՐՕ-2000

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EQUIPE»

(30 Mars)

Arménie, longue est la route...

RENCONTRE AVEC UN FOOTBALL EN DEVENIR, QUI MANQUE DE MOYENS, MAIS POSSEDE QUELQUES JOLIS TALENTS

Ֆրանսա-Հայաստան մրցումի նախօրեակին, բոլոր մեկնաբանները լայնօրէն կ՚անդրադառնան Հայաստանի խումբին։ Էքիփի թղթակիցը Երեւանէն նոր գրութիւն մը ղրկած է։ Ան նախ կ՚արձագանգէ Հայաստանի զտումներու ընդհ. մէնէճըր՝ Աշոտ Մանուկեանի արտայայտութեան. «Մեր ֆութպոլը կամաց կամաց կը յառաջանայ, պարոն, բայց կը յառաջանայ։ 148-րդ էինք համաշխարհային դասաւորման մէջ, այսօր 89-րդ ենք»։

Թղթակիցը կը խօսի նախկին մրցումներու մասին Հարաւային Ամերիկա, Փորթուկալ, Ուկրանիա, մինչ Ա. Մանուկեան կ՚աւելցնէ.- «Վարկի յաղթանակ մը կը պակսի հանդրուան մը անցնելու համար, բայց մեր ազգային խումբը դեռ շատ երիտասարդ է, գիտէք»։ Արդարեւ, չորս տարեկան է, քանի իր առաջին մրցումը խաղացած է Պրիւսէլ 1994-ին (0-2)։ Անշուշտ, կ՚ըսէ, շատ բախտ ալ չունինք վիճակահանութիւններով։ Գերմանիայէն, Փորթուկալէն, Ուկրանիայէն եւ Իռլանտայէն ետք 98 Մոնտիալին, Ֆրանսա, Ռուսաստան եւ Ուկրանիան են Հայաստանի բաժինը Եւրօ-2000-ի համար։

Խաղացողներու ամսականը թէեւ վեց անգամ աւելի է բանուորին աշխատավարձքէն, բայց ամիսը 300 տոլարը չանցնիր (1800 Ֆր.)։ Այդ է պատճառը որ ամէն խաղացող կ՚ուզէ օտար խումբի մը ուշադրութիւնը գրաւել, հակառակ դրօշակի սիրոյն։ Թերթին թղթակիցը մանրամասն կ՚անդրադառնայ խաղացողներու մէկ մասին, այսինքն անոնց որոնք արդէն արտասահման անցած են։ Դրամը չի կրնար դեր չխաղալ երկրի մը մէջ ուր հսկայ հարցեր կան։ Աշոտ Մանուկեանի քով, Լիբանանի նախկին մարզիչ՝ Սուրէն Բարսեղեան զոյգ-մարզիչի դերը կը խաղայ։

Հայաստանի պատուիրակութիւնը որ կը համախմբէ ազգային խումբը եւ «Յոյսեր»ը Ռուասի հասաւ Մարտ 29-ին եւ տեղաւորուեցաւ Սէնի ափին մեծ պանդոկի մը մէջ, ապա մարզուելու գնաց Իսի-լէ-Մուլինոյի մարզադաշտը։ Երեքշաբթի իրիկուն վերջին փորձ մը կ՚ըլլար Սթատ տը Ֆրանս։

***

Առանձին տեղեկութիւններ կը տրուին Հայաստանի, իր ֆութպոլին ու խաղացողներուն մասին։ Թոմպոլա մըն ալ կայ վերանորոգելու համար Երեւանի մարզադաշտը։ Հրազդանը այլեւս անգործածելի է (ապահովութեան համար իր տարողութիւնը 50 հազար տեղէն 5 հազարի իջած է)։ 18 հազար հոգի պարունակող այլ մարզադաշտի մը մէջ է, հիմնովին նորոգելի, որ Սեպտ. 8-ին տեղի պիտի ունենայ Հայաստան-Ֆրանսա մրցումը։ Այդ նպատակով Ֆրովանս-Արմէնի Միութիւնը որու կը նախագահեն Ալպէր Արսթանեան եւ Յակոբիկ Խաչատուրեան երկու նախաձեռնութեան դիմած է։ Նախ հսկայ թոմպոլա մը որուն արդիւնքները պիտի յայտնուին Չորեքշաբթի իրիկուն, կիսախաղին։ Ապա, երկու օրուան վրայ ռալլի մը՝ Հայաստան։

***

Ֆրանսա-Հայաստան մրցումի սկսման հարուածը կու տայ Շառլ Ազնաւուր։

1700-ԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ ՃԱՆՉՆԱՆՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Այս գրութեան հեղինակը չի՛ յաւակնիր Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պատմութիւնը գրել, ո՛չ ալ սիրտ ունի, ատենէ մը ի վեր գոյութիւն ունեցող, թեմական կազմակերպութեան բաւիղներին մէջ մտնելու: Քրիստոնէութեան Հայաստանի պետական կրօն հռչակման 1700-ամեակի տօնակատարութեան սեմին, պարզապէս կը ձգտի հանրութեան ներկայացնելու եկեղեցիներու ներքին վիճակը, գաղութային բնաւորութեամբ ապրող համայնքի մը քրիստոնէական փորձառութիւնը, մէկ խօսքով՝ հոգեւոր կացութիւնը:

Բոլորին ծանօթ է. Ֆրանսայի մէջ Հայ Եկեղեցին, իբրեւ կրօնական ինքնավար կազմակերպութիւն, ենթակայ է երկրի պետական օրէնքին: Ան կը գործէ 1905 Դեկտեմբեր 9-ի Օրէնքի համաձայն, Կրօնական ընկերակցութիւն անուամբ: Իրաւական սահմանումով Ֆրանսայի մէջ Հայոց Եկեղեցին Ֆրանսական միութիւն, ընկերակցութիւն մըն է: Միւս կողմէ, օրէնքին տիրապետութիւնը չի՛ տկարացներ որեւէ ձեւով եկեղեցւոյ ներքին կրօնական ինքնավարութիւնը, ո՛չ ալ վնաս կը հասցնէ անոր հոգեւոր եւ մշակութային կեանքին, ընդհակառակն կը քաջալերէ ազգագրական արժէքներու պահպանումը:

Օրէնքը չարգիլեր, որ կրօնական ընկերակցութիւններ գործածեն նաեւ վերտառութիւններ, մասնաւոր խորագիրներ: Ասոր համար է որ Լիոնի մէջ Հայ Եկեղեցւոյ Կրօնական ընկերակցութիւնը կը կրէ «Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգային Միութիւն Լիոնի եւ Շրջակայից» խորագիրը:

Կրօնական ընկերակցութիւններ կրնան ունենալ նաեւ թեմական կազմակերպութիւն, պայմանաւ որ թեմական դրութիւնը ենթարկուի կրօնական ընկերակցութեան օրէնքի տրամադրութիւններուն:

1905-ի օրէնքը բնականաբար կը մշակէ ընկերակցական հոգեբանութիւն կամ մըտայնութիւն. իսկ եկեղեցին կը զարգացնէ աւելի լայն՝ համայնական հոգեբանութիւն մը, համայնքի մտայնութիւն մը: Կրօնական ընկերակցութեան կանոնագըրութիւնը այս երկու մտայնութիւնները ներքին կապով մը կը միացնէ իրարու հետ: Անոնք յօդուածներու միջոցաւ կը կամրջուին, իրարու մէջ կ՚օղակուին:

Ֆրանսայի հայ հաւաքականութիւնը գիտնալու է ուրեմն թէ ինչ հասկացողութիւններ կը պարունակեն կրօնական ընկերակցութիւնները:

ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Հայ հաւաքականութիւնը Ֆրանսայի մէջ համախմբուած կ՚ապրի Մարսէյլ – Լիոն – Փարիզ երկարող ուղղահայեաց գծին վըրայ: 1900 թուականէն մինչեւ այսօր կառուցուած եկեղեցիներու թիւը 23 հատ է: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել համայնքներ որոնք թէեւ չունին կառուցուած եկեղեցիներ, բայց ունին վարչական մարմիններ: Համայնքները ամփոփուած են երեք գլխաւոր շրջաններու մէջ:

Փարիզեան Շրջան,
Միջին Ֆրանսայի կամ
Ռոն – Ալփեան Շրջան, եւ
Միտի - տը - լա - Ֆրանս կամ
Հարաւային Ֆրանսայի Շրջան:

Այս երեք շրջանները ունին հետեւեալ իրաւակարգը:

Փարիզեան Շրջանին մէջ Կրօնական ընկերակցութեան միակ կանոնագրութիւն մը կը համախմբէ չորս եկեղեցիներ: Փարիզի՝ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչը, Ալֆորվիլի՝ Ս. Պօղոս - Պետրոսը, Առնուվիլ – լէ – կոնէսի՝ Վարագայ Ս. Խաչը, Իսի – լէ Մուլինոյի՝ Ս. Մարիամ – Աստուածածինը:

Շաւիլի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը վարչականօրէն կը գործէ անկախ կանոնագրութեամբ:

Ռոն – Ալփեան Շրջանի համայնքները՝ բացի Ռոմանի Ս. Նիկողայոսէն, ունին կրօնական ընկերակցութեան առանձին կանոնագրութիւններ, երբեմն «Ազգային Միութիւն» պատուանունի տակ, երբեմն ալ պարզապէս՝ «Կրօնական ընկերակցութիւն»:

Այսպէս՝ «Ազգային Միութիւն» վերտառութիւնը կը կրեն, Լիոնի՝ Ս. Յակոբը, Փոն - տը Շէրիւի - Շարվիէօյի՝ Ս. Նշանը, Սէն - Թ՚էթիէնի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Կրընոպլի եւ Վիէնի համայնքները, (թէեւ Վիէնի մէջ տասնամեակէ մը ի վեր Լիոնի Եպիսկոպոսարանի կողմէ նշանակուած ծխական խորհուրդ մը ըստանձնած է պարտականութիւնը կրօնական գործերով զբաղելու): Ռոմանի՝ Ս. Նիկողայոսը նոյնպէս, կը գործէ ծխական խորհուրդի դրութեամբ, նշանակուած՝ Լիոնէն: Իսկ Կրօնական ընկերակցութիւն անուան տակ կը գործեն Տէսինի՝ Ս. Աստուածածինը, Վալանսի՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը եւ Ս. Սահակը:

Վալանսի մէջ Ազգային Միութիւն մը կը շարունակէ իր գոյութիւնը, բայց եկեղեցւոյ գործերով չի՛ զբաղիր այլեւս:

Տասնեմէկ կառուցուած եւ գործող եկեղեցիներ կը գտնուին Հարաւային Ֆրանսայի Շրջանին մէջ: Բացի Նիսի՝ Ս. Աստուածածինէն, Լա - Սիոթայի՝ Ս. Փրկիչէն եւ Սէն - Ռաֆայէլի՝ Ս. Յովհաննէսէն, միւս ութ եկեղեցիները կը գտնուին Մարսէյլի մէջ: Միայն 15-րդ թաղամասի մէջ կան երեք եկեղեցիներ. Քամփանյը Ֆրէզի՝ Ս. Կարապետը, Սէնթ Անթուանի՝ Ս. Թադէոս եւ Ս. Բարթուղիմէոսը, եւ Պուլվար Օտտոյի՝ Ս. Յակոբը: 8-րդ թաղամասին մէջ կը գտնուի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին, իսկ Ս. Մարիամ - Աստուածածին, Ս. Գէորգ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ յաջորդաբար կը գտնուին 9-րդ, 10-րդ, 12-րդ, եւ 13-րդ թաղամասերուն մէջ:

Վերոնշեալ 11 եկեղեցիներն ալ կրօնական ընկերակցութիւններ են: Եւ ինչպէս Ռոն - Ալփեան շրջանի եկեղեցիները, նոյնպէս ալ այստեղ՝ Հարաւային Ֆրանսայի եկեղեցիները կը կառավարուին մէկը միւսէն անկախ կանոնագրութիւններով:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի՞նչ ձեւով կը կազմակերպեն իրենց ընտրութիւնները Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

Պատշաճ քննութիւն մը կատարած ըլլալով, չենք համարձակիր մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու: Բաւականանք միայն ըսելով թէ վարչութիւններ կան որոնք կ՚ընտրուին անդամական ընդհանուր ժողովի ընթացքին, իսկ ուրիշներ ալ՝ անդամոց քուէարկութեամբ ընտրութեան օրը քուէատուփ ներկայանալով:

Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական ընկերակցութիւնը բացառութիւն կը կազմէ: Այնտեղ վարչութիւնը կ՚ընտրուի Ներկայացուցչական Ժողովէն, իսկ Ներկայացուցչականի պատգամաւորները կ՚ընտրըւին ընկերակցութեան անդամներէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Վարչութիւնները ամէն տեղ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը բաղկանան աշխարհականներէ: Հոգեւոր հովիւները վարչական կազմին մէջ, իրաւական տեսանկիւնէն դիտած, պաշտօն եւ պարտականութիւն չունին: Անոնք վարձատրուած պաշտօնեաներն են վարչութեան: Վարչականներու եւ հոգեւոր հովիւներու միջեւ կանոնագրութեան նախատեսած այս յարաբերութիւնը տեղ - տեղ անհամ հարցեր կը ստեղծէ, նման՝ տանուտէրի եւ պաշտօնեայի կամ պետի եւ հպատակի յարաբերութիւններուն:

Այս պատկերը աւելի յստակ կը դառնայ եթէ մի քանի նմոյշ յիշատակենք տեղի ունեցած ներքին միջադէպերէ: Վարչականներ կան, որոնք հերթական նիստեր կը գումարեն իրենց հոգեւոր հովիւներէն գաղտնի. կը մերժեն անոնց բարոյական եւ տնտեսական հաշիւ ներկայացնել: Թոյլ չեն տար որ հովիւներ եկեղեցւոյ անունով եկած նամակներու բովանդակութեան վերահասու ըլլան: Իրենց հոգեւոր հովիւները կը նկատեն տեսակ մը իրենց ձեռքին տակ աշխատող բանուորներ, որոնք վարձատրուած են մկրտութեան, պսակի, յուղարկաւորութեան, հոգեհանգիստի կամ այլ ծէսերուն համար: Այսպիսի վերաբերմունքներ կըրնան ազդել անշուշտ հովիւներու տրամադրութեան վրայ եւ հոգեւորականը վերածել լոկ ծխակատար պաշտօնեայի: Իսկ ծուխի կամ համայնքի հովուական գործերը երբ կաղան, ծխականներու դիտողութեանց առաջին թիրախը հովիւները կը հանդիսանան, փոխանակ վարչական կազմին որ ընկերակցութեան իրաւատէրը կը նկատուի:

Հասկնալի է անշուշտ սա նշանակութեան պատճառը: Հաւաքականութիւնը ի վիճակի չէ զանազանելու նրբութիւնը որ գոյութիւն ունի ընկերակցութեան եւ եկեղեցւոյ միջեւ: Ան գիտէ թէ նուիրապետական կարգով սպասաւորութեան մէջ առաջինը եկեղեցականն է, ուրեմն դիտողութիւնը բնականօրէն կ՚ուղղէ սպասաւորներէն առաջինին:

Դիտաւորութիւն չունինք հոգեւոր հովիւներ պաշտպանելու եւ վարչականներ քննադատելու, որովհետեւ կան նաեւ վարչականներ որոնք խոր յարգանքով կը վարուին իրենց հոգեւոր հովիւներուն հանդէպ:

Բայց հարցը, կանոնագրային տրամադրութեամբ, միշտ կը մնայ այն ոլորտին մէջ, որ տիրոջ եւ պաշտօնեայի փոխ - յարաբերութեան ոլորտն է:

Եկեղեցւոյ սպասաւորութեան եւ համայնքի ծառայութեան մէջ կրօնական գործերու ղեկավարութիւնը, հոգեւորականներ եւ աշխարհականներ բաժնուած են ըստ կոչումի:

Կարեւոր է որ ընտրուած վարչականներ կառչին օրէնքի տառին, բայց անոր զուգահեռ կայ Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական կարգն ու կանոնը, աւանդութիւնը, զոր պէտք է նոյնքան յարգել: Յետագայ զարգացումներ թերեւս աւելի ժխտական ազդեցութիւն պիտի գործեն տակաւին այս տեսակի վերաբերմունքներու վրայ:

Նոր ժամանակի մէջ մարդկային կեանքի խորունկ կերպարանափոխութիւնները, մտաւոր - մշակութային նոր հոսանքները, բնականաբար ազդեցութիւն կը գործեն նաեւ հայ նորահաս սերունդի բնաւորութեան վրայ, եւ ինչ որ նկատելի է, այս նոր բնաւորութեամբ եկուորներու մօտ կը հակադրուի աննախանձ ոգին, կը պակսի յաւելեալ ճիգ թափելու կամք օգտուելու հայ մշակոյթի, եկեղեցական պատմութեան եւ տոհմիկ դաստիարակութեան հնարաւորութիւններէն: Նկարագրի այս կաղապարով մէջտեղ եկած սերունդն է նոյնպէս որ կը սկսի եւ սկսած է արդէն ստանձնել եկեղեցւոյ վարչական ծառայութեան պաշտօնը եւ զարմանալու չէ հետեւաբար որ մեր եկեղեցւոյ այս նորահաս զաւակները կրօնական ընկերակցութեան գործերը վարեն զուտ ընկերակցական տրամաբանութեամբ, ղեկավարման ըմբռնում մը որ «Կրօնական համայնք» լայն հասկացողութեան եւ անոր զարգացման անպայման նպաստաւոր չէ:

Որոշ քաղաքներու մէջ վարչական կեանքի հետ կապուած այլ դժուարութիւններ կը սկսին ի յայտ գալ: Նոր երեւոյթ է հաստատել թէ սա վերջին տասը - տասնհինգ տարիներու աշխարհական դասի մօտ ալ նուիրեալներ կը սկսին պակսիլ: Նոր տագնապ մըն է ասիկա: Ընտրութիւններու նախօրեակին թախանձագին խնդրանքներ կը մատուցուին սա կամ նա աշխարհականին մօտ որպէսզի բարեհաճի թեկնածութիւնը դնել, ընդունի վարչական ըլլալ: Ակամայ ընտրեալ այս վարչականները ինքնաբերաբար քմայքոտ դառնալու պատճառ կ՚ունենան եւ իրենք իրենց իրաւունք կուտան յետագային աւելի ենթակայական մօտեցումով վարելու այդքին գործերը:

Հակառակ պարզուած վիճակին, յոռետես չենք եւ կը հաւատանք որ այս կացութիւնը դարմանելի է կանոնագրային բարեփոխութիւններով:

(Շար. 1)

ՄԻ ՊՈՒՏ ԺՊԻՏ...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Երբ ներկան զուրկ է խանդավառութիւն ստեղծող պահերից, երբ մառախուղի նման վրադ է իջնում մռայլութիւնը, այլ խօսքով երբ հարստանում ես գլխացաւանքներով, անցեալի զուարճալի դէպքերը մտքդ են շոյում, սիրտ են տալիս, մըղում քեզ՝ ժպտել, մինչեւ իսկ ծիծաղել: Այդ անմոռանալի պահերին, յիշողութիւնս է փայփայում մեծ մօրս սիրած երգերից մէկը՝ «Զախորդ օրերը, ձմրան նման կուգան ու կ՚երթան, վհատելու չէ, վերջ կ՚ունենան»:

Մեծ մայրս պատկանում էր Արեւմտական Հայաստանի (Վասպուրական) այն սերունդին որի կեանքը եղաւ դառնութիւնների երկար մի շարան՝ Օսմանեան լուծը, գաղթ, բոլշեւիկեան «գուրգուրանք» եւ վերջապէս Douce France-ի պարգեւած պանդուխտի երջանկութիւնը:

Ի դէմ «ձախորդ օրերի» եւ յոռետեսութեան, փորձենք ուրեմն հակադրել մի պուտ ժպիտ, նման un pied de nez-ի...

Այդ տարին, 1957-ին, առաջին այցս էր, աւելի ճիշդ առաջի ուխտագնացութիւնս, դէպի Հայաստան: Զանց եմ առնում անդրադառնալ թէ ո՛րքան ինձ յուսախաբեց սովետականացած ամբա՛սիր, սրբա՛զան հայրենիքը: Մինչեւ որ, մի քանի տարի անց, համոզուեցի վարդ սիրել - պաշտել իր փուշերով...

«Արմենիա» հիւրանոցը, այդ օրերին, դեռ կառուցման «փրոսես»ի մէջ էր, ուստի ինձ ապաստան տուին Աբովեան փողոցի «Ինթուրիսթ» հիւրանոցում: Փոքր եւ համեստ մի սենեակ, օժտուած մի պարզ լուացարանով: Իսկ Օրիորդ Ամալիայի այցելութիւնները մեղմացնում էին մենութիւնս: Այն աստիճանի որ նա նախընտրած էր ինձ հետ զրուցել Վոլթէրի լեզուով: Ճիշդ ասած, տարօրինակ էր ինձ թւում եւ անախորժ՝ որ Հայաստանում խօսեմ Ֆրանսերէն: Յետոյ պարզուեց որ հիւրանոցի «Նաչալնիկ» Գէորգովն էր նըշանակել Ամալիան, իմ պահապան հրեշտակի դերում:

Ինձ համար Հայրենիք տեսնել, թէկուզ կտրատուած, դառել էր այրող մի մղձաւանջ: Իսկ «յառա՛ջդիմական» հոսանքի համար, Հայաստան այցելող Հայ «Թուրիստ»ը, համարւում էր Հայրենասէր՝ վա՛յ այս հայրենասիրութեան, չասել մի որակում, որ վերածուեց թալանուած մի թառի ... Այնուամենայնիւ Երեւան գնացող Հայը կրում էր որոշ պարտադրանքներ՝ թոյլատրելի չէր նրան, քննադատել կամ կատակով խայթել մարքսիստական - լենինեան փրկարա՛ր վարչաձեւը: Ապա թէ ոչ, անհնազանդ այդ Հայը, կ՚արժանանար սեւ ցանկին եւ վիզայի մերժման: Ուստի ինձ զուսպ էի պահում, խուսափելով աւել - պակաս կատակներից: Բացի իմ հարազատների եւ ինձ մտերիմ բարեկամների հետ, որոնց չէի թաքցնում իրանց վարչաձեւի խոցելի եւ ծիծաղելի երեւոյթները, երկրի անփառունակ կենցաղը: Այդ պահերին, երբ արձակած նետերս դիպուկ էին, Երեւանի զարմիկս, թէթեւ բորբոքուած շեշտով ասում էր՝ «Գիտես ի՞նչ, մէջդ ֆրանսիացին է նստել», «Ի՞նչ հա՛րկէ, Նինա ջան, կ՚ընդունեմ այդ ... «քոմփլիմենթը»:

Վաթսունական թուականներին, երբ հայաստանցի պրոֆեսորները սկսան Ֆրանսիա այցելել, ինձ զանգահարեց անծանօթ մէկը՝ «բարեւ ձեզ, բարեւ ձեր բարեկամներից յուշանուէրներ եմ բերել, ե՞րբ կարող ենք հանդիպել»: Պայմանաւորուած օրին ու ժամին եղայ հիւրանոցում: Արդէն չորս հոգի սպասման սրահում ինձ էին սպասում: Ստացայ զանազան սովետաճաշակ յուշանուէրները, անխուսափելի քոնեակի շշի հետ: Ծանօթացման սովորական խօսքերից յետոյ, դրանցից մէկը ցանկութիւն յայտնեց այցելել Զօրավար Անդրանիկի գերեզմանը, ճշտելով՝ «Եթէ ձեզ մեծ նեղութիւն չի հարկէ» «Պա՛ժա՛լսթա»: Ու չորս հոգին մի կերպ «ճխտուեցին» իմ պուճուր ինքնաշարժում: Տաս - տասնհինգ րոպէ քշելուց յետոյ, մէկը հարց տուեց՝ «Իսկ հեռո՞ւ է գերեզմանոցից Լենինի տուն-թանգարանը»

– Այո՛, բաւականի, Փարիզի ճիշդ հակառակ կողմն է

– Ապա գիտէք, մենք ճիշդ ժամի 3-ին

պէտք է որ լինենք այդ տուն - թանգարան եւ միանանք մեր խմբին
– Բայց սիրելիս, արդէն շուտով ժամի 2 է, դժուար՝ որ 3-ին ձեզ հասցնեմ Marie-Rose փողոցը:

Ծչտումիս հետեւեց մի լռութիւն: Հասանք մի խաչմերուկ, ինքնաշարժս կանգնեցրի ու հարց տուի՝
– Դէ՜հ, որոշէք, կամ Անդրանիկ, կամ Լենին

Նորից տիրեց լռութիւն ու վերջապէս, ջուր նետուելու պէս մի համարձակ պատասխան՝
- Քանի որ էդպէս ստացուեց, դու քշիր դէպի գերեզմանոց: Նախ յարգելով մեր ազգային հերոսը աւելի յարգած կը լինենք ընկեր Լենինը.

Այս յանդուգն կողմորոշումից յետոյ, ես ստիպուած եղայ ոչ մի կարմիր լոյս չյարգել ... որպէսզի փորձեմ մի ձեւով յարգանքից չզրկել ընկեր Լենինը: Հեւ ի հեւ, վերջապէս հասանք Փէռ - Լաշէզ: Խմբակը չորուեց Զօրաւարի դիմաց: Լուսանկարուեցին: Մէկն էլ ծնրադիր խաչակնքուեց Անաստուածութեան անընդունակ մի հայաստանցի ... Նորից օրէնքը խախտելով, հրթիռի արագութեամբ, մի կերպ հասանք Marie-Rose փողոցը: Ամառուայ շոգ մի օր էր: Ինքնաշարժումս բոլորս խաշուած վիճակում էինք: Թէ՛ շոգից, թէ՛ չհասնելու յաճախանքից (hantise) բարեբախտաբար խմբի օթոքարը ուշացել էր: Ի՜նչ ցաւալի երջանկութիւն...

- Է՜հ, քանի որ ձեր սպասած աֆթոբուսը ժամադրութիւն չի յարգում, եկէք գոնէ զովացուցիչ մի հեղուկ խմենք:
- Ինչ նեղութիւն, պէտք չի, շնորհակալ ենք: Արդէն որ քիչ յետոյ մտնենք Լենինի տունը, անպայման կը զովանանք...

Ընկերները թեթեւ ժպիտով դիմաւորեցին զովանալու այս տարբերակը: Ես էլ ամփոփելապէս խնդրեցի որ ճաշակեն ամենատարածուած ըմպելին՝ կապիտալիստական աշխարհի եղակի փառքը՝ coca-cola:

***

Այդ տարին Սովետական Հայաստանի 60-ամեակն էր: Քաղաքամայր Երեւան ծփուն - զարդարուեր էր այլազան զարդարանքներով, լոզունգներով: Զարմիկին տան հաւաքուած էինք ծանօթ, անծանօթ բարեկամներով, մի ճոխ սեղանի շուրջ: Ճոխ էին նաեւ զրոյցները եւ կատակները: Ընկերակցութեամբ անշուշտ, առատ հոսող քոնեակին: Կատակների շարքին, անխուսափելիօրէն թիրախը եղան Վանեցիները: Ակներեւ էր բարձրացող ծիծաղների ջերմութիւնը: Նոյնիսկ աղմկալից: Մի երիտասարդ, որ զարմիկիս նախկին աշակերտ էր, երեւս ունեցաւ ինքն էլ բաց թողնել իր նետը՝ «Ասում են որ Վանեցին, սովորաբար իր տան, թէյը կծովի է խմում (այսինքն մի կտոր շաքար պահելով բերնի մէջ): Բայց երբ հիւր է գնում ուրիշի մօտ, իր բաժակի մէջ երեք կտոր շաքար է օգտագործում»:

Ի՜նչ հաճելի է Վանեցու միս ծամել... Մեծ-մայրս պիտի ասէր՝ «Նըստեմ քըքդ (գոգդ) փիտեմ մըրխ-քդ», այլ խօսքով թէ՛ օգտուեմ, թէ՛ բամբասեմ...

Այսուհանդերձ խրախճանքի այդ ժամերը շատ հաճելի էին: Սովետական լուծը անզգալի: Լենին եւ Մարքս բոլորովին անտեսուած: Կենացներին կարողացայ հետեւել շնորհիւ փրկարար ջերմուկին, մինչեւ որ զգացի բլթակիս թեթեւ այրումը: Դա զգուշացնող ահազանգն էր: Պէտք էի այլեւս բաժանուել քոնեակի ընկերութիւնից...: Մի պահ դուրս եկայ պատշգամ եւ ինձ էլ միացաւ զարմիկս: Հեռուում նշմարեցի բլուրի վրայ տնկուած սլացող մի կոթող.

- Սա ի՞նչ սիւն է, Երուանդ:
Զարմիկս իսկոյն պատասխանեց
- Դէ՜հ պէտք է որ իմանաս: Սովետական վարչաձեւի 60-ամեակը նշող կոթողն է:

Յետոյ մի պահ աջ ու ձախ զննելուց յետոյ, ականջիս մեղմ ձայնով ճչղեց՝ «իրականում դա՛ իմփոթենցիայի» (impotence) երազանքն է...»:

Սովետական արեւաշող օրերին, այս տեսակի պատկանող կատակները, բնականաբար լոյս չէին տեսնում «Ոզնի» թերթի սիւնակներում: Դրանք ապաստանել էին գաղտնի մի կայանում, որի հիւմօրը եւ սրամտութիւնը ունէր միջազգային համբաւ: Բաշխում էր առատօրէն ժպիտ ու ծիծաղ, թէ՛ Հայաստանում, թէ՛ ըՍփիւռքում: Այդ գաղտնի կայանը կոչւում էր՝ RADIO EREVAN:

***

Այս աշխարհից հեռացողին ասում են որ ողբացեալը կնքեց իր յաւիտենական քունը: Սակայն պատահում է որ ողջ մընացողները ազնիւ պատճառներով (երբեմն էլ հրէշային) խանգարում են հանգուցեալի հանգիստը: Ինչպէս վիճակուեց նշանաւոր ռուս երգիչ Ֆէօդոր Շալիափինին, որի աճիւնները, տասնեակ տարիներից յետոյ, Փարիզից տեղափոխուեցին Մոսկուա: Այդպիսի տեղահանում չյաջողուեց Զօրավար Անդրանիկին, որի քունը շարունակւում է Փէռ - Լաշէզ-ում: Մի զոյգ հարազատ հողը աւելի տաքուկ աւելի թեթեւ լինի աքսորականի ոսկորներին: Ապա Լենի՞նը: Մի՞թէ Կարմիր հրապարակում պառկած, գոհ է իր չթաղուած վիճակից: Երբ նրա կողքից հեռացրին Ստալինին, յաջորդ օրը Արմենիա հիւրանոցի մատուցողը ինձ մօտեցաւ եւ հարցրեց՝ «Իմացար ի՞նչ է պատահել Մոսկուայում՝ մօղոլէից դուրս են հանել ու թաղել «գիւլախորով»ը եւ Լենին վերջապէս տիրացաւ իր սեփական բնակարանին:

***

Մի տարի էլ, երբ պիտի մեկնէի Երեւան, հօրաքոյրս ինձ տուեց մի կապոց որ յանձնեմ ազգականների մէկին:
- Հասցէն ի՞նչ է, հօրաքոյր.
- Արմենիա հիւրանոցից որ դիւս էլլնէս, Ամիրեան փողոցի ծայրը որ խասար, ճիշդ Լենինի փրոսթաթի վրէն ի:
- Լենինի փրոսթաթ չի հօրաքոյր, այս՛ Լենինի փրոսփեքթ.
- Դէ՜հ լաւ, դիւ էլ, փրոսթաթ, փրոսփեքթ նոյն բան է:

Այժմ, Երեւանում, Լենինի ոչ «փրոսթաթ» մնաց, ոչ էլ «փրոսփեքթ» եւ ո՞ր երանելին է հաւատում այսօր ամենայն Հայոց պոէտին՝

«Աշխարհի կենտրոնը Մոսկուան է,
Մոսկուան մեկկայից էլ հին է,
Մոսկուայից մեծ քաղաք չիք:
Քանի որ Մոսկուայի միջին
Ապրում է ինքը՝ Լենին»:

Միշտ չէ որ բանաստեղծը իրաւացի է...

Կ. Զ.

Փարիզ, Մարտ 18, 1999

ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը ներկայիւս ուրախութեամբ կը տեղեկացնէ թէ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. Ծայրագոյն Պատրիարքն ու Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց:

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝ Արժանաշնորհ ՏԷՐ ԻՍԱՀԱԿ ՔԱՀԱՆԱՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻն պարգեւած է ԱԻԱԳՈՒԹԵԱՆ պատիւ եւ տիտղոս իր 23-ամեայ քահանայագործման ծառայութեան համար:

Կիրակի, Ապրիլ 18-ին Ս. Պատարագի ընթացքին սրբատառ կոնդակի ընթերցումով պիտի շնորհուի Տէր Հօր Սեւ Ծաղկեայ Փիլոն կրելու իրաւունք:

Այս առթիւ Ռոն - Ալփեան Շրջանի հոգեւորական դասը եւ Ազգային Միութեանց Վարչականները կուգան իրենց խորին շընորհաւորութիւններն ու խնդակցութիւնները յայտնելու Տէր Իսահակ Քահանայ Հօր մաղթելով ըլլալու «Մշակ առանց ամօթոյ»:

ԴԻՒԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 24, Լիոն

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ ՑԻՒՐԻԽԻ ՄԷՋ

Մարտ 7-ին, Զուիցերիոյ գերմանական բաժնի «Մենք» պարբերաթերթին շնորհիւ, Ցիւրիխի մէջ տեղի ունեցաւ նախաձեռնութիւն մը, նուիրուած չարժանըկարի ծանօթ բեմադիր, արուեստագէտ՝ Ս. Փարաճանովի ծննդեան 75-ամեակին:

Պատրաստուած գեղեցիկ պաստառները, ինքնատիպ գոլաժները, լուսանկարներու հաւաքածոն, ձեռային պանպան աշխատանքները կը զարդարէին սրահը իրենց ներդաշնակ գոյներով:

Հանդիսութիւնը սկսաւ կարճ մեթրաժ ֆիլմով, որ շատերու առիթն ընձեռեց կենդանի Փարաճանովը տեսնելու ստեղծագործական իր աշխարհին մէջ, եռանդով ու կեանքով լեցուն: Ո՞վ էր այդ մարդը, այդպէս նուիրուած իր արուեստին եւ ժողովուրդին:

Կարճ եւ համառօտակի ելոյթով հանդէս եկաւ «Մենք»ի խմբագիր Մասիս Ինճիճեան ներկայացնելով Փարաճանովի կենսագրութիւնը եւ սահիկներով ցուցադրեց բեմադիրին ստեղծագործութիւններէն գոլաժներ:

Յայտագրի երկրորդ բաժնին մէջ ցուցադրուեցաւ Փարաճանովի ամէնէն ծանօթ ժապաւէններէն մէկը՝ «Նռան գոյնը»:

Այսպէսով հայ համայնքը եւ զուիցերացի հիւրերը իրենց խոր յարգանքը մատուցանեցին հայ ժողովուրդի արժանի արուեստագէտ, բեմադիր Ս. Փարաճանովի յիշատակին:

Հ. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԺԱՄԱՆԴՐՈՍ
(Վէպ)

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Նոր - Դար հրատարակչութիւն 1998

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՕՐԵՐԷՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

Ներկաները շարունակեցին միաբերան՝
- Սուրբ եղիցի անուն քո...

Մեռելաթաղերը կը դիտէին, լուռ, քիչ զարմացած, այս անսովոր յուղարկաւորութիւնը ուր չկար կրօնաւոր, կը նմանէր աշխարհական թաղումի մը, բայց յուղարկաւորները կը խաչակնքէին, կ՚աղօթէին ջերմեռանդութեամբ:

Երբ վերջացաւ Տէրունական աղօթքը, ամէն ոք պտղունց մը հող նետեց փոսին մէջ դագաղին վրայ: Աստղիկ ալ իր կարգին: Երբ ետ դարձաւ, այն ատեն միայն նշմարեց Քրիստոֆի ներկայութիւնը: Երկու նայուածքները դէմ առ դէմ եկան ակնթարթ մը: Տղան բարեւեց գլխու հակումով մը առանց ժպիտի եւ շարունակեց խօսակցութիւնը իր ընկերոջը հետ:

Յուղարկաւորները մեկնեցան անխօս, լքեցին դագաղը ողողուած փոսին մէջ: Ելքի դրան մօտերը Ալիս խզեց լռութիւնը.

– Թերեւս աւելի լաւ եղած կ՚ըլլար եթէ այս տղան մեռած ըլլար աքսորի մէջ. հոն նահատակ մը եղած կ՚ըլլար, մինչ հոս կը նկատուի դաւադրապարտ մը՝ որ ինքզինքը ջուրը նետած է. առանց կամքի ուժի, անարժէք մարդ մը:

Ոչ ոք պատասխանեց:

Աստղիկ չէր հեռացներ իր ակնարկը Քրիստոֆի կոնակէն: Ֆրանսացին կը քալէր իր ռուսական ընկերոջ հետ, Հայերու խումբէն 15 – 20 մեթր առաջ: Անդուսպ փափաք մը կը չարչարէր աղջիկը. կ՚ուզէր խօսիլ երիտասարդին հետ: Արագացնէ՞ր իր քայլերը հասնելու համար անոր, անյարմար էր Հայերու ներկայութեան: Փորձեց սակայն, առանց բացայայտօրէն շտապելու: Հեռաւորութիւնը կը պզտիկնար հետզհետէ, բայց տղան գերեզմանատունէն դուրս կ՚ելլէր արդէն: Ու ան յառաջացաւ ուղղակի դէպի մանկամարդուհի մը՝ որ, հովանոց մը ձեռքը, կը ժպտէր իրեն:

Աստղիկ կանգ առաւ. տեսաւ որ Քրիստոֆ իր թեւը կ՚անցընէր աղջկան մէջքին: Այդպէս միացած, հեռացան, խօսակցելով:

Արամ Աստղիկին ետեւն էր: Անհանգիստ ուրախութիւն մը համակեց զինքը: Ուրախ էր, բայց միեւնոյն ժամանակ խռոված էր. կը գուշակէր որ Աստղիկին համար այդ տեսարանը ճշմարիտ տառապանք մը եղած էր եւ ինքը չէր ուզեր որ Աստղիկ վիշտ ունենայ:

Գերեզմանատան դրան առջեւ, դուրսը, Հայերու փոքր խումբը ցրուեցաւ:

– Մենք մեր պարտականութիւնը ըրինք, ըսաւ Ազգային Միութեան նախագահը. առաւել աւելի չէինք կրնար բան մը ընել:

Տիկին Արաքսի, Ալիս, Աստղիկ եւ Արամ միասնաբար ուղղուեցան դէպի իրենց բնակարանը:

– Քալենք մինչեւ տուն, առաջարկեց Տիկին Արաքսի, քիչ մը շատ պիտի ըլլայ, բայց հոգ չէ: Սիրտս բացուի: Տխուր օր էր: Խե՜ղճ տղայ ... Ո՞վ գիտէ ո՞ւր է մայրը:

Արամ առաջինը հասաւ տան դրան մօտ: Բանալին ձեռքը, մտաւ ներս:

– Նամակ մը կայ տուփին մէջ, գոչեց:

Տարօրինակ, ցրուիչը առաւօտուն կ՚անցնի: Վրան Մասամուազէլ Աստղիկ գրուած է: Առ, Աստղիկ, քեզի է:

– Կ՚երեւի ղրկողը անձամբ դրած է տուփին մէջ, նշեց Ալիս:

Աստղիկ բացաւ պահարանը: Ֆրանսերէն էր գրողը: Վիլլըր - լը - Լանսի գիւղացի երիտասարդը կը հրաւիրէր վանեցի աղջիկը, Կիրակի օր, իր ագարակը: Ճշդած էր՝ «Լեւոնին ագարակը իմս է այժմ. եկէք տեսէք ինչպէս մեծցած է հորթը ... կը սպասեմ ձեզի Կիրակի առաւօտ»:

Աւելցուցած էր յետ գրութիւն մը՝ «Մայրս շատ գոհ մնաց ձեր զատած սպարանջէն. բարեկամուհիդ լաւ ճաշակ ունի կ՚երեւի, ըսաւ մայրս: Երբ գաք Կիրակի, կը տեսնէք զինքն ալ, հայրս ալ»:

Նամակը կարդաց բարձրաձայն: Երեք երիտասարդները հասած էին բնակարանին սանդուխներուն առջեւ:

Աստղիկ Ալիսին թեւէն բռնեց.

– Երթանք, ըսաւ, երթանք, փոփոխութիւն մը կ՚ըլլայ:

– Ինծի չէ հրաւիրած, քեզ հրաւիրած է:

Տիկին Արաքսի կը հետեւէր աղջիկներուն երկու քայլ ետեւ:

– Ո՞ւր պիտի երթաք:

– Վիլլըր - լը - Լանս, ճչեց, Աստղիկ:

– Անանկ բան չկայ. տեղերնիդ նստեցէք, վճռեց Տիկին Արաքսի, կտրուկ:

Քանի մը շաբաթներէ ի վեր, կը կռահէր որ բաներ մը կը դառնար աղջիկներուն շուրջ, մանաւանդ Աստղիկին: Առաջուանը չէր Աստղիկ: Դէմքը, շարժումները փոխուած էին: Ինք պատասխանատու էր աղջկան ծնողքին առջեւ: Ի՞նչպէս այդ տղան գտած էր իրենց տան հասցէն: Այդ բոլորը կը պղտորէր Տիկին Արաքսիին միտքը:

– Անգամ մը գացիք, կը բաւէ... Արա՛մ, նամակատունը չգոցուած, գնա՛ հեռագրէ այդ տղուն որ պիտի չգան: Պարապ տեղը չսպասէ: Անկրթութիւն կ՚ըլլայ:

Աստղիկ մնաց լուռ. չհնազանդիլ «Մօրաքոյր»ին երեւակայելի չէր: Ճաշէն անմիջապէս վերջ բարձրացաւ երկրորդ յարկի միակ սենեակը: Այդ սենեակը յատկացուած էր երկու աղջիկներու: Մէկ պատուհան մը միայն ունէր: Բաց էր. կը նայէր պարտէզին: Աստղիկ նստեցաւ պատուհանին առջեւ: Մնաց պահ մը մտածկոտ: Իրիկունը կը յառաջանար պարտէզին մէջ. մութը հետզհետէ կը բարձրանար ծառերն ի վեր:

Աստղիկ տխուր էր: Որքա՜ն պիտի ուզէր այդ իրիկունը որ մայրը իր քովը ըլլար, խօսէր անոր հետ: Բայց վստահ ալ չէր որ պիտի կրնար յանձնուիլ ամբողջովին իր մօրը, հաղորդել անոր իր բոլոր մտածումները, գտնել բառեր ըսելու համար անոր իր ներքնաշխարհին մէջ զիրար հրմշտկող, իրարու հակոտնեայ իղձեր:

Բարկացա՞ծ էր Տիկին Արաքսիի դէմ, ոչ: «Մօրաքոյրը» երկու տարիներէ ի վեր ջանք չէր խնայեր իր ընկերուհիին աղջկան հանգիստ կեցութիւն մը ապահովելու այս օտար երկրին մէջ, պահելու զայն ընտանեկան առողջ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ: Այսուհանդերձ, թերեւս այդ մթնոլորտն էր որ այլեւս անհամ կը թուէր Աստղիկին:

Խորասուզուած իր խոհերուն մէջ, Աստղիկ չլսեց Ալիսին ներս մտնելը եւ ցնցուեցաւ երբ ան իր ձեռքը դրաւ իր ընկերուհիին գլխուն վրայ եւ շոյեց մազերը քնքշօրէն:

(Շար. 17)

(Շար. Ա. էջէն)

խումբ մըն ալ որ մեկնած էր Պոլսէն օդանաւով։

Շաբաթ, Մարտ 27-ին Իսքէնտէրունի մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին Պատրիարքը ընդունեցաւ Քըրըքխանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղային Խորհուրդի անդամները եւ տեսակցեցաւ, անոնց հետ Քըրըքխանի Հայ Համայնքին կացութեան մասին, որ դժբախտաբար, այլեւս կը բաղկանայ միայն երկու ընտանիքներէ։ Տեղւոյն բոլոր բնակիչները գաղթած են Իսթանպուլ կամ Իսքէնտէրուն, իսկ եկեղեցւոյ տանիքը ամբողջովին փուլ եկած է։ Խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ այն մասին թէ ի՞նչ կարելի է ընել եկեղեցին նորոգելու համար, երբ մնացեալ երկու ընտանիքներն ալ մօտ ատենէն պիտի գաղթեն Իսքէնտէրուն։

Այս խորհրդակցութենէն ետք, ժամը 11-ին, Պատրիարքը ընկերակցութեամբ՝ Արամ Ծ. Վարդապետի, Արգար Աբեղայի, Քահանայ Հայրերու եւ մօտաւորապէս քսան աշխարհականներու, այցելեց Իսքէնտէրունի գերեզմանատան հայկական թաղը։ Այստեղ, ճիշդ կեդրոնը, կայ գեղեցիկ յուշադամբան մը, որուն վրայ գրուած է՝ «Հայ Գրասիրաց Միութիւն» վերտառութիւնը։ Այս յուշադամբանը ցոյց կուտայ թէ 1938-էն առաջ, երբ ընդհանրապէս գաղթեցին Հայերը, ի՛նչպիսի մշակութային վառ կեանք մը կար այստեղ։ Յուշադամբանին առջեւ կատարուեցաւ ընդհանուր Հոգեհանգստեան Պաշտօն։

Գերեզմանատունէն մեկնելէ առաջ, միջոց մը, իրարանցում մը ստեղծուած էր պանդոկին լոբիին մէջ, երբ թղթակիցներ լուր տուած էին որ Իսքէնտէրունի խէնթէվէէ գիւղին մէջ նախակրթարանի մը վրայ ռումբ արձակուած էր։ Այս լուրը խուճապ եւ ցասում ստեղծած էր բոլորին մօտ։ Սակայն ապահովութեան պաշտօնեաները աւելի վերջ, Պատրիարք Հօր բացատրութիւններ տուին եւ ըսին որ հրդեհը ծագած էր ո՛չ թէ նախակրթարանին մէջ, այլ քովի շէնքէն ներս։ Վարէն դիտողները սխալ տպաւորութեան ենթակայ եղած էին։ Որեւէ վնաս ալ չկար, թէ հրդեհը ծագած էր անիշխանականներու ձեռքով։

Ժամը 12-ին, Պատրիարքը ընդունեցաւ Իսքէնտէրունի տեղական Զըմար հեռատեսիլի թղթակիցները, որոնք 15 վայրկեան տեւողութեամբ ժապաւէն մը արձանագրեցին, հարցումներ ուղղելով այս այցելութեան նպատակին, յառաջիկայ տօնախմբութիւններուն եւայլնի մասին։ Այս ժապաւէնը իրիկունը հաղորդուեցաւ տեղական հեռատեսիլի լուրերու բաժնի մէջ։

Ժամը 13·30-ին, Մեսրոպ Արք., նոյն հոգեւորականներու շքախումբով եւ ընկերակցութեամբ՝ Քըրըքխանի Ատենապետ՝ Յարէթ Մարտիկեանի, Իսքէնտէրունի ատենապետ՝ Կարպիս Քըսատուրեանի եւ Վաքըֆլըի ատենապետ՝ Յակոբ Քիւրքճեանի, ճամբայ ելաւ դէպի Անտիոք (Անթաքիա), ուր հասաւ ժամը 14·30-ին եւ գնաց Կուսակալութեան շէնք։ Կուսակալութեան դրան առջեւ դիմաւորուեցաւ արար օրթոտոքս վարչութեան կողմէ, իսկ ներսը անձամբ դիմաւորուեցաւ կուսակալ՝ Կէօքհան Այտընէրի կողմէ։ Հոն ներկայ էին նաեւ մօտաւորապէս քսան թղթակիցներ եւ հեռատեսիլի պաշտօնեաներ։

Կուսակալը բարի գալուստ մաղթեց, ըսաւ որ առաջուց կը ճանչնար արդէն Մեսրոպ Արք.ը, սակայն այս անգամ զինքը կը դիմաւորէր որպէս Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք։ Յայտնեց թէ յուզումով հետեւած էր պատրիարքական ընտրութեան փուլերուն, շնորհաւորեց ընտրութիւնը եւ վստահութիւրն յայտնեց որ բախտաբեր պիտի ըլլայ այս ընտրութիւնը։ Պատրիարքն ալ շնորհակալութիւն յայտնեց այս ջերմ ընդունելութեան համար եւ դիտել տուաւ, որ Հրեաներու, քրիստոնեաներու եւ մահմետականներու տօները այս անգամ նոյն օրերուն զուգադիպած էին, ինչ որ իր բարի նպաստը ունի բազմակրօն հաւաքականութիւններու շրջանակին մէջ։

Այս ջերմ ընդունելութեան վերջաւորութեան, Կուսակալը միջոցի մը համար քովընտի սենեակին մէջ առանձնացաւ Պատրիարքին եւ Քըրըքխանի ատենապետ՝ Յարէթ Մարտիկեանի հետ։ Քննարկուեցաւ Քըրըքխանի եկեղեցւոյ կացութիւնը։ Կուսակալը խոստացաւ վաքըֆներու օրէնքներու թոյլտուութեան չափով ձեռքէն եկածը ընել, բարելաւելու համար եկեղեցւոյ վիճակը։ Խոստացաւ նաեւ իր շփումներուն արդիւնքէն տեղեակ պահել թէ՛ Պատրիարքը եւ թէ Քըրըքխանի համայնքը։

Այնուհետեւ, ժամը 17·30-ին, Պատրիարքը այցելեց Անտիոքի Ս. Պօղոս – Պետրոս արար օրթոտոքս եկեղեցին, ուր խուռներամ բազմութիւն մը հաւաքուած էր արդէն։ Տեղւոյն Ծխական Խորհուրդի անդամներու, Պատրիարքի փոխանորդ՝ Սամի Փավլոսի եւ այլ հոգեւորականներու մասնակցութեամբ, կատարուեցաւ կէս ժամուան ժամերգութիւն։

Արարողութիւնը դեռ կը շարունակուէր, երբ Պատրիարքը և իր ընկերակիցները ստիպուեցան ելլել, վերադառնալու համար Իսքէնտէրուն։ Իսքէնտէրունի մէջ ժամը 19·30-ին Պատրիարքը եւ իր շքախումբը այցելեցին Լատիններու Ս. Աւետման Եկեղեցին։

Գիշերը, ժամը 20·30-ին, շքախումբը եւ Հաթայի Եկեղեցւոյ ատենապետ՝ Լեւոն Էրասլան, հիւրասիրուեցան Քըրըքխանի Եկեղեցւոյ ատենապետ՝ Կարպիս Քըսատուրեանի տան մէջ, ուր սարքուեցաւ Մեծ Պահքի ընթրիք մը։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արի եւ Անի Եղիազարեան 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց բոլոր ննջեցելոց յիշատակին։

EXPOSITION
DE PEINTURE
DE

HRASARKOS

* Prix du Public
* Médaille de la Ville de Carry le Rouet
* Grand Prix International
d'Arts et Lettres
Section Arts Plastiques

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado — 13008 Marseille

Du 9 Avril au 26 Avril
Tous les jours de 9h à 12h
et de 14h à 18h

VERNISSAGE
Le Vendredi 9 Avril à 19h30
Suivi d'un cocktail

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 13-էն սկսեալ

«LES DIAMANTAIRES» ճաշարանին մէջ
60, rue La Fayette, Paris 9e
(M° Cadet)

Հաւկթախաղ – վիճակահանութիւն

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 - 43 - 76 - 67 - 37

կամ՝

01 - 48 - 78 - 76 - 88

ՖՈՒԹՊՈԼ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Փարիզեան Շրջան
Հ·Մ·Ը·Մ· Ֆրանս - Մէզոն Պէնֆիխա 1 - 0
Լա Մէ - Ա·Ս·Օ· Արմէնիէն (Իսի) 1 - 0
Իւ·Ժի·Ա· (Ալֆորվիլ) - Փոնթօ 3 - 0
ԷՖ·ՍԷ· Աւակս (Արնուվիլ) - Սարսէլ 1 - 7
Պատանիներ
Հ·Մ·Ը·Մ· Ֆրանս - Փիւթօ 5 - 1

Լիոնի Շրջան
Հ·Մ·Ը·Մ· Լիոն Տէսին - Շասիէօ 2 - 0

Իզէրի Շրջան
Հ·Մ·Ը·Մ· Վիէն -
Վիլ· Ա·ԷՍ·ՍԷ·Ը·ԷՄ· 0 - 3

Տրոմ-Արտէշի Շրջան
Վուլթը Լիվրոն - Հ·Մ·Ը·Մ· Վալանս 3 - 3

Շ. Ո.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹԻ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Աւագ Ուրբաթ, Ապրիլ 2
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17-ին։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ուրբաթ. –
Յիշատակ չարչարանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 18-ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Ուրբաթ. –
Ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17-ին։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Ուրբաթ. –
Երեկոյեան ժամերգութիւն Թափօր Թաղման ժամը 17-ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ուրբաթ. – Թաղում ժամը 17-ին։

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ուրբաթ. – Թափօր Թաղման ժամը 17-ին։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ. –
Կարգ եւ Թափօր Թաղման ժամը 17-ին։

ՍԷՆ-ԼՈՒ — Ս. ԳԷՈՐԳ

Ուրբաթ. –
Կարգ եւ Թափօր Թաղման ժամը 18-ին։

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Ուրբաթ. –
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17-ին։

MARSEILLE

COMITE DU 24 AVRIL 1915
GENOCIDE ARMENIEN

CONFERENCE

Vendredi 2 Avril à 11 heures
Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
339, avenue du Prado — Marseille

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՆԿԷՆ-Ի
ՆԱՐԵԿ Մշակութային Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ
Մայիս 8, Շաբաթ, ժամը 20·30-ին
CASINO D'ENGHIEN - LA PERGOLA

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAÏNE

ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ՝
Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղին
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԹՈՓՉԵԱՆ
կը ներկայացնէ՝
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱյի
«Մի դաշոյն այս պարտէզի մէջ»
«Un poignard dans ce jardin»
գործին հայերէն թարգմանութիւնը
(Նայիրի հրատարակչութիւն, Երեւան 1999)։

Թարգմանիչ՝ Ալեքսանդր Թոփչեան

Հինգշաբթի, Ապրիլ 15, ժամը՝ 20·30

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տուն
17, rue Bleue, 75009 PARIS

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

UGAB — PARIS
Ile-de-France

CONFERENCE

le vendredi 2 avril à 21 heures
«LA DANSE ARMENIENNE»
avec la participation
du chorégraphe arménien
GERARD MADILIAN
Conférence-Débat
animée par Cécile NAZARIAN
Centre Culturel Alex Manoogian
de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles — 75017 PARIS
Métro : Courcelles

Participation aux frais : 30 F.

UGAB . . . UGAB . . . .UGAB . . . UGAB

L'ECOLE ARMENIENNE
TARKMANTCHATZ
d'Issy-les-Moulineaux
présente

MA TANTE DE PARIS

Alors que tout un quartier d'Erevan attend avec impatience l'arrivée de la riche tante de Paris .
Mise en scène par
NAREK DOURIAN
Samedi 10 Avril à 20 heures 30
Salle "Cortot"
78, rue Cardinet, 75017 PARIS
Métro : Malesherbes
Si vous avez toujours envie de rire, venez nombreux rejoindre les fidèles de la salle CORTOT.

Pour réserver vos places à l'avance appelez :
— Tricot Spi-len; 01 46 30 35 21 ;
— Ecole Tarkmantchatz; 01 46 45 60 55
— Epicerie Markar; 01 46 44 80 14;
— Epicerie Eniz 01 39 85 08 91.

Voyage à la découverte de l'ARMENIE et du KARABAGH

avec l'UGAB

ARMENIE du 13 au 20 mai
Extension au **KARABAGH** du 20 au 24 mai

Un voyage-émotion qui séduira tous ceux qui désirent découvrir ou mieux connaître l'Arménie
7 jours ARMENIE : 6 965 F
12 jours ARMENIE & KARABAGH : 9 465 F
tous frais (pension complète, visa, taxe d'aéroport...) inclus

Contact : Arévik MARTIROSSIAN
UGAB — 11, Square Alboni — 75016 PARIS
Tél. : 01 45 20 03 18 — Fax : 01 40 50 88 09.